આમુખ

જે સમયે ગુજરાતમાં જનસમૂહો બહુધા કાળબળે શિક્ષણથી વંચિત હતા, જે સમયે કેળવણી અને લોકશિક્ષણના સાધનો અને તેના પ્રચારકોની અતિભારે તાણ હતી, જે સમયે રાજકીય પરિસ્થિતિ અંધાધુંધીભરી હતી અને સામાજિક અવસ્થિતિ પણ ડોલાયમાન હતી, તે વખતે તેમની રીતિનીતિ, સંસાર અને ધર્મની ભાવનાઓને જ્વલંત અને વિશુદ્ધ રાખવાને, તેમના જીવનને ઉજમાળાં અને ઉલ્લાસવંતાં, નહીં કે વિલાસવંતાં કે અનીતિવંતાં કરવાને, પુરાણમાં વેદરૂપ ગણાતા કથા–વખાણ–વ્યાખ્યાન–વાર્તા–કવિતા દ્વારા સદુપદેશ એ જ એક મુખ્યત્વે કરીને મહત્ત્વનું અને અગત્યનું શિક્ષણસાધન હતું એ મધ્યકાલીન જમાના–યુગમાં બ્રાહ્મણી વાર્તા સાહિત્ય જે નીતિ દીપકનું અનુપમ કામ વેદાનુસારી સાંપ્રદાયિક જનસમૂહોમાં કરતું તે જ શુભ કામ જૈની રાસાસાહિત્ય–વખાણ પણ અપાસરાઓમાં જૈનસમૂહોમાં કરતું. જૈન ગાથાઓ અને બ્રાહ્મણી વાર્તાઓના મંડાણ–બંધાણ ઊંડાણથી તપાસતાં વ્રતકથાઓ પ્રૌઢીઓ, નીતિ–નિરૂપણો, ધર્મભાવના, લોકપણાઓ, જીવન–મનોરથો, વ્યવહાર–હેતુઓ વગેરેનું આશ્ચર્યકારક મળતાપણું જણાયા વિના રહેતું નથી અને એ જ ખુબી રીતે એમ બતાવી આપે છે કે એ બે લોક સાહિત્યોને એકમેકનો સંસર્ગ, સંપર્ક ન હોવાનો બન્નેય નિરનિરાળા અના હમા વલ્યા હોવાનો જે સિદ્ધાંત કેટલાક ઉદ્ભ્રાન્ત ટીકાકારોએ આરોપ્યો છે તે કેવળ નપાયો, નમાલો છે અહીં એ જ એક સૂચિત છે કે મધ્યકાલીન જમાનામાં બ્રાહ્મણી અને જૈની વાર્તા–રાસા–આખ્યાન–કથા આદિ સાહિત્યના સંદેશાએ પરસ્પર ઉપકારક રહીને જનસમૂહોને નીતિદીપકની ગરજ પૂરી પાડી હતી, અને અદ્યાપિ અભણ કે અર્ધશિક્ષિત જનસમૂહોમાં તેની એ ગરજ એવી ને એવી ટકી રહી છે તેમનો, પડતીમાં દિલાસા દેનારી અને નિરાશાને ટાળનારી, ચડતીમાં ક્ષમાને ઉપદેશનારી તેમ વૈભવના અહંકારને વિદારનારી, જીવનના નાના પ્રકારના સુખ–દુઃખોનું સંવેદન કરાવનારી, નીતિપથે દોરનારી, અનીતિના પથથી પાછા વાળનારી, સંસાર

વ્યવહારના કટકમય અરણ્યમાં ઉચિત માર્ગદર્શક ભોમીયારૂપ થઈ પડનારી અને પ્રભુમાં વિશ્વાસ દૃઢાવનારી, એ વાર્તા-કથાઓનો મોહ, વા અનુરાગ જે કહો તે, ખરેખર અજબ હતો અને તેમનાં સંતાનોમાં પણ પરંપરાથી એ મોહ, એ અનુરાગ ઘણોખરો હજુયે જળવાઈ રહેલો જણાય છે.

અઢારમી સદીના લોકભોગ્ય સાહિત્યના મહાન અંગ, વાર્તાસાહિત્ય, રૂપી સુંદર સરોવરના વિશ્વકર્માની પદવીને યોગ્ય કવિ સામળભટ્ટે સિંહાસન બત્રીશીરૂપી રસસરોવરના મધુર અને પુષ્ટિકર જલથી જનસમાજના વાર્તા પ્રત્યેના સહજ અનુરાગને સર્વથા સર્વદા પોષ્યો, તોષ્યો અને ચિરંતન ટકાવ્યો છે, એ સત્યની પ્રતીતિ થતાં તેને સંશોધી, કેવળ લોકભોગ્ય સ્વરૂપમાં નહીં, પણ વિદ્યાનુરાગી વર્ગની વાચનરૂચિને પણ ઉત્તેજી તૃપ્ત કરે એવા રૂપમાં પ્રકટ કરવાની વૃત્તિ મને કેટલાક વર્ષોથી થઈ હતી પરંતુ સ્વસાક્ષરશ્રી ઈચ્છારામ સૂર્યરામ દેશાઇના નિકટ સમાગમમાં સને ૧૯૦૯ થી આવતાં અને તેમના બૃહત્કાવ્યદોહનો (૭ મો તથા ૮ મો ભાગ) અને નરસિંહ કાવ્યમાળાદિ પ્રાચીન કાવ્યોના સંશોધનકાર્યમાં અલ્પજલ્પ સહાનુભૂતિ આપતાં એ વૃત્તિએ અભિનિવેશનું રૂપ પકડ્યું અને સ્વ ઇચ્છારામભાઈએ જુનાં કાર્યકરો પ્રત્યેના સહજ ઔદાર્યથી મને પ્રેમાનંદકાવ્યમાળા તેમ જ સામળવાર્તારત્નમાળા સંશોધી તૈયાર કરવાનું કાર્ય સોંપ્યું અને તે માટે હરેક અનુકૂળતા આપી પ્રેમાનંદ કાવ્યમાળાના બે મણકા મેં તૈયાર કર્યા પણ ખરા, પરંતુ 'આદર્યાં અધૂરાં રહે અને હરિ કરે સો હોય' એ ઉક્તિ સત્ય કરવાની હશે તેથી તેમનો દેહવિલય ૧૯૧૨ ના ડીસેમ્બરમાં થયો અને મેં ઉક્ત સમગ્રને ચોક્કસ પ્રમાણમાં પ્રસિદ્ધિને યોગ્ય તૈયાર કર્યાં છતાં અને કંઈક 'કોમ્પોઝ' થયા છતાં, એ કાર્ય નહિ ઉપાડવાની વૃત્તિ, અરૂચિ 'ગુજરાતી પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ'ના તે સમયના માલિકોએ વ્યક્ત કરી એટલે મારે અન્ય પ્રકાશકનો આશ્રય શોધવાની ખટપટમાં પણ ઉતરવું પડ્યું પ્રેમાનંદ કાવ્યમાળાનું એ કાર્ય તો હજી ટાંગે ચઢેલું છે પરંતુ સુભાગ્યે મારા સ્વ સ્નેહી મિત્ર રા. રણજિતરામ વાવાભાઈએ સાહિત્યપરિષદ ભંડોળ કમીટીના સુયોગ્ય, વિદ્વન્મણિ, મંત્રી, આચાર્ય બલવંતરાય કલ્યાણરાય ઠાકોરનો સુયોગ સને ૧૯૧૪ માં કરી આપ્યો અને સિંહાસનબત્રીશીને સંશોધન અને પાઠાંતર

સાથે પ્રકટ કરવાનું કાર્ય ઉપાડવાની તેમણે કમ્મર કસી અને તેને પરિણામે પન્દર વાર્તાઓનો સંગ્રહ બે ભાગમાં પ્રકટ કરવા હું ભાગ્યશાળી થઈ શક્યો છું.

પ્રસ્તુત સંગ્રહનું શા ધોરણે સંશોધન કરવું એ પત્રવ્યવહારથી તથા રૂબરૂ વાટાઘાટથી રા. બળવંતરાય ઠાકોર સાથે નક્કી કરી, નીચેના નિયમો ઠરાવાયા છેઃ—

૧ શ્રી ફાર્બસ ગુજરાતી સભાની સંવત ૧૮૩૬ થી ૧૮૪૬ વાળી એક જ ધારિએ અને મોતીના દાણા જેવા અક્ષરે લખાયલી સંપૂર્ણ અને સુન્દર પ્રતિ પ્રમાણે અક્ષરેઅક્ષર છાપવું.

૨ રા. બા. કેશવલાલ હ. ધ્રુવની ગુમાન બારોટના સંવત ૧૭૯૬ ના ચોપડાની ૧૭ વાર્તાઓની પ્રતિમાં જ્યાં જ્યાં ફરક હોય ત્યાં ત્યાં ઉપલી અને આ બન્ને પ્રતિઓના પાઠ નોંધવા, અને તેમાંનો એક વધારે શુદ્ધ કે વધારે સારો પાઠ મૂળમાં અને બીજો ટિપ્પણમાં મૂકવો.

૩ બીજી કોઈ સારી અને પ્રાચીન પ્રતિ જણાય તો તેના પાઠભેદો નોંધવા, ગુમાન બારોટના ચોપડાની ૧૭ વાર્તાઓના પાઠ જેટલું મહત્વ એ પ્રતિઓના પાઠને ન આપવું. પણ નોંધવાયોગ્ય પાઠ હોય તે નોંધવા; પરંતુ એ ચોપડામાં ન હોય તે વાર્તાઓમાં બીજી પ્રતિઓના પાઠને તેના જેટલું મહત્વ આપવું

૪ પાઠભેદના મોટા લાંબા વધારાઓ દરેક વાર્તાને છેવટે પરિશિષ્ટ રૂપે આપવા.

૫ સામળની વાર્તાઓ અનેક રૂપે છપાઈ ગયલી છે, તેમાં ઘણાં રૂપો અત્યન્ત અશુદ્ધ છે, તેથી પ્રાચીન પ્રતિઓમાં જે શુદ્ધ રૂપો હોય તે જ જાળવવાં, જૂની પ્રતિઓને જેમ બને તેમ વળગી રહેવું

૬ પાઠમાં રતિમાત્ર ફેર ન કરવો, લહીઆની શરતચૂકથી કે કોઈ કારણે કોઈ સ્થળે પાઠ અશુદ્ધ જ છે એવી ચોક્કસ ખાતરી થાય, તોપણ મૂળ પાઠ જ આપવો અને ટિપ્પણમાં તેના ખરાખોટાપણા વિષે મત કારણ સાથે દર્શાવવો

૭ નજીવા પાઠાંતરો પણ નોંધવા, છાપેલી પ્રતિઓમાંના અગત્યનાં પાઠાંતરો મહત્વનાં હોય તેટલાં નોંધવાં

આ નિયમો પ્રમાણે નીચેની ચાર પ્રતિઓ ઉપરથી પ્રસ્તુત સંગ્રહ સંશોધીને તૈયાર કરેલો છે.

૧. કે. પ્રતિ રા. સા. કેશવલાલ હર્ષદરાય ધ્રુવની. રખીદાસના વહીવંચા ગુમાન બારોટે પોતાના પઠન અને કવન અર્થે સામળના જીવનકાળમાં સંવત ૧૭૯૬ માં આ પ્રતિ ઉતારાવેલી લેખાઈ છે.

એથી સમજાય છે તેમ સામળે સિંહાસનબત્રીશી સંવત ૧૭૭૭ માં શરૂ કરેલી અને સંવત ૧૭૯૬ સુધીમાં ૧૭ ના ક્રમે પહોંચી હશે. પણ હાલ સાંપડતો વાર્તાક્રમ ગુમાન બારોટવાળા ચોપડાના વાર્તાક્રમથી જૂદો પડે છે, તેમ બીજી બે પ્રાચીન પ્રતિઓમાંના છૂટાછૂટા ઉલ્લેખોથી જણાય છે કે હાલ સાંપડતો વાર્તાક્રમ સામળે ગોઠવેલો મૂળ વાર્તાક્રમ નહીં હોય, પણ તેણે કે પછી બીજા કોઈએ હાલનો ક્રમ ગોઠવ્યો હશે. ઠેઠ સંવત ૧૮૦૨ થી જે ક્રમ મળે છે તે જ હાલ ચાલતો ક્રમ છે. એટલે તે અગાઉથી ક્રમ નક્કી ખચિત થયો હશે. સામળ સંવત ૧૮૨૧ માં હયાત હતો, એટલે કદાચ તેણે પોતાના ઉત્તરકાળમાં અનુભવને અંગે નવો પણ હાલ સાંપડતો ક્રમ ગોઠવ્યો હોય તો નવાઈ નહીં.

૨. ફા. ફાર્બસ ગુજરાતી સભાની પ્રતિ. આ પ્રતિ લખવાનો આરંભ કપડવણજના જૈન ગોરજી જીવણજીએ સવત ૧૮૩૬ ના કાર્તિક સુદ ૬ થી લખવાની શરુ કરી તે ૧૯૪૬ ના (આષાઢી સવત, વિક્રમ સંવત ૧૯૪૫) આષાઢ સુદ ૨ ને દિને પૂરી કરી, એટલે ૯ વર્ષ અને નવ મહીનામાં પૂરી કરી. આ પ્રતિને મુખ્ય ગણેલી છે. માત્ર સિંહાસનપ્રાપ્તિની કથા આ સંગ્રહમાં પ્રથમ ન હોવાથી, જો કે તે આગળ વાર્તામાં આવી જાય છે, સંવત ૧૭૯૬ વાળી કે. પ્રતિમાંથી [ ] આવા કૌંસમાં સંગ્રહીત કરી છે.

૩. રા. હીરાલાલ ત્રિ. પારેખની સવત ૧૮૩૩ થી સંવત ૧૮૩૮ સુધીમાં લખાયલી પાનીયાં પ્રતિ. આ પ્રતિ જૂની છે, પણ તેમાં ઘણા પાઠભેદો છે; તેમ કેટલાક કડીઓ ને કડીઓના વધારા છે. મોટે ભાગે પરિશિષ્ટમાં તે સગ્રહીત છે; તેમ મૂળ પ્રતિના પાઠની પેઠે તે પણ મુખ્ય પાઠમાં ગણના કરી છે. હાલની છાપેલી પ્રતિઓ આને મળતી આવે છે.

૪. રા. હીરાલાલ ત્રિ પારેખનો સવત ૧૮૦૨ નો ચોપડો આ ચોપડામાનો વાર્તાક્રમ હાલ પ્રસિદ્ધ પુસ્તકોમા સાપડતો જ વાર્તાક્રમ છે એટલે સવત ૧૮૦૨ પહેલા સામળના જીવનકાળમાં એ ખચિત થયો હશે

છાપેલી પ્રતિઓ, તેમ ગુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાયટીની પ્રતિ લગભગ ઘણા મોટા ભાગે ઉપલી પ્રતિઓ સાથે મળતી આવે છે, એટલે તેનાં પાઠાતરાદિ શોધી નોંધવાનું કામ પડતું મૂક્યુ છે. આમ કરવાનુ એક બીજુ કારણ એ છે કે તેના પ્રકાશકોએ અણુસમજથી તેમ દોઢડહાપણથી ઘણીક અશુદ્ધિ અને 'જામાતૃશોધો'ને સંગીન અવકાશ આપેલો છે, એટલે મેં તેની સારાસારતા કે ગ્રાહ્યાગ્રાહ્યતામાં ઉતરવુ અયોગ્ય માન્યુ છે.

આ ચારે પ્રતિઓ અવલોકીને, પાઠાન્તર આદિ તારવીને, અને ફા. પ્રતિને મુખ્ય ગણી તેને જ અનુસરવાનું ધોરણ સ્વીકારેલુ છે માત્ર દેખીતી અશુદ્ધિ સુધારી છાપી છે તેમ આ પ્રતિમા જ બહુ જ મોટે ભાગે સાપડતા શુદ્ધ જૂનાં રૂપો અને જોડણીનો સ્વીકાર કરેલો છે, અને તે જ ધોરણે 'શ'કારને સ્થાને આપેલો 'સ'કાર, દીર્ઘ 'ઊ'ને સ્થાને આવેલુ હ્રસ્વ 'ઉ', 'લ'ને સ્થાને 'ળ' આદિ સુધારી લીધેલા છે.

પ્રસ્તુત સગ્રહ માટે પહેલી પદર વાર્તાઓ શા કારણે પસદ કરી તે બીજા ભાગની પ્રસ્તાવનામા સ્પષ્ટતાથી સામળના પોતાના ઉલ્લેખ આપી જણાવેલુ છે

અહીં એક મુદ્દો નોંધવા જેવો છે, તે એ કે કવીશ્વર દલપતરામ, ર બ હરગોવિંદદાસ કાંટાવાળા આદિ એવો મત પ્રતિપાદન કરે છે કે "ચારસેં વર્ષ ઉપર બોલાતી અને હાલ બોલાતી ભાષામા કશો ફેર પડ્યો નથી" આ મત અસ્વાભાવિક તેમ જ અવાસ્તવિક અને નિરાધાર છે, એમ ગુ ક દો. ભાગ ૮ માના કવિ નાકરના આખ્યાનોની ભાષાના પ્રસગમા મુદ્દા અને પ્રમાણ સાથે જણાવેલુ છે તેમ વળી કવિ ભીમકૃત હરિલીલા જે સ ૧૫૪૧ મા રચાઈ છે અને પ્રબોધચદ્રોદય જે સ ૧૫૪૭ મા રચાયો છે તે બન્નેની સૈકાવાર ઉતરાયલી વિરોક વિવિધ પ્રતિઓ જેનામા આવતાં એ મત સુનિશ્ચિત અને નિ:શક સિદ્ધ થાય છે કે નરસિંહ, ભાલણ, ભીમના સમયની ભાષા જૂના સસ્કારવાળી હતી અને કાળે કરીને તેમા

ફેર થતો ગયો છે કવિ સામળના સમયમાં ભાષા જો કે અર્વાચીન રૂપ લેવા લાગી હતી અને બહુધા અર્વાચીન રૂપમાં ઉતરી હતી, છતાં જૂનાં રૂપો, જોડણી વગેરે તદ્દન અલોપ થયાં ન હતાં. પણ ક્વચિતક્વચિત અંશે જળવાઈ રહેલાં હતાં. સિંહાસનબત્રીશીની ઉપર જણાવેલી ચાર પ્રતિઓ જોતાં એમાં જૂનાં રૂપો સામળના જીવનકવનકાળમાં ક્યાંક ક્યાંક જળવાયલાં હતાં, એમ સિદ્ધ થાય છે. એટલે પ્રસ્તુત સંગ્રહમાં તે રૂપો જાળવીને ઉતારેલાં છે, મનસ્વી રીતે નવાં રૂપોને જૂનાં કરી મૂકવાની ધૃષ્ટતા દાખવી નથી, પણ એ રૂપો પ્રાચીન, એક નહીં પણ અનેક પ્રતિઓમાં સાંપડ્યાં છે, તેથી જ આ સંગ્રહમાં પ્રામાણિકપણે અવતાર્યાં છે.

આ તેમજ બીજા કેટલાંક કારણે પ્રસ્તુત સંગ્રહના અંત ભાગમાં નોંધ–ટિપ્પણ આપવાની ધારણા હતી, તેમ કેટલાક અપરિચિત ફૂટ કે સાંકેતિક શબ્દો તથા પદોના અર્થો આપવાની અગત્ય વિચારેલી હતી સંસ્કૃત વાક્યરચનાને અનુસરતા જે વાક્ય–ખંડો આમાં સાંપડે છે તે પણ નોંધવાની જરૂર જણાયલી હતી, છતાં પ્રસ્તુત સંગ્રહનું કદ ધાર્યા કરતાં ઘણુંક વધી જવાથી અને ખર્ચ પણ અસાધારણ થવાથી તેમ સામાન્ય વાચકવર્ગને ટિપ્પણની માથાકૂટ પસંદ નહીં હોવાનું અનુભવથી જણાયાથી, એ કાર્ય હાલ તો પડતું મૂકેલું છે. સાથેસાથે એટલું પણ કહેવું જોઈએ કે અનેક વ્યવસાયો અને સાંસારિક આપત્તિઓના કારણે સંશોધકે એટલી કોટાઈ કરી છે, માટે તે પોતાને કેટલેક અંશે દોષપાત્ર તેમ કંઈક અંગે કર્મચોર પણ લેખે છે અને સહૃદય વાચકોની તે માટે ક્ષમા યાચે છે.

આ સંગ્રહ છપાઈને તૈયાર તો ક્યારનોએ વર્ષ ત્રણથી થયો હતો, પણ છાપખાનાની અગત અને અનિવાર્ય અડચણથી તે અત્યાર સુધી પ્રકટ થઈ શક્યો ન હતો.

આ સંગ્રહભેગું કવિ સામળનું જીવન, કવનપ્રવૃત્તિ, વાર્તા રચવાનો ઉદ્દેશ, લોકપ્રિયતા, કવિત્વશક્તિ, લોકોપકાર, તે સમયની દંતકથાઓ અને વાર્તાઓમાં જળવાયલું મૂળ સાહિત્ય, આદિ મહત્વના અંશો નિરુપવાનો પણ આશય મેં રાખેલો હતો, પણ દૈવવશાત્ મારે એ કાર્ય ભવિષ્ય ઉપર મુલતવી રાખવું પડ્યું છે સામળની વાર્તાઓમાંથી તેના જીવન અને ગ્રંથ-

પ્રવૃત્તિ સબંધી તેમ જ તેના પ્રતિસ્પર્ધિઓ અને નિંદકોના આક્ષેપોના સામો કરેલા પરિહારો સબંધી, સામળના ગૃહજીવન અને સસારવ્યવહાર સબંધી અનેક ઉલ્લેખોના તારણોની નોંધો તારવેલી પડી છે, પણ કમભાગ્યે આજ તેનો ઉપયોગ હું કરી શકતો નથી, મારી એટલી કાર્યમદતા છે, એમ સારી રીતે સમજુ છુ એની પણ ખાત્રી સહૃદયી વાચકોને અહીં આપતા શરમાઉ છુ

સામળનો કવિજીવનકાળ સવત ૧૭૭૪ થી સવત ૧૮૨૧ સુધી ૪૭ વર્ષમા સતત અને મતત એકધારો વીત્યાનુ સપ્રમાણુ જણાયુ છે તેણે કેવળ લોકોપકારની દૃષ્ટિથી બત્રીશ પુતળીની વાર્તા, પરમાર્થપુરાણુ પ્રાકૃત પ્રબધ, વિક્રમચરિતની યોજના કરેલી છે એમા તેના સમયની તેમ પૂર્વકાલની દતકથાઓ, વિક્રમ સબધી વાર્તાઓ, ભોજપ્રબધ આદિ પ્રબધો, જૈન અને બ્રાહ્મણી કથાઓ તેને સારા પ્રમાણમા કામ લાગેલી છે એમ સમજાય છે, અને તે બન્નેનુ સ્પષ્ટ મળતાપણુ એની જ્વલત સાક્ષી પૂરે છે

સામળનો ઉદ્દેશ 'જનમનરજન'નો નીતિઉપદેશનો દુર્ગુણપરિત્યાગનો છે તેની નીતિદર્શનની દૃષ્ટિએ આલેખાયલી સુડાબોતેરી તેણે શુભ હેતુથી જ પ્રેરાઈને રચેલી છે એમ ગુણપરીક્ષક, કસરૂપ વાચકોને જણાયા વિના રહે તેમ નથી તેની વાર્તાઓમા અનીતિ જોનારા નીતિગ્રાહકોએ તેના જમાનાની લોકસ્થિતિ જાણવાની પહેલી જરૂર છે તેની વાર્તાઓના ગ્રાહક જનસમાજે નીતિબોધ સસાર વ્યવહારનુ ઉપકારક માર્ગદર્શન તેમા રીતસ્તા જોયલાં અનુભવેલા છે અને તેમને એ વાર્તાઓ અનીતિની ખાણુ જણાઇ નથી આ મુદ્દો ટીકાકાર, વિવેચક ખાસ વિચારવા–નોંધવા જેવો છે સામળ પોતે જ પોતાનો ઉદ્દેશ સ્પષ્ટ કહે છે કે —

વિક્રમપ્રાક્રમ વિખાણિયા એહ હેવાણા આપ

મૂળ મહિમા તેનો કહુ પોહોંડા પુન્ય પરતાપ
ગાવે શીખે સાભળે કરે પરમારથ પૂન્ય
ઈશ્વર આશા પૂરશે નિમેષ ન રાખે ન્યૂન
સાચાને સાચુ વસે જૂઠાને કુળ જૂઠ
ગરવાને ગુણનિધિ વસે અહકારીને મન ઉઠ

સતવાદીને મન સોહામણુ, મોહોટાને મન મિત્ર,
પાપી મન પાખડ, એ પુણ્યવતને પવિત્ર
(વાર્તા ૪ થી પા પ્રતિ પાનુ ૨૨૫)

વળી

ચરિત્ર એહવૂ સાભલી દાતા આપે લાહાણ,
કીરપી તો માને નહી, સૂમ તો છડે પ્રાણ ૩૪૬
જૂઠા મન જૂઠ વરે, સાચાને મન સાર,
સત્યવાદીને મન સુહામણૂ હુસીને મન હાર ૩૪૭
પરગજૂને મન વસ્યૂ શૂરાને મન શૂર
હરિજનને હેત ઉપજે, નિરગુણને દે નૂર ૩૪૮
વિક્રમમહિમા સાભલે, નિરધન પામે ધન,
મૂર્ખ તે વિદ્યા પામસ્યે, વાઝ્ય તે પામે તન ૩૪
દુ ખ દારિદ્રય વ્યાપે નહી નહી વ્યાધિને રોગ,
સપ સહોદરમા ઘણો, નહી પુત્ર મિત્ર વિયોગ ૩૫૦
એહવૂ સાભળે હેતે કરી કરે પુણ્ય મહા નામ,
ફલે દર્શન નર્મદા તણુ, નાહે ગગાસ્નાન ૩૫૧
(વાર્તા ૮ મી હસની, પા ૪૮૮-૯)

આના ઉ`લ્લેખો સિંહાસનબત્રીશીમા પુષ્કળ છે, પણ તે સહુના તારણ અહીં અનાવશ્યક છે, છતાં એક વધુ સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ નીચે આપવાની અગત્ય જણાય છે –

સહીયાસન બત્રીશ તે **પરમારથ પુરાણ**
રામચરિત્ર જેવું રમણ, જાણે જાણ સુજાણ ૧૨
પુન વધે, પ્રાક્રમ વધે, વધે ચાતુરી ચિત,
અ ન વધે ઉપમા વધે રાજસ ભાવ ગુણ રીત ૧૩
હેત વધે હરિ ઉપરે, વધે હિમ્મત ગુપ્ હામ
સત વધે શ્રીશૂર સુત કરે ઘણા પર ામ ૧૪
વિદ્યા, વિનય વિવેક વર ભગવત ઉપર ભાવ
ધીર વધે દ્રઢતા વધે, ન્યાવટ મેરા નાવ ૧૫
(વાર્તા ૨ જી, પરિશિષ્ટ, પા. ૧૦૬)

સામળભટ્ટને પોતાના ગ્રંથોનાં માહાત્મ્ય વર્ણવતાં, કદાચ તેના જમાનાના ટીકાકારોનાં વિષાલુ અને ઇર્ષ્યાલુ વચનોથી, પોતાના કથનનો અનર્થ ઉકલવાનો સંશય અને ભય લાગ્યો હશે એવો અંદેશો થાય છે અને તેથી તેણે ઉપર ટાંકયા તેવા ઉલ્લેખો–ઇશારાઓ યત્રતત્ર પૂરા ઠોક સાથે આલેખ્યા છે. સુડાબહેતેરી ગ્રંથમાં તો તેને નીતિલીરુ ટીકાખોરોનાં ઉંબાડીયાં જેવાં વાગ્બાણ સાલ્યાં જ છે અને તેથી પોતાની ગ્રંથપ્રવૃત્તિનો હેતુ ઠામઠામ વિશદ કર્યો છે અને વાર્તાઓમાંથી સદુપદેશ અને સન્નીતિરૂપ નવનીત જ તારવવાની અને અનીતિથી સો ગાઉ ભાગવાની ટિપણી ડિંડિમનાદથી વિના કંટાળ્યે, 'હરિદાસ કથાકારના 'મર્મ'ની પેઠે, પદોના ધ્રુવટેકની પેઠે ટીપ્યો જ ગયો છે. ગતાનુગતિક ન્યાયે પોતાનું કવિપણું કે સાક્ષરપણુ જાળવી રાખવાના દમામમાં આદ્યંત વગર વાંચ્યે સામળની વાર્તાઓને અનીતિપ્રેરક કહી નિંદનારા કેટલાક સાંપ્રત વિદ્વાનોને અનુસરીને સામળની અવહેલના કરવામાં મજા માણનારાઓને કંઈ પણ કહેવું એ જલવલોણા, કે કુશકાખાંડણ જેવું છે. પણ સારગ્રાહી, વિવેકી, અભ્યાસી, સુજ્ઞ જનોને એટલું નમ્રવિનયપૂર્વક, સાનુભવ, નિવેદન કરવાનુ કે સામળની વાર્તાઓ કહેવામાં આવે છે તેવાં નિંદ્ય, અવગણવાયોગ્ય તત્ત્વો, લક્ષણો, નિદર્શનો, કે કથનોથી પરિસંપન્ન નથી, એટલું જ નહી પણ કેટલીક સાંપ્રત નવલિકાઓ અને નવલકથાઓના ઘટકો કે 'સાહિત્યકો'ના વાસ્તવિકતા(realism)ને નામે અનીતિને પોષવાના હેતુ કરતાં પણ સામળનો હેતુ, મનોરથ, આશય વિશેષ ઉચ્ચ હતો. તેણે પોતાના જમાનાના ગાડરીયા જનસમૂહોને સન્નીતિ, સદુપદેશ, સદાચાર આદિ મહત્વભર્યાં તત્ત્વો અને ગુણોનું ભાન કરાવ્યું છે અને તે એણે ઠામઠામ જણાવવામાં કમેચોરી કરી નથી. તે પોતાના જમાનાના લોકહૃદયનો પૂરો પારખુ હતો, આસપાસ ચાલી રહેલા અનીતિભર્યા, અન્યાયી, પાપકર્મી વ્યવહારોથી અશેઅંશ માહિતગાર હતો અને એ કાંટાળા, દુઃખાળા, અડાબીડ ઘોર અરણ્યમાં ભૂલા પડેલા, વિપથે ચઢેલા ભ્રાન્ત જનસમૂહોને સન્નીતિપ્રેરક તત્ત્વોવાળી વાર્તાઓ રૂપી 'ભોમીયા'નો સાથ સુકર કરી આપવાને અને ત્યાંથી સજ્જનને યોગ્ય રાજમાર્ગે, પરમાર્થપથે અને પુણ્ય ગતિએ વાળવાને જ તે પ્રેરાયો હતો એ નિઃશક છે. અત્રે આ હકીગત પ્રમાણોથી સિદ્ધ

કરવાનો અવકાશ નથી, તેમ જેને સત્ય જાણવું સમજવું હશે તે તો આટલા સૂચન ઉપરથી તેના ગ્રંથોમાંથી હંસની પેઠે વિવેકથી 'ગોરસ' શોધી જ લેશે, અને નિંદક ટીકાખોરોને તો તે અહીં આપ્યું અને ન આપ્યું, એ સરખું જ છે.

સામળે પોતાના છેલ્લા ગ્રંથમાં સૂડાબોતેરીના ઉપસંહારમાં પોતાની ગ્રંથપ્રવૃત્તિનો જે સુંદર નિષ્કર્ષ કાઢ્યો છે તે ખરે જ આ સંબંધમાં અવલોકવા અને વિચારવા યોગ્ય છે; એવા ઉલ્લેખોની ખોટ તેની વાર્તાઓમાં નથી, એ ઉપર જણાવેલું છે.

ગંગા માહાત્મ્ય, રેવાખંડની રામા અણરીંધ રૂપ,
સિંહાસનબત્રીશમાં વર્ણવ્યો વિક્રમ ભૂપ
બ્રહ્મદશા બ્રહ્મોત્તર ખંડની, શિવરહસ્ય શિવતત્ત્વ,
એવા ગ્રંથ જે વર્ણવ્યા શારદા કેરૂં સત્વ.
શિવરાત્રી કેરી કથા, જોડ સુદામચરિત્ર,
એ આખ્યાન હરિચંદ્રનું પરમારથ પવિત્ર.
કલજુગે શિક્ષા કારણે અવિદ્યા તજવા એણ,
શુકબોતેરી સહેજે કરી, વિદ્યાવિલાસી વેણ.
જેને જેવું સુઝશે, તેનું હશે તે કામ,
વદો, નંદો, તજો ભજો, કવિતાને શું કામ?

કવિને લોકો વંદે, નંદે, તજે કે ભજે, તેની પરવા નથી, પણ પોતાનો સદુપદેશનો ઉન્નત હેતુ પોતાના કવનથી સચવાય, સિદ્ધ થાય તે સાથે જ કામ છે; તેને પોતાનો સદાચાર જ ટકાવી રાખવાનો છે, એવો સામળનો આશય છે.

વળી તે કહે છે,

સંભળાવી શુક બોહોતેરી ચારૂ સ્ત્રીચરિત્ર,
પુન્યવંત પરનારી પરહરે, પરબ્રહ્મ નામ પવિત્ર.
સાર એમાંથી શોધવું, માખણ મેળવવું મૂળ,
રામનામ રૂદે ધારવું, સંકટ ટળશે શૂળ.
અદકું રૂડું આપવૂં હેતે જમણે હાથ,
આલોકે પરલોકમાં સુખનો સાથી સાથ.

પ્રથવી રૂપ તે પ્રેમદા, ખોટૂ કેમ ખમાય,
ધરતીમાં સહુ નીપનાં, ધરતીમાય સમાય ૧૬૦

મત તે સ્ત્રીનુ અંગ છે, મત તે સ્ત્રીમહિમાય,
ગત તે તો ગુણ ત્રણ છે, પત તે સુખમીમાય ૧૬૭

બાવન માત્રિકા મુખ્ય છે, અષ્ટ સિદ્ધ તે અધ,
નવનિધિયો તે નારીઓ, શક્તિ જોરાવર સધ ૧૬૮

શક્ત જક્ત તો શિવ સ્વયે, શક્ત વિના સહૂ શુન્ય,
શક્ત જતા તો સહુ ગયૂ, પરવાર્યૂં પોતે પુન્ય ૧૬૨

પ્રથમ સીતા પછે રામ છે, રાધા પુઠલ રણછોડ,
અરરસપરસ એ એક છે, જુગલ સ્વરૂપી જોડ ૧૬૩

શક્ત સ્વરૂપ તે શેલડી (તેના) સાકર, ખાંડ, ને ગોળ,
અરરસપરસ એ એમ છે જેમ તલ, તેલ ને ખોળ ૧૬૫

દૂધ રૂપ તો દેહ છે ગુણ પુરૂષ તે ઘૃત,
ગમત મૂકી જુઓ મન વિષે, તત્વ જ જડશે તરત ૧૬૬

પુષ્પ રૂપ છે પ્રેમદા, સુગંધ નામ છે સાર
જોયા પાખી જડે નહી, વેદ કરે વિચાર ૧૬૭

કર જોડી કવિતા કરે, ચતુર્ભુજ પૂજૂ ચરણ,
કવિતા વશ કીરતારને, વાયુને વશ તરણ ૧૭૬

ગુરૂકૃપાથી ગુણ શારદા પ્રતાપી પૂર પથ,
સ્ત્રીચરિત્ર શક્તિએ કહ્યુ, ગરૂયો રૂડો ગ્રંથ ૧૭૮

શુભ ભાવણુ જે શોધશે, પરહરશે તે પાપ,
તજશે સગ પરનારનો, ઈશ્વર ભજશે આપ ૧૭૯

પૃથ્વીનો ગુણ પુરણ એ, શોધે સતવાદી સાથ
પાપીને પથ્થર જડે, હરિજનને હીરો હાથ ૧૮૦

સ્ત્રીચરિત્ર ગ્રંથ સત ધાતનો ધારે ધગમવત ધીર,
સતવાદીને સોન જડે, કર્મહીણ ને કથીર. ૧૮૧

ધર્મ, અર્થ કામ, મોક્ષ છે, વિખાણુ વિદ્યામા વર્ગ
નીચ બુદ્ધિ નરકે જશે, સાચાને તો સ્વર્ગ ૧૮૨

પંડિત પરગે પારખુ, સતવાદીને સાર, •
જૂઠા જમ લોકે જશે, મુરખ ખારો માર, ૧૮૩

નિરમલ ગ્રંથ એ નામનો ઈશ્વર તણી ઇચ્છાય,
શુભ બુધ દીધી શારદા, નેહે ગગા ન્હાય ૧૮૪

અનમા આ સંગ્રહ પ્રકટ કરવામા, જૂની પ્રતિઓ આપીને સહાયભૂત થનારા મારા માર્ગદર્શી, સ્વ. ગુરૂજન સા શ્રી તનસુખરામ મન સુખરામ ત્રિપાઠીનો મારે પ્રથમ આભાર માનવાનો છે શ્રી ફાર્બસ ગુજરાતી સભાની પ્રતિ તેમની કૃપાથી જ મને ઉપયોગ માટે સને ૧૯૦૯ થી મળી હતી તેઓનો ઉપકાર તો મરણપર્યંત ભૂલાય તેમ નથી તેમ તેમના સત્પુત્ર ત્રિપાઠીકુલ દીપક ગ ધર્મસુખરામ પણ મને સમયે સમયે તેટલી જ સહાયતા અને અનુકૂળતા દેતા રહ્યા છે, તેમનો પણ આભાર માનવો યોગ્ય છે ઉપરાંત રા હીરાલાલ ત્રિ પારેખનો તેમ બીજી અનુકૂલતાઓ કરી આપનાર અને પ્રોત્સાહન દેનાર સાહિત્યપરિષદ ભંડોળ કમીટીના મંત્રી સા બલવંતરાય કલ્યાણરાય ઠાકોરનો, તથા પ્રસિદ્ધિના કાર્યને અનેક અગવડ વેઠી સગવડ કરી આપનાર, સ્નેહી રા મણિલાલ ઇચ્છારામ દેશાઈનો અન કરણભર્યો આભાર હુ માનું છુ અને ભવિષ્યમા પ્રસ્તુત ગ્રંથ, અને સામળના કવનજીવન ઉપર પ્રકાશ નાખનારા વિવિધ અંશોનું નિરૂપણ કરવાનુ કાર્ય પાર ઉતારવાની અભિલાષામા સુજ્ઞ વાચકોની સહાનુભૂતિ અને સદિચ્છાનુ પ્રેરણાબળ મને મળશે, એવી આશા દર્શાવી અહીં જ વિરમુ છુ

મુંબાઈ, "ગુજરાતી" કાર્યાલય,
ફાગણ વદ ૫ વાર ગુરૂ
સંવત ૧૯૮૨,
તા૦ ૪-૩-૨૬ વાર ગુરૂ

પ્રાચીન સાહિત્યનો નમ્ર સંશોધક
અંબાલાલ બુલાખીરામ જાની

અનુક્રમણિકા

પ્રતિઓના સંકેતની ઓળખ

કે. રા. સા. કેશવલાલ હર્ષદરાય ધ્રુવની સંવત ૧૭૯૬ ની પ્રતિ
ફા. શ્રી. ફાર્બસ ગુજરાતી સભાની સંવત ૧૮૩૬ થી ૧૮૪૬ સુધીની પ્રતિ
હિ. રા. રા. હીરાલાલ ત્રિભુવનદાસ પારેખનો ચોપડો સંવત ૧૯૦૧ નો
પા. રા. રા. હીરાલાલ ત્રિભુવનદાસ પારેખની પાનીયાં પ્રતિ સં. ૧૮૩૬ થી ૧૮૩૯ સુધીની.

यन्नवे भाजने लग्नः संस्कारो नान्यथा भवेत् ।
कथाच्छलेन बलाना नीतिस्तदिह कथ्यते ॥

(હિતોપદેશ પ્ર શ્લો ૮)

જેહવૂ શ્રીમદ્ ભાગવત, જેહવ્ રામચરિત,
તેહવૂ ચરિત વિક્રમ તણૂ પૂરણ મન્ન પવિત્ર.
પરમારથ ને પુણ્ય ઘણૂ, કવિત ચાતુરી ભેદ.
પડિત હસ્યે તે પારખે, વિખાણ પાંચમો વેદ.

(સમુદ્રની વાર્તા, પાનુ

માખણ માંહેથી કાઢજો, તજજો ખાટી છાશ,
ઘૃતનો ગુણ સહુ રાખજો, વરજો વૈકુઠવાસ
એહ વાત તો દૂધ છે, એમાં વાનાં પાંચ,
દૂધ, દહીં, માખણ, છાશ, ઘૃત, શોધી જોજો સાચ.
એ ગુણ બીજા એહમાં, અકલ ઘણી અનૂપ,
કો ગુણ ગ્રહશે ચારણી, કો ગુણ ગ્રહશે સૂપ

(વાર્તા ૬૫ મી, સૂડા ૨૧૨–૧૮)

સિંહાસનબત્રીશી

કવિ સામળ ભટ્ટે રચેલી

વાર્તા ૧ લી–હરણની, કહેનાર પુતળી નંદા

श्रीगुरु नाहानाभट्टचरणकमलेभ्यो नमः*

(છપ્પા)

[પરણ્યું કુંદલદેવ, સેવ કરું એકચિત્તે.†
કમલજતનયા શરણ ચરણ પૂજું દો પ્રીતે.

* સામળ ભટ્ટના ગુરુનું નામ નાનાભટ્ટ છે. પ્રતિ કે. ઉપરથી બત્રીસ પુતળીમાંની કેટલીક વાર્તા સામળની હયાતીમાં જ (સં. ૧૭૬૯) તેની પ્રેરણાથી લખાયલી હોવાનું સમજાય છે; તેથી તેમાં પ્રથમ અંકિત થયલું તેમ ઠામઠામ સામળે બીજી વાર્તાઓમાં માનપૂર્વક ઉચ્ચારેલું ગુરુવંદન અત્રે આપેલું છે.

† ભોજરાજ જે સિંહાસન ઉપર બિરાજમાન થવા ગયો તે તેને કેવી રીતે પ્રાપ્ત થયું તે વિષેનો પ્રસ્તાવ, ફાર્બસ ગુજરાતી સભા–મુંબાઈની પ્રતિ જેને આ વાર્તાઓમાં મૂળ પ્રતિ રૂપે ગણેલી છે, કારણ તે વિશ્વસનીય લેખનસમયવાળી અને અખંડ એક જ લેખકને હાથે અવિશુદ્ધ લખાયલી છે, તેમાં આપેલો નથી, જો કે આ જ પ્રતિની બીજી વાર્તાઓમાં સિંહાસનપ્રાપ્તિના ઉલ્લેખની આવી જ સખ્યાબંધ પંક્તિઓ સાંપડે છે આ મુખ્ય ભિન્નતા સબંધી ચર્ચા પ્રસ્તાવનામાં યથાયોગ્ય સ્થળે થશે. પરંતુ સં. ૧૭૬૯ માં લખાયલી લેખાતી સ્વ. કેશવલાલ હ. ધ્રુવની પ્રતિમાં તેમ સ્વ. હીરાલાલ ત્રિ. પારેખની સં. ૧૮૩૪ થી ૧૮૩૬ સુધીમાં અંકિત થયલી પ્રતિમાં સિંહાસનપ્રાપ્તિનો પ્રસ્તાવ હોવાથી તેમ જ વાચકોએ આરંભમાં જ તે આકાંક્ષાતૃપ્તિ અર્થે જાણવો આવશ્યક હોવાથી "ચોરસીયા" વસ્ત્રાના ચિહ્ન સાથે પ્રાચીન કે. પ્રતિમાંથી તેટલા ભાગની કડી ૧–૧૮૪ આપેલી છે.

સૂચના–કે તેમ જ પા. પ્રતિઓમાં હ્રસ્વ 'ઇ' તો છે જ નહી, તેમ દીર્ઘ હ્રસ્વ ઊ–'ઉ'–અને 'સ'–'શ'–કારનું ઠેકાણું નથી, એટલે તેના શોધન ઠામઠામ નોંધવા એ ગુંચવણભર્યું હોવાથી સામાન્ય રીતે નોંધ્યાં નથી.

વિષ્ણુ, વિરંચી, ઈશ, શીશ નામું કર જોડે;
શશી, શેષ, રવિ, ચંદ્ર, ઇંદ્ર, આરાધૂં કોડે.
નમું ઋષિને પાય, સાંપ્ય સવ દેવજી કીજે,
સકલ કવિતા શુભ, સિદ્ધિ વિચારી દીજે.
ગુરુ, ઇષ્ટ, મુખમાત, તાત વામન મહાયોગી,
ગીતા ગ્રંથ અભેદ, વેદ પંડિત બ્રહ્મભોગી,
એકાદશ મહારુદ્ર, ભદ્ર ભૈરવ, બટુ કાશી,
છપ્પન કોડ ચામુંડ મુંડમાલા ઉર રાખી,
કહે સામલ સહુને નમું, અરજ એહ ચિત્તમાં ધરો,
વિક્રમચરિત્ર વરણુવ કરૂં, તે પ્રીત ધરી પૂરણુ કરો.

(દોહો)

વાક્‌વાદિની પરણમું, ગણપત પૂજું પાય,
કરુણા દૃષ્ટિ અવિલોકતાં બુદ્ધિ પ્રફુલ્લિત થાય.
રાજેશ્વર, રાધેરમણ, જાનકીજીવન રામ,
મીટે કોટી પાતિક સકલ, જપતે નિર્મલ નામ.
તીરથ, વ્રત એ નામમાં, પદ્ધત, પૂજા કોડ,
જપતપ, સાધન નામમાં, માટે રટું કર જોડ.
દામોદર, દયાલજી, કરુણાનિધિ, કૃપાલ,
ગદાધર, ગિરિધર, નમું ગોવિંદ શ્રી ગોપાલ.

છતાં આખા ઉતારાઓ જ્યાં જ્યાં ઉતારેલા છે ત્યાં ત્યાં તે તે પ્રતિની જોડણીમાં જ તે આપેલા છે, તેથી વાસ્તવિક લેખનભેદ સ્પષ્ટ થશે.

૧. કે. દુકલ; ચીતે; પુજું; વીષ્ણુ; વીરંચી; ઋષીને; પાએ; સાપે; કવીતા, સૂભ; સીધ્ય સુધ વીચારી; વામન પંડીત; કાખી; ચીતમાં; પુરણ; પા. માં પહેલી કડી નથી. ૨. કે. વાકવાદીની; પુજું પાયે; થાયે; અવીલોકતાં સુધી પ્રફુલીત થાયે; પા. કરૂણ દ્રષ્ટ જુઓ તમો કામ સફળ સૂભ થાયે. ૩. કે. જાંનકી; રાંમ; પાતીક. રાજે૦ પા. રાધેકૃષ્ણ; સકલ–પા. જનમ; કે નીરમલ નાંમ. ૪. કે. તીરથવ્રત, જપ૦–પા કોટી બ્રહ્માંડ રચાં તમો. ૫. કે. કરૂણાનીધ્ય, ગોવીંદ; ગીરીધર

આદ્યશક્તિ તું ઈશ્વરી! કરણ્યુ કોટિ પરકામ,
સાચી દેવ સલખણુ પુરી, બહુચર બાલા નામ. ૬
સામલ કેહેઃ હું મંદમતિ ઈચ્છું મોટું કાજ;
વિક્રમાર્ક મહિમા કહું, રાખો માહારી લાજ. ૭
મૂળો] સંસ્કૃત કાલિદાસકૃત નરખ્યો ગ્રંથ જે નેહ,
તે પ્રાકૃત પ્રીતે કરૂં તમ કૃપાથી તેહ. ૮
શ્રીગોડ માલવી વિપ્ર શુભ, શીય નગરમાં વાસ,
વીરેશ્વર વેદે સામગ્રી, સુતશ્રી સામલદાસ; ૯
તેણે એ પ્રાકૃત કર્યું પ્રીતે બુદ્ધિપ્રમાણ;
તે સિંહુજપત, શ્રી રખી જુક્ત થયું છે જાણ. ૧૦
ગુણસાગર, ગુર્જર ધરા માતર પ્રગણા માંહિ,
વાસણવંશી અંશપત કાઉજી કુલ તાંહિ. ૧૧
મનજીસુત, રાજ સરીખડો, સકલ કલાગુણસાર,
લેઉવા માંહે લાજ, જશ, દલ રૂડો, દાતાર. ૧૨
વીરેશ્વરજી વિશ્વપત ખરી નવ ખંડે ખ્યાત,
મોદિક ચઢે મણ બે સવા તાંદુલ કૌતુક વાત. ૧૩

---

૬. કે. શક્ત; પા. માં આ કડી નથી. ૭ વિક્રમ.-પા. વરણવું વીક્રમસેનને; કે. મંદમતી, વીકરમારક, મહીમા; જુઓ પરિશિષ્ટ ૧-૧. ૮ કે. સંસ્કૃત; પ્રાકૃત; તેરે; પા. માં કડી આમ છે.-

સંસ્કૃત માંહીથી સોધીયું, પ્રાકૃત કરું પુરાણ,
સક લખાણો જયેહેનો, તે વીક્રમ વીર સુજાંણ.
કહુ પ્રાકતે પંડીતે, કહું કુલ લક્ષણ કામ,
આણ વરતી અનખંડમાં પરદુ ખભંજન નામ.

કડી ૯ થી ૨૩ પા. માં નથી, તેમ તે પ્રક્ષિપ્ત છે. આનો સ્ફોટ પ્રસ્તાવના યોગ્ય સ્થળે થશે. ૯ કે વીપ્ર, સૂભ, સૂત. ૧૦ કે. પ્રાકૃત, કર બુધ, જાંણ. ૧૧ કે. માંહે લાછે. કુલી મહંત: ૧૨ સૂત. સરખીડો જસ. ૧૩ વીશ્વપત તૌગા.

પરતક પિંડુ પૃથવી વિષે, કૌતુક સરખું હોય,
મહિમા એ મહાદેવનો કલિય શકે નહીં કોય. ૧૪
રૂડી કીરપા ઋષિ ઉપરે, પ્રીત રીત પૂર પેર,
કરૂં નવાણુ કો કારણું, ગંગા આણી ઘેર. ૧૫
એક પરમારથ એ કરૂં, બીજું ધારૂં મંન,
પંડિત તેડ્યો પ્રીતસું, જોગ પુરૂષ જે જંન. ૧૬
સંમક પ્રકાર સંતોષિયો, ખાન પાન ધન ધાન,
વસુધા, વસ્ત્ર વિધ વિધે, દીધાં બહુ વિધ દાન. ૧૭
પાંચ પુત્ર પ્રસિદ્ધ શુભ, મનછસુત રખીદાસ,
વદ્ધથ સુત વેણી વડો, શોભા તે ઘર વાસ. ૧૮
શુભ શિખા તેહને કહી, પવિત્ર પુણ્યની પેર;
તેણે પંડિત તેડીયો ઘણા હેતથી ઘેર. ૧૯
પુરાણ પરમારથ તણું કરૂ રુડા કવિરાજ!
પરમારથ પ્રીતે કરૂ, કામ દશોદી કાજ. ૨૦
ભગન ભાટ ભૂપત સમો, સુરસંગસુત ગાન,
પુત્ર, પરખણ પિંગલ તણો, ગુણસાગર ગમાન. ૨૧
તે કારણ ઋષિએ કરૂં કૃષ્ણાર્પણનૂ કાજ.
જશ જુગ ખાધે વિસ્તરે, રાખે લખમી (પતિ) લાજ. ૨૨
રખીએ ઋષિ સખા કરો, કીધો ગ્રંથ પ્રકાશ.
જે બુધ દીધી સરસ્વતી, (તે) વાણી વેદવિલાસ. ૨૩

---

૧૪ કે. પ્રથવી. પીડુ; વીષે; કૌતગ. કલીયં. ૧૫ રૂપી. ગુ. વ. પાઠ 'રખી'; પુર. ૧૭ સેમક. પા. વસ્ત્ર વીધ વીધ વીધે, દીધાં બહુવીધ માન; આ પાઠ કે. માં પણ છે, ગુ માં છે ૧૮ કે. પ્રસીધ. સૂત. ઘર ઘર વાસ ૧૯ કે. સૂભ. સીખા. પુનની. ૨૦ કે. કવીરાજ. ૨૧ ભુપત. ગુણગાંન. પીંગલ-પા સૂભાણે. ૨૨ કે. ઋષી ગુ. વ. 'રખી' કૃષ્ણારપણનૂ. જસ. વિસ્તરે ગુ. વિસ્તર્યો. લખમીપત. ૨૩ કે. ઋષી તે વાણી વીલાસ

ઇન્દ્ર થકી ઉતપત્ત હવો ગરધવસેન રાજંન,
ત્રંબકસેનની બેટડી, પરણ્યો રૂપ રતંન. ૨૪
ત્રંબક ઘડ તેણે રચો રાત્ર એક અનૂપ,
અકલિત કામ ભારી કરૂં વિસ્મે પામ્યો ભૂપ. ૨૫
ઉતપન તેહની આવશે, આગલ નિઃસંદેહ,
નિશા સમે તો દેવના, દાડે ગરધવ દેહ. ૨૬
બાલી ત્વચા રાસભ તણી તે તો શ્રીની માન,
અંતર થયું તે નગરમાં, વરતો માહા ઊતપાન. ૨૭
નાઠી નારી તે સમે, ઉદરે ગરભાધાન,
ઋષિ–આશ્રમ જૈ સુત જણ્યો, વીકિ ધરીયું નામ. ૨૮
ઊજેણી નગરી વિષે (તેણે) જિતો વીર વૈતાલ,
પામો રાજ તે નગરનું, કરી પ્રજા પ્રતિપાલ. ૨૯
કરૂં રાજ ભરતખંડનું એકછત્ર અનુદિસ,
પંચ દંડ જિતી સકો, ધરૂં છત્ર તે શીશ. ૩૦
વિક્રમારક એ, અજિત એ, પરદુઃખભંજન નામ,
સહોદર પરનારનો, કરાં કોટ પરકામ. ૩૧
જ્યોતિક શાસ્ત્ર શુભ શક લખે, જેહવો જુધિષ્ટિર હોય,
અકલિત કામ જેણે કરાં, બીજો ન કરે કોય. ૩૨

(છપ્પે કવિત્ત)

સુંદર સરસ સ્વરૂપ ભૂપ શુભ ભૂષણ અંગે,
સકલ કલા ગુણ જાણ, માણ રાચે અતિ રંગે.

૨૪ કે. ત્રમસેનની; પા. ત્રમકગઢ તેણે રચો, પરણ્યો રાજરતન. ૨૫ પા. (વ)ડી ત્રોહો શોધ કરી; કે. અનુપ. ભુપ. અકલીત. ૨૬ કે. આવસે. ૨૮ કે. સુત. કે. જણો. પા. ભોગવું રાજ ભ્રતખંડનું. ૩૦ કે. ભ્રતખંડનું, પા. જાંબુદ્વીપમાં લીયો એક–કે. છત્રી; શીસ. પા. માં કડી ૩૧–૩૨ નથી. ૩૧ કે. વીકરમાર્ક. અજીત. ૩૨ કે. સુભ. જુધીષ્ટર. સે બીજો. છપ્પે. ગુ. છપ્પે દોહોરી. ૩૩ કે. સરૂપ. ભુજ; ભુષણ.

ચતુરે વિદ્યા ચૌદ, લેખ લખણ બત્રિસે,
શીલ વશા શતવીસ, છતે ગુણ રાગ છત્રીસે,
ચોરાશી આસન ભેદ, વેદવ્યાકરણી વાણી,
પિંગલ પાઠ પુરાણ, જ્ઞાન જ્યોતિક જુગ જાણી,
લઘુલાઘવી વિદ્યાય, પ્રવેશ કરે પરકાયા;
ગતિ સ્વર્ગપાતાલ, રચે દેવતાથી માયા;
ઘૃતવિદ્, મહાધીર, વીર ધનુરધર ધારી,
ગૌબ્રાહ્મણપ્રતિપાલ, સહોદર જે પરનારી,
પરદુઃખભંજન, સુખકરણ, સતયુકત, સાખી જુયો,
સામલ સાહસ ધીર તે, વીરજિત વિક્રમ હુયો. ૩૩

ચોપૈ

અંશપતિ આપે અવતરો, પરદુઃખભંજન પ્રીતે પરવરો;
દુસ્મનગંજન, સાહસ ધીર, અજિત જિત્યો જેણે વીર. ૩૪
સ્વર્ગ, મૃત્યુ, પાતાલે ગયો, એકછત્ર ચક્રવર્તિ થયો.
કરાં ધર્મપુણ્ય મારગ ઘણાં, શક લખાણા જ્યોતિક તણા. ૩૫
તેહ તણો વાંચું મહિમાય, સૂણતે પાંચેક પાતિક જાય.
જેહવું રામાયણ પરમ પવિત્ર, તેહ સમોવડ વિક્રમચરિત્ર. ૩૬
ઘૃતરણે જશમહિમા ઘણો, પુણ્ય પ્રતાપ જશ મહિમાં ઘણો.
સૂણતે પુણ્ય હોયે જે આજ, ફલે મનનાં વાંછિત કાજ. ૩૭
વંઝા નારી પામે તન, દુરબલ જન તે પામે ધન,
પુણ્ય પદારથ ઉપર ભાવ, સ્વપ્ન માંહે તે નાવે તાવ. ૩૮
માહાકાલેશ્વર ક્રિપા કરે, સકલ વિઘન હરસિધિ હરે,
વિક્રમસેનનું સુણે ચરિત્ર પઢિયા પાંચ સૂણી તે પવિત્ર. ૩૯

૩૩-૪ ભીક્ષ૦ શુ. શિલ્પશાસ્ત્ર છત્રીસ. ૩૩ કે. દુત વીધ. પરદુખભંજન. સુખકરણ. સત૦ શુ. સત જુગ તે સાખી જુઓ. ૩૪ કે. દુરામણ. અજીત. જીત્યો. ૩૫ કે મૃત ચક્રવરતી. પુન પા. જુઓ પરિશિષ્ટ ૧-૨ ૩૬ કે. સુણતે૦-પા. વાધે પુણ્ય માહા ૩૭ કે. દુત. પુન પ્રતાપ. પુણ્ય૦-પા. સાંભલે વીજોગ ભાગે તે તણો ૩૮ કે. સ્વપન. ૩૯ કે. હરસીધી. પા. પઢિયા૦-પતીત હોય તે થાએ પવીત્ર

મહિમાં કહેતાં ન લહું પાર, શત મુંડા માંહે કણ ચાર. ૪૦

દુહો

પાલું રાજ પૃથ્વી વિષે, ધલહર ધણાં ધરસૂત્ર,
પ્રજા પાલી પ્રીતસુ, જેમ પોતાના પુત્ર. ૪૧

વિક્રમ કેરા વંશમાં મહિપત મોટો મુંજ,
સીંદુલસુત શિરોમણિ, ભયનિવારણ ભોજ. ૪૨
મુંજે ભત્રીજો મારવા મોકલીયા ચાંડાલ;
પતીત વનમાં પરવરો, બીહીનો મનમાં બાલ. ૪૩
બતરીસ લખ્ખણ બાલકો, બીનો મનમાં તેહ,
સમસ્યા લખી તે મોકલી, ભાગ્યો મન સંદેહ. ૪૪

શ્લોક

मांधाता सुमहिपतिः कृतयुगेऽलंकारभूतो गतः ।
सेतुर्येनमहोदधौ क्षितितले कासौ दशास्यान्तकः ॥
अन्यस्यापि युधिष्ठिरो प्रभृतया यावद्भवान् भूतले ।
नैकेनापि समं गता वसुमती मुञ्ज ! त्वया यास्यति ॥ ४५ ॥

દુહો

કરણા કાકાજીની થઈ, દુરમત કીધી તાજ્ય,
શુભ બુદ્ધિ જોઇ, સોંપીયું ભોજ ધારનું રાજ. ૪૬

છપ્પે કવિત

કામ સમાને રૂપ, ભૂપ દુરજોધન દામી,
દાતાર કરણ સમાન, કાક જેવો મહા કામી,
સતવાદી હરિચંદ, ઈન્દ્ર જેવા રખાકારી,
સૂર્ય સમો પરતાપ, અગસ્ત્ય સમો આચારી,

---

૪૨ જુઓ પરિશિષ્ટ ૨-૩ ૪૧ પ્રીતશું–કે. 'પ્રીશું',–કે સૂત. તે ભય ૪૩ કે ભુવનમાં લઇ પરવરો. ૪૬ સુભ. બુધી.

અમૃતપૂત શુભ વેણુ, નેણુ દો અમૃત ભરીયાં,
હદે, બાહુ વિશાલ, ભાલ શુભ રેખા કરીયાં,
કુલાચાર કરે કરમ ધરમ શાસ્ત્ર નવ લોપે,
સભા પંડિત સેંહ પાંચ, સુખ કવિ કાલી ઓપે,
કવિજન જાચક ભાટ, કાક ચારણ ગુણ ગાયે,
વિપ્ર વખાણે વેદ, ચરચા હરિગુણ ગાયે,
દાતા ભોજ ભારે હુવો, નહી ઊણુમ રિધસિધ કસી,
કહે સામલ સુખ ભોગવે, પુણ્ય વાત જે મન વસી. ૪૭

ધાર નગરનો રાજ કાજ કરે શુભ રીતે,
પુણ્ય વરતે પુર માંહ, પ્રજા પાલે બહુ પ્રીતે;
વિપ્ર પાળે ષટ કરમ, ધરમસૂં સંધ્યા સાધે;
ખત્રી ચઢે રણુ માંહ, અહરનિશ ઈશ આરાધે;
વૈશ્ય કરે બ્યાપાર, સત ઓહો રીત વોહોરંતા;
કરે દાન વિશેષ, પુણ્ય ભંડાર ભરંતા;
દ્વિજની કરે સેવા શૂદ્ર, વરત આચરતા વાદે;
કરે કીરત ગુરુ ગામ, નરત વિખાણે નાદે;
પતિવ્રતા સહુ નાર, ભાર સતી પતિનો આણે,
દેવ સામાને સૈત્ર પુત્ર માબાપની જાણે;
રામરાજ સરીખડું ભોજ રાજ કરે જહાં,
કહે સામલ વસુધા ફલે, મેહ માગ્યા વરસે તહાં. ૪૮

ચોપૈ.

દેસ માલવ શુભ ધારા ગામ, ભોજરાજ નરપતનું નામ,
વારુ નગરમાં વરણુ અઢાર, સત્ય ધરમ રૂડો આચાર. ૪૯

---

૪૭ કે. દરબોધનદાંમી. સુભ. ફુલાચાર. સાહાસ્ત્ર. કની. પીમ ૪૮ કે પુન. વરીપ સૂદ્ર પ્રતિવ્રતા ૪૯ કે. સુભ. નગ્ર.

ગરઆ ગજ મહેમત માતગ, અશ્વ અગલખ અનિઉર્ત્તન નગ,
ધવલ ધોરી, રહીયાલા રથ, શુભ કામે ગજા સમરથ ૫૦
પાયક ઘણા પુંઠે પરવરે, રતનજડિત નુભ છત્ર જ કરે,
નહી નગર ધાગ સમ તોલ, ચોચો ઘડ, ચોખારી પોલ ૫૧
એકમો દસ દરવાજા વલી, બારી બત્રીસ ભાનેસૂ ભલી
પરા પચાણુ, પનર વાટ, નવા રહેંટ પાણીના ઘાટ ૫૨
બસેં બાર કૂઆ, વાવડી, પુરણ રહેંટ પુષ્પ પાવડી
ફુલી વાડી, વનફુલ ફલા, ભાર અઢાર મઠી પર મલા ૫૩
એવી નગર તણી શોભાય કનક સિંહાસન બેઠા રાય
પરદેશ પથા ચાલે વાટ, બોને જતા અનેગ ભાટ ૫૪
ચારણ ચતુરાઈ દાખવે, નીગડ લખણ બુદ્ધિ લાખવે
પડિત પનર સેંહે સુજાણ, જેવી જુગતી બોને વાણ ૫૫
નવુ કવિત્ત કરી લાવે જેહ, પામે લાખ નવાયો તેહ
ભડારથી જાચિક પાછો ફરે, (તો) હુકમ નાખ અહીનો કરે. ૫૬
એના પુણ્યના કરે નિત કામ, બમણુમોજ પડ્યુ નામ
વિધવિધના વાજા વાજત, બદીજન બોહો જસ બોલત ૫૭
નર્તકી નાચે આઠે પહોર, જયજય શબ્દ બોને તે ઠોર
વાજે તાલ તાતી મૃદંગ, ઘેરઘેર નતો ઉછરંગ ૫૮

---

૫૦ ગરૂઆ૦-પા. ત્રણ લક્ષ હસ્તી રાજ તણા દજનક્ષ દેહ ઘોડા આવે ઘણા ધવલ૦-પા. ધવલ ધોરી ને રથ સૂભ સુરંગ, સૂભ સુખાસન નવીઈ રગ ૫૧-૧ પામા વધારો. નથી જનમો બીજો કોય માયે, કલીયુગ માહે ભોજ જ રાયે ચોખારી-પા ચોરાસી ૫૨ પા. બારસક બારી ૫૩ રેંહેંટ-પા. નવા ૧ ૫૪ કે સોભાયે રાયે ૫૪ ર આ પક્તિ પા મા નથી ૫૫ પનર પા પાચ સેંહે જેશી૦-પોહોડા વાચે પુરાણ, જેશી જુગતે બોલે વાત, અગમનીગમ જાણે સાક્ષાત કે જુવી સૂલક્ષ જોસી ૫૬ અને ૫૭ ૧ ને બદલે પા મા પ્રીજન પામે વધ સવાયે, ગીતગ નીત નવલેરા થાયે ૫૭ વિધ૦ પા છત્રીસે કે પુનના બદીજણ ૫૮ કે નવમો ઉછવરગ

દુદુંભીના ડમકારા થાય; નિર્ઘોષ નાદ નિશાણે ધાય.
હાસ, ગીત, કથારસ હોય; અંતરિક્ષથી સુરિનર જોય. ૫૯
પહેલુ નામ ભોજ મન ચહ્‌ડુ; બમણુ ભોજ પુણ્યેથી પડુ.
માઘ પંડિત મન ગમતાં માન; કાળીદાસ સરખા પરધાન. ૬૦
માન કાળી પરસન જેહને, આશિષ દે એહવી તેહને
ખરી વાત તણો તે ઓજ, ભિખુકનું પીહર તે ભોજ ૬૧
મગણુ કેરૂ એ મોસાલ, ત્રિખાણી જન ઉપર વાહાલ
કલ્પતરવર કલિજુગ વિષે, ભારે નહી ભોજ ભડ પખે ૬૨
માહારાજ રાજ ભોજ ભડ ભૂપ, કંદ્રપના સરખુ જે રૂપ,
અવનવો આપે હોયે ઇંદ્ર, નવ લખ તારામા જમ ચંદ્ર ૬૩
ભાનુમતી જેહને સ્ત્રી સતી, અષ્ટ સહસ્ર પટરાણી અતિ.
શિવશક્તિ સમાગ્થ ધર્મ, કુલ આચાર કરે સહુ કર્મ ૬૪
સૂર ઉગે આપે રાત ગાય, પછે ભૂમિયો મેહેલે પાય,
દતધાવન કરી દે દાન, મહીપત દે મગણને માન ૬૫
પછે નાહી દેવતાર્ચન કરે, હેમ મોહોર થાળીમા ભરે,
નૌતમ વિપ્ર કો આવે જેહ, પામે દાન સવાયા તેહ ૬૬
દાનપુણ્યનો ન લહું પાર, સહુ સુખી છે વરણ અઢાર
કરા કામ નિત ભોજે ઘણાં, કમ વિખાણુ કરૂ તે તણા ? ૬૭

---

૫ કે થાયે નીરઘોષ સુરીનર જોયે ૬૦ પુણ્યેથી પા. વસત. પા મા વધારો–
નવી વાત લાવે જે કોયે પામે લાખ સવાયો સોયે
ભડાર થકી જો પાછો ફરે, તો હુકમ અઢીનો કરે
કદાચ ભડારી જો દે આસ, તો અઢી તણા અપાવે પાસ,
એહેવા પુન્ય કરે નીત્ય કામ, માટે ભોજ બમણો છે નામ.

કડી ૬૧–૬૩ પા. મા નથી ૬૧ કે આસીસ ભીખુક ૬૩ કે ભુપા. ૬૪ કે ભાનુમતી કૂલ ધરમ. કરમ ૬૫ કે ભુમીયો મહી૦ પા. સહસ મોહોર સોનાની દાન–૬૬ કે દેવાતારચન. વિપ્ર સવાયા–પા. નીત નીતસૂ ૬૭ કમ૦ પા. કામ્ય વીષણુ કાવી તે તણા

• દુઃખી નહિ કો, કોને નહી શોક, કરમ અનુસારે વરતે લોકઃ
એહને નાયક દુષ્ટે પડો, તેહનો દુઃખ અરણ્વ જઈ પડ્યો. ૬૮
એહની દષ્ટ ન આવે રાંક, તેહમાં શો દાતાનો વાંક ? ૬૯

દુહો

ભોજનગર આવ્યા હરિ, આપે પરમ પવિત્ર;
સોનકાર સાથી સખઇ, મનનો માન્યો મિત્ર. ૭૦
કહે સોની તું વિપ્ર! સુણ, સાથ વિદેશે આવ,
સામદામભેદે કરી, દ્રવ્ય ઘણેરો લાવ. ૭૧
કરાવ મંદિર માળીયાં, ઉંચા કર આવાસ,
સુખ ભોગવ સંસારનાં, લીલા લહેર વિલાસ. ૭૨
અમૃત વચન અદકાં કહ્યાં, રીઝ્યો તે ઋષિરાજ;
ત્રિયા! તમો જો શીખ દો, કરીયે રૂડાં કાજ. ૭૩
વનિતા કેહે સુણ વિપ્ર! તું, કમ વારૂં હું આજ ?
કેહેતાં સમરથ ઘર તણી, આવે અદકી લાજ. ૭૪

---

૬૮ કે. નાયક ૬૯ કે. આવે (આવ્યો) ગુ 'આવે' પા માં આ પંક્તિ નથી ૭૦ કે. બ્રાંમણ. તે મનનો મીત્ર પા.માં વધારો–

રમે જમે બે એકઠા, સૂએ એકડા સેજ્ય,
ઉત્ર એક દેહ જાણીયા, હેડા સાથે હેત

૭૧ કે. સુત સાથ ૭૨ કે મદિર ને માળીયાં સૂખ ૭૩ કે તો કરીયે કડી ૭૩ ને બદલે પા નો વધારો–

આભુસણ કર અતી ઘણાં, સ્રી સણગારે સોભ,
રાણસેનયા રાણ સૂંદરી, મુખ બોલા તબોલ,
કાયર થઇ બેઠા રહો, કરને પુન્ય પરવેસ,
માહારી સાથે સચરો, વારૂ વીમ વીદેસ.
હરી ભટ હેડે હરખીયો, ઘણા સોનારવચન,
માગી શીખ ત્રીયા કને, થયુ વિદેસ મન.

અંગે પેહેરૂં વસ્ત્ર જે, ઉદરે પોખું અન્ન,
એહ રીધ છે આપણી, મહારાજ! વિખાણો મન. ૭૫
ચિંતા માં કર ચિંતની! જમ તમ કાઢો દિસ;
ઘોડે'ક દાડે આવસૂ જો કરશે જગદીસ. ૭૬

ચોપૈ

એક વિપ્ર, બીજો સોનાર, બેહુ જણ પલીયા પંથ અપાર.
પૂછે ગામ એક, બીજું લે, નિશા પડે તાંહાં વાસે રેહે. ૭૭
પશ્ચિમ દેશ પરિયાણ જ કરે, સિંધુ સાગર જાંહાં અરણવ ભરે;
દીઠું ઘેહેરૂં નિર્મલ નીર, વસે ગામ એક તેહની તીર. ૭૮
ગુણ સાગર સરખું તે ગામ, ઠરી રહ્યા બે તેણે ઠામ.
ઉજ્જકાપુર નામે કેહેવાય, વિજલપાલ તેહનો છે રાય. ૭૯
રહ્યા ઉતરી તેણે ઠામ; વલગા બે પોતાને કામ.
વિપ્રે તો માંડી નેશાલ, લઘુ વેશ રાજાનો બાલ. ૮૦
વિપ્રને રાજે દીધાં માન; સોંપ્યો પંડિતને સંતાન.
રાત દિવસ રાજાને ઘેર; પુત્ર ભણાવે રૂડી પેર. ૮૧
તેજપાલ કૂઅર-નિત ભણે, ગુણ સઘલા સેખામાં ગણે.
એમ કરતાં વીતાં વરસ બાર, તારે મનમાં કરે વિચાર. ૮૨
ઓની સાંમદ કીધાં દામ, તારે સાંભરાં અરભક ગામ.
અરભક નારી ચિતમાં ચડી, આવો વિપ્ર પાસે તે ઘડી. ૮૩
આવો સાથ તો શીઘ્ર કીજીયે, નહીં તો વેહેલી શિખા દીજીયે. ૮૪

૭૬ કે. ચોહ્ય કરસ. જગદીસ. ૭૮ કે. પશ્ચિમ. ૭૯ અને ૭૯-૧ ને બદલે પા માં નીચેની પંક્તિઓ છે —

મોટા મેહેરામણ છે જહાં, બગ્ગ બે પોહોતા છે તાંહાં,
દીઠું નગર સાગરની તીર, ઉતરીયા બે બધવ વીર
સુર રાયની વાડી જેમ, દીઠું નગર મહાપુર તેમ.

૭૯ કે કેહેવાયે. નામે પા. ૭૯ કે રાયે ૮૦ કે તે સાથ સપ્રવેસ. ૮૧ કે દીવસ રહે રાજાને ૮૨ કે. નીત પા. રાજાજી નીત લેપે ભણે ૮૩ કે. ચીતમાં.

દુહો

વિપ્ર કેહે તેજપાલ ! સુણ રાજપુત્ર ! મુજ વાત:
આપે મુજને આગના, જાયું સોની(ને) સાથ. ૮૫
વાટ જુવે ઘેર બ્રાહ્મણી, બીજો નાહાનો તન,
અણાથ્ય અદરી તેહને, નહી હોયે ખાવા અન્ન. ૮૬
રાજા કેહે ઋષિજી ! સુણો, તાંહાં શો માનો અરથ?
વિસવાસ આવે મિત્રનો, મોકલો ઝાઝો ગરથ. ૮૭

ચોપૈ

ભૂપત કહેઃ સાંભલ રે બ્રહ્મ ! કહું સોની કેરું કરમ,
તસ્કર સહુ તણો સરદાર, કોઇ વશા જાણો સોનાર. ૮૮
સોની તણો વિસવાસ જે કરે, તેહ ડહાપણ પોતાનું હરે.
મોકલશો ધન આણી નેહ, એમ કુશલ પોહોંચે નહીં તેહ. ૮૯

---

૮૪ કે. મીપ્ર. ૮૫ શુ. "વિપ્ર કેહે તેજપાલ સુણ માહારાજ સાંભળ મુજ વાત;" કે. જો આપે સોનીને. સાથ્ય. ૮૭ કે. તો મોકલો ૮૮ કે. ભુપત. વસા. ૮૮ થી ૯૧–૧ને બદલે પા.માં નીચેનો વધારો છેઃ–

(દુહો) ઘણુ જતી છે તેહની, પરણ્ણુ એહની પેર,
પછે ગરથ આપું અમો, રૂષે મોકલો પેર
સાચો મીત્ર સોનાર છે, નીજ સાથે છે નેહ,
અધીક પ્રીત તે ઉપરે, જમ બાપૈયે મેહ,
રાજા કેહે છે વીપ્રસૂં, ભૂપત ભારે ભ્રંમ,
વીસવાસ ન કીજે તેહનો, સોનીનું કુલ કરમ
ઉજલો તસકર એહ છે, સોમે વીસામે સદ,
જગનંનાથની આંગલી, કાપી જેણે હદ.
ધુત જતી અનેક છે, પણ સોની ધુત અપાર,
વીસવાસ કરે જે તેહ તણો, તેહનું નામ ગુમાર.
(ચોપૈ.) કહે વીપ્ર બંધવથી ઘણો, માહારે તો આદ એ તણો
૮૯ કે રહે. રહે.

વાત કેહેતાં(માં) ન કરશો કોપ, ગુરુવચન કરૂં કમ લોપ ?
કહે વિપ્રઃ સોની છે મિત્ર, પરમ સાધુ ને પુણ્ય પવિત્ર ૯૦
ના'પો તો કોહો આડો આંક, શીદ કાહાડો સોનીનો વાંક ?
વિપ્રવચન પ્રમાણ જ કરાં, રતન ચાર લેઈ આગલ ધરાં. ૯૧
વસ્ત અમુલક છે એ સહી, વાવરતે ખાતાં ખૂટે નહી
સોંપ્યાં રાજાએ બ્રાહ્મણહાથ, વિપ્ર ચલાવ્યાં સોની સાથ· ૯૨
તુજ ભાભીહાથે આપજો, કુશલ વાત મંદિર થાપજો
મિત્ર મારગમાં પથે પલો, વિપ્ર વોલાવી પાછો વલો. ૯૩

વાટે જાતાં કરે વિચાર, માલ અમુલક અપરપાર.
એહ વિપ્ર છે દુરબલ રાંક, માહારા કરમનો મોટો આંક. ૯૪
હું કરૂં ઉપાયે પરપચી પેર, રતન ચાર રાખૂં મુજ ઘેર.
આવો ઘેર તે પોતા તણે, ભામિની આગલ મોટમ ભણે. ૯૫
ઇષ્ટ દેવ અમને તો ફલો, રતન ચાર તે વેગે રલો.
શામાને સોંપાં સાટીયા, ખાટતલે ઉંડાં દાટીયાં. ૯૬
તેડ્યા જણ પટેલિયા પાચ, લોભ દેખાડી, પગઠી લાંચ
બ્રાહ્મણી પાસે તેડી ગયો, ખબર કહીને સાચો થયો ૯૭
વિપ્ર થોડેક દાહાડે આવશે, કરમ અનુસારે ધન લાવશે
ખેમ કુશલનો કહો વિચાર, ચાર રતન આપાં તેણે ઠાર. ૯૮
બ્રાહ્મણે જે સોંપાં મુને, પચ દેખતાં આપુ છુ તુને.
તે નારી રલીઆત જ થઈ, કુશલ આપ ધણીના લઈ. ૯૯

---

૯૦ કે પુન ૯૨ કે છુટે ૯૩ કે કુશલ, પા મંદિર. કે માહારી ૯૩-૨ પા મા નથી ૯૪ કે વીચાર અપરમપાર માહારા૦ પા રતન અમુલક એ છે આંક. ૯૫-૯૬ જુઓ પરિશિષ્ટ ૧-૪ ૯૫ કે ભામની ૯૬ કે સામાને ૯૭ તેડ્યા૦-પા સેઠ પટલ નગરના પાંચ, તેહને સાધા પરઠી લાચ ૯૮ કે આવશે પા કરમ સારૂ એ કે લાવસે કુસલનો ૯૯ કે બ્રામણે ૯૯-૧ પા મા નથી. ૯૯-૨ પા તે નારી-બામણી લો કુશલ૦-પા. કુશલી આપણા ધણની કહી

એક હુનનાં વસ્ત્ર જ કરાં, બીજાનાં તો ઘુણ જ ભરાં,
ત્રીજું દેવાદાર લેઇ ગયો, ચોથો મરસંચરામણ થયો ૧૦૦

દિન પુઠે દિન ચાલ્યા વહી, રતનવાત વિસારે પડી.
રાજાની વિદ્યા પૂરણ થઈ; વિપ્ર આગલે વાત જ કહીઃ ૧૦૧
તમો પધારોજી તમ ઘેર, ભોગવો ગૃહસ્થાશ્રમ શુભ પેર;
અખૂટ ગરથ મોકલીયો જેહ, ખાપો પીઓ જઈ ખરચો તેહ. ૧૦૨
વલી કહો તો આપું ઘણું, વાટે જોખમ જીવ જ તણું.
તુંબીપાત્ર લેઈ વિપ્ર જ વલો, કાલોમાલો પંથે એકલો. ૧૦૩
આવો ઘેર વારેયો વહી, વધાઈ વનિતા આગલ ગઈ.
દીધાં માન, કીધાં ભોજંન, મલાં સકલ સહોદર જંન. ૧૦૪
સૌનીને પણ જાણ જ થયું, આવો મલવા દુખડું ગયું.
કુશલ વારતા કોડે કહી; નિશા અરધી તે વેલાં ગઈ. ૧૦૫
સહુ સહોદર મંદિર ગયાં; નરનારી બે ગુંજે થયાં.
કાં દરિદ્ર તું વેઠે નાર! ગરથ ઘણો છે તાહારે બાહાર. ૧૦૬
કમાયો કરી કીધાં જતન, મોકલાં ચાર અમૂલ રતન;
લાવો તે નંગ કાંહાં મૂકીયાં? નથી વટાવાં તે ચૂકીયાં. ૧૦૭

---

૧૦૧ કે. દીન. પા નો વધારો જુઓ પરિશિષ્ટ ૧-૫ ૧૦૨ કે. ગ્રહસ્તાશ્રમ. તુંબીo—પા. આપો આપે. ૧૦૪ કે વનીતા પા. કોણે ખબર કામનીને કહી. ૧૦૫ કે. મલવાને. દુખડું પા. કારણ કહ્યું. ૧૦૬ દરીદ્ર. ઘણો છે. ૧૦૭ પા અમુલ કે અમુલક. મુકીયાં.' ચુકીયાં. ૧૦૭-૧ ને બદલે પા.માં નીચેની પંકિતઓ છે·—

કૈક કોડ તણો છે માલ, તો આવા સા છે દેહ હવાલ;
એટલો તે ગરથ રાજાને નોહે, એહવાં વીખાણ કરાવ્યાં માંહે
લાવો રતન તે મુકાં કહાં? સું દાટી મુકાં મંદિર માંહાં?

૧૦૭-૨ પછી પા. નો વધારો—

વૈભવ દેખાડીયે એહ વતન, લાવ્યો જોઇએ ચાર રતંન
સંતોકી સંજન સાથીઆ, રોહયે રોડી ને હાથીઆ.

કરો મંગલ પરણાવો બાલ, ઉતારો માયાની ગાલ;
ઉંચા મેહેલ કરી આકાશ; ભોગવો લીલા લહેર વિલાસ; ૧૦૮
સહોદર સહુ તેડો સંગ; આભૂષણ ઓપાવો અંગ;
જાગ, દાન, માહારુદ્ર કીજીયે; મનુષાદેહ લાહો લીજીયે. ૧૦૯
સુણ્યાં વચન કંથ કેરાં ઘણાં, પ્રલે થયાં તન નારી તણાં.
ફોકટ દિન ખોહી આવીયો, નથી દામ ખોટો લાવીયો. ૧૧૦
રતન રતન જંખે છે કંથ, થયો ઘેહેલો આવંતે પંથ,
ધનધન કરતે જીવ જ જશે, હાણ હાંસે કરતાંમાં હશે. ૧૧૧
નારી કહે સુખે નિદ્રા કરો, જર તણી જંખના પરહરો;
ફૂલ ટલકે, કે જાયે પ્રાણ, લોકહસારત, ઘરમાં હાણ. ૧૧૨
ઘર પામા તો ઘણુંયે ધન, એમ કરીને વાલો મન. ૧૧૩

૧૦૮-૧ કરો૦-પા. પરણાવીયે બાળક બહુ પેર, સેવક ઝાઝા રાખીયે ઘેર.
૧૦૮-૨ અને ૧૦૯-૧ ને બદલે પા. માં આ પંક્તિઓ છે:-
સતોષીો તમારી સક્ષી, બેસીને હીંડો પાલક્ષી,
દુખ વેઠો છો તે સા માટ? હીંચો તમો હીંચોલા ખાટ.
જાચીક તેડી આપો દાંમ; ચાવ્યો બીડાં ફોફળ પાંન.
૧૦૯ કે આભુષણ. ૧૧૨ લોક૦ પા. માટે હેડે રાખો શાણ. ૧૧૩ ને બદલે પા. નો વધારો-
કુશળ આવા તો તો ધન છે ઘણું, એમ મન વાલો પોતા તણું
મહારાજ આવ્યા તો ઘણુંયે ધન, એમ કરીને વાલો મંન.
ઝાઝી સી દેવું તમને સીખ, નથી ગઈ આપણની ભીખ,
મક્ષીરૂં કણીકના રોટલા, તે તો ધન તણા પોટલા
પુત્ર તણા છે જે જોડલા એ તો હાથી ને ઘોડલા.
કાંતુ કાંત ને રલરૂ દાંમ, રીધ આપણને ઠામેઠામ
આપણા જાહારે પેટજ ભરાં, એટલે જો માહા ઉદ્ર જ કરાં.
સૂતા પાટલે પાંમુ સક્ષી, લાખ વરાં બેઠી પાલખી.
કર ચાંદલો હું લેલાટ, એટલે બેઠાં હીંચોલે ખાટ.
માગી લાવો બુધ બદામ, એટલે જમાડુ બાધૂં ગામ
તમો કુસલા આવા છો ઘેર, ઇંદ્રાસન બાંધું માહારે ઘેર.
ધનધન જપતા રોટો રે ધણી! લવરી કરની લખમી તણી.

દુહો.

વાત સૂણી વિનતા તણી વદે વિપ્ર અપાર:
સોની સાથે મેં મોકલાં રતન અમુલક ચાર. ૧૧૪
કેહે ઘેહેલો વનિતા! મુને, વિપરિત બોલે વાણ:
જુઠું જે બોલૂં અમો તો ઈશ્વરની આણ. ૧૧૫
કામની કહેઃ સુણ કંથજી! આપ્યા ચાર જ હૂન,
તરત તે દહાડે ખરચીયા તેહનાં આણી તૂણ. ૧૧૬

ચોપૈ

માહા ચિંતામાં રાત જ ગઈ, પ્રાત સમેની વેલા થઈ;
ગયો વિપ્ર સોનીને ઘેર કેહે પોતાની વીતક પેર: ૧૧૭
શાબાશ અકલ રૂડી તાહરી, તેં ચિંતા જાણી માહરી;
રતન ચાર તેં ઘેર રાખીયાં, સ્ત્રી જાણી નથી આપીયાં. ૧૧૮
લાવો રતન વીરા! મુજ આજ, કરીયે રૂડાં ઘરનાં કાજ. ૧૧૯

---

૧૧૪ કે. વીનતા તણી. વીપ્ર. ૧૧૫ કે વપરીત. વાણ આ કડીને બદલે પા. માં આ પંક્તિઓ છેઃ–

કોડ દસુંદી કાંમનાં અધીક હીમ અમુલ્ય.
માણક મણી મુરજાદમાં ચીંતામણી સમ તુલ્ય.
રાજપુત્ર બણાવીયો, દયણા આપી હાથ,
હું તો તાહરાં રહી ગયો, રૂપાં સોનીને સાથ
૧૧૬ કે આપાં છે ચાર જ; તે તરત. ૧૧૭ કે. ચીંતામાં ૧૧૮ કે. ચીતા
૧૧૮ પછી પા. માં નીચેની પંક્તિ વધારે છે.–
નાખ્યો વીનતાનો વીસવાસ, પ્રીત જાણી રાખ્યાં છે પાસ,
ભૂક્ષાં જાણી આપાં છે હુન, ખાધી બાલકે તેણુની તુંણ.
૧૧૮ આ કડી પછી શુ. માં આ કડી વધુ છેઃ–
હસે સોની, ને બ્રાહ્મણ રૂએ, તેહ અનુચર દૃષ્ટ જુવે
દશ વિશેક સોમટ ધાઈઆ, સહુ સાથ જોવા આવીયા.

દુહો

કહે સોની મેં આપીયાં તાહરી સ્રીને હાથ,
પડ ગલે કો પારેખને, નહી ચાલે મુજ સાથ ૧૨૦
પાંચ પરમાણિક દેખતા જીવતી હાથે જેહ,
પોહોર દિવસ હતો પાછલો તે વેલાં આપ્યાં તેહ ૧૨૧
ધરમ સાક્ષી ઈવાં રામ છે, રાજ ભોજનું રાજ,
બીજી વાર ગયે પડે, તે નહીં આવે કાજ ૧૨૨

ચોપૈ

માહોમાંહે રાડ જ થઈ, ખબર રાજદ્વારે ગઈ,
બ્રાહ્મણ, બ્રાહ્મણી ને સોનાર ગયા સમીપે રાજદ્વાર ૧૨૩
ભૂપત પરથમ પૂછો બ્રહ્મ, ન કહી શકુ હું આપે કરમ
પછે બ્રાહ્મણી પૂછી વાત, મેહેલો કાન ઉપરે હાથ ૧૨૪
પૂછુ સોનીને તે રૂપ આપ્યાં કેહે, નામુકરી જાય
રાજાજી! બ્રાહ્મણનું ધન, નવ રાખે કોઈ દુર્જન ૧૨૫
બ્રાહ્મણધનનો જે ભોગીયો, દશ અવતાર સુધી રોગીયો,
આવતા તેંત નથી ભાળીયાં, તરત એ નારી(ને) આલીયા ૧૨૬
અગન માહે કમ હાથ ઘાલીયે? વિપ્રજર તો નવ ઝાલીયે
રાજા કેહે સાંભળ રે ભાઈ! એ વાતના કોઈ લાવ ધવાઈ ૧૨૭
તો તો તું સાચો જાણીયે પચ કહે તે પરમાણીયે
સોની કેહે સાભલ મહારાજ! સાચુ બોનૂ છૂ એ આજ ૧૨૮

---

૧૨૦ જુઓ પરિશિષ્ઠ ૧-૬ ૧૨૫ આપ્યાં૦ શુ આપ્યા કે તુ ના મુકરી જા
૧૨૫ જુઓ પરિશિષ્ટ ૧ ૭ ૧૨૬-પા મા આ કડી નથી
૧૨૭ હાથ-પા કર વિષ૦ પા ભ્રમસ્ત કમ હાથે ઝાલીપે ધવાઈ શુ ગુહાઈ (ગવાહી) ૧૨૭ ૨ અને ૧૨૮-૧ ને બદલે પા મા નીચેની કડી છે —
રાજા કેહે કહું એ સત, નીરમલ દીસે છે તુજ મત્ત

નથી કરૂં મેં કાચું કામ, લીધાં પંચ જણાનાં નામ.
તેડાવ્યા પેલા જણ ચાર, કૂડી વાતની સાખ દેનાર. ૧૨૯

દુહો

પંચ પરમાણિક બોલીયાઃ સાંભળ સત સુજાણઃ
ચાર વસ્ત સોંપી, સોનીયે, દીઠું દષ્ટ પ્રમાણ. ૧૩૦
રાજાને તો સાન નહી, કાને સાંભળી વાત;
વિપ્ર તેહ જૂઠો ઠરો, ખરી સોનીની ખાત. ૧૩૧

ચોપૈ

બીજો હોય તો શૂળી દીજીયે, વિપ્ર જાતને શું કીજીયે ?
એણે કરૂં જો એવું કામ, તજાવો આપણું ગામ. ૧૩૨

એમ કહી ગયા ઘર માંહે, નરનારી ઝાલ્યાં બે બાંહે;
નગરથી બાહારે નિસરે, જૂઠાં જૂઠાં સહુકો કરે. ૧૩૩
શાખી સાથે સોની જોડ, હીંડે મનથી મોડામોડ.
ગામભાગળે ટીંબો એક, એવ્દ જાતનો વડો વિવેક. ૧૩૪

એ વાતની દે કો સાક્ષ, તો તો માનું તેહેની ભાક્ષ;
એ વાતે શુદ્ધા(ઈ) કો વદે, તો તો સાચુ માટે કરે.
૧૨૮–૨ કે. માં નથી, પા. માં છે; અને સંદર્ભ માટે તેની જરૂર પણ છે.
૧૨૯–૧ પછી પા. માં નીચેની પંક્તિ છઃ–
તે દેખતાં આધા અમો, પુછી સો મહારાજ તમો;
૧૨૯–૨ પેલા૦ પા. સાક્ષી દેનાર; કૂડી૦ લોભી જે કો લાંચ લેનાર. વધારા માટે જુઓ પરિશિષ્ટ ૨–૮ ૧૩૦ પાચ૦–પા –
પાંચ જણ બોલા પછે, સાભલ રાયે સુજાણ;
રતન ચાર ગણી આપીયા, દીઠા દૃષ્ટ પ્રમાણ.
૧૩૦ પછી પા. માં નીચેની કડી વધુ છે –
પાંચ વાર પંચે કહ્યું, સાચો સોની હોયે,
છમસ્ત જુંઠું સરવથી, તે રાયે નહી દોયે.
૧૩૧ આ કડી પા. માં નથી ૧૩૨–૧૪૩ પા. જુઓ પરિશિષ્ટ ૧–૯

વિપ્ર કરે ખેતી એક તાંહ, માલો ટીંબા પર તે માંહ;
જે કો લોક મોહો આગળ જાય, ભાઇઓ પાંક તે સુખે ખાય. ૧૩૫
આપવા ન ઉતરે જાહરે, પાડે બુમ આપે તાહરે.
માલે ચડો જારે મહીપતિ, ઉતરો તારે દરિદ્રી અતિ. ૧૩૬
તે ઠેકાણે બેસે ગોવાલ, વરણુ અઢાર તણા તે બાલ;
એક તે માંહે રાજા થાય, બીજા સહુ તેની પરજાય. ૧૩૭
બતરીસ લખણો બુધવંતો ગોપ, આગના કોયે ન કરે લોપ.
હસે સોની, ને બ્રાહ્મણ રૂપે, તેહ વનેચર દષ્ટે જુયે. ૧૩૮
દશ વિશેક સાંપ્રદ ધાઇયા, સહુકોને બાંહે સાહીયા;
ગોપ આગળ જઈ ઉભા કરા, હાથે ખેર સુતારા ધરા. ૧૩૯
જે કો જૂઠી બોલેં વાણ, મારી સુતારે લેશૂં પ્રાણ;
પૂછી હકીગત લીધો પાર, મન માંહે તે કરો વિચાર. ૧૪૦
સોની કહેઃ આપાં મેં કથી; કેહે બ્રાહ્મણી પોતાં નથી;
આપાં આપાં કહે લાંચીયા, ભોજે અમો કીધા સાચીયા. ૧૪૧
કેહે ગોપઃ જે સાચા થાય, તે મલપંતા મંદિર જાય,
જૂઠો જે પડે આ દિશ, મારી સુતારે ભાગૂં શીશ. ૧૪૨
કોહો વાત સાચી સાથમાં, આપો પંકજ નીલો હાથમાં;
જેણે જેહવાં દીઠાં હોય, તેહવાં ધરી લાવો ઘાં સોય. ૧૪૩

દુહો

એક એક કેડે દશ જણા, ઝાલા લાઠા હાથ,
કોહોને કો નવ કહી શકે, સન્મુખ કો નહીં સાથ. ૧૪૪
એક બ્રાહ્મણ, બીજી બ્રાહ્મણી, ત્રીજે સોની જાણ,
ચારે પેલા શાખીઆ, જાણ્યું લેશે પ્રાણ. ૧૪૫

---

૧૪૪ થી ૧૪૭ ને બદલે પા. માં ૭ કડીઓ છે, જો કે ભાવાર્થમાં બહુ ફેર નથી, પણ શબ્દોની પાડફેરી તદ્દન જુદી જ છે. કોઈ છાપેલી કે પા. સિવાયની બીજી પ્રાપ્ત હસ્તલિખિત પ્રતિ સાથે મળતી નથી. જુઓ પરિશિષ્ટ ૧-૧૦

ચારે શાખી જૂજૂઆ મનમાં પામ્યા કષ્ટઃ
કેહેવાં રતન કરી આપશું, નથી દીઠાં જે દષ્ટ. ૧૪૬
કોણે ઘડો, કોણે શ(શં)ખ્યો, કોણે કુલડ કીધ;
તરફડતાં સહુ ધ્રુજતાં, પાપી ચંત દુઃખ દીધ. ૧૪૭

ચોપૈ.

જેહના મનમાં જેહવાં અડાં, તેણે તેહવાં ઘાટે ઘડાં;
આણી આગલ ઉભા કરા, ચારે શાખી જૂઠા ઠરા. ૧૪૮
દીઠાં હશે તારે સહુ સાથ, જૂયાં ઈંધાણ ઘડાં કમ હાથ ?
નીચું જોઈ રહા તે ચાર, પ્રતિઉત્તર ન થયો તે ઠાર. ૧૪૯
વલતી ગોપે આજ્ઞા દીધ, બાંધીને ચોમેખા કીધ;
દીધો માર સુતારા તણો, ઘુંબાપાત કરે તે ઘણો. ૧૫૦
સાચૂં બોલા જણ તે ચાર, જારે નવ સહેવાણો મારઃ
પેટ અર્થે લાંચે લોભીયા, કરૂં કરમ, જુઠૂં બોલીયા. ૧૫૧
તારે તેહને છોડા સેર, પછી કરી સોનીની પેર–
ઉંધે મસ્તક ને ઉંચા પાય, ઉપર માર સુતારા ખાય. ૧૫૨
સોની સાચી બોલો વાણ, જાણું જે નિશ્ચય લે પ્રાણઃ
રાખ્યાં ઘેર કરી(ને) જતંન, ઘરમાં સાંતાં ચારે રતંન. ૧૫૩
તરત મંગાવ્યાં તે સાથમાં, આપ્યાં બ્રાહ્મણના હાથમાં.
નરનારી રલીયાત જ થયાં, રતન ચાર લેઈને ગયાં. ૧૫૪

દુહો.

ગોપરાય કહે ગોપનેઃ જૂઠા એ પરચંડ;
શામ વદન કરી ફેરવો, એહને એહવો દંડ. ૧૫૫

---

૧૪૭ પાપી૦ શુ. 'આવી અંત દુખ દીધ,' જેનો કાંઈ અર્થ નથી થતો; છપાયલી પ્રતોમાં "આપી અંત૦" છે. ૧૪૮ જુઓ પરિશિષ્ટ ૧–૧૧. ૧૪૯ જુયાં–કે. માં 'જોજુયાં' છે. પણ તેથી માત્રા વધી જાય છે. ૧૫૨ પછી કરી–શુ. 'પછી પકડી'

ગોપ ઘણેરા ઉઠીયા, ઝાલાં બાંહે તે દિશ;
શામ વદન કરી ફેરવાં, ગામ ઉઘાડે શીશ. ૧૫૬
નગર માંહે લેઈ ગયા, ભોજમેહેલ છે જાંહ.

પ્રીછી પેર પ્રધાનને, કહી રાવલે તાંહ: ૧૫૭
ન્યાયો આપણો ચૂકવો, તેવે રાયે વરત;
રત્ન ચાર સોની તણાં, આપાં વિપ્રને તરત. ૧૫૮
રીઝ્યા એહવું સાંભલી, રાજા ને પરધાન;
છડી અસ્વારી નીસરા, દીધાં ગોપને માન. ૧૫૯
આસ્વાગત અદકી કરી, જે રાજાની રીત;
અનેક સમશા ચાતુરી, પુછી છે બહુ પ્રીત. ૧૬૦

ચોપૈ

પૂછા બીજા બહુ પરપંચ, પ્રતિ ઉત્તર આપા સહુ સંચ;
ઉઠો ભોજ ભડ માગી શીખ, ના'ણી ગોપે મનમાં બીક. ૧૬૧
વિખાણ કરે સહુ વિસ્મે થાય, એટલે તાંહાં તો પડી નિશાય;
ગોપે ધન હાંકૂં છે તાંય, સહુ કો આવ્યૂં નગર જ માંહ. ૧૬૨
લોકે જોયો નાહાનો બાલ, ન્યા(ય) ચૂકવો તે એ ગોવાલ.
તે રાજાયે તેડયો પાસ, બોલાવી લીધુ તે આસ. ૧૬૩

---

૧૫૫ થી ૧૫૭ ને બદલે પા. મા આમ છે –

ઉકું નાક સોની તણું, વરૂયો કીધો વાન,
લાચી જેકો લડીયા, કાપા તેહેના કાંન.
કાહાડી મેલા કુડા કરી, ધરી આણી તે ક્ષાત,
રાવ થઇ તે રાવલે વનેક વચ્ચેરે વાત.

૧૫૮ સેવે શુ ગોપ. ૧૫૮ થી ૧૬૨-૧ સુધીની પંક્તિઓને બદલે પા. માં આ એકજ કડી છે –

રાયે હૃદય વિચારીયું કાંઇ નહી કીધો કોપ;
દેવ રૂપ દીસે ઘણો ગુણસાગર એ ગોપ.

નહી અક્કલ, બુદ્ધિ કે સાન, વનચર રોઝ જેહેવું રાન,
રાજા–પ્રધાન જોયો ઉદવેશ, નહી અક્કલ એહમાં ઉપદેશ. ૧૬૪

દુહો

વજર રાયે વિચારીયું, નહીં કાંઈ એહનૂં કામ,
આસન બેસે એ જહાં, તેહ અમુલક ઠામ ૧૬૫
રાજા લખ્ખણ આગલો, તેહવો છે પરધાન;
ઘડ હુતો જે ગોપનો, ખોદાવો રાજાન. ૧૬૬
માલો ઘાલો તો આજણે, તાહાં સુધી ખોદી ભોમ,
કાહાડ્ સિંહાસન કારમૂં, રવિમંડળ જેમ વોમ. ૧૬૭
જલ સુધી ભૂમી ખણી, અમુલક અપરપાર,
નિસરૂ તે રતને જડ્યુ, સિંહાસન શુભ સાર. ૧૬૮

શ્લોક.

रत्नजडितसुवर्णस्य छत्रचामरसंयुतम् ।
द्वात्रिंशत् मनोहारी कनकपुत्तलीकासु च ॥

૧૬૩–૧ને બદલે પા. મા આ પાઠતઆ છ

નાહાનુ મોહોટુ નમનું રક રહીયત જે રાયે,
નર, નારી ને નરપતી ગોપને જોવા જાયે
રાઠીશડનો ઠીકરો, ધેહેરો તેહનું નામ,
વપુએ વસ્ત્ર સાજું નહી, પણ કીધુ ડાયુ કામ
ડાબા કરમા લાકડી હોહે ભરાણા ગાત્ર,
વાસલી વાહે વાટમાં નરપે પ્રાણી માત્ર

૧૬૩–૨ થી ૧૬૪ ને બદલે પા મા આ કડીઓ છે –

તેડો રાયે રાવજે, ઘણે હેત ગોવાલ,
વાત પુછી વીનોદની, આહે નહી કાયે માલ
ઘેલા કાહાડે તે ઘણા જગથી પેરે જોયે,
કહાય કોપ કોએ કરો તો રક થઈને રોયે

૧૬૪ થી ૧૬૮ માટે જુઓ પરિશિષ્ટ ૧–૧૨. શ્લોક પા મા નથી.

ચોપૈ.

ઈંદ્રાસન થકી અવનવૂં, તત્ત્વ ત્રિભુવન કેરૂં હવૂં;
રવિ ઉદે હુવો હોયે જેમ, ઉદોતકાર દીઠૂં તે તમ. ૧૬૯
સુરલોક સિંહાસન જશૂં, આણૂં ભોજ સભામાં તશૂં;
સુરજકાંત મણિ છે જડિત્ર; પંચદંડ કરે શિર છત્ર. ૧૭૦
પંચ પરથાર સોના સુતલી, બત્રીસ પુઠિ પાવન પુતલી;
બત્રીસ ગજ ગોલા આકાર, હાયહાય પુતલી કોકાર. ૧૭૧
પદમનીયો દીસંતી વડી, સ્વયે વિધાતા હાથે ઘડી;
કોહોને કર વેણુ ને તાલ, કોહોના કરમાં જંત્ર રસાલ. ૧૭૨
વદન શરદ પુનમની જ્યોત, આણૂં તે આસન ઉદોત;
વસ્ત્ર શણગાર દીપદામની, નહીં ભૂતલ એવી ભામની. ૧૭૩

શોભા દીઠી આસન તણી, લાગી ખાંત રાજાને ઘણી;
તેડા વિપ્ર, જોશી, સિષ્ય; પુષ્યારકનું મુહુરત લીધ. ૧૭૪
રાજા ભોજ કરાવૂં ગામ, શુભ મંગલ છે ઠામેઠામ;
વાજે મરદંગ ઢોલ નિશાણ, જલહલ જોત ઉગ્યો છે ભાણ. ૧૭૫
મંગણને તો દીધાં માન, લીધાં લખ સવાયાં દાન;
પાનફુલ રાજા વહેંચશી, શુભ સિંહાસન પર બેસશી. ૧૭૬

---

૧૬૯ ઉદોતકાર-ઉદ્યોતકાર. ૧૭૦ કેરે-શુ. ફેરે. ૧૬૯ થી ૧૮૩-૧ ને બદલે પા. માં દોહાની ૧૯ કડીઓ છે, જેનો ભાવાર્થ ઉપરની પંક્તિઓના ભાવાર્થ કરતાં કાંઈ જૂદો નથી, પણ વિસ્તારપૂર્વક કેટલુંક વર્ણન છે, તે સમકૃતિભર્યું નથી, અને આગળ આવી બીજી વાર્તાઓમાં આ વર્ણનની પંક્તિઓ આવી જાય છે, આ વાર્તામાં અહીંથી તે અંત પર્યંતનો ભાગ પા. માં રાજ્યરચના અને વર્ણનછટામાં કે. તેમજ ધા. પ્રતિઓ અને છાપેલી પ્રતિઓથી તદ્દન જૂદો પડે છે, જો કે ભાવાર્થમાં ઝાઝો ફેર નથી. આવો વધારે ભારોભાર અને લગભગ આખુ વાર્તાના પાને ગેવડી નાંખે તેવો હોવાથી, કે જેનો ખ્યાલ પરિશિષ્ટ ૨ ના આપેલા ભાગોથી કંઈક આવશે, અહીંથી પાના માત્ર નવીનતાવાળા જ વધારા આપવા ઠીક ધાર્યાં છે.

જોવા મળી છે વરણુ અઢાર, ગુણુ ગંધર્વ બેહુ અપરંપાર;
પંડિત, જોશી, મંત્ર, મંત્રીશ, રાજકલી છતે છત્રીશ. ૧૭૭
વાજાં વાહે શુભ ચેહુંચાટ, જશ બોલે ભૂપતવત ભાટ,
ચારણુ લોક અનુરાઈ કરે, ભલો ભલો એહવું ઊચરે. ૧૭૮
સમુરત શુભ વેલા થઈ, ચિંતા મન તણી તો ગઈ.
શુભ ગંગોદક મજન કરૂં, ધાન ઇષ્ટ તણુ તો કરૂં, ૧૭૯
સમરૂં નારાયણનું નામ, આસન બેસવા ચાલી હામ.
પરથમ સિંહાસન શુભ કરૂં, અખત ચંદન કૂંકૂમ ધરૂં. ૧૮૦
વેદ–મંત્ર કરો અભિષેક, પૂજા પદ્ધત પાઠ અનેક;
અશ્વ, ગજ, રથ, ધેનુ ને ધન, સંતોષ્યા જાચીક બહુજન. ૧૮૧
પગ આસન મૂકે જેટલે, પુતલી એક બોલી તેટલે! ૧૮૨

દુહો

અચરત પામો અતિ ઘણું ભોજરાય ભડભૂપ;
બોલી નંદા પુતળી, જેહનૂ શુભ સરૂપ. ૧૮૩
સરવ સભા વિસ્મે થઈ, અચરત દીઠૂં પ્રૌઢ,
કનક પુતલીયે કહી, થઈ રહ્યા દિગમૂઢ. ૧૮૪
પગ ખેંચી કર જોડીયો, ના કહી તે કુણુ કાજ?
કોહોનૂ આસન? કુણુ બેસશે? કોહો અમને આજ. ૧૮૫
નંદા નામ કેહે પુતલી' ભોજ! શુણો આ ઠામ,
સિંહાસન વિક્રમ તણૂ, જેહેનૂં દુ ખભંજણુ નામ. ૧૮૬

૧૮૩ થી ૧૮૫ ને બદલે પા. માં નીચેની પંક્તિઓ છે—
અચરત પામ્યા અધીપતી, સભા સરવ સમેત,
પાગ નમો પુતળી તણે, આણી અદકૂં હેત
સા માટે તેં ના કહી, સો દોષ એસૂ દુખ,
કોણુ બેસે એ આસને, સહેજે પમાડે સુખ

ઈંદ્ર થકી ઉતપત્ત હવો, શરપૂર મહાધીર,
હરસિંધ હજુરી જેહને, જીતો અજીત વીર. ૧૮૭
ચકવે રાજ તેણે કરૂં, શાકા ચાલો જેહ,
સહોદર પરનારનો, નારાયણશું નેહ. ૧૮૮
અહરણી અવની કરી, અહરનિશ અતિ આનંદ,
નરપત તારા નવખંડના, વિક્રમાર્ક તે ચંદ્ર. ૧૮૯
તે સરખો દાતા થશે, તે બેસે આ ઠામ,
બીજો સિંહાસન પૂજશે, નહી બેઠાનું કામ. ૧૯૦
ભોજ કહેઃ મેં માનીયું, રહું જોડી બે હાથ,
કહો વાત તે વીરની, સાચી તે મુજ સાથ. ૧૯૧

કહે નંદાઃ શુણુ રાયજી! પોહોચાડું તુજ આશ
આદ્ય વાત ઉતપત હવી, કહે કવિ સામલદાસ. ૧૯૨

દુહો

નંદા કહેઃ શુણુ નરપતિ ! (તાહરાં) પાંચે પાતિક જાય,
ઘેર બેઠાં ગંગા મલે, પૂર્ણ પાવન થાય. ૧૯૩
એહ ચરિત્ર જે સાંભલે મનમાં આણી ભાવ,
ટાઢીયો, ઉનો, ચોથીયો, સુપને નાવે તાવ.] ૧૯૪

દુહો

કહે નંદાઃ સુણુ મહિપતિ! રાજા ભોજ! સુજાણુ,
પંચ પાપ પ્રલે કરે, સુણુતાં વિક્રમ–વાણુ. ૧

૧૮૬–૧૯૦ ને બદલે પા. માં ૧૩ પંક્તિઓ ઘણી ખરી જુદી જ શબ્દરચના વાળી છે. ૧૯૧ ને બદલે પા. માં વિક્રમ સંબંધી જાણવા યોગ્ય માહિતી સંબંધી અનેક પ્રશ્નો પૂછવાની ચોપાઇની ૩ કડીઓ છે. ૧૯૨–૯૪ ને બદલે પા. ના પાઠ માટે જુઓ પરિશિષ્ટ ૧–૧૩.

ચોપાઈ

ઉજેણી નગરી અતિસાર, જેહવૂ ઈંદ્રાસન અપાર,
નવતેરી નગરીનૂ નામ, શીલવર્ત્ત સઊ બાધૂ ગામ. ૨
વર્ણ અઢાર વસે સઉ વાસ, વેદપાઠી પંડિત બહુ પાસ,
રાજકુલી છત્રીસે શૂર, રાજામાં ઈશ્વરનૂ નૂર. ૩
વાજે તાલ મૃદંગ ને વંશ, સઉ લોકમાં ધર્મનો અંશ;
નદી સિપ્રા ગગા સમાન, મસાણ ગાઢવૂં મોટૂ જાણુ. ૪

૧ થી ૧૧–૧ ને બદલે પા મા ૪૦ દોહા છે, તેમા ઉજેણીને મુક્તિપુરી કાશી જોડે સરખાવી છે, ઉજેણી અને તેના પ્રદેશનું વર્ણન છે અને ઉજેણીની વસ્તી, આબાદી આદિ વર્ણવી, વિક્રમના પરદુ ખભજન કાર્યનુ સૂચન કરેલું છે

૧ પછી કે મા આ પન્તિઓ વધારે છે –

માલવ દેશ સુખ મોટૂ કામ તીરથ ભોમ ઉજેણી ગામ
નદી ક્ષીપ્રા ગગા સમ તુલ્ય મોટુ ખેત્ર મુક્તિ સમ તુલ્ય

૨ શીલવર્ત કે ધરમવત ૨ ની પછી કે અને શુ મા આ પક્તિઓ છે

સાધ કરે સિદ્ધિ મહા માય છપન કોટ તણી જે રાય
માહાકાલેશ્વર જ્યોતિસ્વરૂપ ભગતવછલ જે ભારે ભૂપ
મુક્તિખેત્રમા મહિમા ઘણો અધિક પ્રતાપ ઉજેણી તણો
અખિલ પુન ગાદે અનૂપ વિક્રમસેન સરખો જાહા ભૂપ
સતવાદી વસે સહુ લોક નહીં કાહોને વ્યાધી ને શોક
સદાવ્રત આપે બોહો સતી પતિવ્રતા સેવે શુભ પતિ
બ્રાહ્મણ આદિ અઢારે વર્ણ હરિકથા સુણે નિત કરમ
તીરથ જાત્રા વ્રત આચરે આણુ નિત ધરમની કૂરે
હવણાં સક્ષેપે કહ્યું, વાણુ આગલ થાશે નગર વખાણ

૩ ફ્રા. વેદપાઠ, સુર, રૂપ કે નૂર, ફ્રા વસ, અસ ૪ સીપ્રા કે, ખીપ્રા, ફ્રા. મસાણ ધર્મનો–કે ઈશ્વરનો ૪–૧ થી ૪–૧ ને બદલે કે તથા શુ મા નીચેની પક્તિઓ છે –

ગગા સમાન ખીપ્રાનાં નીર સિદ્ધ વડ છે તેહની તીર
વસે સિદ્ધ ચોરાશી તાહા બાવન વીર તે ખેલે માહા
ગધરવું છે મોટ મશાણ, ભૂતાવળ સઘળીનુ રાણ,
ચોસઠ જોગણીઓ મહા મુખ્ય, અવર નહી એ સમતુલ
વસે વીર મોટો વેતાન ભૂત પ્રેત વતર મહા વ્યાવ

ચોસઠ જોગણી વસે વેતાલ, ભૂત, પ્રેત, પિશાચ રખેવાલ;
જક્ષ, કિંનર ને ગાંધ્રવ ઘણા, સહેચર નિશાચર નહિ મણા. ૫
સિદ્ધ વડ છે તિહાં બહુ શાખ, વસે સિદ્ધ ચોરાસી લાખ;
બાવન વીર વસે એક ઠાર, બીજા વ્યંતર ભૈરવ કાલ. ૬
અનેક માહાલે બીજાં જૂથ, તે હેઠલ હરસિદ્ધિ સુથ.
ચાચર દેવ્યા ગામ જ તણી, તેની માયા છે અતિ ઘણી. ૭
મહાકાલ મહેશ જ નામ, એહવૂ અનૂપમ ઊજેણી ગામ.
નહિ કોનૂ સુખ શોક જ દેહ, મનવાંચ્છિત નિત વરસે મેહ. ૮
ફલે વનસ્પતિ ભાર અઢાર, નહિ વ્યાધિ ને ભય લગાર;
કરે લોક સઉ રૂડાં કાજ, વિક્રમસેનનૂં ચાલે રાજ. ૯
વાચા અવિચલ નિરભે ધીર, પરદુઃખભંજન વિક્રમ વીર;
સહોદર પરનારી તણો, ગૌબ્રાહ્મણ ઉપર નેહ ઘણો. ૧૦
તેણે કીધાં કામ જ જેહ, કહૂં સંક્ષેપે હૂં તુજ તેહ;

આહેડી એક નગર વસંત, કરે આહેડો હણે નિજ જંત ૧૧
નામે નરપતિયો નિત્યે જાય, કરે આખેટ દાઢી વન માંહ્ય;
એક સ્ત્રી ને ચારે જન, છઠો આહેડી તેનો તંન. ૧૨
પશુ વેધિ નિસ લાવે આહાર, નહિ બીજો મન ધર્મવિચાર;
કાલક્ષેપ ઈમ નિત્યે કરે, પ્રાત ઊઠીને વન સંચરે. ૧૩

---

૫ ક્રા જોગણિ, ભુત, પીસાચ. સિદ્ધ કે અને શુ ચેટક; ૬-૨ કે અને શુ માં આ પંક્તિ છે –

ડાકપતિ વસે એક ડાલ, બીજે અષ્ટ ભૈરવ મહાકાલ ,

૮ કે. અને શુ મા આ પંક્તિ છે –

વિક્રમાર્ક કહેવાણો આપ તે સરવ હરસિદ્ધ મતાપ,

દુઃખ ન આવે કોને દેહ.

૯ નહિ ૦ કે 'ચોર ચુગલ નહિ ભવે લગાર' રૂડાં–કે ધરનાં વિક્રમસેનનું ચાલે–કે રામ સરીખો ચાને ૧૦ વિક્રમ કે 'વડદય' ૧૧ 'આહેડો'–કે 'આખેટક' ૧૧–૨ થી ૧૭–૨ સુધીની પંક્તિઓને બદલે પા. મા ૭ ચોપાઇઓ છે

૧૩–૨ ને બદલે કેમાં આ પંક્તિઓ છે –

એક દિવસ વન બાધો ભમ્યો, સહેજે વીત્યો સધ્યાસમો;
આહાર કાંઈ નવ આવ્યો હાથ, તેણે વિચારૂ હ્રદયા સાથ. ૧૪
ઠાલો ઘેર જઈને શૂ કરૂ, સ્ત્રી–સતાન આગળ શૂ ધરૂ;
રહૂ વન માંહે બાધી રાત્રિ, મલે અહાર જો થાય પ્રભાતિ. ૧૫
એહવો ઘાટ તેણે મન ઘડયો, (એક) વડ અનોપમ ઉપર ચઢયો;
વાઘસિંહને ભેયે કરી રહ્યો વડ ઉપર તે ઠરી. ૧૬
નિશા ઘટિકા ત્રણ જ ગઈ, તેહ સ્થાનક એક રચના થઈ,
અકસ્માત્ આવ્યા જણ સાત, ધર્યાં દીપક તેણે હાથ. ૧૭
એટલે દશ વીસ આવિયા, (એક) કનક સિંહાસન લાવિયા,
તે વડ હેઠલ મેલ્યો પાટ, ઈદ્રાસન સરિખો છે ઘાટ. ૧૮
ફરે છત્ર તિહા તેને શરણ, તે ઉપર બેઠો એક હરણ.
અતિશય કોમલ રૂપ અપાર, તે આસન બેઠો કલીહાર. ૧૯
કનક શિંગડી મહા અમૂલ, જડિત્ર મોતિની ઉપર ઝુલ;
પાયે ઘુઘરી ઘમકે ઘણી, શોભા કહૂ હૂ શી તે તણી ? ૨૦
અકનિત મૃગ તે બેઠો રાજ્ય, આવ્યા કોટિ (તે) સેવા કાજ,
કેટલા એક તો છત્ર જ ધરે, કેટલાએક તો ચમર જ કરે. ૨૧

તેહના કુળનું કારજ કરે, પશુ વધીને પેટ જ ભરે,
વહાણે જાયે મન મોઝાર, સાજે લાવે અદકેરો આહાર

૧૪–૧ સહેજે૦ ને બદલે 'ના પો છવ થયો સધ્યાસમો'એ પાઠ છે પણ તેથી માત્રા વધે છે, ઉપર કે નો પાઠ છે. ૧૭ ને બદલે કે અને શુ મા આ પક્તિઓ છે –

સુખ દુખ વેઠે દેહને, નિદ્રા કમ આવે તેહને,
નિશા રહ્યો વડ ઉપર જઈ, તે ઠામે એક સ્વરચના થઈ,
સ્વપ્ન માહે દેખીયે જેમ પરતક્ષ કૌતુક દીઠુ તમ

૧૭–૨ થી ૧૯–૨ ને બદલે પા મા ૭ ચોપાઈઓ છે અને તેમા સિંહાસનનું અપૂર્વ વર્ણન અને આહેડીનુ આશ્ચર્યજનિત સ્તભિતપણું વર્ણવ્યું છે ૧૮ એટલે૦–કે અસખ્ય લોક એહવે પા પચાસ ૧૮ ૨ થી ૨૧ ને બદલે પા મા હરિણ રૂપી રાજના દૈવી ઠાઠમાઠ ને વિભવના વર્ણનની ૬ ચોપાઈઓ છે ૨૦ જડિત્ર૦ કે

અકસ્માત્ વસ્યૂં એક, ગામ, દેવલોકના જેહવો ઠામ;
અનેક મોહોલ મેડી માળીયાં, ગોખ જડિત્ર શોભે જાળીયાં. ૨૨
ઘડ પાછળ કોટ તે નવરંગ, પરાં શહેર માણસનો સંગ,
અશ્વ, ગજ, રથ, પાયક ઘણા, રતન કંચન ધનની નહી મણા. ૨૩
ડોસી, કણિયા, પારેખ બહુ, થઈ વર્ણ અઢારે સહુ.
જેહવિ સમૃદ્ધિ વિક્રમ તણી, તેથી નીપની શોભા ઘણી. ૨૪
બેઠા વડે આહેડી જૂઈ, થયુ ઉલટ ને હર્ષે મુહે;
મુખથી કાંઈ નવિ બોલાય, જાંઈ સ્વપ્ન કે દેખૂં સાચ. ૨૫
એહવી રચનાનો નહી પાર, જોતાં વીતી જામ જ ચાર;
એહવે હવો પૂરવ અરણ, આલસ મોડી ઉઠ્યો હરણ. ૨૬
પ્રભાતવાસે બેઠો થયો, કથેરજાલમાં નાસી ગયો;
નગર સર્વ અલોપ જ થયૂં, સહુ સહુને ઠેકાણે ગયૂં. ૨૭
જોતાં કોટ નવિ દષ્ટે પડે, આહેડીને અચરિત અડે;
ગયૂં નગર, લોક ને ઘડ, રહ્યો આહેડી આપે વડ. ૨૮

મસ્તક મુક્તાફલની ઝુલ. ૨૧ આ પંક્તિ પછી કે. માં આ પક્તિઓ છે.—

કેટલા વા વિંજણ કારણે, કે પ્રતિહાર ઉભા બારણે.

૨૨ અકસ્માત્ કે. 'અકલિત.' ૨૨ પછી કે. માં આ પંક્તિ છે:—

પીતાંબર પાથરીયા પાટ, કનક તણી હિંચોલે ખાટ.

૨૨ થી ૨૪ ને બદલે પા. માં દશ ચોપાઇઓ છે; એમાં નવા નગરનું અવનવું, દૈવી વર્ણન, હરણનો રાજવી પ્રતાપ અને પ્રભાવ અને વિક્રમના રાજસમાન રાજ આદિ વર્ણવેલું છે. ૨૩ ઘડ કે. 'નગર' ૨૪–૧ પછી કે. માં. આ પંક્તિ છે:

મણિ માણેક ભારે ભંડાર અલખત અદ્ભૂત અપરપાર.

૨૪–૨ જેહવી૦–કે 'જેહવી શોભા નરપત તણી' ૨૫ થયુ૦–કે મનમાં હરખે મનશું મોહે.' ૨૫ થી ૨૯–૧ ને બદલે પા. માં ૬ ચોપાઇઓ અને અડધો 'દોહો' છે; તેમાં હરણ તથા તેના રાજવિભવ અને નગર અલોપ થવાથી આહેડીની આશ્ચર્યચકિત મન:સ્થિતિ વર્ણવેલી છે. ૨૬ હવો કે. 'હુઓ' ૨૮ 'પડે' કે. 'પડુ' અડે કે. અડુ. ૨૮ કે. 'ઘડ', ફા. માં 'ઘાટિ' કે. માં 'વડ' ફા. માં 'વાટિ'.

કરે આલોચ, વિમાસે મન, એ વાત ન જાણે કો અન્ય.
હસતો રમતો આવ્યો ઘેર, સ્ત્રી આગળ કહી સઘળી પેર: ૨૯

કો આગળ કહું ને શૂં કરૂ, વાત ભારે હૈડે કિમ ધરૂં ?
સ્ત્રી કહે જે દેખાડે મુને, તો હું સાચો જાણૂ તુને. ૩૦
એમ વાત કહેતાં દિન વહી ગયો, કશ્યપસુત અસ્તગત થયો;
સ્ત્રીને પોતે તેડી સાથ, આવ્યો વનમાં વડ તે રાત. ૩૧
વડ ઉપર ચઢીયાં બેહુ, દીઠી શોભા પેહેલી તેહ;
તેનૂ નગર ને તેહવા લોક, દીઠે સઘળો શમીયો શોક. ૩૨
તેહ હરણ ને તેવિ ઘડી, આસન ઉપરિ બેઠો ચઢી;
આખી રાત કૌતિક નિરખીયૂ, બેહુ જણનૂ હૈયડૂ હર્ખીયૂ. ૩૩
પ્રાતુરકાલ થયો જેટલે, હરણ ઉઠી ચાલ્યો તેટલે;
એટલે સમૃદ્ધિ સઘલી ગઈ, અરણ ભૌમિ હતી તે થઈ. ૩૪
હેઠા ઉતર્યાં નર ને નારિ, તેણે મનમાં કર્યો વિચારિ.
દિઠિ શોભા એહ અનૂપ, જૈ ચેતાવુ વિક્રમ ભૂપ. ૩૫

ગયો વ્યાધિ ઉગમતે દીસ, જૈ રાજાને નામૂ શીશ. ૩૬

૨૯ થી ૩૫ ને બદલે પા મા ૧૮ 'દોહા'ની કડીઓ છે, એમા આહેડી અને તેની સ્ત્રીએ ફક્ત વનમા હરણનો બીજા દિવસનો પૂર્વના દિવસ જેવો વિભવ આદિ જોયાનું વર્ણવી, તેમની આશ્ચર્યચકિતતા આલેખી, વિક્રમ પાસે આહેડી તેની જાણ કરવા ગયાનું વર્ણન કરેલુ છે ૩૦–૧ પછી કે મા નીચેની કડી છે –

નારી કહે નથી લાવીયો માટે ડીંગ એહવા લાવીયો,
તાહરા સમ જો સાચી વાત, કષ્ટ ભરી ગઈ મેં ખાત

૩૧ એમ૦–કે 'કરે વાત મન માહે પૂર, એ હવે ઘેર જઈ બેઠા સૂર' ૩૨ દીઠ સઘળો કે 'સાચુ માનું' ૩૫ 'વિક્રમ' કે 'ભારે' ૩૬ થી ૩૮ ને બદલે પા મા ૯ 'દુહા'ની પંક્તિઓ છે, અને તેમા વિક્રમની ન્યાયપ્રિયતા અને સર્વોપરી પ્રજાપ્રેમ વર્ણવ્યાં છે, અને માત્ર આહેડીની કથનીનું સૂચન કરેલું છે

એકાંત રાયને તેડી ગયો, આંહેડીઈ વિચાર જ કર્યો;
પેહેલે દાડે જેમ લહ્યું, તે મેં ઘરની ઘરણીને કહ્યું. ૩૭
વળી બીજે દિન બેઉ ગયાં, દેખ અચિરજ સુખીયાં થયાં;
તે માટે વિક્રમસેન મહારાજ ! આવ્યો છું તુમ કેહેવા કાજ. ૩૮

દુહા

રાજા મન આનંદિયો, હર્ષ્યો આપ શરીર;
જેઈ આવ્યો તું રણ વિષે, (તે) મુજ દેખાડો વીર ! ૩૯

નિશા સમે રાય સજ થયો, કર ગ્રહ્યું ધનુષ ને બાણ;
આહેડી સંગે નિઃસર્યો, વિક્રમ વીર સુજાણ. ૪૦

૩૬–૩૮ ને બદલે કે. માં આ પંકિતઓ છે–
મહારાજ રાજ કૌતુક એક હોય, મહિમા કહી શકે નહી કોય;
તેડો વ્યાધિને એકાંત, ભાંગી આપ મનડાની ભ્રાંત.
નરપત માની સાચી વાત ! તેડો વ્યાધિ પડતે રાત;
પહેલે દાહાડે મેં તો લહુ તે મારી ઘરણીને કહ્યું.
સ્ત્રી ભરથાર મલી બે ગયાં દેખી રચના સુખીયાં થયાં.
મોટા છો મહીપત મહારાજ ! આવ્યો છું કહેવા તમ કાજ.
કહો બોલ મેં તમને ખરો, એહ ઉપર જાણો તે કરો.
૩૯–૪૦ કે એ વચને આનંદીયો વડહ્રદય વિક્રમવીર
નોતમ વાત નરખી તમો તેડી જાતે વીર
કરો વાતથી વાયદો, કહુ આપ એંધાણ,
સાંજ સમે તે સંચરા, ગ્રહ્યું ધનુષ કર બાણ
એકાકી તે એકલો, તેડો વ્યાધિ સાથ,
નિશા સમે બે નિસર્યાં ધરી હથિઆરો હાથ.
૩૯–૪૧–૧ બદલે પા માં આ પંકિતઓ છે–
(દોહા) રીઝ્યા છે મંન રાયેજી, લાગી મનમા રાડ,
નરખુ તમો નરનારીયે, તે મુજને દેખાડ.
કો આગળ કહીસ માં, વાયે જસે બહુ વાત,
વાયેદો રાયે વ્યાધ શું, રાયે કેહે આજુ રાત

વડશાખે બેહુ ચઢ્યા, વીર ધીર મન એહ,
દીઠી રચના તે સમે, કહી આહેડીઈં જેહ. ૪૧
તેહવું છત્ર, તેહવૂં ચમર, તેહવા સખા સહુ શરણ,
તેહવો ધડ, તેહવૂં નગર, તેહવો દીઠો હરણ. ૪૨
રતનસમૃદ્ધિ કૈં કોટિધા, ગજ, રથ, હેમ–ભંડાર,
એમ રિધ દિઠી દેવની, કર્યો મન્ન વિચાર. ૪૩
મનોહર માદળ વાજતાં, ઠોર ઠોર નિસ રંગ,
વર્ણ અઢાર વસે સહુ, કોમલ ઓપિત અંગ. ૪૪
એમ કરતાં રવિ ઉગિયો, ઉઠ્યો હરણ અનૂપ,
રમત સઘળી છે એહની, ચિત ચેત્યો વિક્રમ ભૂપ. ૪૫

તેહેને પેખો પ્રીતથી, રાખો સૂભ સંકેત
નીસા સમે નર નીસરો, હેડે આણી હેત.
લીડો કાછ ભલી ભાતથી, ચયો વીર મહાધીર,
વ્યાધી સાથે વન ગયો, જાંહાં તરૂવરની તીર.
ખડગ ચોધારૂં ખંધ પર, કરમાં ધનુક ને બાણ,
વ્યાધી સાથે વડ ચડો તે વીક્રમ વીર સુજાણ.

૪૧ વડશાખે–કે વડશિખરે. કહી॰ કે શૂણીતી કાને તેહ. ૪૧–૨ ને બદલે પા. માં માત્ર આ એક કડી છે:—

ઉગરતુ આહેડીયે તે સરવે દીઠું દ્રષ્ટ,
ચાતુર નર ચેત્યો ચીત્યે, થઇ અમૃતની વૃષ્ટ.

મૂળ ૪૩ ફ્રા. કોટિરિધ–કે કોટિધા ૪૫ રમત॰ કે 'એહ કરામત એહની ચિત્તમાં ચેત્યો ભૂપ'. ૪૫મી કડી પછી કે. માં આ પંક્તિઓ છે:—

દાનવ કે એ દેવતા, હરણ રૂપ એહ આપ,
જો મૃગયાને મૂકીયે, તો બેસે સિર પાપ.
દાખો ધુન મૃગયા રમણ, એ ખત્રીનો ધરમ
ચતુર નર ચુકે નહીં કુલ કલંક સિર કામ.

૪૫ પછી પા. નો વધારોઃ જુઓ પરિશિષ્ટ ૧–૧૪ ૪૬ થી ૪૮ ને બદલે પા. માં બીજા જ આવા ભાવાર્થની ત્રણ પંક્તિઓ છે.

તત્ક્ષણ ચુંપે ચઢાવીયું, પુંખે પૂરૂં બાણ,
કસિ માર્યું તે હરણને, તત્ક્ષણ હરિયા પ્રાણ. ૪૬
થઈ રાય ઊતર્યો, આસન બેઠો તર્ત,
આણ વર્તાવી આપની, શીશ સોહાવ્યું છત્ર. ૪૭
ઉગ્યો રવિ ઉજેશરૂં, બેઠો રાજ તે હાર;
નગર તેહવૂં થૈ રહ્યૂ, શોભાનો નહિ પાર. ૪૮

ચોપૈ

એહવે કૌતુક (એક) તિહાં થયૂ, નગર તો સર્વે થંભી રહ્યૂં,
એહવે આવ્યૂં એક વિમાન, તે દષ્ટે દીઠૂ રાજાન. ૪૯
આવી ઊતર્યૂં વડને શરણ, કરયો આરોહણ ઉપરિ હરણ,
ઉત્પત્તિ તે ચાલ્યૂં આકાશ, તવ રાજાએ ઝાલ્યો પાશ. ૫૦
માહરા મનનૂં કૌતુક જેહ, ભાંગી જા તૂં આ સંદેહ.

તવ હરણ તે બોલ્યો વાત· સુરરાય તે માહરો તાત. ૫૧

---

૪૬ તત્ક્ષણ૦ કે. તતખણ ચાપ ચડાવિયો પુખે પુરો બાણ ૪૮ ફ્રા. રાજા બેઠો કે.૭ રાજા બેઠો રાજ્ય. શોભાનો કે. થઇ ન શકયું તે લાજ્ય ૪૯ થી ૫૦ ને બદલે પા. માં ૭ પક્તિઓ દોહાની છે. ૫૦ ફ્રા. ઉતર્યાં. ઉત્પત્તિ૦ આ પક્તિ કે. ની છે. ફ્રા. માં આમ છે -હરણ બેસે હરણ ઉડયુ આકાશ, તવ રાજાએ ઝાલ્યો હાથ પણ આ લીટી કેવળ માપ વિનાની છે. ૫૦-૧ ને બદલે આ પક્તિઓ કે. મા છે -

કોણ દેવ કુણ હુતો હરણ ? કમ આવ્યો તો આણે થાણ ?
આપવીતી પ્રતિ ઉત્તર જેહ, ભાગ મારા મનનો સંદેહ.

૫૧-૨ ને બદલે પા. માં 'દોહરા'ની ૧૩ પક્તિઓ છે, તેમાં વિક્રમે હરણને તેની વીતકવાર્તા સબધી કરેલી પૃચ્છા અને પોતાની પરદુખભજનપ્રકૃતિથી તેનાં સંકટ કાપવાની તેની ઇચ્છા વર્ણવેલી છે ૫૧ સુરરાય કે. મપત્રા. ૫૧-૨ થી ૫૪-૧ ને બદલે પા. મા ચોપાઇની ૨૨ પંક્તિઓ છે તથા હરણે પોતે મૂલ ઇન્દ્રનો પુત્ર હોવાનું કહી ભર ઇન્દ્રાલયમાં અપર માતાના અવગુણ કથાથી હરણ થવાનો શાપ પોતાને લાગ્યાનું જણાવી, વિક્રમને હાથે મરણ થતાં શાપથી મુક્ત થવાનું અનુગ્રહ-વચન ઇન્દ્ર પાસેથી મેળવ્યાનું જે કહેલું તે વર્ણવાયુ છે.

પિતા વચન મેં કીધો લોપ, તવ મઘવાને ચઢીયો કોપ;
ત્યારે મુજને દીધો શ્રાપ, કહ્યું: 'વનચર થાએ તૂં આપ'. ૫૨
તાહરે તિહાં મેં જોડ્યા હાથ, પિતાજી મુને યથા સનાથ:
વિક્રમસેન તુજ લેશે પ્રાણ, સ્વર્ગે પામીશ તું પુત્ર! સુજાણ. ૫૩
માટે તે દિવસ છે આજ, મેં સુંપ્યું હવે તુજને રાજ.
એહવું કહી તે સ્વર્ગે ગયો, ભાગ્યો સંદેહ, સુખીયો થયો ૫૪

વિક્રમસેનનું હરખ્યું મન, આવ્યો રાજ રતન જ્યાંહાં ધન્ય.
આહેડીને રાજા કહેઃ તારે ધન જોઈએ તે લે. ૫૫
પેટ ભરીને ન હોતો આહાર, બાંધી જા તું ધનભંડાર.
તાહરે તે તિહાં ન હરખિયો, રાજાઈ મનમાં પરખિયો ૫૬

૫૨ કહ્યૂ૦ ફા કહ્યુ વચન ચતુર તું પાસે આપ, પણ અક્ષરની ફેરફારી થયલી સ્પષ્ટ દીસે છે. કે. માં આમ છે 'વનચર વનમાં થાર્તું આપ' ૫૩–૨ અને ૫૪–૧ને બદલે કે. તથા ગુ. માં આ પક્તિઓ છે:

વરસ એક વનચર કહાવજો, પછે હજુર માહરિ આવજો.
ભોગવ સ્વર્ગનું રાને સુખ, દાઉ વનચર દેહનું દુઃખ
તમથી વસશે બાધું ગામ, લેઇ ન શકે કો તારૂ નામ
હજેણુપત હશે કો ભૂપ, વશ આપણો દેવ સરૂપ,
તે લેશે પુન્ય કાજે મહાપ્રાણ, સ્વર્ગ આવજો પુત્ર સુજાણ
તાહરી દેહ હશે ત્યાં તાજ્ય, ભોગવશે તે તાહારૂ રાજ્ય
તેહ સ્વરૂપ અવતરીયો આપ, નથી એસતું તુજને પાપ

૫૪–૨થી ૫૫–૧ ને બદલે પા. મા આઠ પક્તિઓ ચોપાઇની છે, એમા વિક્રમને હરણ પાસેથી મળેલો રાજવિભવ વર્ણવેલો છે ૫૫–૨ થી ૫૬–૧ ને બદલે પા. માં ૮ પક્તિઓ દુહાની છે, તેમા વિક્રમનું આહેડીને ધન અખુટ લઈ જઈ નાતમાં છોકરાટૈયાના મસ્તુનોનો લહાવો લેવાનુ અને મદિર આદિ બાધી રૂડી રીતે ગૃહસ્થધર્મ પાળવાનું કથન વર્ણવેલુ છે

૫૬ પેટ૦ કે. ની પક્તિ લીધી છે ફા આમ છે પેટ ભરીને ન હુતું ધન, તે પામ્યો અનર્ગળ ધન ૫૬–૨ ને બદલે કે. મા આ પક્તિ છે –

ઓ પરિયા સુધી બે આવ્યો, આપી આહડી જુગતે અર્પ્યો
આહેડી વાણી સાંભળી પોતે મન ગયો પરજલી

દુહા.

રાજા કહે તે વ્યાધિનેઃ (જે) તાહરા મનમાં હોય,
(તે) મન મૂકી મુજને કહો, ખેદ ન કરસ્યો કોય. ૫૭
ધન અર્પ્યે હરખ્યો નહિ, વારૂ કહેને વાણ,
સત્ય ન કહે મુજ આગળે, તું માને તેહની આણ. ૫૮

ચોપાઈ

કહે આહેડિઃ સુણ રાજન! માહરૂં તો નવિ માને મન.
મેં તો મારા મનમાં ધર્યું, પ્રથમ જાણ મેં તમને કર્યું. ૫૯
જો મૃગની હું કરતો ઘાત, તો રાજ તણો ભુગતારી યાત;
તમે માર્યો મૃગ તે હું મારતો, તો એહ જ છત્ર શીર ધારતો. ૬૦

ઉપરે એટલુ આપે ધન, પણ તેહનુ નવ માનું મન.
ચતુર રાય તે ચિત્તમાં હસો, વિચાર વ્યાધિનો મનમાં વસો.

૫૬–૨ને બદલે પા. માં ૪ પંક્તિઓ દુહાની છે, તેમાં આહેડીનો પોતાને રાજ-વિભવ ન મળ્યાનો આંતર શોક વર્ણવેલો છે

૫૭–૫૮ ને બદલે પા. માં આ દોહા છે –

રાજાયેં ઘણુ રીઝવો, દીધા સમ કંઇ કોડ,
શા માટે તું સરમલો, કરગરી કેહે કર જોડ.
સાચુ જો બોલે નહી, તો દેવીની આણ.
બ્રંમહત્યા પાતીક, તુને ખરી નરકની ખાણ

૫૮ તુ૦ કે. 'તો તાહરી દેવીની આણ' ૫૯ પછી કે. મા આ પંક્તિ છે –

મૃગયા કામ એ તો માહરૂ, શું એહમા ડહાપણ તાહરૂ?
દોષ નથી દેતો હું તને, ધિક ધિક મનથી કહું છુ મને.
મૃગને જીવતો મેં મૂકીયો, દેખાડો, તમને ચૂકીયો.

૫૯–૧ ને બદલે પા. મા ૧૨ પંક્તિઓ દોહાની છે, તેમાં વિક્રમે પૈસા આપવાની અને અન્નાદિનાં દુઃખ કાપવાની બતાવેલી ઉદારતા માટે આહેડીએ માનેલો ઉપકાર વર્ણવ્યો છે ૫૯–૨ ને બદલે પા માં દોહાની ૮ પંક્તિઓ છે, તેમાં હરણ મારવાનો તો પોતાનો નિત્યનો ધંધો હોવાનું આહેડીનું કથન વર્ણવેલું છે ૬૦ અને ૬૧–૧ ને બદલે પા મા ૧૦ પંક્તિઓ દોહાની છે, તેમા જો પોતે અલ્પબુદ્ધિએ

તે વાતે ઝૂરૂં છું અમો, ડાહ્યા થઈ વિચારો તમો.
તિહાં રાજા મન માંહિ હસ્યો, વ્યાધિ તણો બોલ મનમાં વસ્યો. ૬૧
કુંકુમતિલક રાજાએ કર્યૂં, આહેડિ-શિર છત્ર જ ધર્યૂં;
વ્યાધિ તણી વર્તાવી આણ, એહવો પરદુઃખભંજન જાણ. ૬૨
અશ્વ, કુંજર, રથ ને ધન, આહેડિને સુંપે રાજન,
ચિત્રશાલા ને મેહેલ અવાસ, સાત માલ ઉંચો ચોપાસ. ૬૩
તે સહુનો ભુગતારી વ્યાધિ, રાજાઈ દીધો માલ અગાધિ.
અનમી શેઠ, અધિકારી વર્ણ, તે સહુને લગાડ્યાં ચર્ણ. ૬૪

દુહા

રાજ્ય બેસારી વ્યાધિને, બોલ્યો વિક્રમરાય:
સુખલીલા તમે ભોગવો, અમને કરો વિદાય. ૬૫

એ જ હરણને માર્યું હત તો પોતાને તેનો સઘળો રાજવિભવ પ્રાપ્ત થાત, પણ તે તક ગુમાવી તેનો આહેડીનો પશ્ચાત્તાપ અને મનઃસંતાપ વર્ણવેલા છે. ૬૧-૨ ને બદલે પા.-માં ચાર પંક્તિ દોહાની છે, તેમાં વિક્રમના મનમાં આહેડીનું વચન વસ્યાનું વર્ણવેલું છે. ૬૧ પછી કે. તથા-ગુ. માં આ પંક્તિ છે:—

હા ભાઈ! હું ભૂલ્યો આજ, રીઝીને કરજે તું રાજ.
સાચું તું બોલ્યો એ અંક, મેં મારો તે મારો વંક.

૬૨-૬૪ ને બદલે પા. માં ૩ કડી દોહાની છે; તેનો ભાવાર્થ જૂદો નથી, પણ વર્ણનછટા અને શબ્દરમના જૂદાં પડે છે. ૬૩-૨ અને ૬૪-૧ કે. તથા ગુ. માં નથી. ૬૪-૨ કે. માં અનમી- ફા.માં 'તેહમાં'. ૬૪ પછી કે. તથા ગુ. માં આ પંક્તિ છે:

મેડી મહેલ અટારી જેહ, સોંપી સઘળી સમરધ તેહ.

૬૫ કે. માં આ કડી છે:-

સોપું રાજ તે રાંકને, રાજી થઈ બોલ્યો રાય
સુખીલીલા તમે ભોગવો, અમ દીજે આગનાય.

૬૫ ને બદલે પા. માં ૨ કડી 'દોહા'ની છે. તેમાં જો હજી કાંઈ મનમાં ઓછું આવ્યું હોય તો હજીયે પર્વતનું રાજ્ય આપી દેવાની વિક્રમની તત્પરતા

ચોપાઇ

વારૂ કહી આહેડિ રહ્યો, અંતસ્કરણ ઉલટ નવિ થયો.
રાજાઈ તેહનૂં વરત્યૂં મન, વ્યાધિ પ્રતેં બોલ્યો વચન: ૬૬
સ્યા માટે હજી મોડો મુખ, કહો કંઈ ચિંતા, કહો કંઈ દુઃખ;
મન મેહલી તું ન કરે વાત, ઊણપ કંઈ ન રાખીશ ભ્રાત. ૬૭

વલતો કહે આહેડિ મર્મઃ હું નીચ, આહેડિનૂં કર્મ,
તમ પસાઈ પામ્યો રાજ, માહારા મનમાં આવે લાજ. ૬૮

દુહા

વિક્રમે એ સાચૂં લહ્યૂં, માન્યૂં કારણ વાત;
પોતાની કન્યા હતી, પરણાવી તે સાથ. ૬૯

વર્ણવેલી છે. ૬૬ રાજાઇ. કે. મા આમ છે–'મહીપત તેહનું ન માનું મન, બુદ્ધિ કરી બોલ્યો રાજન.' ૬૬–૬૭ પા. માં આ કડીઓ કે તેમનો ભાવાર્થ નથી. ૬૭ મી કડીને બદલે કે. માં આ કડી છે—

કહે ભાઇ ! મોડું કમ 'મુખ, દલમાં શું રાખે છે દુખ?
વાહરી વાત મારે મન ધરી,–ઉણપ કાંઈ ન રાખીશ કરી.

૬૮–મર્મ-કે. 'ધર્મ'; પસાઇ–કે. 'પ્રતાપ.' ૬૮ પછી કે. માં આ પંક્તિઓ વધારે છે—

મોટા મહીપત ન વદે માન, હલુવો કરે જમ પીપલપાન,
આહેડીને તો કમ મલું, ભૂપત લોક માંહે કમ ભનૂં
તમ પ્રતાપ આવો છે અરથ, મહેર્યૂં ટાલવા તું સમરથ.
તેહનો ઉપાય કરો કોઇ પેર, પછે રાય પધારો ઘેર

૬૮ ને બદલે પા. માં ૧૪ પંક્તિઓ 'દોહા'ની છે, તેમા આહેડીએ પોતાને રાજ્ય આપ્યા માટે ઉપકાર માની પોતાનું કુલ નીચું હોવાથી રાજકન્યા મળવાની સ્પષ્ટ અભિલાષા દાખવ્યાનું વર્ણવેલું છે. ૬૯ પોતાની કે. 'પિતર તણી'. વાત–કે. વરત, સાથ–કે. 'તરત.' ૬૯ થી ૭૩ ને બદલે પા માં ૨૨ પંક્તિઓ 'દોહા'ની છે. તેમાં આહેડી જેવા નીચને પોતાની પટરાણીની પુત્રી વિક્રમે પરણાવી અને બીજા સીમાડીયા' રાજાઓએ પોતાની કન્યાઓ તેને પરણાવ્યાથી આહેડીને ૧૦૮ રાણીઓ મળ્યાનું અને ઇન્દ્રના સમાન વિભવ વિક્રમે પ્રાપ્ત કરી આપ્યાનું વર્ણવેલું છે.

ચોપાઇ

પટરાણીની પુત્રી જેહ, આહેડિને સુંપી તેહ,
નવ ખંડના તેડ્યા નરપતિ, અવર બીજા આવ્યા નૃપતિ. ૭૦
લખી કંકોતરી ઠામોઠામ, મંડપ રચિયો તેણે ઠામ.
અનેક રાય તેડે આવિયા, ભેટ સામગ્રી બહુ લાવિયા. ૭૧
તે દેખતાં રાઇ ધોયા પાય, હાથે કરી સુંપી કન્યાય;
અધિક ગ્રામ ઉપર આલિયા, મુક્તાહાર કંઠે ઘાલિયા. ૭૨
કનકલતા રાયપુત્રી જેહ, વ્યાધિને પરણાવી તેહ;
સુંપ્યો રાજઆસન અધિકાર, એહવો પરદુઃખ ભંજનહાર. ૭૩
નામ લીજીઇં વિક્રમતણું, શીલ સુખ પામે તે ઘણું;
દાની થયો કુલજુગને વિષે, નહી બીજો કો વિક્રમ પખે. ૭૪

---

૭૦ થી ૭૫ કડીને બદલે કે. માં ચાલુ ‘દુહા’ની નીચેની બે કડીઓ અને ‘ચોપૈઈ’ની કડીઓ છેઃ—

નવે ખંડના નરપતિ મેલી દીધાં માન,
પોતે પાગ પખાલિયા દીધૂં કન્યાદાન.
જોઈ જન થયા ચકિત, કોણે કમ કહેવાય,
રૂડું રૂડું સહુકો કરે જેણે રીઝે રાય.

ચોપાઈ

જો જો એણે કીધાં કામ, અનેક ઉપર આપ્યાં દામ.

૭૧–૨ કે. માં વધારો.–

અનેક નરપત તેડે આવીયા, લાખેણી ભેટો લાવીયા;
એહવી અલખત અપરપાર, સોંપુ સરવ ન લાગી વાર.
દાતા મોટો કલિયુગ વિષે નથી થયો કો વિક્રમ પખે
ગ્રભા પુન્ય તણી તો ઘણી, શાક પરતા ચાલી તે તણી.
ખરી વાત તણો એ ખોજ, કહે નદા ભુપત સુણ ભોજઃ
એહવા થાઓ તો પાગ જ ધરો, નહી તો એહની પુજા કરો.

૭૪–૫. વધારા માટે જુઓ. પરિશિષ્ટ–૧–૧૫

નંદા કહે સુણ ભોજરાજન! પરદુઃખભંજન કેરૂં પુન્ય. ૭૫

દુહા

એહવો રાજા જે થશે, જે કરશે પરકાજ;
તે બેસે સિંહાસને, એક છત્રધર રાજ. ૭૬
એહવું કહીને ઉત્પતિ, ગઈ પૂતળી આકાશ,
હવે સુભદ્રા બોલશે, કહે કવિ સામલદાસ. ૭૭

૭૫-૬ ને બદલે પા. માં નીચેનો વધારો છેઃ—

નંદા કેહે નરપત સૂંણો, ભોજરાજ ભડભૂપ,
એહેવો થયો તે અધીપતી, વીક્રમ રાજસ રૂપ.
એહેવાં પુન્ય પ્રાક્રમ કરો, એહેવાં દો જો દાન,
તો એ આસન બેસજો, પરઠો બીડાં પાન.
કલીજુગ માંહી કલપવૃક્ષ, સક કરતા માહાસૂર,
ધીર વીર પરમારથી, નારાયણનું નુર.
સા(શા)ક લખાણું સાહાસમાં, જુધીષ્ટર કેરી જોડ,
તે બેઠા એ આસને, હાંકી જીતો હોડ.

૭૭ હવેઃ—કે. ને પા. 'એહ કથા પુરણ હવી.' ૭૬ પછી પા. નો વધારો જુઓ. પરિશિષ્ટ ૧-૧૬. ૭૭ પછી પા. માં વધારો.

સોતા વગતા સાંભલો, કેહે કવીતા કરજોડ. ૧
સામલ ભટ કેહે બોલજો, જયજય શ્રી રણછોડ.

ઇતીશ્રી સીહાસન બત્રીસી મધે ક્વી સામલદાસજી વીરચીતાયાંગ હરણની કથા સપુરણું સંવત ૧૯૩૬ ના વરસે મહાસુદ ૨ રવીવાસરે લખીતંગ ત્રવાડી પીત્તાંબર ભુષણ પહનારય વાત્તવંગ ગામ નવતાડ મધે સંપુરણ સમાપત.

પરિશિષ્ટ અંક ૧

૧—કડી ૭ પછી પા. નો વધારો—(પાનું ૩)

સહીયાસન બત્રીસની કથા મનોહર જેહ,
કરો કરૂણા સરસ્વતી ! પ્રકાસ કરૂં હું તેહ.
બ્રંમતનયા હંસવાહની વેણાપુસ્તક પાંણ,
વરદાતા માતા તમો, આપો રૂડી વાંણ.
જેહને ત્રુઠી સારદા, કવીતા કીધા કોડ,
પામર નરને પંડીત કરા, માટે, રહું કર જોડ.
રંકને તમે રાજા કરો, મુરખ કવીતા થાયે,
કીપા કરે કરૂણાનીધી મત આપે તૂં માયે.

૨—કડી ૩૫ પછી પા. નો વધારો (પાનું ૬)

છય રાજા કલીજુગમાં હોયે, મહીમા કલી સકે નહી કોયે,
પરથમ એક જુધીષ્ટર રાયે, બીજો વીક્રમસેન કેહેવાયે.
ત્રીજો સાલીવાહન નાંમ, ચોથો વીજયાનંદન નાંમ,
પાંચમો નાગાઅરજુન એહ, છઠો બલીરાજા કથી તેહ.
છયમાં મોહોટો સાહાસનં ધીર, વીરજીત તે વીક્રમવીર.

૩—કડી ૪૧–૪૬ માંથી ૪૨ મી સિવાયની બીજી પા. માં નથી, અને તેને બદલે નીચેનો વધારો છેઃ—(પાનું ૭)

વીક્રમચરીત્ર તેને સુત હોયો, પ્રાક્રમ તેહેનો જુગતે જુયો,
પીતા થકી સવાયો થાયે, વીક્રમચરીત્ર તે નાંમ કેહેવાયે.
શ્રીવછ એક તેહેનો તંન, મોહોટમ ઇંદ્ર સરીખું મંન;
પોહો વછ એક તેહેનો પુત્ર, સદેવછ તેહેનો ધરસુત્ર.
હય વછ પુત્ર તેહજ તણો, જસ મહીમા તેહનો છે ઘણો
પચીસમી પેહેડીયે તે રાજ, જેહ તણી લાક્ષીણી લાજ.
સારદુલ ને મુંજ બે વીર, ધનુરવીદ્યા કેરા તે ધીર.
મુંજ ને પુત્ર પોહોડા છે પાંચ, મુરખ તે તો શોભે સાંચ.
સારદુલને તો પુત્ર જ એક, વડ બુધી વંડહય નવેક.
ખરી વાત તણો તે પોજ, તેહેનું નામ તે ભુપત ભોજ.

કાકે મુંજ મારવા મોકલ્યો, અંધારી રાત્યે આપે એકલો.
તાંહાંથી ભોજે લખીયો પત્ર, તે તો મુંજે વાંચ્યો તત્ર.
આવ્યું જ્ઞાન કાકાને આજ, સુપ્યું ભોજ રાજાને રાજ.
ધરમવંત થયો પ્રડ ધીર, રાખ્યું નાંમનું તેણે નીર.
સત્રુ જીતા, સંતોષા સતી, મણીમેર થયો મહીપતી.
વરસ પંચાવન ઉપર નવ માસ, ત્રણ દીવસ પોહોતી મન આસ.
એટલું રાજ તો ભોજે કરૂં, ભરતખંડ માંહે છત્ર જ ધરૂં.
તેહે ભોજનાં કરૂં વીવાંણ, કેહેવાંણો ભલપણનો ભાંણ.

દોહરા

વીક્રમ કેરા વંશમાં, ખરી વાતનો ખોજ,
સપુત તે સારદુલ્યનો ભયનીવારણ ભોજ.
બ્રાંમણને અંબરે ભરા, પંડીતનાં પાલાં હાર,
નાંમ કરે નવ ખંડમાં અનમીયે માંની આર.

૪. કડી ૯૫-૯૬ ને બદલે પા. માં વધારો-(પાનું ૧૪)

સામ-દામ-ભેદે કીજીયે, રતંન આપ ઘરમાં લીજીયે.
ક્રીડી મુખમાં કોલું કરૂં, એહેવું સોનીને મંન વસું.
સોની બાપડાનો સો વાંક, સોનું ભુડું તે આડે આંક.

છપે

કામાતુર જે કાયેઃ જાર દેખી દલ રીઝે,
ભગત જેહને ભાવીક, ભગવાન નાંમેથી ભીંજે,
ગુણીજન રીઝે ગાંન; દાંનથી રીઝે દાતા.
અરથી રીઝે અરથ; પુત્રથી રીઝે માતા.
જેહનું જે ઉપર ચીત છે, તેહ નર તેહેમાં ભલે
સાંમલ કહે સોના થકીઃ અનુભુજ સરખાનું ચીત ચલે.

ચોપૈ

દીવસ કેટલે આવ્યો ઘેરઃ પરપંચે કરવા માંડી પેર,

૫—કડી ૧૦૧ થી ૧૦૨ ને બદલે પા. નો વધારો—(પાનું ૧૫)

પેલો કુંવર ભણ્યો વીદ્યા પુરઃ સાહાસ્ત્ર વેદ ન્યાયવટનાં ઉર

દોહરા

માગી સીખ રાજા કને કોહો તો જાઉં વતન;
રાજા કેહે મેં આપીયાં રૂડા ચ્યાર રતન.

વાર્તા તે છુટે નહી, સો પરીયા સુધી તેહ:
કહો તો બીજું ધન આપીએ, નરપત કહે છે નેહ:
વટે દુષ બહુ પાંમસો, ધંન હોયે વાંહાં ધાડ.
ઉતાવલા જઇ નહી સકો, એ તો મોહોટી આડ,
પત્ર લખલે વલી સુજને, માંને તમારૂં મન,
હું સેવક છું તાહારો મોકલી દેસું ધન.
એક રતન એક કોડનું, હેમ દાંમનું હાથ,
અપુટ અનરગલ મોકલું, છે તે સોની સાથ.
ઠાલો માલો વીપ્ર પરવરો; કોડે આસીસ જ કીધ,
બાંધી પરથી વાટની પંથ પોતાનો લીધ.

ચોપૈ

૬. કડી ૧૨૦ પછી પા. નો-વધારો—(પાનું ૧૮)

સાખાસ અમો તુને ગાનીયે, વીપર જાણી વાત,
તેણે આ ગલે પડે, કહે છે એ ઉતપાત.
એહેવું જાણી કો પુજને બ્રાંમણ કેરા પાયે,
ધરમાં ધાલો ગલે પડે, એમ કહી સમ થાયે.
લક્ષ વાર જમાડો લાડુયા ગોર પોતાના માટ,
તેહેનું ફલ અમો પામીયા, વેદ ઉઠાડી વાટ.
આટલે વરસે તસકર કરા, રૂડો રાખ્યો રંગ,
વલી બીજા કો પાંમસે, કરસે તાહારો સંગ.
વીપ્ર વડે ચાલે નહીં, સાચા સોની સાથ,
તેડી જાઇસ રાવલે, હોડે પડાલું હાથ.
રૂડું રાજ છે ભોજનું, અદ વસો છે સત્ય,
દેસોટો દેવરાવસું, પાણી મુકસો પત.

૭. કડી ૧૨૫ પછી પા. નો વધારો—(પાનું ૧૮)

બ્રાંમણ કેરૂ જે ધંન ખાય, વંસ સમુલો તેહેનો જાયે.
બ્રાંમણ ધનનો જે ભોગીયો, સાત અવતાર સુધી રોગીયો.
બ્રાંમણ ધનનો જે ગાંઠ્યો, વીસ અવતાર સુધી વાંઝીયો.
બ્રાંમણના ધનને જે અડે, કોટી જન્મ તે નરકે પડે.
બ્રામણના ધનનો જેહને સંગ, કાળ થાયે તેહેનું અંગ.

બ્રાંમણનુ ધન જે ચીત ચડે, તેહેને છવતા જતુ પડે
વીસ ધનરૂ દષ્ટી કરે, લક્ષ અવતાર સ્વાન અવતરે
બ્રમસ્તથી તે બુરૂં કીધું, બ્રમસ્ત દેખીને હું બીધું
બ્રમસ્ત સાસુ સાને લેવું, કેડી જનમનુ સહીત પોસું
અગન આમ સેહેવૂ સોહલૂ, બ્રમસ્ત પાસું માહા દોહલૂ
આવતા વાત વાહાલી મુકી, બધાવી એહને ગાઠડી
આપા એહેણે મારે હાથ, મેં મૂપા એહેની સ્ત્રી સાથ
હલાહલ કેમ વીષ પીજીને, બ્રમસ્ત કમ લેરે લીજીયે.

૮. કડી ૧૨૯ મી પછી પા. નો વધારો (પાનું ૧૬)

વૈષ્ણવ જનના વેષ જ ધરા, તિલક છાપ મુદ્રા બહુ કરા,
તુલસીની માલા કરમા લીધ, જાણે કાયે સાચેલા સીધ,
કૃષ્ણ કૃષ્ણ કરી બોલે વાણ, રાખે બેહેરખા પોહોંડા પાણ,
જાણે સાગ થકી આવીયા, ધરમ બાંધો પોતે લાવીયા
ભોજ રાજા તો ભોળે ભૂપ, રીઝો દેખી તેહેના રૂપ,
સાધૂ જેહેવા દીઠા વેષ, પવીત્ર કીધો માહારો દેસ,
સાચા સાચા કેહે સહુ જગત, ભોજે દીઠા ભારે ભગત.

૯. કડી ૧૩૨-૪૩ ને બદલે પા. માં નીચેની પક્તિઓ છે -(પાનું ૧૯)

(દુહો)

બ્રામને કમ મારીયે, બ્રમહત્યા કમ થાયે,
રૂધીર પડે જો વીપ્રનુ તો દેસ જ દેહેવટ જાયે
બ્રામણ જે કો ગામમા, દુખીયા થઈ પીડાયે,
અનાસ્ટ્રી અડકી પડે ઉજ્જસ નગરી થાયે
દેસોટો દે એહને, કાહાડી મુકો બાહાર,
ફરી ન આવે ગામમા એ જુડા નરનાર
મહીપત મોહોલામા ગયા, કહી વાણી એ વરત,
સેવક ઉઠા સત ઘણા વીપર ઝાલો તરત
વાસણકુસણ તમ તણા, લો તમારો ગરથ,
સાચા રાજમા સોભો નહી, નહી જુડાનો અરથ
સોનીને મન હરખ છે, બ્રામણને મન સોક
જેવા મળીયા છ ઘણા, લાગી સહીત સહુ લોક

નગર બાહાર તે નીસરા, થયો રાયનો કોપ,
ચોપગાં ચારે છે તાંહાં, ગામવતી જે ગોપ.
ગોવાલે એક ઘડ રચો, રમે રમત અનેક,
રાય પરધાંન રહીઅત કરે, સી કહું તાંહાં વવેક.
ન્યાય ચુકવે નીરમલા, બુધસાગર બહુ પેર,
વવેક જે વીક્રમ તણા, બાધા ગોપને ઘેર.
ઘણા લોક ગોવાળીયે, દીઠા વારે વરત્ત,
મોકલીયાં માણસ બહુ તે વેલાયે તરત.
પકડી આણ્યાં પલકમાં, ઝાઝું દેખાડી જોર,
ગોપ આગલ ઉભા કરા, રહીઅત સાહા ને ચોર.
પુછી પાર લીધો ઘણો, સોની કીધો સાચ;
જુઠાં કીધાં બ્રામણા, લીધી છે જે લાંચ.
ગોપ રાયે માહા ગુણનીધી, જોયાં સહુનાં ચેન,
વીસવાસ ન આવ્યો વેધનો, ઓળખા તેણે નેન.
સોની જાત જુઠી સદા, જુઠા લાંચી લંડ,
જુઠો વેષ ધરે વપુ, પુરણ છે પાખંડ.
વીપ્ર કેહે મે મોકલા રતન અમુલક ચાર;
એ કેહે છે મેં આપીયાં, ના કેહે છે મુજ નાર.
સોની કેહે મેં સોંપીયાં, એહેની નારીને હાથ
માનની તો મુકરી ગઈ એહેના સ્વામી સાથ.
લાંચી કેહે દીઠાં અમો, આપતાં એ આંન,
નારી કેહે નરખ્યાં નહી, કર મુકા બે કાહાન્ય,
ન્યાયો ચુકવ્યો છે નરપતી, વીપ્ર કાહાડો છે વંન્ય,
જીવતાં મુકાં છે એહને, તે પુરવ જનંમનુ પુન્ય
ગોપે ગુણનો તે ગ્રહો, સોધી સહુની વાત,
મૃતકા સુખ આગલ ધરી વાણી કહી વીક્ષાત
દીઠા રતન જ્યેહેવાં તમો, ઘડો તેહેવા ઘાટ,
પછે સહુકા પરવરો, વીખાણ કરતા વાટ.

૧૦. ૧૪૬–૧૪૭ ને બદલે પા. માં આ પંક્તિઓ છેઃ—(પાનું ૨૦)

એક એક પુંઠે કરસ જાણ્યું, જુજુયા રાખા જસ,
પેર સુતારા ઘધ પર, વારો રહા તે પરગત.

સીમ સીમ સામહ કેહે, કરો રતંન એધાંણ,
નહીતર પાણીવલ એકમાં પરસે સહુના પ્રાંણ.
સપનાં માંહી સુણ્યાં નહીં, જે રીધ રૂડેરાં રતંન,
છાસ બાકલાં મુખ થયાં, વાણી સી કેહે વતંન.

૨૨. ૧૪૮-૧૫૪ ને બદલે પા. માં આ પંક્તિઓ છે:-(પાનું ૨૧)

જયેહેની અકલ જયેહેવી હતી, તેહેવા ઘડીયા ઘાટ,
જુજુઈ જુગત જુઠા પડા ભક્તા બારે વાટ.
કોણે લાંબાં ટુકડાં, કોણે ગોલ ઘડંત,
સરવે કીઠાં એકઠાં, જુઠા જોર પડંત.
વીમ સોનીયે જે ઘડા, તે આકારે એક,
લાંચી જાણ્યા લંડીયા વપરીત કરી વવેક.
બ્રાંમણી હાથ મૃત્તીકા રહી, જે નીરમલ છે નારઃ
રતંન તો દીઠાં નથી, તુંને ગમે તો માર.
વરખ હતો એક વડ તણો, તે સાખા તે હીસ,
ચરણ બંધાવા ચારના, સોભાં નીચાં સીસ.
લાઠા પેર તણા ઘરાઃ ચોહોડા દસ ને બાર.
જુડા જુડા જુડા અમો, પરહા બહુ પોકાર.
લોભે લલચાણા અમો, તેહેવી પાંગ્યા હંણ,
અમ દેખંતે આપીયાં હેત ધરીને હુન.
તરત છોડાવા તેહને, સોની બાંધો લાગ,
માર સુતારા દોહલા, પીડવા માંડા પાગ.
મોકો મુજને જીવતો, નહી રહું તાહારે વતંન,
ડાબે ખુણે છ દાટીયાં, રૂડાં ચાર રતંન.
સાથી મોકલો સેહેરમાંઃ કેહેજે સ્રીને સાથ,
સુયો જીવાડે જો મુજને, તો રતન આપજે હાથ.
વાર લાગે જો આવતાં, તો લેસે માહારા પ્રાંણ,
રતન લેસે તુજ પાસથી હોડે થાસે હાંણ.
એક મુહુરતમાં આવીયાં, રતન હાથમાં લીધ,
પરણામ કરો તે વીમને, દયા કરીને દીધ.
પુરમાં પ્રભુ! પધારીયે, લો તમારી વસ્ત,
ખાયો પીયો આનંદમાં; સેં થઈ બેઠા સસ્ત.

૧૨. ૬૬૪ ને બદલે પા. નો વધારો (પાનું ૨૩)

વજીરે તે બોલાવીયો ઘણા હેતથી ઘેર;
બીજે દીવસ તે સી થઈ, પ્રાહ્મ રુડી પેર.
ગોપ તો ઘડ માંહે ગયા, કરે રમતનું કાજ.
છડી અસવારી તાંહાં ગયો, મહીપત ભોજ માહારાજ.
વજીર સંઘાતે વાણીયો, મહીપત કેરાં માન,
મલા જઈ ગોવાલને, પ્રીતે વેહેંચ્યાં પાંન.
ચતુરાઈ દીઠી ચોહો ગણી ભોંજ થયો ભરપુર;
તેજપુંજ દીઠો તાંહાં નારાયણનું નૂર.
ગોપે ગુંણ જણાવીયો રાજવીયાંની રીત,
સાક્ષ, સાહાસ્ત્ર, દોહા, કવીત્ત, પરકી બે ને પ્રીત.
ભોજે પુછા ભાત બહુ, ભાગ નીધીના ભેદ,
તે સરવે સોધી કહ્યા, જેમ વાણી બોલે વેદ.

ચોપૈ

એટલે એક આવ્યો છે નાયો, બેઠા છે ગોપ વજીર ને રાયો.
એક કેહે બલીયા કેરા પુત્ર, ક્રોડપતી તેહેનાં ઘરસૂત્ર,
ચાર બંધવ તે માના જણ્યા, વીધા વાદ વવેકી ભણ્યા.
મરવા પડીયો તેહેનો તાત, ત્યાર પુત્રને કહી એક વાત,
સપુત મેં તમને જાણીયા, વડસો માં ડાહ્યા વાણીયા.
એક લાખ સોનાની મોહોર, નગત રોકડા લો એ ઢોર.
એટલું તમને કહું છું અમો, દાહાડો પાણી કરજો તમો.
ઘરમા છપન ટંકા છે ક્રોડ, માલ અસુઝક જુગતે જોડ,
તે વેહેંચી લેજો જણ ચાર, જેમ આપણનો વાધે વેહેવાર.
ચાર ભાગ કરા મેં રોક, તે કો રક્ષે જણાવ્યો સોક,
તે ડાબડી માંહે ચાઢીયો, ઓ પેવી ડાટી દીડીયો.
એક વરસ કેડે કાહાડજો, વેહેંચી ભાગ તેહેના પાડજો.
એવી કહી સુત આગલ વાત, દેવલોક પામો તે તાત.
નાત જાતનો કીધો નેક, એક કરતા થયું વર્ષ એક,
પોઢી મુમી અપરમપાર, કાહાડી ડાબડી બંધવ ચાર.
ચાર ચીંદડીએ ચાર ગાઠડી, તે ચારે બાઇયે દીઠડી.

દોહા

એક ગાંઠડી એક પાહાણીયો, જોડે કડકો ચરમ,
દીઠું તે ચારે જણે, દીધા હાથ બે કરમ.
બીજી ગાંઠડીમાં લોહ છે, કાગલ કડકો જોડ,
તે દીઠો ચારે જણે, પોહોતા મનના કોડ.
ત્રીજી ગાંઠડીમાં રોટલો, તે જોડે કડકો સૂત્ર,
તે નરખ્યુ નેહે કરી, પરતાપવંત જે પુત્ર.
ચોથી ગાંઠડીયે મરતકા, માંહે દોકડો એક,
તે ચારે નરખી રહ્યા, વણીક તણાહ વવેક.
તાતવચન લોપે નહી, વેહેંચે નહી કો ભાગ,
સુજ પડે નહી સોધતે, લવણનો નહી લાગ.
રાજી થઈ રાજા કને પુછવા આવ્યા પેર,
તે વેવાં રાજા હતા પેલા ગોપને ઘેર.
આસાદારે ઉભા કરા, જહાં બેઠો બડભોજ,
પંડીત પરધાંન ને પાટવી, મરી વાતનો પોજ.
પાસે બેસારી પુછીયું, મીછો તેહેનો પાર,
વસ્ત ચારે ન(ર)ખી રહ્યા, કીધો મેન વીચાર.
સાભાક કો સમજે નહી ગાંડડીયોની ગુજ,
ભાગ ન વેહેંચાયા ભોજથી, કસી પડી નહી સૂજ.
વણીકને કીધો વાયદો: પરવાકે પરભાત,
નાયો તમારો ચુકવું જે તોલો તમ તાત.
ગોપ બોલો તે ગુણ ઘણા, લીધી ગાંઠડી હાથ,
વસ્ત જોઈ વીચારીયું, સોભાવ્યું સહુ સાથ.

ચોપૈ

દેખી ગાંઠડી માંહે છે પાણ, એ હીરા રતન જવેરજ જાણ.
ગલ કડકાનું જે કામ, એ ઉપરાણી કેરૂં નામ.
ચા ચરમ તે તો એ ઢોર, લોહું ધાતપાત્રે અંકોર.
ટાલા તેનો કહ્યો કોઠાર, સૂત્ર હીર એ વસ્ર અંબાર.
તકા તે તો મોટા મેહેલ, દોકડો એ ધનનો સહેલ.
પંચ એ સરવે પરખીયા, વણીકપુત્ર હૈડે હરખીયા.

નાખી લાલુયા વેચી લીધ, કામકાજ પોતાનુ કીધ

રાયે વજીર વીચારૂ મન, બુધ ગોપે હરી ધન ધન
એ ગોપમા અકલ છે ઘણી, તેહ કરામત આસન તણી.
એહ ભુમી કેરો પરતાપ, અકલ અધીકી આવે આપ
રાજા સીખ માગી સચરે, પાલક પરધાન પુંકે પરવરે

દોહા

લોભી પોહાવી લોજ નૃપ, પાણી છટોરે મસન,
અમુલક એક તે નીસરૂ અત રૂડું આસન
પુકલ જડી છે પુતલી વારૂ વીસ ને બાર,
વાજ્ર કરમા વીર્ય વીધે, સોભા અપરમ પાર
પચરંગ પુકલ જડા, પોહોડા ઝલકે પત્ર,
રતન અમુલક હીરે (જ)ડા, છાજે ઉપરે છત્ર

૧૩. ૧૯૨–૯૪ને બદલે પા. નો પાઠ (પાનુ ૨૬)

કહે શામા સાભલ રે રાજ ! કહુ સક્ષેપે તેહેના કાજ,
સાગર માહે ગાગરનો ભાર, સુડા પાચ માહે કણ ચાર.
કોડ જીભ કવીને હોયે, વીક્રમ વીખાણી ન સકે કોયે,
રામકથા રસ પરમ પવીત્ર, એહેવુ વીક્રમ રાયે ચરીત્ર.
પરમારથ એ નામ પુરાણ, ગુણ જાણે કો સાહા સુજાણ,
સુરખ જત એહેને સૂ લેહે, તામ વારતા એહેને કહે
દાતાનુ તો દલ રીઝસે, પોટા પારીલા પીજસે
સુરખ મમત એહેનો બાધસે, સતવાદી સનેહ સાધસે
પોહોડુ વીખાણૂ છે બહુ પુન્ય, પુન્ય વીના કાપણ તે સૂન્ય.

૧૪. ૪૫ પછી પા. ના ૩૩ કડીનો વધારો—(પાનુ ૩૩)

દોહા

વાહાણે તો એ વહી જસે, હરણ મારતે હાણ,
પાટ પાયો જો કીજીયે, પડીયે રૌરવ ખાણ
વીચાર કરતે તો વહી જસે, મહીપતને મધરાત,
નોહે હરણ એ દેવતા, જોય પુરખ એ જાત

કરાંમત તો કારંગની, કો ઈસ્વરનો અંસ,
માયા રચે મોહોટી બહુ, એહ વડેરો વંસ.
મારંતે માહું થસે, મુકું તો તો જાયે,
એહ વાત ન ઉકલે, મંન વીચારે રાયે;
સૂડાડું હું સજ થઈ, સામંદ છે કે સુર,
કે કાયર થઈ કરગરે, નાસે પોઈ દુર.
જોધ હસે તો જુધ કરૂં, કાયરપર સો કોપ?
ક્ષત્રી ધરમ નવ ચુકીયે, લાજ ન કરીયે લોપ.
હોડો ઉતરો હીમતે, તાંણી તેગ તરૂઆર,
પુરૂષ હોયે તો સાંમા થજો, નાસજો હોયે નાર.
વીક્રમ છે વસુધાપતી, એક છત્રધર રાજ,
આપ સહાંમી તેહની, તજ સહીયાસન આજ.
વેનંચરને વાચા થઇ, બોલો સામંદ સાથ,
હૈયે હોંસ દીસે ઘણી, હોડે દેવાડો હાથ.
દેહ વંધેરી દેખતાં, જુલમ કરીને જોડ,
યોહોડા જોધ પેદા કરા, લક્ષ હજારાં કોડ.
વારસે વરસાત વીક્રમ પરે, બોહો ગુણુવંતાં બાંણ,
અંધકાર અધીકો હવો, જોણું પરકાં માંણ.
એક પોહોર એહેવું હતું, જમ રાવંણું ને રાંમ,
જમ કોરવ ને પાંડવા, કરે જુધનું કામ.
જમ કંસ ને કાંહાંનજી, જમ દાનવ ને દેવ,
જમ ત્રીનેત્ર ત્રીપુરાસુરે, એમ થયું અસ્વમેવ.
પત જુધ પરહું તાંહાં, બાણુ ઉપરેં બાંણુ,
દેવરાણુ રચું તાંહાં, સાંમદ બેહ સુજાંણુ
વીર વકારો આગીયો, હરસીધનો સીર હાથ,
દુણુ છતે અજીતને, સામંદ બલીયા સાથ.
આવરદા બહુ એહનો, પીલો સબદો હોયે,
જેહેને ઈસ્વર પાધરા, તેહેને નવ ગંજે કોયે.
અયુત સાંમો એકલો, પાવક જાગત્યે માત,
લપટાઇને લઇ ગયો, સમરી હરસીધ માત.

તું તારા, ત્રીપુરા, તોતલા, તું મોટી મેહેરાંણ,
કરતી, હરતા ઈસ્તરી, પુરણ જસ પરમાંણ.
સ્રષ્ટી સકલનું મુલ તું, પંચ માહુત પચીસ,
વાહારે ચડ વીક્રમ કેહે, રંક ઉપર સી રીસ ?
માતા અટવાસું અમો, માથે આવું મરણ,
કાયર કેહેવાઈસ કામમાં, કેહેસે એને જીતો હરણ.
સહસ્ર તો સેવાતાં નથી, નથી ધરાઈ ધીર,
જીતાતું નથી જોરથી, જાયે છે નામનું નીર.
માહારે તો માતા તમે, તમો સજન સુખ સાર,
માહારે આસરો તાહરો, તું નોંધારાં આધાર.
નાંમ પડાવું સીદ તેં? સીદ લજાવી સાથ ?
બરદ પાલ તું તાહરૂં, હવે અહકું છે હાથ.
એહેવી સ્તુતી અનેકધા, કીધી વીક્રમ વરત,
પરસંન થઈ પરમેસ્તરી, તે વેલાં બોલી તરત.
ઉઠ ઉઠ આદર કરી, લે બાંધ અજીતો બાંણ,
મારો જઈ મોહોકમપણે, પરડે એહેના પ્રાંણ.
મહીપત કેહે હો માવડી, એ વારૂ નહી વાત,
માહારી જોડ મહીપત નથી, એહ પસુની જાત.
અપત જુધ કમ આવ(દ)રૂ, હું રાજા, એ રાંક,
પરડે પાપ એહે પેરથી, વપરીત દીસે વાંક.
સકતી કેહેઃ "સેવક સુંણો જોરાવર એ જોધ,
ઉગ્ર તો તુજથી એહ છે, કર એ ઉપર ક્રોધ.
સુર થઈ સંગ્રામ કર, નેક ન રાખીસ ન્યુંન,
માર્જે કરતે પાપ નહી, પરડે ઝાઝું પુંન્ય.
મૃગયા તો મહીપત રમે, એ રાજવીયાં કુલ કામ,
મૃગયા રમતાં મુગટધર, હરીચંદ્ર આદ શ્રીરાંમ.
નલ નીરગોષ જે નરપતી, પાંડવ સરખા પ્રીત.
તે સહુકો મૃગયા રમે, રાજલોકની રીત.
આંધી છે એણે બાકરી, છંછેરો છે સાપ,
સત્રુ હરણ તે સુરને, પલક ન લાગે પાપ."

અસોપ થઇ એ અંબીકા, વાધો વીક્રમ વીર,
સમરી હરસીદ માતને, તાણી નાંખો વીર.

૧૫. કડી ૭૪ ને બદલે પા.નો વધારો—(પાનું ૩૯)

એવાં કામ અનેકધા એક એકથી એક,
વરણુવ કોએ કરી સકે વીક્રમતણા વવેક.
દાતાનું તો દલ ઠરે, જુઠાને મન જુઠ,
સૂરાને સોહામણું, રીસાલુયાને રૂઠ.
પંડીતને મન પ્રીયે એ, ભુપતને મંન્ય ભક્ષ્ય,
બુધહીણુને બાંણુ એ, સુંબતણે મન સક્ષ.
કરપીને તો કલપના, દાતાને દલ રીઝ,
ક્મીયાંને કોડામણું, (બુ)ધવંતને મંન બીજ.
ચરીત્ર એહ વીક્રમતણું, લાયક આપે લાંહાંણુ,
સોમને સીત જવર ચડે, પાપી છંડે પ્રાણુ.
ભાગ્યવત સભાવે ઘણો, રામકથા રસ રૂપ,
પરમારથ પુરાંણુ એ, ભારે રસ એ ભુપ.
પુંન્ય વાહાલૂં પરીભ્રંમને, દીવ વહાલો દાતાર,
સાચો વાહાલો સરવથી, ભગત તણો બહુ ભાર.
ઈસ્વરને દેહથી અધીક, પુરણુ પરમારથ પુન્ય,
જપ, તપ, સંધી, ધરમ, નીમ, અધીક નહી કો અન્ય.
દેહધારી સહુ માંનવી, સાંભલજો સહુ સાથ:
મોટા તે મેરૂ થકી, જેના ઉપર હાથ.
બલ રાજા બલવંત હવો, કર ઉપર તે કીધ,
વીસ્વનાથ વાંમન થયા, મહી માગીને લીધ.
હરીચંદ્ર હજુરી પામીયો, પદપંકજ પરીબ્રંમ,
સજનં સહીત સરગે ગયો, જેણુ ધારો તો ધરમ
બાકી બીજા બાપડા, ઘણો કર લાજે ગરથ,
ન જણુાયા ઉગા કે આથમા, જીવત તેહેનું તો વરથ.
ધરમ સમો ધાંની નહીં, પરમારથ સમું નહીં પુંન્ય,
આપવ્યા સમું ઉત્તમ નહીં, સવારથ સરવે સૂંન્ય.
ધરમ સમું મેડતા નહી, ધરમ સમું નહી ધીર,
ધરમ મારગ ઉપર ધરો, વડહથ વીક્રમ વીર.

૨૬. કડી ૭૬ પછી પા૦નો વધારો—(પાનુ ૪૦)

માતર મઝણા માહે મણી, સહીયજ સીરોમણ સાર,
વીસ્વનાથ વીરેસ્વરો, દેવ વડો દાતાર
વૈભન્ન દે વાસવ તણો, તરણ તણો કરે મેર,
ચોખાનો લાહુ ચડે, સવા બે મણ ને સેર
રૂડું રાજ રથીયલ તણુ, નીરમલ કરા નવાણુ,
પુન્ય પ્રાક્રમ પરમારથી, પચ કરે પરમાણ
લેણુઆ માહે લાયક લહો, મનજીસુત માહારાજ,
સદાવરત સોભાવીયા, લક્ષકોપીપા લાજ
તેણે કાને સાંભિલ્યા વીખાણ કવીના વરત,
સાંમલભટ કવીરાજને, સહીયજ તેડાવ્યો તરત
કર જોડી રક્ષીયલે કહું "કરો કહું તે કાજ,
પુન્ય અથ પરમારથી, ભાણો સી માહારાજ"
સહીયાસન બત્રીસની કથા કોડથી કીધ,
પરમેસ્વર પરતાપથી બુધ સારદા દીધ
રક્ષીયલ રીઝો રૂદયા વીષે પુરણ મન પરસન્ય,
પ્રથવી કરી પસાયતે દીધુ દીવ્ય દરસન
સપૂત ભાટ સૂરસઘનો ગુણસાગર ગુમાન,
સુપો અથ તેહેને સીંહજપત દીધ દસૂદી દાન
રણીદાસ મનજી તણો, સામજી વીર સુજાણ,
વેણીદાસ પુર પાટવી, પચ કરે પરમાણ
ભુખાનું મુખ નવ જુવે, સીવપુજન સાજ સવેર,
હરીયલ, ગંગાદાસજી, જસવત નામ અનેર
અથ તેહ પરતાપથી, કરો અનુક્રમ આપ,
સામલભટ કવીને કરો, વેદ પુરાણે છાપ
શ્રીગોડ માલવી વીપ્ર સુભ, વીરેસ્વરનો તન,
લઘુ બંધવ લાખા તણો, માહારૂદ્ર પૂજવા મન્ય
ભામનીયે કહુ ભોજને એવા તમો જો થાયો,
તો બેસો એ આસને, ચીંતમાં કહું ચાહો

વાર્તા ૨ જી–વિધાતાની–કહેનાર પુતળી સુભદ્રા

(અથ સિંહાસન બત્રીસી મધ્યે, પુતળી સૌ(સુ)ભદ્રાની બ્રાહ્મણનો દીકરો જીવાડ્યો તેહની વાર્તા લિખ્યતે.)

દોહા

ભોજરાજ આનંદિયો, વળી સુમુહૂરત લીધ,
નગર ભોજ કરાવિયૂં, રચના બહુ વિધ કીધ. ૧
ચંદન ભોમિ છંટાવિયાં, અતિસેં મ્હેલ આવાસ,
કુંમકુમ છડા દેવરાવિયા, વેર્યાં પુષ્પ ચોપાસ. ૨
દુધેં ઉંબર ધોવરાવિયા, મોતી પૂરયા ચોક,
તરિયા તોરણ બંધાવિયાં, અજુવાલ્યા છે ગોખ. ૩
શુભ ઘટિ સાધિ તિહાં, મેલ્યા વિપ્ર અનેક,
દાનજોગ જાચક મલ્યા, શોભા અધિક વિવેક. ૪
ભોજ સિંહાસન ઉપરે, ધરવા માંડ્યો પાય,
બોલી સુભદ્રા પુતલી˙ રહે રહેં વેગલો રાય. ૫

---

૧ છાપેલી પ્રતિઓમા આરંભમા સરસ્વતી અને ગણપતિની સ્તુતિ છે, તેમ ભોજ રાજાની પ્રશસ્તિ પણ છે. સને ૧૮૯૩ વાળી છાપેલી એક પ્રતમાં ૧૩ દોહરા અને બીજી પ્રતિમાં ૨૧ દોહરા વધુ છે આ વધારો ફા. તેમ જ કે. પ્રતિમાં નથી. તે પાછળથી ઉમેરાયલો લાગે છે. તેમાં કાંઈ કાવ્યચમત્કૃતિ નથી આવા વધારા પ્રત્યેક વાર્તાના આરંભમાં લગભગ એકસરખા દીસે છે. પા. પ્રતિમાં વધારો નીચે પ્રમાણે છે જુઓ પરિશિષ્ટ ૨–૧.

૨ નગર૰ કે. 'વિપ્ર ભોજ કરાવીયાં.' પદ. માં આ કડીનુ બીજું અને ત્રીજું પાદ નથી. રચના૰ને બદલે પા.માં આમ છે–દીધાં બહુ વીધ દાંન, જાચીક જસ બોલે ઘણા, મગલ પામ્યા માંન ૨ છંટાવીયા–કે. 'છટકાવિયાં' અતિસેં–કે. 'રંગ' (રચ્યા) ૨ થી ૪ ને બદલે પા. માં આ પક્તિઓ છે —

સુભ ગગોદકે સુધ કર, લીધું રૂડું લગન;
આસન બેસવા મન કરૂ મહીપત થયો મગન

૪ દાનજોગ–કે. 'દાન કારણ.' અધિક–કે. 'વિવિધ.' ૫ ભોજ૰ પા. પ્રીતે પરદક્ષણા

એ સિંહાસન ઇન્દ્રનૂ, નહી બીજાનૂ કામ,
વિક્રમ સરિખો જે થશે, તે બેસે એ ઠામ. ૬

ચોપાઈ

કહે ભોજ તે કેહવો રાય, તેહનો મુજને કહો મહિમાય,
તેણે તે શ્યૂ પ્રાક્રમ કીધ? દાન દેઈ જશ કેવા લીધ? ૭
કહે સુભદ્રા. સુણો નરેશ! તે તો તુજને કહૂ ઉપદેશ,
તેહેના નામથી પામે (અષ્ટ) ભોગ, ટળે રોગ ને મટે વિયોગ. ૮
પરધાન પોતાનો કરતો રાજ, પોતે પરદુખભંજન કાજ,
એક સમે (રાય) ચઢ્યો શિકાર, સાથે સેન્યાનો નહી પાર. ૯
જેહેવો અભિનવો હોઇ ઇન્દ્ર, તેહેવો શરદપુનમનો ચંદ્ર,
જેહેવો રવિ ઉગતો ભાણુ, એહેવો વિક્રમ વીર સુજાણુ. ૧૦
ચઢયા દેઈ દદામા ઠોર, અઘોર વન (એક) મહા ધનઘોર,
(તે) માહેથી નાઠો મરગલો, પુંઠે થયો રાજા એકલો ૧૧
રાજાને કોણ પહોચી શકે, પાછા વલ્યા સહુ વિક્રમ પખે
ગયો મૃગ પડિ તિહા રાત્ય, રાય વિચાર્યૂ રુદયા સાથ ૧૨

સ્ત્રી, ૬ વધારા માટે જુઓ પરિશિષ્ટ ૨-૨ ૭ આ કડી પછી કે માં આ પક્તિ વધારે છે –
કુણ દુખીયાના ભાગા દુખ? કમ પરજા પમાડી સૂખ?
૮ તેહના૦-આ પક્તિ કે.મા નથી ૯ પરધાન૦-કે મા આ પક્તિ આમ છે –
પરધાન રાજ પોતાનો કરે, પોતે પરદુખ ખોતો ફરે
ગામ નામનુ વરણુવ જેહ, આગલ તુજને કહેશુ તેહ
૮ને બદલે પા ના વધારા માટે જુઓ પરિશિષ્ટ ૨-૩ ૯-૧ પછી પા મા વધારો –
સુભા સાથે હાથી ઘોડલા, પોહોડા પાયેક જુગતે જોડલા ૧૦ અભિનવો-કે. ને પા 'અવનવો' હોઇ કે. 'હોયે' ૧૦ પુનમ-પા નીસાનો ૧૦-૨ પા. જ્યેહેવો ઉતરાયણુનો રવી, કેહે સોભા કેટલી એક કવી
૧૧ અઘોર-કે. 'ઘોંરુ' ચઢયા પા ચઢો ૧૧ પછી પા.મા વધારો
'માહારી સાથ ન આવો કોયે, જ્યેહે કાંઈ કરમ લખુ તે હોયે'
૧૨ રાજાને૦ કે 'સેન સઘરત પાછળ રહી ગયુ, નગર ભણી વલણ સહુ થયું'
૧૨-૧ પછી પા મા વધારો

મનુષ્ય પગના દીઠા જિહા, હય બેશિને ચાલ્યો તિહા.
એટલે દીઠું નગર અનૂપ, ક્ષુધાવંત થયો છે ભૂપ ૧૩
માહિષ્મતી નગરીનૂ નામ, મહીપાલ રાજાનૂ ગામ,
વિપ્ર તણુ ઘર પૂછી ગયો, પામ્યો માન તે સુખિયો થયો ૧૪
બ્રહ્મદત્ત તે સમો ઋષિ, જેને વેદ વશ છે મુખી,
પનર વરસની પુત્રી એક, તે તો જાણે સર્વ વિવેક ૧૫
તે બ્રાહ્મણની નારી સતી, પતિવ્રતા ધર્મ તે પાલતી,
તેને પેટ એક આવ્યો તન, તે દાહે થયા પટ્ દિન. ૧૬
ઋષિ બેઠા છે ઉલટ ભરે, એટલે રાજા આવ્યા ઘરે,
અશ્વ તજિ હેઠો ઊતરયો, જઈ વાડવ(ને) ચરણે શિર ધરયો ૧૭
ઋષિઇ દીધો આશિર્વાદ, રાજા મન પામ્યો આહ્લાદ,
ઋષિને મન રાજા ભાવિયો, કહો (મહા)રાજ[1] કિહાથી આવિયો ૧૮

આગળ મૃગ ને પાછળ રાયે, કેડા વેડ રણમા ધાયે,
રાજાની ચીંતા નવ મરે, સહુકો એહેના મોહમ કરે
અદ્ભુત એ મારો નવ્ય જાયે, નથી સુઠ ખાધી કોને માયે
૧૨–૨ પછી પા. મા વધારો
રણ માહિ ગયો મૃગરાજ્ય, રાજા પામો મનમા લાજ
ભુખ, ત્રષા તડકો ને ટાઢ, મુજવાને લાગ્યા તે હાડ
૧૩ હય૦ કે 'નરપત વ જિ બેઠો તાહે' ૧૪ કે નો પાઠ વિપ્ર૦ કે 'વિપ્રધર પૂછી રાય ગયો' ૧૫ સર્વ કે 'વિવિધ' ૧૪–૧ પછી પા મા વધારો
પુછું ભ્રમ ને લીધો પાર, વિક્રમ મનમા કરો વિચાર ૧૫ વશ૦ પા વટા છે મુખ ૧૫–૧ પછી પા માં વધારો તપોમયે તપ કેરૂ રૂપ, દેખી મનમા હરખો ભુપ ૧૭–૧ પછી કે મા આ પંક્તિ વધારાની છે –'મહીપતેને દીધા બહુ માન, જાણો મોટાનો સતાન' પા મા વધારો
વટેમારગુ નીરમલ નામ, તેજપુંજ આવ્યા તે ઠામ
તેહેવો ઘાડો, તેહવો મુખી, દીઠે સુખ પામો તે રૂપી
૧૭–૨ જઈ૦ કે 'પરણામ રૂષિને પ્રીતે કરો' ૧૮ રૂષિઇ કે 'વેદમંત્રે દીધો આશિર્વાદ 'ઋષિને–કે બ્રાહ્મણને' આહ્લાદ પા હરખ મહારાજ પા માનભાવ

અમ સરિખૂં કહો કાંઈ કામ, આવ્યા આશ્રમ, તમારો ઠામ,
રાજા કહે હૂ પથીવેશ, ભૂલો હૂ આવ્યો તમ દેશ ૧૯
રહેશૂ પરોણા એક જ રાતિ, પથ ઉઠી જાશૂ પરભાતી,
શુણી વિપ્રનૂં ફૂલ્યૂ અગ, આલસુને ઘેર આવી ગગ ૨૦
[નિરધન જન જમ પામે ધન, વઝા નાર પામે જમ તન]
તમો પધાર્યા મોટૂ ભાગ્ય, અમ ઘર આજ ઉછન મહાજાગ ૨૧

દૂહા.

પુત્રી પિતાને કહે આવ્યો પરુણો આજ,
ઘરે વૃદ્ધ સુહાતુ અછૈ, તે જણાવ્યાનૂ સ્યૂ કાજ. ૨૨

ચોપઈ.

કોરી ગાગર ઉદક ભરી, રસોઈ તણી સામગ્રી કરી,
રાઈ કીધૂં સ્નાન શરીર, મન વિચારે વિક્રમ વીર ૨૩
ઋષિ તણા તે પૂજ્યા પાય, શત મોહોર સમર્પી રાય
પાક કરચો પોતે રાજન, પચામૃત કીધૂ ભોજન . ૨૪
ઋષિ રચે (છે) તિહા સિજ્યાય, કરયો નકાર તે દેખી રાય
ઋષિ! પોઢો તમે સિજ્યા માંહિ, અમો પોઢસ્યૂ બાહેર આહે ૨૫

૨૧–૨ [નિરધન૦] કે મા છે ૨૨ આ દુહાને બદલે કે પા મા ચોપાઇ ચાલુ છે અને નીચેની બે કડીઓ વધારે છે —

આસન પાન સોપારી ઘણી, તરતીબ કરી તે નરપતિ તણી
પુત્રી કહે સાભન રે વાત ' સત વાપ્રી કહુ એક વાત
વરધ સૂતક આપણુરે ઘર, ભોજનની શી થાશે પેર?
એ જણુ જાણે તો નહીં જમે, સાચી વાત ગોવિંદને ગમે

૨૩–મન૦ પા નાહાવા કારણ મુકા નીર ૨૪ પાક૦ કે 'સતોષ્યા તે દ્વિજવર જન' પચામૃત૦–પા ભાવતા કીધા ભોજન, લવંગ સોપારી બીડાપાન, પુરણ પ્રીતે પરમ નિધાન ૨૫ ઋષિ રચે૦ કે 'સુંદર સેજ્યા ઢાલી જાહે, નરપતિ ના કહી છે તાહે' સેજ્યા માહે પા ઘર માહે પોઢીશૂ કે 'બેસસુ'

અમને તો નિદ્રા નહિ ઘણી, અમો ચોકી કરસ્યૂં તમ તણી;
પ્રજા સહુ તિહાં સુખણી થઇ, એટલે નિશા અર્ધી ગઇ. ૨૬
બાર વચેં બેઠો છે રાય, કોહલૂં ખડ્ગ ધર્યૂં કર માંહ.
આગિયો પાસે મહા ઘનઘોર, ઝાલિ કર ઘોડાની દોર. ૨૭
નહિ નિદ્રા નયણે અનુમાન, હરિહરનૂં ધરે છે ધ્યાન.

રોકી બેઠો છે ઘરબાર, એટલે આવી તિહાં એક નારિ. ૨૮
સોલ વરસ સરિખૂં શુભ રૂપ, જોઈ મન વિચારે ભૂપ.
અંગરાગ, બાંધી કટિપટી, હાથે કુંકુમ કુંકાવટી. ૨૯
ધસી પેસવા ગઈ ઘર માંહે, રાજા તત્ક્ષણ ઝાલી બાંહે.
ચોર લંપટ કે છે કો ભૂત? કે જાર કે કોહની દૂત? ૩૦
તૂં રાણી કે છે મોહની? દાસ છે કે શૂં કોહની?
લક્ષ્મી દેવી કે તું સતી? છે કુણ તાહરો પિતા ને પતિ? ૩૧
સિદ્ધિ સીકોતરી વ્યંતરી? કે વેશ્યા કે છે ધુતરી?
જક્ષ, કિન્નર કે ગાંધર્વ નામ? કિમ આવિ છે આણે ઠામ? ૩૨

---

૨૬ સહુ–કે. 'સૂતા' ૨૭ કોહલૂ–પા. ખોલુઃ પાસે–કે. 'ઈશ.' ૨૮ રોકી૦– આ પાદ કે.માં પડયું છેઃ પા. ઉતરા એકે ઘર તે ઠાર. ૨૯ જોઇ૦–પા. નરખી ને હરખ્યો મન ભુપ. ૨૯–૧ પછી કે. ને પા.માં આ વધારાની પંક્તિ છે -'વાર વસ્ત્ર આભૂષણ ઘણાં, ચતુરપણે તો ચિતની તણાં' પા. હસતી રમતી રમઝમ કરે, પુરંદરી જેહવી પરવરે. ૨૯–૨ પછી પા.માં વધારોઃ–કુંકુમ પીયલ કરી છે ભાલ, ચોખા ચોહોડા આપણે લલાટ. ૩૦–૧ પછી પા.માં વધારોઃ–

નથિ દેખતાં બેઠા અમો, કયમ પેસો મંદીરમાં તમો?
લોપે કેમ અમારી લાજ્ય? અરધિ રાત્યે અહીંઆં સુ કાજ?

૩૦–૨ ભૂત–કે. પા દૂત જાર કોહોની કે. 'જાર વંતર'. દૂત–કે. ભૂત; પા ધૂત. ૩૧ થી પછી પા.માં વધારોઃ

આપવા કે લેવા જાય છે, કેહે પોઠી શાહાને થાય છે?
રચોપણુ કરવા કે મારવા, જાઓ છો જીતવા કે હારેવા.

૩૨ વેશ્યા૦ કે. ને પા. 'વેશા ખેચર અર્હો ઉતરી'. ૩૨ પછી પા.માં વધારોઃ–

ક્રોધ કરી બોલી તે નારિ બાલિ ભસ્મ કરૂ આ ઠારિ.
મેલ હાથ મ પૂછીશ વાત, જોતા કરરયૂ તાહૅરી ઘાત ૩૩

દુહા

તાહરો ડરાવ્યો નહિ ડરૂ, સાચ્યૂ કહૂ આ દિશ
મેહલૂ ખડગ માહા કોહલૂ, હવડાં છેદૂ શીશ. ૩૪
જાણૂ છૂ તૂ બોલતી, નિત્યે મોટા રાક,
ઘણી યોવણીયો ગાહિયો, આજ મળ્યો છે સાપ. ૩૫
બીહીના જાઈ તે જુયા, દેખાડે તરશૂલ,
આજ તેં હાથ જ ઘાલિયો, ગોખરૂ કેરે મૂળ. ૩૬

ચોપાઇ

કોહનો બોલ મનમાં નવિ ધરૂ, વિક્રમથી હુ તો ઓસરૂ.
બોલે છે મન આણિ ધીર, શકે તૂં હોઈ વિક્રમવીર. ૩૭

સાચુ નહીં બોલો આ દીસ, તો હવડા છેદાશે શીશ ૩૨ પછી કે મા આ પંક્તિ વધારે છે –

મુજ સાથે જે દાવો કરે, જમ લોક તે જન પાંવરે,
જો જીવ્યાની આસ્યા હોય, મુજ સાથે વાત મ કરશો કોય

પા મા નીચેની પંક્તિ વધુ છે –બાલી ભસ્મ તો તુજને કરૂ, જો હું હુસ રૂદેમા ઘરૂ ૩૪ માહા કોહલુ–પા જો રીસથી ૩૫ ઘણી૦ કે ને પા 'તાહા મલતા તને ગોધીકા' ૩૫ પછી પા મા વધારો

નાહ ઉતારૂ તાહરો, પુછું છું હજી પાર,
ડરૂ ન દેવ દાનવ થકી, નીશ્ચે એ નીરધાર

૩૬ મી કડી કે મા નથી ૩૬ પછી પા મા વધારો

અજીત પાસે આવ્યા તમો, જીતાની નહી આસ
વાહ મુકી કોહો વારતા, પ્રીતે બેસો પાસ

ચોપૈ–નરપત્ય સાથે બોલી નાર, આપ મનમા કરે અહંકાર

ભરત લોકે માનવ જેટલા, તે કો નવ્ય જીતે તેટલા
શું કહું તુજને વારવાર, માનવી તે તો માહારી આર

૩૭–૧ પછી પા માં વધારો –

ઉજેણીપત્ય છે ભારે ભુપ, વીક્રમ રાજ્ય દેવાસી રૂપ,
સુને માનવ દેખે નહીં કોયે, અચરજ એ માહારે મન હોય,

જોયા અગ તણા ઈંધાણ, ઉનખિયા રાય ચતુર સુજાણ

કેહે રાજા તૂ ઉનખે મને, હુ તો નથી ઓળખતો તને. ૩૮
[સેવક સરખૂ કોહો મુજ કામ, પ્રકાશ કરો તમારૂ નામ.]

દુહા

ધરમપુરિયેં આવિયા, વિધાતા માહરૂ નામ,
લખૂ અક્ષર છઠ્ઠી તણા, આવી છૂ તે કામ. ૩૯
એ બ્રામણના પુત્રને, પ્રકટ થયે ષટ્ દિન,
લખેશ અક્ષર છઠ્ઠી તણા, રાજા જાણો મન. ૪૦

ચોપાઈ

ખોટી અમનઈ નવિ કીજીઈ, શીઘ્ર થઈને શીખ દીજીઈ

જાઓ શીઘ્ર લખી આવજ્યો, પાછા આ વાટે આવજ્યો. ૪૧

ગઈ વિધાતા લખિયા લેખ, વાર ન લાગી પલક જ એક
પાછી ફરીને આવી તિહા, રાજા વિક્રમ બેઠો જિહા ૪૨
રાજ કહે લખ્યું જે કર્મ, તે સભળાવો મુજને મર્મ

કહે વિધાતા મુજ નહિ મત્ય, રતિ અમે ન જાણૂ ગત્ય ૪૩

સામુદ્રીકના છે એંધાણ, બત્રીસ લક્ષણ ચતુર સુજાણ
દેવ રૂપ દીસો છો તમો, બીજી પાર તમારો અમો
૩૭-૨ બોથે છ૦-કે મા આમ છે -
'તોરે વલતી બોલી બાલ હો તું માનવ બોલે આલ'
૩૭ પછી કે મા આ કડી વધારે છે
દેવ અરા છે લોકની જાત, તે જાણે બહેરી બાત
રાકે હોયે રે વિક્રમ વીર, બોલે છે આણી મુખ ધીર
૩૯ પછીની અરધી કડી માત્ર પા મા છે ૩૯ અક્ષર-કે. 'આંક' ૪૦
લખેશ૦-કે 'લખું આંક ક્રમ તણા, માનો સાચુ મન' ૪૩ કે 'રાજ' ક્રુ. આજ.
મત્ય૦-કે -'ગત, તે તો હું નવ જાણું સત'

ઉદર ગર્ભ રહ્યો જે દિસ, તે દાડે તિહાં લખિયૂં શીશ.
તે લખનારનો ન લહૂં પાર, તેનૂં આગળ હોઈ હોનાર. ૪૪
તે અક્ષરની પૂજા કરી, હૂં તો માહરે પાછી ફરી.

રાય કહેઃ જાવા નવ દીજઈ, એ વાતનો કેડો લીજઈ. ૪૫

કહેઃ સ્ત્રી અમે પૂછી આવશૂં, કારણ તુમને સંભળાવશૂં.

વચન દેઈ વિધાતા ગઈ, ધર્મપુરીને મારગ વહી. ૪૬
જે ધર્મને જાણુ જ કરયૂંઃ મેં વિક્રમ હાથે વચન જ ધરયૂંઃ
ભાલલલાટે લખિયૂં જેહ, વિક્રમ કહે કેહૂં છે તેહ. ૪૭

કહેઃ ધર્મ ન જાણૂં હૂં, કિમ સંભળાવીશ જઈને તૂ ?

દેહ લખનારીઃ વચન જ જાઈ, તો માહરે નવિ ધરવિ કાય. ૪૮
ગયા ધર્મ જિહાં અકલસ્વરૂપ, હોનાર પૂર્વે મોટો અવધૂત ૪૯

---

૪૪ લખનારો૦ કે. 'લખનારો છે હુનાર' હોનાર–કે. 'થાનાર.' ૪૪ પછી કે માં આ વધારાની પંક્તિઓ છે–

વિષ્ણુજન તો વિષ્ણુ કહે, શિવઅંગમાં શિવ થઈ રહે,
વૈરાગી તો કહે છે રામ, મલેચ્છ માંહિ છે બીજું નામ.
જૈન્ય જેને અરિહંત જ કહે, જોગાભ્યાસી જોગી લહે,
શક્તિભક્ત તો શક્તિ કહે તેહ, એહ લખનારો તો છે તેહ

૪૬ પછી કે માં આ પંક્તિ વધારે છે–
'સ્ત્રી કહે માહારો સ્વામી જેહ, તેહને પૂછું, તે કહેશે તેહ'

૪૯ પછી કે.માં આ વધારો છે–
સ્થાવર જંગમમાં જે રમે, વીરલા જોગીને જે ગમે,
વેદ વરણુવ કરે તેહનુ, બ્રમા ધાન ધરે તેહનુ

શ્લોક—स्थावर जंगम चैव जडचेतनयो. भवेत्
तनमध्ये स्थीतो जेन पुरुष प्रकृति नृर्णा ॥ १ ॥
रसस्वादिक गध च पचेंद्री षीप लभेत्
तेन भुक्ता कृता जेण तेन नाम नरोत्तम ॥ २ ॥

દુહા

વિરંચિ વિનઇ કરી, જે તલાંસ્યા ચરણ;
મહેર આણી મયા કરી, બોલ્યા અશરણશરણ: ૫૦

કહો ધર્મ કિમ આવિયા ? સ્યે કારણ તમો આજ ?
એક વાત સંદેહ કહો: (તો) રહે અમારી લાજ. ૫૧
પટ દિન થયા બાલક જણ્યો, તે જાતે છે બ્રહ્મ:
અક્ષર સમરાવ્યા(છે)અમો, (તિહાં)સ્યૂં લખ્યૂં છે કર્મ ? ૫૨
કહું કથા એહના કર્મની, ધર્મ વિચારી જોઈ;
મર્મ લખ્યો માને ખરો, નહિ મિટાવે કોઈ. ૫૩

ચોપઈ

જનકજનૂની (મહા)સુખ પામશે, તેજવંત પૂજાતો હશે,
એહથી સુખ પામશે ગામ, રવિદત્ત ધરીઈ એહનું નામ. ૫
વરસ સાત ઉપવીત જ હશે, તે દાહ્ડે તેનો વિવા થશે;
નવમે વરસ લગનનો દિન, મળશે લોક સહોદર જન. ૫૫
ચોથૂં મંગલ જાહરે થશે, તાહરે વાઘ એહને મારશે;
સદ્ય જ જાશે એહના પ્રાણ, તે સાચ્યું તૂં માને વાણ. ૫૬

---

૫૧ ધર્મ૦-કે. 'કમ અહાં લગ' પા. ધાતા. સ્યે૦ પા કાહો અમ સરણ કાજ; પા. રહેશે. ૫૩ મર્મ૦ પા લક્ષ્યાં છઠ્ઠી તણાં. નહીં૦ પા તે મટાવી ન શકે કોય. ૫૩ પછી પા.માં વધારો –

ગયા વહે જો હલરી, પશ્ચમ ઉગે જો ભાણ;
તોહે લખ્ય મટે નહીં, માને સત સુજાણ.

૫૪ જનક૦–કે. પા. જનક જનુનીનું માહા સુખ પામશે, તેજપુંજ માહાભાવ થશે.' ફ્રા જનજીવન મહા–રવિદત્ત. કે. 'વિદ્યાધર ધરાશે નામ.' ૫૪ પા માં ૫૨ થી ૬૨ ને બદલે ૧૧ દુહા આવા જ આશયના છે અને ઘણા ખરા શબ્દો તેમ પદો પણ સરખાં છે. ૫૬ જાહેર થશે–કે. 'સાંમણ ભગે' મારશે–કે. 'હણે' તે સાચ્યૂં૦–કે. 'તે હ સાચી જાણો વાણ' પા સહુકો ધરશે હાય

પાછા વલિ ઘરે જાશે લોક, રંગમાં તિહાં થાશે શોક.
એહવૂં લખ્યૂં છે કર્મે જ માંહે, કોટિ ઉપાયે પરૂં નવ થાઇ. ૫૭
એહવાં સાંભળી સિદ્ધ વચન, પાછો વળ્યો છે ધર્મરાજન.
હનારનૂં વાયક જે લહ્યૂં, (તે) લખનારી આગળ જૈ કહ્યૂં. ૫૮
સાંભળી પાગી સુખવિલાસ, આવી વિક્રમરાયને પાસ.
મૂલ થકી કહી માંડી વાત, નવમે વરસે હોશે ઘાત. ૫૯
પંચ વરસ ઉપવીત જાહરે, વિવાહ મળશે એહનો તાહરે;
નવમે વરસે આવશે જાન, સગાં સહોદર દેશે માન. ૬૦
ચોથે મંગલ હોશે લાગ, તાહરે એહને મારે વાઘ;
રાખી નહિ શકે તિહાં કોય, એહવું કર્મે લખિયૂં જોય. ૬૧
એહવૂં કહી વિધાતા ગઈ, વિક્રમને મહા ચિંતા થઈ:
પરદુઃખભંજન હૂં કહેવાઉં, સુખ દીધા પાખે કિમ જાઉં? ૬૨
ઇમ કરતાંમાં વીતી રાતિ, ઉગ્યો સૂર્ય થયો પરભાતિ.
પ્રભાત પોહોર મોટો ઉપાય, વૈષ્ણવ હરિનાં કીર્તન ગાય. ૬૩
ઉઠ્યો વિપ્ર ઉગમતે દિશ, રાજાને દીધી આશીશઃ
કોટિ કલ્યાણ તમારૂં થજ્યો, અપાર દુઃખ તમારાં જજો. ૬૪

૫૭-૧ પા. હતપાત વરતાશે તે સમે, સહુકો ઘસશે હાય. ૫૭ થી ૬૧ ને બદલે જુઓ પા. નો વધારો પરિશિષ્ટ ૨-૫. ૫૮-૧ ને બદલે કે.માં આમ છેઃ-

વહતું વીતશે એહને ઘણું, શુભ કરમ એ બાલક તણું.

૬૨ પા. કેહેવાયું. થયું. દીધા-કે. 'કીધા.' ૬૧ પછી પા. માં વધારોઃ-વગન જતે તો જાીવન જાયે, દુઃખસાગરમાં પડીયો રાયે. ૬૩ પ્રભાત૦ કે. 'રાગ બીભાસ પ્રભાતે થાય', પા. પંચમ રાગ-પા. માં વધારોઃ

તે વેળા હોઠા રાજન, મહીપતીયે વીચાર્યું મન;
હવડાં સી કરૂં હું વાત, વચે વરસ રહાં છે સાત.

૬૪-૧ પછી પા. નો વધારો—

તાહારાં દેહલાં દૂરે જજ્યો, નીરમલ નાંમ નવ ફેરે થજો;
જીવી જીવજો ડુંગર તણી, વાધો લાજ વીક્રમથી ઘણી!
હું નથી જાણતો તાહારૂં નામ, કરણ સરીખાં છે કુલ કાંમ.

રાજા લાગ્યો બ્રાહ્મણને પાય, બેસાડ્યો સમિપેં રાય.
વિક્રમસેન્યેં લખ્યૂં એક પત્ર, તે બ્રાહ્મણને સોંપ્યૂ તત્ર. ૬૫
આ કાગળ તમો ઝાલો હાથ, હુ કહુ તે તમો કરજ્યો વાત,
તમ ઘર થયો પ્રગટ જે બાલ, તેહનો હોઈ જાહરે વિવાહકાલ. ૬૬
તાહરે ઉજેણી આવજ્યો, માહરા હાથઅક્ષર લાવજ્યો,
મુજથી થાઈ તે સેવા કરૂં, મળે વચન ન કરસ્યો પરૂ. ૬૭
તે વાતનૂ દ્યો વચન મળ્યા પૂર્વે (ન) પરણાવૂં તન.
મુજ મલ્યા વિના કરો વિવાહ, સુકૃત કરયૂં તે નિફલ થાય ૬૮
તે વાતનુ દ્યો એ કોલ, તો માનીશ તમારો બોલ
તાહરે ઋષિ કહે સુણ (મહા)રાજ! માહરે કિહાથી એહવા કાજ. ૬૯
મુજને વરસ પચાવન થયા, તે તો સર્વે ઈલિ ગયા,
ઈશ્વરેં આપ્યો છે તન, નથી થયા પૂરા દશ દિન. ૭૦
એહ બાલકનો વિવાહ થયો, તે દાહો કહારે આવવો?
કહે રાજા તે આવશે કાલ, એહવૂ જાણી કોલ મુજ આલ્ય. ૭૧

---

૬૪ ૨ અપાર૦-કે. "દુખ હોહોલાં દેહવટ જાશે." ૬૫ રાજા૦-કે. પા. 'પૃથિવી પતિ જઈ લાગો પાય, સમીપેં તેડો દ્વિજરાય.' ૬૫-૧ પછી કે મા આ પંક્તિઓ વધારાની છે –

મહીપતિએ વિચારૂ મન, એહ વાતને છે ઝાઝા દન,
એ વાતનો જો એહેરો થશે, તો માહ બાપના માણુજ જશે
સારૂં કરતે નરતુ થાય, વિચાર કરો પોતે મન માય,
ઉપાય કરૂ હુ તેહ જ તણો, વાધો નવ સંવછર તણો

૬૫-૨ વિક્રમસેન-કે. 'વિક્રમારક' તત્ર-કે. 'તરત' ૬૬ તમ૦-કે પા 'તમ ઘેરે પ્રકટો છે તન, તેહનો હોયે જારે વિવાનો દન' ૬૭ થાઈ-કે પા 'થાશે' આદિ૦-પા. તે વાતે સત વાચા ધરૂ ૬૮ પૂર્વે-કે. પા પૂરે મુજ૦-કે. 'મલ્યા વિના જો લગન જ કરો તો સાત જનમનું સુકૃત હરો પા મલ્યા વિના જો કરો વિવાય, સુકૃત તારૂ ન સફલ થાય ૬૯ તો માનીશ૦-પા. કે. 'તો સત માનું તાહરૂ બોલ' એહવાં કે પા. 'વિવાહ'

બ્રાહ્મણ, પુત્રી ને સ્ત્રી સાથ, આપ્યૂં વચન રાજાને હાથઃ
જન્મકૃત સુકૃત હારીઈ, (જો) જાણુ કર્યાં વિણ પરણાવીઈઃ ૭૨
નવિ જાણૂં તમારૂં નામ, તમો કહો મળ્યાનો ઠાગ.
નગર ઊજેણી વિક્રમરાય, અમો મળ્યૂં સભા તે માંહ. ૭૩
રાત્ય દિવસ, ને સાંઝ સવાર, રહૂં બેઠા અમો તે ઠાર.
હાથઅક્ષર લેઈ ઈધાંણુ, આવજ્યો નગર ઊજેણી ઠાણ. ૭૪

પરસ્પર દેઈ વચન, તિહાં થકી ચાલ્યો રાજન.
પ્રધાનપુત્ર જુઈ છે વાટિ, આવ્યા રાજ, ગયા ઉચાટ; ૭૫
રાજા આવ્યે સુખિયા થયા, વ્યાધિ શોક સહુકોના ગયા.

ઋષિપુત્ર ઘેર મોટો થાય, દિન પૂરે દિન તે વહિ જાઈ. ૭૬
સ્ત્રીભર્તાને હર્ષ જ ઘણો, શોક શમે નિત્ય નિત તે તણો.
વિક્રમ કરે પોતાનૂં કાજ, ધર્મમાર્ગ ચલાવે રાજ. ૭૭
ઈમ કરતાં થયાં વરસ પંચ, જનોઈ તણો પછે માંડ્યો સંચ. ૭૮

દુહા

કહેઃ બ્રાહ્મણી ભર્તારને હર્ષ ધરી મન, આજ
વરસ જ બેહૂ પાંચમૂ, કરીઈ પવિત્ર જ કાજ. ૭૯
વૈશાખ માસ દસમી તિથિ, શતભીષા ગુરુવાર,
મલ્યાં સહોદર નાતજન, ઉચ્છવ ગગલ ચારિ. ૮૦

---

૭૧ મુજ પા. જ. ૭૨ બ્રાહ્મણ૦-કે 'બ્રાહ્મણ બ્રાહ્મણી પુત્રી સાથ' રાજાને પા. પથીને ૭૩ તમો૦-પા. તમ મલાનો તે કાંહા ઠામ અમો-પા. અહરનીશ. ૭૫-૬ પછી પા. મા વધારો -

'એહેવા અનેક વચન દાક્ષીયા' વચ માંહે સુરજ સાખીયા
ચડીપાટ ને સાલીગરાંમ, ઉપડાવા કરૂ એ કામ

૭૬ રાજા-પા. સીપત શોક૦-પા. સોક લોકોના ગયા ૭૮ પચ-કે 'સાત' સચ કે. "સાત" ૭૯ પાચમું-કે 'સાતમુ.' પવિત્ર જ પા ઉપવીત ૮૦ 'શત. ભીષા'-કે 'શુભ નક્ષત્ર' નાતજન-પા કુટુબ સહુ

તેઆ વિપ્ર જ વેદિયા, કુલ આચારી ધર્મ,
ગર્થ ખરચ્યો (જે) પાસે હતા, કર્યાં ઉપવીતનાં કર્મ. ૮૧
જાગ, દાન, ધરમ, નીમ, બ્રહ્મભોજ્ય દક્ષણાય,
રીત્ય સર્વ પૂરણ કરી, આનંદ અંગ ન માઈ. ૮૨
નાત્યશિરોમણ વિપ્ર જે, તેહને કન્યા એક,
તેણે કીધો ચાંદલો, કીધું દાન વિશેક. ૮૩

ચોપૈ

તાર પૂંઠે તે દિન વહી ગયા, દિન અવધિના પૂરા થયા,
વરસ નવ થયાં જેટલે, વિવાહદિન આવ્યો તેટલે. ૮૪
કહેઃ ઉણ વિવાહ કીજીઈ, પરણાવી લાહો લીજીઈ.
લગન નીરધાર્યું સહુએ મળી, સામગ્રી કીધી મનરલી. ૮૫
ત્રણ માસ ઉછા છે જિહાં, વિચાર માંડયો ઘરમાં તિહાંઃ
કહોઃ ખરૂં આવ્યું સર્વથી, ખોટો દામ તો ઘરમાં નથી. ૮૬
દોહીલું (છે) આપણું ઘરસૂત્ર, લાડે કોડે પરણે પુત્ર.
સ્ત્રી ભરતાર બે વાતો કરેઃ કહો કામ હવે કિમ સરે? ૮૭
કોહનૂં જઇને લીજે દાન? 'જાચુ એક જઈ જજમાન.'
એહવી વાતો ઘરમાં કરી, એટલે વાત પેલી સાંભરી. ૮૮
કંથ પોતાનાને કહિ પેરઃ આવ્યો હતો (જે) પરૂહેણો ઘેર,
તેણે કીધો છે વાયદો, નથી કો બીજો કાયદો. ૮૯
તમને ઘેર તેડ્યા છે તિહાં, ઊજેણી નગરી છિ જિહાં,
તે માટે તિહાં જાઉ મહારાજ! સત્ય આપણું સરશે કાજ. ૯૦

૮૧ ધર્મ પા. કરમ; પાસે પા. તે. કરયાં૦–પા. ધાસે રૂડો ધરમ. ૮૩ નાત્ય પા. સર્વ. પા. શિરામણિ પા. વશેક. ૮૪ કે પા. અવધિ ફ્રા. 'અવિધિ.' જેટલે૦–કે. જાહરે, વેવાહી ઘેર આવો તાહરે.' નવ–પા સાત. વિવાહદિન–પા. વેહેવાઈ. ૮૫ કીજીઇ–કે. 'કીજીયે. સહુએ પા. સજને. સામગ્રી૦–કે. પા. "મન તણી તો પોહોતી રળી ૮૬ જિહાં. પા તાંહે. માંડયો–કે. 'કરે નર નારી તિહાં;' પા. કરવા માંડયો–.ખરૂં–કે. 'ખર્ચ' સર્વથી ફ્રા. સર્વ થકી. ૮૭ બે વાતો–પા. એકડા શુજ

દૂહો.

એક રાતિ વાસો રહ્યો, રાન સમર્પી મોહોર,
(તે) માટે દાતા જાણીઈ, જાઉ તમો તે ઠોર ૯૧
કહે બ્રાહ્મણુ સુણ બ્રામણી। તેહસ્યુ કિહાનિ પ્રીત?
રાત રહ્યાથી ગલે પડૂ, (તે) નહી ધર્મની રીત્ય ૯૨
નામઠામ ન જાણીઈ, પ્રીત થોડી, પથ દૂર,
હૂ તો તૂ કહે તે કરૂ, લાગી ઝૂરણુ ઝર ૯૩
હૂ તેહેને નવિ ઉતખ્યૂ, તે નવિ જાણે મૂજ,
વાત કરંતા વરસ નવ થયા, તેહ બતાૂ તૂજ. ૯૪

ચોપઈ.

પેહેંત લખ્યૂ આપ્યૂ'તૂ જેહ, બ્રાહ્મણે ઘરથી લીધૂ તેહ,
માગી શીખ ને બ્રાહ્મણ ગયો, નગર ઉજેણી પહોતો થયો ૯૫

---

*રે ૮૮ જાવુ–પા જાયો ૮૯ જે પા પછી ૯૦ તમને કે તેમને' તે માટે૦–
કે માહારો કહ્યું કરો મહારાજ જાઉ કે જાઓ, પા જાવો નગર ઉજેણી આજ
૦ પછી પા મા વધારો –

દીધા છે બહુ કપરા સમ, માટે સાહા નવ જાઈયે ક્યમ?
સ્યા માટે દક્ષણા મૂકીને, વચન આપનું કાહા ચુકીયે

૧ રાત સહસ જાઉ–કે પા જાઓ ૯૩–ન પા ન ય કરતા–ફો કે
ફરયા ૯૪ પછી પા મા વધારો.

સ્વામી જાઓ જરૂર ત્યાહા જાહા ઉજેણુનો ઘાટ,
ઉપકારી છે સાહા સતી, સમ ઘાલ્યા તે માટ

૯૫ ફો. પેહેલ લખ્યૂ લખી આપ્યૂ હતૂ જેહ પહેલૂ૦ પા. વિક્રમ કાગળ લખો
તો જેહ પોહોતો થયો પા માહો રહો ૮૫ ૧ ને બદલે કે મા આમ છે –

જરૂર મહારાજ! તે ઠામે જાવો, એહ વાત જુઠી નહીં થાયે,
હેતે આપે તો લાવજો, નહી તો આશિષ દઈ આવજો
પહેરે સમ દીધા તે માટ, માટે જાવુ તેણે ઘાટ
લખી મેહેલો તો ઘરમા પત્ર, બ્રામણે લીધો તે તરત*

શિવપ્રસાદ કિધૂ પૂજન, યથેષ્ટપણુઈ પામ્યો ભોજન.
દૈખી લીધા શોક જ ગયો, જઈ ચઉટામાં વાસો રહ્યો. ૯૬
હર્ખે હઇડે ઉનટ હતુ, ઈંદ્રાસન બીજૂ અભિનવૂ,
બત્રીસ લક્ષણુ (વસે) સર્વે લોક, નહિ કોને વ્યાધિ કે શોક. ૯૭
સ્રીને ચપકવર્ણુ ચીર, સૌવર્ણ કુભે આણે નીર;
નગર ઉદ્યોત રવિનૂં તેજ, હરિહર ઉપર સહુને નેહૅજ. ૯૮
નહિ શોક ને તાપ વિશોક, નહિ વ્યાપે કોહૅને તિહા રોગ;
જિહા પુન્ય વર્તે અનુદિન, તિહાં ન લોપે એક વિધન. ૯૯
નગર વિષે તે વીતી રાત્ય, ઉગ્યો અરુણ હવો પરભાત
વિપ્રે સ્નાન ષટકર્મ જ કરૂ, આદ્યશક્તિનૂ ધ્યાન જ ધર્યૂ ૧૦૦
રાજા ધર્મી પાસે જાય, મહારાજ બેઠા વિક્રમરાય,
ધસી વિપ્ર સભામા ગયો, રાજા ઊઠી બેઠા થયો. ૧૦૧

---

૯૬ શિવપ્રસાદ૦–કે 'પરીબ્રમનુ, પા સીવ સકતીનુ પ્રીતે. યથે૦ કે ભાવતા કીધા 'ભોજન' પા જયા સકત–ગયો પા સમો જઈ૦–પા ગામડામ ગુહુંવેતો ગયો ૯૬ પછી પાઠમા વધારો–

સરગ લોક સરીખુ ગામ, તાહા દુષભુજણુ નરપચનુ નામ
પદ્દમની આકારે સહુ પ્રેમદા, જેજેકારે જ્યોષજ જદા
વસીષ્ટ સરખા સરવે રૂક્ષી, દેસ માહે નહી કો દુષી,
લકા ઘડ જેહેવા કનક કોટ, સાગર જ્યેહેવી ક્ષીમા ઓટ
રામરાજ્ય સરીગો તે સગ, ગુણવતી સી બીજી ગગ
માહાકાલેશ્વર પુજા દીસ, એટલે તાહા ક્રગમીઓ દીશ

૯૭ હર્ખે હઇડે કે નરખે નગર ઉનટ પા તેહનુ બીજૂ પા દીઠુ નહી કોને૦–કે 'દેખે તેમા શમાયો શોક' ૯૮–૨ અને ૯૯ ને બદલે કે મા આમ છે–

સહુ સેવા શિવજીની કરે, બાપે આણ ધરમની ફરે.

૯૯–૨ પાઠમા નથી વર્તે–પા વરતે છે ન પા કમ એક પા વ્યાધે ૧૦૦–૧ને બદલે કેમાં આમ છે–

સુધા ખટકરમ કોડે કર, ધ્યાન આદ શકિતનુ ધર

વિપ્ર જાણીને પૂજા કરી, ચરણરેણુકા મસ્તક ધરી.
કહોઃ કિહાંથી આવ્યા મહારાજ? તુમ સેવકને દેજ્યો કાજ. ૧૦૨
તાહરે વિપ્ર દે આશીષઃ જીવો રાજા કોડિ વરિષ.
પત્ર લખ્યુ તે દેખાડિયુ, રાજાને સુખ પોચાડિયું. ૧૦૩
આ લખનારનું છે કામ, કીધો (છે) વાયદો આણે ઠામ.
દીઠા અક્ષર પોતા તણા, વિક્રમસેન મન હર્ષ જ ઘણા. ૧૦૪
કાગળ શીષ ચઢાવ્યુ તર્ત, બેસણુ આપ્યું આસન વર્ત.
લખ્યા અક્ષર એ છે માહરા, પૂરૂં મનોરથ હું તાહરા. ૧૦૫

---

૧૦૧ રાજધર્મી પા. રાજ્યદ્વાર. પા. બેઠા છે. પાસે પા. સમીપે. ૧૦૧–૧ પછી પા.માં વધારોઃ–

નાચે અવછરા અપરંપાર, વાર સોભા વરણુ અઢાર.
સભા પંડિત બેઠા સેં સાત, વીથાંણુ કરે છે વેદ વાત.
સાધુ સતરસેં બેઠા ઠામ, નીમેષ નીમેષ જપે સી રામ.
અસત્ય વાત ન બોલે કોયે, મહા મોદ સહુકોને હોએ

૧૦૨ ચરણરેણુકા૦–કે. પા. 'ચરણામૃત પીધૂં સુખ ભરી.' દેજ્યો પા કોહો કાંઈ. ૧૦૨ પછી કે.માં આ પંક્તિ વધારે છેઃ–

કહો કાંઈ વીતક સુખ કે દુખ, ભાગે ઈશ્વર તાહારી ભુખ.

૧૦૩–૧ પછી કે. માં આ પંક્તિઓ વધારે છેઃ–

શત સંવત્સર આશીષ્ય હજો, જુગ જુગ જય જશ કીરત થજો;
મહારાજ નથી માગતો હું ગરથ, તાહરી સભામાં છે એક અરથ
આવો બોલના હું જેહને, દીઠ નવ મીલું તેહને
કાગલ આપવા એક છે કામ, કરો આ વાયદો એણે ઠામ.
દેખે સહુ સભા સાથમાં, કાગલ આપો રાજાના હાથમાં.

૧૦૩–૨ લખ્યુ–કે. પા. લખ્યો. દેખાડીયુ–કે પા. 'દેખાડીયો.' પોચાડિયૂં–કે પા. 'પમાડીયો.' ૧૦૪–૧–કે. માં નથી. છે પા. માં નથી. ૧૦૪–૧ પછી પા માં વધારોઃ–પોહોઈ કરી નથી બીજી પેર, તેડા છું તમારે ઘેર. ૧૦૪–૨ વિક્રમ૦–કે. 'રાજા આનંદ પામા ઘણા. ૧૦૫ 'ચઢાવ્યું' કે. પા. 'ચઢાવ્યો.' આપ્યૂં પા. માંડ્યું.

રહ્યા પરોણા તમ ઘેર અમો, આગતસ્વાગત કીધી તમો.
કહોઃ પુત્ર કુશળો છે ઘેર, તે સઘળી માંડી કહો પેર. ૧૦૬
બોલ્યો બ્રાહ્મણ, વિસ્મે થયો, શકે વિક્રમ મુજ ઘેર રહ્યો;
નથિ કરી સેવા રાયે તણી, એ મોટો ઉજ્જેણીધણી. ૧૦૭
એહવું વિચારી ઝાંખો થાય, તે તો સમજ્યો વિક્રમરાય.
સ્યું વિચારો છો તમે ઋષિ! તમ ઘરે થયા છૂ સુખી. ૧૦૮
સુખેથી તમ ઈહાં રહો, જે ઈચ્છા તે મુજને કહો,
રાખ્યો બ્રાહ્મણ દેઈ માન, અન્ન વસ્ત્ર, આભૂષણ પાન. ૧૦૯
રાજા નિત્ય બેસારે પાસ, વિપ્ર ભોગવે સુખવિલાસ.
દિન ચાલીસ ગયા છે વહી, વિપ્રે વાત વિક્રમને કહી. ૧૧૦

૧૦૫-૧ પછી પા મા વધારો.

સો મહીપત્ય ઉઠી તે મળ્યા, તાપ હતા તે સરવે ટળ્યા,
કહો બાળક કુશળો છે ઘેર, સુખસાગર પ્રગટો બહુ પેર

૧૦૬ આગત૦ કે 'આસ્વાગત કીધી છે તમો,' પા રૂડા રૂડી કીધી છે તમો ૧૦૬-૧ પછી કેમાં આ પંક્તિ વધારે છે-રદયા સાથે ભેટી મળ્યા, વીયોગ નવ સવત્સરના ટલ્યા ૧૦૬-૨ ક્ષ. કુશળ્યો ક્હો૦ પા કહો કુશલ કલ્યાણ તમારે ઘેર સઘળી-પા સુરણ ૧૦૭ ક્ષ. વિક્રમરાય ક્ષ માહા મોટો માહા પા મા નથી. ૧૦૭-૨ પછી કેમા આ પંક્તિ વધારે છે-'ફરે આણ બાધે જુતખડ, દે છે દેગી, જનને દડ,' પા મા વધારો. એ તો અવતવો હોયે ઈદ્ર, નવ લક્ષ તારામા જમ ચદ્ર ૧૦૮ તે તો૦ કે 'તે સમજ્યો સતવાદી રાય.' તો તુમે પા. રૂડા તમ૦-ક્ષ તમ ઘરે અમો થયા ૧૦૮ પછી પા માં વધારો-તમ આવ્યે અષ્ટમા સીધ આજ, મનવાછીત માગો જી આજ્ય. ૧૦૯ જે૦ કે પા 'ઇછા કામ સેવકને કહો' આભૂષણ-કે 'પ્રીતથી' પાન પા દાન ૧૧૦ રાજા પા પુરપત્ય વિપ્ર-કે 'રૂષિ' ૧૧૦ પછી કે ને પા મા આ વધારો છે-

અધીપત્યને તેડે એકાંત્ય, ભાગી મન તણી તો ભ્રાંત્ય,
વીવા કીધો છે કુંવર જ તણો, હરખ માહારા મનમા ઘણો

(કે મા પા ની ઉપરની બે લીટી નથી અને નીચેની તમો૦-એ પંક્તિ બદલે મહારાજ૦ એ પંક્તિ છે)

તમો દીધા તા કપરા સમ, તમહું પરણાવુ કમ?
મહારાજ! હું કાગળ લાવીઓ, કંકોતરી કાજે આવીઓ,

મહારાજ! મંદિર પધારો તમો, ચાર પદારથ પામું અમો.
રાજાઈ તેડયો પરધાન, પાસ બેસાડી દીધાં માન. ૧૧૧
સમજાવીને કહી તિહાં વાતઃ. જાઉ તમો બ્રાહ્મણને સાથ,
શૃંગારો નગરીનો વાસ, રગાવો તિહાં મેહલ આવાસ. ૧૧૨
તરિયા તોરણ બધાવો ઘેર, કરો સજાઈ રૂડી પેર,
અસખ્ય લેખે ખરચો દાંમ, કરો આપ જીમ ઘરમાં કામ. ૧૧૩
એક લક્ષ સુંદર અસવાર, દીધો હુકુમ, નવિ લાગી વાર.
આણ્યાં ખચર તિહા વેગે કરી, લાખ બેતાલી મહોરો ભરી. ૧૧૪
ડેરા તણુ પોતા તણા, સુખાસન ગજરથ બહુ ઘણા,
સદાવત કરો તે ગામ, ચોકી મૂકો ઠામો ઠામ. ૧૧૫

આવ્યો છું નોહોતરવા માટ, ઘર વનિતા જુએ છે વાટ
ઘટે તે ઉત્તર દીજીએ, મહ પથ અમો કીજીએ
(પા મા ઉપરની ધટે૦ ને બદલે આ પંક્તિઓ છે)
તમો રાવ ને હું છું રાંક, વિક્રમ રહે કાઢો મુજ વાંક,
હને થોડા રહ્યા છે દીન, મહારાજ આપ વિચારો મન,

દુહો

વીમ (મ)ને વિક્રમ કહે, માહારે છે હીત હોઇ,
હું માડલ જાતુ તાહરે, તો ગોહોગે મુજ કોઇ
(પા મા ઉપલી બે લીટીઓ નથી)
શેર ગ્હો હું તાહરે, રૂદે દીકાનું હેજ,
મુજ સ્ત્રી ભગની માહારી, પુન તે મુજ ભાણેજ
ઉપર કરતા પા મા નીચેની બે લીટીઓ વધુ છે–
દુહલી વનડાતુ દેવના, દોહોદલ વાહુ વાટ,
સદાવ્રત કર સામટા, તજ્ય હું મન ઉચાટ

૧૧૧ મંદિર–કે 'રાજ' ચાર પા પામ્ય રાજાઇ–કે 'પૃથવીપતે, પા પુરપતીયે પાસે બેસાડી પા. મહીપતીએ ૧૧૨ જાઉ કે 'જાઓ' પા જાયો ૧૧૨–પછી કે મા આ પંક્તિ વધારે છે–જેમ પરણે મુજ પેરનો પુત્ર, સવારી સોભા કરો તે સૂત્ર' ૧૧૩ મ્હેરો૦–કે 'વિવા કરો પ્રીતેથી પેર રૂડી પા. વીવા લેખે–કે પા. 'અલેખે' ૧૧૫ મૂકો પા મુકજો કા સદાવ્રત

વર શૃંગારો રૂડો ઘાટ, ધર્મ તણી ચલાવો વાટ.
લમે આડા દિન રહે આઠ, તાહેરે અમારી જો જો વાટિ. ૧૧૬
અમો તે નોહોતરે આવસ્યૂં, સૈન્ય સહિત ધન લાવસ્યૂં;
મેં કહ્યૂં તેહમાં ઊણપ હસ્યેં, ડંડ શીર તમારે ધરસ્યેં. ૧૧૭

એહેવી વાત શીખામણ દીધ, ચાલ્યો પ્રધાન કરીને સિદ્ધ.
સાથે બ્રાહ્મણ પધરાવિયો, હસ્તી ઉપર બેસારિયો. ૧૧૮
અચિરજ પામ્યો મનમાં બ્રહ્મ, જોજો માહેરૂં જાગ્યૂં કર્મ.
તે નગર જઈ ડેરા કરયા, નગર તણા લોક થરથરયા. ૧૧૯
તે નગરનો અધિપતિ જેહ, નમ્યા પ્રધાનને ચરણે તેહ;
ગયો વિપ્ર પોતાને ઘેર, સહુ આગળ કહી માંડી પેર. ૧૨૦
રાજા વિક્રમ ઇહાં આવસ્યેં, મેન્ય ઘણૂં સાથે લાવસ્યેં;
ઘરમાં ઘરણીને કહી વાત, હર્ખ્યાં સહુ સહોદર સાથ. ૧૨૧
રાજાઈ જે વચન જ કરયૂં, તે પરધાને શિરપર ધરયૂં. ૧૨૨

---

૧૧૬ ધર્મ૦ પા ધરમ ધજ બાંધો તે વાટ. ૧૧૬–૧ ને બદલે કે. માં આ પંક્તિઓ છેઃ–

અનેક સોભા કર બીજી ઘણી, ધજ બધાવો ધરમ તણી;
પુન તણી ચલાવો વાટ, જસ [illegible]ખાણે ચારણ ને ભાટ.

૧૧૭ નોહોતરે કે. 'મોટવ'. ૧૧૯ અચિરજ–કે. 'અચરત.' મનમાં–કે. 'અદકું જાગ્યૂં–કે. 'ઉપડીયું,' પા ખોલ્યું નગર૦ પા. નગર નરપતી તે થરથરા. ૧૧૯–૨ અને ૧૨૦–૧ ને બદલે કે. માં આ કડી છે.–

પરધાન પ્રીતેથી પરવરા, વિપ્રગામ ઉતારા કરા,
વિપ્ર હાથે સોંપા બહુ ગરથ, ખરચો જેટલો હોયે અરથ.

૧૨૦–૨ ગયો૦–કે. 'હેત મીત પોતાને ઘેર.' સહુ૦ પા. સજન સહુને કહી તે પેર. ૧૨૧ ઘણૂં પા સકલ. સહોદર૦ પા. જાયેજાન્ય. ૧૨૧–૨ કે. માં નથી. ૧૨૧ પછી પા. નો વધારો:–દેવ સરખાં તે દરસંન થસે, પાતિક પંચ જનમનાં જસે.
૧૨૨ જ૦ પા. મંન્ય ધરૂં. શિર૦–પા. સરવે કરૂં.

દૂહા.

ધાર નગર શણગારિયૂ, તરિયાં તોરણ બાર.
ધજા બંધાવી ધર્મની, વરત્યો જે જેકાર. ૧૨૩
ગોખ રગાવ્યા જાલિયાં, મેડી ઠામોઠામ;
ગઢમઢ ચોક ને વાવડી, સણગાર્યૂ સઉ ગામ. ૧૨૪
પડો વજડાવ્યો પુર વિષે, લ્યો જોઈઇ (તે) ધન,
ગગન ઉચ્છવ સહુ કર્યો, જિમ વિવાહનો દિન. ૧૨૫
વિપ્રે નાત જ નુતરી, મસવાડો દિન એક;
ઢોલ ધમકા થઈ રહ્યા, શોભા પરમ વિશેષ. ૧૨૬
ગયવર ગાજે, હય હણહણે, વાજા વિધ ચોહોંવાટ;
કવિજન જસ બોલે ઘણા, વખાણે ચારણભાટ. ૧૨૭
આનંદ વ્યાપો અતિ ઘણો, ઈંદ્રાસન શોભાય.

લગન સમીપે આવિયૂ, મન વિચારે રાય. ૧૨૮

૧૨૩–૪ ધાર૦ પા ધવલ્વ ધરણ સ્વણગારીના, ઇંદ્રપુરી મત અદ, વરત્યો૦–પા સઘળી શોભા સહ જેજેકાર કે. જયજયકાર' ૧૨૩ પછી પા નો વધારો

નીસ્પાન ગાજે ને ગડગડે, રોશીત બાધી ભટ,
પુન્ય પરતાપ પુરણ કરી, દેવ પુરુપની વૃષ્ટ

૧૨૪ જાલિયા પા માલીયા. મેડી૦ પા મડપ રચીયો મુખ્ય ૧૨૪–૧ પછી પા નો વધારો–પુરહર પુરીવત પુર કરૂ, સોભા એ સમતુ'પ મઠ પા મડ વાવડી પા. ચાવડી ૧૨૫ ધન પા દામ જિમ૦–પા જિમ ઘર વિવાહન ૧૨૬ નુતરી કે 'નોહોતરી' મસવાડો૦–પા ધરમ કારપે ધન ૧૨૭ ગયવર૦ કે પા 'પ્રેમર ઘોડા હણહણે' વિધ૦–પા વિવિધ ચોહેચાટ વખાણે૦ કે ભણે બ્રામણ તુભ ભાટ' ૧૨૮ કીવો–કે. પા 'ઉસો' આવિયૂ કૃ. કે આવીયો. વિચારે–કે 'વિચારૂં ૧૨૮ પછી પા મા વધારો–

લક્ષા લેખ પોઠા કર, હેતે એની હામ,
જીવાડુ એ વીમને, તો વીક્રમ ગાહાર નામ.
વડાર એ વ્યાધને, લક્ષધા મુક્ત લોપ,
કોઈ વ્યાધાતા એ શું કરે, લેર લખ્યે તે હોય

વિક્રમ રાજા સજ થયો, વજડાવ્યાં નીશાણ;
સૈન્ય ઘણું સાથે લીઇ, ચાલ્યા ચતુરસુજાણ. ૧૨૯

છપ્પય.

પંચ લક્ષ માહા ગજ, ધજ નિશાન ફરૂકે,
કચ્છિ, મુલતાનિ, સાલ, જીન કેકાણ જરૂકે;
દેઇ દદામેં થાકિ, ધાઉ દુંદુભી ધમકારે,
સેનઘટા ઘનઘોર, સોરસુ નાદ નગારે;
હેંદલ પેદલ શૂર, પુરે ચઢ્યા રઢિયાળા,
ગરદેં છાયો સૂર, ભડ ભરપૂર ભાલાલા,
અંગ સજ્યા શૃગાર સાર હથીઆર અનોપમ,
સુરરાય જમ ઇંદ્ર સાડીં આકાશ જ ઉપમ;
પાંચ સહસ્ર પરધાન, માનભર પંડિત સાથે,
કવિજન જશ શુભ ગાય, દાન દેતો ઘણે હાથે;
વિપ્ર કાજ વિક્રમ ચઢ્યો, શોભા વિમલ સબલ લહો,
કામ કર્યાં કહિં પરતણાં, કવિ સામલ તે સુખ રહ્યો. ૧૩૦

જાણ્યા ગ્રહ કમ પીડસે, કમ મરશે એ બાલ,
પરપચ રચુ પ્રાક્રમ થકી, ચુકવું ચોટ એ કાલ

પા માં ૧૨૮-૧ ને બદલે ચોપાઇની એક પક્તિ આવા શબ્દાર્થવાળી છે ૧૨૮ ની કડી કે મા નથી ૧૨૯-૨ પા. માં નથી ૧૩૦ 'પચ લક્ષ' કે. 'સવા લક્ષ' પા બેતાલીસ. 'માહા'-કે. 'શુભ' 'સાલ' કે પા. 'શાણ'. 'થાકિ'-કે પા 'ઘાયો, ઘાયો' સોરસુ નાદ૦ ફા. સુરસુન ભેદ-, કે. 'ઠારથી નાદ નગારે' પા મા ૪થી પક્તિ પછી આ બે લીટી વધારે છે-

જમ આરણુવ પુર પરઠયો, આસાઢો મેહે ચડો
સામલ કેહે એ વીવીધે, વીપ્રકાજ વિક્રમ ચડો

પુરે૦-કે પા. પૂર ચઢે જમ અરાડી ગરદે૦-જેમ આસાઢો મેહ, એહ છાહો રવિ પા. જમ સારદુલ પર સહી, જમ પરદલ પરાડી. અગ૦ પા. મા નથી. ૮થી ૧૨ને બદલે પા. મા આમ છે-

જમ વત્રાસુર પર ઇંદ્ર, ચંદ્ર રાહુપર રૂઠો
જમ મેર પર મેહ, વાસવ હુકમથી વુઠો

ચોપાઈ

સૈન્ય સહિત રાજા વિસ્તર્યો, વિપ્રગામ આવી ઊતર્યો;
સાહમા ડેરા આવી મળ્યા, વ્યાધિ સંકટ સહુ(કો)ના ટળ્યા. ૧૩૧

રાજાઈ એક મત્ત આચરી, વજ્રમેં લોહની કોઠી કરી,
દસ ગજ ઉંચી, દસ ગજ સમી, દસ ગજ પોહોળી મનસ્યું ગમી. ૧૩૨
પવન પ્રવેશ માંહે નવિ કરે, જિવજંતુ તિહાં નવિ સંચરે,
એહવી લોહમે તે કોટડી, પુંઠે વજ્રપટે તિહાં જડી. ૧૩૩
ચિત્રામણ તિહાં કર્યાં અનૂપ, ખર્ચે દામ ઘણેરા ભૂપ.
સોનેરી કામે બહુ અડી, માંહિ મુક્તાફલ હીરે જડી. ૧૩૪
બાંધ્યા ચદ્રુઆ ગૌ પાસ, કીધા ઝગમગ લીલવિલાસ.
ઉચ્છવ મંગળ વર્તે ઘણો, દિન આવ્યો તે લગનજ તણો. ૧૩૫

અદ્ભુર ધગ્ગ વાતે ધરો, આપ જીવ ઉપર અરો
સામળ કહે સુપ કારણે, વીમ કાજ વીક્રમ ચરો.

ફા. (આ) સાડી. સુરરાય૦–કે 'સુરરાય અતિ ઇંદ્ર, ચદ્ર પુરણ પુર પુનમ 'માનભર–કે 'સાત સહસ્ર' દાન૦ 'યાય હરિ ચરચા વાતે,' શોભા૦–કે 'લખ વરા શોભા લ' કામ૦–કે કોડ કામ કૌતગ કરા સામળ સક્ષેપે કહ્યું' ૧૩૧ આવી૦–કે, 'જાઇ ડેરા મરા' સાદમા૦–કે સીમાડા રાજા સહુ મળ્યા, તાપ સહુ લેફોના ટલા' ૧૩૧ ને અન્તે પા માં આમ છે–

વીમ ગામ ઉતારો કીધ, નવ નીધ, અષ્ટમા સીધ બહુ દીધ
સીમાડા રાજા જે જન, હુકમ હુકમ દસે જે દસ દન
નરદ્રા નરપત્ય લક્ષધા લોક, રહીયત સહુનો સમીયો સોક

૧૩૨ વજ્રમેં૦–કે 'પા વજ્ર લોહની પેઠી કરી' મનસ્યું પા. સહુને ૧૩૩ પુંઠે૦ કે 'પુંઠે વજ્રને પટે જડી' ફા પુઠે વાજ્રમેં તિહા ઘડી તિહા૦ કીડી કમ મરે ૧૩૪ સોનેરી૦–કે 'મીનાકારીના કામ જ અડા, રતન અમુલક હીરે જડા' પા અડા. જડા કીધા૦–પા કીધુ લાવેક લીલ વીલાસ ૧૩૪–૧ પછી પા મા વધારો –

તે પુઠવ કરા બહુ કોટ, દસ દસ ગજ ઉંચા રે ઓટ
એહવી વપરીત કીધી વાત, કરા કોટ સીરોમણી સાત
એક એક કોટે એક જ લાખ મુકા રાયે તે તો સાખ

ભોજ(ન) કરે તે બાપ્યું ગામ, વાજે માદલ ઠામોઠામ.
વિક્રમરાયે માંડ્યો જંગ, વાધ્યો હર્ષ, થયો છે રંગ. ૧૩૬
સાત ગાઉ ફરતા રખવાલ, જેહને કર આયુધ મહાકાલ.
પશુ, પંખી ને માનવ જેહ, પુરમાં આવી ન શકે તેહ. ૧૩૭
ઠામ ઠામ મૂકયા પ્રતિહાર, રાત્યદિવસ ચોકી કરનાર.
કેટલા રણમાં, કેટલા વાટ, મૂકયા રખવાલા ચોઘાટ. ૧૩૮
ધડમંદિર દરવાજા જિહા, મૂકયા બલી જ મોટા તિહાં,
ડગલે ડગલે જોધા અતિ, રહ્યા શૂર સહુ સેનાપતિ. ૧૩૯
વિક્રમવચન તેથી નવ્ય ફરે, કહ્યા હુકમથી અધિકા ધરે.
બીજો કો નવિ જાણે મર્મ, લખ્યૂ જેહ વિધાતા કર્મ. ૧૪૦
જાણે વિક્રમ એક રાજન, કરે પેર સમજીને મન.
ઈમ કરતાં વરઘોડો ચઢ્યો, નિશાને નવધા ઉપજ્યો. ૧૪૧
સાબેલા જિહા વિક્રમ રાય, તિહાં વખાણૂ શી શોભાય?
રિદ્ધ સિદ્ધની ઉણુમ કશી, સુરરાયની વાડી જશી ૧૪૨

---

૧૩૭ સાત ગાઉ કે૰ પા સતગાઉપે પા કે માનવ માનવી ૧૩૮ મૂકયા૰– પા તરવરીઆ જોધ ૧૩૮–૧ ના પહેલા પાદ પછી પા મા નીચેનો વધારો છે–દીધી શિક્ષા અતિ પ્રબોધ વાટ પા બાહાર મૂકયા૰ કે રખપતિ બહુ ઘાટ ઘાટ, પા સુકી ચોકી ઘાટઘાટ, કોહો પેસી ન શકે વાટ ૧૩૯ ધડ મદિર કે ગઢપોલ. ૧૩'–૪૦ ને બદલે પા ના વધારા માટે જુઓ પરિશિષ્ટ ૨–૬ ૧૪૧ ચઢયો પા ચડે નિશાને૰–પા નીસાણુ ગાજે ને ગડગડે ૧૪૨ પા સાજેયો તિહાં૰–કે બીજી શી શોભા કહેવાય' પા તેહની કમ–ન્યૂ. ઉણુમ્ય સુરરાયની૰– કે 'જેહ વાત નરપત મન વશી,' પા માહા લક્ષ્મી જાહા વાસે વસી ૧૪૨ પછી પા નો વધારો

નગરલોક હરખે છે સહુ, તેહમા લોક બોલે છે બહુ
કો કહે રાજાને હાથે રતન, કો કેહે વાસવ એહ વતન,
કો કેહે એ કમ છાજસે, કો કેહે ગુણ આજે ગાજસે.
કો કહે કાંયક વીવન જ થશે, કીડી મુખ કોહોડુ કમ હસે,
કોહોને હરખ, કોહોને સોક, પેર પેર બોલે છે લોક

જિ વારે વર તોરણુ ગયો, સાસુજીને હર્ષ જ થયો;
પુંખ્યો તિહાં નિરાંત જ કરી, બેસી માહરે કન્યા વરી. ૧૪૩
ઉલટ ભરે તિહાં વીતી રાત, રવિ ઉગ્યો ને થયો પ્રભાતિ:
વિપ્ર વેદિયા મલિયા બહુ, આશીર્વાદ વદે તિહાં સહુ. ૧૪૪

દૂહા

સહુ સાજનરાં બોલિયો, પોતે વિક્રમરાય:
લોહ કોઠી છે વનમે, ચોરી રચો તે માંહે. ૧૪૫
કનકથાંભા ચોરી રચી, લોહકોઠીએ સાર.
મતપુરય કીધ જાગતો, ઉપર ઘૃતની ધાર. ૧૪૬
વરકન્યા માંહે બે જણાં, તેહનાં માત ને તાત.
એક વિપ્ર માંહે વળી, કીધા જ્યોત વિખ્યાત. ૧૪૭
ગઢ લોહનો દસ ગજ, પેસવાની નહી વાટિ;
પ્રવેશ નહી જિહાં પવનનો, એહવો તેહનો ઘાટ. ૧૪૮
તરવરી જોધ પાછલ રહ્યા, સત અશ્વા રાણોરાણુ.
ધરી ખડ્ગ દ્વારે રહ્યો, વિક્રમ વીર સુજાણુ. ૧૪૯
કર્યું ધ્યાન વેતાલનૂ, ખડ્ગ કાઢતુ (છિ) હાથ;
બેઠો વિક્રમ બારણે, સમરી હરસિદ્ધિ માત. ૧૫૦

---

૧૪૩ જિ વારે પા. તારીને હર્ષ–કે પા. 'ઉલટ' પુંખ્યો૦ કે પા. પોંકણુ કુળની રીતે કરી પોખણુ પા. પોતાના ૧૪૫ રચો ફ્રા કે. રચે ૧૪૫ પછી પા મા વધારે —

ભુત પ્રેત વંતર વીધી, જક્ષ કીંનર મ્હેવાયે,
ડાકણ, સાખણ, સીકોતરી, દષ્ટ તેહની નવ થાયે

૧૪૬ થાભા પા. ખ્વશ લોહ૦ પા. સરખી સોભા સાર કિધ ફ્રા કે 'જોતે' ફ્રા 'હરે' ઘૃતની ફ્રા. 'ધનની' ૧૪૭ વળી–કે પા. વેદીએ કીધા૦ કે સોભા વિવિધ વિખ્યાત,' પા વેદ ભણે વીખ્યાત ૧૪૮ પેસવાની નહી–કે. પા. 'પેસવા વસમી' ૧૪૯ સત અશ્વા પા. સત ગાઢ કે 'રણ વણ' ૧૫૦ પા. ધર બારીએ

પહેલું મંગળ વરતિયું, બીજું ત્રીજું હોય;
લખ્યું છે જે કર્મમાં, (તે) મિટાવે નહી કોય. ૧૫૧
ચોથું મંગળ વરતિયું, જોયો વિધાતા' લાગ.
ચંદુયે ચિત્રામણિ, આલેખ્યો'તો વાઘ, ૧૫૨
થયો જીવતો દુરમતિ, ધસીને દે દોટિ,
વર ઉપર ત્રુટિ પડ્યો, કરી કારમી ચોટિ. ૧૫૩
હાહાકાર સઘળે થયો, વિક્રમ આવ્યો શરણ.
વાઘ અલોપ જ થઈ રહ્યો, બ્રાહ્મણ પામ્યો મરણ. ૧૫૪
ચિત્રામણને સ્યૂં કરૂં? રાજાઈ ઘસિવા હાથ,
સુખ ફીટીને દુઃખ થયું, વરત્યો મહા ઉત્પાત. ૧૫૫
માતતાત મૂર્છા થયાં, પ્રગટયો મહા દુઃખ શોક;
વર્હ્યું અહારે વલવલે, ત્રાહ ત્રાહ કરે લોક. ૧૫૬
જેહેવો હર્ષ ઉછાહ હતો, જેહવો ફેલ્યો રંગ;
તે ફીટી ઉદ્વેગ થયો, સહુ હવો મન ભંગ. ૧૫૭

---

૧૫૧ કર્મમાં પા. લલાટમાં. મિટાવે૦ પા. ટાલી ન શકે કોયે. ૧૫૨ વરતિયૂં પા. વરતતે. ૧૫૩ થયો૦–કે. ત્રુટિ દોર તે પાટનો પડો અચાનક તેહ, બીનો બાળક તે થકી થરથર ધ્રુજે દેહ જાણૂં છે જે જીવતો— ૧૫૩–૧ ને બદલે પા. માં આમ છે.–

સારદુલ સેર નવ હાથનો, મોહડી જેહની મુંછ,
વીકરાલ દાઢ કરકડાવતો, સીર ઉપર છે પુંછ.
દોડો સંજીવન દુરમતી—

૧૫૩ પછી પા.નો વધારો:—

મગ કોરીને પેસીએ તો હે ન મેલે મરત.
જોતાં હસ રમી ગયો, તે વેલામાં તરત.

૧૫૪ બ્રાહ્મણ–પા. કે. 'વર' ૧૫૪ કરૂ–કે. કરે. ૧૫૫ વરત્યો૦–પા. સોકાતુર સહુ સાથ. ૧૫૬ મહા દુખ પા. સહુને. વલવલે–પા. વ્યાકુલ થઈ. કરે પા. કહે. ૧૫૭ ઉછાહ–કે 'ઉલટ.' તે ફીટી૦–'આદર ફીગી ઉદવસ થયું,' પા. સ્વેત સામ થઈ ગઉ, મનુસ્ય થયાં મન ભંગ.

પોહોર એક સહુ કળકળ્યું, જેહને જેહવી પ્રીત;
કહે સજન વેગે કરો: મનુષ્ય આચારની રીત્ય. ૧૫૮
અગનિદાધ દ્યો એહને, આણો હઇડે ધીર;
વિવિધ વાત સહુકો કરે, સાંખે વિક્રમ વીર. ૧૫૯

ચોપઈ.

કો કહે રે આવ્યું ધન, કિમ કરી છાજે એણે દિન?
કો કારમી વાતો કરે, રંકઘરે રતન કિમ રહે? ૧૬૦
જો આવર્યું ન પામતો ધન, તો નવિ મરતો એહનો તન.
બહુમુખી વાતો સાંભળી, વિક્રમરાય રહ્યો પરજળી. ૧૬૧
કાંઇક શોક મનથી છાંડિયો, શબ કોયે બાધવા માંડિયો;
શમશાનની સલીતાઈ લીજીઇ, દાધાંજલિ એહને દીજીઇ. ૧૬૨
ધિક ધિક છે માહરો અવતાર, ધિક રાજ એ રિધિ ભંડાર;
તે માટે એહને જીવતો કરૂં, નહી તો એ સાથે હું મરૂં. ૧૬૩

---

૧૫૮ કળકળ્યૂ–ક્રે કવકલ્યા,' પા કલપીયા સજન પા વીપ ૧૫૯ સાખે પા નરક્ષે આ પછીના વધારા માટે જુઓ પરિશિષ્ટ ૨–૭ ૧૬૦ કિમ૦–કે તો કમ જીવે એહનો તન' કો કારમી૦–કે 'હસ્તી ગ્રુવાવા બારણે, કુમર સુઓ એ તે કારણે' ૧૬૧–જો આવર્યુ–ક્રે અનરગલ' ૧૬૧–૧ પછી કે મા આ પંક્તિઓ વધારાની છે —

કો કહે બ્રાહ્મણ હારિયો, લિમ વિક્રમસેન મારીયો,
કીડી સુખમા કોહોલુ કમ માય,? તરણું તે મેરૂ કમ થાય?
એહવી કારમી વાતો કરે, રકને ઘેર રતન કમ રહે'

પા પુરપત્ય, ફા વિક્રમરાય ૧૬૧ દાધાંજલિ ફા દાધજ્વાળા કે 'દાધાંજલિ' પા માં ૧૬૨–૨ મી લીટી 'પરિશિષ્ટ ૨–૭'ના ઉતારામા આવેલી છે, અને પા માં આ સ્થલે તેને બદલે નીચેની લીટી છે વીક્રમસેને વીચારૂ મન, ત્યજું આપ નીદ્રા જલ અન ૧૬૨ ધિક૦–પા ધિક ધિક ધર સૂત્ર પરીવાર ૧૬૩–૧ ને બદલે પછી કે મા આ પંક્તિઓ છે –

રૂએ સકલ અઢારે વરણ, મૃતગ પુત્ર પડો છે ધરણ,
અધિપત દુખ પામ્યો ઘણું, ધિક ધિક છે જીવન આમ તણું
એહ લિમ આખૂટ મરે, હવે રાજ રાજ કમ કરે?

રાજાઇ જોડ્યા બે હાથ, માતતાત પ્રતે કહે વાતઃ
પુત્ર સુંપો મને રૂડી પરે, તમો રહો તમારે ઘરે. ૧૬૪
વચન પ્રમાણ માહરૂં કીજીઈ, હું કહું તે કરવા દીજીઈ.
તાહેરેવળતો બોલ્યો ઋષિઃ મહારાજ ! તમો સ્યૂંયાઓ દુઃખી ? ૧૬૫
અમો નિભાંગીનૂં સર્વસ્વ ગયૂં, જેહવૂં લખ્યૂં હતૂં તેવૂં થયૂં;
મોટા મહિપતિ છોજિ નરેશ, તમે પધારો તમારે દેશ. ૧૬૬
તમે દલિદ્ર માહરૂં ભાજિઉં, માહરે કર્મ નવિ છાજિયૂં.
બ્રાહ્મણ પ્રતે જોડિ પાણ, વિક્રમ રાજા બોલ્યો વાણઃ ૧૬૭

૧૬૩-૧ પછી પા માં નીચેનો વધારો છેઃ-

ધીક ધીક જીવત, ધીક એ રાજ્ય,હવે પ્રાણધરૂં કુણ કાજ્ય ?
પરદુખભંજણ નામ તે ગયું, હવે મૂજમાં સું દૈવત રહ્યું ?

૧૬૩-૨ કે કોટિ ઉપાયે જ્યાતો કરૂં, પા બાલકને સંજીવન કરૂં. ૧૬૩ પછી પા. મા વધારોઃ-

હીમત ન મૂકૂં ધારૂં હામ, કરે ઇશ્વર તો માહારૂં કામ.

૧૬૪ માત૦-કે. પા. 'બોલ્યો રાય સહોદર સાથ.' પુત્ર૦-આ પંક્તિ કે માં નથી ૧૬૫ સ્યૂં પા. કાંહાં પા. થાયો છો. ૧૬૫ પછી પા.નો વધારોઃ-

તેં તો દુખ માહારૂં ભાજીઉં, માહરે કરમે નવ છાજીઉં

૧૬૬ જેહવૂં૦-પા. તમથી થાએ તે રૂડું થયું સર્વસ્વ કે. સર્વસ્ત ૧૬૬-૧ પછી પા માં વધારોઃ-

તેં તો આપીની રૂડી જાગ, અમ અપરાધીનું અભાગ્ય,
તેં તો વાર્યો તો આડો આંક, પણ કરમ અમારા કેરો વાંક
માહારાજ છો મોટા દાતાર, એમ લખ્યું કરમે કીરતાર

૧૬૬ પછી પા. વધારોઃ-

રામ સરખુ ચલાવો રાજ, રાજા દુખ કરો એ તાજ.
પ્રાણ તજસું નર ને નાર, હવે અમો રહીસું નહી લગાર
સાચો પુત્ર તણો છે સોક, બીજૂં મેહેણું દેસે લોક

૧૬૭-૨ ને બદલે કે. માં આ પક્તિઓ છેઃ-

કરવા દો કુલાચારી પેર, તમો તમારે જાઓ ઘેરઃ
પૃથ્વિપત જોડીને પાણ, વીરજીત મુખ બોલે વાણ.

તમો તનના તજો ઉચાટ, વરસ એકની જુઓ વાટ.
પેટ ચીરી કસ્તુરી ભરી, મલવર્જિત શુદ્ધ કાયા કરી. ૧૬૮
કાઠપેટીમા રૂની જાળ, તે માહે પોઢાડ્યો બાળ.
દીધૂ તાળું જતને કરી, ઉપરિ વિક્રમ મોહર જ કરી. ૧૬૯
તેને બારણે અશોકવન, તિહા બાધી પેટી તે દિન
એક સહસ મુકયા રખવાલઃ સાચવો પેટી સહિત એ બાલ, ૧૭૦
એક વરસે જો નાવૂં અમ્યો, પેટી છોડી જોજો તમ્યો;
પછે હોય જે કુલનો ધર્મ, તમો તમારૂ કરજો કર્મ. ૧૭૧
પોતાના પડિત પ્રધાન, ઘેર બોલાવ્યા દેઈ માન-
રામરાજ તે ચલાવજ્યો, પ્રજાને સુખે પાલજ્યો. ૧૭૨
પોતે મનથી મેહૅલ્યો ગર્વ, બોલાવ્યા સહોદર સર્વ;
તે સહુને તો શીખ જ દીધ, મન માંહી સમરી હરસિદ્ધ ૧૭૩

દૂહા

ચરણે નમ્યો સહુ વિપ્રને, રાજા પનિયો પથ;
સાથે વીર વેતાળ છે, બીક નહિ કાંઈ ચત. ૧૭૪

---

૧૬૯ જ૦ પા. પોતાની ધરી ૧૭૦-૧ પા. મા ૧૭૨ પછી છે ૧૭૦ સહસ પા. લક્ષ સાચવો૦ કે. 'જેહને હાથ આયુધ મહાકાલ' ૧૭૨ રામ૦-કે. રાજ ચલાવો રામ જ તણુ, બીજુ તે શુ કહીએ ઘણુ ફા. રામસરીખુ રાજ્ય ચલાવયો ૧૭૨ પછી પા મા વધારો ૧૭૧-૧ મી લીટીનો છે, માત્ર 'પેટી'૦ ને બદલે 'મત્ર સજીવનનો લાવસુ' છે ૧૭૩-૨ અને ૧૭૪ મી કડી કે. મા નથી, પણ ક્રમ ચાલુ છે ૧૭૩ પછી પા. નો વધારો.-સદાનરત મ્રૂ તે ઠામ, ધરમ ધજા બાધી તે ગામ

૧૭૪ ચત ફા. ચિંત ૧૭૪-૨ ને બદલે પા મા -

એ અબદમા આવુ છું, બીક ન ધરસો ચત,
જીવાડું જીવ તાહેરો, મુરછા છે એની દેહ
સજીવન થસે સવત્સરે, જમ દુધ ઉકા મેહ

હરસીધ પરતાપથી થાશે પુરણ હામ, માહાકાનેશ્વર માહાદેવજી કરસે રૂડું કામ

૬

ચોપાઈ

રાજા પૂરવપંથે જાઈ, જિહાં જાહ્નવી ગંગા માયઃ
કામ થશે તો દુર્ઘે મેહ, નહિ તર તિહાં જૈ પાડું દેહ. ૧૭૫
એહવૂ કહી ચાલ્યો રાજાન, હૈડે હરસિદ્ધિ કેરૂં ધ્યાન.
ફરતાંફરતાં દિન બહુ થયા, એક વનમાં (તિહાં) રાજા ગયા. ૧૭૬
ઉદરમાં કાલ–અગ્નિની ઝાળ, થયા ખરા મધ્યાહ્નજ કાળ;
એક વડ મોટો (છાયા) ગંભીર, તે તળેં બેઠો વિક્રમવીર. ૧૭૭
તિહાંથી નીકળ્યો વિષધર સાપ, તે વડ હેઠે મોટો રાફ;
તે રાજાઈ દીઠો દ્રષ્ટ, ત્યારે મનમાં પામ્યો કષ્ટ. ૧૭૮
વિક્રમ ચાલ્યો પથે આપ, તાહરે બોલ્યો વિષધર સાપઃ
ભાઈ! પંથી તૂં ઉભો રહિ, તાહરૂં સુખદુખ મુજને કહે. ૧૭૯
હું દુઃખ(ની વાત) કહેવા આવિયો, તાહરે તૂં પથે ચાલિયો.
સુણ્યૂ વચન તે સર્પજ તણું, રાજા અચિરજ પામ્યો ઘણૂ. ૧૮૦
રહ્યો ઉભો બે જોડી હાથઃ તાહરા દુઃખની કહેને વાત;
તાહરૂ દુઃખ તૂં કહેને સહુ, સાંભલવા ઇચ્છૂં છૂં હું. ૧૮૧

---

૧૭૬ એક વનમા કે 'અઘોર વનમા' ૧૭૭ ઉદરમા કાલ–કે. 'ઉષ્ણ કાલ'
૧૭૭–૧ પછી પા. મા વધારો –આલ્યુંયણ પાગ તરપાતુર તીર, કોમલ કાયા સુવ સરીર.
૧૭૮ પછી પા. મા વધારો એ વીષધર ડસે જો સાપ, પરહે માણ, તો પેસે પાપ

૧૭૮–૧ ને બદલે પા. મા આમ છે –

એમ કહી ચાલ્યો જેટલે, કૌતગ એક થયું તેટલે.
તે સરપને વાચા થઈ, વીક્રમ આગળ વાણી કહી

૧૭૯ પછી પા. મા વધારો –

ઈસ્વર આણ ડસુ નહીં અમો, સુને પાસ બેસાડી તમો

૧૮૦–૧ પછી કે. મા આ પંક્તિ વધારે છે –

'દુખ કહેવા આવ્યો છું આજ, નથી માહરે મનમાં કાંઇ લાજ'

૧૮૦–૧ પછી પા. માં વધારો –મેં તો કપરા બાંધ્યા પ્રેમ, માહારી પાસ ન બેસો કેમ ૧૮૧ સાંભલવા॰ પા. ઈશ્વર તારી બાગે ભુખ

તાહેરે બોલ્યા નાગ વચનઃ સાંભલ રે તું પંથીજન!
હીજે આવી બેસો તમ્યો, સત્ય સુકૂં જો ડસઈ અમ્યો. ૧૮૨
રાજા તો મન નિશ્ચે થઈ, બેઠો નાગ પાસે તિ(હાં) જઈ;
કહે નાગ માહારા કર્મભોગ, માહેરે દેહ વ્યાપ્યો છે રોગ. ૧૮૩
અગ્નિજ્વાળા ઉઠે અંગ, રહેવૂં ન ગમે કોહોને સંગ;
અન્ન ન ભાવે, ન ગમે નીર, રાત્યદિવસ મુજ દહે શરીર. ૧૮૪
નાવે નિદ્રા, નહિ મન સુખ, એહવૂં દેહ(માં) અગ્નિનૂં દુઃખ;
તે દુઃખ જાણે સાહસ ધીર, કાને સાંભળ્યો વિક્રમ વીર. ૧૮૫
સહુનાં દુઃખ ભાજે છે જેહ, સાચૂં કે જુઠૂં છે તેહ;
જો જાણો તો (સુખે) મુજને કહો, પછે જાઓ(પંથ) કે સુખે રહો. ૧૮૬

દુહા

વાત સુણી વિસ્મય થયો, પોતે વિક્રમરાય;
દુઃખ ભાંજ્યા વિણુ નાગનું, મારગ કિમ જવાય? ૧૮૭
કહે તુજને વિક્રમ મલે, કિમ થાશે દેહ સુખ?
તે વિસ્તારિ કહો મુને, દૂર પલાઈ દુઃખ. ૧૮૮
નાગ કહેઃ નથી જનગિયો, (કો) અવનીતલમાં આશ.
ભાજે દુઃખ જ માહરૂં, આપે ઉદરમાં વાસ. ૧૮૯

ચોપાઈ

રાજા બોલ્યોઃ કહે મુજ કામ, વિક્રમ તે તો માહરૂ નામ;
કામ હોઈ તે અમને કહો, સુખે તમ્યો આ આસન રહો. ૧૯૦

---

૧૮૨ ક્રૂ. ડસીઈ. ૧૮૨–૧૮૩ ૧ ને બદલે પા માં જાણે સાપ મનુષ્ય હોય તેમ વિક્રમ તેને સતતિ ન હોવાનું, વ્યાપારે ખોટ ગયાનું, આદિ દુખો પૂછે છે તેની ૭ લીટીઓ છે. ૧૮૪–૧ થી ૧૮૬ ને બદલે પા. નો વધારો, જુઓ પરિશિષ્ટ ૨–૮. ૧૮૩ કર્મે ક્રૂ. ક્રમ, કે. 'છે.' ૧૮૪ ગમે. કે. 'રાક' ૧૮૫ દુખ જાણે. કે 'દુખભંજણ.' ૧૮૫ પછી કે. માં આ પંક્તિ છેઃ–'દુખભંજણુ છે તેહનું નામ, કરે નિસદિશે પરકામ' ૧૮૮–૯ ને બદલે જુઓ પા. નો વધારો પરિશિષ્ટ–૨–૯. ૧૯૦ પા. માં આમ

રહ્યો વચન એવાં તે સુણી, વળતી નાગે વાણી ભણીઃ
સ્યૂં કહું તુજ આગળ કથી? હું વિક્રમ(ને) ઊલખતો નથી. ૧૯૧
પ્રગટ પારખૂં તેહનૂં એહ, ના અક્ષર નવ્ય બોલે તેહ;
વિક્રમ હોઈ તો પૂરે આશ, ઉદર મધ્યે મુજ આપે વાસ. ૧૯૨
નાગવચન સાંભલિ (રાય) રહ્યો, ઉલટ અધિકો મનમાં થયો.
વિક્રમ વિકાસ્યૂં પૂરૂં મુખઃ પેસ ભાઈ! જો થાઈ સુખ. ૧૯૩
તાહરે જો રૂડું ભાવસ્યે, દેહ એહ સ્યે કામ આવસ્યે?
હર્ખ્યો બે મન માંહિ આપ, વિક્રમ ઉદરમાં પેંઠો સાપ. ૧૯૪
અમૃતપોષિત રાયની દેહ, રહ્યો નાગ સુખ પામ્યો તેહ.

સર્પ તણો તો શોક જ ટળ્યો, પૂરવ પંથે રાજા પળ્યો. ૧૯૫

છે. દુઃખભંજણ દાતા તે અમો, જે ગમે તે માગો તમો. ૧૯૦–૧ વળતી૦ પા. વપરીત વાત ફરી મન ક્રી. ૧૯૧–સ્યું૦ ને બદલે કે. માં આ પંક્તિઓ છેઃ—

પરોપકામે સાંભલિ છ પેર, સવા લાખ હાથી છ ઘર,
તાહરે પાગે પગરખું નથી, કમ માનુ સાચૂં એ ક્થી.
મારે શું કરવું છે કાજ? મારે મન હું રૂડો રાજ.

૧૯૨–૧ પછી પા માં આમ છેઃ–

હકાર ઉપરે અદકું હેત, ના અક્ષર નવ ભણીયો નેત.
ઠીગ ઠાગ કરે છે ઠું, તે દલમાં જાણું છું હું.
માહારા મનની પુરે હામ, માહારે મન તે વિક્રમ નામ.

૧૯૨–૧ પછી કે માં આ પંક્તિઓ છે.–

બોહોતર કોડ, નવ નાડી ધણી, ગત જાણે છે દેહ જ તણી.

૧૯૨–૨ વિક્રમ હોઇ–કે. 'પુષ્પીપત.' આ પંક્તિ પછી કે. માં. નીચેની પંક્તિ છે.–

અમૃતનો કોઠો છે જાંહાં, રીઝીને રાખે તે માંહાં.

૧૯૩–૧ પછી કે. માં આ પંક્તિ છે —

પરકામે જો કાયા પડે, સહેજે સ્વરગનો મારગ જડે.

૧૯૪–૧ પછી પા માં વધારેઃ–

પંચ માઝુત, મળ સુતર માર, અસ્થીર ઉપર રોર અંકાર.

૧૯૪–૨ વિક્રમ. પા સીવંત ૧૯૪ પા દેવાંસીની અમૃત દેહ, કે. અમૃત પોષિ રાયની

દિન ઉપરિ દિન વહી ગયો, રાય ઉદરમાં રોગ જ થયો;
અગે વ્યાપી વ્યાધિ ઘણી, પામ્યો કષ્ટિ પૃથ્વીપતિ ઘણી. ૧૯૬
દેહમાં ચૈતન્ય સઘળાં ટલ્યાં, વાધ્યૂં ઉદર ને અન્ન જ ગલ્યા;
ગયૂં વાન, તેજ, રૂપ ને રંગ, ફરી ન શકે પોતે અંગ. ૧૯૭
ન પચે અન, ન ભાવે નીર, સત્ય ન ચૂકે સાહસ ધીર;
વેદના દુ:ખ શત વીંછી તણી, તેથી વ્યથા રાજાને ઘણી. ૧૯૮
તોયે રાજા પથે જાઈ, આવ્યા સદાવતી નગરી માહિ.
રાજા આવી ને તિહાં પડ્યો, થયો ઉદર ગોળા જેવડો. ૧૯૯
બાજાર વચ્ચે પોઢયો છે ધરણ, મીંચી નેત્ર હલાવે ચરણ.
નગરના વાસી મળિયા લોક, દેખી રાયને પામે શોક. ૨૦૦

તે નગરીનો કહીઇ ભૂપ, મહેન્દ્ર વછ તે શુભ રૂપ;
સદાવતીનૂ રાજ જ કરે, (પણ) તહીં આણ વિક્રમની ફરે. ૨૦૧
સેવક આવી કીધૂં જાણ, મહેન્દ્ર વછસ્યૂ બોલ્યો વાણ:
કો પંથી આવી ચૌટે અડ્યો, રોગ ઉદર ને દુ:ખે પડ્યો. ૨૦૨
અંગ બાધૂ તે પીળૂં થયૂં, ચેતન રગ દેહનૂ ગયૂ.
પડ્યો આવરદા પૂરો કરે, મુવો હશે કે હવડાં મરે. ૨૦૩
તેવૂં રાજા સાભળી રહ્યો, પ્રતિઉત્તર પાછો નવિ કહ્યો.

તે રાજાને બે દીકરી, છે કુવારી નથી તે વરી. ૨૦૪

૧૯૬-૧ પછી પા મા વધારો વીધનુ રૂપ ને વીનની જ્ઞાન, કાયા માહી જઇ પેઠો કાલ વ્યાપી ફો વ્યાધિ ૧૯૬ પૃથ્વીપતિ કે 'ધરણીનો', પા ઇન્જેણી ૧૯૬ પછી કે મા આ પક્તિ વધારાની છે –"પડ રોગ પણ પચે જાય, આવો સદાવતી નગરી માય" ૧૯૭ ફરી૦ કે પા મીક (ફરા) થયું અધિપતિનુ અગ' ૧૯૮ સત્ય૦ પા સઘળ થયુ તે સરવ સ્યરીર શત પા લક્ષ વ્યથા પા અગન ૧૯૯ તોયે૦ કે 'અધિક દુખ વેડતો કાય' રાજા૦ પા વેઠો વાટમા અ ા બેવડુ, થયું ઉદર ગોળા જેવડુ ૨૦૦ બાજાર૦ પા ચૌટા વીચ દેખી રાયને, કે 'રાજા દેખી' ૨૦૧ મહીંઇ પા કોયેક તહી ફરે. 'નહીં' ૨૦૩ ચેતન૦ પા ચૈતન જ્ઞાન દેહમાથી ગયું પા સુવો ૨૦૪ પછી કે મા આ પક્તિ વધારે છે –ગુપત વચન તેહવુ બાખીએ, ગામ બહાર તાણી

નવ વરસની નાહૅાની નારિ, મોટીનેં થયાં વરસજ બાર.
નથી પુત્ર રાજાને દેહ, લાડકવાઈ બેટી બેહ. ૨૦૫
નાહૅની કુંવરી સુંદર રૂપ, તે અધિક મન વાહલી ભૂપ.
સુણી વાત પેલી જેટલે, કન્યા બે તેડી તેટલે. ૨૦૬
બેહુ જણીના ઝાલ્યા હાથ, પિતા કહે પુત્રીને વાતઃ
બેસો ઉછંગે, સાચૂં કહો, જેહૅવૂં જેહૅના મનમાં લહો. ૨૦૭
સાચી વાતનો દંડ જ માફ, કહો કરમી કે કરમીબાપ.
આપકરમી કુવરી હોઈ જેહ, મુજ પાસે નવિ બેસો તેહ. ૨૦૮
બાપકરમી જે હોમે રંગ, તે આવી બેસો ઉછંગ.
મોટી કન્યા કહે છે આજઃ હૂં તો બાપકર્મી મહારાજ! ૨૦૯
બાપને કર્મેં લાડ જ કરૂં, નવનવા શણગાર જ ધરૂં.
જે જોઈઈ તે તમ્યો આપસ્યો, રૂડે ઠામે પરણાવસ્યો. ૨૧૦
હૂં તો એહૅવી જાણૂં વાત, માહૅરે કરમ તમારૂં તાત.
વડિ કન્યાઈં વાત જ કહી, હેત ધરી ,ઉછંગે રહી. ૨૧૧

દુહા

બોલી નાહૅની બેટડીઃ સાંભલ ઘહેલા બાપ!
તાહૅરૂં કરમ તે તુજ કને, માહરૂં કરમ તે આપ. ૨૧૨
સહુ સહુને કરમે કરી, વશ વરતે છે લોક;
સુખદુઃખ પામે કરમથી, નહીં તે હર્ષ ન શોક. ૨૧૩

ાંપે' ૨૦૫ નવ૦ કે. 'એકાદશ નાની કંના સેર, મોટીને થયાં છે તેર.' ૨૦૬ કે. માં નથી. ૨૦૬ કુવરી પા બેટી. તે અધિક પા જીવ થકી. પેલી પા. પેથીની. ૨૦૭ પિતા૦ કે. નરપત બોલ્યો નાનકડી સાથ. ૨૦૭ પછી કે. માં આ પંક્તિ વધારે છે.– મોહો દાખણૂં બોલે જેહ, સીહસાદિક ભોગવસે તેહ ૨૦૮ માફ–પા. આપ. આપકરમી૦–કે. આપ કરમ વિખાણે જેહ, મુજ પાસે હેડી બેસે તેહ' ૨૦૯ મોટી૦– કે મોટી કંના કહે છે આપ, માહારે કરમ તમારે બાપ ૨૧૦ તાત પા. બાપ ૨૧૧–૨ પા.માં નથી

મન અહંકાર મુરખ ધરે, (જાણે) મુજથી સઘળું થાય;
તે તો ખોટૂં જાણજ્યો, સહુ આપકર્મથી થાય. ૨૧૪

ચોપાઈ

ચઢી રાય(ને) સાંભળતાં રીસ, પગની જ્વાલા લાગી શીશ.
કુંવરી બોલી તેહ વચન, અતિ ઘણું ખિજ્યો રાજન. ૨૧૫
વળી પૂછૂં ચાર જ વાર, તેહના તે ઉત્તર દ્યે ઠાર.
બોલ સાંભળી બેટી તણો, રાય ચઢયો ક્રોધે વળી ઘણો. ૨૧૬
તેડી સેવકને કહે (છે) રાયઃ પંથી પડિયો ચઉટા માંહિ.
તેહને લાવો વેગે કરી, પરણાવૂં તેહને દીકરી. ૨૧૭
જોઉં કર્મ એ સ્યૂં ભોગવે? રાજરિધ કેહવી ભોગવે?
માહરી જેહ્યા લોપે આણ, લેઉં સઘ હૂં તેહના પ્રાણ. ૨૧૮

બાજારે સેવક આવિયા, ખંધે કરી પંથી લાવિયા.
રોગી પંથી પડિયો જેહ, રાજસભામાં આણ્યો તેહ. ૨૧૯
ઉદર મોટૂં, વિકરાલ જ રૂપ, તે દેખીને હર્ખે ભૂપ.
વિપ્ર તેડીને આજ્ઞા દિધઃ ગોરજી કામ કરો એ સીધ. ૨૨૦

---

૨૧૪ ખોટૂ પા જુઠુ થાય પા પાય ૨૧૪ પછી પા નો વધારો–
પીતા અથ્યત સુકે ઘણી, કરમહીણો હોયે પુત્ર,
ધાન વીહણો તે મરે, ભીખ માગતો સુત્ર
પીતા હોએ અભાગીઓ, તાલેવત હોયે તન,
હાથી ઘોડે તે ચડે, આપે સદાવ્રત અન

ચોપાઇ

કરમે રક રીધ પામે રાજ, કરમે હુય દરીદ્ર તાજ

૨૧૫ કુવરી–પા વનીતા અતિ ઘણૂ પા. દીત્રથી 'તેહ' કે 'વેદ' ૨૧૬ તેડી પા બે ચારેક ઘે૦ પા. ઠાર ને ઠાર ૨૧૭ સેવકને–કે સેવક, પરતે' વેગે–કે 'ખરે' પરણાવૂ૦–પા પરણાવો નાડાની દીકરી. ૨૧૮ જોઉં પા. જોયું લેઉં૦ કે 'ઈશ્વર આણ જે ઓસે પ્રાણ,' પા માજે કર હુ–૨૧૯ બાજારે૦–કે 'તે સેવક ચોરે ધાઇઆ' પા.

કહે આરોપી વરમાલ, રોગીને પરણાવી બાળ.
ઉજડ આલ્યો રહેવા ઠામ, આપકરમી શ્યૂં કરસ્યેં કામ ? २२१

કહે કુંવરીઃ સાંભળ રે તાત ! કર્મ તણી તું ન લહે વાત.
મેં પરણ્યો તે ઈશ્વર એહ, સેવા કરૂ મન આણી નેહ. २२२
માહરા કર્મમાં રૂડું હશે, (તો) રોગી ફીટી રાજા થશે.
એહવું કહી આવી નિજ ઘેર, પિયુસેવા માંડી બહુ પેર. २२३
વિક્રમને નહિ શુદ્ધ ને સાન, નહિ દેહ ચેન કે વાન.
ભાંડપાત્ર ઉષ્ણોદકે ભરયૂં, કથશરીરે મજ્જન કરયૂં. २२४
કરી શુદ્ધ કાયા તે તણી, સુખ પામ્યો ઉજ્જેણીધણી.
નિદ્રા આવી નયણે વહી, એટલે નિશા જામ એક ગઈ. २२५
બળે દીપક તે તેણી ઠારિ, સમુખ આવી બેઠી નારિ.
મનુષ્ય નામ બીજૂ નહિ કોઈ, એટલે તિહાં એક કૌતુક હોઈ. २२६
વિક્રમે મુખ વિકાસ્યૂં આપ, નીકલ્યો ઉદર મધ્યેથી સાપ;
અર્ધ માહિ, અર્ધ આવ્યો બાહિર, તે દેખે રાજાની નારિ. २२७

પડો તો રાજાસમીપે २२० ગોરજી કે પા 'ગુરુજી' २२०-१ પછી કે મા વધારો છે–

કુંવરી તેડી ક્રોધે કરી, વચન બોલ્યું કાંઈક ફરી,
આપકરમી તો બીજો વર, નહીં તો આશું માડો ઘર
આપકરમી તો અવખત ઘણી, નહીં તો ભોગવશો આ ધણી
કહે રામા સાભલ રે રાય ! શકટ હેઠલ શ્વાન જ જાય,
તમ શું બુધીહીણા છે બાપ, માહરે કરમ અદકેરૂ આપ
તેહની તેહ કહે છે શું વાત, હવે ન પુછું કહે એમ તાત

२२१ પા આરોપો પરણાવો આલ્યો કે આપ્યો. २२२ વાત પા જ્ઞાન
२२२ પછી પા મા વધારો –ઘડી એક લાક્ષીણો લાહો, હૂં નાર એ માહારો નાહો
२२३ પછી પા મા વધારો –મહીપત્ય કોહોનો નોહે મિત્ર, પક્ષી કાગ ન હોયે પવીત્ર.
२२४ ભાડ–કે 'પવિત્ર' મર્જ્જન–કે 'મરદન' २२४ પછી કે મા આ પંક્તિ વધારે છે –
ચાને વાર લગાડે ઘડી, જે જાયે લાખેણી ઘડી २२५ ઉજેણી પા ધણીઆણી
२२६ કૌતુક કો. કૌતિક, કે 'અચરત'.

શ્રી અચિરજ પામી જેટલે, બીજો સર્પ આવ્યો તેટલે;
ધરદરમાથી આવ્યો એક, બીજો ઉદર થકિ જ વિશેક. ૨૨૮
પરસ્પરે બેઉ નિરખિયા, પન્નગ તે હઈડે હરખિયા,
માહો માંહી વાતો કરે, શ્રી બેઠી તે સર્વ હીઈ ધરેઃ ૨૨૯

દૂહા

ધરનો સર્પ જ બોલિયો, ઉદરના અર્થે વાણ
વિક્રમને દુઃખ દે ઘણું, મુરખ! તુ છે અજાણ. ૨૩૦
રાજા વિક્રમ રત્ન છે, પરદુ:ખભંજનહાર;
મારી નાખીશ સહજમાં, ફટ મુરખા! તું ગમાર. ૨૩૧
નિકલ્ય ઉદર એહના થકી, જો માને મુજ વાત;
રાજા દુઃખ પામે ઘણુ, અથવે હોશે ઘાત. ૨૩૨
બિજો બોલ્યો રીસસ્યૂ, ઉદર તણો જે નાગ
જા મારગ તૂ તાહરે, નથી વધાનો લાગ. ૨૩૩
ચક્યો બોલે મુખ માહરે, મેં વરત્યૂં તાહેરૂ મન;
તૂં નથી એ બોલતો, બોલે(છે) તાહરૂ ધન. ૨૩૪
લક્ષ્મી તુજ હેઠલ ઘણી, જિહાં રહે છે દરવાસ;
તે છાંડી જા રણ વિષે, તાહેરે શાની આશ? ૨૩૫

---

૨૨૮ થકી૦—પા થી નાગ વવેક ૨૨૯—૨ વાળી પંક્તિ કે મા નથી, પા મા તેને બદલે આ છે—વાતો કરતા માંહી સાન, બોલ્યો નાગ ધરનો અનુમાન ૨૩૦ મુરખ૦—કે 'ફટફટ મૂઢ અજાણ' ૨૩૧ નાખીશ પા નાપે છે મુરખ પા ઘેલા. ૨૩૧ પછી પા મા વધારો—

હેઠ ભમ હત્યા થકી, કરે છે કુડું રાજ,
એ પરદુખભંજણ, સુખકરણ, વિક્રમસ્યેન મહારાજ
હું જીવીને સૂ કરીશ, પાપી કેરા પુર,
એ સત ાહી સોહામણો, નારાયણનું નુર

૨૩૨ મુજ પા તૂ રાજા કે 'દાતા' અથવે૦ પા એ તો માહા ઉતપાત ૨૩૨ પછી કે મા આ પંક્તિ છે—ઉજેણીનો અધિપતિ, ચકરે જેહનુ રાજ, પાપી દુષ્ટ ચડાવ હ, દુખ દેતા મન લાજ' ૨૩૨ વધાનો પા વઢાનો

નથી દેતો કેહેને કાંઢવા, રહે ઉપર નિશદિશ;
મળે જો તાહેરો મુલિયો, ત્રોડી નાંખે શીશ. ૨૩૬
આણી તેલ ઊનું કરે, રેડે તુજ દર માંહે;
(તો)ધન અનર્ગલ નીકળે, (તાહરી) કાયાપ્રલે થાય. ૨૩૭
ઘરનો સર્પ જ બોલિયો, મનમાં આણી દાઝ;
નથી વેદ્ય તુજને મળ્યો, તિહાં સુધી તું ગાજ્ય. ૨૩૮
આણે કડવી કોયલી, તક સંઘાથે પાય;
કટકા થૈ તું નીસરે, ભવની ભાવટ જાઈ. ૨૩૯

ચોપઈ

માંહોમાંહે વઢિયા નાગ, (તે) સ્ત્રીયે જોયો સર્વે લાગ;
એક નાશી(ને) ઉદરમાં ગયો, એક દર મધ્યે ઠેકાણે થયો. ૨૪૦
ઇમ કરતાં થયું પ્રભાત, સ્ત્રીએ વિચારૂં હૃદયા સાથિ.
શ્રવણે સુણ્યું હતું જેટલું, સ્ત્રીઈ તર્ત કર્યું તેટલું. ૨૪૧
રેડ્યું તેલ દરમાં અગ્નિ તણું, મારયો સાપ ધન કાઢ્યું ઘણું;
પછેં કર્યું ઉષધ જે નેટ, રાજા સુખ પામ્યો છે પેટ. ૨૪૨

---

૨૩૬ કેહને પા. ધન તું. ૨૩૬ મૂલિઓ–કે. પા. મૂળિઓ ૨૩૭ પછી પા. માં વધારોઃ–

કો પાસે હોય તો સીચતું, રેડાતું હું તેલ;
તો માંહેથી લક્ષ્મી નીકલે, મરે એ રૂડો મેલ.

૨૩૮ ગાજ્ય પા. જાગ્ય. ૨૩૮ પછી પા. નો વધારોઃ–

કામ છે ઘડી એકનું, તક કોચલા તરત;
પાયેં તો માજે કરે, મેલથી પામે મરત.
જાત્યે જાત્યે એ જણુ વડે, પરગટ કરે છે મરત,
તે તો દુખ પામે ઘણું, ભાગ્યહીણું જેહનું તરત

૨૪૦ સ્ત્રીએ૦–કે. જોયો સ્ત્રી લાખેણો લાગ.' સર્વે પા એનો ૨૪૧ ઈમ૦–કે 'શામા હરખી રૂદયા સાથ, માત થકો હવો પરભાત.' હૃદયા સાથિ પા વીચારી વાર વાત. હતું–કે. 'રાતે.' ૨૪૨ રેડ્યું૦–કે. 'પા. રેડયુ તેલ ઉનું તે તણું' (ઉનું

નથી દેતો કોહને કાઢવા, રહે ઉપર નિશદિશ;
મળે જો તાહરો મૂલિયો, ત્રોડી નાંખે શીશ. ૨૩૬
આણી તેલ ઊનૂં કરે, રેડે તુજ દર માંહેં;
(તો)ધન અનર્ગલ નીકળે, (તાહરી) કાયા પ્રલે થાય. ૨૩૭
ઘરતો સર્પ જ બોલિયો, મનમાં આણી દાઝ:
નથી વૈદ્ય તુજને મળ્યો, તિહાં સુધી તૂ ગાજ્ય. ૨૩૮
આણે કડવી કોચલી, તક સંધાયેં પાય;
કટકા થૈ તૂં નીસરે, ભવની ભાવટ જાઈ. ૨૩૯

ચોપઈ

માંહોમાંહે વઢિયા નાગ, (તે) સ્ત્રીયે જોયો સર્વે લાગ;
એક નાશી(ને) ઉદરમાં ગયો, એક દર મધ્યે ઠેકાણે થયો. ૨૪૦
ઇમ કરતાં થયૂં પ્રભાત, સ્ત્રીએ વિચારૂ હ્રદયા સાથિ.
શ્રવણે સુણ્યૂં હતૂં જેટલૂં, સ્રીઈ તર્ત કરયૂં તેટલૂં. ૨૪૧
રેડ્યૂં તેલ દરમાં અગ્નિ તણૂં, મારયો સાપ ધન કાઢયૂં ઘણૂં;
પછેં કરયૂં ઉષધ જે નેટ, રાજા સુખ પામ્યો છે પેટ. ૨૪૨

---

૨૩૬ કેહને પા. ધન ઠુ. ૨૩૬ મૂલિઓ–કે. પા. મૂમિઓ. ૨૩૭ પછી પા. મા વધારેઃ–

કો પાસે હોય તો સીઘવું, રેડાવું હૂં તેલ;
તો માંહિથી લક્ષ્મી નીકલે, મરે એ રૂડો મેલ.

૨૩૮ ગાજ્ય પા. જાગ્ય. ૨૩૯ પછી પા. નો વધારો–

કામ છે ઘડી એકનું, તક કાચલાં તરત;
પાયે તો માજે કરે, એલથી પામે મરત.
જાત્યે જાત્યે એ જણ વડે, પરગટ કરે છે મરત;
તે તો દુખ પામે ઘણું, ભાગ્યહીણૂં જેહનું વરત.

૨૪૦ સ્રીએ૦–કે. જોયો, સ્રી લાખેણો લાગ.' સર્વે પા. એનો ૨૪૧ ઈમ૦–કે 'શામા હરખી રૂદયા સાથ, માત થકો હતો પરભાત.' હ્રદયા સાથિ પા. વીચારી વાર વાત. હતું–કે. 'રાતે.' ૨૪૨ રેડયું૦–કે. પા. રેડયું તેલ ઉનું તે તણૂં' (ઉનું

તેણે કહ્યું નિહાં એહ વચનઃ રેડે તેલ તો આવે ધન.
એનું વચન હઈડામાં ધર્યું, જેહવૂં સાંભલ્યૂં તેહવૂં કર્યૂં. ૨૪૯
આવ્યૂં ધન ને રોગ જ શમ્યો, મન મેલી અમ સાથે રમો.

વાણી સાંભલી નારી તણી, તવ કોપ્યો ઉજેણીધણીઃ ૨૫૦

દૂહા

ફટ ભૂંડી! તું પાપણી, ફોગટ માર્યો સાપ;
મુજ માટેં હત્યા કરી, એનૂં એદૂં પાપ. ૨૫૧
મેં એહેનૂં દુઃખ ભાજિયૂં, આપ્યો ઉદરમાં વાસ;
તે તેં મારી નાંખિયો, કીધો નાગ નિરાશ. ૨૫૨
દુખ જાણી બીજે હરયો, એ સુખ આપશે કાજ;
તે તેં મારી ધન હર્યું, હવે ભોગવજે રાજ્ય. ૨૫૩
રાણી નહિ, તું રાક્ષસી, તેં કીધૂં કૂડૂં કામ;
મુજને તેં પાપી કર્યો, પરદુઃખભંજન નામ. ૨૫૪

કરનીતી સેવા બહુ આપ, નરખા મેં બે મોટા સાપ;
આહો માંહે નાગ જ વશા, ઉપાય મુજને એના જશા.

૨૪૮ ઉપર–કે ઔષધ ૨૪૯. તેણે૦–કે "બીજો કહે જો રેડે તેલ, આવે ધન તો થાયે ગેલ." હઇડામાં કે 'મુસ્તક'; જેહવું૦–કે. 'વરત મભાને તેહવું કરે. ૨૫૦ આવ્યૂં૦–કે. 'ટાલો રોગ અને કાઢું ધન, સાચું બોલું છું આ દીન.' વાણી૦ કે. "વચન સાંભલિ વનિતા તણું, મહીપત કોપો મનમાં ઘણું." ૨૫૧–૨૫૫ દૂહા–કેમા આ દૂહા નથી, પણ ચાલુ ચોપાઈ છે અને આ આખો ભાગને બદલે આ પંક્તિઓ છે—

ફટ ફટ રે નારી તું, સહજે પાપી કીધો છું હું,
તેં સો કીધુ કુડું કામ, ટાલૂં તેં દુખભંજણ નામ.
મીતેરૂં ધાયૂં મેં પેટ, નારી તેં કાં મારો નેટ?
કહુ જાણીને બીજે વડો, તેહનો ઘાટ તેં તેહવો પડો.
નરી કરે તાહરો હું સંગ, કરવત લેવા જાસૂં અંગ.

મા માં ૨૫૧ થી ૨૫૬, એ દૂહાને બદલે ૧૧ લીટીઓ ચોપાઈની છે; તેમાં

તેણે કહ્યુ તિહા એહ વચન. રેડે તેલ તો આવે ધન.
બેનૂ વચન હઈડામા ધરયૂ, જેહવૂ સાભલ્યૂ તેહવૂ કરયૂ. ૨૪૯
આવ્યૂ ધન ને રોગ જ શમ્યો, મન મેલી અમ સાથે રમો.

વાણી સાભર્નૉ નારી તણી, તવ કોપ્યો ઉજેણીધણી ૨૫૦

દૂહા

ફટ ભૂંડી! તૂ પાપણી, ફોગટ માર્યો સાપ,
મુજ માટે હત્યા કરી, બેનૂં બેહૂ પાપ. ૨૫૧
મેં એહેંનૂ દુખ ભાજિયૂ, આપ્યો ઉદરમા વાસ,
તે તેં મારી નાખિયો, કીધો નાગ નિરાશ. ૨૫૨
દુખ જાણી બીજે હરયો, એ સુખ આપણે કાજ,
તે તેં મારી ધન હરયૂ, હવે ભોગવજે રાજ્ય. ૨૫૩
રાણી નહિ, તૂ રાક્ષસી, તેં કીધૂ કૂડૂં કામ,
મુજને તેં પાપી કર્યો, પરદુખભંજન નામ. ૨૫૪

કરતીતી સેવા બહુ આપ, નરખા મ બે મોટા સાપ,
માહો માહે નાગ જ વઢા, ઉપાય મુજને બેના જડ્યા

૨૪૮ ઉપર-કે ઓપઈ ૨૪૯ તેણે૦-કે "બીજે કહે જો રેડે તેલ, આવે ધન તો થાયે ગેલ" હઇડામા કે 'મુસ્તગ, જેહવુ૦-કે 'તરત મભાતે તેહવુ કર ૨૫૦ આવ્યૂ૦-કે 'ટાલો રોગ અને કાઢું ધન, સાચુ બોલુ છું આ દીન' વાણી૦ કે 'વચન સાભલિ વનિતા તણૂ, મહીપત કોપો મનમા ઘણૂ" ૨૫૧-૨૫૫ દૂહા-કેમાં આ દૂહા નથી, પણ ચાર ચોપાઈ છે અને આ આખો ભાગને બદલે આ પંક્તિઓ છે —

ફટ ફટ રે નારી તું, સહજે પાપી કીધો છું હું,
તેં તો કીધું કુડું કામ, ટાલૂ તેં દુખભંજણ નામ.
મીતેશૂ ઘાનૂ મેં પેટ, નારી તેં કા મારો નેટ?
કુડું જાણીને બીજો વડો, તેહનો ઘાટ તેં તેહવો ઘડો.
નહી કરુ તાહરો હું સંગ, કરવત લેવા જાસૂ ગંગ.

ખ૦ માં ૨૫૧ થી ૨૫૬, એ દૂહાને બદલે ૧૧ લીટીઓ ચોપાઈની છે, તેમાં

સાબ્ય જોઈ તેહેંના કર્કડા, માર્યા સર્પ તે કાંહિ?
આણી આગળ નાંખિયા, રાજા બેઠા જ્યાંહિ. ૨૫૫
કર્કડા ધોઈ કંડિયો ભર્યો, ઉદર હતો તાં જેહ;
બીજે કંડિઈ બિજો ભર્યો, તેલથી માર્યો જેહ. ૨૫૬

ચોપઈ

કરી કાવડીને રાજા જાઈ, આવી સ્ત્રી તે પાલવ સાય:
મહારાજ! માહરે કર્મે કરી, મહીપતિ, વીર વિક્રમને વરી. ૨૫૭
તમ્યો પરદુઃખભંજણહાર, દુઃખ પામું હું ઘરની નારિ;
પરસ્ત્રીની મન પૂરો આશ, (તો) મુજને કિમ મૂકીઈ નિરાશ. ૨૫૮

ઉપલી કે. ની પંક્તિઓનો અને ૭ દુહાઓનાં કથન સમાવા ઉપરાંત કશું વધારે નથી; તેમ શબ્દો પણ ઘણાક સામાન્ય છે. જુઓ. પરિશિષ્ટ ૨–૧૨. ૨૫૭–કરી૦–કે "રીસાવી ચાલો જેટલે, સ્ત્રી પાલવ ઝાલો તેટલે." ૨૫૭–૧ ને બદલે પા. નો વધારો.

એમ કહી નીકળીયો રાયે, કરગરતી કામની કુંડે થાયે.
પરદુખભંજણ છો મહારાજ, મુજ રંકની રાખો લાજ.
મુલખરીતે દાસી તાહરી, તાહરી જાત તેહવી માહરી.
માહારે તે બીજી સી આથ? દેહ સમરપું સ્વામી સાથ.

મહારાજ૦ કે. માં આ પંક્તિ નથી. ૨૫૮ તમ્યો૦–કે.
"પરદુખભંજણ કહે છે તુને, કમ નિરાશ મુકો છો મુને?
"રહુ કરતાં કુહૂં થયું તમ વિના કમ જાયે રહું?"

મૂકીઇ–કે. 'મુકસો.' ૨૫૮ પછી કે. માં આ પંક્તિઓ વધારે છેઃ–

હું પણ સાથે આવું ગગ, કરું દેહ માહારાનો ભંગ,
નથી મુને વૈભવનું કામ, જાંહાં તમે તાંહાં માહારો ઠાંમ.

પા. નો વધારો.–

મુંકી જાસો પંથ પ્રયાણ, તો નીચ્ચે છડું મારા પ્રાણ,
તેહ હત્યા બેસે તમ સીસ, દુભાસે ઉમયાપતી ઈસ.
ગંગા માંહે પાડીસું દેહ, તો તો હુવે ઉઠા મેહ,
જનમમરણ જો ક્ષેમ વામીયે, મુગતી પદારથ એ પામીયે

દીન બોલ તે સ્ત્રીના લહ્યા, તાહેરેં વિક્રમ પ્રસન જ થયા,
સર્પ તણી કાવડી ગ્રહી હાથ, સ્ત્રી તેડી પોતાને સાથ ૨૫૯
ગંગાસ્નાન ચાલો કીજીઈ, પછે કીશ કર્વત લીજીઇ,
મોક્ષ પમાડૂ બેઉ નાગ, પછેં સ્વર્ગનો લીજીઇ ભાગ. ૨૬૦
વાણી એહેંવી વિક્રમેં કહી, સ્ત્રી ઉઠીને આગળ થઈ.
જાણેં વિક્રમ આપ નરેશ, સ્ત્રી સાથે કર્યો પરવેશ. ૨૬૧
સાથે ચાલ્યા નર ને નારિ, આવ્યા નાગ જ કેરે ઠારિ.
જે વડ હેઠળ મેલ્યો સાપ, તિહા આવ્યો સ્ત્રી સાથે આપ ૨૬૨
સમીપ વડ તે આવ્યા પાસ, રાજાઈ મૂકયો નિશ્વાસ.
સ્ત્રીને કહે છે હો પાપણી! એટલે એક દીઠી સાપણી. ૨૬૩
પરચંડ મોટિ તેહની દેહ, રાજાસ્યૂ પછેં બોલી તેહ
મનુષ્યવાચાઈ બોલી મુખ પથી દેખી પામી સુખ ૨૬૪

દૂહા

પથી! દુખ સુણુ માહરૂ, તૂ મુખ બોલને વીર,
પુત્રવિજોગ મુજને થયો, તેણું ન રહેં ધીર. ૨૬૫
ઉષ્ણકાળ મધ્યાહ્નનસ્યૂ, કો આવ્યો પથીજન,
વિક્રમ નામ જ તેહનુ, લીધો મારો તન. ૨૬૬

---

૨૫ દીન૦ કે પા દીન બોલ કામનીયે કહ્યા, હાતાને મન ભારી દયા (હાતાને પા દેવરૂપને) ૨૫૮–૨ થી ૨૬૩–૨ સુધીની પંક્તિઓને બદલે કે મા ભા પંક્તિઓ છે—

તુને સાથ તેડુ જાહેરે, મારા સરપ આપે તાહેરે,
એક તણા તો ટકા કરા, બેનુ નાગ લેઇ આગળ ધરા
કટમ ઘોઈ ભરીઓ કડ, જે જો દૈવ તણો એ દડ
તેટલે બાલો તે લીધો સાથ, ચાલો સ્ત્રીને તેડી સાથ
પાછો વળીયો મન્જરો કેડ, આવો પેલા વડને હેઠ,

પા ના વધારા માટે જુઓ પરિશિષ્ટ ૨–૧૩ ૨૬૬ થી ૨૬૮ ને બદલે કે ની પંક્તિ માટે જુઓ પરિશિષ્ટ ૨–૧૪,

સુખિયો કે દુખિયો હશે, કે તેહૅની કીધી ઘાત;
તેહવા પંથી છો તમ્યો, જાણો તો કહો વાત. ૨૬૭
પુત્ર આવ્યાથી સુખ નહી, ગયા થકી નહિ શોક;
પુત્રવિજોગેં બાવડી, તેંહનૂં જીવ્યૂં ફોક. ૨૬૮

ચોપઈ

વિક્રમ કહેઃ સુણ બાઈ! તૂં, તાહૅરા પુત્રને લઈ ગયો હૂં;
મેં તો એહૅના સુખનેં કરયૂં, તે તો કાજ અનેરૂં સરયૂં. ૨૬૯
એહવૂં કહિ જોડ્યા બે હાથ, જે નીપનૂં તે તો કહી વાત;
રૂડૂં કરતાં ભૂંડૂં થયૂં, માહરૂં સુકરત મિથ્યા ગયૂં. ૨૭૦
કહે તો પાડૂં માહરૂં આપ, જે ગમે તે દે મુઝ શ્રાપ;
જે બોલો તે પીઠૂં વાણિ, કહો તો તજૂં માહરા પ્રાણ. ૨૭૧
વચન સુણી બોલી સાપણીઃ નહિ વાંક તાહૅરો, શ્રી પાપણી;
જો એહૅનેં હૂં આપ જ દેઊં, તો હત્યા મુજ માથે લેઊં. ૨૭૨
પાસેં બેસ હો, માહૅરા વીર, જ્ઞાન હીયામાં રાખી ધીર;
માહરે પાસે નૌતમ વસ્ત, જો પુત્રનૂં હોઈ એક અસ્ત. ૨૭૩

૨૬૯ થી ૨૭૧ ને બદલે કે. ના વધારા માટે જુઓ પરિશિષ્ટ ૨–૧૫. ૨૬૯–૧ ને બદલે પા. માં આમ છેઃ–

પુરષત્ત લાગો તેહને પાગ, જઈ બેઠા જોડે તે જાગ.
જે હકીગત થઇતી જદા, કહી માંડીને કરમની કથા.

૨૬૮–૨ ને બદલે પા. ની પક્તિઃ–હું તો માહારૂ સત હારીયો, તાહારો પુત્ર અમે મારીઓ. ૨૭૦–૭૧ પા. માં નથી. ૨૭૨ વચન૦–ને બદલે કે–

દીન બોલ રાજાયે કહ્યા, તે નાગણને આવી દયા
એહમાં નથી તાહારો વાક, લખો વિધાતા અખર આંક.

પા. માં ઉપલી કે. વાળી દીન૦ પંક્તિ નથી. જો એહનેં૦–આ પંક્તિ કે. ને પા. માં નથી. ૨૭૩ પાસેં૦–કે. ને પા. માં આ પક્તિ નથી. નૌતમ–કે. 'છે એક.' પા. માહરે૦–પા. તમથી થાયે તો કરો એક વસ્ત. જો૦–પા. એક કટકો જઈ લાવો અસ્ત. ૨૭૩–૧ પછી કે. માં આ પંક્તિઓ વધારે છેઃ–

અસ્ત તણી આવે કર્કડી, સત્ય જીવાડું હું આ ઘડી;
સુણી વચન ઇમ નાગિણુ તણું, રાજા મનમાં હર્ખ્યો ઘણું. ૨૭૪
સઘલાં દુઃખ તાહરાં વામિયાં, કહો અમૃત કિહાંથી પામિયાં ?
કેટલું અમૃત છેં તુમ ઘેર ? તે કહો સઘળી માંડી પેર. ૨૭૫

કહે નાગણિઃ નહિ બોલું આલ, માહરૂં મહિયર છે પાતાલ.
માહરા મનમાં ઇચ્છા થઈ, પિતા(ને) મલવા પાતાલ ગઈ. ૨૭૬
મલ્યાં સજન સહુ તે સાથ, મુજ સાથે બોલ્યો મુજ તાત.
આવી પણ હવે ના આવેશ, તાહરૂં કર્યું તું પામેશ. ૨૭૭

પછે તાહાં જઇને આવજ્યે, અસ્ત જડે તો તો લાવજ્યે
હું સતવાદી અધિપતિ આપ, વગર વાંકે નહીં દેઉં શ્રાપ.
અમૃત રહ્યું છે મુજ પાસ, જડે અસ્ત તો પોહોંચે આશ.

પા. માં ઉપલી ત્રણમાંથી પેહેલી બે લીટીઓ નથી. ત્રીજીમાં 'અમૃત રહ્યું' ને બદલે 'અંજન સંજીવન' છે. ૨૭૪ સુણી૦–કે. માં આમ છે.–

સુણ્યો બોલ તે, નાગણ તણો, રાજાને મન ઉલટ ઘણો.
મહીપત કહે સુણ માહરી વાત, વિસ્તારીને કહે હો એક વાત.

પા. માં 'સુણ્યો૦' વાળી ઉપલી પંક્તિ નથી. ૨૭૫ સઘળાં૦–કે. ને પા. માં આ પંક્તિ નથી પણ પા.માં તેને બદલે આ પંક્તિ છેઃ–એ તો મુજને અચરત અહું, સંજીવન અંજન કહાંથી જહું. કેટલું૦–કે.માં આમ છેઃ–

કેટલું છે તમારે હાથ્ય, મન મૂકી બોલો મુજ સાથ્ય.
સાચો બોલ ક્હેશો મુજ ઘણો, તો પુત્ર જીવે હવડાં તમ તણો.
પામી હરખ તે તો મન માંહ, સાંભલ રે સતવાદી રાય.

પા. માં ઉપલી 'કેટલું૦' એ પંક્તિને બદલે આમ છેઃ–

કેટલા જણ જીવે તમ હાથ, સાચું બોલો મારે સાથ.

૨૭૬ કહે૦–કે. માં આમ છે.–તમ સાથે નહી બોલૂં આલ. ૨૭૫–૨ થી ૨૭૬ ને બદલે કે. મા આમ છે.–

પાતાલ મલવા પીહર ગઈ, માતા માહારી સુખણી થઇ,
પીતાને ચઢી મન રીસ, દીધો શ્રાપ મુજને તે દીસ.

મૃત્યુલોકથી આવે (છે) જેહ, બળી ભસ્મ થાય તેહની દેહ;
તાહરે દુઃખ મેં હઇડે ધર્યું, માહરી માતાઈ નયણે જલ ભર્યું. ૨૭૮
નહિ આવે એ આપણે વાસ, તાહરે એહની મૂકો આશ;
તે માટે ઉસંકલ કીજીઈ, અમુલક વસ્ત એહને દીજીઈ. ૨૭૯
રાખી પરૂહણી વરસ જ એક, કરી ભક્તિ બહુ ભાવ વિશેક;
પુત્રી સાસરે બોલાવીઇ, મન માનૂં એહને આપીઇ. ૨૮૦

દૂહા

સંવત્સર પૂરો થયો, મેં માગી સીખ્યાય;
કર જોડીને બોલિયાં, પિતા પ્રતેં મુજ માય: ૨૮૧
કુંયરી ને કંથ એહનો, ત્રીજો એહનો પુત્ર;
અમર થાઇ જો આતમા, તો ચાલે ઘરસૂત્ર. ૨૮૨
હિત આવ્યૂં નિજ તાતને, મનથી થયા સનાથ;
ત્રણું જણુ જીવેં સુખેં, એહવૂં આપ્યૂં હાથ. ૨૮૩
પ્રથમ કાલ જેહને ભેદસ્યે, જે કો પામે મૃત્ય;
અમૃત અસ્ત અમર થઈ, તે તો ઉઠે ત્રત. ૨૮૪

---

૨૭૭ થી ૨૮૯ ને બદલે પા. ની પંક્તિઓ માટે જુઓ પરિશિષ્ટ ૨–૧૬.
૭૮ થાઇ૰ કે. 'થાજો તુજ દેહ' ૨૭૮–૨ થી ૨૮૪ સુધીની પંક્તિઓને બદલે
. માં આ પંક્તિઓ છે.–

વગર તેડે જવ આવે કોયે, તો તરણાથી હલકા હોયે,
આસ્તાગત મુજ માયે કરી, દશ મહીના રાખી દીકરી.
સાસસ્વારો કીધો ઘણો, કોપ શમાવો દાદા તણો,
પિતા પ્રસન્ન થયો મુજ સાથ, આપુ અમૃત માહારે હાથ.
સ્ત્રી, ભરથાર, ને ત્રીજો પુત્ર, જેથી ચાલે છે ઘરસૂત્ર;
ત્રણ જણ જીવે જેટલૂ, અમૃત મુજને આપૂ તેટલૂ.
તે લેઇને આવી છુ ઘેર, તુજ આગલ કહુ સાચી પેર.

અસ્ત તણી આવે કંકડી, સત્ય જીવાડું હું આ ઘડી;
સુણી વચન ઇમ નાગિણુ તણું, રાજા મનમાં હર્ખ્યો ઘણું. ૨૭૪
સઘલાં દુઃખ તાહૅરાં વામિયાં, કહો અમૃત કિહાંથી પામિયાં?
કેટલૂં અમૃત છેં તુમ ઘેર? તે કહો સઘળી માંડી પેર. ૨૭૫

કહે નાગણિ: નહિ બોલું આલ, માંહરૂં મહિયર છે પાતાલ.
માહૅરા મનમાં ઇચ્છા થઈ, પિતા(ને) મલવા પાતાલ ગઈ. ૨૭
મલ્યાં સજન સહુ તે સાથ, મુજ સાથે બોલ્યો મુજ તાત.
આવી પણ હવેં ના આવેશ, તાહરૂં કર્યું તૂં પામેશ. ૨૭

પછે તાહાં જઇને આવજે, અસ્ત જડે તો તો લાવજો
હું સતવાદી અધિપતિ આપ, વગર વાંકે નહીં દેઉં આપ.
અમૃત રૂડું છે મુજ પાસ, જડે અસ્ત તો પોહોંચે આશ.

--પા. માં ઉપલી ત્રણમાંથી પેહેલી બે લીટીઓ નથી. ત્રીજીમાં 'અમૃત રૂડું' ને બદલે 'અંજન સંજીવન' છે. ૨૭૪ સુણી૰-કે. માં આમ છે.-

સુણો બોલ તે, નાગણ તણો, રાજાને મન ઉલટ ઘણો
મહીપત કહે સુણ માહરી વાત, વિસ્તારીને કહે હો એક વાત.

પા. માં 'સુણો૰' વાળી ઉપલી પંક્તિ નથી ૨૭૫ સઘળાં૰-કે. ને પા. મા આ પંક્તિ નથી. પણ પા.માં તેને બદલે આ પંક્તિ છે.—એ તો મુજને અચરત અહું, સંજીવંન અંજન કાહાંથી લહું. કેટલું૰-કે.માં આમ છે –

કેટલું છે વમારે હાથ્ય, મન મૂકી બોલો મુજ સાથ્ય.
સાચો બોલ કહેશો મુજ ઘણો, તો પુત્ર જીવે હવડાં તમ તણો.
પામી હરખ તે તો મન માંહ, સાંભલ રે સતવાદી રાય.

પા. માં ઉપલી 'કેટલૂં૰' એ પંક્તિને બદલે આમ છે:-

કેટલા જાણુ જીવે તમ હાથ, સાચુ બોલો મારે સાથ.

૨૭૬ કહે૰-કે. માં આમ છે—તમ સાથે નહીં બોલૂં આલ. ૨૭૫-૨ થી ૨૭૬ ને બદલે કે. માં આમ છે.-

પાતાલ મલવા પીહર ગઈ, માતા માહારી સુખણી થઇ,
પીતાને ચઢી મન રીસ, દીધો શ્રાપ મુજને તે દીસ.

ના રાજાજી ! સુખ મુજ થયું, અગ્નિદુઃખ દેહમાંથી ગયું.
એઉ જણુની માગીને ત્યાં શીખ, રાજા મનમાં નાંખે બીક. ૨૯૬

દુહા

લિધો સર્પને કંડિયો, ઉલટસ્યૂં તે જાય;
તિહાં જઇ ઉભો રહ્યો, જિહાં પરણી કન્યાય. ૨૯૭
ધન ધરતીમાં સુંપીયૂં, ઉપરિ મેહૅલ્યો સાપ.
સ્ત્રી સંગાથેં તેડીને, બેહુઈ વલિયાં આપ. ૨૯૮

દસદિવસ પંથેં પળેં, વોલે વસમાં ઠામ;
દડબસ્યૂં આવી ચઢ્યાં, બ્રાહ્મણ કેરે ગામ. ૨૯૯
ગઈ વધાઈ વિપ્રને, ઘેંર આવ્યા મહારાજ;
સંવચ્છર પૂરો થયો, પ્રભુઈ રાખી લાજ. ૩૦૦
જોવા મલી સહુ મેદિની, રહીયત ઠામોઠામ;
આનંદ સહુને ઉપનો, ઘેર આવ્યા રાજાન. ૩૦૧
આસો વૃક્ષથી છોડિયો, પેટી સહિત તે બાલ;
એકાંત રાજાઈ જઇ, અંજન કીધું ત્રત કાલ. ૩૦૨

૨૯૫–૨ વિક્રમ પા. રાજા. કાંય પા. દેહ. ૨૯૫–૨ અને ૨૯૬–૧ કે. માં નથી. ૨૯૬–૨ પા. અમ્રતથી સંજીવન થયો, રોગ ભોગ હતો તે ગયો. ૨૯૬–૨ એઉ૦–કે. માગી શિખ ચાલો તે આપ, સાથે તેડાં સ્ત્રી ને સાપ. પા. જુહાર કરીને ચાલો રાય, સદાવતી નગરીમાંએ. ૨૯૭ અને ૨૯૮–૧ ને બદલે પા. માં ચોપાઈની આ પંક્તિઓ છે:-

હેત પ્રીત ને ઉલટ ભરે, આવ્યો ધન કાઢુ તે ધરે;
ધન પાછું ધરતીમાં ધરૂં, જેમ પહેલું હતુ તેમ ધરૂ.
તેલ થકી પામો'તો મરત, તે સજીવન કીધો તરત.
કાઢી એક ન રાક્ષી આપ, સંતોક્ષો બીજો તે સાપ.
તે દુનીયા ભાવે દાક્ષીનું, બરદ નામ તણું રાક્ષીનુ.

૨૯૭ થી ૩૦૩ ને બદલે કે. ની પંક્તિઓ માટે જુઓ પરિશિષ્ટ ૨–૧૯
૨૯૮ થી ૩૦૧ ને બદલે પા. ના વધારા માટે જુઓ પરિશિષ્ટ ૨–૨૦

સોપના અગ્ર જ જેટલું, અમૃત અડશેં કાય;
શત વરસ મુવો હશેં, (તે) પણ ઉઠી બેઠો થાય. ૨૮૫
ત્રણ જણ જીવી શકે, તેટલું માહરે પાસ;
પુત્રનો પામૂં ટકડો, તો પોહોંચે મનની આશ. ૨૮૬

ચોપાઈ

બોલ્યો વચન ઉજેણીધણીઃ કહું વાત તુજ પુત્ર જ તણી.
ત્રણેનૂં અમૃત આપે મુને, (તો) પુત્ર જીવતો દેખાડૂં તુને. ૨૮૭
સાચી કહૂં તુજ આગળ વાત, નહિ તો સુત નાવે તુજ હાથ;
હૂં નથી કરતો મારે સાજ, માહરે કરવૂં છે પરકાજ. ૨૮૮
બાળું સર્પ વણ વાંકે મુઉ, તે ગ્રાન મન ખોટી જાણી;
પરથમ જીવાડૂં તેહને, સંજીવન હૂં કરૂં તેહને. ૨૮૯
પછે જીવાડૂં તાહેરા તન, જો મુજ સાથે મેલે મન.
પછે ત્રીજૂં અમૃત છે જેહ, મુજ હાથે સોંપોજી તેહ. ૨૯૦
એક બ્રાહ્મણ કેરો છે બાલ, મૃત્યુ પામ્યો (છે) જોબનકાળ;
તે બ્રાહ્મણ જો જીવતો થસ્યે, તાહેરાં પાપ સઘળાં તે જશે. ૨૯૧
તૂં જો પરઉપકારે પેખ્ય, સોતો પુત્ર જીવતો દેખ્ય.
એહવા બોલ રાજાઇ કહ્યા, સાપણીને મન આવી દયા. ૨૯૨
અમૃત લેઇને આગલિ ધરૂ, લે ભાઇ! તુજ કારજ સરૂં.

પ્રથમ જે તેલે બાલિયો, પહેલે શોક તેહનો ટાલિયો. ૨૯૩
પછેં જીવાડ્યો બીજો નાગ, પાસેં રાખ્યો એક જ ભાગ;
એક સર્પ કંડિયામાં ઢાંકિયો, બીજો મા પાસે મૂકિયો. ૨૯૪
અમૃતથી તે જીવતો થયો, અગ્નિરોગ દેહમાંથી ગયો;
વિક્રમ કહેઃ જો દુઃખ હોય કાંય, તો આવી પેસો મુખ માંહ. ૨૯૫

---

૨૮૬ મી કડી ડે. મા નથી. ૨૮૭ થી ૨૯૩-૧ ને બદલે ડે ની પંક્તિઓ માટે જુઓ પરિશિષ્ટ ૨-૧૭, વળી, પા. ની એ જ પંક્તિઓને માટે જુઓ પરિશિષ્ટ ૨-૧૮

ના રાજાજી! સુખ મુજ થયું, અગ્નિદુઃખ દેહમાંથી ગયું.
બેઉ જણુની માગીનેં ત્યાં શીખ, રાજા મનમાં નાંખુ બીક. ૨૯૬

દુહા

લિધો સર્પનો કંડિયો, ઉલટસ્યૂં તે જાય;
તિહાં જાઇ ઉભો રહ્યો, જિહાં પરણી કન્યાય. ૨૯૭
ધન ધરતીમાં સુંપીયૂં, ઉપરિ મેહેલ્યો સાપ.
સ્રી સંગાથેં તેડીને, બેહુઈ વલિયાં આપ. ૨૯૮

દસ દિવસ પંથેં પળેં, વોલે વસમાં ઠામ;
દડબસ્યૂં આવી ચઢ્યાં, બ્રાહ્મણ કેરે ગામ. ૨૯૯
ગઈ વધાઈ વિપ્રને, ઘેંર આવ્યા મહારાજ;
સંવચ્છર પૂરો થયો, પ્રભુઇ રાખી લાજ. ૩૦૦
જોવા મલી સહુ મેદિની, રહીયત ઠામોઠામ;
આનંદ સહુને ઉપનો, ઘેર આવ્યા રાજાન. ૩૦૧
આસો વૃક્ષથી છોડિયો, પેટી સહિત તે બાલ;
એકાંત રાજાઇ જઇ, અંજન કીધું ત્રત કાલ. ૩૦૨

૨૯૫–૨ વિક્રમ પા. રાજા. કાંય પા. દેહ. ૨૯૫–૨ અને ૨૯૬–૧ કે. માં નથી. ૨૯૬–૨ પા. અમૃતથી સંજીવન થયો, રોગ ભોગ હતો તે ગયો. ૨૯૬–૨ બેઉ–કે. માગી શિખ ચાલ્યો તે આપ, સાથે તેડાં સ્રી ને સાપ. પા. જુહાર કરીને ચાલો રાય, સદાવતી નગરીમાંએ. ૨૯૭ અને ૨૯૮–૧ ને બદલે પા. માં ચોપાઈની આ પંક્તિઓ છેઃ–

હેત પ્રીત ને ઉલટ ભરે, આવ્યો ધન કાઢુ તે ધરે;
ધન પાછુ ધરતીમાં ધરૂ, જેમ પહેલું હતું તેમ ધરૂં.
તેલ થકી પામો'તો મરત, તે સજીવન કીધો તરત.
કોડી એક ન રાખી આપ, સંતોષ્યો બીજો તે સાપ.
તે દુનીયા બાધે દાખીયું, બરદ નામ તણું રાખીયુ.

૨૯૭ થી ૩૦૩ ને બદલે કે. ની પંક્તિઓ માટે જુઓ **પરિશિષ્ટ ૨–૧૯**
૨૯૮ થી ૩૦૧ ને બદલે પા. ના વધારા માટે જુઓ પરિશિષ્ટ ૨–૨૦

આલસ મોડી ઉઠિયો, વિપ્ર તણો જે તન,
હર્ષ સહુને ઉપનો, મન રીઝયો રાજન ૩૦૩
જિમ જાગે ભર નિંદથી, તિમ ચોહ્યા બે નયણ,
માતતાત ચરણે નમ્યો, મુખથી બોલ્યો વયણ ૩૦૪
ધર્મપુરીથી સચરયો, હું આવ્યો તમ પાસ,
દિધૂ આયુષ મુજને ઘણૂ, (તે) વિક્રમ કેરી આશ. ૩૦૫

ચોપાઈ

માતપિતા શિર મૂક્યો હાથ, ચુબન દેઈને બીડી બાથ
પુત્ર ! વિઘન તાહરા સહુ જજ્યો, કોટિ કલ્યાણ રાજાનૂ થજ્યો ૩૦૬
શોક શમ્યો છે સહુકો તણો, રાજા આનંદ પામ્યો ઘણો,
પછે દાન દીધૂ બ્રાહ્મણકાજ, બ્રાહ્મણને બેસારયો રાજ ૩૦૭
લખી ત્રાબાપત્રે વાણ આ દેશમા બ્રાહ્મણની આણ.
નગ્ર અધિપતિ વિપ્ર જ થયો, ગુપ્તદાન રાજાઇ આપિયો ૩૦૮

કરી કારજ ઉજેણી ગયો, રાજાવર્ગ સાહમો આવિયો,
ઉલટભરે મંદિરે તો જાય, રાજમોહેલમા શોભે રાય ૩૦૯

કહે સુભદ્રા સાભલ ભોજ ! નહિ વિક્રમ કેરા તુજ સોજ,
એહવો કો થશે પરમાર, તે બેશશે એણે ઠાર. ૩૧૦

---

૩૦૨ પા માગ્યુ કેરો મ્હાન મેડીના પેઠી સહીત બાલક છોડીયા. ૩૦૨ ૧ ને બદલે પા મા

સુપતીરે નવ ભાગી બ્રાત સીવ સાનીધ ગયા એકાત્ય
અમ્રત સેચુ વિક્રમ વવી મરતઘાતની મુરછા વલી

૩૦૨ ને બદલે પા મા ત્રીલોક્નાથ તેક ત્રુઠીયો આલસ મોડી વીમ ઉઠીયો
૩૦૩–૩ ને બદલે પા મા

પુરવતી આદ મણમા સહુ પાગ ઓતની મરતગાત મ્રી આ।
સીવપરતાપ સજીવન કીધ લક્ષીપ્રો જસ એ તો લીધ

૩૦૫ થી ૩૦૭ ને બદલે પા મા–

દુહા

કહે સુભદ્રાઃ સાંભલો મન ધરી વિશ્વાસ;
વિક્રમમહિમા સાંભલે, તેહની પોહેચેં આશ. ૩૧૧
સિંહાસન તો બેશીઈ, જો હોઈ નિશ્ચલ મન;
હવે ધનંદા બોલસ્યેં, તે જોજે રાજન ! ૩૧૨

દુહા

માતપિતા જે વીપ્રનાં, તેણે દીધી આસીસ;
તે જ વધો ત્રીલોકમાં જમ ઉતરાયેણ દીસ.
. સાત ગામ લક્ષી આપીયાં, ત્રાંબા કેરે પત્ર;
એ ગામનો તું અધિપતી, સીર સોહાવું છત્ર.

૩૦૬ ને બદલે કે. માં આમ છેઃ–

"માત તાત દીધી આશિષ, ડીપા કરો તુને શ્રી જુગદીશ,
ધન ધન તાહરાં પિતા માતને, ધન રાજા ! સતવાદી તુને,
ધન ધન તાહરા વંશને ધન ધન ઇન્દ્ર તણાં અશને,

૩૦૭ મી કડી કે. માં નથી. ૩૦૮–૧ લખા૦ કે. ત્રાંબા પત્રે લખીયું નામ, આપ્યું તે બ્રાહ્મણને ગામ. નગ્ર૦-કે. માં આ પંક્તિ નથી. ૩૦૮ પછી કે. ના વધારા માટે જુઓ **પરિશિષ્ટ ૨–૨૧**; પા. ના વધારા માટે જુઓ **પરિશિષ્ટ ૨–૨૨**
૩૦૯ ને બદલે પા. માંઃ–

રાણીને તેડી રાયેજી, આવ્યા ઉજ્જેણી આપ,
જેજેકાર જુગમાં થયો, તે પુણ્ય તણો પરતાપ.

૩૦૯–૩૧૧–ને બદલે કે માં આ પંક્તિઓ છેઃ–

જયજયકાર તે ઠામે ઠામ, સામું આવ્યું આખું ગામ,
મોતી વધાવો રાયને શીશ, ઘેર ઘેર ઉછવ તેણે દીશ
નીતે એહવાં કામ જ કોડ, જીતો જગ હાંકીને જોડ.

૩૧૨–૩૧૩ ને બદલે કે. માં આ પંક્તિઓ છેઃ–

કેહેઃ પુતલી ભોજ ! સુણઃ એહવો થયો તે રાયે,
એહેવાં પ્રાક્રમ જો કરો, તો બેસો સિંહાસન પાયે.
પરદુખભંજણ, સુખકરણ, ધીર, વીર, માહાસુર,
ઇંદ્ર યકી ઉતપત હવો, નારાયણનું નૂર.

ગાય શીખે ન સાંભળે, જે કરશે નર હાસ્ય;
દ્વિતીય કથા પુરણ થઈ, કહે કવિ સામળદાસ. ૩૧૩

ઇતિ સંપૂર્ણ

પરિશિષ્ટ અંક ૨

૧ પા. નો વધારો આરંભમાં જ–(પાનું ૫૪)

દોહા

સી મુખ શોહે સારદા, હંસ્યવાહની માત;
વેણા પુસ્તગ ધારણી, વાણી વેદવિક્ષાત. ૧
બ્રમતનયા, બ્રમરૂપણી, બ્રમવિધ ભરપુર;
નીરમલ નાંમ નારાયણિ, નારાયણનું નુર. ૨
જ્યેહને ત્રુઠી સારદા, ક્વી કેહેવાણા કોડ;
મતદેયણ હ માનડી, માટે રહું કર જોડ. ૩
બરદાલી, બુધદેયણી, બિાહો ગુણ દેયણ બુધ;
ગ્રન્ય ગરયો કવી કેહે, સારદા આપે સુધ. ૪
શ્રી ગુણપતી ગરયો ઘર્ણુ, ગુણનીધ ઘર્ણુ ગંભીર;
દુંદાલો, દુખભંજણો, ધરમધોરંદર ધીર. ૫
ઇસ્વરસુત સલષણો, સુંડાલો સમરથ;
પુજે નહિ જ્યેણે પ્રીતથી, વીદા તેહની વ્યરથ. ૬
સીંધુર અંગ સોભે સદા, મોદીક અમ્રત આહાર,
ઉમયા અંગે ઉતપત હવો, દેવ વડો દાતાર. ૭
ખડ્ક્નાથ બલવંત બહુ, નોધારા આધાર,
વરદાતા, વરદેયણો, કરવા પુરસ કીરતાર. ૮
મોરલીધર, સી મુગટધર, ચીરધર, સીધર, સંત,
લક્ષમીવર, શ્રીચક્રધર, શ્રીકમલાકર, પત ૯

એહવુ કહી આપે ગઇ, પુતલી તે આકાશ,
એહ કથા પુરણ થઇ, કહે કવિ સામલદાસ.

૩૧૧ થી ૩૧૩ ને બદલે જુઓ પા ના વધારા માટે પરિશિષ્ટ ૨-૨૩

પંચવદન, પરમેસ્વરો, પંચાક્ષર પર પ્રીત;
રૂંડમાલ, રૂદ્રાક્ષધર, વરદેયણ નીતનીત. ૧૦
નાહાના ભટ ગુરૂને નમું, કરૂં ગ્રન્થ ગુરૂઆન;
આરાધું અનપુરણા, માતા દેયણ માન. ૧૧
સહીયા બત્રીસની, પરમારથ પુરાણ;
રામચરિત્ર જેવું રમણ, જાણે જાણ સુજાણ. ૧૨
પુંન વધે, પ્રાક્રમ વધે, વધે ચાતુરી ચીત;
અક્કલ વધે, ઉપમા વધે, રાજસ ભાવ ગુણ રીત. ૧૩
હેત વધે, હરી ઉપરે, વધે હીમત, ગુણ હાંમ;
સત વધે, શ્રીસુરસુત, કરે ઘણાં પરકાંમ. ૧૪
વીદ્યા, વીનયે વવેકવર, ભગવાન ઉપર ભાવ;
ધીર વધે, પ્રડતા વધે, નાવટ કેરાં નાવ. ૧૫
ભોજ રાજ્ય ભાવીક ભલો, ધાર નગરનો ધીશ;
પુન્ય કરે પરમારથી, અહરનીસ પુજે ઇસ. ૧૬
સભા પંડીતની પાંચસેહે, માઘ સરીખાં મુલ;
કાલિદાસ કંદ્રપ જસો, બુધ ભારતી તુલ. ૧૭
ભભાણો ભોજ પડાવીયું, નીરમલ રૂડું નામ;
ભરતખંડનો ભુપતી, કરતો રૂડાં કામ. ૧૮
નવું કવીત, નવી વારતા, નવું કઉતગ, નવી ભાક્ષ,
તરત ગણી આપી તેહને, ટંકા સુભ સવા લાખ ૧૯
કાલાં, ઘેલાં કે દુબલાં, તે ધન પામે તરત;
નીરમુખ હોયે વલે નહિ, વેદ એ પાલે વરત. ૨૦
ભુપત્ત કાઢું ભુમી થકી, સહીયાસન અનુપ;
સોભાવું સભા વીષે, રડીઆવુ જેહનું રૂપ. ૨૧

૨. કડી ૬ ઠ્ઠી પછી પા. નો વધારો:-(પાનું ૫૫)

(છાપેલી પ્રતિયોમાં પા. ને મળતો જ વધારો છે, માત્ર કહીં કહીં શબ્દફેર છે તેમ આ વધારાની પેહેલી પાંચ કડી જ તેમાં છે; ત્યારે માત્ર પા. માં આખોયે વધારો છે)

સ્પર્શ મ કરસ સહિયાસને, નહીં તાહારો વહેવાર;
નથી ગયો તું નરપતિ, આભડવા અધિકાર
પરદુઃખભુંજણ, સુખકરણ, કલ્પ વરષ કેહેવાય;
એ સહિયાસન ઇંદ્રનું, તાંહાં બેસે વિક્રમરાય.

તે સરજો દાતા થશે, પરકામે દે કાયે,
પરમારથ વાહાલુ માણ્યુંથી, તે ધરે સહિયાસને પાયે.
બીજો કોયે બેસે નહીં, રાજ્ય મનનો રાક,
પછે પધારો રાયેજી ! કાઢસો મહારો વાક
ચતુર હોય તો ચેતજો, હુસે થાસે હાણ,
દેહ દુખ દાવો થશે, પરહવા પડસે માણ.

૩. કડી ૮ ને બદલે પા. અને છાપેલી પ્રતનો વધારોઃ-(પાનુ ૫૫)

ભરતખંડ ને જાંબુદ્વીપ, દેશ માળવો તે તો દીપ,
માળવમુખ ઉજેણી ગામ, સુગતિ પદારથ, ઠાકર(રક) ઠામ
ખરી ગંગા ક્ષીપ્રાની તીર, નીરમલ રૂડા જેહેના નીર,
રાજો વિક્રમ કેરા તાહા રાજ્ય, અસત્ય અન્યાય તનથી ત્યાજ્ય
સકલ લોક તાહા સંપલ સુખી, ધર્મ પાળે રૂડા મહા રૂક્ષી,
અગ્નિહોત્ર હોમે અતી ઘણા, પ્રતીપાળ કરે રાજા તે તણા
સદાવ્રત, સાવટના પાટ, વેહેપારી એહવાનર હાટ,
રૂડું જન ને રૂડો લાભ રાજા પામે દશમો ભાગ
ભાર અઢાર તો સફળે ફળે, માગણને મનમાન્યા મળે,
નરપતિને સહુ ઉપર નેહ, આગ્યા વરસે છે તાહા મેહ
સબ સહોદર માહે સુખ, દુનીયાં મા નવ્ય પામે દુખ,
વડર રાજ્ય તાજાનુ કરે, પોતે પરદુખ ખોતો ફરે
અહરનિશ ને આઠુ જામ, કરે રાય પરમારથ કામ,
પયહડ જીતા, જશ લીધ, અહુરણી જ્યેહેલે મથની કીધ
બીજો થયો હોય વિક્રમ પચે, તો જ્યોતિન રાજામા તાજ (શક) કેમ હવે ?
જશ છતી જગતનો લીધો, દલ રીઝને દાન બોહો દીધો
કીરત જશાનો ફિર કરી, ભલાઈ સત્વ ભંડારે ભરી,
ન્યાયે તણા ચલાવે નેક, અધિક અકલ કેહેવાણો એક
વશ કીધાં ઉમીયાપતી ઈશ, જેહને ચરણ સમર્પ્યું સીશ
માહારો આહકાર ને મારો હાથ, મારો અન્યા કેરો પ્રતીબોધ
અસત અન્યાય કીધો તાજ્ય, રામ તણું ચલાવુ રાજ્ય,
શુભ પ્રાક્રમ કીધા લખ લાખ, સહેપે કહું એક શાખ
મોહોટા મેહેલ આગળ મઢુલી જેમ, સિંધુમા બિંદુ હોય તેમ.

દુહા

ભોજ કેહે તેહે ભલે કહુ, રહુ જોડી બે હાથ,
વીખાણુ સાચા વીક્રમ તણા, તે સોભાવો મુજ સાથ.
ક્હેવા દેસ? કેહેવુ નગર? કેહેવુ પુન પરીવાર?
કેહેવુ રાજ્ય ને રીધ ઘર? કેહેવો એ દાતાર?
કેહેવા પ્રાક્રમ પરમારથી? કેહેવા કરા પરકામ?
મહિમા કોહો મહિપત્ય તણો, ઠરી રહુ આ ઠામ
તેહેવો થાઉં તો પગ ધરૂ, નહીંતર કરૂ પૂજન,
બોન સાચુ ઉતાવલી, ધન આજુનો દીન

૪. કડી ૪૮ પછી પા. નો વધારો:–(પાનુ ૬૧)

સ્થાવર જંગમ જેહેના વાસ, તેજપુંજ પુરણુ પ્રકાશ
જડ ચેતનમા રમતો રામ, અણુ માત્ર ઠાલો નહીં ઠામ
પંચ મહાભુત ત્રીગુણમા તેહ, નરનારી રૂપ અકલ્પગત એહ,
પચીસથી પરો, બાવનથી બાહાર, ધીર થાવર જે ઠારોઠાર
રાગદ્વેષ નહીં વીખવાદ, પંચ ઇન્દ્રીના જાણે સ્વાદ,
પુસ્પ માહે વાસના જેમ, તલમા તેલ રહુ છે જેમ,
પરેમા ધ્રત, કાષ્ઠમા વની, ઇક્ષુમા ગોલ, રહો જેમ દહની,
પુરૂષ પુરાણુ તે તેહનુ નામ, સહી કરણી કીરતારે કામ
અનેકના મન કામ અનત, લક્ષ ચોરાશી સરજ જત
ભરપુર ભરે અન પાણી પુર, નીરમલ નાર નારાયેણુ સુર,
જોગીભોગી જાણે મરમ, તે પારેં ગયા શ્રી ધર્મ

૫. કડી ૫૭ થી ૬૦ ને બદલે પામાં આ કડીઓ છે:–(પાનુ ૬૭)

જાયો વાત સુપે કોહો, નરપત્ય આગલ નેહ,
જેહ લખાણુ કરમમા, હોનાર વાત તે હોયે
કોડ બ્રમા મલે એકઠા, ટાલી ન સકે કોયે,
માત ગરભ બીંદુ પડ્યુ, હાણુ વરધ કે ખોટ
સુખદુખ, જનમ જરા, મરણુ પરણુની મહીમા મોટ
રોગ, ભોગ કે જોગ ને હાણુ, જાગ્રત સ્વપન કે સચ્ય,
તે ટાલ્યું ટલે નહી, જો પુરણુ કરે પરપચ
અન તોલ, પાણી વજન નેત્ર પલકારા કામ,

બાવીસ બાંધ્યે એ વીશ્યે સ્વાસોસ્વાશ કે શમ.
એકવીશ સહસ્ર ઉપર છસેંહે સોયે અજ્પા જાપ,
દમ બાધો એ દેહને, તે વેદ પુરાણે કાય
તત કેહે જઇને તેષમાં, ધીરજ્ય રાક્ષીને ધરમ,
લેલાટ લખાણું બાલને, કાઇ વશાયે કરમ.
ધરણીપત્યે ધરમને કહું, તે ચઉ વિધાતા જાણ;
કર્યાંતર માંડી કહું, વિક્રમ વરતે વાણ.

૬. કડી ૧૩૯–૪૦ ને બદલે પા. નો વધારોઃ—(પાનું ૭૬)

એહેવું ડાહાપણ તે એણે કરૂ, પણ તેણે સું કારજ સરૂ?
કાઇ ઉપાયે ઓસડ કરે, આવરદા ખુટે નીશ્ચે મરે.
કાઇ ઉપાયે કરો સહુ સોયે, કાલ પાસ પડું સર્વકોએ;
નાંમ જેટલાં તેટલો નાસ, ઉપાયે કરે તે સરવે હાસ.
લક્ષા લેખ કાહોના નવ મટે, તલભાર વધે, ન જ્વ ઘટે;
ઉપાય સરવે આલપપાલ, અજીત માયા છે કે કાલ.
એહેમા નવ્ય ચાલે કાહો તણું, હજાર વસ્ત જોરાવર ઘણું;
રાજા ધરમચંત મડ વીર, પરદુખભંજણ વીક્રમવીર.
ધીરવીર ધરમ ઉપર ધસે, હજાર વાત છે તે તો હસે;
તું ડાહાપણ કરને તાહરે, કાલ કહે વાર્તું માહરે.
મહીપત ચેત્યો પોતાને મન, બીજું કો નવ્ય જાણે અંનઃ
ચીતું કાલને કહે રાજન, કરૂ વેર સમજીને મંન.
કરે કુલ આચારે રીત, પરણાવા ઉપર બહુ પ્રીત,

૭. કડી ૧૫૯ પછી પા. નો વધારોઃ—(પાનું ૭૯)

છપે

કાહો કેહે આવ્યો તાવ, કો કેહે માળી મલીયો;
કો કહે કરડો નાગ, કો કેહે વાસી વલીયો;
કો કેહે વ્યાધી રોગ, કો કેહે સહસ જ વાગ્યું.
કો કેહે મારી મુઠ, કો કહે પાપ જ લાગ્યું:
ઈશ્વર માથે લે નહીં, જગત આહી મહીમા જુઓ,
સામલભટ કહે સાક્ષ એ મોત આવ્યે નીશ્ચે મુઓ.

પેસે અરણ્ય તીર, નીર ગંગાની બેસે,
ચડે કો પરવત મેર, ફરી પાતાળે પેસે,
પરવત માહે પરવેસ, રેહે આપ એકાંતે,
ઓસડ અમ્રત આહાર, ભમે ભુતા બહુ ભાંતિ,
કકર રાખે કે કોટીધા, સચ્ય પરપચ્ય ઝાઝા કરે,
સામળભટ કેહે સાક્ષ એ, મોત આવ્યે નિશ્ચે મરે ૨

માતતાત પરીવાર, પુત્ર મીત્ર જે પોહોડા,
અલખત અપરંમપાર, હસ્તી ઘણા મુલ ઘોડા,
સેવક સાથ સહુ સુર, પુર પુરણ પરતાપે,
અનંત બાહુ બાહે, છત્ર છાહે છત છાપે,
અગણત બહુ ઇંદ્ર તણી, કોડ વાર સુ કહુ કથી ?
મોત થકી મુકાવવા, સામળ કેહે કો નર નથી ૩

ચોપૈ

સુઆ કોયે નવ આવે ઘેર, પરીવાર કેહે કરો એ પેર,
સમસાન સલીતામે લીજીએ, અગનદાઘ એહને દીજીયે
કો કેહે રકને આપુ ધન, તો કમ જીવે એહનો તન?
રક ઘેર રતન તે છાજે કમ ? સાચુ ન કોહો તો મારા સમ
કો કેહે એ તો ભોળો ભ્રમ, કો કેહે કુડા એહના કરમ
રાજા નાપતા એવડુ ધન, તો એહનો નવ મરતો તન
જો ભુવન નાવતો ભૂપાલ, તો જીવત બ્રામણનો બાળ
તેડો રાયે બ્રામણ હારીયો, એ વીક્રમે વીપ્ર મારીયો
એહ બાપડો બ્રામણ રાક, એવડો એ વીક્રમનો વાક
ઉંડલમા કયમ આવે આભ ? વેનુમા કમ ચાલે નાભ
અગનીમા કમ બાથ ભરાયે ? સાગર કમ નરથી તરાયે
મેરૂ માથે કમ ઉપડે ? પગો કમ આકાસે ચડે'
અહીનો કમ લેવાયે મણી ? એ અડપત પામો અતી ઘણી
રક હાથ રતન નવ રેહે, કુડા લોક તે કુડુ કેહે
હાલે જીભ જમ પીપળ પાન, તે રાજા સાભળે છે કાન
એહ અકરમી બ્રામણ આપ બ્રમહત્યા રાજાને પાપ

એમ બોલતા મેહેશ્રી વાણુ, છાની છાની વદે છે વાણુ
કો કેહે સતવાદી ભૂપ, રામચદ્ર સરખા છે રૂપ,
એ તો દાતા આપોઆપ, પાપી બ્રામણુ કેતા પાપ
સુ સુખ લેઈ રાજા ઘેર જસે, કોહો મ્હે કાંઈ અનરથ થસે

૮. કડી ૧૮૪-૧ થી ૧૮૬ ને બદલે પા. નો વધારોઃ-(પાનુ ૮૩)

લક્ષ વીંછીની વેહના જમ, રાત્ય દીવસ અગની છે તમ
માહ્‍હા રોગ પ્રગટો છે આપ, પુરવ જન્મના છે મુજ પાપ
પાપે રોગ પેદા થાયે છે, પુન્યે દુખ સઘલા જાયે છે
તે હુ તાહરી ભાગુ બ્રાત, એક ઘડી બેસો એકાંત
દાવાદલ જેવુ છે દુખ, માટે મુજને કરવું સુખ
વડું માણુસ દીસે વવેક, તુજને પ્રશ્ન પુછું છુ એક
દુખભંજણુ છે સાહસન ધીર, કાને સાંભલીયો વીક્રમ વીર
ઉજેણી નગરીનો રાજ, તે કેહેવો નીત્ય પરતે કાજ
કેહે તે સાચુ કે તે જુઠ, બેસ ગમે તો કે તું ઉઠ
એહ સદેહ પુછુ છુ તુને, જાણુ તેહેવુ કેહેજે મુને
વીક્રમના સહુ કરે વખાણુ તે સાચુ કે જુઠું પ્રમાણુ
માહ્‍હારૂ દુખ ભાજે કે નાયે, વીખાણુ સાચાં જુઠા કેવાયે
દુખભંજણુ પેટો કે ખરો, જેહેવુ જાણુો તેહેવુ ઉચરો

૯. કડી ૧૮૮–૯ ને બદને પા. નો વધારોઃ (પાનું)

કેહે પથી. નાગ ! સુણુ, તાહ્‍હારા દેહમા દુખ,
તે વીક્રમથી કેમ થસે, સેહેજ વાતમા સુખ ?
સુ વેદ વીક્રમ કરે ? કે સું ઓસડ પાયે ?
કે મત્ર જત્ર કે ઓસડી તેથી કેમ સુખ થાયે ?
પનગ કેહે પથી સુણો વિક્રમમા વીદ્યા હોયે,
નોહ્‍લી કરમ નરપત કરે, તે કહી ન સકે કોયે
બોહોતેર કોઠા નવ નાડીરો, અમૃત વીદ્યના ભેદ,
મહીમા તે મહીપત લેહે તુજને કહુ છુ તેહ
ખરહ રાતે જે બોલજો, તો પ્રીતે રાખે પાસ,
સુર થાવે તપેપમા, જે આપે ઉદરે વાસ

મીતે રાપે પેટમાં અમૃત કોડા જાંહે,
તો સુપ થાયે સરીરમાં જેતાંમાં ક્ષુણું માંહ,
રોગ વધે તે રાયેને, આપર પામે મરત,
માહારો રોગ તો નીગમે, તે વેલાયે તરત.
મરવા ઉપર મંન કરે, સરીર માંહે લે સાપ,
એવુ કોણુ અભાનીઙ, અતી દુષ પામે આપ.
ઉંઘ વેચી ઉજાગરો, કુંણ કરે એ કામ,
પરદુખભંજણ લોક કેહે, વીક્રમ નરનું નામ.
ભૂક્ષો, તરસો કે બારજન, કેકો ભીક્ષુક જંન,
અન અપાવે તેહને, મેલ મતાવે મંન.
કોડ પુરે ક્યીતા તણા, તે ગુણ ગાથા ગાયે;
કીરત લેહેર સમુદ્રની, તે દોહોવે દસાયે જાયે.
ભાજે દુષ કમ ભુપતી, માગી કમ લેહે મોહોત ?
ગરજવંત તો ઘેલો જાણુવો, જેહેવો ખાલા ઓત.
દેહ વાહાલો માહારો મુને, જે રણમાં વસુ છું રાંક:
એહને કમ અલષામણી, જેને અલષત આડે આંક.

૧૦ કડી ૨૪૫-૨ ને બદલે પા. માં વધારોઃ-(પાનું ૯૧)

કર મીઠલ, ચડો વરમાલ, પડો આંતમાં તે ભુપાલ;
પસારી સહોદર રીસ, પ્રેમદા સાથે કરે કમ પીત ?
બોલો રાયે ચડાવી રીસ, ભ્રમર આપ ચડાવાં સીસ;
વરત ભંગ કરે મહાર, હું મુષ નવ જોઉં તાહર.
તું કોહોની અસ્ત્રી કોહો તણી ? પૂછે એમ અવતી ઘણી.
કેમ તારાનું કહે રે નામ ? મુજ સાથે સું તાહરે કામ ?
એકાંત સજ્યા બેઠી કમ ? સાચું ન કેહે તો મારા સમ;

૧૧. કડી ૨૪૫-૨ થી ૨૫૦ ને બદલે પા માં વધારોઃ-(પાનું ૯૧)

દુહા

તારી બોલી નેહસું, જોડીને બે હાથ,
માંડીને પુરવ કથા કહી અસ્ત્રીયે સ્વામી સાથ.
મહેન્દ્ર વછની દીકરી, પૂછે પીતાએ મરમ,
કોડ વાર ને લક્ષ વસા, મેં આપ વીચાર્યું કરમ.

તાપ લાગો મુજ નાતને, અતી આંણો અંકાર,
રાજ અણાવ્યા રાવલે, ક્ષેશું ન લાગી વાર.
સાન વાંન હુતું નહી, નોહોતું ચેતન કે જ્ઞાન,
કરમ વીષાંણું કરો થકી, દીધું કન્યાદાન.
સેવા કારણ હું સજ થઈ, જે ઘડી લાપણીય જાયે.
સાજી સનમુખ હું હતી, પોઢા હુતા રાયે.
નાગ નીકલો નીજ ઉદરથી, ઘરથી નીકલો એક,
માંહોમાંહી તે વઢા, વચન તણો વવેક.
કહું એકનું મેં કરું, તરેત રેડું મેં તેલ,
ધન અનરગલ કાહાડીયું, માહાલક્ષમીવત મેલ.
કડવી આણી કોચલી, પાઈ તકસું મીત,
પંનંગ તો કટકા થયો, રૂડી એ તો રીત
નાગે નામ ઓલખાવીઉં, ધરમધ્યોર્ંદર વીર,
માહારે કરમે હું વરી, વડહત વીક્રમ વીર.
એહ હગીગત માહરી, દીન્ય રાવલી દાસ,
દો આગના મુસ્તગ ધર, વગતારી યે વાસ.

૧૨. કડી ૨૫૨ થી ૨૫૬ ને બદલે પા. નો વધારોઃ (પાનું ૯૨–૩)

ચોપૈ

ફટ ફટ રે નમેરી નાર, કીવો અંના તે અપરંમપાર,
ધરમાનો વડો જે સાપ, દુધ આપણું જાણી આપ.
તેને સા માટે મારીયો ? હું જીતી બાજી હારીયો.
બીજાને ઉદરે રાષીયો, નાગ નારી મારી નાક્ષીયો.
પરદુષભંજણ માહારૂ નામ, તેં મીથા કરૂં એ કાંમ.
કામ વણુસાડું તેં માહરૂં, સુષ ન જોતું ઘડિ તાહરૂ.
નાગ તણા કટકા કર ધરા, પાણીયે પષાલી ને સુધ કરા
એક ઉદરથી નીકલો જેહ, બીજો તેહથી બાલો તેહ
કરકડા લેઇ કાવડમાં ધરા, વાંહાંથી વીક્રમ પથે પરવરા.
બેસી રેહે તું તો વાસીયે, કાવડ લેઇ જાતું કાસીયે;
નાગને જઈ પધરાવું ગંગ, પછે સમરવું માહારૂં અંગ.

૧૩. કડી ૨૫૯-૨ થી ૨૬૩-૧ને બદલે પા.ની પંક્તિઓ:-(પાનું ૯૪)

દુહા

કાવડ ગ્રહી તે કાંમની, કાઉ પણેથી કંથ;
પોહોર રાસ રહી પાછલી, પલીયા પોહોરે પંથ.
પુરપલ્ય પંથ પાછો વલો, અકલ વીચારી આપ;
વીક્રમ આવો તે વડ તળે, જંહાંથી તેરો તે સાપ.
વાત વનીતાને કહી, આ શરમાં રોષ;
એટલે એક આવી નાગણી, ગાત્ર મોટેરે ગોષ.
બીસ માં રે તું બાલકા? બેસ ઠરી રેહે આ ઠામ;
પંથી! વાત પુછું તુને, માહરે તાહારે કામ.
તુજ સરખો, તુજ જેવડો, તાહારી સોભા સુત્ર;
વીક્રમ નામ તેણે કહ્યુ, પેટ ઉતારો પુત્ર.
પેટ રોગ તે પુત્રને, અગંને ઉઠતો અંગ;
તેહને તે તેડી ગયો, સુખે કરી રાખો સંગ.
હું તે તેહની માવડી, તે તે માહારો તંન;
તેહેવા છો પંથી તમો, મહીપત રચ્યો મન્ય.
તે સુખીયો કે દુખીયો, કે મરત જીવત હોયે;
પંથી બોલો કે તે તમો, કહી ન સકે કોયે.
સાચું ન કોહો મુજને તમો તો બ્રંમહત્યાદીક પાપ;
એહ સંમ માહારે સીરે, જો દેયુ ફરીને સાપ.

૧૪. કડી ૨૬૪ થી ૨૬૮ ને બદલે કે. માં આમ છે:-(પાનું ૯૪)

તે સાપણને વાચા થઇ' વિક્રમ આગલ વાણી કહી;
સાંભળ! પંથી મારા ભ્રાત', જો માને તો કહું સાચી વાત.
તમ સરખો આવો એક જન, તેણે લીધો માહારો તન,
વિક્રમસેનનું લીધું નામ, આપો ઉદરે રેહેવા ઠામ.
તેહની મુજને ખબર જ નથી, કોઇ વાર કહું સું કથી?
જો જાણો તો મુજને કોહો, પછે મારગ જાયો કે સુખે રહો.

૧૫. કડી ૨૬૯ થી ૨૭૨ ને બદલે કે. માં આમ છે:-(પાનું ૯૫)

સાંગી વચન સીરપણ તણૂં, બોલા વિક્રમવીર;
સાચું કહું તે સાંભલો, નયણે ન ભરો નીર.

વાહરો પુત્ર જે રોગીયો, તે મેં લીધો શરણ
રૂડું કરતે કુડું થયુ, તે તો પામ્યો મરણ.
હકીકત તેહની કહું, જો માને છું વાચ
સાચાનો સૂરજ સાખિયો, માટે બોલુ વાચ.

ચોપાઈ

મન મૂકીને પૂછું તમો, તાહરો પુત્ર લીધો તે અમો,
મેં રાખ્યો ઉદર એહને, વ્યાપ્યો રોગ મારી દેહને,
તાર પછી વીતુ જેટલું, કારણ માંડી કહું તેટલું,
લખ્યું વિધાતા તે કેમ મટે ? દો આપ જો મુજને ઘટે
જો આખ માહે આવે ઝેર, તો ખાઓ ને લેજો વેર,
જો માતા ગમે મન તને, પુત્ર સાટે મારોજી મુને

૧૬. કડી ૨૭૭ થી ૨૮૬ ને બદલે પા. માં આમ છેઃ-(પાનું ૯૭)

દુહો

નાગણ કહે નરપત્ય સુણો, પીહર માહરૂ પાતાલ;
માતાને મલવા ગઈ હોયેક સભર કાલ.
ત્રણ માસ હું વાહા રહી, પીતા મુજ બોલો મુજ પેર;
હવે પૃથ્વીથી પાતાલમા નાવેસ માહરે ઘેર
ભરતખંડથી ભુમિમા, આવ્યે બેસે પાપ,
નાગલોકના નરપતિ, સહુ દે તે તો સાપ
માન્ય માણુ મુજ માવડી, કહી પીતાની વાત,
હવે પુત્ર મુજને કાહા મલે એ તો માહા ઉતપાત.
કુશળ પેમ કેમ જાણીયે, ક્યારે જોઉ મુખ ?
એમ કહી આસુ ભર્યા, હૈયામા મગ્ન દુખ.
પીતા માહરો પરસન થયો, આસરવાચા આપ,
ત્રણ જાતૂં છવે એટલુ, અમ્રત આપુ હાથ.
પછી પાણીઆણી હીરો, મુખ સદ્ધ્યન થાયો,
મરત તાણી ચતા નહી, મહીર મહપતાં જોરો.
જનનની એક રાખડી, પહી રૂડી પેર,
માતપીતાને મલી કરી, વલતી આવી ઘેર.
એમ સોવા મુજને કહી, કરજે રૂડું કાજ,
અસ્તનો પાણું કરજો, તો મુખ જીવાડું આજ.

૧૭. કડી ૨૮૭-૨૯૩-૧ને બદલે કે. માં આ પંક્તિઓ છે: (પાનું ૯૭)

દુહો

ભૂપત કહે: સુણ ભામની! પરમારથરૂ પ્રીત,
પુન કરો પરમારથે, તે રૂડાની રીત.
બાલક એક બ્રાંહ્મણ તણો નવ સંવછર સાર,
ચોરીમાંથી તે મુયો, વિધવા છે ઘરનાર.
અસ્ત બાંધાં છે બારણે, દીધી છે મેં ધીર,
તે કારણ હું નીસર્યો, જાતોતો જે તીર.
આંહાં આવો, તુજ સુત મલો, સાંભલ કામની કરણ:
ત્રીજો બોલો તેલમાં, બેઠી હત્યા ત્રણ.
કાહ્મું જીવે શૂ થયું? કરવું પડશે પાપ,
સ્વર્ગે જશે પરમારથે, વેદપુરાણે છાપ.
આપ અમૃત માતા! મુને, હું આવો તુજ શરણ,
તાહરા પુનમતાપથી, જીવાડું જણ ત્રણ.

ચોપૈ

તે નારીને આવ્યું માન, આપુ અમૃત દીધાં માન,
હું પૃથવીપત, બારે ભૂપ, સત તણો હું સ્વયે સરૂપ,
ત્રણેનું અમૃત લીજીયે, જે મન માને તે કીજીયે.

૧૮. કડી ૨૮૭થી ૨૯૪-૧ને બદલે પા. ની પંક્તિઓ છે: (પાનું ૯૭)

ચોપૈ

વનીતા બોલ મન માંહી વસો, હેત ઘણેથી રાજા હસો:
તું મોહોબોલી માહારી માત! સાંભલ મારા દુખની વાત:
સકાર કારણ હું તો ગયો, વીમ મંદરમાં વાસો રહો.
તેહને ઘેર આવ્યોતો તંન, દીઠી વીધાતા તે મેં દન.
પૂછી પાર મેં લીધો તરત, જાણ્યું મેં બાલકનું મરત.
ઉપાયે કીધા મેં તો કાડ, પાડી હનાર સાથે હોડ.
માહારો સમ તો મીથા થયો, જીવ તેહ બ્રાંમણનો ગયો.
મેં મમત કરી બાંધો બારણે, નીકળ્યો હું તેહને કારણે.
જાતોતો ગંગાની તીર, સમરપવાને તાંહાં સરીર.
એટલે હું આવ્યો વડ હેઠ, તાહારા પુત્ર રાખ્યા મેં પેઠ.

રોગ વધો તે રણમાં પડો, આ ચતુરાને હાથે ચડો.
કાંમની કામ કરૂ છે જેહ, તમને તો સંભલાવું તેહ.
જે તમને કાંઈ સુજે માત! તે રૂડી કોહો મુજને વાત:
કેહે નાગણ સાંભળ:' નરપતિ! તાહારી રૂડી રેષા રચી.
અમ્રત અજન લો માહરૂં, જેથી કાંમ સરે તાહરૂં
હ પરમારથ હાઢી કરે, વણ મોતે સા માટે મરે?
નાગપુત્રની થે છે હાંણ, માહારે તજવા પડવા પ્રાણ;
અમરત રાકી હું શું કરૂં? પુત્રવીજોગે નીશ્ચે મરૂ.
સુંપું અમ્રત રાયને હાથ, સનેહ કરો રાજાને સાથ.
તાહારે રાજા હરખો મંન, જીવાડો નાગણનો તંન.
માતાએ પુત્ર દીઠો જાહેરે, આનંદ અતી પામી તાહેરે,
રાજાને દીધી આસીષ, પરસંન હોવો ઉમયા ને ઈશ.

;ડી ૨૯૭-૩૦૩ને બદલે કે. ની પંક્તિઓ છે:-(પાનું ૯૯)

ચોપૈ

જાંહાં કન્યા પરણી'તી પેર, પાછાં આવાં તેણે ઘેર;
ધન ધરતીમાં સોંપું તાંહે, મુકો નાગ તેહના ઘર માંહે.
પાગે લાગી મનાવું મન, અરધી રાતે આવો રાજંન;
સ્ત્રી પરણી સાથે તેડીયાં, પાછાં એ મારગ એડીયાં.
જે નવ મુકે પોતાનો મરમ, રાખે ઈશ્વર તેહનો ધરમ;
પરદુખભંજણ જેહનું નામ, આવાં બ્રાહ્મણ ફેરે ગામ
એટલે રાજા ગામે ગયો, જયજયકાર નગરમાં થયો.
છોડો બ્રાહ્મણ, લીધો એકાંત, કોહો આગળ નવ ભાગી ભ્રાંત.
અંજન કરતે તે ઉઠીયો, મસ્તગ મુરછાથી ઉઠીયો.

૨૦. કડી ૨૯૮-૨થી ૩૦૧ને બદલે પા. નો વધારો:—(૧

ચોપૈ

મહીપત્ય પોહોંર્ડે પંથે પલો, તેહની આસીસ લેઇને વલો;
વીમ પેઠીયે બાંધો છ જાહે, પોતે રાયે પધારે તાહે.
રાણી પરણી પોતાને સાથ, અમર(ત) જોર રહો છ હાથ;
રાત સમે એક કોતગ હોયે, તે તો અંન્ય ન જાણે કોયે.

ગામલોકમાં જાણ જ થયું, દેસ બાધાનું દુખ જ ગયું;
રાણી તેડી રાજા આવીયો, ભુપત આદર સહૂને ભાવીયો.'
પુન્યકાલ પોહોંહો પરભાત, વીસ્વ બાધામાં ચાલી વાત.
પેટી બાંધી ગયો'તો જેહ, માહારાજ રાજ આવ્યો છે તેહ.
સજીવનવીદા કે અમરત હશે, બાલક ભ્રામણનો જીવતો થશે;
ઘેર ઘેર વલી ને ઠામોઠામ, જોવા આવું બાધું ગામ.
વધામણીયા આવી અડે, નીશાંણ ગાજે ને ગડગડે;
જેજેકાર જુગ બાધે થયો, કલપ વરખ ક્વીતાયે કહો.

૨૧. કડી ૩૦૮ પછી કે. નો વધારો:–(પાનું ૧૦૧)

અનેક દખણા બીજી બહુ, સતોસા સહોદર સહુ,
ગડગડા નાદ નિરઘોષ નિશાણ, ભલો ભુપત'ભલપણનો ભાણ.
ખરી ખબર સસરાને થઇ, કુઅરી વિક્રમહાથે'ગઇ,
યોગી પડીયો ચોટા માંહે, તે માહારાજા વિક્રમરાયે.
છડી અસવારી આવી મલો, વિયોગ કુઅરી સાથે ટલો,
નરપત બોલે મુકૂ આપ, ધૂનો અમારો કરજો માપ(ફ)
મેં અઘટતું કીધૂ ઘણૂં, નથી કામ થયુ તમ તણૂં,
તારે વિક્રમ રાજા હસા, બોલ રાજાના મનમાં વશા.
માન દેઇ તે બોલાવીયો, નરપતિ ઉજેણી આવીયો,

૨૨. કડી ૩૦૮ પછી પા. નો વધારો:–(પાનું ૧૦૧)

દુહા

રાણી જે રાજા તણી, તે રાંણિનો તાત,
ભાટ ચારણ ક્વીયે કહી, વીધાણ વીક્રમની વાત.
તમો પુરુ'ઠ પુત્રીને, ધજ બાધીને ધરમ,
તેણીયે વીધાણ હર્તુ, પોતા કેર કરમ.
માકુ લાગુ મુખ ! તુને, જાુકું કીધું જોગ,
તેં પરણાવી પુરસને શૈરવ જેહેને રોગ.
તે મહારાજ રાજરાજેશ્વરી, ધરમધોર ધર ધીર,
ઇન્દ્ર થકી જે ઉતપતો, વીક્રમજીત વડવીર.
હરખસમુદ્ર ઉલટો, રાણી સહીત જે રાયે,
પાલે પગલે લાગતો, જમાત્રને મલવા જાયે.

મહેન્દ્ર વાક છે મહીપાલ હો, માગ્યો સઘલો મરમ.
તે કુમરી વીક્રમને વરી, આપ વીચાર્યું કરમ,
ધન ભાગ્ય એ ભામિની, ધન કુમરી અવતાર,
ભુપત્ય જે ભ્રતખંડનો, દેવાંસી દાતાર.
વર પામી વીક્રમ સારખો, પ્રગટું પોહોતુ પુંન,
પ્રીતિર પરીઆ તારીયા, ન રહી એકે નુંન.
ધન ગોત્રજ ગુણ ગામને, ધન પરીવાર પરીયા પુર,
ધંન વીક્રમ વરને વરી, જે નારાયેણનું નુર.
પાયે પગલે પરવરો, બાંધી પોતાના હાથ.
દંતિ તરણાં લેઇ નીસરો, સસરો સી મુખ સાથ.
કાલાવાલા કોટીધા પરણામ કરી બહુ પેર,
જમાત્ર જેડે કંન્યકા, તેડી લાવો ઘેર.
દુંદુભી વાગાં દેવનાં, હેતુ જંનને હરખ
રોગી પરોં'તો વાટમાં, જે વીક્રમછત કલ્પવક્ષ.
રીતભાત પ્રીતે કરી, પુરણ મંન પરસંન
દેસ બાધામાં દાક્ષીયું, દેવતાઈ દરસંન.
સજનં સાથ સતોક્ષીયાં, ભોજ કરાવં ગામ,
હસ્તી ઘોડા પાલકી, દસ કોટીધા દાંમ.
જેહેવો હરખ અમને થયો, તેહેવો તમને હોયે
સાથ લાય લોસાહાસમાં ગાંજી ન સકે કોયે.
ભુપત્ય મેલા ભ્રતખંડના, કરો અધીપત્ય આપ,
તીલક કરૂં તાંહાં ત્રોહો વીધો, છત્રપતીની છાપ.
કોટી કલ્યાણ તાહાર થજે, દે વીક્રમને આસીસ,
પુરપત્ય તુંને પરસન હજે, આદ ઈમઆપત ઈસ.

૨૩. કડી ૩૧૧ થી ૩૧૩ને બદલે પા. તો વધારો:-(પાનું ૧૦૨)

દુહા

પરધાન આદે પુર સહુ, ગ્રાગ્રાં કરીને જતંન,
વેહેવારીયે વીક્રમ વધાવીયા, રૂડાં પુષ્પરતન.
પોહોતુ પરમારથ જાણજે, પોહોતું સફલી પુંન,
પુન વાત જેહેને મન વસી, તેહેને શાંહાંની નુંન.

વાસો રહો'તો વીપ્રઘેર, એક રાત્ય એક જાંમ,
એટલા માટે એટલું કરૂં નવે ખંડમાં નાંમ.
પુત્ર જીવાડો વીપ્રનો, ઉદરમાં લીધો સાપ,
રોગ ટાલો પનંગ તણો, એવો અતલીબલ આપ.
નીત નીત એહવાં નવનવાં, સત સહસધા લાખ,
પુરાણ સધાં જેહનાં પંડીતે, જેહની સાહાસ પૂરે સાક્ષ.
થયા નથી, થાયે નહીં, વીક્રમ કેરી જોડ;
અહુરણી અવની કરી, હાંકી જીતો હોડ.
કાંહી ઉંચ, કાં નીચ જન, કાંહાં રાયો કાં રંક;
કરો પુન પરમારથી, તેહ અલોકિત આંક.
પુંને જસ વાધે ઘણો, પુંન્યે પુત્ર પરીવાર;
પુંને હોએ પરાક્રમી, અલવત અપરંપાર.
પેડ કરો લક્ષ કોટીધા, સ્રીયો પરણી બહુ રીત્ય;
તેણે અરથ સરે નહીં, જો વાવે નહીં બીજ.
પુરાણ કરો પરમારથી, ગુણવંત ગરૂયો ગ્રંથ;
ધરમ કરમ ને શરમ સુભે, પુંન પરાક્રમ પંથ.
સહીયાસન બત્રીસની, કહી કથા કવ કાંમ;
વડું પુંન્ય પરમારથી, નવે ખંડમાં નાંમ.
ગ્રંથ કરાવિયો રક્ષીયેલે, કીધો સામલ કવીરાજ;
સોંપો ભાટ ગમાનને, જેહની લક્ષ કોટીધા લાજ.
સંસકૃત માંહેથી સોધીયુ, પ્રાકત કીધું પુર;
ભોજપ્રબંધ ભ્રતખંડમાં, નારાયણનું નુર.
કેહે પુતળી ભોજ સુણો, રૂડા છો તુમો રાયો;
એહેવાં જો પ્રાક્રમ કરો, તો ધરો સિંહાસન પાયે.
વાચા જે ચુકે નહી, બોલા પાલે બોલ;
તેહેવા થાયો તો પગ ધરો, તોલી જુયો મંન તોલ.
ગુજર દેસેં ગરૂયો ઘણુ વેગંનપુરમાં વાસ.
સી ગોડ માલવી વીપ્ર સુભ, કેહે ક્વી સામલદાસ.
પીતા પુરસોતમ તણો, વીરેસ્વરનો વંન,
લઘુ બંધવ લાધા તણો, માહારૂદ્ર ઉપર મંન.

સેવક સીવ સક્તી તણો, બ્રાંમણ કેરો ભક્ત,
કંકર સહુ ક્વી તણો, જસ વીષાંણે જગ્ત.
પુરાણ કરે પરમારથી, સારદા દીધી બુધ,
એહની ગત એ તો લેહે, સાચ જાુઠ કે સુધ.
સૌતા વગતા સમજતા કેહે ક્વીતા કર જોડ.
સામલ ભટ કેહેઃ બોલો સહુ જે જે શ્રી રણછે
ઇતિ સી સંહીઆસન બત્રીશી સ પુરણ

વાર્તા ૩ જી–કમળની, પુતળી ધનદા

દુહા

ભોજરાય (મન) વિમાસીયું, ભોજ(ન) કરાવ્યું ગામ;
ગુરુ પૂરણ યોગેં કરે, બેસણ ઘાલે હામ. ૧.
શુભ યોગ સાધી કરી, મેલ્યા રાણારાય,
વાજાં વિવધ વજડાવિયાં, ઉછવ મંગલ^ થાય. ૨.
પૂજી પ્રદક્ષણા કરી, જ્યમ બેસે તે ઠામ,
"હાં હાં" કરીને બોલિયાં, ધનદા જેહનૂં નામઃ ૩.
પગ મ ધરસ્યો રાયજિ! કાજ મ કરસ્યો એહ,
પરકારજ પ્રાક્રમ કરે, બેઠી શકે ઇંહાં તેહ. ૪.
નહિ થાય કો, થયો નથી, અવનીતલમાં રાય,
સાંભળ પ્રાક્રમ તેહનૂં, પછેં તું ધરજે પાય. ૫.

ચોપાઈ

ધનદાએ તિહાં બોલ જ કહ્યો, ભોજ પગ ખેંચીને રહ્યો;
બોલ્યા સામો જોડી હાથ, વિક્રમગુણની કેહેને વાત. ૬.

૧–૫ કડી માટે જુઓ કે–નોં વધારો, પરિશિષ્ટ ૩–૧. ૬. ધનદા૦–કે.
"ધનદા કહે છે રાજા ધન્ય, પુરવ જનમનું મેગદું પુન્ય.
ગરુઆ પુરૂષ તણા ગુણ ગાઉં, નિરમલ ગંગા નેહે નાહું."

ધનદા વચન ઇમ ઉચરે, સભા સહુકો શ્રવણે ધરેઃ
એક દિવસ વિક્રમ માહારાજ, ચાલ્યો પોતે મૃગયા કાજ. ૭.
સર્વ સૈન્ય પોતાને સાથ, ધનુષબાણ તિહાં ઝાલ્યાં હાથ;
વેરી ઉપર દીધી ચોટિ, તાહરે તેણે દિધી દોટિ. ૮.
ભરી ફાલ ને નાસી ગયો, રાજા તેની પૂંઠે થયો;
થાકી સેના સહુ કો વલ્યા, રણમાં કો કોહેને નવ મલ્યા. ૯.
અઘોર ભયાનક મહાવન રાય, વેરિ કાજે વિક્રમ જાય;
દ્વાદશ જોજનનું એક વન, તેહેંમાં જઈ પોહોંતો રાજન. ૧૦.
પશુ પક્ષી દિસિં વિકરાલ, વનસ્પતિની મોટી જાલ;
તરવર દિસેં બહુ જોડલા, દોડિ ન શકે તિહાં ઘોડલા. ૧૧.
વેરી નાસી ઠેકાણે અઓ, રાજા તે વન ભૂલો પઓ;
વિક્રટ ભયાનક આવ્યો કૂપ, તિહાં એક બેઠો દીઠો ભૂપ. ૧૨
હાથ પગ ગયા છે ગલી, ગયૂં છે ચેતન દેહથી ટલી!
રંક સરખો દીઠો દેહ, બેઠો દષ્ટ જુયે છે તેહ. ૧૩

---

૭ ધનદા૦–કે. "ધનદા ધરમમારગ ઉચરે, ધરણીવત હૈડામાં ધરે.
નગર ઉજ્જેણી અતિવ અનૂપ, ભારે વિક્રમ સરખો ભૂપ.
ગુણસાગર ગુણવંતો ઘણો, સહોદર પરનારી તણો."

દિવસ–કે. "સમે." વિક્રમ–કે. મોટો, ૮ ધનુષ૦–કે. 'હેતે શસ્ત્ર ગ્રહ્યાં બહુ હાથ.' વેરી–કે. "વારાહ ચોટ–કે. દોડ. વાહરે૦–કે. 'ચિતથી કરવા માંડી ચોટ.' ૯ થાકી૦–કે. 'વનમાંથી સેનાપત વલા, મહીપતને કોયે નવ મલા? ૧૦ અઘોર૦–કે. 'વિપરીત ઘોર ભયાનક વન, જન એકલો પોતે રાજન.' ૧૧ પશુપક્ષી–કે. વાઘ વરૂ. મોટી–કે. જોજન." જોડલા–કે. જોડલે; દોડી૦–કે. 'દોડી ન શકાયૂં ઘોડલે.' ૧૨ વેરી–કે. વારાહ. ૧૨ ફા. ભયાન(ક). વિકટ૦–ને બદલે કેમ્મૂં આ કડી છેઃ–
ભૂપ ત્રષા લાગી મહા ભૂખ, દેવાંશી પામ્યો માહા દુઃખ,
કોપિક કારમો દીઠો કૂપ, ભાલ થકી બેઠો તાહાં ભૂપ.
૧૩ ગયું૦–કે રંક ચેતન તો સઘલી ટલી. રક સરીખો કે. દીન દામણો.

પાસે કૂપ તણી છે તીર, તિહાં જઈ વિક્રમ બેઠો વીર.
કહોઃ ભાઈ! માનવની દેહ? કરો આરાધન કોહોની સેવ? ૧૪
નથી રાક્ષસ કે કિંનર નામ, કિમ બેઠો છે આણે ઠામ?
સુખિયા છો કે દુખિયા આજ, સ્યૂં ધારો છો મનમાં કાજ? ૧૫
ઘર મેહેલીને વનમાં વસ્યા, દેહ દમાણી દુઃખ કમ કસ્યા?
એહ વાતની વિમાસણ ઘણી, પૂછે એમ માલવનો ધણી. ૧૬
તે માટે હેરૂં ખોલીઈ, મન મૂકી મુજશૂ બોલીઈ. ૧૭

દુહા

એહવૂં સાંભલી તેહને, ચઢી ઘણેરી રીસ,
વાત કરી તુજ આગળે, શીદ દુખાડૂં શીશ? ૧૮
કોઈક આગલ જઈ મલી, દુઃખ ન કહીઈ રોય;
ભાર ખોઈઈ આપણો, આપી ન શકે કોય. ૧૯
જા તૂં મારગ તાહરૈં, તુજ શો કહીઈ મર્મ?
માહરૂં લાગ્યૂં ભોગવૂં, જેહવૂં લખિયૂં કર્મ. ૨૦

---

૧૪ તિહાં૦–કે. 'વિશ્વપતિ આવ્યો ત્યાં વીર.' ૧૪ કહો૦–દેખું કો માનવ કે દેવ, શુભ પ્રકાર કરું હું સેવ.' ૧૫ જક્ષ૦–કે. 'ભલા જક્ષી કીંનર કે ભૂત, અધિક જોગી કે અબધૂત.' સુખીયા૦–કે. માં આમ છે.-

રાહદારી અતિ રાજા રંક, ઉત્તર આપો આડે અંક,
સહજ મારગ બેઠા છો સુખી, કે દેહ દામણ્યા દુખી.
નિરમલ કાહો તમારૂ નામ, ઠરી રહ્યા કમ એણે ઠામ.

૧૬ ઘર૦–કે 'ઘર સ્રી છાંડી કમ વનમાં વશા, કઠ ઘણે કાયામાં કશા.' એહ–કે. ધાયક. પુછે૦–'ધન પુછે નગરનો ધણી'. ૧૭ તે માટે૦–કે. 'ખરી વાતથી મન ખોલીયે, માહારા રામ સાચુ બોલીયે'. ૧૮ વાત૦–કે. 'પગથી જ્વાલા પ્રગટી, તે સહેજે ચઢી શીશ'. ૧૯ કોઇક૦–કે 'દલની વાત જે દુખ તણી, રીસ ન કહીએ રોય'. ૧૯ ભાર૦–કે, 'અધિક ભાર જાયે આપણો, ગાંઠ ન છોડે કોય'. ૨૦ તુજ૦–કે. 'અંતર શા ઉચાટ'. માહરૂ૦–કે. 'કામે આવ્યા તે કરો, વહો તમારી વાટ'. ૨૦ તુજ શો ફા. તુજ આગળ શો. ૨૦ પછી કે ના વધારા માટે જુઓ પરિશિષ્ટ ૩–૨. ૨૦ [ ] આ પંક્તિ ફા. માં નથી, પણ કે. માંથી સંગતિ સારૂ લીધી છે.

[વાણી સાંભલી વિક્રમે વદ્યો વડહથ વીર;
આદ્ય દીધી અધિકી ઘણી, ધારણ દીધી ધીર]
તજો રીસ, વાણી કહો, મેલો મનનો શોક.
દુઃખ ભાજ્યૂં નહિ તાહરૂં, (તો)સુકૃત થાજ્યો ફોક. ૨૧
પરદુઃખભંજણ એક છે, ઊજેણી જે ઠામ;
[હેતે દુખી બોલી હસોઃ માણ્યો તાહરો મરમ.
પાસે બેસાઓ પ્રીતશૂં હાથ અડાડી કરમ.]
તૂં કિહાંથી પેદા થયો, કેહેને તાહરૂં નામ. ૨૨
નથી નથી કોય સરજિયો, વિક્રમ કેરી જોડ,
તે તૂંથી થાસ્યેં નહિ, શીદ કરે છે હોડ? ૨૩
ચંદ તણૂં અજુઆલડૂં, તે તારે નવિ હોઇ,
કામ. કર્યાં જે વિક્રમેં, બીજો ન કરે કોઈ. ૨૪
મોટા જન જે આચરે, તે સ્યૂં સઉથી થાય?
મનોરથ નિર્ધન તણા, મન માંહે સમાય. ૨૫

ચોપાઈ

ેા કહો દુઃખ મૂકી લાજ, તેહસ્યૂં મારે કરવૂં કાજ.
ણાં હૂં કહૂં દુઃખ નો કશો, તમે અમારી જોડે વસો. ૨૬
) માટે તમને શાનૂં ચિંત, ચાલ્યા જાવો તમારે પંથ.
[તારે મનની મૂકી મામ, પ્રકાશ કરૂં પોતાનૂં નામ]
વીરજિત વિક્રમ તે અમો, સુખે વાત કરોને તમો. ૨૭
ભાજ્યૂં દુઃખ, મનાવૂં મન, ત્યાર પછી લેવૂં જલ અન,
મિથ્યા થાસ્યેં માહરી વાણ, (તો) મનસા સુધેં સોપૂં પ્રાણ. ૨૮

૨૧ વાણી—કે. કારણ. સુકૃત—કે. 'તીરથવ્રત મુજ ફોક' ૨૧ [ ] કે. માથી આ પંકિત લીધી છે. ૨૨ પરદુખ૦—કે. દુખભજણ દુનીયા વિષે 'ગુણ ઉજેણી ગામ.' ૨૩ નથી૦ કે. 'નથી બ્રહ્મા સરજ્યો જન કો વિક્રમ જોડ.' શીદ૦—'કાંહો કરો મન કોડ'. ૨૫ મી કડી કે. માં નથી. ૨૫ પછીના કેના વધારા માટે જુઓઃ પરિશિષ્ટ ૩-૩. ૨૬ તમો૦—કે.માં નથી. અમારી કે. બીજા. ૨૮ થાસ્યેં૦—કે. 'ન કરૂં માહારઃ મનસા૦—કે. આદ્ય શકિતની મુજને

જો તાહરૂં કારજ નવિ સારિઈ, પૂરવકૃત સુકૃત હારિઈ.
એહવી વિક્રમે દીધી વાચ, ત્યારે દઢ માન્યૂં મન સાચ. ૨૯
સાચૂં બોલૂ હું સર્વથા, કહૂં મારા દુઃખ કેરી કથાઃ
તારકપુર પાટણનો રાય, જસવંતદે મુજ તાત કહિવાય. ૩૦
અજિતદે તો માહરૂં નામ, કુંયરપદાનૂં કરતો કામ.
માહરે ઘેર બ્રાહ્મણ આવતો, વાત કથા નૌતમ લાવતો. ૩૧
કથા એક દાદાની કહી, તે મેં મારા દિલમાં ગ્રહીઃ
પૃથ્વીપ્રદક્ષણા જે કો કરે, ગર્ભવાસ તે નવિ અવતરે. ૩૨
અડસઠિ તીરથ તેહમાં વલે, સર્વ દેવ તેહને તો મલે.
એહવૂં પત્ર તેહંણે વાંચિયું, તે મારા દિલમાં સાંચિયૂં. ૩૩
હેડા માંહિ હરિને ભજી, પંથ પલાયો અશ્વે સજી.
[માત પિતાને ન કહી વાત, રૂદે ધરીને ચાલ્યો રાત,
કરવા પરદખણા કારણે, બાલાપણ નીકળો બારણે.
અહર નિશાયે સમરૂં ઇશ, તે વેળા થયા દિન ત્રીસ.]
ઘર મૂક્યાં થયો માસ જ દિન, તાહરે મેં દીઠૂં આ વન. ૩૪
લાગી ત્રષા મુને સાંભરયૂં નીર, આવ્યો જિહાં કુયાની તીર. ૩૫

દૂહા

દીઠો કુયો તિહાં કારિમો, ફરતો વીસ જ વામ,
દીઠી મેં છાયા ભલી, (પછે) બેઠો આણે ઠામ. ૩૬
તે દાઢે હતી અષ્ટમી, દિવ ચઢયો ઘડી ચ્યાર,
કમલ ખીલ્યૂં એ કૂપમાં, ઉતમ રંગ અપાર. ૩૭

આણ. ૨૯ કૃત–કે જનમ; તાહરે૦–કે. સઘલૂ માનું તેણે સાચ. ૩૧ માહરે૦–કે. વિપ્ર એક ઘર નિત આવતો' ૩૨ ગર્ભવાસ૦–કે જનનીને જઠરે ન અવતરે. ૩૩ સર્વ દેવ૦–શ્રીરઘુપત. ૩૩–૧ પછી કે. માં આ પંક્તિ છે.–જે પરથવી પરદખણા હોયે, સુકીત એથી બીજું નહીં કોયે. સાચીયું તે ફા. તે મેં ગ્રહ્યું. ૩૩–૨ પછી કે. 'વપુ માંહે ઉપનો વૈરાગ્ય તે વેલા વૈભવ કીધો તાગ. ૩૪ હેડા૦–કે. ભોલેનાથ હેડામાં ભજી [ ] કે. નો વધારો. ઘર મૂક્યે૦–કે. દેવલ માસ એક બે દન. તાહરે–કે. વેગે.

હાથ એક ઉંચું કૂપથી, ડાંડી તો જલ માંહિ,
કોડ જીભ માહેંરી કરૂં, (પણ) શોભા કહી નવિ જાઈ ૩૮
સહસ્ર કમલની પાંખડી, કનક ધર્યો છે દેહ,
રંગ અનૂપમ જૂજૂયાં, શી કહું શોભા તેહ? ૩૯
પ્રેમલ પારિજાતક સમો, ડાંડી નવલી ભાલ,
વિણુ પુન્યે પેખે નહિ, એહ અમૂલક જાત્ય. ૪૦

કહ્યા થકી કેહેવાય નહિ, વણુ દીઠે ન મનાય,
દીઠે સાહસ ઉપજે, વણુ દીઠે દુઃખ થાય. ૪૧
(મેં) લેવા કર આઘો કર્યો, તિમ તિમ પાછૂં જાય,
ખાલી હાથ માહેંરા રહ્યા, ગર્ક થયૂં જલ માંહિ. ૪૨

ચોપાઇ

લાગી ઝુરણુ મુજને ઘણી, બેઠો હું આસન દ્દઢ કરી,
રાત્ય સમે તો ઝાડે ચઢ્યૂં, પ્રભાતિ આવોં કુયાત્રટ પડૂં. ૪૩

---

૩૯ ધર્યો–કે. સરીખો. ૪૦ સમો કે. તણો. વણ૦ કે. દીઠે તેહ મનાય.
૪૧ પછી કે. નો વધારો:–
તે દેખી રીઝ્યા ઘણું, જાણું લેવું એ આજ,
તીરથ ફલ બેઠાં થયું, સર્યું અમારૂં કાજ.
સરગ તણું સુખ શૂં કરૂં? શૂં કરૂં ઘણેરા ગરથ?
એક કમલ જો આવશે, સરે અમારો અરથ.
ધરમ, કામ ને અરથ એ, પામો પદારથ ચાર,
કમલ જડે એ કારમૂં, તો પડીયા પોબાર.
૪૨ પછી કે. નો વધારો–
ઇદુ વસે જેમ અભ્રમાં, જેમ વિદ્યુત ઝબકાં જાય,
કમલ કૂપમાં કારમું, તરત અલોપ તે થાય.
૪૩ લાગી૦–કે.
ખાંત લાગી ઝુરણમાં ખરી, કાડે મન પરતીકના કરી,
આ કમલ આહાથી લેઉં આપ, પાછો વશે બ્રહ્મહત્યા પાપ.
સોપેક સમ કીધા મન સાથ, હોડે કમલ નાતું મુજ હાથ.
મન કૂપે પડુ તો મરૂં, કાંહાં જાઉં, હવે શૂ કરૂં?
મીત મતીગના પીરે પડો, એહ ઠામે રહો હું અડો.

તીર્થવતા તે હૂં હારિયો, અંબુજ ધ્યાન ધરીને રહ્યો;
અંબુજસ્યૂં વિલગૂં મુજ મન, મેં તો તજિયૂં જલ ને અંન. ૪૪
એમ કાયા મેં તો કષ્ટમી, ફરી આવી બીજી અષ્ટમી;
તે દિન અંબુજ પ્રગટ જ થયૂં, દેખી માહરૂં દુ:ખ જ ગયૂં. ૪૫
માહરૂં દુ:ખ ગયૂં જેટલે, તર્ત અલોપ થયૂં તેટલે.
તે દાહાડો બેસી રહ્યો, માસ આઠ ઇમ કરતાં ગયો. ૪૬
તમે પૂછ્યૂં તે મેં ભણ્યૂં, ભૂખતરસનૂં દુ:ખ છે ઘણું;
વિજોગથી સૂકી જાણી છૂં, દીઠે નવપલ્લવ થાણી છૂં. ૪૭
દેહ થકી મુને વાહલૂં રાજ, તે મૂક્યૂં તીરથને કાજ;
તે તીરથ ગયૂં વીસરી, બુદ્ધિ આવી અંબુજમાં ઠરી. ૪૮
તે આવે તો પોહોંચે આશ, નહિતર દેહ કરૂં મુજ નાશ.
વિક્રમ વાત ધરી સવિ કર્ણ, આઠમમાં ઉછા દિન ત્રણ. ૪૯
સુણતાં મુજ લાગી છે રાઢ, તેં દીઠૂં (તે) મુજને દેખાડ.
વિક્રમં બેઠા સર્વે તજી, અંબુજને હીંપામાં સજી. ૫૦

પ્રભાતિ૦—કે આંહાં આવી પ્રભાતે અહું. ૪૪ અબુજ૦—કે વેડાગ તો વાધે મારીયો. ૪૪ પછી કે માં આ પંક્તિ વધારે છે.—વનફલ મુખ માંહે હું ધરૂં, કાલખેપ મા હોંયે કરૂં. અંબુજસ્યૂં૦—કે માહારૂં કમલમાં વલગૂં મન, તજું દેહસુખ જલ ને અન્ન. ૪૫. દેખી૦—કે, દેખી દુખ દલથી તો ગયું. ૪૬ માહરૂં૦—કે. કર લાંબો કરૂં જેટલું, અલોપ થયું જલમાં તેટલૂં. ૪૭ તમે૦—કે. પનરમે દિવસે જોવું છું, ભૂખ તરસ સંઘલી ખોહું છું. ૪૯ નહિતર૦ કે. નહી તો દેહનો થાશે નાશ. ૪૯—૧ પછી કે. ને વધારેલ—

દીઠી જાત ખત્રીયાં તણી, ટેક ન મૂકું પોતા તણી,
અન્ન વસ્ત્ર કે નોહે ઓરડી, તોહે અંબલાટ થાયે કોરડી.
વેઠે સાત દાહાડાનું ભૂખ, તોહે સુછ મરડે એ મુખ,
દલ ખોલી કહે નહી દુખ, જો ઘરમાં ગ્રાઝી હોયે ભુખ.
ન કરે કોની મિથ્યા શેવ, ખત્રી વાચની એક જ ટેવ.
દેહ ગયે પણુ ડસ નવ જાયે, ગયે છત્ર નીરો નવ થાય.
વસે નાક માંહે બહુ રીશ, ચડુ રાખે પોતાનું શીશ.
મુકાતી નથી મેં મામ, બેઠા રહું છું આણે ઠામ.

દુહા

દિન આવ્યો અષ્ટમી તણો, અતરકરણમા હેજ,
ફૂલ્યૂ કમલ કોઇ કારિમૂ, અરુણ આકારે તેજ. ૫૧
પત્ર પત્ર રગ જૂજૂઆ, સહસ્ર પાખડી પાન,
નથી દીઠૂ, નથી સાભલ્યૂ, તેહના સરખૂ વાન. ૫૨
દેખી કમલ રીઝયો ઘણુ, વિક્રમ જેહનૂ નામ,
એ રચના કોઈ દેવની, નહિ બીજાનૂ કામ. ૫૩
રાજરિધ નવનિધ જે, પુત્રમિત્ર બહુ રગ,
આ રચના જો તોલીઇ, તો નાવે પાસગ. ૫૪
અશ્વ બાધ્યો એક વૃક્ષસ્યૂ, સમરી હરસિદ્ધ માત,
રક્ષા કરે તૂ માહરી, કરે નહી કો ઘાત. ૫૫
કાછ ભીડી દૃઢ થયો, સમર્યો વીર વેતાલ,
કરુણા દેવ કરુણા કરો, જેહ વસો (છો) પાતાલ. ૫૬
ચાચર દેવ્યા ગામની, કુલદેવ્યા હરસિદ્ધ,
મહાકાલેશ્વર મહા જતી, વાણી તેહની લીધ. ૫૭

---

૫૧ અતકરણમા કે હેડા માહે ફૂલ્યુ૦–અણુજ દીઠુ અવનવુ તરુણી જેહવુ તેજ ૫૨ પત્ર પત્ર–કે પાચ રગ એક પત્રમા તેહના સરખુ કે વિપરીત રૂડુ ૫૩ વિક્રમ૦–કે નરપત નિરમલ નામ નહીં૦ કે કો દેવતનુ કામ ૫૪ જે કે સિધ્ય આ૦–કે તે શોભા એ તોલ તો પછે નહી પાસગ ૫૫ અશ્વ કે તેઙાગ વૃક્ષસ્યૂ–કે વરખમા કરે૦–ઘોડાની જે ૫૫ પછી કે માં આ પક્તિ છે – વરૂપે ચોકી વીરની કરી રહી તે ઠામ, વરૂ વાવ કો વનચરી લઈ શકે નહી નામ ૫૬ કાછ૦–કે ભીડો કાછડ ભૂપતિ, સમરો ઇષ્ટ આગાલ, કરુણા૦–કે વરુણ દેવ વાહારે ચડો, પરવરુ હું પાતાલ ૫૬ પછી કે મા આ કડી છે –

અતર આવરદા લહે, વગે કરે તે વરત,
વિસવાસ ખરો વપુ વિષે, માહરિ માથે નહી મરત.
મોત થકી જે નવ ડરે, જોણા ત્રાહે જાય,
વાનસધ કે રાખસો, ન ગણે લેખા માહ

૫૭ કુલદેવ્યા–કે હે તું શક્તિ ૫૭ પછી કે નો વધારો–

ગજરથ ઘોડા નીગમી, નીગમૂં ચકવે રાજ,
ઝંપાવૂં આ કૂપમાં, પરદુઃખભજન કાજ. ૫૮

ચોપાઈ

રાય પડ્યો પાણીમાં જઈ, તે ગર્જના પાતાળે ગઈ,
અભય, અજિત મહા સાહસ ધીર, ભેદી ન શકે તેહને નીર. ૫૯
નાસે હરણુ દેખીને વાઘ, તિમ પાણીઈ આપ્યો માગ;
તે ભમીને લીધો પાર, તેટલે એક દીઠો દરબાર. ૬૦

---

૧ નિશ્ચે મન નરપત કરે વવેક વિચારે વરત
૨ આયીષ્ય પુરણ થયા વિના, મેલ ન આવે મરત
એમ લખુ હોયે કરમમા, તો તો એમ જ થાય,
નાઠે કો છૂટે નહી, કાલ અચાનક ખાય.
મગ ફોરીને પેસતા, મરત ન મેહેલે મોત,
આવી પુરે ઉડરો, જમ ગોઢો ગોફણુ સોત
જીવ ગયે કર્હુ ઘણૂ, જો થાયે પરકામ,
ઈશ્વર પાસે એ માગીયે, રેહે વચન બોલ ને મામ
૫૮ પછી કે નો વધારો—
હા હા દુખાયે કહુ ના મા ભારે ભૂપ,
પલવટ વાની પૃથવીપતિ પડો કારમે કૂપ.
ઋદ્ધ જેહેના હોય પાધરા જેહને માથે ઈશ,
પુન્ય વાહાનૂ હોય જેહને, તે પાસે જુગદીશ,
અવળૂ કરે જો આપથી, સહેજે સવળૂ થાય.
અમૃત થઇ તેહને પચે, ઝેર ભયાનક ખાય,
ધરિ દામ દેવાળને, જો ઢાઢા પાધરા પેર,
વાજ સહિત વાલી ફરી, આપવા આવે ઘેર.
ઈશ્વર સનમુખ જેહને, જેહને દૃઢ વિશવાસ,
દૂર દુખ તેહથી રહે, સુખ સમીપે વાસ
૫૯ લીટી૦—કે નરપત પડીયો ઉંડે નીર. ૫૯ પછી કે. નો વધારો—
'અગન ન બાલે કાળ ન ખાય, બેરો ભૂત વાયુ નવ ભય,
સિદ્ધ માત તણી શુભ સેવ, માથે જેહને છે માહાદેવ.'

ઉઘાડી પેઠો તે માંહિ, શોભા દીઠી નૌતમ સાંહિ,
એહેવી શોભા લીલ વિલાસ, જેહવો સુરનાયકનો વાસ. ૬૧
જાુઈ તો વાડી એક જ ફુલી, અઢારભાર વનસ્પતિ ભલી,
જેહવું દિઠૂં હતું સાર, તેહવાં દિઠાં સહસ જ બાર. ૬૨
માન સરોવર જેહવૂં વાર, અંબુજ ખીલ્યાં ઠારોઠાર,
સુર તણાં વાજાં વાજંત, ગોખ સુર તેહના ગાજંત. ૬૩
ધ્રૂટે બહેક કસ્તુરી તણા, શોભા નહિ તિહાં કો મણા.
બોલે મધુરા હંસ ચકોર, પોપટ મેના કોયલ મોર. ૬૪
૭ રિતુની શોભા જેહ, એક રિતુ ખીલે છે તેહ.
દેખી દુઃખ રાજાનૂં ગયૂં, માહરૂં જીવિત સફલૂં થયૂં. ૬૫
શોભા જોતાં આયો જાઈ, કોનો ભય નહિ મન માંઈ.
દેવદાર, કેતકી, ચંપક જાય, માલતિ, મરુયો જાુઈ લતાય. ૬૬
અનેક તિહાં બેઠી માનુનિ, શરદનિશા જેહવી જામની,
હસે, રમે, ગાઈ ગુણગીત, દે તાલી મન આણી પ્રીત. ૬૭
તેહમાં એક આપે છે સુખી, બીજી સહુ તે તેહેંની સખી.
જેહવી હાથે બ્રહ્માઈ ઘડી, એહેવી રાયની દ્રષ્ટે પડી. ૬૮

૬૦–૧ પછી કે. ના વધારા માટે જુઓ પરિશિષ્ટ ૩–૪. ૬૦ તે ભમીને૦–કે. તેહ રૂપનો. તેટલે૦–કે. સઘલી શોભામાં તે સાર. ૬૦ પછી કે. નો વધારોઃ–'ગુફા એક દીઠી માહા મહેલ, ઇન્દ્રાસન સમ શોભા સેહેલ.' ૬૧ એહવી૦ કે. માં નથી. ૬૨ જાુઈ૦–કે. ફુલવાડી ફૂલ ને ફુલી; જેહવું૦–કે. શુધ એક સરોવર સાર, કમલ અતિસે અપરંપાર. ૬૩ જેહવું કે સરખુ અંબુજ ખીલ્યાં કે. કમલ કારમાં. સુર તણાં૦–કે. વાગે દેવતાઈ વાજંત ગોખે શબ્દ તેહના ગાજંત. ૬૭ અનેક૦–કે. માંહે બેઠી છે માનની ભરજોબન બારે ભામની; જેહવી શરદ નિશાની રાત, જાુવતી દીઠી એહવી જાત. ૬૮ જેહવી૦ કે વનિતા દીસે રૂપે પડી, ઘણે હેતે વિધાતાએ ઘડી. ૬૯ એહવું૦–ને બદલે કે. માં આ પંક્તિઓ છેઃ–

પરનારી સહોદર એહ, નારી સાથે કરે નહીં નેહ.
એહને કામ છે કમલ જ તણૂં, તેહ દેખતાં હરખો ઘણૂં.
જીવથી વાહાલો જાચિક જન, મહિમા પુન ઉપર બહુ મન.

એહવું ચિંતવી આપો જોય, કમલ લીધાની મનછા થાય;
સરોવરની પાળે (રાય) ચઢ્યો, એટલે સ્ત્રીની દૃષ્ટે પડ્યો. ૬૯
પાડી બૂંબ કર્યો પોકાર, ધાયા તિહાં ચોકી કરનાર.
બાર સાહસ આવ્યા તિહાં જોધ, કર આયુધ ને કરતા ક્રોધ. ૭૦
માર માર કરતા બહુ ધાય, રાજા ઉપરિ કરતા ઘાય.
કરવા માંડિ અધકી ઘાત, રાજા સમારે હરસિધ માત. ૭૧
સમર્યો વીર, આવ્યો વેતાલ, નાંખી ચીસ ક્રોધ મહાકાલ.
ઇષ્ટ દેવનૂં સમરણ જ કર્યું, ખડગ કોહલૂં લઈ આગળ ધર્યું. ૭૨
લાગી રીસ રઢીયાળી રાઠ્ય, કો કોહોની મન નાણે આશ.
મચ્યૂં જુદ્ધ, મચ્યો રણજંગ, રહિ ન શકે કો કાયર સંગ. ૭૩
લઘુ લાઘવી વિદ્યા (તિહાં) કરે, ફરે ચાક તિમિ કુંડે ફરે;
દેઈ ભીતર ચોઢે ઘાય, બીજાનો નવિ ફાવે દાવ. ૭૪
જિમ મેરૂશૃંગે મેહ જ પડે, વિક્રમ અંગે ઘા નવિ અડે;
કેહને ટોળી પાડે ધરણ, કેહના ભાંગ્યા વાંસા ચરણ. ૭૫

૬૯ એટલે૦—કે. બારે ભેય ભામિનીને ચયો. ૭૦ ધાયા તિહાં—કે. વાહારે ચઢ્યા. બાર૦—કે. જોર કરી ધાયા સહુ જોધ, કર આયુધ ધરીને ક્રોધ; પેઠો તસકર પેદા થયો, લંપટ લંડ હરામી લહો. ૭૧ કરતા બહુ કે. કરંતા. રાજા૦—કે. હેડે સમરી હરસિધ માય. કરવા૦—કે. માં નથી. ૭૨ ને બદલે કે. ની આ પંક્તિઃ—

"પ્રીત રીત તેણે છાંડીયો, મોહકમ ધાયો દેવા માંડીયો,
ધાયો વીર રાખી તે ધીર, વેતાલો સમરો મહાધીર,
પવનવેગથી આવ્યો પાસ, ખડગ કોહોલૂ દીધું તાસ."

૭૩ રહિ૦—કે. સામદ રહી શકે નહીં સંગ. ૭૬ અદૃષ થઈ૦—કે. ભૂતવિદ્યા આકાશે ભમે. ૭૬–૧ પછી કે. માં આ વધારો છેઃ—

ખેચરી વિદ્યા કેરો જાણ, સકલ જુગમાં એહ સજાણ.
વેતાલ સરીખો છત્યો જાત્ર, બીજા બલિયા એમાં કુણ માત્ર.
છત્રીસ આયુધના જાણે ભેદ, ખત્રી ધરમમાં નોહે ખેદ.
જેહને માથે શક્ત સરૂપ, તે કમ ભેદાયે મહા ભૂપ.

અદષ્ટ વિદ્યા આપે રમે, અદષ્ટ થઈ ... શે ભમે.
દારુણ રાઢિ તે સ્થાનક થઈ, ત્રિણિ પક્ષ ... કરતાં ગઈ. ૭૬
બાર સહસ્ર જોધા મારિયા, યુદ્ધ કરતાં તે સહુ હારિયા;
પડી બૂમ ગયા સહુ ત્યાંહિ, ખેલે છે ચામુંડા જ્યાંહિ. ૭૭
સાંભળી કાને રમતાં ચીસ, અંતઃકરણમાં આણી રીસ,
સમાચાર એ શો લાવિયા? સ્થાનક મૂકિ કિમ આવીયા? ૭૮
માતા! કો આવ્યો માનવી, તે છે દેવ કે છે દાનવી;
કમલ ચૂંટવા ઘાલે હાથ, તાહેરે યુદ્ધ કીધું તે સાથ. ૭૯
ત્રિણિ પક્ષ સુધી તો વઢયા, તેણે અમને અધિકા નડ્યા,
કાહેનો માર્યો તે નવિ મરે, ધરી ખડગને કુંડે ફરે. ૮૦
લેવા માંડ્યો તેણે પ્રાણ, તે માટે તમને કરૂં જાણ. ૮૧

૭૬–૨ ત્રિણિ૦ કે. તાંહાંથી પંચ એમ કરતાં ગઈ. ૭૬ પછી કે. માં વધારોઃ–

હોંસાલા હોડે હારીયા, સામા થયા તેહને મારીયા.
નાઠાનું નવ લીધું નામ, યુધપત ક્ષત્રીનાં કામ.
રામ રાવણની રાઢ જ ધણી, તાંહાં શોભા જાણે તે તણી.
જાણે છે ભાઠને ભારથ, સગ્રામે રાજા સમરથ
સિકાર વાઘ તણા જે કરે, તે નર દેખીથી કમ ડરે?

૭૭ બાર૦–કે. કાયર નાઠા તે હારયા સનમુખ શૂરા તે મારિયા. ફા. ખેલ્યે છે.
૭૮ ફા. અંતસ્કરણ. ૭૮ ને બદલે કે. મા આ કડી છે.–

આયુધ નાંખી સહુ કા નમા, દોખી ને તસકર તેણે દમા.
વાડ જુધ કરે વિધવિધ, દીસે છે કા સાચો સિદ્ધ.

૭૯ માતા૦ કે માહા રૂપલો છે માનવી. ૭૯–૨, ૮૦ અને ૮૧ કે. માં નથી.
૮૧ ફા. તુમને. ૮૨ દુહાને બદલે ક માં આ ચોપાઈઓ છે–

સેવકની વાણી સાંભળી, માતાની પોહોતી મન રલી.
આયુધ કરમાં લીધો લંઠ, ચાલી ચતુરા તે ચામુડ.
દીઠા ભારે માણસ ભૂપ, રાજતેજ રઢીયાળૂ રૂપ,
મૂકો ખાર ને પરઠી પ્રીત, પૂછી વાત રૂડેરી રીત.

દુહા.

વાણી એહવી સાંભલી, ચાલી છે ચામુંડ,
વિકરાળ રૂપે તિહાં, કરમાં ઝાલ્યો દંડ. ૮૨
નિકટ જઇને પૂછીયું, કોણ ગામ? કોણ નામ?
કોણ જાત? કોણ ઇષ્ટ છે? કિમ આવ્યા આ ઠામ? ૮૩
દેવદાનવ આવે નહિ, લોપે નહિ કોય આણ;
આવે તે જાઇ નહિ, લેઇ પોતાના પ્રાણ. ૮૪
કોણ શુકન તુજને મલ્યા? કુણ ગ્રહ વાંકા તુજ?
કે આયુષ આવી રહ્યો, તે સાચું કહે મુજ. ૮૫
તાહરે વિક્રમ બોલિયા: મુજને કહે તું આજ;
સ્યું તાહરે માથે શિંગડૂં? જે લોપે નહિ તુજ લાજ. ૮૬
એવડૂં તુજ પ્રાક્રમ કસ્યૂં? છો તો સ્ત્રીની જાતિ;
અજિત કહાવો એકલાં, તે મુજને કહો વાત. ૮૭
સુણ માનવ! તુજને કહું, આદિ જગતની માત;
જેહને શિવ સરીખો ધણી, હિમાચલ તે તાત. ૮૮
જગત વિષે વ્યાપી રહી, સઘળે આપ સ્વરૂપ,
તેહ તણી જે સહચરી, સાચૂં માનો ભૂપ. ૮૯

---

૮૩ ને બદલે કે. માં નીચેની ચોપાઈ છે.-
સાંભળ રે તું વડહથ વીર! તુજને કમ નવ બોળે નીર,
કમ જીવતો આવ્યો આંહાં, માહારી વાડી માહા વન માંહે
૮૫ પછી કે નો વધારો-
દેવરૂપ છો દીસતો માટે પૂછું વાત,
નહીતર વણ પૂછે મરૂં, કરૂં તમારી ઘાત.
૮૬ તાહરે૦-કે. વિક્રમ કહે વિનતા સુણો, અકલ તમારી આજ. ૮૭ તુજ પ્ર૦-તુમ. સ્ત્રીની કે. અબળા. તે૦ કે. કહે વાણી વિખ્યાત. ૮૮ તુજને કે. મહિમા. આદિ૦-કે. માહામાયા ઉમયા માત. જેહને૦-કે. પરણીપત જેહેનો. ૮૯ જગત વિષે કે. વિશ્વ વ્યાપી. સઘળે૦-અજે આકલ સ્વરૂપ. તેહ૦-કે. કરવા હરવા નિધિકર્મા,

જયા, વિજયા, બહુચરા, ચામુંડા જે સાર,
કોડાન કોડિ બીજીય છે, આભ્યંતર તે ચાર. ૯૦
પદપંકજ નિજ સેવતાં, ઇમ વીતા કેઇ કાલ;
એક દિવસ અમને કહ્યું, આણી અધિકો વહાલ. ૯૧
સ્થાનક ચ્યાર પોતે રચો, પૃથક્ પૃથક્ ચઉદીશ,
ખાઓ પીઓ ને વાવરો, કરો પૂરપ્રવેશ. ૯૨
પૂરવદેશ જયા વસે, દક્ષિણ વિજયા ઠામ,
પશ્ચિમ દેશ બહુચરા વસે, યામ ચામુંડા નામ. ૯૩
શોભા વિવિધ પેરની, ખાનપાન બહુ ભોગ,
જરામરણનૂં દુઃખ નહિ, વ્યાધિ, ભય, નહિ રોગ. ૯૪
છય રત્ય સદા ફલે, અંબુજ અધિકાં હોય;
મહિમા મહાકાલી તણો, ગંજી ન શકે કોય. ૯૫

સેદ જાણો ભૂપ. ૮૯ પછી કે. નો વધારો:—

ચોસઠ રૂપ ચોખૂટમાં નિરમલ રૂડાં નામ,
સેવક સંકટ ભાગવા થીર થૈ ગ્રાજે ઠામ.
તારા, અંબા, તોતલા, વંધવાસી, વેહેરાઇ,
ખાડા, ત્રિપુરા, તારકા, અખિલ તેજ અજાઇ,
શારદા, સિદ્ધિ, સિંધવા, રૂડી રામા, રખમાઇ,
કૂતા, ફૂલી, કાલિકા, માહાદેવી, માહા માઈ,
બહુચર, બાલા, બાલકા, હિંગલાજ, હરસિંધ્ય,
આઇ અનપુરણા, ઈશ્વરી, વેદવિખાણી મુખ્ય,
પવિત્ર નામ પરમેશ્વરી, પારવતી પરતાપ,
દાસી તે દેવી તણી, ચામુંડા હું આપ.

૯૦ જે. કે. શુભ. કોડાન૦ કે. બીજી દાસ બોહો લાખ છે. ૯૧ અમને કે. ઉમયા ૯૨ પૃથક્ પૃથક્૦—કે. ચાર પાસ. ૯૩ દક્ષણ કે. પશ્ચિમ. પશ્ચિમ. કે. દક્ષિણ. યામ કે. ઉત્તર. ૯૪ ફ્લ. વિવધ. પેરની કે. પ્રકારની. ૯૫ પછી કે નો વધારો.—

મનગમતી મોજો કરો, વિવિધ પ્રકારે વરત,
આવે કપટ કરી ઈહાં, તો નિશ્ચે પામે મરત.

ચોપાઈ

હૈડા માંહિ રાખી ધીર, વચન પ્રકાશે વિક્રમ વીરઃ
માતા ! મૂકી મન આંબલો, મુજ તણી ઉતપત્ય સાંભલો. ૯૬
આગેં સુરનાયકનો અંશ, મૃત્યુલોક માનવનો અંશ;
માલવ મુખ્ય ઉજેણી ગામ, વીરજિત વિક્રમ મુજ નામ. ૯૭
ઇષ્ટ આગીંયો રહે નિજ સાથ, માહેરે હરસિદ્ધિનો હાથ;
માહાકાલેશ્વરને પૂજ્યઇ, તેહના જોર થકી ઝુઝીઇ. ૯૮
તજી ગર્વ, ઘર, સુત, રાજ્ય, આવ્યો છૂં કરવા પરકાજ;
એક કમલ ઇહાંથી લેઇસ્યું, ગરજુ છે તેહને દેઇસ્યું. ૯૯
[મુજને તો નવ ખાલે નીર, વ્યંતર ભૂત ન લોપે વીર.]
એ હકીગત અમારી ખરી, સુણજો આપ માતા ! ચિત્ત ધરી. ૧૦૦

દુહા

સૂણતાં હરખી ચંડિકા, ભલે આવ્યો આ ઠામ,
(હું) ખોલું છું કેઈ દિવસની, માહેરે તાહરૂં કામ. ૧૦૧

અચરત મુજને ઉપનું, હું કમ જીવો આપ ?
ઉતપત કહે તું તાહરી, વાંક પૂતા તે માપ.

૯૬ હૈડા૦-કે. ધરણીપત રાખી મન ધીર. આંબલો ફા. આવલો. ૯૭ ફા. મૃત્યુલોકે ૯૮ જોર થકી. ફા. જોરથી. ૯૯ ગર્વ-કે. રિધ્ય. ૧૦૦ પછી કે. નો વધારો.-

પરદુખભંજણ કહે સહુ નામ, કરવા આવો છુ તે કામ,
આવો કમલ ચાહાંમાંથી એક, તારે રહે અમારી ટેક.
નહીતર જુધ અમારે થશે, લાજ ચોકીવાલાની જશે.

૧૦૧ સૂણતાં-કે. વનિતા. ચંડિકા કે. વાતથી. હું ખોલું. કે. વાટ જોતી'તી. ૧૦૧ પછી કે. નો વધારોઃ-

હૈયે વધારી હામ બહુ, મહીપત મલવા માટ,
વેરૂ ફૂલ વનિતા કહે, જે આવો વિક્રમ વાટ.
બુધસાગર પછે બોલિયો રામા એ શી રીત ?
વાટ જુવે તું માહરી, તે કીહા દિવસની માત.
ચામુંડા કહે ચિત ધરો, રોશ મ ધરશો રાજ !
કારણ મોત વણું કર્યું, જે છે વાહર કાજ.

કોગેક દાડે આવતાં, પારવતીને પાસ,
એક દિવસ પ્રસન્ન થઈ, મુજને દીધી આશ. ૧૦૨
દાઢિ દાઢિ નવિ આવિઈ, દુઃખ સેહેવા નિજ જાત,
આવો રમવા તે સમે, જાહેરે હોય નવરાતિ. ૧૦૩
માસ પુંઠે બે અષ્ટમી, તે દાઢે પૂજન;
કમળ વડે કરૂ આરતી, સાંભળ તૂં રાજન! ૧૦૪

ચોપાઈ

નવરાત્રિના મોટા દિન, અમો ગયા કરવા પુજન;
વાટે જાતાં આવ્યૂ અરણ્ય, એક સ્ત્રી પડી'તી ધરણ. ૧૦૫
તે ઉપરિ મેં દ્રષ્ટજ કરી, મુઈ માતા જીવે દીકરી;
તે સ્ત્રી દીઠી પામી મૃત, કુંયરી ઉછગે લીધી તરત. ૧૦૬
ઈમ કરતાં ગઈ કૈલાસ, કુંવરી(ને) મેહેલી ઉમયા પાસ;
હેત કરી સાહમૂં જોઈયૂ, જન્મ તણૂં દુખડૂ ખોઈયં. ૧૦૭
કઠ કુસુમનો ઘાલ્યો હાર, આપ્યૂ રૂપ તે અપરમપાર.
મેં કહ્યૂ એહેને સ્યૂ કરૂં? કિહાં રાખૂ? કિહા લેઈ ધરૂ? ૧૦૮

---

૧૦૨ કોયેક૦–કે પૂજા કરવા નિત જતી મુજને કે અધિકી ૧૦૩ દા૦ કોઈ દાડે નવિ આવે, દુખસેં નિજ જાત. ૧૦૩ ને બદલે કે. મા –

કહુ દાઢી નવ આવશો, દુખ સહેવા નિજ જાત,
આવજો વરસે આઠ દન, જાહારે હોય નવરાત

૧૦૪ સાભળ૦–કે માનશે માહારૂ મન ૧૦૪ પછી કે. આ પક્તિ છે—
વચન માતનુ મસ્તગ ધરૂ, જેહવો હુકમ દીધો તે કરૂ ૧૦૫ પછી કે.નો વધારો –

ગઈ દ્રષ તે ઉપર તરત, માનની તે પામીતી મરત,
ધાવતુ દીઠું એક બાલ, રહા ઉભા જોવા તતકાળ.

૧૦૬ તે૦–કે નજર નાર ઉપરે કરી ૧૦૬–૧ પછી કે મા વધારો.–પેટ ઉપર રમતી'તી એહ, નાનુ બાળક, પ્રકટો નેહ તે સ્ત્રી૦–કે. તે કુચરી ઉછગે લીધ, કરૂણા ઘણી તે ઉપર કીધ ૧૦૭ હેત કરી કે શુભ દ્રષ્ટ ૧૦૮ કહ્યુ કે૦ કહ્યુ

તાહેરે મુજ દીધી શિખ્યાય, સ્વસ્થાનકે તૂં લઈ જાય;
વરસ સોળની જાહરે થસ્યેં, વિક્રમ તુજ આસન આવરશેં. ૧૦૯
તે ઉલપ્પ્યાનૂં રચ્યૂં ઈંધાણ, પગે પદમ કમલ પરમાણ;
ઢીંચણુથી હરશેં હેઠા હાથ, તે જાણે પૃથ્વીપતિ નાથ. ૧૧૦
તેસ્યૂં પ્રીત ઘણી થાપજે, આ કુંયરી તેહને આપજે;
માહેરે (તો) એ ઈંધાણ જ મલ્યાં, માહેરી દેહનાં દુઃખ જ ટળ્યાં. ૧૧૧
ઇંહાં આવિ કોય નવિ શકે, ન હોય બીજે વિક્રમ પખે;
તે કુંયરી છે માહેરે ઘેર, તુજ પરણાવૂં રૂડી પેર. ૧૧૨
શીઘ્ર કરો કારજ કીજીઇ, મનુષ્યદેહનો લાહો લીજીઇ, ૧૧૩

દૂહો.

વિચાર કરી વિક્રમ કહેઃ જો આપો તમ સાથ,
મુજને કામ જ ઉકલે, જો અંબુજ આવે હાથ. ૧૧૪

---

૧૦૯ સ્વસ્થાનકે કે. તાહરે મંદિર. સોળની કે. તેરની વિક્રમ૦—ને બદલે કે.માં:—
તારે એહનું દુખડું જશે.
વિક્રમ સૈન્ય ધરણીપત ધણી, તેહની કીરત જગમાં ઘણી;
કોયેક સંભવને કારણે આવી ચડશે તુજ બારણે.
૧૧૦ કમલ—કે. હશે. ૧૧૨ ઇહાં કે. આ ઠામે. ન હોય૦—કે. ધીરવીર માહા-
માતા પખે. ૧૧૩ મી કે. માં નથી; પણ કેમાં આ વધારો છેઃ—

મહીપત કેહે સાંભળ રે માત! કહું એક સાચી તુજને વાત,
ઘેર બેઠાં મુજ વિવા થાય, તે રાણી થઈ રહે મોહોલા માંહ.
મોહોલ કાખલ જેહા થઈ, તે તો માહરી રાણી થઈ.
નીકળ્યૂં બાહાર કહીં પરકારણે, મશે માશ મુજને બારણે,
અરથ ગરથ કે નારી ઘણી, સકલ વસાત દુખીયાં તણી.
નીકલ્યૂં છું જે કારણ પેર, વસ્ત વોલાવું તેહને ઘેર.
એહવું જોઇને આપો મુને, આગલથી ચેતાવું તુને.
કેહે આમુરા સાંભલ ભૂપ! રૂડું તુજ રઢીયાળૂં રૂપ,
જેહ તુને ગમે તે કરો, માહરા મંદિરમાં પરવરો,
એહ વાત ન જાણું અમો, કેહે કન્યા તે સુણજો તમો.

શોક તજો, કન્યા વરો, નિશ્ચે રાખો ઠાર,
એક અંબુજ ઇચ્છો તમો, આપૂં એક હજાર. ૧૧૫

સૂણતાં તેજ વાધ્યું ઘણું, જાણે ઉદ્યો ભાણુ,
તે સ્થાનક રાજા ગયો, ગડગડિમાં નીશાણ. ૧૧૬
મેવા કેઈ વિધવિધના, ઉત્તમ અમૃત પાક,
દધિ, દુધ, ઘૃત, સુમસરાં, ખટરસ સરસાં શાક. ૧૧૭

ચોપાઈ.

નાહાવા કારણ મૂકયું નીર, તાહેરે બોલ્યા વિક્રમ વીરઃ
જિહાં સુધી ન કરૂં પરકાજ, ભક્ષભોજન તો માહેરે તાજ્ય. ૧૧૮
એક કમલ હૂં બાહિર દેશ, તાહેરે અન્નઉદક જ લેશ,
કમલ દેખીને ભૂખ જ ગઈ, મુજ શરીરે શાતા થઈ. ૧૧૯
હેતપ્રીતસ્યૂં વિહાણી રાત્ર, ઉગ્યો સુર થયુ પ્રભાતિ,
આણંદ શોભા રચના રચી, હેમકલશની ચોરી રચી. ૧૨૦
તેહમાં બેસાડી માનુની, એહવી ભૂતલ નહિ ભામિની,
તે સ્થાનકમાં જેવો વસી, વખાણુ ઉપમા તેહમાં કશી. ૧૨૧
રાજા કહે નહિ આલૂં હાથ, પરણાવો નિજ ખાંડા સાથ,
વચન અમારૂં મસ્તક ધરો, તો ખાંડા સાથે એ વરો. ૧૨૨

૧૧૫–૧૭ ને બદલે કે. માં આમ છેઃ–

ચાતુર! ચિંતા કાં કરે, ભૂપત રાખો ભાર,
નરખું કમલ નરપત તમો, એહવાં આપું એક હજાર.
મંદિર લેઈ ગઈ માનની, દીધાં બહુ સનમાન,
લવંગ સોપારી એલચી, બીડે બાસઠ પાન.

૧૧૯ હું બાહિર કે. દુખીયાને. તાહરેં૦ કે. રાંધાં અન્ન તો સુખમાં લેશ. મુજ શરીરે કે. વચન પલૂં તે. ૧૨૦ હેત પ્રીતસ્યૂં કે. રંગભેર તે. ૧૨૧ ફ્રા. માનની. ૧૨૦ થી ૧૨૬ એ પંક્તિઓને બદલે કે. ના વધારા માટે જુઓ પરિશિષ્ટ ૩–૫. ૧૨૨ ફ્રા. મુસ્તક.

ન કરે મિથ્યા માહેરો બોલ, તે વાતનો મુને આપો કોલ;
હું આ વિચારે તો પાસ, કરૂ રાણી, કે કરૂં હું દાસ. ૧૨૩
તાહરૂં વાયક મિથ્યા કરૂં, તો માહેરૂં કૃત સુકૃત હરૂં.
કન્યાઈ પ્રતિજ્ઞા કરી, વિક્રમસેન્ય રાજાઇ વરી. ૧૨૪
તે વાત સહુ ચિત્તે ચઢી, પરણી ઉઠયો તેણી ઘડી,
અનેક ભેદ જે સ્ત્રીના મર્મ, કુલ આચારિ કીધો ધર્મ. ૧૨૫
ખોટી અમને નવિ કીજઇ, શીઘ્ર થઇને શીખ દીજઇ.

માતંગ એક જ શૃંગારિયો, રત્નજડિત ઝૂલે ભારિયો. ૧૨૬
તેમાં રત્ન ભર્યાં એક કોડિ, તે ચિંતામણિ કેરી જોડિ.
અમુલક વસ્ત્ર તણો અંબાર, ઉપર અંબુજ એક હજાર. ૧૨૭

ન કરમાય, ન સૂકી જાય, નિત્ય નિત્ય શોભા અધિકી થાય,
જઈ વાડીમાં રોપો ઘેર, શોભા જોજ્યો રૂડી પેર. ૧૨૮
વલી કહૂં તે કરજ્યો કામ, ફરી વન નાવો આણે ઠામ.
સાચૂં તમસ્યૂં બોલૂ આપ, પૂર્વે પારવતીનો શાપ. ૧૨૯
આ સ્થાનકે જે કો જસેં, તેહની કાયા પરલે યસેં.
આ સ્થાનકે ઉમયાની આણ, જે આવે તેહના લે પ્રાણ. ૧૩૦
જાહેરે કન્યા મેં ઉછંગે ધરી, વાત મેં તિહાં તાહેરે કરી;
જે આવે તે પ્રલે થાય, (તો) કિમ આવી વરશે કન્યાય? ૧૩૧

દૂહા

તાહેરે ઉમિયાં ઊચર્યાં, નહિ બોલે તેને નીર;
દુજો ભેદી નહિ શકે, આવસ્યેં વિક્રમ વીર. ૧૩૨

૧૨૩ ફે૦ વિચ્યારે ૧૨૬ રત્ન૦–કે. અમુલક રતને ભારીયો ૧૨૭ તેમા૦–કે. મણિ માણુક ભરા એક કોડ અમુલક કે. વીસ. ૧૨૭ પછી કે મા આ પંક્તિ છે– કમલ હેત પ્રીતેથી દીધ, મુખથી વાત કામીનીયે કીધ ૧૨૮ જોજ્યો૦–કે૦ નિત નિત પુરણ પેર. ૧૨૯ ફે૦. વળી કહુ તે તમે કરજ્યો કામ. ૧૩૦ પછી કે.નો વધારો– તમે આવ્યા માહારે બારણે, ઉમયાજીય વચન કારણે ૧૩૧ તાહરે૦–કે. જેહ દાડે કન્યા ઉર ધરી, તારે વાત તમારી કરી ૧૩૨ તાહરે૦–કે વાહારે તે બાલા બોલીયા

તે માટે (તમે) ઈહાં આવિયા, કર્મે લખી કન્યાય;
(હવે) આશ કરો આઠમતણી, તો થાશે અન્યાય. ૧૩૩
એક હસ્તી, બીજા રાયજી, ત્રીજી કન્યા જેહ,
શીખ દ્યો શીઘ્રે થઈ, મનમા આણી નેહ. ૧૩૪
ત્રણે લોચન મીંચિયા, ક્ષણૂ ન લાગી વાર,
એક પલકમાં કાઢિયાં, કૂપ થકી તે બાહર. ૧૩૫

ચોપાઈ

માતંગ, કન્યા, ને રાજન, આવ્યા બાહિર રીઝયું મન;
એક કમલ કેરે કારણે, લાધે છે બેઠો બારણે. ૧૩૬
તિહાં આવ્યા વિક્રમ મહારાજ. લે ભાઈ! તાહૅરે જેનું કાજ;
લ્યો કમલ ને સુખિયા થાઉ, આપ સ્થાનક ઉઠીને જાઉ. ૧૩૭
દીઠી કન્યા, કમલ, માતંગ, મોહ પામ્યો મન લાગ્યો રંગ,
કન્યા દેખી ધરણી ઢલ્યો, આકાશથી જિમ તારો ગલ્યો. ૧૩૮

દુલો કે અગ્નિ વિક્રમ કે સુખે ૧૩૪–૧૩૫ ને બ,લે કે મા આમ છે–

એક સખા, એક સહચરી, એક રાણી, એક રાય,
હોય નાગ હસ્તીપરે આપ અસ્વારી થાય
મીંચો લોચન મહીપતિ, ધરો કાલીનુ ધ્યાન,
રૂડા કામ કરો ઘણા, પ્રીતે આપા પાન

૧૩૫ પછી કે નો વધારો—

નેત્ર ઉઘાડી નિરખીયુ, દીઠા કારમો કૂપ,
દુખીયો બેઠા દામણો, તાહા આવો ભારે ભૂપ
અરજુન જાણો અવનવો, ચતુરશિરોમણી ચંદ્ર,
દેવ થકી જમ ડાહરો, આકાર જોતા ઇંદ્ર

૧૩૬ માતગ૦–કે રૂડા ગજ કન્યા માતગ, આવા બાહેર મોટેરે મન ૧૩૭ પછી કે મા વધારો –નેત્ર ઉઘાડા તેણે જમ, તેણે અવખત દીઠી તમ ૧૩૮–૧ પછી કે.નો વધારો –

લખ્યા હોય ચિત્રામણ જમ, ચિતભ્રમ થકા નરખે છે એમ,
એક ઘડી નવ બોલો વાણ, જમ કંઠે આવા હોય માણ

ન કરે મિથ્યા માહેરો બોલ, તે વાતનો મુને આપો કોલ;
હું આ વિચારે તો પાસ, કરૂં રાણી, કે કરૂં હું દાસ. ૧૨૩
તાહરૂં વાયક મિથ્યા કરૂં, તો માહેરૂં કૃત સુકૃત હરૂં.
કન્યાઈ પ્રતિજ્ઞા કરી, વિક્રમસેન્ય રાજાઈ વરી. ૧૨૪
તે વાત સહુ ચિત્તે ચઢી, પરણી ઉછર્યો તેણી ઘડી,
અનેક ભેદ જે સ્ત્રીના મર્મ, કુલ આચારિ કીધો ધર્મ. ૧૨૫
ખોટી અમને નવિ કીજઈ, શીઘ્ર થઈને શીખ દીજઈ.

માતંગ એક જ શૃંગારિયો, રત્નજડિત્ર ઝૂલે ભારિયો. ૧૨૬
તેમાં રત્ન ભર્યાં એક કોડિ, તે ચિંતામણિ કેરી જોડિ.
અમુલક વસ્ત્ર તણો અંબાર, ઉપર અંબુજ એક હજાર. ૧૨૭
ન કરમાય, ન સૂકી જાય, નિત્ય નિત્ય શોભા અધિકી થાય,
જઈ વાડીમાં રોપો ઘેર, શોભા જોજ્યો રૂડી પેર. ૧૨૮
વલી કહું તે કરજ્યો કામ, 'ફરી વન નાવો આણે ઠામ.
સાચું તમસ્યું બોલૂં આપ, પૂર્વે પારવતીનો શાપ. ૧૨૯
આ સ્થાનકે જે કો જસ્યેં, તેહની કાયા પરલે થસ્યેં.
આ સ્થાનકે ઉમયાતી આણ, જે આવે તેહના લે પ્રાણ. ૧૩૦
જાહેરે કન્યા મેં ઉછંગે ધરી, વાત મેં તિહાં તાહેરે કરી;
જે આવે તે પ્રલે થાય, (તો) કિમ આવી વરશે કન્યાય? ૧૩૧

દૂહા

તાહેરે ઉમિયાં ઊચર્યાં, નહિ બોળે તેને નીર;
દુજો ભેદી નહિ શકે, આવસ્યેં વિક્રમ વીર. ૧૩૨

---

૧૨૩ ફા. વિચ્યારે. ૧૨૬ રત્ન૦–કે. અમુલક રતને ભારીયો. ૧૨૭ તેમાં૦–કે. મણિ માણુક ભરાં એક કોડ અમુલક કે. વીસ. ૧૨૭ પછી કે માં આ પંક્તિ છેઃ– કમલ હેત પ્રીતેથી દીધ, મુખથી વાત કામીનીયે કીધ. ૧૨૮ જોજ્યો૦–કે૦ નિત નિત પુરણ પેર. ૧૨૯ ફા. વળી કહું તે તમે કરજ્યો કામ. ૧૩૦ પછી કે.નો વધારોઃ– તમો આવ્યા માહારે બારણે, ઉમયાજીય વચન કારણે. ૧૩૧ તાહરે૦–કે. જેહ દાડે કન્યા ઉર ધરી, તારે વાત તમારી કરી. ૧૩૨ તાહરે૦–કે. તાહારે તે બાવા બોલીયાં.

તે માટે (તમો) ઈહાં આવિયા, કર્મે લખી કન્યાય;
(હવે) આશ કરો આઠમતણી, તો થાસ્યે અન્યાય. ૧૩૩
એક હસ્તી, બીજા રાયજી, ત્રીજી કન્યા જેહ,
શીખ દ્યો શીઘ્રે થઈ, મનમાં આણી નેહ. ૧૩૪
ત્રણે લોચન મીંચિયાં, ક્ષણું ન લાગી વાર,
એક પલકમાં કાઢિયાં, કૂપ થકી તે બાહર. ૧૩૫

ચોપાઈ

માતંગ, કન્યા, ને રાજન, આવ્યા બાહિર રીઝ્યું મન;
એક કમલ કેરે કારણે, લાંઘે છે બેઠો બારણે. ૧૩૬
તિહાં આવ્યા વિક્રમ મહારાજ: લે ભાઈ! તાહેરે જેનું કાજ;
લ્યો કમલ ને સુખિયા થાઉ, આપ સ્થાનક ઉઠીને જાઉ. ૧૩૭
દીઠી કન્યા, કમલ, માતંગ, મોહ પામ્યો મન લાગ્યો રંગ,
કન્યા દેખી ધરણી ઢલ્યો, આકાશથી જિમ તારો ગલ્યો. ૧૩૮

દુઃખે કે. અગ્નિ. વિક્રમ-કે. સુખે. ૧૩૪–૧૩૫ ને બદલે કે.માં આમ છેઃ–

એક સખી, એક સહચરી, એક રાણી, એક રાય;
હોય નાગ હસ્તીપરે આપ અસ્વારી થાય.
મીંચો લોચન મહીપતિ, ધરો કાલીનું ધ્યાન;
રૂડાં કામ કરો ઘણાં, પ્રીતિ આપાં પાન.

૧૩૫ પછી કે. નો વધારોઃ—

નેત્ર ઉઘાડી નિરખીયુ, દીઠો કારમો કૂપ,
દુખીયો બેઠો દામણો, તાંહાં આવ્યો ભારે ભૂપ.
અરજુન જાણો અવતર્યો, ચતુરશિરોમણી ચંદ્ર,
દેવ થકી જમ રાહેરો, આકાર જોતાં ઇંદ્ર.

૧૩૬ માતંગ૦–કે. રૂડો ગજ કન્યા માતંગ, આવાં બાહેર મોટેરે મન. ૧૩૭ પછી કે.માં વધારો–નેત્ર ઉઘાડાં તેણે જમ, તેણે અલખત દીઠી તમ. ૧૩૮–૧ પછી કે.નો વધારોઃ–

લખો હોય ચિત્રામણ જમ, ચિતભ્રમ થકો નરખે છે એમ,
એક ઘડી નવ બોલો વાણ, જમ કંઈ આવા હોય પ્રા

ઐરાવત સરિખો (છે) ગજ, ઉજ્જવલ ઈંદ્ર આકારે ધજ,
મોટાં કમલ દીઠાં મનમેહેર, તે દેખીને લાગી લેહેર. ૧૩૯
આસનાવાસના રાજા કરે, પોતાને ઊછંગે ધરે,
એમ કરતાં ઘડી બે થે, વળી ચેતને મૂર્છા ગઈ. ૧૪૦
વિક્રમ કહેઃ કિમ પામ્યા દુઃખ ? કહો મુજને કિમ થાસ્યેં સુખ ?
જીમ સુખ થાયે તિમ કીજીઈ, કહો તો બીજું કમલ દીજીઈ. ૧૪૧

વારૂ ભાઈ! કહીને રહ્યો, પણુ ઉચાટ તેહને નવિ ગયો,
વિક્રમમાં લક્ષણુ બત્રીસઃ ધો ભાઈ! કમલ દસ વીસ. ૧૪૨
હા કહીને મૂકયો નિશ્વાસઃ અરે દૈવ ન પોહતી આશ,
રાઈ તેહનૂં વરત્યૂં મન, તે પ્રત્યે બોલ્યા રાજનઃ ૧૪૩

દૂહા

વિક્રમ કહેઃ સુણુ વીર! તું, જે હોઈ તાહેરે કાજ;
મન મૂકી મુજને કહો, બીક મ ધરસ્યો લાજ. ૧૪૪
નીચું જોઈ સ્યૂં રહ્યા? બોલો મુખથી વાણ,
મન હોઇ તે (જો)નવિ કહો, (તો) આદ્યશક્તિની આણ. ૧૪૫
જે રીતે મન ઉલટે, મટે મનનો શોક,
તે મુજ આગળ નવિ કહો, (તો) સુકિત યાજો ફોક. ૧૪૬
આ સમરિધ્ધ સધલી અમે, ગામ ઠામ ધન, રાજ;
તે મુજને વહાલૂં નથી, વહાલૂં છે પરકાજ. ૧૪૭
ભણે મધ્યે ભણ્યો નથી, નનો અક્ષર નામ;
તે માટે કહો આણંદસ્યૂં, જિમ થાય તમારું કામ. ૧૪૮

ચોપાઈ

તાહેરે બોલ્યો દુખીયો વાણિઃ ધન ધન વિક્રમ ચતુરસુજાણ;
માહરા મનમાં જે છે કાજ, તે કહેતાં તો આવે લાજ. ૧૪૯
સાચૂં કહૂં સમ દીધા માટ, મુજને તો મોટા ઉચાટઃ
આ સ્થાનકે આવ્યો જાહરે, મેં કમલ દીઠૂં તાહરે. ૧૫૦
તેહની લાલચ લાગી ઘણું, મેં નવિ કીધૂં માટિપણું;
હું નવિ પડિયો એ જલ માંહ, પછે તમો આવ્યા છો આંહ. ૧૫૧

અખડ આખે ચાલી ધાર, વપુ મરોડે વારવાર,
હાંતે જીભ ડસે જેટલે, ઝાલો કર નરપત તેટલે.

૧૪૪ જે૦ કે. કહે મન કેરૂ કાજ ૧૪૫ મુખથી–કે. વાક. ૧૪૬ મટે કે. રામે.
૧૫૦–૧ પછી કે નો વધારો–
લાવા માલ તે હૈડુ કરૂ, માહાત્મ મન તા હરખે ભરૂં;
અદેખાઇ એ વાતે નથી, સાચુ કથન કહું છું કથી.
૧૫૧ કીધું૦–કીધી મોહોટમ ઘણી, ફ્રા માહે, આહે. પછે૦–ને બદલે કે, માં વધારો–
"બેસી રહો વડલાની છાહ;
મેં તો નવ પડાયું નીર, વાહાલૂં કીધ એહ શરીર.

તમે પૂછ્યૂં તે મેં કહ્યૂં, તિહાંથી જાણુ તો તમને થયૂં;
સાંભળતાં મન ચલાવિયૂં, કુવા માંહે ઝંપાવિયૂં. ૧૫૨
રતન લાવ્યા તમે હરી ભરી, નૌતમ દીસે છે સુંદરી;
બીજો માલ દીસે અપાર, કમલ અમુલક એક હજાર. ૧૫૩
તે દેખી ઝૂરૂ છૂં અમો, કહેવરાવ્યૂં સાંભળજ્યો તમોઃ ૧૫૪

દૂહા

વિમાસણુ એહેવી કરૂં, શીદ કહી મેં વાત?
કુવા મધ્યે ઝંપાવતો, લેતો સર્વે હાથ. ૧૫૫
(અરે) મુરખ માહરા પ્રાણિયા! શો દેહસ્યૂં રાખ્યૂં હેત?
(જો) લોભ ન કરતો જીવનો, (તો) સર્વે વસ્ત હૂં લેત. ૧૫૬
એટલૂં ઝુરણુ મુજને, બીજો કાંઈ ન મર્મ,
વિપમા સમ દીધા તમો, માટે ભાગ્યો ભર્મ. ૧૫૭

ચોપાઈ

વચન સાંભલ્યૂં તેહ જ તણૂં, વિક્રમ હઈડે હર્ખ્યો ઘણૂં.
હા ભાઈ! તે ચિંતા પરિહરો, મેહેલી દો મનનો ખરખરો. ૧૫૮

સગઞો નહીં હુ મોકમ મરમ, જે લખુ હરે તે થાયે કરમ.
એમ ઉપાય કરો નહી અમો, એહવે રાય પધારા તમો

૧૫૨ પછી કે. નો વધારો—આવરદા ઉપર રાખું(ખ્યું) મન, તમો વાહાલૂ કરૂ(રું) નહીં તન ૧૫૩ નૌતમ દીસે કે. શોભિત સાથે. ૧૫૪ ન્હેવરાવ્યૂં–કે. પુછો છો સો શુણજો તમો. ૧૫૪ પછી કે. નો વધારો–

જે હો મન ચલાવી જાય, તે નર ઝાઝો સુખીયો થાય,
એ તો કારણ કરમ જ વણ્યું, એહ વિમાસૂં છું હું ઘણું.

૧૫૫ શીદ૦–કે. શો ન ચલાવું(વ્યું) મન. લેતો૦–કે. લાવત બહુ ધન. ૧૫૫ પછી કે. માં આ પક્તિઓ વધુ છે.–

અરે દૈવ મેં કાં કરી આ દેહની આશ,
કાયા કરત અલખામણી, સરવે આવત હાથ.

૧૫૬ સર્વે વસ્ત કે. સઘળી સમરધ (સમૃદ્ધિ). ૧૫૭–૨ ને બદલે કે ના

કમળ ને હસ્તી લીજીઈ, અવગુણનો મુને ગુણ કીજીઈ;
તમે કહ્યું ને લાવ્યો હું, તે માંહિ વળી પ્રાક્રમ સ્યું? ૧૫૯

....

આપીને ઉસંકલ થાઉં, સર્વે લઈને મંદિર જાઉં. ૧૬૦
કમલ આવ્ય શકતે આપિયાં, તમ પહેલાં કરે મેં થાપિયાં,
ત્રીઈ વચન આપ્યું'તું હાથ, તે માટે ગઈ પંથી સાથ. ૧૬૧
રતન પામ્યા, ભાગી ભૂખ, દુઃખ પીડી થયું મહાસુખ;
કહે ભાઈ! વળી કાંઇક કામ, અમે છું તમારે નામ. ૧૬૨
એહવું કહી ચલાવ્યો પંથ, મહાસુખ ઉપનું છે ચંત.

વિક્રમે દૃષ્ટિ ચિઉ દિશ કરી, ભોવન ભણી ચલાવ્યો તુરી. ૧૬૩

દુહા

રીપ્રાતીરે આવિયા, સહુકોને થયું જાણ;
વજીર સાહમા આવિયા, ગડગડિયાં નીશાણ. ૧૬૪
પ્રધાન, પંડિત સહુ મળ્યા, વેહેવારિયા સામા જાય;
ચંદન ભોમ્ય છંટાવિયાં, મોતીઈ વધાવ્યો રાય. ૧૬૫
સિંહાસન ઉપર ઠર્યો, ચલાવે ધરસૂત્ર,
પ્રજા પાળે પ્રેમસ્યું, જિમ પોતાના પુત્ર. ૧૬૬
કોડ કાજ એહવાં કર્યાં, તે જીભે ન કહાય;
નથી થયો અવની વિષે, વળી કો કાળે થાય. ૧૬૭

વધારા માટે જુઓ પરિશિષ્ટ ૩–૬. ૧૫૮ તેહ જ કે. દુખીયા; હા ભાઇ કે. ચાતુર. ૧૫૯થી ૧૬૩ ને બદલે કે. ના વધારા માટે જુઓ પરિશિષ્ટ ૩–૭. ૧૬૪–૫ને બદલે કે. માં આ પંક્તિઓ છે.–

જય જય કારેજ સહુ, નિરઘોષ ગડાં નિશાણ,
મોતી વધાવો મહીપતિ, વિશ્વ કરેય વિખાણ.
રાજ કરૂં અતિ રંગમાં ભરત ખંડમાં ભૂપ,
રાકો રચ્યો રાહાઅમાં, એહવો રાય અનૂપ.

૧૬૬ ચલાવે કે. ઘણી રિધ. ૧૬૭ પછી કે. માં આ પંક્તિ વધારે છે:–કેમ

કહી વાત શ્રીભોજને, ધનદા જેહનું નામ,
એહવૂ પ્રાક્રમ જો કરો, તો બેસો આ ઠામ. ૧૬૮
એવૂ કહીને ઉતપતી, અતરિક્ષ આકાશ,
તૃતીય કથા પૂરણ થઈ, કહે કવિ સામળદાસ. ૧૬૯

પરિશિષ્ટ ૩

૧-૫ને બદલે કે.માં આ પક્તિઓ છેઃ-(પાનું ૧૧૮)

મન વિમાસૂ મહીપતિ, ભોજ રાજ મદ ધીર,
ગગાજલ આણાવીયા, રૂડા નિરમલ નીર
શુભ સિંહાસન ચ્રપ કરૂ, લાખેણા દન લીધ,
પરદખણા પૂરણ કરી, કાડ બેસવા કીધ
ભોજ્ય કરાવ્યુ ભાવસૂ, પ્રીતે વેહેચ્યા પાન,
મુદ્‌રત મુહાર્ત(ર્ત)નુ લીધુ લખણુ લાગ
આગના માગી ઇદ્રની, પરઠણ માંડો પાન.
પાગ મ ધર અયનીપતિ, કામથી સુખ ન થાય
એ આસન છે ઇન્દ્રનુ અધિપત વિક્રમ રાય
દાયક લાયક દાનમા, સકલ નાયક સમેત,
તે બેસે એ આસને, હેરે જેહને દેવ
માણુ આપે પરકારણે, દુખે પરે હાકે દેહ,
ગૌ બ્રાહ્મણ વાહારે ચડે, નારાયણશું નેહ.
કરે વપુ વાહાલૂ નહી, સનેહ નહી પરસત,
શુભ પરમારથ સરૂપી, જેમ પેટ પોતાનો પુત્ર.

હો કે મેરિધા અફલિત તે ન કમારે. ૧૬૮ને બદલે કે માં આ કડી છે–

ભોજ પ્રતે કેહે ભામની, પુતલી નામ પવિત,
મન હોયે તો માન્જી લ્યો, પછો પાત્ર પવિત્ર.
રૂડીપાઉ પરો તે રાયજી, કરતુત સુણીને કાન,
કાશી.ામ કવિરે કેહયૂં પ્રતિ કરૂ પુરાનુ
૧૬૯ પછીના કે ના કપાતા માટે જુઓ પરિશિષ્ટ ૩ ૮

ભોજ ક્હે તેં ભલ કહૂ, મેં સહુજ ચડાવૂ શીસ,
મહીમા ઝાઝા મહીપતિ, અધિક પરસન છે ઈશ.
ક્હેવા એણે પુન્ય કરા? દીધા ક્હેવા દાન?
પ્રાક્રમ પરમારથ ક્રા? મગણ પામ્યા માન
ધનદા કહે છે ધન તુને, ધન હું, ધન સભાય,
વિખાણુ પ્રભુ વિક્રમ તણા વાણીમા વાચાય
થયો નહી, થાયે નહી, દજિત રૂડો રાય,
મહીમા તેહનો મન ધરો, પછે પરઠો પાય

૨. ૨૦ પછી કે. નો વધારો:–(પાનું ૧૨૦)

ચોપે

કો પૂછે ને દેખે કામ, એઠા પુરખ તેહનું નામ,
લુગાયા દેખી જાયે વાટ, શાણો તે કહીયે શા માટ?
દુરબલ દેખે પુછે દુખ અપવાસીને પૂછે સુખ
ગુણ પુત્રને પુછે બાપ કાઢી જનને પુછે પપ,
નેના આગલ ક્હે પારસી અધાને દેખાડે આરસી,
બેહેરા આગલ ગાયે ગીત, ગ્રીછી સાથ કરે જે પ્રીત,
અહાવાની કીરત કરે, દેખાદેખી જલમા તરે,
સુખ સધાતે હેતે હસે, ઉજડ ખેડામા જઈ વસે,
બોડે બૈયર સાથે સાથ રાટ તણો જે મેરે તાય,
ઈ વાત વિમાસણ વસે જલ પીતા જે હડહડ હસે,
કરે પટેલી સોલો થાય શાકી વિમની ક્રવા જાય,
ચાટ હીંડતા ખાણૂ ખાય, વાત ક્રતે વણ તજે જાય,
વિદ્યા ભણી આણે અહંકાર વૃથા શીર માથે લે ભાર,
વડા સધાતે કરે જે વેર, પારકી રાટ લેઈ આવે ઘેર,
ચોર સધાતે મેલે ચીંત વાવરે જાજરા માહે વિત્ત,
પરનાર સાથે કરે જે પ્રીત
કરે વણુજિયારા કામ, જાઠા માણસને ધિરે દામ,
વાણુજ તણો રાખે વિસવાસ સમ માને સોનીના દાસ,
અહી સાથે કરે જે આલ, આગલથી જે કો દે ગાલ
ધારાલાની રાખે ધીર વાપરે અણગલેલા નીર

તાહારું મન જ્હેવું પણ થાય, નામ દુખભંજણ કહેવાય.
તે તો હોંસ રહે મન ઠેર, જમ આવ્યા તેમ જાઓ ઘેર.
કહું તેહનો તુજને ઉપાય, જેણે જે દીધું તે ખાય.
બહુ વેરો આપે, કાયા કસે, મોટાં મંદિરમાં તે વસે,
બાંધે ગામ, ઘર ખોંચી લેહ, તે વગડે રઝળતા રેહ.
ગામ જમાડે, પોખે પ્રીત, તેહ ગ્રહસ્ત છે રાજસ રીત.
આપું ધન ભૂમિ પાછી હરે, ઉદર માટે ઘરેઘર ફરે.
વૃત્ત વિવેક કુલ આચાર, દુનીયાંમાં સરજે દાતાર.
અભખ ભખા જે ભખ કરે, શ્વાન જોન્યથી ભમતા ફરે.
તીરથ કરતે કાયા પડે, હસ્તી, ઘોડે, સુખપાલે ચડે.
દે સાધુજનને જે માર, તે ગરધવ થૈ ઉપાડે ભાર.
જે આપે ડમલા દોરીઓ, કણ કોડાર ભરે કાડીયો.
દે છે દેવ રૂષિને દુખ, ભટકા હીંડે મરતા ભૂપ.
જ્ઞાનગોષ્ટ ક્યારસ ગણે, પઢે વિદ્યા તે નર ભણે.
પુસ્તક બોળે, નંદે વેદ, મુરખ પાહાણ સરીખા ભેદ.
કન્યાદાન દીધાં જે કોડ, જુવતી પદમની માણે જોડ.
રાણઆર લૂંટે સોહાસણ તણા, તે સ્વામી શંખણીયો તણા.
જેણે પુજ વિપર વરણ, તે તીરથ ભોમમાં પામે મરણ.
ધાયો વાટનો જે જન કરે, અથડાતો અશણમાં મરે.
સકલ લોક પર પરઠે પેર, સપુત્ર પુત્ર તે તેહને ઘેર.
ક્રોધ સકલ લોકો પર કરે, વાંઝીયો થઈ અપુત્રો મરે.
દયાવંત છે દલ જેહનાં, કવિ વિખાણ કરે તેહનાં.
પરથાપણ, પરનારી હરે, નંદા લોક તે તેહની કરે.
આપી દાન જે અન ખાય છે, ગયા શ્રાદ્ધ તેહેનાં થાય છે.
મોહોકમ હેડે સહુને મારવા, નવ્ય રહે કો તેહને ચારવા.
જેકો હેવાં કરમ જ કરે, તેહે ઠામ તેહવે અવતરે.
હોંસ કરે સરે નહી અરથ, પૂછો મુજને તે તો વરથ.
તું થકી જો ભાગે ભુખ, બાઈ! કહું તુજ આગલ દુખ.

૪. કડી ૬૦–૧ પછી કે.નો વધારો: (પાનું ૧૨૬–૭)

રાખાં'તાં બાલ બલારી તણાં, જમ ઇડાં ટીટોડી તણાં,
કુંજર રાખો નીરમલ નીર, જેહને સાહાક સોમ શરીર.

સુધનવાને તેલે તલ્યો, કહ્યું શીતોદક તે નવ બળ્યો;
મોરધ્વજે વેહેરી'તી દેહ, તરત કરી'તી સાજી તેહ.
પ્રલાદ ધરમનો ભારે ભૂપ, નર ઉગાર્યો નરસહી રૂપ;
ચદ્રહાસ પર ધારણ ધરી, વિષ ઔષધિ જોઇ વિષયા કરી.
લાખાગ્રહ પાંડવ બાલિયા, વિખમોહકથી પ્રતિપાલિયા.
સગાલ તણો ચેલીયો બાલ, રાંધ્યો'તો તે છવો તાલ.
અમરીખ પુંઠે કરતા કરી, સુદ્ર ચક્ર પાછી પરવરી.
એહવાં કૌતક કોડી અનેક, વિશ્વપતિમાં એહ વવેક,
જેહને માથે ઈશ્વર અતિ, દહે દુખ ન પાગે રતિ.

૫. કડી ૧૨૦-૧૨૬ ને બદલે કે.નો વધારો:-(પાનું ૧૩૫)

ચંડી આપ વિમાસ્યું મન, ભૂપત તો ન કરે ભોજન,
ખોટી એહને નવ કીજીયે, કન્યા સમેત કમલ દીજીયે.
તારે કન્યા બોલી વાણ, સાંભળ વિક્રમ! ચતુરસુજાણ.
ભલે આવ્યો તું માહરે ઘેર, કહું માહરા પરણાની પેર:
જાતિસ્મરણ તો છે મુને, તે તો માંડી કહું તુજને.
પરણાવો છું કહું તેહને, તો શિતલ થાયે મુજ દેહને.
પેહેલા ભવની ઉતપત ઘણી, તેહ પરણુંવો માહરે ધણી.
કરે એટલૂં માહારું કામ, તો દુખભંજન તાહારું નામ.

દુહો.

ભદ્રાવત નગરી તણો ભદ્રસેન ભડ ભૂપ,
જસ જગત માંહે તેહનો રાજતેજ રીધ રૂપ.
નગરશેઠ તે નગરનો ન્યાહાલચંદરા નામ,
સોલ વરસે સલખણો કરે જે રૂડાં કામ.
પ્રાક્રમ યોગે તે કરે, પંચ કહે પરમાણ,
ભાવ ઘણો ભગવંત પર, વારૂ સુણે વિખાણ.
વૈરાગ મન તેહને વશે, જે પરણે તે શું થાય?
અલપ આવીખ સુખ કેટલૂં, કાલ સહુને ખાય.
પૂજા શ્રી પરિશ્રમને, નિરદોષ એ જેહનું નામ,
કાયા પાપ કરે સહી, પાપું ત્યારો કામ.

પિતા દુખ પામ્યો ઘણું, પરણે નહી એ પુત્ર,
વરા ઘણો કમ વાધસ્યે(શું)? કેમ ચાલે ઘર સૂત્ર?
દુખ પામ્યો તેહ તેહમા ફરી લઘનો સાત,
પુત્ર આવી પાગે નમ્યો, વનતી પૂછી વાત.
શા માટે તમો દુખ ધરો? રૂદન કરો તે ફોક,
હોઉં જે કોહો તે કરૂ, શીદ કરો છો શોક?
પિતા કહે પરણો તમો, તો તો સુખ મુજ થાય,
મોડ ધાલે તુજ માવડી, નેમદા લાગે પાય
વચન આપુ તે વાતથી, બહુ સંતોષો આપ,
માનની મન માહરે વસૂ, તે હું પરણું આપ
શોભાશા એક શેહરમા તેહ નાત, તેહ જાત,
કન્યા એ કુમવતી, એહ અમારો તાત
માહાલખમી મંદિર ઘણી, અલખત અપરપાર,
બતરીશ લખણી બેટડી, વરસ થયા છે બાર
પિતા કેહે પરણાવીયે, કુઅરી કેહે છે નાય,
સેવ શુભ શુલપાણને વિવિધ કરી સુવરત
સરગમારગે સેહેજે જશૂ, પામીશૂ જારે ગરત,
પિતા કહે નહી પૂર એ, એહ તો તાહરૂ માન,
ધ્વક ચડે કુળ નાહરે, માટે અમારૂ માન
મન ગમૂ પછે માહારૂ, પરણીયે તો પેર
પરણાવી પછે પ્રીતશૂ નગરશેઠને ઘેર
બે જણ સેવક તેવગે, જોતા સરખી જોડ
રતિગામ જેહવાં થયા, નહી ખાપણ, નહી ખોડ,
ભરજોબનમા બે થયા, ભામની ને ભરથાર,
એક એકને મલ્યા તણો, આનંદ અંગ અપાર
ધરમ પાલતા શ્રાવક તણો જીવદયા દીપ઼ાન,
સાચુ બોલતા સરવથા ગોવિંદના ગુણગાન.
પજુસણને પારણે ગયા દેહરે દેવ
પૂજા પારસનાથને શુભ પરકારે સેવ
પરતીગના કરી પચ્યા મેં આપ વિચારી અંગ,
પદર દીપ અજુઆળીરે સ્વામીનો નહી સંગ.

આજ થકી અજુઆળીયે વનિતા કીધી વાત:
પરણ્યો જે પત માહારો, તે માનો જાયો ભ્રાત.
પરતીગના કરી પ્રેમદા, ગઇ પિતાને ઘેર.
પછે ઉહેરે પતિ ગયો, શી થઇ તેની પેર ?
કુંડે કીધી કલપના: ઈશ્વર આગલ આપ,
એક પક્ષ અધારીયે પ્રેમદા નીરખે પાપ.
સંગ કરૂં શામા તણો, તો કોડી થાયે દીશ,
કરૂં સંગ જો કામીની, તો બ્રહ્મહત્યા શીશ.

ચોપૈ.

મન સાથે એ કીધી વાત, કહે કોહોની નવ જાણે ખાત,
આપ મનમાં પરતીગના કરી, સાસરે ગઇ પછે તે સુંદરી.
યૌવનવંતો તેહનો દેહ, નારી નાહો સમાણો તેહ.
સાસુસાસરે દીધાં માન, ભોજન કરી પછે ચાવ્યાં પાન.
તેવે ઘણી નિશા તે પડી, માનની હરખે મેડે ચડી.
ભોગ સામગ્રી સઘલી ભલે, જ્યોત્ય દીપક કેરી બલે.
જઇ પરણ્યો પોતાનો પતિ, રૂપે રંભા જાણે રતિ,
હરખ ઘણો મન માંહે હેજ, શામા ચડી સ્વામીની સેજ.
બેહુ પ્રકાર બે તરૂણી તણા, હાવભાવ કીધા અતિ ઘણા.

દુહો.

સ્વામી કહે: સુણ સુંદરી ! શામા ચતુર સુજાણ,
બ્રમનીવ્રત બાંહૂં અમો, પનર દિવસ પચખાણ.
કૃષ્ણ પખવાડે કામની, અધકી પુરૂં આશ,
બંધવ જેઉં બેહેનડી; પોઢોડી રોહો મમ પાસ.
આનંદ પામી તે અતિ ઘણું, પીઉડે કીધું પુન્ય,
કહે રીશ કરી નહી, નિમેષ નહી તોડ્યાં ન્યુન્ય.
પુરણ દિવસ પનર થયા, કૃષ્ણ પખે ક્ષાંણ,
હરખ્યો ઘણું દંડ વિષે તે શાહપુત્ર સુજાણ.
મલશે રાતે માનની, શુભ દિવસ સંજોગ,
મનની મમતી માંણસૂં ભામની સાથે ભોગ.

ખાનપાન વરતીબનાં વિધવિધનાં વિલાસ,
રાહાપુત્ર સુખે ગયો, પરણી પ્રેમદા પાસ.
માન દીધાં તે માનની, પુરણ મનની પ્રીત,
રાહાપુત્ર સેજે ચડો, રંગભોમની રીત્ય.
કામની કેહે: કે કંથ ! સુણ અધિક પ્રતિગના એહ,
એહ પખ અજુઆલીયે, દાખું નહી તુજ દેહ.
સુખે સુવો એ સેજમાં, નીચાં ઢાળી નેન,
પખ અજુઆલે પનર દીન તું ભાઈ, હું બહેન.

ચોપૈ.

વારૂ બોલ વનિતાનો વશો, હેત ઘણેથી સ્વામી હશો,
ભલૂં કરૂ કામનીએ કામ, મર્હાં ને રટી આપણી મામ.
અવતાર બાંધો એમ જ ગયો, નરનારીનો સંગ નવ થયો.
અવસાનકાલ આવો જાહરે, વિહલલ બુધ થઇ તાહરે.
રહો રૂદેમાં એહવો રંગ, સ્વામી સાથ કરૂ હું સંગ,
વરત વાત હતી તે વિસરી, ગયો જીવ એહવે નીસરી.
બે જણ પડીયાં પૃથવી માંહે, સ્વામી અવતરીયો છે રાય,
હું આવી'તી ગુણકાને પેટ, નીચ બુદ્ધિ થકી એ જેહ.
સત કરમ હતું જે સાથ, તો જાતું આ સામાને હાથ,
તે વરને પરણાવો તમો, તો શુભ સતવાદી જાણું અમો.
માહારા અરથનો ઉત્તર કરે, તે તો સ્વામી સુજને વરે.
રાજા કહે છેઃ રૂડુ થશે, શિવપરતાપથી સંકટ જશે.
તે નારે જઇ માને કહ્યું: માહરૂં મન કબૂલ જ થયું,
વોલાવો સુજને એ સાથ, ભલે ખાંડાનો આપો હાથ.

૬. કડી ૧૫૦૭–૨ ને બદલે પા.નો વધારો (પાનું ૧૪૦–૧)

દોષ તમને દેતો નથી, દોષ દેવું(ઉં) છું કરમ;
કોઈ ઉપાયે કહું નહીં, (પણ) તમો દીધા સમ.
સાચી વાત તે સિદ્ધ છે, વાત ન કહીયે કમ ?
તમો દુઃખભંજણ હતા, કરતા'તા પરકામ.
તારૂ દુઃખ મેં બાગીયું, માહારૂં દુઃખભંજણ નામ.

બાધા જુગ સંસારમાં, દુખભંજણ તમો આપ
તાહારા દુખભંજણ અમો, તે ઈશ્વરપરતાપ,
વાત કહત નહીં હું તને, તો કેમ ઉપજત હેત?
આવા કમલ ને કામની, તે તો કાંહાંથી લેત?
સમ(ક્યા) તાહરા શાણુપણ, સમઝ્યા જે બા।। દુખ,
સવારથવશ સહુ પડ્યા, ન ભાગે બામણું ભુખ.
જવીક દશ વીશ, ઘર તણા તેહને આપો દામ,
ફીરવ ફરાનો આપણી, ફેરવો સામે ગામ.
વનિતાને વાહવો જઈ, વારુ દેખાડો વેશ,
પરમારથ પુરું કરો, પરવરો પુરવ દેશ
વારુ થયું, વળિ મલ્યા, કવી જોયું મેં કામ
કહાચ દુખ હત દેહમા, (તો) આવત ઉજેણી ગામ.
બીજા પરીયા પડ્યા તણા, પુતળું બીજો નામ,
રાજ બેરા(પે) તે રીઝીયા, તાવ વાગતે નામ.
અમો આશાએ દન કહાડતા, બેઠા રૂપને પાસ,
હવે આજ હડી જરા, થઈ નેહ નિરાશ.
બહુ થયા(તે) બાઈ તાહારુ, વચન કરે તે મુજ માપ,
આ થાનક આના તમે, તેહ અમારા પાપ.
દુશમન હશો કઇ દિવસના, કે હશો પુરવનું વેર,
તો કરશે તમો આશીષ, પુજ્યા મનની પેર.

૭. કડી ૧૫૯થી ૧૬૩ને બદલે કે.માં વધારો છે.–(પાનું ૧૪૧)

જે કાહો તે તમને દીજીએ, આશીષ અમને કીજીએ,
આ સરવે તે તમારો નરથ, એક વાત સરે નહી અરથ.
આ કન્યા છે કાત્રણ રૂપ, બામની છે એ બારે ભૂપ
એહેનુ લખ્યુ જે ઉતર કરે, તે વર એ વનિતાને વરે
બાકી સરવે રોને ખાક, એ જુવતીનો મેહેવો ખાસ.

દુહો

રીઝ્યા(વ્યો) દુખાયો રાયરૂ, એ વારુ કહી વાત,
મક્ષ પુછે જે પ્રેમના રહ્યાંથે તે સાખા(ક્ષા)ત.
ઉતર એમને આપવુ તો વારુ કન્યાય,
તાહારુ આપું હેતુ નહી, નહી કીધે અન્યાય.

ચોપૈ

રાજા તમો આપો જે ગરથ, તે નવ આવે માહારે અરથ;
કેહી વાતે ન થાશો દુખી, મહીપત તમને કહું છું સુખી.
શાહા પુરૂષને શી કહે શીખ? હું નથી માગવા આવો ભીખ;
નથી બ્રામણ ભીખા કારણે, નથી જાચીક આવો બારણે,
હુંને તેં શૂં ભાસો(સ્યો) ભાટ? કહું પરીયા વખાણૂં વાટ.
હું નહી ભવાઇયો ભાંડ, હુંય નથી ગુણકા કેરો રાંડ;
સઈ, સુતાર, નથી સેહેલાયો, તાહારો તે હું નહીં ટહેલાયો.
નથી હું વેદીયો કે વ્યાસ, માગી લેવું તમારે પાસ;
હું નથી ભીલ, તસ્કર, અંકોટ, લેઉ વશા તાહારી ચિત ચોટ.
હું નથી ગામાંતરૂ કેરો ધાટ, જે વગડે પાડી લેવું વાટ;
નથી શેઠ પટલ હું સાચ, જે વાની માગું લોભે લાંચ.
આંહાં નહી પ્રથવીપત લંડ, જે લેવું તાહારી પાસે દંડ;
હવડાં નહી હું જાહારી અરથ, જે લેવું ચિત્તમાં તાહારો ગરથ.
છેક મન નહીં જે રાંક, તાહારો માલ લેવું વણ વાંક.

દુહો

કહે દુહો જો કામની, સાંભલી સુખીયો થાવું;
ઉત્તર સુઝો(ઝયો) તો વરૂં, નહીં તો મંદિર જાવું.
રાજા કહેઃ રામા કહોઃ દલ રીઝીને આજ;
અરથ કેહેવો જાંહાં આપણો, લેશ ધરો માં લાજ.
પ્રીછે તે તો પરણશે, પ્રીત ધણેરી પેર,
નહી નર તે ન(નિ)રાશ થઈ, જશે પોતાને ઘેર.
સંત રાખે જે સામટું, તે તો સરગે જાય;
પત મૂકે પોતા તણૂં, તજે તો ગોથાં ખાય.
જોબન રૂડું જાલવૂ(વ્યૂં), વરધે વિખ(વ્હ)લ હોય;
તે નહીં સરગનું, નહીં મરતનું, ખર રલૂં(લ્યૂં) પણ ખોય.
જશ લીધો જોબનપણે, વરધ ઉઠાડી વાટ;
તે સાચો શ્વાન પરીયટધરે, નહીં ઘરનો, નહીં ઘાટ.
માહા મેહેનતથી જર રલા(લ્યા), વરધ સુધીયે વરત;
ખાધો, ન ખરચ્યો, નવ વરો, હારો(યો) જૂવટું કરત.

એમ વીનૂ જોજો આપમાં, સમજો હોયે સુત્ર;
આથ કરશે તે અમ તણી, પવિત્ર તણા જે પુત્ર.

ચોપૈ

તરણી વચન સુણ્યું જેટલે, ચેતો ચતુર પંખી તેટલે:
પેહલા ભવને પુન્યે કરી, ધારણુ પેહેલી મનમાં ધરી.
અગતાન હતું તે સરવે ગયું, જાતિસમરણ તે વેળા થયું.
ચેતો મહીપત મન મોઝાર, એ તો નિચ્ચે અમારી નાર.
માહારૂ કહ્યું તે માને કમ, સોયેક ખાવું તો પણ સમ;
પુરૂં રૂપ સામાં અંધાણ, સાચું માને એહ સુજાણ.

દુહો

અપવાસ કરી એક માસના, મલે સરગ તે ઘાટ;
પત મુકી પડે પારણે, વરત ઉડાડી વાટ.
રીઝે અમરત રાંધીયું, મન વરપત તે માટ;
જમતાં લેલું અદર તાંહાં, નેહ ઉડાડી વાટ.
પાલો, પોષો, પુતને, માલે ઘર તે માટ;
મરણ સમે તે મારીયો, નેહ ઉડાડી વાટ.
દાન કરૂં દયા થકી, મલે સુખ તે માટ,
ખાતે કીધો ખરખરો, નેહ ઉડાડી વાટ.
જોબન ખાધું જશ લીધો, ઘણી કીપાત્રે ઘાટ,
વૈરો વરધપણે જાહાં, નેહ ઉડાડી વાટ.
અવસર ગયો આવે નહી, કરે જો કોટી ઉપાય,
મરણ કાલ મન ધીર રહે,તો સહજ સરગમાં જાય.

ચોપૈ.

બાધો શિયાલો ટાઢે મરે,(પછે) ઉનાલો રૂએ સવારેરે ભરે:
આખો દાડો ભૂખે બળે, માઝમ રાત મહીલો મળે,
જોબન ખાધું કુંવારૂ જાય, વરધકાલ પારો કન્યાય;
પરણ્યા બાપની મન નવ ધરે, માહારૂદ્ર પહેલો આચરે,
આગલથી પાની વેહે અસાઢ, પછે બાંધવા જાએ પાઢ:
વહે રાડ વેરીની રીત્ય, પછે જાય કરવાને પ્રીત્ય,
વરવ દિવસ તો ભોજન વહે, બીજે દાડે ભુખ્યો રહે:

બાળપણે વિદ્યા(દ્યા)ન ન થાય, વરધ થયે પછે ભણવા જાય,
જનમ કરે ખાધું કડું કામ, પછે સંભારવા માંડે રામ.
ચાતુરમાસ ન વરસે મેહ, થાયે માવઠુ ચૈતર વેહે;
જે કો નર અવસર ચૂકીયો, તે હાય થકી હેવે મુકીયો,
જે અવસર પીછા માણીયો, તેણે જુગ જીતી જાણીયો.

દુહો.

પરણું નરનારી પ્રીતશું ધારજ(યું) વહતું ધરમ,
માનની મરતે મન ડગૂ, કીધું કડું કરમ.
કામનીયે કંથ ઓળખો, નરે ઓળખી નાર,
મીઠાં બેય પટતરે, પેહેલા ભાવનો પાર.

ચોપે.

રામા કહે સાભળ રે રાય! મહીપત તુ સમજે મન માહ,
હું કામનીનો એ કંથ, પરમેશ્વરે મેળવો એ પથ
માટે મુજને તુ પરણાવ, લાખીણા લાડ જ લડાવ,
સાહાપુત્ર એ સાચો હોય, કહી ન શકે મહીમા કોયે.
જેણે વરત ધારયું એહ, દેવ રૂપ દેવાશી દેહ.
ગધરવ વિવા કેરી રીત, પરણાવા વરકન્યા પ્રીત.
સાથ દેવતા કેરી સાથ, હેતે સોપી પથીને હાથ,
બીજો માલ આપે જેટલે, તે પથી બોલો તેટલે:
ન ખપે હાથી એ તાહારો, એહ સભાર આગે માહારો,
ન ખપે કમલ તાહારૂ તો એક, વારૂ માહારી એહ વવ્યેક.
ન ખપે તાહારો એક જ દામ, કરૂ નહી એક એ કામ,
હું ખત્રાણી કેરો તન, માગવા કેરૂ તો નહી મન.
આશ્યા હું ન કરૂ તાહેરી, પરણો જો બે સ્ત્રી માહારી;
ખત્રીની ખબર સાભળો, બલે દોરડી, ન બલે આબલો.
અખલાતો અખલાતો ફરે, ન તજે ટેક, જો ભુખે મરે.
માટે તેહે છે માહારી જાત, ભૂપત પીછો સઘલી બાત

દુહો.

વિક્રમ કહે વીર! શુણ તેં કહી વાત વવ્યેક;
તેં કહી તે મેં સાભલી, તેમ સાભલ તુ એક:

ગુણ તાહારાથી હું અયો, ઠીક જોયો મેં ઠામ;
માલ તમારો મૂલથી, કરૂ પુરૂં માહારૂં કામ.
પ્રાક્રમ હોત જો માહેરું (તો) નાવત તારે અરથ;
હાથ આંહાં નથી ઓડવો, (એહ) તાહારા કરમનો ગરથ.
તાહરો માલ તેં તે લીયો, એહ પ્રાક્રમની આડ;
મેં દિહાડ(માટે)શું માહારો, પુરૂષ કહે છે પાડ.
બીજી વાત બતાવીયે, શુભ શીમાડો રાય;
હું ચક્રે ચઢવી પડી, વાત ધરો મન માંડ.
સલામી લેવું સદા, હોડ ઘણેરી હાણ;
સીરપાવો દેવું સહજમાં, વારૂ માને વાણ.
આપવા જોગ અમો સદા, લેવા જોગ તું લાખ,
શાણપણ હોયે (તો) સમજજો, સો વાતની એક વાત.
તેહ વાત ત્રીજી કરૂં, જેમ માને તુજ મન;
એહ કમલ આપું તુને, તા(ત્યા)રે લેવું અન્ન.
ઘણા હેતથી હું ગયો, એહ ગુફામાં એહેન;
કાડે લાવો કામની, સુખ જોતામાં બહેન.
કરૂં દાન કન્યા તણું, દીધૂં જોઇયે દાન;
માટે આપુ મન કરી, લો મત મૂકી માચ.
અહંકાર અતલીબલ સમો, શોભા સઘળી સાથ;
તે પણ સસરા આગલે, હેતે જોડે હાથ.
સલામ કરીને સાર ધરાં, સોપ્યાં વસ્તુ સમેત,
સુખ પામી તે સુંદરી, ઘણૂં ઉપનૂ હેત.
વિક્રમ વાલાવા ગયો, માનની મરડું મુખ.
આડું કહે રે સુંદરી, હવ દેહમાં શું દુખ?

ચોપૈ.

ગુણસાગર પૃથવી તુજ ધણી, એ શીમાડે માહારો ધણી,
ભુપત તુને નિત આપવી ભેટ, એ પ્રાશો મોરો પેટ.
બલ વિના તે શિખા કરી, ચિંત ધરી કરવી ચાકરી,
આગલીયે ભામની ભરથાર, આવે તાંહાં તારા અસવાર.
શરણ રહેવું તછને સુખ, હાલાહલ સમું એ દુખ,
પરવશ રેહેવું તો નવ ઘટે, અધવું સુખ શરીરે ઘટે.

દુહો.

તાંબાપત્રે તેહને લખીને આપું શાહાણ,
તાહારે પ્રમણે તાહારી, અખિલ વરતાવી આણ.
સુલણું નાપો સુજને, મ કર ચાકરી મન,
છત્રપતિ તું છેક તાંહાં, આણ નહી કો અન્ય.
વોલાવ્યાં તે વિક્રમે, આપી રિધ અપાર,
કમલ, હાથી જે કામની, ભારે જે ભંડાર.
અધિપત મન આનંદીયો, આપ થયો અસવાર,
આવો ઉજેણી આનંદમાં, વેગે ન લાગી વાર.

૮. કડી ૧૬૮ પછી કે.માં વધારો છેઃ–(પાનું ૧૪૨)

શ્રી ગોડ માલવી વિપ્ર શુભ, સામક વેદી સાર;
કિંકર સહુ કવીયાં તણો, એહ અકલ અધિકાર.
સેવક શ્રી શીવશક્તિનો, દિવ(વ્ય) કવીયંનો દાસ;
બ્રામણ ભાટ ચારણ ભલા, આગનાથી અભાસ.
ગુણનિધ્ય ગુજર ગામમાં અધિપત અમદાવાદ;
વાસ વેગણપૂર વિપ્રનો, આનંદ અતિ ઉલાદ.
સુત શ્રી વીરેશ્વર તણો, નર સામલજી નામ;
સિંહુજ ગામ શિરોમણિ તેડા તણે ઠામ.
શ્રી વીરેશ્વર વડો, દલચાહક દાતાર;
મોદક ચોખા મહિમા તણો, પીછ નહી કો પાર.
શુભ વિપ્ર સઠોદરા, નિરમલ જેહની નાત્ય;
ખટ ધરમ ખાતે ખોજતા પૂજવા જોગ પરભાત.
કુલતારણ કણબી તાંહાં, એક થકી શુભ એક;
સભા ભોજવત સારખી, વારુ ગુણ વવેક.
સપુત શ્રી સુંદર તણો વીરોજી વિશ્વ વિખાણ;
રાજસ શ્રી રહીદાનજી, કરુણાવત કલ્યાણ.
કાહજી એક કલપતરુ વાસણ કેરે વંશ;
મનજી સુત માહારાજ બે અવતરીયા શુભ અંશ.
લઘૂ બંધવ લાયક લહો, સામજી સકલ સુજાણ;
રેખીદાસ રાજસ વડો, મનજી સુત મહેરાણ.

કવિ તેડા કોડે કરી, વેણીદાસ વડહથ્થ;
દાન, માન, ડાહાપણ, શુભ વાતે સમરથ.
અન્ન વસ્ત્ર આગુવણે દીધાં દખણાં દાન;
પૃથવી કરી પસાયતે મનસા સિધ્યે માન.
પુરાણ કરું પરમારથી, શાહાસ્ત્ર સકલની શાંખ;
દીધું હાથ દશોદીને, બાર ભરો એ ભાખ.
સનમુખ તેહને શારદા, મહીપત કેરાં માન;
કહે પુતલી ભોજને, એહવો થયો તે રાય;
એહવાં સાહસ જો કરો, ધરો સિંહાસન પાય.
એમ કહીને પુતલી આપે ગઈ આકાસ;
એહ કથા પુરણ હવી કહે કવિ સામલદાસ.

વાર્તા ૪થી–સિંહલદેશની પદ્મિની; પુતળી માનવતી

ચોપાઈ

શ્રીમુખ સેવું શારદા, જેથી કષ્ટ ન વ્યાપે કદા;
હંસવાહિની મોટિ માત, જેહની વાણી વેદવિખ્યાત. ૧
વીણા, પુસ્તક પાણ્ય ધારિણિ, લક્ષ કોટિ કલ્યાણકારિણી;
તું માતા ત્રુઠી જેહને, કવિતાજન કીધા તેહને. ૨
તું પૂરે મનની કામના, નવ ખંડે ચાલે નામના;
આપો બુધ્ય શ્રી સ્વામી મુખે, કરું ગ્રંથ સતવાદી સુખે. ૩

---

૧ ફે. પ્રતિમાં આ વાર્તા પુષ્પા પૂતળી અને પા. પ્રતિમાં પદ્મિની પુતળી કહે છે. ફે.માં આરંભની સ્તુતિ નથી, તેમ વિક્રમના મહિમા અને તેના સિંહાસનની શોભાનું વર્ણન પણ નથી; એમાં પહેલી ૧૭ કડીઓનો ભાવ પણ ઉતારનારી કોઈજ કડી નથી.

૧ શારદા–ફે. સરસ્વતી સદા. જેથી૦ ફે. જેથી વ્યાપે કો કાલે કદા; પા. દેહે કષ્ટ નવ આપે કદા. ૨ ફે. વેણાધારણી, લક્ષધા. કારણ. ૩ નવ. ફે. નવિ. ૩ શ્રી પા. ધી. સ્વામી પા. સોભા.

શ્રી ગણપત્ય દુંદાલો દેવ, સિદ્ધ સનકાદિક કરે જે સેવ;
તેત્રિસ કોડિ પહેલો પૂજાય, શુદ્ધબુદ્ધ, રિધસિદ્ધનો રાય. ૪
સેવંત્રાં સિંદુરે ,સાર, અમૃત મોદક આપે આહાર;
શિવસુત, (શ્રી) પારવતીપુત્ર, ચિંતામણિ કેરાં ધર સૂત્ર. ૫
કલ્પવૃક્ષ જેહનેં બારણે, સેવું પદ સિદ્ધિકારણે;
આદ્યશક્તિ ઉમયાપતિ ઈશ, સેવક છૂ, નામૂં છૂ શીશ. ૬

દુહા

માતતાત ગુરુ ઈષ્ટને ચરણે નામૂં શીશ;
વરણવૂં વિક્રમ રાયને, કૃપા કરો જગદીશ. ૭
પુણ્યકારિ પ્રભાતનો, પુણ્યકારક પુણ્ય રૂપ;
નગર ધાર નરેંદ્ર પદ, ભોજરાજ ભડ ભૂપ. ૮
બમણ–ભોજ બહુ પ્રાક્રમી,. પંડિત પીહર પ્રમાણ;
કલ્પવૃક્ષ કવિયાં તણો, અખિલ દેશમાં આપ્પ. ૯
વિદ્યાવિલાસ વપુધ વસે, વિવેક વાણી વેદ;
બ્યાકરણ પિંગળ પાઠમાં, અધિકા વહે ઉમેદ. ૧૦
ચરચા ચતુરભુજ તણી, ખરી વાતનો ખોજ;
વીસામો વિપ્ર જ તણો, ભયનિવારણ ભોજ. ૧૧
સવા લાખ એક સહજમાં, આપે અધિકજ આપ;
સિંહાસન તેહેંની જડ્યૂં, કોયક પુણ્ય પ્રતાપ. ૧૨

---

૪ ફા. સીધ્ય. સુધ્ય બુધ્ય સીધ્ય. કરે જે પા. આરાધે. ૫ ફા. સેંદુરે. આપો. આહાર. શીવ. ૬ ફા. સંભુ. સાધી. શક્તિ. પા. સેવા કરૂં. હું. ૬ પછી પા.નો વધારો.–

સીવ સીવ જો મુખે કેહેવાયે, બ્રમહત્યાદીક પાતીક જાયે.
ક્રષ્ણ ક્રીપાલ રાધેરમણ, જાનકીજીવન રામ;
મટે કોડી પાતિક સકલ, જપતાં નીરમલ નામ.

૭ ફા. ક્રિપા. જુગ દિશ. ૮ પુન્ય નરેંદ્ર. પા પુન્ય નાંમ. પા. ધન નગર. ૯ ફા બોહો કવિયો. ૧૦ ફા વિલાશ. વાણિ. વ્યાકર્ણ. પીંગલ. પા. વપુ વીનયે. વહે ર૫. ગહુ. ૧૧ ફા. વીમ. ૧૨ ફા. પુન્ય.

રત્નજડિત કંચન તણું, ઉપમા અતિ અપાર;
દરસન દુર્લભ દેવને, સરગ લોકનું સાર. ૧૩
પૂર્વે વિશ્વકર્મા ઘડ્યું, (તે) શિવને કિધું ભેટ;
આપ્યું તે પછે ઈંદ્રને કોયેક કાલે નેટ. ૧૪
વાસવે સુંપ્યું વીરને, વિક્રમ વીર નરેશ;
કોયક સંભવે તે ગયું, પૃથવીમાં પ્રવેશ. ૧૫
શોભા તેહેમાં સ્વર્ગની, વૈકુંઠી વિમાન;
કૃત્રિમ નિધ કૂબેરની, ઉપમાએ અનુમાન. ૧૬
પાછલ બત્રીસ પુતલી, પદમની જોયે પ્રૌઢ;
જાણે સંજીવન સુંદરી, ગુણસાગર નિધિ ગૂઢ. ૧૭
ભોજે કાઢ્યૂં ભૂમિ થકિ, પ્રણામ કરી બહુ પેર,
શોભાવ્યૂં સભા વિષે, ઘણા હેતથી ઘેર. ૧૮
શુભ ગંગોદક સુંદર કરી, અખ્યત ચંદન લીધ,
અમૃત ચોઘડીઈ અધિક જશ, પૂજા બહુ વિધ કિધ. ૧૯
ભરતખંડ ભોજ કરાવિઉ, દશ કોટિધા દાન,
નરપતિ મેલ્યા નવખંડના, મહિપતે દિધાં માન. ૨૦

---

૧૩ ફ્ા. અતી. દરસન. ૧૪ ફ્ા. પુર્વે. વીશ્વ. વીરક્રમ. વીર નરેશ. ફ્ા. વર નરેશ. ૧૬ પા. જેહેવુ વૈકુંઠ. નિધિ ફ્ા. તો. ૧૭ ફ્ા. નીધિ ગુઢ. જોએ-પા. જોએ. ૧૮ ફ્ા. સોભાવ્યું. સુદર કરી પા. સુધ કર ૧૯ ફ્ા. અધીક. જસ. પુજા. બેહુ પા. બોહો. ફ્ા. વિધિ. ૨૦ને બદલે ફે. મા આ પંક્તિઓ છે—

શ્રી ભોજે લીધૂં શુભ લગ્ન, થયો મહોત્સવ મનમા મગ્ન;
સફલ જનમારો માહેરો, સ્પર્શ સિંહાસન હોયે તાહેરો
દીધાં મંગલને બોહો દાન, અન એવરી દખણા દાન;
ભોજ્ય કરાવુ બાધૂ ગામ, માદલ વાજે ઠામે ઠામ.
પુરણ પામ્યા ભાટ પસાયે, ગુણ જશ રૂડા ગુણીજન ગાય,
ઘર મંદિર અનુચારો ગોખ, મુગતાફલે વધાવો ચોક.
ભૂમિ ઉજર ધોઈયા, તોરણ બાધાં બાહાર,
સિંહાસનને શુદ્ધ કરું, વરત્યો જય જય કાર.

વિપ્ર તેડાવ્યા વેદિયા, લાખીણું મુહૂરત લાગ,
પ્રદક્ષણા પૂંઠે કરી, પરઠે જમણો પાગ. ૨૧
'માં, માં' માનવતી કહ્યું મહિપત્ત પ્રત્યે મુખઃ
પાય મ ધરસ્યો પુરપતિ! દેહ પામસ્યો દુઃખ. ૨૨
અચિરજ પામ્યો અધિપતિ, હેતે જોડ્યા હાથ,
નકાર કરો કાં નારિ! તે, બોલ્યાં 'માં' શા માટ? ૨૩
માનવતીઃ (કહેઃ) રાજા સુણો, બલા ભોજ ભૂપત્ય,
સસવાહિ, સલક્ષણા, નિર્મલ મહિમા મત્ય. ૨૪
વિક્રમ અવતાર વાસવ તણો, આ લોકિ પણ ઇન્દ્ર;
શોભે રાય સમસ્તમાં, જિમ તારામાં ચન્દ્ર. ૨૫
તરતીબે આસન તેહનૂં, તેહવો નર કો થાય,
તેહવાં પ્રાક્રમ જે કરે, (તે) ધરે સિંહાસન પાય. ૨૬
પરપરાક્રમ, પરમારથી, પરદુઃખભંજન ભૂપ
પ્રાણદેયણ પરકારણે, અધિપતિ એક અનૂપ. ૨૭

---

૨૦ કરાવિઉ–પા. કરાવયો. ૨૧ વિપ્ર૦–કે.માં નથી. પા. તેડા બહુ. પુઠિ ફા. પુંઠલ. પા. પરઠ્યા માંડો પાગ. પરઠે૦–કે. 'ભોજ ધરે જવ પાય.' ૨૨ કહ્યુ ફા. કહીને. ફા. દેહે. ૨૩ બોલ્યાં૦ પા. બોલો સામાં સાથ; ફા. બોલ્યાં સામાં માટ. ૨૪ માનવતી પા. સિંહિકા. ૨૫ ફા. રૈદ્ર. પા. સોભે. રાયો. જિમ. પા. જું. ૨૬ કો પા. જે. જે પા. પુન્ય ૨૨ થી ૨૬ મી કડીનો ભાવ કે.માં આ પંક્તિઓમાં આલેખેલો છેઃ—

બોલી પુરણા પુતલી, ફરો નકારો તાંય.
એ સિંહાસન ઇન્દ્રનું, આવ્યું વિક્રમહાથ;
તે સરખો દાતા થશે, સ્પર્શ કરે એ સાથ.
બેસી બીજો નવ શકે, વિક્રમ વણ નર કોયે;
અજાણે બેસી પગ ધરે, તો કાંઈ અનરથ હોયે.

૨૭ ફા. પુર પ્રાક્રમ. એક પા. અકલ. કરવાં પા. કત, ફા. કરતાં. ૨૭ થી ૨૮ કડીઓનો ભાવ કે. માં આ રીતનો છેઃ—

ચોપૈ

હવે ભોજ સાંભળ રે સતી! વિક્રમ સિંહાસનનો પતિ;
તેણે કેહું પ્રાક્રમ કરું, અલવ્ય(ભ્ય) એવૂ તે શું આચરૂં?

ભોજ કહેઃ સુણ્ય ભામિની! વિક્રમસેન વખાણ;
કૃત માંડિને કહો મુને, પંચ કરે પરમાણ. ૨૮
કિહાં વાધ્યો? કિહાં ઊછર્યો? કિહાં કીધૂં રિદ્ધ રાજ્ય?
દુઃખ ભાગી દુનિયાં તણાં, કેહવાં કર્યાં પરકાજ? ૨૯

ચોપાઈ

કરણુ અવતાર તણી તે કથા, યોગ્ય વાત માંડિ કહૂં કથા;
તે સાંભળતાં પાતિક જાય, નરનારિ સહુ પાવન થાય. ૩૦
રામકથારસ પુણ્ય પવિત્ર, ચતુર વિક્રમ એહ ચરિત્ર;
ભરતખંડ જંબુદ્વીપ જેણ, અધિક મુક્તિપુરી ઉજેણ. ૩૧
ક્ષિપ્રાતટ ગુણવંતી ગંગ, સ્વરગમારગ તણો જે સંગ,
મહાકાલેશ્વર મોટો ઈશ, જ્યોતિલિંગ સ્વયે જગદીશ. ૩૨

તેણે પુન્ય કરૂં છે જેહ, સંક્ષેપે મુજને કહો તેહ.
કોણ દુખિયાનાં ભાગાં દૂખ? કેમ પરજા પમાડી સુખ?
તે સાચી કહોને વાણ, કરું રીસ, (તો) ઈશ્વરની આણ.

૩૦ તે પા. જે. યોગ્ય–ફા. જ્યોગ્ય. તે૦ પા. જે સાંભલતે. ૩૦ થી ૪૯ સુધી ફા.માં વિક્રમ અને તેના ભાઇઓની ઉત્પત્તિ તેમ વિક્રમની વિવિધ શક્તિઓનું વર્ણન કરેલું છે, ત્યારે કે.માં આમાંનું કંઈ પણ નથી; માત્ર આ પંક્તિઓ છે.—

પુરણા કહેઃ સાંભલ પુરપતિ; તાહારી મહીપત નિરમલ મતિ;
માલવમુખ ઉજ્યેણી ગાંમ, વીરજીત રાજાનું નામ.
માંહાંકાલેશ્વર સિવનું નૂર, હરસિદ્ધિ હાજરાહજુર;
જ્યેથો વીર જેણે વેતાલ, કરી મંત્ર તણી પ્રતિપાલ.
થયો એક અવનીપત ધણી, રોક વારતા સાંભલી છે ઘણી;
મધાન રાજ્ય પોતાનો કરે, પોતે પરદુખ ખોતો ફરે.
માણ આપે પરકાજે કરી, ભોજ પ્રત્યે કહે છે સુંદરી;
સાંભલે નરપત આણી હેત, એકચિત્તે સભા સમેત.

૩૧ વિક્રમ ફા. વક્રમ. એહ ચરિત્ર પા. એહ પવિત્ર. જેણ ફા. જાણ. ૩૨ ફા. દ્વિપ. ક્ષીપ્રા. પા. મોહોટા. ફા. જગદીશ.

હરસિદ્ધિ માત હજુરી ઘણી, ચાચરદેવ્યા (જે) ગામ જ તણી,
પ્રકટ પીઠ જુગજશ લોક, સેવક સુખકારી દે રોક. ૩૩
ઐન્દ્ર પુત્ર પામ્યો તે શાપ, ગર્દભસેન થયો તે આપ.
દેવ રૂપ દેવાંશી દેહ, બહુ ગુણવંતી રાણી એહ. ૩૪
ત્રંબક ઘડ તેણે તો રચ્યો, મહા મનોહર મહિમા મચ્યો.
હાંકી હેતે જિત્યો હોડ, કન્યા એ પરણ્યો તે કોડ. ૩૫
(તે)બેટી ત્રંબક રાજા તણી, ગરુઆપણ ગુણવંતી ઘણી,
પૌઢા ગરભ વાધ્યા તે પેટ, નારી તે બે નાઠી('તી) નેટ. ૩૬
બે બાલક બે જણીયે જર્ણ્યા, જસવંતા, ગુણવંતા ઘણા:
એક ભરથરી ભારે ભૂપ, રાજતેજ રઢીયાળું રૂપ. ૩૭
ભૂપત કેરા તજિયા ભોગ, જશ જિતીને લીધો જોગ,
તેહું આગળ કહેવાસ્યે કથા, જે જોગી કહેવાણા જથા. ૩૮
બીજે પુત્ર જે વિક્રમ વીર, નાહાનો પણું ધોરંધર ધીર,
જેણે વીર જિત્યો વૈતાલ, કૈંક દુષ્ટના આણ્યા કાળ. ૩૯
કૈંક લોકાનાં ભાગ્યાં કષ્ટ, શોભાવી જેણે બહુ સૃષ્ટ,
જેણે જિત્યા પંચ જ દંડ, પૃથવીથી ટાલ્યો પાખંડ. ૪૦
અહુરણી જેણે અવની કરી, ભિક્ષુકને ઘેર રિદ્ધિ ભરી,
મુક્તિપુરીવત મહિમા મૂલ્ય, ઇંદ્રપુત્ર (તે) ઇંદ્રસમ તુલ્ય. ૪૧
પૃથવીપત્ય પુરંદર પાક, જ્યોતિક લેખ લખાણો શાક,
યુધિષ્ઠિરથી જશ જિતિયો, રાજા રામ તણી રીતિયો. ૪૨

---

૩૩ ફા. હરસીધ્ય. જસ. લોક પા. લાયક. દે રોક પા. સાહક. ૩૪ ઐન્દ્ર ફા. રૈદ્ર. શાપ ફા. આ(સા?)પ. બહુ પા. બોહો. ફા. અવલ સેન્ય. દેવાંસી શશિ ૩૬ ગરૂઆપણ ફા. ગુરૂઆપણ; ફા. ગુણાવત. જસ. પૌઢો. વાધ્યો. બે પા માં નથી. ૩૭ ફા. ભુપ. પા. રઢીયાલો. ૩૮ ફા. ભુપત. પા. તજ્યો ફા. તેહની. પા. કહેસે. ૪૦ પા. લોકાના. ફા. કષ્ટ. શ્રષ્ટ. બહુ પા. બાની. ૪૧ ફા. ભિષુક. રીધ્યો. મૂલ્ય પા.માં નથી. ૪૨ ફા. જુધિષ્ટર.

લખ્યખ્યુ તેણે કિધાં લાખ, કહું સંક્ષેપે એક જ શાખ,
સાગરમાં ગાગર, (કે) શુકચાંચ, જિમ શત મુંડામાં કણ પાંચ. ૪૩
કવિ કહે એ વિધ્ય મહિમા કહું, લક્ષણ પત સારૂં જે લહું,
પ્રધાન રાજ્ય પોતાનું કરે, પોતે પરદુઃખ પોતો ફરે. ૪૪
જીવ્યો જ્યાર સુધી જસ લીધો, સુખે નિદ્રા ભોજન નવિ કિધો,
ન કર્યો સુખે સ્ત્રીનો સંગ, ન કર્યો રાજ્યવૈભવ કે રંગ. ૪૫
ન કર્યો વાહલો દેહ, કે દામ, વાહલૂં એક પરમારથ કામ,
વાહલૂં પુણ્ય, વહાલો જશ હોય, પાપીજન વાહલો નહિ કોય. ૪૬
આણ ધરમમારગની ફરે, ન્યાંય શાસ્ત્રથી ન્યાય જ કરે,
રાય, રહિયત, શત્રુ કે મિત્ર, પુત્ર પરિવાર સમતુલ્ય ચરિત્ર. ૪૭
જિતી નિદ્રા, જિત્યો આહાર, અલખત પામ્યો અપરંપાર,
લઘુલાઘવી વિદ્યા ભણ્યો, સહોદર પરનારી તણો. ૪૮
પરકાયા કરે પરવેશ, એહવા સિદ્ધ તણો ઉપદેશ,
અણિમા, મહિમા, લઘિમા, મતિ, મહાસિદ્ધિ પામ્યો મહિપતિ. ૪૯
એક સમે નિદ્રાવશ્ય હોય, જાગ્યો ઝબકી(ને) જુગતે જોય,
ઉઠ્યો તે વેલાં આલસ તજી, શ્રીભગવાન ભુધરને ભજી. ૫૦
તે વેલામાં થયો તૈયાર, બાંધાં સકલ સહી હથીયાર,
કલમટોપ શોભાવ્યો સંગ, કીધો રાક્ષસમેનો રંગ. ૫૧
અંધારપછેડા ઊઢ્યો અનૂપ, ભલી ભાતથી ચાલ્યો ભૂપ,
ખડગ કોહલૂ છે ચોધાર, હરસિદ્ધ તણું આપ્યૂં જે સાર. ૫૨

૪૪ પત પા. સુધ. ૪૫ ફા જાર સુધિ. પા. અસ્ત્રી. ફા. રાજ વૈભવ. ૪૬ ફા. પુન્ય. જસ. ફા. પાપીજનને પા. નવ, કોયે. ૪૭ ફા. નાયે. મીત્ર. ૪૮ ફા. અહાર. પા. પામો. ભણ્યો. ૪૯ ફા. સીદ્ધ. પા. એહવો. ફા. સિધી. પા. પામો. ૫૦ પા હોયે. ફા. નીદ્રાવશ્ય.-પા. જોયે. ફા. ભુધર. પા. ભુદર પા. વેલાં. ૫૧ સહી ફા. સજે. કલમ પા. ગલમ. પા સોભાવી. ૫૨ ઉઢ્યો. પા. ઓપમ પા. ચાલો. આપ્યું તે.

બુદ્ધિસાગર નિકલ્યો બારણે, નિશાચરચ્યા જોવા કારણે,
જોયા ઘડ, ઉજેણીઘાટ, રાજા ચાલ્યો વનની વાટ. ૫૩
અકસ્માત અજુવાલું હોય, તે તો રાજા દ્રષ્ટિ જોય;
દવ બાલતો હશે કો દૂત, ભય પમાડવા આવ્યો ભૂત. ૫૪
વપુ માંહે તો સંદેહ વસ્યો, ધર્મવંત તે સાહમો ધસ્યો,
સમીપ પાસ ગયો જેટલે, ચિતા બળતી દિઠી તેટલે. ૫૫
ચિતા રચી છે વિવિધ વિવેક, પાસે નર ઉભો છે એક,
તેણે નાહિને સમરણ કર્યું, ચિતા માંહે પડવા મન ધર્યું. ૫૬

---

૫૩ ફ્રા. બુધી. પા. બુધસાગર. ફ્રા. નિકલો, પા. ચાલો. ૫૦–૫૩ ને બદલે છેઃ–કે. માં આમ છેઃ–

એક દિવસ તજીને રાજ્ય, ચાલો રાયે નિશાચરચા કાજ્ય,
બાધો કાછ, વાલી ગાતરી, ચાલો રણમાં હીમત ધરી.
ખડગ કોહોલુ હીંસે હાથ્ય, સાહક નહી પોતાને સાથ્ય,
અહર માંન હરસિધનુ ધરે, તે કોહોનો ડરાવ્યો ન ડરે.
મુસ્તગ ફેંટા બાધો કરી, ચાલો રણ વિકટની હરી,

•૫૩ પછી કે. માં આ વધુ કડી છેઃ–

સુઝે નહી વાટ કે બાલ, કાલ અધારી માઝમ રાત,
જુયે તો વનમાં દવ બલે, વેગલે થકી તે કોણ જ કલે.

૫૪ અકસ્માત૦ કે. દુર અજુવાલુ દ્દષ્ટે પડું, રાજાને મન અચરત અડું. દવ૦–કે. ભુત પ્રેત કે અગની બલે, એમ વિચારી (તે) સામો વલે. કો. ફ્રા. કે આવ્યો પા આવે. ૫૫ વપુ૦–કે. માં આ પક્તિ નથી પા સદે વશો. ધશો. સમીપ૦–કે ગયો નિકટ રાજા જેટલે ૫૬ ચિતા૦–ફ્રા. ચિતા શી છે ૫૬ ને બદલે કે. માં આ કડી

ઇધણુ ઓધ કરાં છે ઘણા, ઝાલ ઉઠે છે અગની તણાં.
પાસે ઠોઠો પુરૂષ જ કોયે, રાજા તેને દ્દષ્ટે જોયે.
ચતા પુઠે પરદખણા કરી, ઝપાવા માંહે બુધ ધરી.

ઝંપાવા માંડ્યૂં જેટલે, (તે) વિક્રમે દિઠૂં તેટલે,
હાંહાં કહીને ઝાલ્યો હાથ, પુઠલથી ભરાવી બાથ. ૫૭
સ્યા માટે તમે દુઃખિયા થાઓ? શા માટે તમે કાહાં ખાઓ?
દિવ્ય સરીખો કાં બાલે દેહ ? તે દુઃખ તું મુજ આગળ કહે. ૫૮
શા માટે પરહે છે પ્રાણ? સાચ્યૂં ન કહે, (તો) ઇશ્વરની આણ,
સાચ્યું ન કહે તો સિદ્ધિશાપ, અલેકાલનૂં તુજને પાપ. ૫૯
દુઃખિયાને બહૂ વાધ્યૂં દુઃખ, દશવીશ ગાળે દિધિ છે મુખ,
મોહલ્ય મૂને તૂં ચિતના ચોર, સ્યૂં માંડે વણુસમઝે શોર? ૬
દુઃખ દે છે મુજને શા માટ? જા તૂં ભાઈ! પાધરી (છે) વાટ.
મુરખ તાહરૂં મનડૂં હોય, દુઃખ વિના મરે નહિ કોય. ૬૧

દૂહો.

જા મારગ તૂં તાહરે, હૂં લાગૂં તાહેરે પાચ્ય,
ખોટી કરે છે તૂં મુને, ઉલાયે એ આચ્ય. ૬૨

---

૫૭ પા. માંડ્યું. વિક્રમ. દીઠું. ઝાલા. ૫૭ થી ૫૯ ને બદલે કે. માં આ દુહા છેઃ-

પરદખણા પુરણ કરી, કરે જવ ઝંપાપાત,
હાં હાં કહીને વિક્રમે ઝાલો તેહનો હાથ.
શા માટે એહમાં પડો? તે મુજને કોહો વાણ્ય?
એવડું શું દુખ પ્રગટ્યૂ? જેહ તજો છો પ્રાંણ.

૫૮. તમે પા. તું. પા. થાયે. ખાયે. ૫૯ કહે પા. કોહો. પા. આણ. ફે. પા. સીધનો ૬૦ ફા. ગાળો. પા. ગાલ.

૬૦ ચિતના-ફા ચિતન. ૬૧ પાધરી છે પા. તમારી. પા. હોયે. કોયે.
૬૦-૬૧ ને બદલે કે. માં આ દુહો છેઃ—

તારે દુખાયો જો-(ય્યો) ભાઈ તાહારે શા ઉચાટ,
જે કામે તું નીસરો જાને તાહારી વાટ.

૬૨ ઉલાયે; પા. ઓહોલાસે. ૬૨ ને બદલે કે. માં આ બે દુહા છે—

ગામ ઠામ માહારૂં તજી, આંહાં આવો હું આજ,
હું કાંહાંથી કરમે આવીયો, હરકત કરવા કાજ,

લોકભાગો હું આવિયો, જુલમ કરંતા જેહ,
તે તો આગળ આવીઓ, સૂં આણે મુજ નેહ. ૬૩
વહાણું વાહીને જશે, ટાડે ગલશે હાડ,
મેલ્ય ખ્યાલ તું માહરો, માનૂં તાહરો પાડ. ૬૪
વિક્રમ કહે ખોટી થસ્યો, તે આવે તુજ માંય,
વાત કહ્યા વિણુ મુજને, (તે) મારગ નહિ જવાય. ૬૫

હૂં કહૂં ને તું સાંભળે, તાહરું શું સરે કાજ?
મુજ કેરૂં દુઃખ સાંભળી સ્યૂં આવે તુજને રાજ? ૬૬
તસ્કરવિદ્યા નીકળ્યો, (કે) રમવા જાઓ જાર,
એહેવામાં ઇહાં આવિયો કરવા મુજ વિચાર. ૬૭

તુજને મળ્યે લંપટ થયા, તુજ સંગે થયા ચોર,
*જે છૂં તે તમો જાણુસ્યો, કહો વાત તણો અંકોર. ૬૮

ચોપાઈ.

તાહરે તે બોલ્યો છે દુઃખીઃ સાંભળ્ય ભાઈ! કહૂં છૂં સુખી,
જાતે તો બ્રાહ્મણુ છૂં વરણુ, સાંભળ્ય દુઃખ બોલી બે કર્ણુઃ ૬૯

આ છપણુ બલી જશે, ટાઢી થાસે આગ્ય,
* ખોટી ન કર ભાઇ મુજને, લાગું તાહારે પાગ્ય.

૬૩ પા. લોકાં ભાગો. આવિયો પા. નીસરો. જુલમ કે. નંથા. કરંતા પા. કરે તાંહાં. તે૦ પા. જે બાગો હું આવીયો, આગલ આવું તેહ. ૬૪ પા. તો વાહી. ૬૩–૨ અને ૬૪ ને બદલે ફા. માં માત્ર 'જે ભાગો હું નિસરયો, હું માનું તાહરો પાડ' એ પંક્તિ છે; પણુ પા. તથા કે. માં આ બે પંક્તિઓ હોવાથી અને વાર્તાના સંદર્ભ માટે જરૂરી હોવાથી તેની લીધી છે. મેલ્ય૦ પા. હું મારગ જા તાહરે; માંનું પા. હું માનું. ૬૫ તે૦–કે. તેં આવ્યાં નહી જવાય. પા માંહે. વિના મુંને. પા. જવાયે. ૬૬ તાહરૂં૦ ફા. તેણે તાહારૂં સ્યું કાજ. મુજ૦–મુજ દુખજે સાંભલે. કે. માં આ કડી આમ છેઃ–હું કહૂં ને તું સાંભલૂં, તેણે પામીસ સ્યૂં રાજ; માહરે દુઃખ જે સાંભલે, સ્યૂં સરશે તાહારં કાજ. ૬૭ ફા. વીદ્યા. પા. નીસરો જાવે. ૬૮ પા. તુજ ૬૯ હું પા. તે. ફા. કહું.

વસૂં વેગલો માલવ દેશ, પુરાણપાઠ ભણ્યો છૂં પેશ;
જોબનવંત સ્ત્રી માહૅરે હતી, વ્રત પતિવ્રતાનૂં પાલતી. ૭૦
સાસર પખ્યનો હૂં તો શરણ, એક દિન પામિ તે સ્ત્રી મરણ,
સુજને તેહસ્યૂં હુતો નેહ, પ્રીત જેહૅવી બપૈયા મેહ. ૭૧
પેહેલે તો હુતૂં જે દુઃખ, હવડાં થયૂં તે કહૂં છૂં મુખઃ
દિન ઉપર દિન વહૉ ગયો, તેહ દુઃખનો પાર જ થયો. ૭૨
કરમ અનુસારે કરતો આહાર, જિમ સહુ વર્તે છે સંસાર.
એક દિવસ શુક્લ ચતુરદશી, સૂતો હૂં જાહૅરે થૈ નિશી. ૭૩
નિશા જામ રહી જાહરે, સ્વપન એક લાધૂં તાહરેઃ

હૂં જાણૂં જે વનમાં ગયો, એટલે જામ ત્રીજો એક થયો. ૭૪
પાસે જન બીજાૂં નહિ કોય, તે સ્થાનક એક કૌતુક હોય;
અવિરોધુ દીઠી હાથ્યણી, જાણે (એ) ઐરાવત સાખિણી. ૭૫
અનેક આભૂષણ દીસે ઘણી, અંકુશ અંબાડિ શોભા (તે) તણી,
સમીપ પાસે આવી છેક, તે ઉપર બેઠી સ્ત્રી એક. ૭૬
બિજી ચમર કરે એક પાસ, તે જાણૂં છૂં તેહૅની દાસ,
જેહૅવો કમલ લતાનો વૃંદ, જાણે શરદ નિશાનો ચંદ. ૭૭

૭૦ ફા. વ્રત. પતિવ્રતાનૂં૦ કે. 'ધર્મ પતિવ્રતનું પાલતી' ૭૧ ફા. સસર. એક૦–કે. પા. થોડેક દાહૅ પામી મરણ. પ્રીત૦ કે. માં આ પાઠ નથી. ૭૨ પેહેલે૦–કે. પેહેલું દુઃખ રહ્યું, હું તેહ. જે પા. એ. હવડાં૦ કે. માં આ પાઠ નથી. તેહ૦–કે. તેનો શોક રહ્યો ગયો. ૭૩ કે. શુક્લી. ફા. નીશી. સૂતો પા. પોહોડો ૭૪ ફા. નીશા. પા. લાધું. ૭૪. હું જાણું જે કે. પરભાત જાણું હું. એટલે કે. જાણું જે. ૭૫. ફા. કોતિક પા. કૌતગ. અવિરોધુ કે. પા. એવે એક. પા. ઈરાવત. ૭૬ અનેક કે. વાર. દીસે ઘણી કે. વિવેક. પા. સધાણ. અંકુશ૦ કે. માં આ પાઠ નથી. શોભા તણી પા. એંધાણ સમીપ૦–કે. માં આ પંક્તિ નથી. છેક પા. છે એક. ૭૭–૧ પછી કે. માં આ પંક્તિ છે:–અંકુશ અંબાડી એંધાણ, બેઠી અતરા અતુરસુજાણ. કે. વૃંદ ફા. વૃક્ષ. નિશાનો કે. પુરણનો

એહવૂં (તે) સ્રીનૂં મુખ ઉદ્યોત, જેહેવી ચિંતામણિની જ્યોત,
પેહેર્યાં વસ્ત્ર (તે) અતિ અનૂપ, સ્યૂં વખાણૂં તેહનૂં રૂપ. ૭૮
નાગકન્યા કે દેવાંગના, નહી તે સ્રી બીજી અંગના.
જેહવી ઈંદ્ર તણી અપછરા, મહા ભાગી મદની મચ્છરા. ૭૯
શારદ નિશા જેહવી જામની, નહી ભૂતલ એહવી ભામિની.
પદ્મની કે ચિતનીનાં ચહેન, અતિ મોહિની આકારે એન. ૮૦
કનક ચૂડો, કંચુકી ને હાર, નખશીખ શોભા અપરંપાર,
કે રંભા કે એ (કો) મોહિની, કે રાણી હશે કોહની. ૮૧
મેં તો રૂપ નિરખ્યૂં તે તણું, મોહેબાણ વાગ્યૂં છે ઘણું,
કરી સાન મુને દીધો સાદ, (મેં) દીધો તેહને આશીરવાદ. ૮૨
તે કન્યા બાહુરૂપી બાલ, કર ઝાલી મોતી વરમાળ,
આવી સમીપે મોટા બ્રહ્મ! આજ યકિ ફરયૂં તમ કરમ. ૮૩
(એ) મોતીમાલા કંઠે ઘાલસ્યૂં, જમણો કર હેતે ઝાલસ્યૂં,
તમને પરણૂં રૂડી પેર, સકલ સમૃદ્ધિ આણૂં (તુજ) ઘેર. ૮૪
સ્વામિ થાપી સેવા (હૂ) કરું, વચન આપ મુસ્તક હું ધરું.
તાહરે હૂં ન ગયો તે પાસ, મેં જાણ્યૂં કરે છે હાસ. ૮૫

---

૭૮ ફા ચીંતામણીની. અનુપ સ્યૂ૦–કે. સૂ વિખાણુ કરે બ્રમ બુપ. ૭૯ અગના પા કે. સગના. ૭૯–૧ પછી કે. માં આ કડી વધુ છેઃ–

ઉર ઉપર મોતીનો હાર, નખ શિખ શોભા સઘલી સાર.
કે રંભા હશે મોહિની, કે રાંણી હશે કોહની.

૭૯–જેહવી કે. કેહશે મહા ભાગી કે મોહભરી, પા મોહ ભરી, ફા. મહો ભાગી. ૮૦ જામની ફા જ્યામની ભુતલ જે હવી ફા ભામીનિ અતી મોટીની પા. ચીંતનીનાં ૮૦–૧ અને ૮૧–૧ કે માં નથી અપરમપાર પા સઘલી સાર ૮૧–૨ કે. માં ૭૯–૧ પછી છે ૮૨ ફા મોહનૂ બાણ મોહ૦–કે ઉલટ હૈડે હરખ્યો ઘણું. ૮૩ તે કન્યા૦–કે હતી કન્યા જે જોબન કાલ પા હો મોહોટા ફા પા. ભ્રમ તમ ફા. તમારૂ. ૮૪ ફા. સમરીધ્ય એ પા આ ૮૫ ફા સેન હૂ કરૂ ૮૫–૧ પછી કે. મા આ પક્તિ વધુ છે.–અનેક વાતે ખાધા સમ, તો તુજને પરણું નહી કમ. ૮૫–૨ ફા હાશ

(ફરી) બિજી વાર બોલાવ્યો ઘણૂં,દીઠૂ હેત મેં તો તે તણૂ,
હાથે સાન કરી તે સાર, ફરી સાદ દીધા દશબાર. ૮૬
હૂ (તો) પાસે જાવા લાગિયો, એટલે ઝબકીને જાગિયો,
પઞો અણુવણુ ત્રુટી ખાટ, તરફડતો'તો માકણુ માટ. ૮૭
દીઠૂં તે તો અલોપ જ થયૂ, સુખ શમણાનૂ વહેતૂ ગયૂં,
પડી ફાળ ને ઉઠી ઝાલ, ગઈ હાથણી, સ્ત્રી, વરમાલ. ૮૮
જોતાં દ્રષ્ટ આગલથી ગઈ, હૂં જાણુ ઈહાં ઉભી રહી,
તેહના સુખબત્રીશી તણી, ટેહની પીડા મુજને ઘણી. ૮૯
સાચૂ કહૂ તમ આગલ કવી, તે મેહે રહેવાતૂ નથી.
ક્રો આગળ કહૂં ને સ્યૂ કરૂં, મહા દુ:ખથી વણુ ખૂટે મરૂ. ૯૦
બીજૂ દુ:ખ મનસ્યૂં ભાગીઈ, દ્રવ્ય હોયે, કિહાંક માગીઈ,
વળી વિચારયૂં રુદયા વિષે, વિક્રમ દુ:ખ ભાગી એ શકે. ૯૧
રાજા પાસે દુખિયા ઘણા, કરે કામ વિક્રમ તે તણાં.
જાતો હુતો ઉજેણી જ્યાંહ, એહવે પડી નિશા મુજ આંહ. ૯૨
મેં વિચારયૂં રુદયા સાથ, હર્ષ્યૂ માહરું રાખ્યૂં હાથ,
સમણા માહે રાજા સ્યૂ કરે, શી વસ્ત છે મુજ આગળ ધરે. ૯૩

૮૬ (ફરી) બીજી૦-કે મા આખી પક્તિ નથી ફરી બીજી વાર પા ફરી ફરી દીઠૂ ફ્રા હવૂ પા હાથે ફરી પા વત્રી ૮૭ હૂ તો પાસે કે સાચ માની પઞો પા પોહોડો ૮૭ પછી કે નો વધારો—

દારિદ્ર તણી તો નહોતી મણા ચાચણુ ગણુગણુતા'તા ઘણા,

૮૯ બત્રીસિ તેહની પીડા કે મેહે વેદના ૮૯ પછી કે મા આ પંક્તિ છે—તે નારીનો પીરે નેહ, વીંછી લખની વેદના મેહ ૯૦ પા મેહેથી માહા૦ કે મરૂ દેહ આવીને મરૂ ૯૧ ફ્રા પા દુખ હોય તો, પણ આથી માપ વધે છે પા મને ભાગીયે કિહાક પા કદી જઈ ૯૨ પા ફ્રા પાસે જાયે પણ એથી માપ વધે છે ૯૨ જાતો૦-ને બદલે કે મા આમ છે—

દુયે જતો તો તેણે ઠામ, વિક્રમ પાસ ઉજ્યેણી ગામ,
આહા આવો તો નીશા પડી, વિચાર કરો મેં તેણી ઘડી

૯૩ હરખ્યૂં૦-કે એમ કરતા પડી છે રાત ફ્રા. સી પા સુ શી વસ્ત૦-કે. માં આ પાઠ નથી

માહરો કિમ સરે તે અર્થ? ગણી આપે રાજા તો ગર્થ.
દેવરૂપને દુઃખ કિમ દેશ? તેહનો દોષ માથે કિમ લેશ? ૯૪
લોક મુજને ઘહેલો કહે, કહે(શે) શમણું સાચૂ કિમ રહે?
કહે સ્યૂ દીઠી આળપપાળ? (તે) સાચૂં કિમ પાએ ભૂપાલ? ૯૫
ફંદ રચી ખોટો લાવિયો, રાયને દુઃખ દેવા આવિયો.
તાહરે હૂં તો હતુઓ થાયૂ, ઊજેણી માંહિ (તો) નહિ જાયૂં. ૯૬
આખર દેહ મારે મૂકવું, રાજાનૂં શીદ વ્રત ચૂકવૂં.
પંચઘટાળી કરશે લોક, કહેશે દુઃખ દે છે એ ફોક. ૯૭
એહવો મનમાં ધર્યો મેં ઘાટ, કર્યાં એકઠાં અગનીકાઠ.
જિમ મુજને પાણિવલ જાય, ઘડી એક વરસાં સો થાય. ૯૮
મરવૂં મુજ લાગે સોહિલૂં, દુઃખ આ મેહ તણૂં દોહિલૂં;
એ તુજ આગળ ભાગ્યો ભેદ, નથી બીજો માહરે મન ખેદ. ૯૯
માટે તમ્યો પધે પરવરો, જાતા હોયૅ તે કામ જ કરો.
સાંભલી માહરા મનની વાત, છોડ ભાઈ! માહારો હાથ. ૧૦૦
માહરૂં કામ કરવા દીજીઇ, ખોટી મુજને નવિ કીજીઇ. ૧૦૧

---

૯૪ પા અરથ ગરથ માહરો૦ કે માહારુ કામ એથી નહીં સરે ગણી૦-કે. મા આ પાદ નથી. ફા દોસ પા દેયું લેયું દેવસ્વરૂપ કે ફાસૂ દુખને દીજે તેહને, તેનુ પાપ વેઠવુ દેહને ૯૫ શમણુ ફા સમણાનૂ પા દીઠુ તે૦-કે પા જે સાભળે તે તો દે ગાળ ૯૬ તાહરે૦ ને બદલે કે મા આ બે પક્તિઓ છે ફટ ફટ કેહેશે સહુ લોક, ઉજાયેણી જાતુ તે ફોક, જોડો ઠાડ કરી તાહા જાયું, તો તરણાથી હતુયો થાયુ પા ફા થાયૂ ફા જાવૂ ૯૭ કે શીદ. શું પચ૦-કે મા આ પક્તિ નથી ૯૮ ઘડી૦ કે સીમેહેથી વરસ જાયે ફા મનમા પા કાટ ઘડી૦ પા ઘડીયે વરસ બરોબર થાયે મરવું૦-કે બકુ છુ તે દુએ અમો, જાતા હો તાહા જાયો તમો મન ખેદ પા કે મન ભેદ ૧૦૦ મટિ૦-કે મા આ પક્તિ નથી સાભલી૦-કે ઈશ્વર આણુ એ સાચી વાત, મુકી દે ભાઇ! માહારો હાથ પા મુકી છાડ ભાઇ માહરો હાથ ૧૦૧ કે મા આ કડી નથી પા દીજીયે કીજીયે

દુહા.

તેહ તણું દુઃખ સાંભલી, બોલ્યા વિક્રમ વીર.—
તાહરૂં કામ અમો કરૂં, હૈડે રાખો ધીર. ૧૦૨
છાડ શોક મનડા થકિ, કાળજું થિર કરી રાખ્ય,
ભાગ્યું દુઃખડું તાહરૂ, તેહનો અગની સાખ્ય. ૧૦૩
માસ એક(ની) મેહતન કરો, ધરો ચડિનું ધ્યાન,
તે સ્ત્રી હું પેદા કરૂ, આણિ અધિકું જ્ઞાન. ૧૦૪
પરણાવું તે પદમની, સમણે દીઠી જેહ,
અનઉદક મુખ નવિ ધરૂ, તો લે પ્રતિજ્ઞા તેહ. ૧૦૫
તાહરે વિપ્ર જ બોલિયો, શી વાત કરે એ જૂઠ?
પાપીનું એ પારખું, કાંઈ ડીંગલ સેઈ ઊઠ. ૧૦૬
પરદુખભંજન સાંભલ્યો, અવની વિક્રમ રાય,
તેહવાનો નહિ આસરો,(તો) તુજથી કિમ એ થાય? ૧૦૭
નથી ગરથ માહરી કને, નહી વસ્ત્ર વપુ કે પાસ,
તમો હશો કંઇ તાકતા, મૂકો તેહેની આસ. ૧૦૮
શમણાનું સુખ માહરૂ (તે) ઈશ્વરથી ન અપાય,
બીજૂં હોય તો જાચીઈ, આપે વિક્રમ રાય ૧૦૯
પાણીમાં જિમ નાખીઈ, સોના કેરી ઝાલ્ય,
વિક્રમને જઈ સૂં કહું શમણે દીઠ (તે) આલ્ય. ૧૧૦

---

૧૦૨ કે મા દુહા નથી પણ ચોપાઈ ચાલુ છે ૧૦૨ થી ૧૧૩, એ દુહાની, ૧૧૪ થી ૧૧૭ ચોપાઇની અને ૧૧૮ થી ૧૧૯ એ દુહાની કડીઓ. ક તેનો ભાર પણ કે આ નથી. ૧૦૧ સાભલી પા. સાભલ્યુ. પા. બોલ્યા ૧૦૩ કાળજુ ફ઼. કાળજ્યું પા કાળજડું ધીર રાખ. પા. દુખ છું, તેહનો ફ઼ા તેહની, પા. તેહની આ. ૧૦૪ પા અધક ૧૦૫ ફ઼. અન પ્રતીજ્ઞા. પા. પરતીજ્ઞા. ૧૦૬ ફ઼. વીપ. પા. કરે. ફ઼ા ઊભલ ૧૦૭ અવની પા. જાન્ત્તી ફ઼. આસરો. ૧૦૮ ફ઼ા વપુ કે પાસ. પા. વપુપર પાસ. તમો ફ઼. તમો૦ શો કેહેતા હતા. ૧૦૯ પા. અપાશે જાચીએ વીક્રમરાયે ૧૧૦ પા નાખીયે. ફ઼. વિક્રમ પાસે

જૂઠો જૂઠો સહુ (કો) કહે, સાંભળતાંમાં લોક,
અમથૂ અધટ્ટ બોલીઇ, (તે) મન જાણું હું ફોક. ૧૧૧
નહિ તે સરખાનો આશરો, જે વાચા નવિ ચૂક,
(તે) કામ સરે કિમ તુજ થકિ?(તૂ) મિથ્યા લવરી મૂક. ૧૧૨
તાકો છો તે તો નથી, વાહન, વસ્ત્ર કે ગરથ,
જાયો કોય વસ્તી વિષે, જિહાં સરે તમારો અરથ. ૧૧૩

ચોપાઈ

દુ:ખિયો એમ બોલ્યો તે મુખી, કરે કુણ મુજને તે સુખી?
ફરિ પ્રકટે કો જાહારે રામ, તોહે ન થાય અમારૂ કામ. ૧૧૪
ઊગે જો પશ્ચમમાં રવિ, તોહે ન દેખૂ નારી નવિ,
ગગાજી દખણમાં જાય, તોહે કામ માહરુ નવિ થાય. ૧૧૫
મેરૂ ચળે, ડગે દિગપાળ, તોહે ન મળે નારી, વરમાળ,
ફરી અવતાર વિષ્ણુ જો ધરે, તોહે કામ માહરૂ નવિ કરે. ૧૧૬
સમણા માહે, સાચ્ નવિ હોય, ડાહ્યો હા કહે નવિ કોય.
દુઃખ ભાગૂ તે ઘેહેલો કહે, ડાહ્યો તે કિમ સાચ્ લહે. ૧૧૭

દુહા

દુ:ખભજન એક સાભળ્યો, વિક્રમ ઉજેણી ગામ,
વળી તું કિહાથી પેદા થયો, કહેને તાહરૂ નામ? ૧૧૮
એક દુ:ખ, બીજૂ હસૂં, ખાતર ઉપર તેલ,
આ પરદુ:ખહર પેદા થયા, મિથ્યા લવરી મેલ્ય. ૧૧૯

---

૧૧૧ અમથૂ પા. અન્યા. પા. બોલીરે ૧૧૨ ફા આસરયો મીથ્યા. ચુક- ક પા લવારી ૧૧૩ તાકો૦ પા તે કાહો છો તે નથી ૧૧૪ તો પા તો પા યાયે ૧૧૫ પા જાયે યાયે ૧૧૬ ફા નારિ વીષ્નુ પા હોયે કાયે ૧૧૮ પા કહેરે ૧૧૯ ફા મીથ્યા મેહુલ્ય પા લવારી

વિક્રમ કહે વિપ્ર! જ સુણો, રાખો હઈડે હામ,
સેવક તુમ ચરણરજ તણો, વિક્રમ તે નિજ નામ. ૧૨૦
નિશચરચાઈ નીકલ્યો, જોતે આવ્યો (આ)જાગ,
સુખ શમણાનૂ સત્ય થયૂ, (તે) બ્રાહ્મણ તાહરૂ ભાગ્ય. ૧૨૧
પરણાવૂ તે પ્રેમદા, તાહરે મુખ લેઉં નીર,
માસ માંહે મેળો કરૂ, તો જાણે વિક્રમ વીર. ૧૨૨
કદાચિત કામ થયૂ નહી, તરુણી ન મલે તેહ,
તો સ્થાનક આ ચિતા રચૂ, બળસ્યૂ આપણ દેહ ૧૨૩
વચન જાતે, વપુ જશે, બોલ્યૂ અપ્પોનૂં થાય,
તો તું નિશ્ચે જાણજે, (તો) પ્રને થાય મુજ કાય. ૧૨૪
(મુજ) હરસિદ્ધિ માત પ્રતાપથી, જો શિર માયે ઈશ,
માસ માહે મેનૂ માનની, તજ રુદયથી રીસ ૧૨૫
વિશ્વાસ થયો તે વિપ્રને, પૂરણ હેતેથી પેર
મારો નિત્યે મોદકા, ઠરી રહો મુઝ ઘેર ૧૨૬
સમ દીધા બહુ સામટા, બ્રહ્મહત્યાદિક પાપ
માસ સુધી મંદિર રહો, હૂ આવૂ આપો આપ ૧૨૭

૧૨૦ વીક્રમ. ૧૨૧ ફ્રે૦ નીશ જોવા ૫૮ નીસરો ફ્ર૮ સમણાનું બ્રામણ. ૧૨૨ લેઉં ૫૪ લેયૂ ફ્રા વીક્રમ ૧૨૩ ફ્રા કદાચિ થયૂ ૫૪ થાવે ફ્રા ચતા. ૧૨૪ પ્રધ્ધેં૦ ૫૪ રાવે ધરૂ નહીં મરે. ૧૨૫ ફ્રા હરસીધ મુજ ૫૪ મા નથી. તજ ૫૪ તુજ ૧૨૬ ફ્રા વીશ્વાસ. નીત્યે હેતે મુજ ૫૪ સુણ ૧૨૭ ફ્રા બ્રમ ૧૨૦ થી ૧૨૭ એ સાત દુહાઓને બદલે નીચેની ચોપાઈઓ (જે ૧૦૧ પછીથી કે ના સંદર્ભ પ્રમાણે ચાલુ છે) છે —

તારે બોલો મહીપત મખી, સાભલ રે તું બ્રામણ દખી
કરુ સરવથા તાહારૂ કામ, વીરજીત વિક્રમ મુજ નામ.
નિશચરના જોવા નીકલો, માટે આવો આહીં એકલો
વિઘન વારમા હોયે વરોધ, માટે આ લીધો છે વેદ
તે સ્વપનમા દીઠી છે જેહ, પરતક પરણાવુ તુજને તેહ,
જો નવ ટાલુ તાહરો શોક, તો વીરવ્રત મુજ થાજે ફોક

ચોપાઈ

રાખ્યો વિપ્ર ગુણવંતો ઘેર, પછે પ્રભાત્ય થઈ શી પેર ?
હિમ્મત રાખી હા તો કહી, મહીપત્યને મહા ચિંતા થઈઃ ૧૨૮
દાડા ત્રીસ તો કાલે જસ્યે, વિપ્ર વાયદો પૂરો થસ્યે.
શું કરૂં કો આગળ વાત, આરાધૂં જૈ હરસિદ્ધ માત. ૧૨૯
ક્ષિપ્રાતટ ગંધરવૂં મસાણ, ભુતવ્યંતર ભૈરવનૂં રાણ,
બાવન વીર, ચોરાશી સિદ્ધ, છપન કોડ ચામુડા (સા)નીધ્ય. ૧૩૦
સિદ્ધ વડ, ગરૂયો ગંભિર, ગંગા સમાન ક્ષિપ્રાનાં નીર,
શ્રીહરસિદ્ધ મોટી સાયકા, વરદેયણ, વરની દાયિકા. ૧૩૧
ચાચર દેવ્યા ગામ જ તણી, ચાલ્યો મહીપત્ય (તે)માતા ભણી.
કરી આસન, ધરીયૂં દઢ ધ્યાન, ચુયા ચંદન, ફુલ ફોફલ પાન. ૧૩૨

ન કરુ તાહારૂં કારજ મન, કહે તો તાર પછી લેવું અંત;
જો કામ મુજથી નહી થાય, આપણ બે બલસૂં ચેહે માંય.
સમ ખાઇ, દીધી બહુ આસ, થયો વીપ્રને દૃઢ વિશ્વાસ;
ચિતા બળતી રહી તેણે ઠામ, બે જણ આવ્યા ઉજેણી ગામ.
બ્રાંમણને કહે છે સુખે રમો, ભોજન મન ભાવંતાં જમો;
માસ એક જમ પુરો થાયે, તારે હું લાગું તમ પાયે.

૧૨૮. ફ્રા. સી. હિમત્ય. મહા. પા. પછી મહીપત્યને પા. રાજાને. ૧૨૮ મી કડીને બદલે કે. માંઆ એક પંક્તિ છે:-એહવી શિખ્યા તેહને કહી, પછે રાયને ચિંતા થઈ. ૧૨૯ વિમ૦-કે. શી ગત એ બ્રાંમણની થસે. ૧૨૯–૧ પછી કે. માં આ પંક્તિ વધુ છે:-થઈ વિમાસણ મનમાં વડી, વીતો દત નીશા તો પડી. જૈ હરસિધ કે. હું ચંડી. ૧૨૯ પછી કે. માં વધારો:—

લીધી પુજા અપરમપાર, ચુયા ચંદણ ફુલ મેવા આહાર;
પુરાં પંચામૃત ઘૃત ખીર, ભલી ભાતથી ચાલો વીર.

૧૩૦ ફ્રા. ભુત, રાંણનું. સિદ્ધ. છામુંડા. સાનિધ્ય ફ્રા. નિધ્ય. ભૂત૦-કે. સઘલી ભુતાવલનું રાંણ. બાવન૦-કે. ખેચર વંતર ભાકા બલે, સીધ્ય લખ ચોરાશી મલે. ૧૩૧ ફ્રા. સીધ્યઃ સિધ્ય. ગંગા૦ કે. વસે નિત્ય જાંહાં બાવન વીર. હરસીદ્ધ. ગરૂયો ફ્રા. ગંધરવું. ફ્રા. ગાંભીર. ૧૩૨ કરી૦-કે. ન ગણે બીક કોહોની મન માંહે; કરૂં ધાન આપે જાઈ તાંહે. ફ્રા. હરસીધ્ય. પા સાઇકા. કરી૦-પા. કરૂં આરાધન. ફુલ

પ્રગટ કરી તે ઘૃતની જ્યોત, કરયૂં અનુપાણી અતિ ઉદ્યોત,
કરે કુંડ હુતદ્રવ્ય કાજ, રાજરિદ્ધ કરી તે તાજ્ય ૧૩૩
જવ, તલ, ઘૃત, પચામૃત, ખીર, સરવ હોમૂ વિક્રમવીર,
તોહે માત ન થઈ પ્રસન, દીધૂ નહી દેવીઈ દરશન ૧૩૪
માહા નિશા પાસે નહિ કોય, વિક્રમસેન વિચારી જોય. ૧૩૫

દુહા

પૂજા પૂરણ નિશા થઈ, ઉદે હોઈ જવ દિસ,
પુરણાહુત પૂરણ કરી, છેદવા માંડ્યૂ શીષ. ૧૩૬
કાઢી ખડગ કોટે ધરયૂ, (તત્ર) પ્રસન થયા તે માત,
હાં હાં કહી હજુરથી, હેતે ઝાલ્યો હાથ. ૧૩૭
શા માટે દેહઁ તૂ તજે? શા માટે આણે શોક?
મુઝ સેવાપરતાપથી, વશ તાહેંરે ત્રણ લોક. ૧૩૮
અરે રાય! પૃથિવીપતિ, કહાવો ચતુરસુજાણ,
સ્યૂ દુઃખ તુઝ પરગટ થયૂ, (જે) સહેજે છંડો પ્રાણ. ૧૩૯
માગ્ય માગ્ય આપું તુને, જે મન તાહેંરે હોય,
મુજ હાથ શિર તાહરે, (તો) ગજી ન શકે કોય. ૧૪૦
રાજા પ્રદક્ષણા કરી, જોડીને બે હાથ
માહરૂ દુઃખ જાણો તમ્યો, સ્યૂ બોલૂ તુમ સાથ? ૧૪૧

ફા. દશ ફા. ધૃઢ ૧૩૩ તે પા લાં અતિ ફા. રાજ્ય. પ્રક૨૦–કે પરથમ સ્થાન દીપક જઈ કરૂ, ધાન એકાગર ચીતે ધરૂ કરે પા કરો કરી પા. અન્ય ૧૩૪ પા દીધૂ ૧૩૫ પા કોયે જોયે ૧૩૪-૫ ને બદલે કે. મા આમ છે.

સરવે હોમ્યુ કુડમાં માહે, પણ ચડી બોની નવ તાહે,
પછે દેહ માડી કાપવા, ચડીની આહુત આપવા
છેદી શિષ નાખુ છુ કુડ, માની દેજે તું ચામુંડ

૧૩૬ પા હોયે ફા. પા દીશ કરી પા. ફર છેદવા ફા. બેદવા. ૧૩૬ કે મા નથી. ૧૩૭ પા ધરૂ, ઝાલ્યા હેતે કે પરગટ ૧૩૮ કે. મા નથી. ૧૩૯ પા રાતે છંડે સહેજે છંડો કે તજવા આવ્યા. ૧૪૦ સકે ૧૪૧ પા બચે સૂ

વિપ્ર સ્વપ્ન માંહે પરણિયો, આરોપી વરમાલ,
તે તો કન્યા કો તણી, કહેની બેટી બાલ. ૧૪૨
ગામ, નામ ને ઠામ કહો, (કહો) મલવાનો ઉપાય,
પરણાવવો તે વિપ્રને, તો જ મનોરથ થાય. ૧૪૩
કહેઃ શક્તિ સુણો રાયજી! તિહાં છે વીશમી વાટ,
(તે) ગામ ઠામ કહું તુજને, મેલો મન ઉચાટ. ૧૪૪

ચોપાઈ

નગર અનુપમ સિંઘલ દેશ, જિહાં નારિ નવ જોબન વેશ,
પદમની પ્રકટે છે પેર, સિંઘલ દેશ તે ઘેરેઘેર. ૧૪૫
બીજી નહી તે કોઈ નારિ, પ્રકટ પદમની ઠારોઠાર.
તિહાં નવિ જાઈ કોઈ માનવિ, નવિ જાઈ દેવ કે દાનવી. ૧૪૬
નવિ જક્ષ ગંધર્વ કે નાગ, નવિ જાઈ અહંકારી આપ,
નવિ જાઈ તિહાં કપટી કોય, વિકટ વાટિમાં ચોકી હોય. ૧૪૭
તેહ વાત તણો કહું વંક, નવ જાઈ રાજા કે રંક,
જે જાવાની ઈચ્છા કરે, વણ ખૂટે નિશ્ચે તે મરે. ૧૪૮
દુનીયામાં જો જીવ્યૂં ચાહો, રખે રાય સિંઘલમાં જાયો.
જોયૂં અમૃત દષ્ટે ભરી, દેહ રાયની સાજી કરી. ૧૪૯

---

૧૪૨ વિપ્ર૦ કે. વીપ્ર સ્વપનમાં જાુયે જેવી જે દેખાડો માહારી માત. પા. સપનામાં. ૧૪૨ ૧ થી ૧૪૩ ને બદલે કે. મા આમ છેઃ—

કોણુ ગામ, કોણુ ઠાંમ છે, કોણુ નાત, કોણુ દેહ,
કોહો તણી તે બેટડી, બ્રામણ દીઠી જેહ.

૧૪૪ પા. તુને રાયેજી. ૧૪૫ પા. જાંહાં છે પેર કે. પેરેઘેર. તે ઘેરેઘેર કે. દેશની એવી પેર. પા. જાયે. કો. ૧૪૬ બીજી કે. મા આ પક્તિ નથી. તિહાં૦ કે. જઈ ન શકે કો તિહાં માનવી. ૧૪૭ નવિ૦ પા. નવ જાયે પા. ગાધ્રવ આપ પા. લાગ. વાટિમા પા. વાટમાં ૧૪૭ મી કડી કે મા નથી. ૧૪૮ તેહ૦ કે. તે દેશનો વાકો વંક નવ જાયે ફ્રા. જવ જાયે પા. નવ જવાયે. ૧૪૯ જોયૂં પા.માં જો; 'યૂં' પડેલો લાગે છે. પા. જાયે, ચાહે દેહ ફ્રા રહે; પણ દેહ જોઇએ જોયૂં૦ કે. માં આ પક્તિ

માતા માહરા કષ્ટ જ કાપ્ય, વરદાન જે માગુ તે આપ્ય,
સિંઘલ જાપૂ, લાનૂ નાર, આપૂ બ્રાહ્મણને આ હાર. ૧૫૦
તારે દેહ અમારો ધરૂ, નહિ તર વણ ખૂટે હૂ મરૂ.
નવખંડ માહિ જણાઈ જિમ, પાલ વચન મહામાયા! તિમ. ૧૫૧
શપણે દિદ્દૂ તે આપિયૂ, કષ્ટ દુખિયાનૂ કાપિયૂ,
જાયૂ છૂં સિંહલ પાશરો, માહરે તો તાહરો આશરો. ૧૫૨
વાટે રખ્યા કરજે માય! પથે ચાલવા માંડ્યૂ રાય.

તાહરે બોલ્યા ઈશ્વરી રૂપ, સાભગ રે સતવાદી ભૂપ! ૧૫૩
અધકી છે તે વાટિ આય, ચ્રીટ ચોકી વિશેષે પાય
એક એકથેં અધિકી હોય, તે મારગ જાઈ નહિ કોય. ૧૫૪
પ્રથમ રણમાં(હિ) જાસ્યો જ્યાંહ, વિકટ દૈત્ય વસે છે ત્યાંહ.
શૂરો (કે) શામદ જાયે શરણ, જે જાયે તે પામે મરણ ૧૫૫
જાલવીને જનને તે જજો, શૂરપૂર માહાવીર જ થજો.
બીજી ચોકી રણ આવસ્યે, ચોપાસા અગનીની હશે. ૧૫૬

નથી ૧૫૦ ફા. માતાજી કષ્ટ. જે ફા. એ માગતુ પા. લાવુ માતાજી૦-કે માહારે શિર માતા તું આપ, સિંઘલ જાયું હુ તુજ પરતાપ. ફા. બ્રાહ્મણને સિંઘલ૦-કે લાવુ જીતીને તે નાર ૧૫૧ પા. જાણીને જિમ પા. ઈમ વણ ખુટે કે. તો હું નિશ્ચે ફા. પલ પાલ૦-પા. પલે વચન માહારાનો નીમ નવ૦-કે માં આ પંક્તિ નથી ૧૫૨ શમણે૦ કે. મા આ પંક્તિ નથી ૧૫૩ પા. માયે માંડું ઈશ્વરી પા. સીધી ૧૬૩ મી કડીને બદલે કે. મા આમ છે —

દો વરદાન, માથે લીજીયે, દો આગના કારજ કીજીયે,
તવ બોલી હરસિદ્ધિ માય, સાંભલ રે સતવાદી રાય

૧૫૪ ફા. અધકિ પા. વટે ફા. વિશેષે પા. વસે તે અધકી૦-કે. મા આમ છે—એ વાટે ચોકી છે ચાર, માહા કષ્ટ જાસો તે ઠાર. એક૦-કે મા આ પંક્તિ નથી પા. એકએકથી અદકી હોને જાયે કોયે ૧૫૫ પ્રથમ૦-કે પહેલી પોત દરવાજે જાઈ છે પા. એક ફા. સુરો શૂરો૦-કે. જઈ ન શકે કો તેહ જે શરણ ૧૫૬ ફા. સૂર પૂર હસે પા. રણમાં વસે બીજી૦-કે વસતી બીજી ચોકી આવસે. ફા. અન ગની તે પા. અગની તો. હશે પા. ધરો

તે અગની તો નવિ ઉલાય, જે જાયે તે પ્રલે થાય.
ત્રીજે ઠામ જાસ્યો જાદરે, દેખશો મહા પંખી તાહરે. ૧૫૭
મોટી ચાંચ સીચાણા નામ, માંસ-આહારી વસે તે ગામ.
તે ઠામે કોયે નવિ જાય, રુધિર માંસ તે કરડી ખાય. ૧૫૮
લાખ કરોડ અસંખ્યા વસે, દેખે માનવ ઉપર ધસે.
તેથાં આવશે ચોથો ઠામ, અભેદ પોલ છે તેહનું નામ. ૧૫૯
બેઠી હસ્યે કલ્યા બારણે, મનુષ્ય-આહાર તણે કારણે,
ભૂલો ચૂકો કો જઈ મળે, વણ પૂછે તેહને તો ગલે. ૧૬૦
વિકટ વાન છે, વિરૂપો વેશ, તિહાં આવશે સિંઘલ દેશ.
તેહ દેશમાં જે કો જાય, પાહાણુ પૂતલું કાયા થાય. ૧૬૧
મનુષ્ય કેક થયાં છે પાહાંણ, સિંઘલદ્વીપનું એ ઈધાંણ.
તે દેશનો વાયુ અડે, મનુષ્ય પાહાંણ થઈને પડે. ૧૬૨
સમીપ તિહાંથી સિંઘલ દેશ, પુરમાં નવિ જ થાય પરવેશ;
લખ કોડિધા હસ્તિ વસે, તે દેખી જન ઉપર ધસે. ૧૬૩
મારે દંતુશળ પોઢા પ્રહાર, હણતાં ક્ષણું ન લાગે વાર,
મુજ પૂન્યનું પ્રાક્રમ હોય, તેહને ગાંઝે ન શકે કોય. ૧૬૪
સાહેરા તાહરે મુસ્તક હાય, વૈતાળ વીર વડેરો સાય.
જાયો શીઘ્ર કરો એ કામ, વાટે વોલશો વસમા ઠામ. ૧૬૫

૧૫૭ પા. ઓલાયે ગામ પા. ઠામ તે૦-કે. તે ઠામ જે કો જાય, વાલે અગનિ મલે થાય. ૧૫૮ તે પા. મા નથી તે૦-કે અજાણ્યો નર જે કો જાય ફ્રા. કરડી જે. પા જાયે પાયે ૧૫૯ લાખ૦-કે. મા આ પક્તિ નથી ૧૬૦-ફ્રા તેથી ચોથી આવશે ઠાંમ ફ્રા. ભુલોચુકો પુછે તેહને તો કે. તેને આખો ૧૬૧ વિકટ વાન૦-કે. એવો વસમો છે તે વેશ ફ્રા. સીંગલ પા તાહાથી પા તેહે જાયે થાયે તે દેશમા૦-કે. તેહની પોને જે કો જાય ફ્રા પુતલુ ૧૬૨ તે૦-કે મા આ પક્તિ નથી. ફ્રા. થયા. ૧૬૩ સમીપ૦-કે. વસે પદમની તે ઘડ માહે, વિકટ ચાર તાહાં કોણ જ જાયે. પા થાયે લખ કોટીધા કે કેંક કોડ લા પા દેપે દેખી જન કે અજાંણ્યા. ૧૬૪ પા. દતુસણ પોહોડા ક્ષણુ પા વીર્ણ મારે૦-કે. મા આ પક્તિ નથી તેહને પા. તુજને ફ્રા. સકે. પા. હોયે કોયે ૧૬૫ શીઘ્ર ફ્રા શી તે વાટે૦-કે લેઈ ન શકે કો તાહા-

શીઘ્ર વચન શક્તિનૂ ધર્યું, દંડનત કોઉથી કર્યુ,
પાલે પગલે પલ્યો તે ધીર, તજ્યું આહાર, નિદ્રા ને નીર. ૧૬૬
રાજ્યરિદ્ધિ કરી તે તાજ્ય, પરદુ ખભંજન વિપ્રને કાજ,
ભાવે મત્ર પોતાનો ભણે, ભય મનમા કોહેનો નવિ ગણે. ૧૬૭
આઘ અશ છે મોટા પાત્ર, તે આગળ બીજો કુણ માત્ર,
ધરમ સખાઇયો જેહેને હોય, તેહેને દુઃખ તો નવિ દે કોય. ૧૬૮
જેહને પુણ્ય વાહલો છે ઘણો, તે અવતારી ઇશ્વર તણો,
પિંડ તણો એ મોટો મરમ, સહુથી અધિકો તે તો ધરમ. ૧૬૯

પથ પલાયો વીક્રમવીર, ગયો આપ ચોકીની તીર,
મોટો દૈત્ય વિકટ વિકરાલ, જેહેવો કૃતાંત સરીખો કાલ. ૧૭૦

દૂહા.

કર તો તાડ સરીખડા, પરવત જેહેવા ગાત્ર,
જક્ષ ભક્ષ છે તેહને, તો માનવિ કોણ માત્ર? ૧૭૧

નામ. ફો વાવસોડ ૧૬૬ ફો. સાતીનું પા ધર કર પગો. શીઘ્ર૦—કે ડડ ઘત ચડીને કસ્ય, સીધ્ય વચન શીર ઉપર ધરત્ય પગલે પગ્યો કે પથે ચાલો ફો. અહાર પા. તર્જુ તજ્યુ૦—કે સાથે અમેદી અજીત વીર ૧૬૭ ફો. રીધ રાજ-રિદ્ધિ૦—કે. ખડગ કોહાડ્ છે ત્રોધાર, કર અહુ બળ અપરમપાર. પા વીપર ભાવે૦—કે મન મુખ હુરસાધ્યનો ભણે કોહનો નવિ કે મરણ તણો ન ૧૬૮ આઘ૦—કે. પુત્ર મિત્ર વાહાલુ કો નથી, પરમારથ વાહાલુ સરવથી આઘ૦ પા આઘ અત મોહોટુ છે પાત્ર પા બીજા. હોયે કોય દેવ તેહને૦—કે તેહને ગાજી ન શકે કોય ૧૬૯ ફો. પુન્ય પા વાહાલું અવતારીક ફો અધીકો પિંડ પા પરવીત પા અઇત. આ કડીને બદલે કે મા આ કડી છે—

પરમારથશૂ પ્રેમ જ ઘણો, તે પુત્ર પરમેશ્વર તણો,
જેટલાં કામ ઓડુ આચરા, પુન્ય જોરેથી સરવે સરા
સુળ પ્રથવીનું ગોટુ પરમ, મોટુ સરવથી ધીરજ્ય ને ધરમ

૧૭૦ ફો તિર વીકમ મોગો પા દાડો. વિકટ કે, એક મહા સરીખો. પા જ ૧૭૧ પા. મણુ ૧૭૨ પા. નાયેિને. ૧૭૧–૭૨ આ દુહાઓને બદલે કે. મા

કરમા ત્રાસ એક તેહની, પરવત જેહવો દેહ,
રખુમા દીઠા રાયને, ધસીને આવ્યો તેહ. ૧૭૨

ચોપાઈ.

દીઠો ગજાને જેટલે, ધસી ધીર આવ્યો તેટલે,
કિધા લાબા તેણે હાથ, નરપતિને ભગવી બાથ. ૧૭૩
આજ દુ ખ અમારૂ ટળ્યું, ઘણેક દિહાડે ભક્ષ જ મળ્યું,
જૂનો પઓ દિશે છે જાગ્ય, કે પ્રગટ્યૂ પુણ્ય માહરૂ ભાગ્ય. ૧૭૪
તાહેરે વિક્રમ બોલ્યો વાણ્ય આવ્યો છૂ લેવા તુઝ પ્રાણ,
માહેરે રાખવ કેરો આહાર, માટે આવ્યો રૂ આ ઠાર ૧૭૫
તેં કીધા છે કૂડા કરમ, તુને મારવાનો છે ધર્મ.
રખે જાણે તૂ જૂનો પઓ, તાહરે (આ) હાથે આવી ચડ્યો. ૧૭૬
આવ્યો છૂ તુજને સાભલી, પહોચાડૂ મન કેરી રળી,
હઇડે બોલ વિક્રમનો વસ્યો, ખડખડીને હેતે હસ્યો. ૧૭૭
હા ભાઈ! ત મારે મુને, એવો બળિયો દીઠો તુને
એક ગ્રાસ માહેરો છે તુ, હવડાં મુખમા મૂકૂ છૂ. ૧૭૮
જો કોઈ હોય તાહેરો ઇષ્ટ દેવ, એક ઘડી કર તેહની સેવ.
દુનીયા કેરો વા પરવારિયો, તાહેરે કાજે તૂ મારિયો. ૧૭૯
રક્ષો સાભળિ વિક્રમ ભૂપ, પરચક કીધૂ સહજ સરૂપ,
લઘુતાવની વિદ્યા જેહ, તેથી બમણો કીધો દેહ. ૧૮૦

ચોપાઈની માત્ર આ એક પંક્તિ છે—પરવત જેહવો તેહનો [illegible], મનુ[illegible] ભખ તેહ[illegible] [illegible] માત્ર ૧૭૩ દીઠો૦–કે. રાજા તેહની પાસે [illegible], દેવ ફરીને બેઠો થયો [illegible] [illegible] પા નરપતને. કીધા૦–કે હસીને કરો લાબો હાથ પા મનુ ૧૭૪ છે [illegible] આ [illegible] પુન્ય પર માહાર તો. આજ૦ કે આજ અમારૂ [illegible] [illegible] મનુ રૂપાનુ ભખ [illegible] મનુ બૂઠો૦–કે મા આ [illegible] નથી. ૧૭૫ પા [illegible] [illegible] [illegible] ૧૭૬ તેં૦–કે, મા આ પંક્તિ નથી [illegible] મારવા આ [illegible] [illegible] પા [illegible] [illegible] પા મા નથી ૧૭૭ પા વસો હસો ૧૭૮ બળીયો કે પરતગ [illegible] [illegible] ૧૮૦ પા રહો. પરચક૦–કે કરૂ વીકટ સરીખુ રૂપ લઘવાવની૦–કે મા નથી.

જેહેવો હોય કો જોરો જક્ષ, સાહડનો ઉપાઓ વૃક્ષ,
કરડી દતને દીધી દોટ, દૈત્ય ઉપર કીધી ચોટ. ૧૮૧
તાહેરે તે તો વિસ્મે થયો, દ્રષ્ટ ભરી જોઇને રહ્યો,
દીઠો તો તે નાહનો બાલ, ઘડિ એકમાં થયો વિકરાલ. ૧૮૨
નોહે માનવ, કો કારણ દેવ, આકાશ માત્ર વધારે દેહ,
પછે ચઢ્યો બીઉને ક્રોધ, વલગા માહોમાહે જોધ. ૧૮૩
એક એકને મેહલે ઘાવ, કો કોનો નવિ ચૂકે દાવ,
રહે ધ્યાન ચઢીનૂ ધરે, તે કિમ કોનો મારયો મરે? ૧૮૪
જેને ઈષ્ટ સાથે વેતાલ, જેહેને ખડગ કોહલૂ કાલ,
જેહેને આવરદાનૂ જોર, તે આગળ ચિતથી સહુ ચોર. ૧૮૫
જેહને ધર્મ પોતાનો સાહાય, તે કિમ કોનો ગાજ્યો જાય?
પર કારજ કરતા જે મરે, વિષ્ણુચરણે તે તો ઠરે. ૧૮૬
વલી મનમા જાણી શકે તેહ, આયુષ્ય અધુરે ન પડે દેહ,
એહવૂ વિચારીને દે ઘાય, ન ધરે પાછો કોયે પાય. ૧૮૭
દૈત્ય મારે છે જાહેરે સાગ, તાહેરે વરખ ચડાડે આગ,
ગડદે ગડદા મારે કરી, પાદુ પાદુ કોપે ધરી. ૧૮૮

---

૧૮૧ જેહવો૦-કે. મા આ પક્તિ નથી જોરો પા. જોરે પા. ઉપાડે કરડી૦-કે કાઢી ખડગ રાયે દીધી દોટ ૧૮૨ પા. વીસમે રહો. તે નાહનો પા તાહરે તો વિકરાલ પા. માહાકાલ ઘડિ૦-કે. થયો કતાલ સરીખો કાળ ૧૮૩ દેવ કે પા. એહ આકાશ૦-કે. આભારમાં તવ ધારો દેહ. પા. બેહુને માહોમાહીમા. ૧૮૪ ઘાય કે પા ઘાયો દાવ પા. કે દાનો કો૦-કે તેમા નવ્ય ફાવે કો દાયો, પા કોહો કોહોનો નવ ફાવે દાનો ફૂ. ચુકે ચડિ ૧૮૫ કાલ કે પા. માઠા કાન. ચિતથી ફૂ. ચતથી જેહને૦-કે મા આ પક્તિ નથી ૧૮૬ પા. પોતાણ, જૂનો પુલિંગનો પ્રયોગ પા. સાહે જાએ ફૂ. વીસ્નુ વિષ્ણુ૦ કે વિષ્નુને ચરણે અવતરે ૧૮૭ ફૂ. જાણિ સકે આયુષ્ય પા. આવીસ આયુષ્ય૦-કે અવિષ્ય છતે નહી મરી સકે એહવૂ પા વણ પા બારે પાને ૧૮૮ વરખ (વૃક્ષ) ફૂ. વર્ણ, કે ખર્‌ પા. આન્ય ગડદા કરી ૧૮૮ દીચાણે દીચાણુ-કે ઠક દીકણા, પા. સુદીયે,

મુષ્ટિ મુષ્ટિ, બાથો બાથ, ચરણે ચરણ, હાથો હાથ,
દીચણે દીચણ, પોઢા પ્રહાર, ઉછીના વટ જિમ વિવહાર. ૧૮૯
એક એકે ઉપર આયુધ પડે, એક પડે, એક ઉપર ચડે,
બેહુ જણને પોહેંતા બહુ માર, કો કોયથી ન પામે હાર. ૧૯૦
રાત્ય દિવસ, ને સાંઝ સવાર, વઢતાં વીતા દિવસ ચાર.
ત્યારે દૈત્ય ઉચરિયો ત્યાંહ, ગયો પોતાના મંદિર માહિં. ૧૯૧
પાછે પગલે તે તો ગયો, રાજા તેહેની કેડે થયો. ૧૯૨

દુહા

મંદિર મોટૂ મહનૂ, રાજવૈભન કો રમ્ય,
દેવરચના કો દેવની, અવખત અતિ અગમ્ય. ૧૯૩

ચોપાઇ

દીઠો તેમણે દૈત્યનો વાસ, લીલા લહેર વિવિધ વિલાસ,
પાકશાલા, ઉપશાલા ઘણી, શી કહૂ શોભા મંદિર તણી. ૧૯૪
પરવાલ રતન જડિત્રે પાટ, કનક દોર હીંચોલા ખાટ,
હીંચે છે તિહાં તરણિ એક, તેહેની શોભા વિવિધ વિવેક. ૧૯૫
ચંદ્રવદન, મૃગનયણી વંક, સિંહ આકારે કટિનો લંક,
કરે એકલી આપ કલોલ, અંગ શણગાર સજ્યા છે સોળ. ૧૯૬
વિશાલ ભાલ ને મોટા કેશ, આપ રૂપ છે જોબન વેશ.
રાય રહ્યો તેહને જોવાય, એટલે દૈત્ય ગયો ઘર માય. ૧૯૭

સુષ્ટી, બાથે બાથ, ચરણે ચરણ, હાથે હાથ વેડેનાર ૧૯૦ એકએક૦ કે મા આ પક્તિ નથી ૧૯૧ ફા વિતા પા વીતા છે ઓસરીયો તાહે માહે ગયો૦–કે પેઠો પોતાના ઘર માહે ૧૮૩ આ દુહો કે મા નથી પા રમ. અગમ ૧૯૪ દૈત્યનો પા તેહનો. તેમણે કે રૂડો. ઉપશાલા પા પટસાલા.પા. મંદર લીના૦ કે સુંદર શોભા લીન વિલાસ ફા વીવધ મી પાકશાલા૦–કે૦ મા આ પક્તિ નથી ૧૯૫ પરવાલ૦ કે આસન બેસણ શોભે પાટ, કનક તણી હીંચોલા ખાટ. ફા કમીનો. ફા હેંચે છે વિવીધ્ય વિવિધ કે પરમ ૧૮૬ પા ચંદ્રવદની મૃગનેણી સીંહ કરોલ સણગાર મોળ પા અંગ્ય. સાત ૧ ૭ એટલે૦ ફા ગયો ઘર નાય 'ચાડી એટલે હેઠ' એ ખૂટતા શબ્દ કે મને પા ના

વિક્રમે રૂપ પોતાનું કરયું, સ્ત્રી પ્રત્યે વચન જ ઉચરયું:
દીસો છો કો શોભા સતી, કોણ પિતા, કોણ તાહૅરો પતિ ? ૧૯૮
કિમ આવ્યાં આ પાપી હાથ? મન મૂકી બોલો મુઝ સાથ.
તાહૅરે તે સ્ત્રી કહે વચન, સાંભળ્ય રે રૂડા રાજન ! ૧૯૯
કનકાવતી નગરીનો નાથ, કનક શેખર (તે) માહૅરો તાત,
કનક ચંદ્રિકા માનું નામ, કનક શોભાંગી મુઝ અભિધાન. ૨૦૦
રમતી જમતી ભમતી ફરૂં, નિત્ય નિત્ય નવલી ક્રીડા કરૂં.
એક દિવસ હતું કાંય પર્વ, સાથે તેડી સખીયો સર્વ. ૨૦૧
નાહવા કાજે એકઠાં થયાં, રમવા આપ વાડિમાં ગયાં,
સહુ મુઝસ્યું રાખે પોઢી પ્રીત, ફરે ફુદડી ગાયે ગીત. ૨૦૨
રમત રમતાં શોભા શુભ થઈ, હું તો વચમાં બેશી રહી.
એટલે પાપી આવ્યો ત્યાંહ, તતખણ ઝાલી માહરી બાંહ. ૨૦૩
તાહરે સહુને પડિયો ત્રાસ, નાસી ગયાં સહુ ન રહ્યું (કો) પાસ.
ઝડપે બાજ હોલાને જિમ, મુજને ઝડપી નાઠો તિમ. ૨૦૪
માબાપ સહોદર તે ચૂકિયાં, આ સ્થાનક આણી મૂકિયાં.
માહરા પિહરની ખબર જ બલી, રહ્યાં હસ્યે રોઈ ટળવળી. ૨૦૫
માહારી મૂકી હશે ત્યાં આશ, હું તો પડીઆ પાપી પાશ.
નથી દેતો મુજને દુઃખ જ ઘણું, રાખે હેતે એ તનયા તણું. ૨૦૬

આધારે મૂક્યા છે. પા. રાખે. જોવાયે. માંયે. ૧૯૮ પા. વીક્રમ. પોતાનું કે. સુંદર. સ્ત્રી કે. વીનતા. વચન કે. વાયક. ફા ઉચરયૂં જ પા. માં નથી. દીસો કે. દીસંતાં. શોભા કે. સુંદર ફા. પીતા. પા. કુણ. ૧૯૯ પા. કમ રે૦ કે સાચું પધી જત. ૨૦૦ ફા. ચંદ્રકા ૨૦૧ ભમીતી ફા. ભમ. ફા. ક્રિડા અ[illegible] કે. મન ગમતે ફા. પરવ. ૨૦૨ પા પ્રીત. ગીત્ય. ૨૦૩ ફા. સુભ. તતખણ. પા. વીચમા. એટલે૦ પા. એટલે પાપી આવ્યો તહીં, તતક્ષણ આનો મહારી પાસ; લહીઆએ ભ્રમથી આડા અવળી લખ્યું સમજાય છે. ૨૦૪ કો પાસ પા. કેયે ૨૦૪–૧ પછી પા માં આ પાઠ વધારે છે; જે ઉપર જણાવેલી અણસમજથી હશે: તાંહા હું એકલી'દૃષ્ટે જોયે. ૨૦૫ ફા. ચુકાવિયાં. બલી પા. વલી. ટળવળી કે. પા. ફળફળી. ૨૦૬ માહારી૦ કે. પા. માહારી મુકી હસે તાહાં આસ. ફા માં આમ

એહ હકીગત માહેરી આપ, મલ્યાં હવે કહું તાહેરાં પાપ.
રહ્ય રીસ (તો) નહિ સાંખશે, જોતામાં મારી નાંખસ્યે. ૨૦૭
કુણ ગામ, નામ, તુજ વાસ? કિમ આવ્યા એ પાપી પાસ?
એહના જોર તણી શી મણા? મારે (છે) પંથી જાતા ઘણા. ૨૦૮
નાશી ગયાથી છૂટશો નહિ, એહને હાથથી જાસ્યો કહિ?
તાહેરે ખોલ્યો વિક્રમવીર, રાખી રુદયા માંહે ધીર. ૨૦૯
ક્ષિપ્રાતટ ઉજેણી ગામ, નરપતિ વિક્રમ માહરૂં નામ,
ઇંદ્ર સરીખો છે નિજ તાત, પ્રસન્ન સદા હરસિદ્ધિ માત. ૨૧૦
માહાકાલેશ્વર મોટો નાથ, તેહનો માથા ઉપર હાથ,
વીર આગિયો સાથે ફરે, અચિંત્યાં તે કારજ કરે. ૨૧૧
પરકારજ આવ્યા છું અમ્યો, પૂછો છો તો સુણજ્યોતમ્યો,
સિંઘલદ્વીપ જાવું છે આજ, લાવું પદમની બ્રાહ્મણ કાજ. ૨૧૨
જુધથી અમ્યો નવિ હારિઇં, દુષ્ટ જનને મરડી મારીઇં;
એ રાખસ ગયો ઘર માંહેં, એહના કેડે આવ્યા આંહેં. ૨૧૩
માનવી માટે પૂછું તુને, જો જાણો તો કહોને મુંને. ૨૧૪

છે.–માહારી શુદ્ધ સેહેવા પાસ. પણ લહીયાને ઉકેલ બરોબર ન થયાનું તે પરિણામ છે. ફા. પાપીને. નથી૦ કે. નથી દુખ મુને વાત જ તણું એ તજ્યા તણું કે. મુજ ઉપર વર્ષ્યું. ૨૦૬ પછી કે. માં આ પંક્તિ વધુ છે–પેટની પુત્રી હોયે જમ મુજને ઘરમાં રાખે છે તમ. ૨૦૭ એહ૦–કે. માહરાં વચન એ તો સાંભલાં, પથી તાહરાં પાતીક મલાં. હવે પા. પંથી. ૨૦૮ પા. રૂદે. કુણ૦ કે ગામ નામ કાહો તાહારો વાસ. કાંહાંથી—. મારે પા. મારા. એહના૦–કે માં આ પક્તિ નથી ૨૦૮ પછી પા. કે. માં વધારેઃ–એને આવતાં પાગે ઘડીકા ત્રણ, તાર પેહેલું સભલાવો કરણ. ૨૦૯ ફા. વીક્રમ. કે. વક પા. માંહી ૨૧૦ નરપતિ કે પરદુખભંજણ પા. ઐંદ્ર. હર સીધ્ય. પા. હરસીધી. ૨૧૧ ફા. માંહાંકાલેશ્વર. ૨૧૨ પા પરકાજે. ફા. બ્રામણ ૨૧૩ પા. જુધ થકી હારીયે. ને મરડી પા. મોહોટાને. પા. મારીયે. ૨૧૩ એહના૦ કે. પા. નાઠો કે ફરી આવે આંહે ૨૧૪ કે. માં નથી. ૨૧૫ મીતે કે. તારે. પ્રેમદા કે. તારુણી. નહીં

દુહા.

પ્રીતે બોલી પ્રેમદા, સાંભલ રૂડા રાય।
એ બલિયો મહાદુષ્ટ છે, તે જિત્યો નહીં જાય. ૨૧૫
(એ) ઉપાસક જક્ષણી તણો, તે સ્થાનક ધણી શુન્ય,
સરગ, મૃત્ય છતિ થકે, એહેવી એહની સુઝ. ૨૧૬
તે(હે)ની પૂજા કરવા ગયો, સાધન આધરૂં હોય,
પ્રસન તે જાહારે થશે, જિતી ન શકે કોય. ૨૧૭
મુઝને જો પરણો તમો, તેહેનૂં દો વચંન,
મોત તો તેહેનૂં કહૂં, પામે પાપી પતન. ૨૧૮
ન આણુસ્યો મનમાં ખરખરો, (જે) થયૂં હશે વ્રતભંગ,
પુરૂષ વેશનો સ્પર્શ નહિ, નિર્મલ છે મુજ અંગ. ૨૧૯
તેહનો સૂરજ સાખિયો, પ્રત્યક્ષ દેવ મહારાજ,
(જો) વચન દો વરવા તણૂં, (તો) કરૂં તમારૂં કાજ. ૨૨૦
નહિતર દૈત્ય આવી જસ્યે, કરસ્યે મારોમાર,
દુષ્ટ વીર જે તાહરો, રહેશે હારોહાર. ૨૨૧

ચોપાઈ.

વિક્રમ કહેઃ આ વચનજ લે, (તૂ) તાહેરા હાથનૂં મુજને દે,
માહેરૂં વચન કરે નહિ લોપ, માહોરી વાતથી ન કરે કોપ. ૨૨૨
માહેરૂં કહ્યું જે નારિ કરે, તે માહેરા ખાંડાને વરે,
જિહાં મોકલૂં તેહને ઘેરે જાય, માહેરી વેચી તે વેચાય. ૨૨૩

પા. નવ. ૨૧૬ ફ્રા. પા ઉપાસન પા થાનક. મરત ૨૧૭ પા. સાધન એ અદ્દકુ હોયે. ફ્રા. પ્રસન. ૨૧૮ તો૦-કે. તો. પરપંચ એક શીખવુ ૨૧૯ જે. પા. તે. પુરૂષ૦-પુરૂષવેશ સપરશ નહીં, કે પુરૂષ પ્રવેશ મુજને નથી. સ્પર્શપા. સપને. કે. નિર્મલ પા પા. કોમલ ૨૨૦ ફ્રા સૂરે. પા. પરતખ. જો૦-કે. ઇશ્વર જાણે એ વાતમાં, જે રાખે સહુની લાજ. ૨૨૧ નહિ તર કે. હુવડાં ૨૨૨ જ. ફ્રા માં નથી, મુજને ફ્રા. મા નથી ૨૨૩ માહરૂં કે. જરઘૂં કહું તે આખુ કરે પા. તે. કે. જાયે. વેચાયે. જિહાં૦-કે માં આ પક્તિ નથી.

કહું વાત તુઝ આગલે કથી, માહરે કો વાહાલું નથી.
માહરે વાહલો છે પરકાજ, આપવું પડે તો આપું રાજ્ય. ૨૨૪
કો માગે તો આપું પ્રાણ, કો માગે તો ગજ કેકાણ,
કો માગે (તો) આપું ધરસૂત્ર, કો માગે તો રાણિ, પુત્ર. ૨૨૫
કો માગે તો આપું દ્રવ્ય, રાજ્યરિદ્ધ સામગ્રી સર્વ.
કામિનીઇ તો દીધો કોલ, બોલી સાત પરીયાનો બોલઃ ૨૨૬
તાહરૂં વચન પ્રમાણું આપ, લોપૂં તો બ્રહ્મહત્યા પાપ.
પરસપરે દેઇ વચન, રુદયામાં રીઝયો રાજનઃ ૨૨૭
તરુણી ! ધીરજ રાખો તમો, ઉજેણી જઈ વરસ્યું અમો.
વળતી વનિતા વાણી વદેઃ રાજા વાત ધરજ્યોછ રુદેઃ ૨૨૮
(દૈત્ય) પૂજાથી ઊડે જાહરે, નહિ જિતી સકો તાહરે,
તે ઠામ તમને નહિ જડે, અગોચર, દ્રષ્ટે નહિ પડે. ૨૨૯
અજુઆળ મણિ એક લીધો હાથ, પોતે ચાલી રાજા સાથ,
(જિહાં) આસન વાળી બેઠો તેહ, પરવત જેહવી તેહની દેહ. ૨૩૦
મીચ્યાં છે તેણે બે નેન, બ્રહ્માંડ પ્રાણ ચઢાવ્યો એન.
આસન વાળી બેઠો હસ્યે, જક્ષણી તેહને પરસન થસ્યે, ૨૩૧

---

૨૨૪. પા. વાહાલ્રુ તો. કોયે. વાહાલો પા. વાહલુ. ૨૨૪–૨૨૬ કે. માં નથી. ૨૨૫ માગે ફા. મળે. કો. પા. લે. પા. આપું રાણી પુત્ર. ૨૨૬ પા. દરવ ફા. રીધ્ય. તાહરૂં૦-કે. સ્ત્રીએ વચન આપું તે આપ૦–પરસ્પરે૦ કે. વિક્રમે વચને વિવાહ વરી, ગંધરવ વીવા રીતે કરી. પરસ્પરે પા. અરસપરસ બે. ૨૨૮ ફા. ધીરજ્ય. તમ્યો. અમ્યો. ધરજ્યોછ. આ આખી કડી કે. મા નથી. ૨૨૯ દૈત્ય૦-કે. 'કો શીઘ્ર કરો તે કામ, દેખાડું દૈત તણો હું ઠામ.' ૨૩૦ જિહાં પા. માં નથી. 'બેઠા' શબ્દ ફા. માં પડ્યો છે. પા જેહવો જેહનો પરવત૦–કે. પાછલથી જઇ રહેલો તાંહે. ૨૩૧ મીચ્યાં૦-કે. બેઠા હશે મીંચી બે નેન, વદન થકી નહી બોલે વેણ. આસન૦-કે.

એક ચાતે ધરશે તે ધ્યાન, મનસા સીધ્ય દેશે તે માન,
દેવી તો દેસે દરસન, પ્રીત થકી પાસે પરસન.

તે પછવાડે રહેજો તમો, મેં કહ્યો તે કરજો તમો.
જ્યારે ધ્યાન થકી છૂટશે, આળસ મોડી એ ઉઠશે. ૨૩૨
પ્રદક્ષણા ફરે જાહરે, શીઘ્ર તમો જજો તાહરે.
તે આયુધ કરમાં ઝાલજો, પ્રથમ ભોગ એહનો આલજો. ૨૩૩
કહેજો જે જય ચંડિ માત!, કરજો એ પાપીનો ઘાત.
તેહ ઘા પાછો નહિ ફરે, સદ્ય શીઘ્ર એ પાપી મરે. ૨૩૪
કદાચ ચોટ જો ચૂકી જશો, ખોશો પ્રાણ ને દુખિયા થસ્યો.
તેહનો બોલ રુદે ધાલિયો, મણિ લેઈ(ને) મહિપતિ ચાલિયો. ૨૩૫
ઘટિકા ત્રણ થઈ જાહરે, પૂજા પૂરી થઈ તાહરે.
ઉઠ! ઉઠ! બોલી જક્ષણી, મુઝને તેં કીધી સુખણી. ૨૩૬
તાહેરી ચિંતા સઘલી ગઈ, પ્રસન્ન આજ હું તુજને થઈ.
લે તૂં એક તાતૂં ત્રિશૂલ, ખેદ તાહરા વેરીનૂં મૂલ. ૨૩૭

ફા. પ્રસન. ૨૩૨ ફા તમ્યો. અમ્યો. કરજ્યો. ધાન. આળ. ૨૩૨–૧ મી પંક્તિ કે. માં નથી. મ૦ પા. સાચી સાખ દેખું છું અમો. ૨૩૨–૨ પછી કે. પા. માં વધારો.–એક ચીતે ધરશો તે ધ્યાન, નહીં રેહે એહેના દેહને ગાન. આ વધારા પછી પા. કે. માં નીચેની કડી વધુ છેઃ–

તારે તાંહાં ચડી આવસે, અજીત કાંઈ એહને આલસે,
કહેશે જા શત્રુને માર, નહી પામે તું કોહોથી હાર

ઉપલા વધારામાં અજિત૦ ને બદલે પા. માં આમ છેઃ આપવા કાંઈ આયુધ લાવશે. ૨૩૨–૨ જ્યારે કે પા. તારે ૨૩૩ કરે પા. કરસો. ફા. સીઘ્ર. તમ્યો. જજ્યો કે. ઉઠજો. ફા. ઝાલજ્યો. આલજ્યો. ૨૩૪ ફા કેહેજ્યો. કરજ્યો. પા. પાપીનો. ઘાયો. ૨૩૫ ફા. કદાચિ. જો પા. એ. ફા. મણી. ફા. લેઈને. આ કડી પછી કે. માં આ પંક્તિઓ વધુ છેઃ–

કરે ધાન દાનવ માહા જાંહે, વેગે રાજા પોહોતો તાંહે
વાલું છે આસન દૃઢ કરી, નથી બુધ કરતો એ પરી.
બમાંડે ચડાવો પ્રાંણ, નથી બોલતો મુખથી વાણ.

૨૩૬ ફા. ઘટીકા. પુજા. પા. પુર. પા. સુખણી. ૨૩૭ ફા. પ્રસન. ફા. આલે. તાતૂં ફા. માં નથી. ફા. ત્રીશુલ. કે. તરસુલ ફા. ખેદ. ખેદ૦–કે. વેરીનાં ખેડો જડ

અજિત અભેદી અનમી હરયે, (તે) પલકમાં પ્રાજે થશે.
લેઈ ત્રિશૂળને સુખીયા થાગો, માર શત્રુને માથે ઘાગો. ૨૩૮
[તાહરે દાનવ સુખીયો થગો દંડવત કરવાને ગયો.]
તાહરે વિચારે વિક્રમરાજઃ હવે કરૂં હું માહરૂં કાજ. ૨૩૯

દુહા

ધીર ઉઠી તે ધસમસો, ધન ધન મોરી માય !
તુજ વિણુ કુણુ મા ! મુઝને, પ્રીતે પરસન થાય. ૨૪૦
જય જય જય કરી મૂકિયો, ધાયો ત્રિશૂલે જોધ,
પ્રથમ પાપી પ્રાજે કર્યો, લેજો ભવાની ભોગ. ૨૪૧
માર્યો દૈત્ય કટકા કર્યો, ક્ષણૂં ન લાગી વાર,
આયુધ લેઈ આવિયો, કન્યા કેરી હારિ. ૨૪૨

ચોપાઇ

તે રામા નીરખે રાજન, માન્યૂં તે જુવતીનૂં મંન,
ન હુતી માહરે હઇડે ધીર, વિશ્વાસ થગો એ વિક્રમવીર. ૨૪૩
સાચો એ ઉજેણીધણી, લાવે પદમની સિંઘલ તણી,
તેહેનો મુજને દઢ વિશ્વાસ, હરસિદ્ધિ વીર તમારે પાસ. ૨૪૪

મૂલ. ૨૩૮ અભેદી. કે અહકારી. તે૦–કે. ત્રીશલ યશી તે માજે યશે. ૨૩૮–૧ પછી કે. માં આ પક્તિ વધુ છેઃ–શંખ બાણુ વિષ્ણુનું ચક્ર, તેલું આ સમે એ શસ્ત્ર. ૨૩૮–૨ લેઇ૦ પા. લે ત્રીસુલ હું સુપીયો થા સુખીયા થાયો કે. સુગતે શું જા. માથે ધાયો કે. સુખીયો પા. કર તે ધા. ૨૩૯–૧ [ ] પા. ફા. માં નથી. પણ અસખલિત સંદર્ભ માટે કે. માંથી લીધી છે. ૨૩૯ વિચારે પા. વીચારૂં. હવે કરૂં કે. સર્વ હવે. ૨૪૦ ફા. ઉઠે, પા. ઉઠો. ધીર૦ કે. ધસી રાયે ત્રીશૂલ મહું. તુજ૦ કે. સેવકને શક્તિ વિના, કોણુ જ પરસંન થાય. વિણુ ટણુ ફા. વિના. ફા. પ્રસન. ૨૪૧ ફા. લેજ્યે. ભવાંની. લેજ્યો ત્રીશલે. પા ત્રીસુલી. ધાયો ફા. ધાહ્યો. ૨૪૨ પા. કેરે. ૨૪૩ ફા. વીશ્વાસ. થયો પા. માં નથી ૨૪૪ ઉજ્જેણી કે. અવતી. એ પા. રાયે. લાવે૦–કે. હું લાવીશ પદમની સીંગલ તણી. ફા. હરસીધ્ય. તેહનો૦–કે. માં આ

દૈત્યે હણ્યા'તા લોક જ ઘણા, લૂટા'તા અથ જે સહુ તણા,
રતન કચન અપરપાર, ભરી મેલા હુતા ભડાર. ૨૪૫
આવ્યા હાથ, થર્યાં સહૂ કામ, ને ઓઈ દેખાઓ ઠામ.
રાજા કહે રોહો ઈ આ ઠામે, અમો જઈ આવૂં સિંઘય ગામ. ૨૪૬
આવતાંમા તેડી જસ્યૂં, ઉજેણી જઈ સુખિયા થસ્યૂં.
રામા કહે ચાતુર છો રાય, વિચાર કરો મહિપત્ય મન માય. ૨૪૭
ઘડા જેવડૂં સ્ત્રી છે રતન, ઝાઝા કરવાં તેહેને જતન,
સ્ત્રી માણુસ તે રાખ્યૂ ધાન, રહે એકલી તિહાં ઉપમાન. ૨૪૮
પગલે પગલે ક્ષણૂ ક્ષણૂ ખોડ, (જો) રહે એકલી નહિ કો જોડ,
મૂકી આવો (મુને) માલવ દેશ, પછે પથ કરો પરવેશ. ૨૪૯
તાહેંરે બોલ્યો વિક્રમ રાય, પાછા પગ તો નહિ ભરાય,
જે કોયે દુશમનથી ડરે, પાછા પગ તો તાહેંરે ભરે. ૨૫૦
ચોકી મૂકી વીર જ તણી, તે રખ્યા કરશે તમ ઘણી,
પશુ, પક્ષી કે માનવ નામ, કો નવિ આવે આણે ઠામ. ૨૫૧
મૂકી ચોકી વીર વિકરાળ, કપટે આવે (તો) આણે કાળ,
કરી વાયદો ચાલ્યો પથ, બીક ન આણી કોની ચત. ૨૫૨

પવન પેહુલા ચાલે રાજન, ચાલ્યો એક નિશા ને દિને,
પડી સાજ ને સધ્યાકાળ, દૂર થકી બહુ દીઠી ઝાળ. ૨૫૩

પક્તિ નથી ૨૪૫ હણ્યાતા. પા હણ્તિા સહુ ફા. પોતા. મેલા ફા. હેતા. ૨૪૬ આપ્યા પા. આપા પા થવુ સરવ ફા સર્વ કહે ફા કે ઇ પા. આ ૨૪૭ આર્વતામા૦– કે કરી કામ પાછા આવસૂ, તમને ઉજેણી તેડી જસૂ પા. રાંરે માયે. રામા૦–કે સ્ત્રી કહે ચતુર શરોમણી રાયો, વીચાર કરી જેને મન માવો ૨૪૮ ફા. રાધુ ૨૪૯ મી કી કે મા નથી નહી મે પા નોહે ૨૫૦ પા રાને ભરાયે જે કો૦–કે. મા આ પક્તિ નથી ૨૫૧ પશુ૦–કે. લેઈ ન સકે કો તાહરું નામ, કર કલોશ બેરી આ ઠાન પગ પા ડા તાહરે પા કાયર ૨૫૧ રખ્યા પા રાખણુ તમ પા. એ પા પખી ૨૫૨ ફા વીકરાળ મુકી મૂકી૦–કે મા આ પક્તિ નથી. પા આણો ચાલો ફા ચેંત ૨૫૨ પછી કે. મા આ પક્તિ વધુ છે–ઠીમુલ લીધૂ પોતે હાથ,

તેહેંની સખ્યા કો નવિ કલે, બહુ કારિમા અગનિ બળે,
આકુળવ્યાકુળ અધિકો થાય, આ અગનિમા (તે) કિમ જવાય ? ૨૫૪
રુદય વિચારે વિક્રમ વીર, કિમ જવાઈ અગનીની તીર ?
એક જોજન જિહા પાવક બલે, તેહેંની ઝાળ કોઈ નવ કલે. ૨૫૫
જોતા સૂઝ એક નવિ પડે, વળી ઉતરે, વળી ટીંબા ચઢે,
કેહેને પૂછૂ ને સ્યૂ કરૂ ? અગનિ ઝાળમા કિમ પગ ધરૂ ? ૨૫૬
એમ વિમાસી ચિંતા થઈ, માસ એક તો જાશે વહી,
બ્રાહ્મણ બેઠો જોરો વાટ, અતરમા એ તો ઉચાટ ૨૫૭

દુહા

થયો અધિપતિ આકલો, કરૂ હવે હુ કાજ,
વૈતાલને હુ મોકલૂ, વાસવ પાસે આજ. ૨૫૮
વૈતાલ ! જાઓ વાસવ કને, વીર કરાવો વૃષ્ટ,
તે તો અગનિ ઉલવો, એહ શમાવો સૃષ્ટ. ૨૫૯
રાજા તે રણમા રહ્યો, વીર ગયો આકાશ,
પવનથી પહેલો જઈ, રહ્યો ઇંદ્રાસન પાસ ૨૬૦

---

૬૮ દેવ પોતાને સાથ્ય ૨૫૩ પેહેલો કે વેગ ચાને પા ચાલો ચાલ્યો૦ કે હીંડો એક નિદ્રા બે દન દુર બહુ કે–માહા ૨૫૪ બહુ કારિમા કે ઠામ ઠામ જાહો પા અદમ. ૨૫૫ રુદય૦ કે સુ કરે હરગીય, સુ કરે વીર પા સુ કરે વીક્રમ સુ મ્હે વીર અગનીની કે પાનકની એક૦–કે મા આ પન્નિ નથી ૨૫૬ વળી૦ કે ઉતરે ને ઘડ ઉપર ચડે ટીંબો ફ્રા બે પા ગાહેને ૨૫૭ ફ્રા બ્રામણ જોસે ૨૫૭ પછી કે મા આ પક્તિ વધુ છે ઝપાવુ અગનીમા જેહ, બાની નાડુ માહરિ દેહ ૨૫૮ હૂ પા સૂ થયો૦ કે એવુ વિચારી વાસવ ફ્રા વરૂણ, પાહૂ અહીં 'વાસવ (ઇન્દ્ર) જોઇએ વૈતાલને૦ કે પા અરે માત હરસીંય રૂ, રાખે માહારી લાજ. ૨૫' પા જાગો વાસક વીર૦ ફ્રા વીર ગયો કરવા વૃષ્ટ એહ રાજ૦ ફ્રા મા પઢ્યો છે ફ્રા સૃષ્ટ શમાવો પા સોભાવો આ ડી કે મા આમ છે—

વૈતાલ મ્હે સુણુ રાયજી, સીદ કરો છો કષ્ટ,
ઇન્દ્રપુરી જઈ આવશુ, કરાવુ જલ વૃષ્ટ

કરી સ્તુત્ય સુરપત તણી, તમો સુરનાયકનાથ,
વિક્રમ સેવક તાહરો, તાહરો જે શિર હાથ. ૨૬૧
દુ:ખભંજન દાવો લીયો, તો તાહરો પ્રતાપ,
સિંધલ જાવું એહને, અગનિ ઝાળ છે આપ. ૨૬૨
વચન પલે તો દેહ ધરે, નહિતર છડે પ્રાણ,
મહારાજ! પુન તે તમ તણો, તે તો તમને હાણ. ૨૬૩
સિંહલ જાવાનૂ મન કર્યું, મૂક્યૂ સઘલૂ રાજ્ય,
લાવૂ તિહાંથી પદમનિ, તે બ્રાહ્મણને કાજ. ૨૬૪
તિહાં ચોકી અગની તણી, જોજન ઉંડે ઝાળ,
તિહા કો નવિ જઈ સકે, અગનિ મહા વિકરાળ. ૨૬૫
બોલ્યૂં અમોનૂ નવિ કરે, (જો) હોયે વ્રતની હાણ,
તે તો રાજા નવિ ધરે, આપ શરીરે પ્રાણ. ૨૬૬
તમ પાસે હું મોકલ્યો, પામ્યો તમ દર્શન,
શીઘ્ર થઈ શિક્ષા કરો, વાટ જુઈ રાજન. ૨૬૭
સુરનાયક રીઝયો ઘણૂ, ધનધન વિક્રમવીર!
પરકારજ પ્રાક્રમ કરો, તે તો મુઝ શરીર ૨૬૮
પાલક બલે છે કારિમો, જલથી નવિ ઉલાય,
આણુ દેજે તૂ માહરી, કામ તમારૂ થાય ૨૬૯

---

૨૬૦ ૫ા ઇંદ્રાસનને ૨૬૧ ફ્રે. વીક્રમ. સીર વિક્રમ૦—કે રાજા ૬૫ પામે ઘણું ૨૬૨ ફ્રા સીંઘલ ૨૬૨ થી ૨૬૩ એ ત્રણ પંક્તિઓ કે મા નથી. ૨૬૩ પલે ૫ા પાલે ૨૬૪ ફ્રા કાજ્ય બ્રામણને ૨૬૫ મહા૦—કે આપે કાલ ફ્રા વીકરાલ મહા ૫ા. છે ૨૬૫ પછી ૫ા નો વધારો—

તેહેનો ઉપાયે કાહો તમો, તે જોજન ઉંડે ઝાલ,
વીક્રમને ચીંતા થઇ તે દીસે આલ પપાલ.

૨૬૬ ફ્રા વ્રતની ૫ા બોલું અગોલ બોલ્યું૦ કે તાહા જઈ રાજા નવ સકે જો હોયે કે થાયે તે તો કે નિશ્ચે નવિ કે નહી શરીરે કે રહેમા. ૨૬૭ શી કરી કે મા નથી ૫ા જુંરે ૨૬૮ સુરનાયક૦ સૂ. ી વાત સુર. ૨૬૯ ઉલાય કે

ચોપાઈ

તે વેલાં તેડયો વરસાત, આવ્યો તતખિણ જોડી હાથ,
વીર તણી સાથે પરવરો, જે વિક્રમની રક્ષા કરો. ૨૭૦
પાવકને જે દેજો આણ, સુખથી કહેજો રૂડી વાણ,
તે અગનિ થાશે બે ભાગ, એક માણસનો દેશે માગ. ૨૭૧
અગનિ વચમાં ચીલો જડે, સુખે તેમાં પગલાં પડે,
તે ઠામે સીંચજો નીર, સુખે પધારે વિક્રમવીર. ૨૭૨
વળી કષ્ટ કાંઈ જિહારે હોય, તુઝને ગાજી ન શકે કોય,
એહ આદ્ય માહેરો કુમાર, હરસિદ્ધિ કરશે એહેની સાર. ૨૭૩
સાથે જલનિધિ તેડિયો, પથ બે જણે ખેડિયો,
વેગે રાય જુઈ છે વાટ, મન માહે જો અતિ ઉચાટ. ૨૭૪
બેઠો વાટ જુઈ છે રાય, આવ્યા બેહુ તે પલક જ માંહ્ય,
વાસવ સાથે વાત જ થઇ (તે) નરપત્ય આગલિ માંડી કહી. ૨૭૫
હરખ્યો રાજા સુણતે વાત, ત્રણે જણ તાં ચાલ્યા સાથ.
પછે પાવકને દીધી આણ્ય, પાવકે સાંભલી તે વાણ્ય. ૨૭૬
થઈ રહ્યો અગનિ બે ભાગ, મેહલ્યો વચ્ચ જવાનો માગ,
પછે મેહની કીધી વૃષ્ટ, સીંચી ધરતી શોભી સૃષ્ટ. ૨૭૭
મઘવા પ્રતાપે વરસ્યો મેહ, શીતલ થયો રાજાનો દેહ,
જોજન વોલ્યો વસમો ઠામ, થયૂં રાય કહે માહેરૂં કામ. ૨૭૮

પા ઉપાય ૨૭૦ તે વેના કે પા તતખણમા ૨૭૧ ફા દેજ્યો રૂડિ. અગની. તે કે મુઝ આણ પા માન રૂડી કે મેં કહી. ૨૭૨ ફા અગની સીચજ્યો જડે પા ઠરે પડે પા ભરે અગનિ૰ કે મા આ પક્તિ નથી ૨૭૩ કાંઈ ફા મારી વળી૰-કે વળી કષ્ટ હોયે જ્યહેરે, આદ્યા આવી કહે તાહેરે એહ૰ કે મા આ પક્તિ નથી ફા એહુ ઉ ૨૭૪ ફા જલનિધ પથ૰-કે પા પછે વીર મારગ ખેડિયો પા. મા 'પછે' ને બદલે 'તે' છે સંગ૰-કે પા મા આ પક્તિ નથી ૨૭૫ પા પલક પા સાથે જે. ૨૭૬ વાત કે. પા વાણ નવે જણ૰ પા કે મા આ પાદ નથી પાનકે૰-કે પા મા આ પાદ નથી. ૨૭૭ વચ્ચ પા વાટ માગ પા લાગ ફા સીચી સોભી પછે૰-કે પછે વૃષ્ટિ કીધી છે મેહ, શીતલ થયો રાજાનો દેહ. ૨૭૮ નવલો૰-કે મા આ પક્તિ નથી

દીધી શીખ જોડીને હાથ, વિદાય કરયો વિક્રમે વરસાત.
તિહાંથી આઘા ચાલ્યા જિમ, ચોકિ એક તો દીઠી તિમ. ૨૭૯
પંખી ઉડતા દીઠા દષ્ટ, જિમ થાતી હોય મેહની વૃષ્ટિ,
એહેમાં આઘા કિમ જવાય? પંખી દુષ્ટ કરડીને ખાય. ૨૮૦
મોટી ચાંચ, વિકરાલી દેહ, ગાજે જિમ અષાઢો મેહ,
લખ જીવ ઉડે આકાશ, રહી ન શકે કો તેહેની પાસ. ૨૮૧
વીમાસી તે હામે ઠરા, પાષાણુ એકઠા કોટિક કરા,
વૈતાલ સધાયે કીધો થાપ, ચાલો ચોકી મધ્યે આપ. ૨૮૨
દીઠો તે રાજાને જિમ, પંખી શીઘ્ર થઈ આવ્યા તિમ,
જંઘસ્થલ પોતે કાપિયૂ, રુધિર પાહાણુ મધ્યે થાપિયૂ. ૨૮૩
રુધિરાલુ તે પાહાણુ જ કરે, પંખી આગળ પોતે ધરે,
પંખી પડે વાટે જે ખાય, રાજા મારગ ચાલ્યો જાય. ૨૮૪
ક્યો ક્યો કરીને નાંખ્યા પાહૉણુ, ગળે આપે તે થઈ અજાણુ,
પોઢા પંખી દીઠા પડ્યા, બીજા નાસી ઝાડે ચઢ્યા. ૨૮૫
જે કો જાઇ એહને પાસ, તે જીવ્યાની મૂકે આશ,
એહેમા ભરિયૂ દીસે ઝેર, વીઠ વધારો એહેશૂ વેર. ૨૮૬

૨૭ જિમ પા. જાહરે તિમ પા. તાહરે તિહાંથી૦-કે વળા પથ ચા[illegible] રે, પખી દુષ્ટ દીઠા તાહેરે ૨૮૦ પખી૦-કે મા આ પક્તિ નથી એહમા [illegible] પંખી દુષ્ટ કે રૂધીર માસ ૨૮૧ ફુ. અસાઢો મોટી૦-કે મોટી ચાચ વિકર[illegible]પ, દેખી મનમા ચમકો ભૂપ રહી૦ કે. કેમ જવાય. તેહની પા. તેહેને ૨૮૨ કે [illegible] ફુ. પાષાણુ એક કાઢિ કકાર આમા લહીયાની ભૂલ લાગે છે ઉપર પા. [illegible] લીધો છે કે પાષાણુ અનેક એકઠા કરા. ૨૮૩ ફુ. સીઘ્ર જંઘસ્થલ૦-કે પ[illegible] પક્તિ લીધી છે માત્ર કે મા 'મધ્ય'ને બદલે 'ઉપર' છે ફુ. મા આમ છે [illegible]ર જાઘ પોતાની થાપીયો, રૂધિર પાહાણુ મધ્યે થાપીઓ. ૨૮૪ રૂધિરાલુ-કે [illegible] રુધિરવત, પા. રૂધીરાવા કરે પા. કરા પોતે કે મીતે ધરે. પા. ધર[illegible]૦-કે પખી અજાણ્યા પાણુ જ ખાય, પડે ફડફડી ભૂતલ માય પા. ખાવે [illegible] ૨૮૫ ક્યો૦-કે મા આ પક્તિ નથી આપો પા. આપો તેહ અજાણ પોઢ[illegible] અનેક દીઠા કે. હેઠા. પા. નાસીતે. ૨૮૬ જાઇ પા. જાગે. એહને કે, પખીને

સિંચાણે મન બીક જ ધરી, રાજા પાસ કો નાવ્યો ફરી,
શિથિલ થઈ મૂકી તે ઘાટ, પળ્યો પંથ સિંઘલની વાટ. ૨૮૭

કરે કામ મનથી કલ્લોલ, એટલે આવી ચોકી પોળ. ૨૮૮

દુહા

ખડી કર્કશા કારમી, પરવત જેહવો વેશ,
દંત (તો) તાડ સરીખડા, મહા ભયાનક કેશ. ૨૮૯
સ્તન મોટાં છે તેહનાં, વીરવી લાંબી કોટ,
ગજ ચરમ જેહેવો અંગ છે, ઉષ્ટર સરીખો હોઠ. ૨૯૦
નેત્ર તો ચક્ર સરીખડાં, પિલાં તેહેનાં રૂપ,
કૃત્યાને ' નીહાળતાં, ચિત્તમાં ચમકયો ભૂપઃ ૨૯૧
આ બાલા કિમ જિતસ્યૂ ? કિમ જવાશે વાટ ?
કર લબા તે કરી રહી, રોકયો મારગ વાટ. ૨૯૨
હસે, રમે, ને ઊછળે, નાચે ગાયે ગીત,
ભલે આવ્યો તૂં ભૂપતિ ! પ્રાણ આપવા પ્રીત. ૨૯૩
મુખવાસ માહેરા મુખ તણો, મેહલૂ તે મુખ માંહ,
એમ કરી કર ઝાલિયો, ભલે આવ્યો તૂં આંહ. ૨૯૪

ચોપાઈ

રાજાજીએ મનમા ધરૂ પ્રથમ હેત એ સાથે કરૂ।
સામ, દામ ને ભારે ભેદ, એમ કહ્યૂ છે વાણી વેદ. ૨૯૫

નૂકે પા. નૂકો એહમા૦ કે એહના દેહમા. ફા મીદ. એહસુ ૨૮૭ સિંચાણે—
કે મા આ પક્તિ નથી ફા પાસે ફા શથિલ, કે પા. શીઘ્ર મૂકી પા મુકો.
ઘાટ ફા વાટ પળ્યો પા પળીયો ૨૮૮ કરે૦–કે આપોઆપ કરે, પા. કરે આપ મનથી
ફા કોન મનથી ફા મથી ચોકી પા ચોથી. ૨૮૯ ખડી પા બેઠી કર્કશા પા
સ્તના. ફા. ફ્રુત્વા ફા વેસ ૨૯૦ પા વાસ્તન પા મોહોટા, ફા મોટા ફા.
તેહના જેહેવો પા જેહેનું પા ઉટના સરખા ૨૮૧ કૃત્યાને૦ કે કરતા ચીતમા
ચીંતના, ભય લાગો મન ભૂપ ૨૯૨ બાલા પા. નારી લબા પા. લાબા
૨૯૩ પા મીત્ય ૨૯૩–૪ આ કડીઓ કે મા નથી ૨૯૫ ફા. મા ચોપાઈ

ઇમ વિચારી આઘા જાય, જુહાર લેજો માહેરી માય!
ઇહા આપુ તાહેરી અરણ્ય, ઇહા આવ્યો છૂ તાહેરે શરણ. ૨૯૬
શરણાગત લાયક છો તમો, એહેવૂ જાણી આવ્યા છૂ અમો,
એમ કહી નામ્યૂ છે શીશ, મૂક્યો ક્રોધ રુદેથી રીસ. ૨૯૭
આઘો આવ્ય, હો પંથી! તૂ, લે વચન, નહિ મારુ હૂ!
જો નવિ દેતો મુઝને આશ, તો કરતી તાહેરો મુખવાસ. ૨૯૮
રાજાની તો ચિંતા ગઈ, બેઠો તેહેની પાસે જઇ,
કહે માનવ કે કો દેવ, કે કો માલાની છે સેવ ૨૯૯
કે કો વકો ગ્રહ છે દિશ, કે તમને કોપ્યા છે ઈશ,
કે આવરદા આવી રહ્યૂ, કે પાપ તુજ પૂરણ થયૂ ૩૦૦
કે અચાનક ભૂલો પડ્યો, (કે) આ ઠેકાણે આવી ચઢ્યો
કિમ મૂક્યો રાખ્યસનો ઠામ? કિમ વોહ્યો અમનિનો ગામ? ૩૦૧
કિમ સિયાળે મૂક્યો તુને? સાચી વાત માડી કહો મુને.
ગામ નામ ને કહો તમ જાત્ય, કહો વીતકની માડી વાત ૩૦૨

મૂક્યો મહિપત્યે મન આમલો માતા! મુજ કારણ સાંભલો
માલવમુખ ઊજેણી ગામ, તમ સેવક વિક્રમ મુજ નામ ૩૦૩

એ નથાણુ નથી કે પા. મા છે રાજાજીએ કે રાજાએ એમ ફા રાજાજી ખ્હે પ્રથમ૦ કે પ્રથમ સ્નેહ કરતાંસૂ કર સામ દામ૦ કે મા આ પંક્તિ નથી ૨૯૬ ફા વીચ્ચારિ પા આવ્યો લેજો ઇહાં૦—પા ફા ઇહા તો આયુ તાહરી, તાહરે અરણ્ય પણ આપ વધી જાય છે ઇહા પા હું, ફા. હું મા ૨૯૭ ફા તન્યો હું અમ્યો પા. આ પો હું શરણાગત૦—કે મા આ પંક્તિ નથી. ૨૯૮ આવો૦ પા. આવ આવ રે દેતો ફા દેતા ૨૯૯ કહે ફા કે, પા કેહે ભાઈ ક્હે૦—કે મા આ પંક્તિ નથી ૩૦૦ કે કો૦—કે ક્હે ભાઈ વાકા તમ દીશ પા કોપ્યો. કે આવ ર૦૦—કે મા આ પંક્તિ નથી ૩૦૧ ચઢ્યો. પા અટો. વોલ્યો પા. મુક્યો ૩૦૨ ને ફા તો. તમ ફા. ને ૩૦૩ પા આખશો. મૂકો૦—કે મા છે નહીં ફા મુખ્ય નાલવમુખ કે અધીપતી. તમ૦—કે વીરજીત રાજ મુજ નામ

નોધારાની વાહરે ચઢ્ઢ, ધાટ દોશોં દુશમનનો વડ્ડ.
અજિત માહૅરી પાસે બાણ, દુષ્ટ પાપીના પરહૂ પ્રાણ. ૩૦૪
પરકારજ તો વ્રત છે તન, સિંધલદેશ જાવાનૂ મન,
પદ્મની જિતી થાપવી, તે દુરબન વિપ્રને આપવી ૩૦૫
તેમા વિધન કરે કો કામ, નિશ્ચે તેહૅનો ફેડ્ડ ઠામ,
પ્રથમ દૈત્ય મેં તો મારિયો, જુધ કર્યું પણ તે હારિયો. ૩૦૬
પછે ઊલબ્યો અગનિ આણુ, મુઝથી તે હાર્યા સિચાણુ,
એહૅવા દુષ્ટ મેં હાથે હણ્યા, ભય પામે એમ પાપી ઘણા. ૩૦૭
પછે આવ્યો છૂ તાહરે પાસ, સિંધલ દેશ જાવાની આશ,

તાહૅરે બોલી કર્કશા વ ની, નહીં પોહોચે ભાઈ! તાહૅરી રવી ૩૦૮
જાર સુધી માહરી દેહૅ પ્રાણ, લોપે નહી કો માહરી આણ,
માહરી લીહ લોપે સરવથી, તે બ્રહ્માઈ સરજ્યો નથી. ૩૦૯
માહરી આણ લોપી જે જાય, નથી સૂર્ડ ખાધી કો માય,
તાહૅરી પેરે મેં વ્રત કરયૂ, તે નહિ થાયે મુઝથી પરૂ ૩૧૦
મૂકી ચોકી જે લોપે લાજ, પોહોચાડૂ પર લોક આજ,
પ્રથમ જુહાર કરયો તેં મુને, મૂકૂ જીવતો એક જ તુને ૩૧૧

---

૩૦૪ મી કડી કે મા નથી. ૩૦૫ ફા વ્રત તન પા એ તન, ફા એન પરમારથ૦ કે પરમારથ છે માહારૂ તન ફા જીજી વીપ્રને ૩૦૬ વીધન નીશ્ચે પ્રથમ૦–કે પરથમ મારજ એ ચારીયો દૈત હતો તેને મારીયુ (પુલ્લિંગ પ્રયોગ) ૩૦૭ ઉલવ્યો પા ઓલ વો આણ પા જાણ હારા એહવા૦ કે મા આ પક્તિ નથી ભય૦ મા ભય તાણ્ા તે પાપી તણા. ૩૦૮ પછે કે. તાહાથી સિંધ૨૦ કે મનમા સીંગલ જાવા આશ, ફા જાવા ઘો વાસ ૩૦૮–૧ પછી કે પા. મા આ પક્તિ વધુ છે–મટે ખોટી નવ કીજીયે, મુજને તાહા જાવા દીજીયે, પા મા આ ઉપરાત એક આ પક્તિ વધુ છે–તમો બેઠા રહો તમ ઘાટ, વીક્રમ કહે જાવા દો વાટ ફ્રુકશા કે પા કરતા (કૃત્યા) ૩૦૯ દેહ પા દે ફા. સુધિ લીહ પા આણ ફા બ્રમાઈ ૩૧૦ માહરી આણ૦ કે મુકી ચોકી જે આવો જાય ફા વ્રત પા. જાવે માયે ૩૧૧ મી કડી કે મા નથી લોપે ફા લોક પર પા જમ

માટે ખોટી શાને થાઓ? અધિપતિ આપ ઉજેણી જાઓ.
પરદુઃખભંજન વ્રત જે કર્યું, તે આજ થકી અધૂરું રહ્યું. ૩૧૨
આટલા દાહડા પોહોતી રલી, જ્યાર સુધી હું નો'તી મલી,
આજ થકિ તાહરું વ્રત ભંગ, જે ના'યો તે પુણ્ય જ ગંગ. ૩૧૩
જાવા દ્યું તો બ્રહ્મહત્યા પાપ, એહેવી પ્રતિજ્ઞા આપી આપ.
પૃથવીપતિ છો પાછા વલો, સ્યા માટે જમને જઈ મલો? ૩૧૪
શા માટે કરો દેહ ત્યાજ્ય? કરો જે પોતાનું રાજ્ય,
ગરીબ થકી તે વ્રત કિમ પલે? જાહરે નરને પ્રતિમલ મલે. ૩૧૫
અનમી નર અહંકારી હોય, માહરી લીહ લોપે નહિ કોય,
જે દાહડે વશો છો સિંધલદેશ, મેં તે દિવસે કીધો પરવેશ. ૩૧૬
તે દિવસથી આજ પ્રમાણ, નથી લોપી કોણે માહેરી આણ,
અનેક અહંકારિ આવિયા, (તે) જમસદન મેં વોલાવિયા. ૩૧૭
જેહને ઢુકડું હોઈ મરત, (તે) ઇહાં આવી ચઢસ્યે તરત,
વ્રત ચૂકો તો પુર પરવરો, નહિતર જમલોક સંચરો. ૩૧૮
જિહા તિહાં પ્રતિજ્ઞા કરે, કો થકિ તું તો નવિ ઊસરે,
આજ પોચાડૂ(તે) નામનૂં તીર, જોઊં સ્યૂં કરે છે તાહરો વીર. ૩૧૯
વૈતાલ સ્યૂ કરસ્યે તાહરો? જોજે પરતાપ તું માહરો,
પચ્છમ ઉગે કચ્છપતન, સત્યવાદીનૂં ચૂકે મન. ૩૨૦
ગંગાજી દક્ષિણમાં વહે, ચંદ્ર તણો રથ થીર થઈ રહે,
ડગે મેરૂ જો મૂકે માન, તિલોત્તમા જો ચૂકે તાન, ૩૨૧

---

૩૧૨ મી કડીથી ૩૨૦-૧ સુધીનો ભાગ કે મા નથી ૩૧૨ પા. ઉજેણે ૩૧૩ ફા. વ્રતભગ પુન્ય. પા. એકતા પણ જ્યાર સુધી. નાહાતે. ૩૧૩ પછી પા નો વધારો.- માહરિ પરતીગના છે નહું, અહુનીસ સ્થાનક બેઠી રહું ૩૧૪ ઘૂ પા. દેયુ એહની પા. તે ૩૧૪ ફા. બ્રમહત્યા પ્રતીજ્ઞા. ૩૧૫ પા નરનું. ૩૧૬ મેં પા મીં. ૩૧૭ પા. પરમાણ કોણે પા કો અહંકારિ પા. ઘણા કોડી. જમસદન પા. જમપુર ૩૧૮ ઉસરે પા ડરે ૩૧૯ પોચાડૂ પા ગયૂ. તાહરો પા મા નથી. ૩૧૮ નહીતર પા. પરતીગના ૩૨૦ ફા ચુકે. ૩૨૧ ડગે૦ કે. એ સરવે તો હવડા થાયે, પણ તે

અગનિ જો શીલો થઈ જાય, સલકે શેષ ધરા ન ધરાય;
લોપે સમુદ્ર મરજાદા યદા, એ સર્વે તો થાઇ કદા; ૩૨૨
માહેરી લીહ જે લોપી જાય, નથી સૃષ્ટિ બ્રહ્માની માંહે.
માહેરૂં પણ મિથ્યા કરી લેઊં, તાહરે તુજને જાવા દેઊં. ૩૨૩
હરસિદ્ધિનો સેવક જાણિયો, માટે પંડ રાખ્યો પ્રાણિયો.
ખોટી કરૂં કિમ માહરી ખ્યાત ? સાંભલ્ય વિક્રમ માહેરી વાતઃ ૩૨૪
બ્રહ્મહત્યાદિક પાતિક જેહ, મદિરાપાતિ ઘાતી દેહ,
બાલકવધ, ગોસ્ત્રીવધ થાય, પરદારાગામિ કહેવાય, ૩૨૫
ગુરુપતનીનું કરે ગમન, મૃતક સેજાનૂં લે જે અંન,
એહવાં પાતિક માથે લેઊં, (જો) સિંઘલ તુજને જાવા દેઊં. ૩૨૬
વિપ્ર થઈ નવિ પાલે ધરમ, કલીજુગમાં કરે કૂડાં કરમ,
ગોત્રીની પરણે કન્યાય, અનેક અધરમ છે અન્યાય, ૩૨૭
પંડિત થઈ કરે પાખડ, રાજા દે રહીયતને દડ,
એહવાં પાતિક માથે લેઊં, (તો) તુજને સિહલ જાવા દેઊં. ૩૨૮
બ્રાહ્મણનૂં જે વાવરે ધન, પ્રેત ભોજનનૂં ખાઇ અન,
પારકૂં સુખ દેખી જે બલે, હોયે બાર ને બતરીસ કલે, ૩૨૯
કલંક જૂઠાં ચઢાવે શીશ, રંક ઉપર જે આણે રીસ,
વગડે જઈ પડાવે વાટ, ઉથાપે જે શિવના ઘાટ. ૩૩૦

સીંગલ નહી જવાયે. ૩૨૨ મી કડી કે.મા નથી ફા. ધરણી ધરાય. પા. મુરજાદા ૩૨૩ જે ફા. તો ફા. સુષ્ટિ, પા સેષ્ટ ફા. બ્રહ્મા. મીથ્યા. પા દેશું. લેયુ ફા હું તાહરે૦, પણ એથી માપ વધી જાય છે માહરી૦—કે. મા આ પક્તિ નથી. ૩૨૪ ફા હરસીધ્ય ખોટી૦ કે. મા આ પક્તિ નથી. ૩૨૫ ફા. બ્રમહત્યાદિક મદિરાપાની કે. સુરાપાણી, પા. મદીરાપાની. પા પરદારાગમની. ૩૨૬ ગુરુ પતનીનું૦—કે માં આ પક્તિ નથી પા. દેયુ લેયુ ૩૨૭ અધરમ ફા ધરમ અનેક૦— કે. રાજા થઈ ચાલે અન્યાય ૩૨૮ પડિત૦—કે. મા આ પક્તિ નથી. પા. ડડ ૩૨૯ થી ૩૩૩-૧ સુધીની પક્તિઓ કે.મા નથી ૩૨૯ ફા બ્રામણનુ. વાવરે પા વારે. પ્રેત. પા ક્રીયા. ખાઇ પા. લેજે હોયે ફા. દીયે ૩૩૦ ફા. સીરા. સીવના.

સાસરવાસણી લૂટી હ્યે, વણુ અપરાધે દંડ જ દ્યેં,
પરરામાસ્યૂં રાચે રંગ, કરે મદ્યપાણીનો સંગ, ૩૩૧
અસ્નાતક જે અન્ન જ ખાય, જે કો ગુણુ ચુગલના ગાય,
કૂડી સાખ્ય ને કૂડાં કામ, કરે મંદિર દેવલને ઠામ, ૩૩૨
એહવાં પાતિક માથે લેઊં, જો લીહ લોપી (ને) જાવા દેઊં,

એહેંવી પ્રતિજ્ઞા કર્કશા કરે, ધરણીપત્ય મન માંહિ ધરે: ૩૩૩
એણી રીત્યે અસત્યનાં ભર્યાં, એહેંથી કામ માહેંરાં નવિ સર્યાં.
વેરીને જે શિર નામીઈ, તેથી સિદ્ધિ તો નવિ પામીઈ, ૩૩૪
વેરીની વખાણે વાત, તો પીત્રી પંડ ન ઝાલે હાથ,
વેરીનાં કરવાં પડે વખાણુ, તેથી તજવા રૂડા પ્રાણુ. ૩૩૫
જે કોઈ વેરીના ગુણુ ગાય, નિરાશ તેહેંના પીત્રી થાઈ,
વેરીનાં જે કરે કામ, નામરદ, નિર્માલ્ય નપુંસક નામ. ૩૩૬
વેરીના જે ઘરમાં જમે, તેહેંના ગુણુ કોને નવિ ગમે,
વેરીનો જે ફેડે ઠામ, મરદ મુછાલો તેહનૂં નામ. ૩૩૭
જો કાંઈક બલ ભુજમાં હશે, તો તો કામ આપરણૂં થશે,
કરગરચ્યા વલવલ્યાનૂં નહિ કામ, નારી નીચ નમેરી નામ. ૩૩૮
જોઊં એહેંમાં કેટલૂં છે જોર, એહેંના બલનો લેઊં અંકોર,
રાયે ભમર ચઢાવ્યાં શીશ, કાઢ્યૂં ખડગ કરીને રીસ. ૩૩૯

૩૩૧ હ્યે. પાનીનો ૩૩૨ અસ્નાતક ફ્રા. અસ્નાને ફ્રા. જે કો. અન્ન ફ્રા. અન, પા. અંન્યા. જે કો૦ પા. જુઠા ગુણ ચુગલીમા ગાયે ૩૩૩ ફૂકરાઃ. પ્રતીજ્ઞા. કર્કશા કે. જખણી, પા. કરતા. ધરણીપત્ય૦–કે. રાજાજી હૃદયામાં ધરે. ૩૩૪ ફ્રા. એણી રીત્યે પોતે અસત્યનાઃ પણુ માપ વધે છે. ફ્રા. સીર ફ્રા. સીદ્ધ પા. ન માયે. પામા રાયે. તેથી૦–કે તેથી જય જશ નહી પામીયે. ૩૩૫ પા. વીખાણો. વીખાંણુ. ૩૩૫ થી ૩૩૭ એ કડીઓ કે. માં નથી. ૩૩૬ ફ્રા. નીરમાલ્ય. નપુંસક ફ્રા. તેહનું. ફ્રા. નિરાસ. ૩૩૮ તો૦–કે. તો તો સીધ્ય કારજ થશે. ફ્રા. તો તે. આપણુ. નમેહરી. કરગરચ્યા૦–આ પંક્તિ કે માં નથી. ૩૩૯ ફ્રા. હ્યું, પા. લેવું. રાયે કે. આણી. કીને રીસ કે. છેદવાને શીશ, પા. રાજાયે રીસ.

સાંભળજે રે તૂં તો રંડ ! પાપ રૂપ કરતી પાખંડ,
નાંખે ઘાયો રાજા જેટલે, કૌતિક એક થયું તેટલે. ૩૪૦
નાંખી ચીશ ટકેશાએ ઘણી, તવ થરકયો ઊજેણી ધણી,
જાણે કોયક ગાજ્યો મેહ, લાગી બીક રાજાની દેહ. ૩૪૧
જાણે કાટકો મહા ઘનઘોર, બ્રહ્માંડ ગડગડે તિમ થયો શોર,
લાગી રાઢ, રચ્યો માહાજંગ, સેવક સાહે નહિ કો સંગ. ૩૪૨
જેટલું જેહેમાં હુતું જોર, અધિક તે કીધા અંકોર,
જેહવું પ્રાક્રમ, જેહવો પાર, કો કોથી નવિ પામે હાર્ય. ૩૪૩
વિક્રમ મન વિચારિ જોય: નવિ હારે, નવિ જીતે કોઈ,
માહરી મારી એ નહી મરે, માહરો અર્થ કિમે નવ્ય સરે. ૩૪૪
વઢતાં વઢતાં દાહા જશે, વિપ્ર વાયદો પૂરો થશે,
એમ કરતે પડિ છે રાત્ય, વિક્રમે મન વિચારી વાત. ૩૪૫
રાય કહેઃ નહિ જાણી અમો, સુખે ગામ બેહાં રહો તમો,
વલ્યો પાછો આપે ડોલતો, વનિતા સાથે વાણી બોલતો: ૩૪૬
ખરી કરી પ્રતિજ્ઞા માત ! તમે સાંભળો માહરી વાતઃ
કથ આજ્ઞા લોપે સતી, જુલમે જાર કરે જે અતિ, ૩૪૭
વ્રત દિવસે જે અંન વાવરે, પરણી નારી જે પરહરે,
વિપ્ર સાથે વેહેર જે વરત, ગોત્રી હણીને લે જે ગરથ: ૩૪૮

૩૪૦ સાભળજે૦-કે મા આ પક્તિ નથી પા ઘુ રડારડ કોતગ નાખે૦ કે. મા આ પક્તિ લહીયાની ભૂલથી પડી લાગે છે ૩૪૧ ફો ફૂન્શા, પા કરસાયે. ૩૪૨ ફો બ્રમાડ સોર થયો પા એ. ૩૪૧-૨ અને ૩૪૨-૧ એ બે પક્તિઓ કે. માં નથી. ૩૪૨ લાગી૦-કે લાગી રાડ માહોમાહે વડે, એક એક ઉપર ચેતી ચડે. ૩૪૩ જેટલું-કે. મા આ લીટી નથી ૩૪૪ માહરી૦-કે મા આ પક્તિ નથી. પા. જોપે કોયે નહી પા. નવ ૩૪૫ વઢતા વઢતા કે વાદ કરતા ફો. વિચ્ચારી વિક્રમે૦-કે રાખુ યુદ્ધ પછે માહી વાત ૩૪૬ ફો અમ્યો તમ્યો. વનીતા. ગામ પા ઠામ. સાથે ફો સત્ય. ૩૪૭ ફો તેં કરી પ્રતીજ્ઞા માત ફો. તમે સાભળો એક. ફો જુગમ જતી. ફો અતી જુગમે૦-કે. પાખડ જાર કરે જે જતી. ૩૪૮-૯ આ બે કડી કે મા નથી ૩૪૮ ફો વ્રત દિવસ અન પરણિ નારિ વિપ્ર. પા

પાટધાય જે પાપી દે, પ્રબ્રહ્મણ લોભેથી લે;
જૂઠ્ઠૂ જે કો બોલે બોલ, અધિક ઊંછૂ તોને તોલ, ૩૪૯
કુટુંબ કલહો તે પરસ્પૂ મેલ; ઘૃત માહે જે ભેને તેલ,
દુધપાણી કરે એકઠા, ઉદવસ કરે જોગીના મઠા; ૩૫૦
ગામ ભગાવે, વાલે ગાય; આપ ગરજ કરે અન્યાય,
કન્યાવિક્રય, વિક્રે ગાય, શિવ નિર્માલ્ય ખાતેથી ખાય; ૩૫૧
વેચે પુસ્તક, વેચે ભૂમ, વેચે દેવ, વેચે જે વ્યોમ,
વેચે કનક, વેચે જે ખીર, વેચે અનરસ વેચે નીર, ૩૫૨
આપ્યાનો અહંકાર જ કરે, આપી વસ્ત જે પાછી હરે,
પચ આસ વિણુ ભોજન કરે, અહંકાર મન અધિકેરો ધરે; ૩૫
એહવા પાતિક (હૂ) માથે લેશ, જો ન જાઊં હૂ સિંધન દેશ
કપાસ, નિલ વોહરે જે ગની, સજન બેસવા ન દે મની. ૩૫
વ્રત વિપ્ર તો જે કરે લોપ, ધેનુ બ્રાહ્મણ ઉપર કોપ,
માબાપની સેવા નવ્ય કરે, મૂકી થાપણુ હૂંસે હરે, ૩૫
મદિરા ગાળે ભાઠી જેહ, રાખે મલીન પોતાની દેહ;
અણુગળ પાણી જે કો પીઇં જીવ મારતે જે નવિ બીહેં, ૩૫૬
તજે શ્રાદ્ધ સેવા સુજન, ગાડી વાત પર રાખે મન,
ખેડે હળ વૃષા વિણુ ખણે, વાપે ગલી જે કો કરસણે, ૩૫૭

વેહેર જે વરત, ફ્રા કરે જે મથા ફ્રા ગ્રથ. ૩૪૯ ફ્રા ઝમરપુ અધીક પાપર ૩૪૯ પછી પા મા વધારો વીસવાસે ઘાત ધીરજે દ્રોહ, માત બેહેન ઉપર જે મોહ. ૩૫૦ પા. કુટમ કલો ફ્રા પાણી ૩૫૦-૨ થી ૩૫૩ એ કડીઓ કે મા નથી ૩૫૧ પા ગરજે અન્યાયે ગાયે ખાવે ૩૫૨ મા પુસ્તગ ફ્રા પૂસ્તક મા ભોમ ૩૫૩ પા અહંગે ૩૫૪ પા જાડુ ફ્રા. કપાશ પા જીવ મારતા દેરાત નવ પાયે ૩૫૪-૨ થી ૩૫૮-૧ સુધીની પક્તિઓ કે મા નથી ૩૫૫ ફ્રા વ્રત પીમનો ન ન કરે લોપ, આમા 'ન ન' થી અર્થ ઉલટાઇ જાય છે, તેથી 'ન ન ને બદલે જે' લીકએ ફ્રા. બ્રામણ 'કરે કોવ', પણ માપ વધતા 'કરે' પડતું મૂક્યુ છે, તેમ પા મા 'કરે' નથી શેવા. હુસે પા ચોરોની ૩૫૬ ભાઠી ફ્રા બ ઠે મલીન પાણિ પા. અણુગણુ ૩૫૭ શ્રાધ. ગાડી ફ્રા માડી ફ્રા. પરખે

એહવાં પાતિક માથે લેશ, જો ન જાઊં સિંહલ દેશ.
બ્રહ્મહત્યાનું મોટૂં પાપ; વણુ વાંકે જે દે કો શાપ;　　૩૫૮
જોગી જમાડે ને કરે નકાર, લોકની નંદા કરે અપાર;
ગરભપાત કરે જે જાર; પાડોશી ઉપર આણે ખાર;　　૩૫૯
એહવાં પાતિક માથે લેશ, જો ન જાઉં હું સિંહલ દેશ;
રોકી બેસ તૂં તાહેરો ઘાટ, લાવું પદમની આંણિ વાટ.　　૩૬૦
તાહેરે કરૂં તુઝને પ્રણામ, તો તો કહેજો વિક્રમ નામ.

કૃત્યા કહે છે પાછા વળો, રાખો મન માંહિ આંબલો.　　૩૬૧
જોરાવર થઈને આવજો, હિમાતીને તેડી લાવજો;
મુછ મરડીને હવડાં (તો) જાયો,અમથા સમ ખવાય તિમ ખાયો. ૩૬૨
પાછા વાલો ને રાખો જેર, પેલા અવતાર લેજ્યો વેહેર.
એમ કહીને કૃત્યા હસી: તાહેરી વાત મારે મન વસી.　　૩૬૩
જિમ તિમ કરી ઉગારો જીવ, વણુ ખુટે મરે છે દૈવ,
ફોકટ ફુલ વખાણી જાયો, સિંધલ જવાનો નહિ દાયો.　　૩૬૪

દુહા.

પાછે પગલે ઊસરવો, વિક્રમ વીસ જ વામ,
સમરણ કરયું વેતાલનું, વીર છે તાહરૂં કામ.　　૩૬૫

---

૩૫૮ ફા. લેશ. બ્રહ્મહત્યા કે. બ્રમનઘા. ૩૫૯ જોગી૦–કે. આપ ગુરૂનો કરે જે લોપ, ધેનુ ઉપર આણે કોપ; પંચ ગ્રાસ વીણુ ભોજન કરે ગોત્રી હણે ને ગરથ જ હરે. લોકની૦ પા. અન્ય લોકનો ન દેયે આહાર. પાડોશી કે ખરા ૩૫૯ પછી કે. માં આ પંક્તિ વધુ છે—જેહુ દેખી જે નવ શકે, નદી બીજે પાણી તે પખે ૩૬૨ કૃત્યા ફા. વીક્રમ, કે. કરતા (કૃત્યા). પા માહી. ૩૬૨ ફા. આવજ્યો. લાવજ્યો. મુછ૦-કે. માં આ પંક્તિ નથી. ૩૬૩–૪ આ બે કડી કે. મા નથી ૩૬૩ ફા. રાખોને. પેલા. પા. ગેહેલે. લેજ્યેજી ફા. તજ્યેજી. મન પા. દલ. ૩૬૫ ફા. વીક્રમ વીર વામ, પરંતુ તેનો અર્થ બેસતો નથી. કે. પા. પ્રતિમા 'વિક્રમ વીસજ વામ' છે. વીર૦–કે. હવે તમારું કામ, પા. વીરા તાહરૂ કામ અકલિત–કે અકલી જે ન કલાયે, ફા અકલીત

ખોદી સબ્રુગ પૃથવી વિષે, અકલિત તે ન કળાય,
નિર્લે થઈ તે સણુગમાં, પોતે પેઠો રાય. ૩૬૬
ખણી પૃથ્વી પાતાલમાં, વિક્રમ વીરનૂ રૂપ,
ફૂત્યા તો તિહા રહી, ભૂમિમાં પેઠો ભૂપ. ૩૬૭
કોણે મર્મ ન જાણિયો, ચાલ્યો ચતુર સુજાણ,
મૂકયો ઠામ કર્કશા તણો, આવ્યા જિહાં છે પહાણ. ૩૬૮
તિહાં તો સણુંગ ચાલે નહિ, ફીપો મન વિચાર,
ઉપર આવ્યો અધિપતિ, સિંઘલ દેશ દરબાર. ૩૬૯
પુરુષ આકારે પાહાણ છે, કેઈ લાખ ચિહૂ પાસ;
એ પોલે કિમ પેસશૂ? મૂકી મનની આશ. ૩૭૦
જોધો હોય તો જુધ કરૂ, વેરીનું લ્યૂ વેર,
પવન થકી થાઈ પાહાણિયા, તેહની તે શી પેર? ૩૭૧
પવન ઝાલ્યો તે કિમ રહે, અડે આપણી કાય,
પછે પ્રાક્રમ સ્યૂં કરૂં? જોડ પૂતલૂં થાય ૩૭૨

ચોપાઈ

તે પોલ માહે જે કો જાય, પાહાણ પૂતલૂ કાયા થાય,
તે ઠામે આવ્યો અધિપતિ, અતરકરણમા ચિંતા હતી. ૩૭૩
અગે આવી વાયુ અડે, દૃશદ થઈને હેઠો પડે,
મહિપત્ય મન વિચાર જ કરે, કિમત્ય મેહેલે તો નહિ સરે. ૩૭૪

તેહની કાય. ૩૬૬ ફા નીલેં. પોતે ફા. તેહમા ૩૬૭ ફા ખુભી વિક્રમ પા નીકાલ નરનું રૂપ તો તિહા પા ઠેહાણે ૩૬૮ ફા કકશા પા જાણો ઠામ ફા ગામ જિહા છે પા આગવ ૩૬૯ ચાલે પા. ચાલી ઉપર૦-કે બેઠી ઉપર આવીયો, સીંગલ કરે બાહાર ૩૭૦ પાસ પા. ચોપાસ ફા 'એ પોને બેસશું,' આથી માપ ઓછુ થાય છે, તેથી કે પા મતિઓને આધારે 'કિમ' ઉમેર્યું છે ક લાખ-કે શત સહસ્ર મુકી૦ કે પા મુકો મન નિસવાસ. ૩૭૧ પા લેયું ફા પાહાણિયો ૩૭૨ મી કડી કે માં નથી ૩૭૨ તોડ ફા તો પાહાણ પૂતળૂ થાય ૩૭૩ ચિંતા. કે. પા તે પોલ માહે જે કો જાય ફા જે ઠામે તે પહેલે જાય ઠામે ફા ઠામે તે ઠામે૦-કે મા આ પક્તિ નથી હતી પા. થતી ૩૭૪ અગે આવી કે

અંત્રીખ ઉડી નવિ જવાય, શણુગ ભૂમિ તો નવિ ખોદાય,
વીર પ્રતે તો આજ્ઞા દીધ, કામ એક કરો ને સિદ્ધ. ૩૭૫
લોહ તણી કોઠી એક લાવ્ય, પલક માંહે તૂ વેગે આવ્ય.
ધાયો વીર કહેતા તે દિશ, લોહ કોઠી ઉપાડી શીશ. ૩૭૬
મહુરત વાર ન લાગી ત્યાંહ, આવ્યો નરપતિ બેઠા જ્યાંહ,
સાબાશ તૂં, ધન તુઝ નામ, તુઝ વિણ કુણ કરે એ કામ. ૩૭૭
રાજા પેઠો કોઠી ઠરી, દીધૂં ઢાંકણું જતને કરી,
પવન કરે નહિ તિહાં પરવેશ, નહિ અજુઆળું તેહેંમાં લેશ. ૩૭૮
મહિપતિ એહવી મન મોટીઇ, ઠરી રહ્યો લોહની કોઠીઇ,
વાયુ માહે ન પેસે કોય, કુશલ કલ્યાણ રાજાને હોય. ૩૭૯
વાયુરૂપ વેતાલજ થયો, કોઠી આઘી લેઈ ગયો,
તિહાનો વાયુ આવ્યો જેટલે, લોહ પાષાણ થયો તેટલે. ૩૮૦
મૂકયો પાછળ જોજન કોર, તિહાથી તેહનૂં ભાગૂ જોર,
રાજા કોઠીથી નીસર્યો, ભય પાહાણ તણો વીસર્યો. ૩૮૧
દીઠો સિંઘલ ગઢ અનૂપ, નીરખતાં તે રીઝયો ભૂપ;
પેસવા માંડ્યૂં નગર મુઝાર, દીઠા હસ્તી અપરંપાર. ૩૮૨
નૌતમલોક ઉપર તે ધસે, આગ્યા સામટા સહસ્ર દશ વિસે,
મારે સુંડ, ડોલાવે શીશ, કરે ગરજના દશે દિશ. ૩૮૩

તે ઠામનો દૂશદ પા૰ પથર મહીપત્ય કે બેંડો ૩૭૫ નવિ જવાય કે વજરજ (વજ્જ) થાય ફ્રા ભુમી પા૰ શણુગ ભૂમિમા નવી પણાયે કામ૰–કે વસ્તી સેહેરમા જાયો નહી ૩૭૬ પા૰ પલ માંહી ૩૭૭ ૧૮–૧ કે. મા નથી ફ્રા રેબાસ પા૰ સાબાસ ધન નરવરનુ નામ મહુરત વાર કે વાગ પલક તુ ધન તુજ કે બાપૂર નીરમન. ૩૭૮ ફ્રા કરિ મહીપત્ય કે મહીપત આપ અક્લ મોડીયે ફ્રા. કુસન. વાયુ૰–કે મા નથી ૩૮૦ ફ્રા રૂપે કાઠી૰–કે અતરખ કોઠી લેઈ ગયો ૩૮૨ પા૰ નીરખતામા મોઝાર ૩૮૩ નૌતમ૰–પા૰ ધડ પાછલ ચોકી તે વસે, નૌતમ લોક ઉપર તે ધસે. પા૰. મા ૩૮૩ ના પહેલા પાદને બદલે ઉપર આપેલા બે પાદ છે, બીજું પાદ તે પા મા ત્રીજુ છે, ત્રીજું તે ચોથુ છે અને ચોથુ પાદ નથી કદીનુ પહેલું પાદ મ્હીને

સહુ સાથે વઢાસ્યે કિમ? દીસતા છે મોટા જમ;
શીઘ્ર વીર થશે તે સહિ, કરી ગર્જના તો લે તહિં. ૩૮૪
ધાયો રહે આણીને રીસ, નાગ હસ્તીનાં છેદ્યાં શીશ.
પાછું જોવા કો નવિ રહ્યા, રણવેણી સૌ નાસી ગયા. ૩૮૫
નાઠા ગજ ધસમસ ધસ્યા, વીર વિક્રમ બે હડહડ હસ્યા,
પેઠા સિંહલ નગરી માંહે, ઇંદ્રાસન શોભા છે ત્યાંહ. ૩૮૬

સપન માંહે નહીં કોને શોક, સુખી છે તિહાં સહુ લોક;
ફળી વનસ્પતિ બારે માસ, સહુ કોને મન લીલ વિલાસ. ૩૮૭
એહવી વિકટ જિહાં ચોકી ફરે, તેહને પીડા કુણ જ કરે?
માન સરોવર ફરતાં નીર, દેવતાઈ વૃક્ષ તેહની તીર. ૩૮૮
ઘરઘેર એલચી કેરાં વન, કળા બોહોતેરી સર્વે જન,
લુંબ, દ્રાખ, બીજોરાં ઘણાં, ફૂલ્યાં ઝાડ તે ચંપા તણાં. ૩૮૯

આ એક વધારાનું પાદ છે. ધમક ગાજે ધાયક ધાય. ફ્રા. સુદ્ર. સોસ. ૩૮૩ ની પછી કે. માં આમ છે

ઘર પાછલ ચોકી જ વસે, નીતમ માણસ દેખી ધસે,
આવ્યા સામટા સહસ્ત્ર બ ચ્યાર, મહીપત ઉપર કરવા માર

૩૮૪ ફ્રા. સંગ્રામ વીર થયો સહિં. નાગ૦-પા. નાઠા હસ્તી નાંખી ચીસ. ૩૮૪ અને ૩૮૫-૧ ને બદલે કે. મા આ પંક્તિઓ છે:—

અરે વીર! આ હમ હારસે, નાસંતાં તો એ મારસે,
એવું વચન સાંભળીયું તહીં, વૈતાલ રૂપ ધરીયું તે સહી;
ગજ ઉપર ધાયો કરી રીસ, નાઠા હસ્તી નાંખીને ચીસ.

૩૮૫-૨ રણ વેણી૦-કે. વન મારગ દોહે દેશે થયા પા. ફ્રા. સૌ કો. ૩૮૬ નાઠા ગજ૦-કે. નાસંતા ગજ દીઠા તેહ, વીર ને વિક્રમ હસીયા બેહ. ૩૮૬ પછી કે. પા. નો વધારો-સીંગલની શોભા એ પેર, પરગટ પદમી ઘેરે ઘેર. ૩૮૭ સુખી૦ પા બતરીસ લખણ સરવે લોક. બારે માસ કે. કારોડાર ફ્રા. વીલાસ. સહુને૦-કે. નવલી લીલા કરેકાર. ૩૮૮ માન૦-કે. માં આ પંક્તિ નથી. કળા બહોતેરી કે. બતરીસ લખણ ૩૮૯ લુંબ પા. લીઆ. ચંપા કે. એલચી પા. ચંપક.

પાન લવિંગ તણાં જિહાં વન, અમૃત જેહવા ચંદન ઘન,
પાન તણી વાડી બારણે, ખીલ્યાં કમળ પૂજાકારણે. ૩૯૦
જાઈ, જૂઈ લતાના વેલ,, ફણુસ નીલી સોપારી મેલ,
સીતાફલ અધિક અંબાર, બીજાં ફલ ભૂમિ અપરંપાર. ૩૯૧
સિંઘલ કેરી વાડી વિવેક, કહેતાં નવિ તેહનો છેક,
જાણે ઈંદ્રપુરી માહાત્મ્ય, અશોક લંકાની સમતુલ્ય. ૩૯૨
જાણે રતનાગરની ખાણ, જાણે કોયક ધરમીની આણ,
કૂડ કપટ નહિ કોહની દેહ, સદા નિરંતર વરસે મેહ. ૩૯૩
છઈ રતની શોભા જેહ, દેવ રૂપ સહુકોની દેહ,
વીણાવંશ મયૂર મૃદંગ, કાંશી તાન ભલેરા રંગ. ૩૯૪
સહુકો માંહે લક્ષણ બત્રીસ, રાગ આલેપે છે છત્રીશ,
ઉત્તમ સ્વરથી ગાઈ ગીત, પરિભ્રહ ઉપર સહુને પ્રીત. ૩૯૫
પગલે પગલે શિવપ્રસાદ, સુખસાગર અતિ ઉલાદ,
કિરતન નિત્ય કનૈયા તણાં, નીવાણ નીર તણાં છે ઘણાં. ૩૯૬
સદાવૃતિ ઘેરેઘેર હોય, નહિ કો ભૂખ્યો દુખિયો કોય,
જિહાં જુઠ્ઠું બોલ્યાનો નેમ, સદા નિરંતર કુશલખેમ. ૩૯૭

લીલાલહેર ગુણ ગીત ગવાય, જોતો જોત નૃપતિ જાય,
મહિમા જોતાં અટકે મન, રુદયામાં રીઝયો રાજન. ૩૯૮

---

૩૯૦ પાન લવીંગ૦–કે. માં આ પંક્તિ નથી તિહાં. પા. તે ખીલ્યાં૦ કે. કમળ શીવપુજન કારણે. ફા. પુજ. ૩૯૧ ફા. ભુમી. ૩૯૧ મી કડી કે. પા માં આમ છે:–નીલી સોપારી નારલ કેળ, જાયે જુઇ ને કેતકી કેલ; ફણસ સીતાફલ અંબ અનાર, બીજાં ફલ છે અપરંપાર. ૩૯૨ સિંઘલ૦ કે શી કહું સીંગલ શોભા એક, વીવીધ પ્રકારે તેહ વીવેક. ફા. તુલ્ય. ૩૯૩ ફા. કુડ. નીરંતર. ૩૯૪ ફા. સોભા. ૩૯૨–૨ થી ૩૯૪–૧ એ પંક્તિઓ કે.માં નથી. ૩૯૪–૨ મયુર કે. મધુર. કાંશી૦–કે, પા. કાશી વાંસી નવલેરો રંગ. ૩૯૫ અલાપે. ફા. અલેખે ફા. પરીભમ. સ્વરથી ગાઇ કે. સ્વરે અલાપે. પા. પ્રીત્ય. ૩૯૬ સીવ. સૂખ. પગલે૦–કે. પગલે પગલે અતિ લીલાયે. ફા. અતી સુખ સાગર. કિરતન૦ ફા. કીરત શી કહું તે તેણાં. ૩૯૬ ના બીજા પાદથી ૩૯૮ના પહેલા પાદ સુધીનો ભાગ કે.માં નથી. ૩૯૭ ફા. નીતરંતર. ૩૯૮ પા.

ધન ધન ભૂમિ, માહરૂં ભાગ્ય, જોયો દેશ અલૌકિક જાગ્ય,
ધન હરસિદ્ધ, ધન પુરપ્રવેશ, ધન ધન છે એ સિંઘલ દેશ. ૩૯૯
પરકામે આવ્યો એ ઠાર, સફ્લ થયો મારો અવતાર.
ન ધરી બીક મન માંહિ છેક, એટલે દીઠી વાડી એક. ૪૦૦
જેહવી અશોક રાવણુ તણી, તેવી રિદ્ધિ તેમાં ઘણી,
નિરખી વાડી પેઠા માંહિ, સખી બાહેરી બેઠી'તી ત્યાંહ. ૪૦૧
રમત્ય રમે પોતાને મન, જોઉ જઈ બેઠા રાજન;

સજ્યા છે સોળે સણુગાર, રૂપ અલૌકિક અપરંપાર. ૪૦૨
નાગાંગના કે દેવાંગના, શોભે બીજી કુણુ સંગન્યા.
જાણું ઇંદ્ર તણી અપછરા માનની મદભરી મચ્છરા. ૪૦૩
પાછું જોયું સઘળી નાર, દીઠા માનવ તેણી ઠાર,
આપહુઘડામાંસાયું જોઈરહી, આ કુણુ એમ વીમાસણુ થઈ. ૪૦૪
સાન કરી જે તું જો જાય, ચોકીવાલા કરશે ઘાય,
કિમ આવ્યો અઓસાથમાં ? કિમ ઝાલ્યું આયુ હાથમાં. ૪૦૫
પુરુષવેશ છે પાછા વળો, માનનીઓ સાથે કિમ મળો ?

નરપત કહેઃ સાંભલ રે નાર, સ્યૂં બોલે તું વારંવાર,
તમમાંથી નારી એક લેશ, જાણુશો બાપો સિંઘલ દેશ. ૪૦૬

નરપતિ. જો તે. મહિમા૦ કે. જોતાં લીલા અટકે મન, અતી ઘણું રીઝે રાજન, ૩૯૯ ફા. ભુમી. પા. ફા. અલોકિક. ધન ધન ભૂમિ૦-કેમાં આ પંક્તિ નથી. ફા હરસિધ. પુરપ્રવેશ કે. માહરો વેશ. ધન છે એ કે. મેં દીઠો. ૪૦૧ ફા રિધ્ય. પા. તેમાં પા. ફા તે વાડીમાં તેવી૦-કે. તેથી દીસે સોભા ઘણી. બાહરિ કે. બાર. ૪૦૨ બેઠા પા ઉભો. સજ્યા છે પા સોલે સરખી ફા પા. અલોકિત ૪૦૩ ફા. સોભા ૪૦૨-૨ થી ૪૦૩-૧ આ પંક્તિઓ કે.માં નથી. ૪૦૩ મદભરી પા. મોહભરી. તેણી ઠાર કે પડિયો બાર. ૪૦૪ આપ હુઘડામાં કે. પા. એક એક એમ પા. આવ્યો. જે તું જો કે. તું આહાંથી. ચોકીવાલા૦ કે. તારે વજ્રનો બોલો રાય. ફા. કરસે ૪૦૫ મી કડી અને ૪૦૬-૧ એ કે.માં નથી. ૪૦૫ આયુ પા. આયુધ. ૪૦૬ તું પા. છે.

નથી આવ્યો રમવા કારણે, બળ કરી તાહરે બારણે,
તાહરી ચોકી મુજને સ્યૂં કરે ? કરે ખેદ તે નિશ્ચે મરે. ૪૦૭
રમત રમવાને આવ્યો નથી, તુજને લેવા આવ્યો સર્વથી,
વોલ્યાં છે વસમાં બહુ ઠામ, એક પદમની કેરે કામ. ૪૦૮
આવ્યાં છૂં અમો તમ કાજ, માટે શીદ ધરો છો લાજ ?

રાય વચન સાંભલીને રહી, અચિરજ પામી ઉભી રહી. ૪૦૯
એહેવી વાત શામા(ઇં) સાંભળી, મુખ વચેં ઘાલી આંગલી:
કુણ હરી દેવ કે દાનવી ? કુણ હરી મોટો માનવી ? ૪૧૦

દુહા.

એક જ બોલી બાલિકાઃ સ્યૂં તુઝ પ્રાક્રમ આમ ?
બોલ્યૂં પાલો છો આપથી, નર રાખો છો નામ. ૪૧૧
કિમ ચોકી વસમી વોલ્યો ? કિમ જિત્યા એ દૂત ?
છો કો દેવ કે દાનવી ? સિદ્ધ છો કે અબધૂત ? ૪૧૨
નથી કામ માનવિ તણું, જે આવ્યા આ ગામ;
તમે આવ્યા કિમ કરી, કહો તમારું નામ ? ૪૧૩

---

૪૦૬ તમમાંથી૦ કે. એક સખી આમાંથી હેરા, તાર પછી જાયું માહારે દેરા. ૪૦૮ તુજને કે. સ્ત્રી તે એક. ઠામ ફા. ગાંમ ૪૦૯ ફા. સીદ. કરો કે. પા. ધરો. રાય૦ કે૦ માં આ પક્તિ નથી. પામી પા દેખી. પા. ઉભી થઈ. ૪૧૦ એહવી૦ કે. રહી સખી તે વાચા સાંભલી કુણ હરી૦ કે. માં પંક્તિ નથી; પણ અહીં કે. માં આ વધારો છે:–

સું એવડુ રાખે છ જોર, નગર માંહે આવ્યો થઈ ચોર,
એક બોલી તેહમાંથી ડાહી, પેલા બોલ બોલે સૂં બાઈ ?
વિકટ ચોકીમાં એ આવીયો, મારે મન બારે ભાવીયો.
માટે એસૂં વાતો કરો, એહની હોંસ હૈડામાં ધરો.

૪૧૧ બાલીકા કે. કામની. આમ કે. પા. એમ. નામ પા. નીમ. ૧૨૦ કે. એહવો રાખે નેમ. ૪૧૨ ફા. સીધ્ધ. દાનવી પા. માનવી. ૪૧૩ તમે૦–કે. પા ઓહાં કમ આવી સકા. કામ પા. ગરથ. આવ્યા. પા. આવે.

સિંઘલ દેશ કિમ સાંભલ્યો? પદમની પરણી કિમ?
તે વાત માંડી કહો, શ્રી સહસ્ર ખારના સમ. ૪૧૪
લેવા આવ્યા છો પદમની, નથી વાટમાં તેહ,
નથી વેચાતી મૂલથી, નથી નર ઉપર નેહ. ૪૧૫
આપ કાજ કે પારકે, છો રહીયત કે રાય,
આગન્યાવર્તી કે આપથી કે અમથી ઇચ્છાય. ૪૧૬

પૂછો છો તો સાંભલો, વીતગ સાચી વાત;
માહારું નામ નવ ખંડમાં, જગત વિશ્વવિખ્યાત. ૪૧૭
ઉજ્જેણી નગરી વિષે, જે કરે પરકામ;
સેવક શ્રી હરસિદ્ધિનો, વિક્રમ માહરું નામ. ૪૧૮
સહોદર પરનારીનો, દુઃખભંજન દાતાર,
વાચા અવિચલ વિમલવર, કરુણા એ કિરતાર. ૪૧૯
કામિની કાને સાંભલો, હશે તમો તો નેહ,
આદિપુત્ર તો ઇંદ્રનો, હવડાં તો માનવદેહ. ૪૨૦
દેશ માહરે કુંડી ફરે, જે કોય દુખિયો જન,
તે મુજને આવી કહે, તરત મનાવૂં મન. ૪૨૧
એક દિવસ એક બ્રાહ્મણે, કહી સપનાની વાત,
પરણી છે કો પદમની, રૂડી તેહની ધાત. ૪૨૨
હાથણી ઉપર તે હતી, કરમાં હતી વરમાલ,
એક સખી એક સહચરી, ગુણનિધ તે બાલ. ૪૨૩
વિપ્રને વરવા કારણે, સાદ કર્યો દશ વીશ,
વિપ્ર આવ તુજને વરૂં, વચમાં આપ્યા બીશ. ૪૨૪

૪૧૪ શ્રી૦ પા દેવ ધરમના સન ૪૧૫ ફા. મુલથી ૪૧૬ ફા કાજ્ય. ઈચ્છાય પા. ઇચ્છા થાયે. ૪૧૭ મી કડી ફા. પા માં નથી કે મોંથી વાર્તાની સંગતિ માટે લીધી છે. ૪૧૮ ફા. હરસાધિનો, ૪૧૯ ફા પરનારિ તણો. ફા. નીમલ આ કડી ફે. માં નથી. ૪૨૦ ફા. તણો. હવાં તો ૪૨૧ થી ૪૩૦ એ દશ કડીઓ ફે. માં નથી. ૪૨૨ ફા આંખ્યે. ૪૨૪ ફા. વીપ્રને. દશવીસ. વીપ્ર. કર્યો પા. દીધા

તે પાસે ગયો જેટલે, તે તો જાગ્યો તરત;
તેહના ચેહને કારણે, વાહલૂં કીધૂં મૃત. ૪૨૫
ઈંધણ કરીને એકઠાં, પડતો'તો ચેહ માંય,
દૈવયોગ સંચા થકિ, (હું) જઈ પોહોતો રણ માંય. ૪૨૬
ઋષિ રાખ્યો મેં સાંસતો, કરી પ્રતિજ્ઞા તરત,
સાચ્યૂં બોલ્યો તે તહિ, સમ ખાધા છે સરત. ૪૨૭
ગુરુપ્રતાપે ગ્યાંન છે, ઇષ્ટ પુરણ પ્રતાપ,
ધર્મપ્રતાપે ધૈર્ય છે, ભગે શાસ્ત્રની છાપ. ૪૨૮
દૈત્ય હતો તે મેં દમ્યો, ઉલંઘ્યો અગની રાડ,
સિંચાણા સંતોષિયા, વહી આવ્યો છૂં વાત. ૪૨૯
કર્કશા કોડ મનમાં રહ્યૂં, રહ્યા ઠેકાણે પાહાણ,
હસ્તી સરવ હઠાવિયા, (તે) ઇષ્ટ જોરથી આણ્ય. ૪૩૦
સ્વપના માંહેં વરી સુંદરી, તે તો કહિયે આપ,
જાણો (ને) સાચ્યૂં નવિ કહો, બ્રહ્મહત્યાદિક પાપ. ૪૩૧

ચોપાઈ

તાહૅરે એક બોલી તે સતી, સાંભળવા મહી બીજી સખી,
સાચ્યૂં કહું સમ દીધા માટ, હું ગઈ'તી માલવની વાટ. ૪૩૨

---

૪૨૫ તે૦—પા. જુવાની પાસ ગયો જેટલે. પા મીં વાહાલુ ૪૨૬ ફા. એંધણ, પા અગન. ૪૨૭ ફા. કરી પ્રતીજ્ઞા. વરત પા કોડ. ૪૨૭ના ત્રીજા પાદ પછી પા.માં વધારો.-પીણું ન રાખી પોડ; વીમ રાખો છે વાસમા, કરી વાયદો વરત; પરણાવું તે પદ્મની—. ૪૨૮ ફા ગુરાણુ ઇષ્ટ૦—પા. ઇષ્ટ પરતાપે આપ. ફા ધિર્ય સસ્ત્ર. ૪૨૯ રાડ પા. રાઇ. ૪૩૦ ફા. કકરા, પા કરસ્યાનું કોડ૦—ફા મન મનાવીયુ. ૪૩૧ પછી ફેમાં આ બે કડી વધુ છે.—

વીપ સ્વપનમાં જે વરી, આ સઘલી માંહ આપ,
જાણો તે સત નાચ્ય કહો, તો બ્રમહત્યાદિક પાપ.
અગીયાર જાણીયે ખાધા સમ, તમ સાથે જુઠુ બોલું કમ;
અમો પરણ્યાં નથી આંહાં કોય, કામની સહુ કૂઆરી જોય

૪૩૨ ફા. તો બોલી. ફા. તે મુખી. સાંભળવા૦—ફા. સાંભળ્ય માહારી બીજી

રમવાનું થયું'તું . મન, હુતો ચતુરદશીનો દન,
અતિ ઉપનો'તો મન(માં) ઉલાદ, મેં તો તેહને દીધો સાદ. ૪૩૩
વિપ્રે જિમ કહ્યું'તું તને, તમ સમણું લાધું'તું મને,
હું પોઢી'તી માહરે ઘેર, સમણું પણ સાચાની પેર. ૪૩૪
તે સ્યું પ્રીત કરવા લાગિયાં, એટલે ઝબકીને જાગિયાં.
પદમની કહે વીતં જેટલું, તમ આગલ કહ્યું તેટલું. ૪૩૫
[વરાં સમણા માંહી વીપ્ર જ અમો, તેહ વાત કયમ જાણી તમો?
તમો એ વાત જો નવ કહો મુને, સમ દીધા મુજને તે તુને.]

વિક્રમ કહે સુણ રામા રીત્ય, તે પંડિતશૂં માહરે પ્રીત્ય,
જે(હે) માહેરા માલવમાં રહે, તે નીતમ વાત માંડિને કહે. ૪૩૬
તે વિપ્રે કહી મુઝને વાત્ય, તિહાંથી તો થયું મુઝને જાત્ય,
કીરત સાંભળી તમ તણી, તિહાંથી પ્રીત મુજ(ને) વાધી ઘણી. ૪૩૭

સખી. તાહરે૦–કે. તારે એ બોલી તે સખી, સાંભલવા રહી બીજી સખી સાચૂં૦ ફા. સાચુ કહો સમ દીધા શા માટ. ૪૩૩ પછી કે.માં આ પંક્તિ વધુ છે.–સ્વપન માહે વીતુ જેટલું, સાચુ કહું તમને તેટલું. ૪૩૩ રમવા૦–કે. જાણું એ રમવાનું છે નન, તે દાડે ચૌદશનો દંન. ૪૩૪ ફા. વીપ્રે. લાધું મુને. ૪૩૩–૨ થી ૪૩૬–૧ એ ૭ પંક્તિઓને બદલે કે.માં આ પંક્તિઓ છેઃ–

હાથણી ઉપર બેઠી હું બાલ, માહારે કર હુતી વરમાલ;
કીધો બ્રંમણને મે સાદ, તેણે દિધો આસીરવાદ.
વરમાલ કંઠ ઘાલું જેટલે, નરીને ઝાલી તેટલે;
વરો સ્વપનમાં વીપ્ર જ અમો, તાંહા બેઠાં કમ જાંણ્યુ તમો.
સાચી વાત કહો નહી મુને, તો મુજને સમ દીધા તે તુને;
કહે રાજા સાંભલ તે રીત, તે પંડિતશૂ માહારે પ્રીત.

૪૩૫ પ્રીત પા. વાત. ૪૩૫ મી પછીનો વધારો પા.માં છે, અને કથાસંદર્ભ માટે જરૂરી છે. ૪૩૬ વિક્રમ૦–ફા. વરી સપણા માહે સત્ય. ૪૩૬ માલવમાં કે. નગરમાં. તે૦–કે. રૂડી વાત આવીને કહે. ૪૩૭ મી કડી કે.માં આમ છે.—

તેણે પણ સમણામાં તુ વરી, તે વાત મુજ આગળ કરી,
તેણે કીરત કરી તુજ તણી, લાગી ખાંત જોવાની ઘણી.

મનમાં રાખી બાધી મુઠ, જોવું શમણું સાચૂં (કે) જૂઠ,
તે વેલાં ઘર (મેં) કીધું તાજ્ય, આવ્યો હૂં તમ જોવા કાજ. ૪૩૮
કાને સાંભલી'તી જેહવી, તે નજરે દીઠી તેહવી,
વિકટ ચોકી મુજને શૂં કરે, ખેદ રાખે તે નિશ્ચે મરે. ૪૩૯
ન બાળે અગ્નિ, ન બોળે નીર, ન લોપે સિદ્ધ, સાકણી કે વીર.
માહા કાલેશ્વરનું છે નૂર, હરસિદ્ધિ છે હજુરાહજુર. ૪૪૦
વેતાલ વીર બાંધ્યો છે જિત, પછે પૃથવીમાં કોની બીક.
રમો જમો તમે જોબનવેશ, અમો અમારે જાસ્યૂં દેશ. ૪૪૧

એહેવાં વચન રાયનાં સાંભલ્યાં, તાહરે (તે) સ્ત્રી કેરાં મન ગલ્યાં:
વણુ જોયે તો જે આવિયો, ભૂપત્ય મનમાં એ ભાવિયો. ૪૪૨
એ વર છે આપણુની જોડ, એમાં નહિ ખાંપણ ને ખોડ,
ઇહાં બીજો કો નાવિ શકે, ધીરવીર મહાદાતા પખે. ૪૪૩
તે જુવતિયો કરે છે મતાં, તે આવ્યો ઘેર બેઠાં ઇચ્છતાં,
આપણે કરમે આવ્યો (એ) વલી, જિમ દૂધમાં સાકર ભલી. ૪૪૪

---

૪૩૮ મનમાં રાખી–કે. મેં હૈડામાં. ૪૩૯ કાને૦ કે. માં આ પક્તિ નથી. ફા. વીકઠ. રાખે ફે. કરે. ૪૪૦ નવ૦ કે. નવ લોપે વાઘ, સીંદી કે વીર. અહીં કે. માં આ વધુ પંક્તિ છે:—

ભૂત પ્રેત શાકણુનાં નામ, લેઇ ન સકે કો માહારૂ નામ.

માહાકાલી કેરૂં કે. માહાકાલેશ્વર શીવનું. ૪૪૦ લોપે ફા. બોલે. ફા. માહાકાલી કેરૂ છે નૂર. ફા. હરસિંધ છે. પા. માત. ૪૪૧ અમો. ૪૪૧ મી કડી કે.માં આમ છે:–

તેહ તણો પુરો પરતાપ, સહુને છતી આવો હું આપ,
વીમબોલ સાચો તો થયો, સદેહ માહારા મનનો ગયો.
અમો જાયું અમારે દેશ, તમો પધારો નગરપ્રવેશ.

૪૪૨ તો જે પા. જયે. ફા. ભુપત. ભૂપત૦–કે. કરમ સંચો લેખે લાવીયો. ૪૪૩ ને પા. કે. ૪૪૩ પછી કે.માં આ પક્તિ વધુ છે:–

સૂરવીર કો એ અંશ, સાચો એ વાસવનો વંશ.

૪૪૪ તે જુવતીયો૦ કે. પા. આપ હઇડામાં વર ઇછતાં, મોકલો પરમેશ્વરે

તે દેશમાં એહેવી રીત્ય, જેહેને જેશૂં આવી પ્રીત્ય,
તેહ નારી તે વરને વરે, માબાપ (તે) કેનો વિના નવિ કરે. ૪૪૫
ધજાવર વરે કન્યાય, તેહેમાં કો નવિ કહે અન્યાય,
વિક્રમ ઉપર હઇડૂં ઠરયૂં, સહુકો મલીને ગુહ્ય જ કરયૂં. ૪૪૬
બાર સખી એકે વરણિયે, એક વરને બારે પરણિયે,
વલી ખોલવો જેવો કહીં, એથી અધિકો મલશે નહીં. ૪૪૭
એહેવી વિચારી મનમાં પેર, રાજા તેડિ લાવાં ઘેર.
મા બાપ પાસે સહુ આવિયાં, વર રૂડો જોઈ લાવિયાં. ૪૪૮
ગામ, નામ ને પ્રાક્રમ કહ્યું, સહુકોનૂં મન શીતલ થયૂં,
બાધા ગામનો શોક જ શમ્યો, વિક્રમ મનોહર સહુને ગમ્યો. ૪૪૯
સહુ સગે દીધાં સનમાન, મેવા, ફૂલ, આભૂષણ પાન,
વિક્રમ માન પામ્યા છે ઘણું, હરખ્યૂં હઇડૂં તરૂણી તણું. ૪૫૦
ભોજન કેરિ વેળા થઈ, તાહરે ના રાજાઈ કહિ;
જાઈૂ અમો ઉજેણી તીર, તાહરે મુખ મેહલીયૂં નીર. ૪૫૧
હરસિદ્ધિ તણી તો પૂજા કરૂં, અંનઉદક મુખ તાહરે ધરૂં,
સહુ સાથ સામગ્રી કીજઈ, કન્યાદાન હેતે દીજઈ. ૪૫૨
ધવલમંગલ ને મોટો જંગ, કન્યા વર વરવા બારે રંગ,
જેહના ગામની જેહવી ચાલ, કરી રીત આણી મન વાહાલ. ૪૫૩

પ્રીત્ય. પા. આપણુને. આપણુ૦ કે આપરણી પેહોતી મન રલી. જિમ કે. બારે. ૪૪૫ તે. પા. એહ. કોનો પા. કો. પા. વીહીવા. ૪૪૬ કરયૂં કે. પા. કરી સહુકો૦—કે. એકાંત ગુહ્ય બારે જાણે કરી. કરયૂં પા. કરી. ૪૪૭ વલી૦—કે. કીધા કોલ મોંહો માંહે હાથ, વરીયે બારે એ વર સાથ. ૪૪૮ ફૂ. વિચારી. માબાપ કે. સ(સ્વ)જન. ૪૪૯ ફૂ. સીતલ. ફૂ. વીક્રમ. વિક્રમ પા. વીક્રમનો ગુણ સહુને ગમો. બાધા૦—કે.માં આ પંક્તિ નથી. ૪૫૦ માન ફૂ. મર્મને, કે. મનનંદ. તરુણી કે. વોવા.૪૫૧ ફૂ. અમ્મો. પા. વાહરે વધુએ લેશું નીર. ૪૫૨ ફૂ. હરસિધ. પુજ- ઉપર કે. ફૂલ. સામગ્રી પા. કહે સીઘ્ર. હેતે પા. કાજે ૪૫૩, મોટો પા. મારો કન્યા૦—કે. પા. કાહરા ઘેરે વર્તો રંગ, જેહેના પા. તેહના.

લગન તણી જવ વેળા થાય, તાહેરે મુખથી બોલ્યો રાયઃ
જે કો વચન આપે મુજ હાથ, તે પરણે નિજ ખાંડા સાથ. ૪૫૪
વચનલોપ માહરૂ નવિ કરે, જે કહ્યું તે હઇડે ધરે,
પરદુઃખભંજન હું કહેવાઊં, કેહનો વેચ્યો નવિ વેચાઊં. ૪૫૫
માહરી વેચી જે વેચાય, તે ખાંડાની અઓ થાય,
મોહોલે ગયા કેડે માહરી, આગલથી કહું છું ઝાહરી. ૪૫૬
વાટમાં ગરજુ પેદા થાય, નકાર મેં તો નવિ કેહેવાય,
ઉજલ પડદે પેસે જાહરે, કરૂં સંગ સ્રીનો તાહરે. ૪૫૭
તાર કેડે તો માહરી આથ, બાકી તો ઈશ્વરને હાથ,
એ પરઠણુ પ્રથમ હું કરૂં, તાર કેડે ખાંડાથી વરૂં. ૪૫૮
હું નવિ ઝાલૂં હેતે હાથ, વિક્રમે એહવી ભાખી વાત,
ગમે તો તો રાણિ કરૂં, ગમે તો પરહાથે ધરૂં. ૪૫૯
પછે દોષ ન દેશો કોય, (માટે) આગલથી ચેતાવૂં સોય, ૪૬૦

દુહા

વચન દીધું બારે સબીઃ રાય ! ન કરશો રીસ,
વણમૂલે જો વેચશો, તો છે ચરણે શીશ. ૪૬૧
વચન તમારૂં પાલવૂં, અમ પ્રતિજ્ઞા એહ,
આણ્વ તમારી લોપિઇં, (તે) કુષ્ટિ થાયે દેહ. ૪૬૨
શુભકૃત સુકૃત હારિઇં, પડીઇ રોરવ ખાણ્ય,
પ્રસે પાપ મુસ્તક ધરૂં, જો લોપૂં તુઝ આણ્ય. ૪૬૩

---

૪૫૪ આપે પા. ત્યાંહે. ૪૫૫ જે કહ્યું તે કે. એની પીરજ. કહું પા. કહીએ. પા. કહેવાયું. વેચાયું. ૪૫૬ ફા. અસ્રિ. ૪૫૬–૨ થી ૪૬૦ સુધીની પંક્તિઓ કે માં નથી. ૪૭૧ નવિ૦ પા. તેહેને નવ્ય થાયે. ઉજલ પા. આગલ. પા પૈસે ફા પેસો. ૪૫૮ આથ્ય પા. સાય. ફા. હાથ્ય ૪૫૯ પરહાથે ફા. પરદામા. ૪૬૦ માટે પા. ગા નથી. ૪૬૧ પા. તોહે. ૪૬૨ તમાત્ર પા. તે આપું. ફા. પ્રતીજ્ઞા કરી. આણ્ય૦ આ પાદ કે.માં નથી અને તેને બદલે ૪૬૩ નું પહેલું પાદ છે, અને ૪૬૩ ના પહેલા પાદને બદલે કે.માં આ પાદ છેઃ–'સત હારે પોતાતણું.' ૪૬૩ ધરૂં પા ધરે. લોપૂ પા લોપે.

પ્રતિજ્ઞા એહવી કરી, ધારણ રાખી ધીર,
ગાંધર્વ વિવાઈ કરી, પરણે વિક્રમવીર. ૪૬૪

કંકણ, મીંઢળ, ચુડલો, પરણી ઉઠ્યાં પાટ,
હલહલ કરીને શીખ ઘો, વહી જાય માલવ વાટ. ૪૬૫
દ્વાદશ શણગારી હસ્તની, બે ઉપર બેઠી નારિ,
એક સખી, એક સહચરી, રૂપ તણો અંબાર. ૪૬૬
ગજ ઉપર ગજગામિની, ગજ ઉપર ગજરાજ,
છત્રચામર રચના રચી, કૃત્રિમ સરિખાં કાજ. ૪૬૭
વાજીત્ર તો વાજે ઘણાં, ઉચ્છવ અધિકો થાય,
સિંઘલ દેશ સોહામણો, દેખી રીઝયો રાય. ૪૬૮

ચોપાઈ

હસ્તી ઉપર જે છે ઝુલ્ય, ભરચાં ભરત મોતી અમૂલ્ય,
સાસરવાસો કે કોટ જ તણો, ભરો માલ ખજાનો ઘણો. ૪૬૯
કરી વેલામણ માગી શીખ, ધીર ન આણે કોહની બીક,
મૂકયો તિહાંથી સિંઘલ દેશ, માલવપંથ કરયો પ્રવેશ. ૪૭૦
રાજા કહે કાંઇક ઘડવો ઘાટ, વિસમી છે જાવાની વાટ,
કાંયક પેર કરૂં તે તણી, વિકટ વાટ ચોકી છે ઘણી. ૪૭૧
કહે પદમની ધીરજ ધન્ય, બીક નથી એ વાટે વન,
આવનારાને ચોકી દમે, જાનારને તો પાસે નમે. ૪૭૨

---

૪૬૪ ફ્રા. પ્રતીજ્ઞા વિર અધવ૦–કે. હેમકલસ ચોરી રચી. ૪૬૫ ફ્રા સીખ. ફ્રા. માલે ૪૬૬ ફ્રા. નારિ. સહચરિ. ૪૬૭ ફ્રા ગજગામ્યનિ કૃત્રમ રચી પા. રચા આ કડી કે.માં નથી ૪૬૮ ફ્રા. વાજાં માદલ વાજે ઘણાં. સિંઘલ૦–કે. રાજા જાજ ઉપર ચડો, શોભા શી કહેવાય ૪૬૯ ભરત પા. રતન. પા મોતીડ. ફ્રા. અમુલ્ય ઉપર જે છે કે હાથિણીની જે. ફ્રા કૈં કોજ. ખજ્યાનો. કે. ભરેભે. ૪૭૦ ફ્રા. માંડી શીસ. ધીર ન ફ્રા. ધરીને. મૂકયો૦–કેમાં આ પંક્તિ નથી. ૪૭૨ વિસમી૦–કે. કમ વોલાસે વિષમ વાટ. ફ્રા. વીકટ કાયક૦–કે.માં આ પંક્તિ નથી. ૪૭૨ ધીરજ ધન્ય કે સાંભલ રે રાયો. બીક૦–કે. જય જયકાર કરતા જાએ.

આવનારો આવે મહાદુઃખે, જનાર વાટે જોઈ સુખે,
કૃથદ ઠેકાણું મૂકું જિહાં, આણી બેઠી કર્કશા તિહાં. ૪૭૩
રાઈ તો તિહાં દીધી આશ, લાવ્યો પદમની હું તુજ પાસ,
સાબાશ કહ્યું બે ચાર જ વાર, આપ્યો એક અમુલક હાર. ૪૭૪
તુઝ સમાન નહી કો ધીર, વીરજિત ખરો વિક્રમવીર,
સૂંક ખાધી તે તાહેરી માય, બાજી તો બીજે નવિ જાય. ૪૭૫
શીખ માગીને મારગ લીયો, સિયાણુને આજ્ઞા દિયો.
સ્ત્રી બેઠી જોતી'તી વાટ, રાજા ઉતર્યો તેહની ઘાટ. ૪૭૬
એકેએકને દેખીને ઠરી, આસ્વાગત અધિકેરી કરી,
તે દૈત્યનો જોઓ રથ, ભર્યો અસંખ્ય અલેખે ગરથ. ૪૭૭
ખાતાં ન ખૂટે, નીઠે નહિ, એટલું ધન ભર્યું રથ માંહિ,
આવ્યો માલ ખજાનો હાથ, તે સ્ત્રીને તેડી છે સાથ. ૪૭૮
અહરનીશ હીંડે જેટલે, ક્ષીપ્રાતટ દીઠો તેટલે,
માતા હરસિદ્ધિને પ્રતાપ, આવ્યો અધિપત્ય આપોઆપ. ૪૭૯
થયું નમ્ર મુખ્ય તે જાણ, આવ્યા વિક્રમ વીર સુજાણ,
પડો વજડાવ્યો છે પુર માંહ, પ્રધાન પંડિત(સહુ) સાહમા જાય. ૪૮૦
ઘોર શોર વાજાં વાજતાં, ધમકારે પ્રથવી ગાજતાં,
હસ્તિ દીઠા વિક્રમ તણા, અચરત ઉલાદ લોકોને ઘણા. ૪૮૧
સકે લાવ્યાં કૂતક કૈલાશ; સકે ઇન્દ્રનો લૂંટો વાસ;
સકે ઇન્દ્રનો ઊતાર્યો ગર્વ, સમરિધ આણી એહેની સર્વ; ૪૮૨

---

૪૭૩ આવનારો૦–કે. માં આ પંક્તિ નથી. જનારને૦ પા. જતાંરાને પાગે નમે. ૪૭૩ આવનારો૦ પા. આવતાં તો આવે માઠા દુખે. ફા. મૂક. કરસા. ૪૭૪ હું૦ ફા. તુ સાનાસ, ફા. સ્પૈબાસ ૪૭૫ સઠ૦–કે માં આ પંક્તિ નથી. ૪૭૭ ફા આગતસ્વાગત. અસંખ. ગ્રથ. ૪૭૮ આવ્યો૦–કે. સ્ત્રી બેસારી રથ તેડી સાથ્ય, દ્રવ અનરગલ આવો હાથ ૪૭૯ ફા. અહરનીસ. કે. હેતપ્રીતે ફા. હરસિંધને. પા. આપે આપ. ૪૮૦ પંડિત કે. આધ. ૪૮૧ સોર. પા. વાજંત. ગાજંત. અચરત કે. સહુ. ઉલાદ પા. ઉલઠ. ૪૮૨ પા. લાસો એ લૂંટો પા. લાવો ફા. સમરિધ૦–કે. કે વૈકુંઠ આણ્યુ ઘર સરવ.

પ્રતિજ્ઞા એહવી કરી, ધારણ રાખી ધીર,
ગાંધર્વ વિવાઈ કરી, પરણે વિક્રમવીર. ૪૬૪

કંકણ, મીંઢળ, ચુંડલો, પરણી ઉઠાં પાટ,
હલહલ કરીને શીખ ઘો, વહી જાય માલવ વાટ. ૪૬૫
દ્વાદશ શણગારી હસ્તની, ઘે ઉપર બેઠી નારિ,
એક સખી, એક સહચરી, રૂપ તણો અંબાર. ૪૬૬
ગજ ઉપર ગજેગામિની, ગજ ઉપર ગજરાજ,
છત્રચામર રચના રચી, કૃત્રિમ સરિખાં કાજ. ૪૬૭
વાજીંત્ર તો વાજે ઘણાં, ઉચ્છવ અધિકો થાય,
સિંઘલ દેશ સોહામણો, દેખી રીઝયો રાય. ૪૬૮

ચોપાઈ

હસ્તી ઉપર જે છે ઝુલ્ય, ભર્યાં ભરત મોતી અમૂલ્ય,
સાસરવાસો કૈં કોટ જ તણો, ભરો માલ ખજાનો ઘણો. ૪૬૯
કરી વોલામણ માગી શીખ, ધીર ન આણે કોહની બીક,
મૂકયો તિહાંથી સિંઘલ દેશ, માલવપંથ કરયો પ્રવેશ. ૪૭૦
રાજા કહે કાંઇક ઘડવો ઘાટ, વિસમી છે જાવાની વાટ,
કાંયક પેર કરૂં તે તણી, વિકટ વાટ ચોકી છે ઘણી. ૪૭૧
કહે પદમની ધીરજ ધન્ય, બીક નથી એ વાટે વન,
આવનારાને ચોકી દમે, જાનારને તો પાસે નમે. ૪૭૨

---

૪૬૪ ફા. પ્રતીજ્ઞા. વિર. ગંધ્રવ૦-કે. હેમકલસ ચોરી રચી. ૪૬૫ ફા. સીખ. ફા. માવે. ૪૬૬ ફા. નારિ. સહચરિ. ૪૬૭ ફા. ગજગામ્યનિ. કત્રમ. રચી પા. રચાં આ કડી કે.માં નથી. ૪૬૮ ફા. વાજં માહલ વાજે ઘણું. સિંઘલ૦-કે. રાજા ગજ ઉપર ચડો, શોભા શી કહેવાય. ૪૬૯ ભરત પા. રતન. પા મોતીડે. ફા. અમુલ્ય. ઉપર જે છે કે. હાથિણીની જે. ફા કૈં કોડ. ખજ્યાનો. કે. અશેખે ૪૭૦ ફા. ગાકી શીસ. ધીર ન ફા. ધરીને. મૂકયો૦-કે માં આ પંક્તિ નથી. ૪૭૧ વિસમી૦-કે. કમ વોલાસે વિષમ વાટ. ફા. વીકટ. કાંયક૦-કે.માં આ પંક્તિ નથી. ૪૭૨ ધીરજ ધન્ય કે. સાંભલ રે રાયો. બીક૦-કે. જય જયકાર કરતા જાઓ.

નવિ બોલે મુખેથી તેહ, થરથર ધ્રુજે તેહનો દેહ:
જાણે હવડાં છુવ જ જશે, કે હવડાં પેલો તે થશે. ૪૯૨
જાણે હવડાં પડશે કૂપ, એહવું ઋષિનું દીઠું રૂપ. ૪૯૩

દુહા

વિક્રમ વાણી બોલિયાઃ સાંભળ વિપ્ર મહારાજ!
આ તરુણી છે તમ તણી, બલતાં'તા જે કાજ. ૪૯૪
રહેવાતું નો'તું અદ ઘડી, દહન કરતાં'તા દેહ;
નેત્ર ઉઘાડીને જુવો પ્રકટ તરુણી તેહ. ૪૯૫
તોહે વિપ્ર બોલે નહિ, નવિ સુઝે એક વિચાર,
ગદગદ કંઠ તેહેંના થયા, આંખ્યે આંસુધાર. , ૪૯૬
જાણે તન માહરૂં તજું, એ દેખી કિમ જાય,
નરપતને કહી નવિ સકે, આકુલવ્યાકુલ થાય. ૪૯૭
નરપત્યેં જાણ્યું એ (નર) મરે, તો તે હત્યા થાય,
પુણ્ય કરતે પાતિક થશે, હૃદય વિચારૂં રાય. ૪૯૮
મોહ ઉપનો છે મન વિષે, કે મુજ ઉપર હેત,
કે અચિરજ છે એહને, એથી થયો અચેત. ૪૯૯

ચોપાઈ

વિપ્ર પ્રત્યે કહે રાજા વાણ્યઃ તું જેહેંને ગાને તેહેંની આણ્ય,
તાહેંરી સંધ્યા નીફલ થાય, સુકૃત સાત જનમનું જાય. ૫૦૦

કે પા. જમ કેહે ફ દી મેહે લાગો હોયે રગ; ફા. જિમ જુજનો થયો હોય રગ. ૪૯૨ ફા. ધ્રુજે પા તેહની કે. પા. જાણે જાણું૦-કે. છુવ જતા જેટલું એક યાય, તેટલું વીતું બ્રામણુની કાય ૪૯૩ આ કડી કેમાં નથી. ૪૯૪ તરૂણી પા. તે રાણી કાજ ફાઃ માટ સાભલ્ય વીપ્ર કે દ્વીજ ૪૯૫ અદ ઘડી કે. મેહે થકી કરતાં'તા પા. કરંતા. પ્રગટ૦-કે પરતક આવી તેહ, પા આ પરગટ—. ૪૯૮ હત્યા પા. જન્યા ફા પુન્ય. પા કરતો ૪૯૮-૯ આ બે કડી કે. માં નથી. ૪૯૯ પા અચરત ૫૦૦ ફા વીપ્ર. પા વીપરને નીસફલ.

સકે કુબેર તણો ભંડાર, અલખત લાવ્યા અપરંપાર;
સકે માન સરોવર ગયો, વરસાત મોતીનો તિહાં થયો; ૪૮૩
સકે ઈશ્વિર ત્રુઠા એહને, કીધો દેવાંશી દેહને;
આમળા પ્રમાણે મોતિ મૂલ્ય, તેહ તણી ભરિયો છે તુલ્ય. ૪૮૪
દીઠી પદમની ગુણવંતી ઘણી, એ સમરિદ્ધ સુરનાયક તણી,
એહેવી મંન વિમાસણ કરી, રહીઅલ્પ જેવા તે પરવરી. ૪૮૫
પુષ્પ મુક્તાફલે વધાવિયો, સભામાં રાજા આવિયો.
તેડે બ્રાહ્મણ(તે) ખાંતે રાય, કુંકુમ ચંદન અરચ્યા પાય. ૪૮૬
સ્વપનમાં તમો જેહને વરી, તે આણીને હાજર કરી,
ઉદ્ધખી એહમાંથી લીજીઈ, હસ્તણી સહિત તમને દીજીઈ. ૪૮૭
જેણીઈ તમને સાદજ કર્યો, તેહને પરણીને પરવરો.

બ્રાહ્મણ જોઈ કરે વિચાર, કન્યા તો દીઠી દશ બાર. ૪૮૮
અમુલક હસ્તણી, અમુલક ધન, દેખી ડલક્યૂં તેહતૂં મન;
ચિન્તામણ લધ્યો હોય જિમ, રહ્યો ઉભો વિમાસી તમ. ૪૮૯
જિમ કલેવરમાં નોહે પ્રાણ; જિમ બૂડાં હોઈ સાતે વાહૉણ;
જિમ મુયો હોય વંધ્યા(નો) પુત્ર; જિમ વિજોગ વનિતાનો સૂત્ર; ૪૯૦
જિમ કોણે લૂંટ્ર હોય નેટ; પડ્યો ધ્રાસકો તેહને પેટ.
જિમ થયો હોઈ મનભંગ, જિમ વિરહનો લાગો રંગ; ૪૯૧

૪૮૩ સકે કુબેર તણો૦—કે. સમરથ કોપેક દેવની ધણી, લાવો તરવીને તે વણી લાતા દીઠી. તિહાં પો સકે. ૪૮૪ ફા. દેવાંસી. મુલ્ય. પા. આંબલા. ૪૮૫ ફા. સમરીધ્ય મન્ય. પા. ગુણવંતી. ફા. રહી અન્ય, પરવરી. ફા. તો ધણી. ૪૮૩–૨ થી ૪૮૫ સુધીની પંક્તિઓ કે.માં નથી. ૪૮૬ ફા. પુસપ. પા. તેડો ખાતિ પા. પોતે ૪૮૭ જેહને પા. કો નારી. પા. તે મેં આણી હાજર કરી. ફા. હલ્પી. એક એહેમાંથી પા. લીજ્યે. તમને કે. અમો, પા. હેતે. પા. દીજ્યે. ૪૮૮ જેણીઈ૦—કે.મા આ પંક્તિ નથી જોઈ કે. મન. ૪૮૯ ફા. અમુલ્યક. ડલક્યું કે. પા. ટલકું. તંમ. પા મન. ૪૯૦ ફા. વાંહાણ. નોહે ફા. ના હોય. ફા. સુત્ર. જિમ મુયો૦—કે. પા. જમ વંઝાનો પુત્ર જ મયો, જમ વાહાલાં વીયોગ જ થયો; ફા. જિમ વીજ્યોગ(ગ) વનિતાનો થયો સૂત્ર ૪૯૧ ફા. ધ્રાસકો. જિમ કોણે૦-કે.માં આ પંક્તિ નથી. જિમ વિરહનો૦—

નવિ બોલે મુખેથી તેહ, થરથર ધ્રુજે તેહનો દેહ;
જાણે હવડાં છુટ જ જશે, કે હવડાં પેસી તે થશે. ૪૯૨
જાણે હવડાં પડશે કૂપ, એહવું અભિનું દીઠું રૂપ. ૪૯૩

દુહા

વિક્રમ વાણી બોલિયાઃ સાંભળ વિપ્ર મહારાજ!
આ તરુણી છે તમ તણી, બળતા'તા જે કાજ. ૪૯૪
રહેવાતું ના'તું અધ ઘડી, દહન કરતા'તા દેહ;
નેત્ર ઉઘાડીને જુઓ પ્રકટ તરુણી તેહ. ૪૯૫
તોહે વિપ્ર બોલે નહિ, નવિ સુઝે એક વિચાર,
ગદગદ કંઠ તેહના થયા, આંખ્યે આંસુધાર. ૪૯૬
જાણે તન માહરૂં તજૂ, એ દેખી કિમ જાય,
નરપસને કહી નવિ સકે, આકુલવ્યાકુલ થાય. ૪૯૭
નરપતેં જાણ્યું એ (નર) મરે, તો તે હત્યા થાય,
પુણ્ય કરતે પાતિક થશે, હૃદય વિચારૂં રાય. ૪૯૮
મોહ ઉપનો છે મન વિષે, કે મુજ ઉપર હેત,
કે અચિરજ છે એહને, એથી થયો અચેત. ૪૯૯

ચોપાઈ

વિપ્ર પ્રત્યે કહે રાજા વાણ્યઃ તુ જેહને માને તેહની આણ્ય,
તાહરી સધ્યા નીફલ થાય, સુહિત સાત જનમનું જાય. ૫૦૦

કે પા જમ કેહે કે દી મેહે લાગો હોયે રમ, ફા જિમ વૂજનો થયો હોય રમ ૪૯૨ ફા ધ્રુજે પા તેહની કે પા જાણે જાણેં૦-કે છુટ જતા જેટલું એક થાય, તેટલું વીસુ સામણુની કાય ૪૯૩ આ કડી કે મા નથી ૪૯૪ તરુણી પા તે રાણી ૧૧૮ ફા' સાટ સાભલ્ય વીપ્ર કે હીન ૪૯૫ અદ ઘડી કે. મેહે થકી. કરતા'તા પા મરતા પ્રકટ૦-કે પરતક આવી તેહ, પા આ પરગટ—. ૪૯૮ હત્યા પા. હત્યા. ફા. પુન્ય. પા. કરતો ૪૯૮-૯ આ બે કડી કે માં નથી. ૪૯૯ પા અચરજ ૫૦૦ ફા વીપ્ર પા વીપરને નીશ્ફલ

તાહેરા મનમાં હુંસ જ હોય, કહેતાં ખેદ કરો નહિ કોય,
સાચું કહેતાં આણું રીસ, તાહેરા સમ તે માહેરે શીશ. ૫૦૧
બીજા ખાધા કપરા સમ, સાચી વાત તું કહે નહી કિમ?

વિપ્ર કહેઃ સુણ વિક્રમ રાય! માહેરે મન તો એ ચિંતાય. ૫૦૨
સમ દીધા માટે હું કહું, નહીતર મનમાં જાણી રહું,
ગમે તો વચન હારજો, ગમે તો મારી નાંખજો. ૫૦૩
સાચું કહું તમ આગળ કથી, માહેરે લંટવા કાંયે નથી,
આમે જીવ છે તે તો જશે, સાચું કહેતાં માહું થશે. ૫૦૪
તમો(તો)મુજ ઉપર કોપશો, લાજ તમો માહેરી લોપશો,
મેં દીઠી સમણામાં જેહ, આકારે ઉલખાવી તેહ. ૫૦૫
તમો ઊલખી મનમાં લહ્યું, તિ વારે મુઝને નવિ કહ્યું,
મન માંહે રાખ્યો કાયદો, માસ તણો કીધો વાયદો. ૫૦૬
સાંભલતાં વાત મોકલતા મુને, તો સત્યવાદિ જાણુત તુને,
આમે એ પરણી'તી મુને, શીદ સપારૂં કરતો તુને. ૫૦૭
જાણુત તો હું તિહાં જાત, સર્વ તણો ભોગતારિ થાત,
સ્રીયો સમેત હાથણીયો લેત, તો તમને આશીશ જ દેત. ૫૦૮
મુઝને ઘેર રાખ્યો છેતરી, કન્યા લાવ્યા કપટે કરી,
પરદુઃખભંજન એમ ન થવાય, આપ રુદે વિચારો રાય! ૫૦૯
પરદુઃખભંજન (તે) માહરૂં નામ, કીધું રાય! તમારૂં કામ,
સકલ લોકના પુરણ તમો, તાહેરા પરદુઃખભંજન અમો. ૫૧૦

---

૫૦૧ કહેતાં૦ કે તે સૂખે કાહો માહારે મોહે કરો ફા. કરે, પા. કરશો. ૫૦૨ બીજા૦–કે માં આ પંક્તિ નથી. કહેથી ફા. કહેને ૫૦૩ ફા. હારજ્યો. નાંખજ્યો. પા. હવડાં મારજો. ૫૦૩–૫૦૫–૨ એ કડીઓ કે.માં નથી. ૫૦૫ તમો પા તો. લોપશો ફા. પાલસો. પા. મીં. ઉલખી છે. મોકલતા કે. મોકલતો, ફા. મોકલું જાણુત. કે. જાણુત, ફા. જાણું. આમે૦ કે. દીધા સમ તો કહું છુ વાત, જાણ કરત તો હું તાહા જાત. કરતો ફા. કરોત હું. પા સપારાં. ૫૦૮ ફા. જાણોત. થાયોત. આસીસ. પા જાણ કરત. ફા. આ સ્રીઓ. જાણુત૦–કે.માં આ પંક્તિ નથી. ૫૦૯મી કડી કે મા નથી. પા. થવાયે. રાયે. ૫૧૦ ફા. તમ્યો. અમ્યો. સકલ૦ કે.માં આ પંક્તિ નથી.

કુ તુને નવિ મલત જામિની, (તો)કિહાથી દેખત એ કામિની,
મેં તો કામ તમારૂ કરયૂ, હસ્તિની સ્ત્રીને તમ ઘર ભરયૂ ૫૧૧
રૂપ, ભલા કન્યા ને ધન, હસ્તિનિયો ઉપર મારૂ મન,
હવડા કરતા તે કરજ્યે કાજ્ય, સરવ રાખો, કે સઘળૂ આજ્ય. ૫૧૨
એ સર્વે છે માહરો માન, ભૂપત્ય કહી મેં તમને વાત
વનિતા પાલત એહનૂ વ્રત, તસ્યુ પરણત મુઝને તરત ૫૧૩
એક પરણતે પરણત બાર, અનખ્યત પામત અપરપાર,
વરત કોયક વાટે પડે, પ્રથમ જાય તેહને તો જડે ૫૧૪
બ્રમરણના ચાસ્યો ભોગિયા, (તો)સાત અવતાર સુધી રોગિયા,
ગરથ માહેરાને કરશો ગરક, તો નરપત્ય જઈ પડશો નરક ૫૧૫
સઘળી સ્ત્રી ને સઘળો ગરથ, એ સર્વેનો માહેરે અરથ,
કઠ માહરા મહીપત્ય કાજ્ય, સત્ય પાળો તો સઘનૂ આપ્ય ૫૧૬
રીસ કરો કે રહો મન સાંખ્ય, આપ્ય મુને, કે મારી નાખ્ય,
દીધી પ્રતિજ્ઞા માટે કહૂ, લક્ષણ સર્વે લોકે લહૂ ૫૧૭
પૂછો આ લોકોને ન્યાય, કેહની એ સર્વે કન્યાય
તમ રા મુખથી કહો નાયો, નહિતર આપી ઉશંકળ થાયો. ૫૧૮

---

૫૧૧ કામિની હસ્તની૦ કે—સ્ત્રીઓ ધન આણી ઘર ભર્યું તમ ઘર ક્રા ન્ત ૫૧૨ હસ્તનીયો કે હાથણીયો કરજ્યો. હવડા૦—કે પછે કરતા તે મરજે કાજ, મન લાગે તો સઘળુ બાદ સરવ રાખો પા સત રાખે તો ૫૧૩ તમને પા પત્થન ક્રા વનીતા વ્રત પરણત ક્રા પરણ્યો તે. પાન્યો. ક્રા પામત ૫૧૪ પા કેયની ૫૧૫ ક્રા. બ્રમરણના અથ ૫૧૩ ર થી ૫૧૬ સુધીની પન્તિઓ કે મા નથી ૫૧૬ ક્રા અથ એ સર્વે તે માહારો અર્થ પા ૨૮ છું પાછે ૫૧૭ આપ્ય મુને કે નરાજ ક્રા પ્રતીજ્ઞા લક્ષણ૦ કે નહીતર મન જાણીને રહું ૫૧૮ મી પંક્તિને બદલે કે મા ॥ પંક્તિ છે—એ તો સાચુ બોલવા અમો, મન જાણો તે કરજો તમો નાન પા મા 'જાણો' ને બદલે કબૂલ છે તમારા૦ પા ઝાબીયા થાઓ તે લેઈ જાઓ પા ઓમ્પીય

દુહા

અધિપત્ય મન આણુદિયો, સત્ય કહ્યૂ મહારાજ!
તમ પ્રતાપ હું તિહાં ગયો, તો રહી માહેરી લાજ. ૫૧૯
વગર બોલાયો હું ગયો, તિહાં લીધૂ તમ નામ,
એ રામા રાજી સહુ, કરી આવ્યો છૂ કામ. ૫૨૦
તમ પ્રતાપ, તમ પ્રાક્રમે, તમ કરમે તે કાજ,
તમ ચરણે, તમ મંદિરે, માનની એ મહારાજ!, ૫૨૧
કૃષ્ણાર્પણ કામિની કરી, હઈડે આણી હેત,
અર્થ, ગર્થ રત્ન રિદ્ધ, સ્રીઓ સર્વ સમેત. ૫૨૨
અચિરજ પામ્યા અધિક જન, અલખત અપરંપાર,
આપી તે ઉભો રહ્યો, ક્ષણું ન લાગી વાર. ૫૨૩
ઉલટ હર્ષ આણુંભોર, દાન લાડથી દીધ,
નિત્ય નિત્ય એહવાં કોટિધા, કામ પરમારથ કીધ. ૫૨૪
તત્ક્ષણ તે તેર ત્રિયા, સુપી વિપ્રને હાથ,
બારે બોલી નવ્ય શકી, એક સુંદી રાજા સાથ્ય. ૫૨૫
રીસ ન કરરો રાયજી! કહો તો કહું એક વાત,
આમ સ્રીયો જે આપવી, તે તો મહા ઊતપાત. ૫૨૬

૫૧૯ ફા અધીપત્ય કે વિક્રમ ફા પ્રતાપે ૫૨૦ બોલાવ્યો પા વોલાવે તમ ફા તમારૂ ૫૨૧ ફા. કાજ્ય ૫૨૨ ફા કરનારપણુ કામની રીષ્ય આણી પા. આણું ૫૨૩ ફા. અચિરીજ ૫૨૨–૨૫ને બદલે કેમા આ કડી છે —

સ્રીયો સરવ ને હાથણી, ગજ, રથ અરથ ભંડાર;
સરવ સમરપ્યુ વીપ્રને ક્ષણ ન લાગી વાર
કૃષ્ણારપણ કરીને રહ્યો, આપી બ્રામણ હાથ્ય,
નઉરતી સહુ તેડી રહી, એક બોલી રાજા સાથ
૫૨૪ લાડથી પા કહેડાથી પા નીત નીત ૫૨૫ ફા વીપ્રને તે પા તત્ક્ષણ ફા. પેલી બારે. ૫૨૫ થી ૫૩૧ એ ૮ કડી કે માં નથી. ૫૨૬ આમ ફા આપ જે ફા છ.

નથી દીઠું, નથી સાંભળ્યું, નથી કીધું કોણે (આ) કામ,
પરણ્યે સુપની પ્રેમદા, તેહનું તે સ્યું નામ? ૫૨૭
નરપત કહેઃ નારી! સૂણો, તાહરે મન હું કંથ,
માહરે મન તું પરત્રીયા, ચતુરા ચેતો ચંત. ૫૨૮
ભામિની જ્યહારે ભોગવું, ત્યહારે નિશ્ચે નાર,
રંગ મોહોલ રાણી કરૂં, સ્યૂં કહું વારંવાર. ૫૨૯
પરણ્યું નહિ હું પ્રેમદા, કષ્ટ ન જોણી ધીર,
અભડાવું અંગે નહિ, માહરૂં શુદ્ધ શરીર. ૫૩૦
લક્ષ્મી ખરચે તેહની, ભજે તેહના ભગવાન;
વ્રત કરે છે તેહનાં, દે છે તેહનાં દાન. ૫૩૧
કાં સત્ય ચૂકો સાધવી! કાં બોલ્યું અણબોલ્યૂં કીધ?
મેં નારી નિરખી યદા, તદા વિપ્રને દીધ. ૫૩૨
ભામની કહેઃ ભૂપત! ભલે, સુણી વાત મેં સહેલ,
મનમાં જાણ્યું, તું માણસ્યૂ, મહિપત્ય કેરા મહેલ. ૫૩૩
હિંડોળાખાટે હીંચસ્યૂ, પોઢાં ચાવસ્યૂં પાન,
રમસ્યૂં રામત્ય સોગઠે, દેસ્યૂં રૂડાં દાન. ૫૩૪
પડી અમો પડિતઘરે, આખરે ભુંડી ભીખ,
વૈભવ રચ્યો એ જનમાં! શાણાને શી શીખ? ૫૩૫

---

૫૨૭ કોણે આ પા૦ કુંણે સુપની પા૦ સુપે. ૫૨૮ નારિ પા૦ પારકી ક્ર૦ ચીત્ત, પા૦ ચીંત ૫૨૯ ક્ર૦ નીશ્ચે કરૂ પા૦ રંગ કરૂં ક્ર૦ કહે ૫૩૦ પરણું૦ ક્ર૦ ધરણી નહિ પ્રમદા જોઉં પા૦ જોયુ ક્ર૦ સુધ ૫૩૧ અના પહેલા પાદ પછી પા૦ મા આ વધારાના પાદ છે–મારે તેહેની તરૂઆર, પાલે તેહેનો ધરમ છે, સોગને તેહની નાર વીવા તો ભણે તેહેની,–ક્ર૦ સુધ ૫૩૧ ક્ર૦ વ્રત ૫૩૨ ક્ર૦ ચુકો, પા૦ ચુકો છો કીન્ય ક્ર૦ નારિ ૫૩૩ ક્ર૦ ભામ્યની ભુપત્ય માનસ્યૂં કેરા પા૦ કેરે ૫૩૩ મી કડી ક્રે મા આમ છે–

અમને હોસે હુતી ઘણી, પણ દીનો હાથનો કોલ,
અમો જાણતું માહાલસ્યૂ વિક્રમ કેરા મોહોલ

૫૩૪ રામત્ય પા૦ સેજે પા૦ સોગઠા ૫૩૫ ક્ર૦ અમ્યો સી સીખ

ભૂંડું નહિ કાંય ભૂખથી, માગ્યાથી રૂડું મરણ,
ભીખારી નામ ભલું નહીં, તુમ્હે છેક તરણ. ૫૩૬

વિક્રમ કહેઃ વનિતા! સુણો, દેહથી ટાલો દુઃખ,
આશા પૂરે ઈશ્વરી, શિવજિ કરસ્યે સુખ. ૫૩૭
ગેહેલ જે મહિપત્ય તણા, નવ ટુંકા, નવ લાખ,
શોભાવંત સિંદૂરિયા, સુરનાયકની શાખ. ૫૩૮
સામા હાથ સમરપિયા, પ્રવાલાની પાટ,
અલખત ઈંદ્રાસન તણી, કનક હિંચોળાખાટ. ૫૩૯
બાર ગામ એક એકતે, લખી ત્રાંબાને પત્ર,
સમરપણ સાખી સહિત, શિર સોહાવ્યું છત્ર ૫૪૦
સુખ પમાડી સહુ સુંદરી, દુઃખ ટાળ્યું તે દેવ,
પાળ્યાં લાડ પરજા તણાં, સદ્દગુરુ કીધી સેવ. ૫૪૧

કહે ભામિનીઃ તૂ ભોજ! સુણ્ય, કર્યાં એહેવાં પરકામ
તે નિરખ્યાં અમેઃ નેહસ્યું, માનવતી માહેરૂં નામ. ૫૪૨

એ જનમાં પા૰ એ વણજમાં. ૫૩૪ થી ૫૩૬ એ ત્રણ કડી કે,મા નથી, પણ આ બે કડીઓ છે.–

એટલુ દુખ દલમાં રહ્યુ, શમે કરો ઝ રીસ,
તને સોપો તે વીપ્રને તેહ ચડાવું શીશ.
એહ વીપ્ર અમ ઘરધણી, ઈશ્વર અમારે એહ,
તમ વચને તે દેસૂ અમો, દુધે જુદા એહ

૫૩૭ કા. વનીતા શીવજી. ૫૩૮ કા સોભાવંત. સુરનાયક સાખ ૫૩૯ કા. સામા અવખત્ય ૫૪૦ કા બાર બાર ૫૩૭થી ૫૪૧ આ પાંચ દોહાની કડીઓને બદલે કે માં આ ટોઢ ચોપાઈ છેઃ–

રાજા મનમાં હરખા ઘણા, સોપા મોહોલ એક પોતા તણા,
બરાં પુરા ધન કીધાં તાજ્ય, સ્રીને સૂખ પમાડવા કાજ.
વીપ્ર તણૂં તો ટાલ્યુ દુખ, સ્રીઓ સરવ પમાડી સૂખ.
૫૪૨ માનવતી પા. મેનકા. ૫૪૨ મી કડીને બદલે કે માં આ ચોપાઈ છે.

નીશચરચાઇ નીકંસ્યો, દીઠો તે હવે દષ્ટ,
સપનાનું સુખ સાચું કરયું, કોડે ટાલ્યું કષ્ટ. ૫૪૩
પવિત્ર નહિ કો પુણ્યથી, પાપીથી નહિ પાપ,
પુણ્યવંત જે પ્રાણિયા, ઇશ્વર જાણે આપ. ૫૪૪
દાતા તે તો દેવતા, દાતા તે તો દેવ,
[દાતા તે તો દુઃખહરણ, દાતા સિંધુ સેવ. ૫૪૫
દાતા કેરા શક લખ્યા, દાતા કેરાં નામ.
દાતાની કીરત થઈ, દાતાથી રીઝે રામ. ૫૪૬
દુનીયાં જીવે દાતારથી, દૈવત તે દાતાર,
દાતા મોટો દેવથી, કે બિજો કિરતાર. ૫૪૭
ભોજ એ ભારત સાંભળી, વિક્રમ તણો વિલાસ.
પુરાણ લખ્યાં તિહાં પંડિતે, કવિશ્રી કાલીદાસ. ૫૪૮
શ્રીગોડ માલવી વિપ્ર શુભ, વીરેશ્વરનો તન,
સેવક શિવ શક્તિ તણો, નિર્મલ રૂડું મન. ૫૪૯
રાગ ન જાણું, રાગણી, ભગણ તગણના ભેદ,
લઘુ દીરઘ લહું નહિ, વાણી વ્યાકરણ વેદ. ૫૫૦

કહે પુતલી ભોજ સુણ રણ ધીર, પરંતુ ખર્ભજ્જણ એવો વીર
જેહ સુણે વિક્રમ મહીમાય, કુડો હોય તો કોમલ થાય.

૫૪૩ પા નીસરો તેહવે પા દેવ તે ૫૪૩ થી ૫૪૯ એ આઠ કડીએ કે. ના નથી માત્ર પ્રશસ્તિની આ હોદ કડી છે.

પવીત્ર પોતે થાયે આપ, જાયે પચ જનમના પાપ
રામકથા રસ, પરમ પવીત્ર, તે વાત વારૂ વીક્રમચરીત્ર
સુણે, સાભલે, શીખે, ગાવે, મન મનોરથ પુરા થાય.

૫૪૪ ફા પવીત્ર પુન્યથી પુન્યવત. ૫૪૪ જાણે પા જાણો. ૫૪૫-૨ ફા મા નથી પણ અનુપ્રાસની પૂર્તિ અર્થે જરૂરી છે, અને પા માં તે છે, અને ફા ના અર્થી તે પડી જણાય પણ છે ૫૪૭ પા કે બિજો, ફા મોટા ખીજો. ૫૪૮ ફા ભારથ પા. સાભલા તિહાં પા તે. ક્વી

બ્રાહ્મણ ભાટ કે ચારણાં, (કે) અન્ય કવિતા હોય,
સેવક હું સહુ તણો, ખોડ મ હેરશો કોય. ૫૫૧
જેહવી બુધ્ય દીધી શારદા, જેહવી સાંભળી ક્ષાત
તેહવું સંસ્કૃત શોધિયું, તેહવી વખાણી વાત. ૫૫૨
એમ કહીને પુતળી, આપે ગઈ આકાશ,
ચોથી કથા પુરણ થઈ, કહે કવિ સામલદાસ. ૫૫૩
એ માનવતી પુતળી, કહી કથા સુવિશાળ,
આગળ હંસા બોલશે, જે છે વાત રસાળ. ૫૫૪

ઇતિ સિંહલ દેશની વાર્તા સંપૂર્ણ

---

૫૫૧ ફા. બ્રાંમણ. ૫૫૨ જેહવી પા. જે. ફા. સાંભ ક્ષાત. સોધીઉં. ૫૫૩ ચોથી કે. એહ. ૫૫૪મી કડી કે.માં નથી. ૫૪૮ પછી પા. માં વધારો–

નીરમલ અંશ એ નીપનો, પ્રીત તણો પરતાપ,
રષીદાસ રાજસ ભલો, અતલી બલ એ આપ.
કાણજી કુલમાં કરણ વત, વાસણ કેરા વેશ,
મનજીસુત મેહરાંણ એ, ઇશ્વર કેરા અંસ.
રષીદાસ ને સામજી, વેણીદાસ વડહથ,
ઝવેરી જસ જીવણો, સુખ વાતે સમરથ.
ગંગ તો ગંગાજલ સમો, હરીજેવલ હરીદાસ,
માધવ, ઓધવ અલ્પ લહુ, જેહની બેહોંકે બરાસ.
કરી તેડા કોડે કરી, સીદ્ધજ સીરામણ આમ,
મયના કરી પસાવતે, સંપું રંડ કામ.
પુંન્ય વીષાંણ પરમારથી ધરમ કરમ સતંગ સીલ,
તે વીસ્તારી કોહો કથા, રાકથા રસ રંગીલ.
વિક્રમચરીત્ર વીષાંણીયો, બીજી રામકથાએ,
ત્રીજે સીવમહીમા કહો, એકાદશીની કથાએ.

૫૫૩–૫૪ ને બદલે પા.માં આ પંક્તિઓ છે–

જમણો કર જેહેનો ઉપરે, તેહેનો ઉપર બોલ,
જેહેનું પુંન્ય તેહેવો જસ, તેહેનું પ્રાક્રમ તોલ.

વાર્તા ૫ મી પંચદંડની–કહેનાર પુતળી હંસા

દુહા

નમૂ માતા સરસ્વતી ! તુને, પૂજૂ દોયે પાય,
કરણાદ્દષ્ટ જુયે। તમે। બુદ્ધિ પ્રફુલિત થાય. ૧

વીક્રમ પ્રાક્રમ વીધાણીયા, એક મ્હેવાણા આપ,
સુલ મહીમા એહેનો કહ્યું, પોહોચા પુન્ય પરતાપ
સામલ ભટ કહે સાભલો, હલથી કરજો દાન
આ લોકે જસ પામસો, પરલોકે હરીનામ.
ગાયે, સીખે ને સાભલે, કરે પરમારથ પુન્ય,
ઈશ્વર આસા પુરસે, નીમેષ ન રાખે ન્યુન
સાચાને લક્ષ્મી વસે, જુઠાને ફલ જાડ,
દયાને ગુણનીધ વસે, અહંકારીને મન ઉંઠ
સતવાદીને મન સોહામણું, મોહોટાનું મન મીત્ર,
પાપી મન પાપડ એ, પુન્યવંતને પવીત્ર
સોતા વગતા સાભરે, કેહે કવીતા કરજોડ,
સામલ ભટ કેહે બોલજો. જય જય શ્રીરણછોડ

ઈતી શ્રી સીંહાસન બત્રીસી વીક્રમ ચરીત્રે કવી શ્રી સામલદાસ વીરચીતાયાં બીનકા પુતલી પાંચમો અધ્યાય સંપુરણ શ્રીરસ્તુ કલ્યાણમસ્તુ સંવત ૧૮ । ૩૪ ના કારતે માગસર વદ ૭ વાર સનેઉ લખીત ત્રવાડી પીતામર ભુખણુ પઠનારથ બ્રામ્હણ ગામ નવતાડ મધ્યે

---

૧ ક્રા સરસતી દોયે ક્રા દોઉ, હિ બેઉએ, કે મીતે જુયો હિ જુઓ ક્રા દૃષ્ટે બુદ્ધિ॰ કે પા તો સફલ મનોરથ થાય ૧ પછી પા કે માં વધારે—
(પા –નમુ માત તુને સારદા પરથમ કરૂ પરણામ,
સમરણ કરૂ રઘુપાણનૂ, તો થાયે મનવાછિત કામ)
આદ્ય શક્તિ તુ ઈશ્વરી, આરાસુરપત જેહે,
નવે ખંડ વ્યાપી રહી, સ્થાવર જંગમ તેહે
દશરથનંદન નામનીબી, નરકાતક નીજ નામ,
મહારાજા રાજરાજેસ્વરા, રાજીવલોચન રામ

ભોજરાજા મન હરખીઊ, મુહુરત રૂડૂં લીધ, ૨
સિંહાસનને પૂજિઊ, શોભા બહુ વિધ કીધ.
પંડિત, પુરાણિક વેદિયા, મેલ્યા વિપ્ર સુજાણ, ૩
કીધી શોભા અભિનવિ, જાણે ઉગ્યો ભાણ.

સિંહાસન જવ પગ ધરે, પોતે ભોજ સુજાણ, ૪
બોલી હંસા પુતલીઃ હાં હાં મ ધર તૂં પાણ.
એ સિંહાસન વિક્રમ તણું, અતુલ તેજ મહારૂપ; ૫
ત ઉપર બેસો તમો, જો થાવો તેહવા ભૂપ.
પાલક ગૌબ્રાહ્મણ તણો, પરનારી સહોદર જેહ, ૬
તેહવો કો પેદા થશે, આસન બેસે તેહ.

ભોજરાય તવ બોલિયો પુતલી પ્રતે (ત) વાતઃ ૭
કહો વખાણ વિક્રમ તણાં, સુણૂં જોડી બે હાથ.

પા.–આરાસુરમાં અંબિકા, નવે ખંડમાં નામ,
મનમાંનાં માગ્યાં દીયે, કરે કોડીબ્યા કાંમ.
સલખન માહે બહુચરા, પરગટ પોહોંહૂં પીડ,
વાંઝ બધાવે પારણા, હેવત માંહે હીડ
પાવે માહાકાલી વસે, દરસન કાજ તાંહાં જાયે.
મનવંછીત આપે ઘણા, મુખ્ય પરફુલિત થાયે.
આદસક્ત અનપુરણા, રાહુના પુરે કોડ,
જસ આપે જગદીસ્વરી બાધાના બધ છોડ

૨ કા. પુંજિઉં કે શુધ કરૂં. હિ. મોરત. રૂડૂં કે. પા લાયક. ૩ બહુ પા. અરનવી. ૪ જવ પા. પર. પોતે૦ કે. પા. રીઝ ભોજ બહુરાય. હાં૦ રાય મ ધરજ્યે પાય. ૫ વિક્રમ વણું. કે. પા. ઇદ્રનું. જો૦ પા. થાયો વીક્રમ જ્યે ભુપ. ૬ પછી પા કે.–
એ આસન છે દેવનું, ઈન્દ્રાસનનું સારઃ
આભુષણ એ સ્વર્ગનું, તેજ તણો અંબાર.

પ્રાક્રમ તેણે સ્યૂ કર્યૂ? કેહેના કરવા પરકામ?
સાભળતા પાતિક હરે, સુણતે વિક્રમનામ. ૮

ચોપાઈ.

હસા પુતળી બોની વાણી સુણ તૂ ભોજ! ચતુરસુજાણ!
ઉજેણીનૂ કરતો રાજ્ય, અસત્ય અન્યાય મનથી તાજ્ય. ૯
તેણે પ્રાક્રમ કીધૂ ઘણૂ, ચકવે રાજા છે તેહ જ તણૂ.
ધર્મવત વસે સહુ લોક, ભેદે નહિ વ્યાધિ કે શોક. ૧૦
સિંહાસન સોનાનૂ પત્ર, મસ્તક ફરે પચડંડનૂ છત્ર,
ઉતપત્ય એ સિંહાસન તણૂ, વિસ્તાર થાઇ કહેતા તે ઘણૂ ૧૧
તે તુજને બોલૂ વિસ્તરી, સૂણજે ભોજ! મન હેતે કરી,
નગર ઉજેણી મહા અનૂપ, જિહા વિક્રમ સરીખો ભૂપ. ૧૨

---

૮ પા° સાભલને સુણતા ૭–૮ ને બદલે કે.મા અને ૮ પછી પા મા વધારો–
કહે ભોજ સુણ પુતળી, આસન એહ અમુલ,
વિક્રમરાય કમ આણીયું, જે સરગ સૂખ સમતુલ
પચ દડ તેણે જડા, તેણે તે સૂ પાયે?
તે કમ જીતી લાવીયો, પોતે વીક્રમ રાને.
તે હવે પ્રાક્રમ કર્યુ? પ્રતાપ કે પોને પેર?
જીતા ડડ આ પ્રાક્રમે? હુતા ગાહેને ઘેર?
તે સાભલતે પ્રાછત હરે, જેહ કરા પરમામ,
તેહેવા થાને હું તો કહ્યુ, બેસૂ એણે ઠામ
૯ પા સુણ તૂ પા સાભન ભૂપત ફ્ર અન્યાહિ મનથી પા તનથી ૮ પછી પા–સરવ ઉપર દયા રાખતો, કસુન્ની કાહાડી નાખતો ૧૦ ભેદે પા કાહેને. ૦ પછી પા બેદી ન સકે તેહેને પાપ, કાહોના જીવને નહીં સતાપ મન માહી હુ રહે મગન, હરખ ઘણેરો સહુને મન ૧૧–૧ પછી પા–
સુદર સોભે સોના સૂતની તે પાછળ બિતરીસ પુતની,
હીરા રતન ઝવેરે જડ્યૂ, અમુલક તેડ ઘણેરે ઘડૂ
વણૂ કે. પા હિ વણી વિસ્તાર૦ કે પા વિસ્તાર કથા તેની જુ ઘણી.
૨ જેહા૦ કે પા રાજ કરે વીક્રમ નરભૂપ

બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રી, વૈશ્ય, શુદ્ર વર્ણ, સહુ સહુના પાલે આચરણ,
બ્રાહ્મણ, જોતિષ, પ્રશ્નોતરી, સુણજો ભોજ! મન હેતે કરી. ૧૩
ક્ષત્રી રણવટ કુદી પડે, ગૌબ્રીબ્રાહ્મણ(ની) વાહેરે ચડે,
વૈશ્ય વેપાર શુભ માંડે હાટ, ધર્મ તણી ચલાવે વાટિ. ૧૪
શીલવંત સહુ લોક જ અતિ, પતિવ્રતા ધર્મ પાળે સતી,
એહવો એ જિહા ચતુરસુજાણ, કો કોહની નવિ લોપે આણિ. ૧૫

દુહા.

એક સમે વિક્રમ ચઢ્યો, દેઈ દદામે ડોર,
ધ્રમકારે પૃથવી (ગડ)ગડે, વાજા વાજે ઘોર. ૧૬
આગન લાહાર હસ્તી તણી, મદઝરતા માતગ,
અબાડી કચન તણી, સિંદુર રંગ્યા રગ ૧૭
ધજાનેજા અતિ શોભિતા, ઐરાવત આકાર,
બીજા ગજ તો અતિ ઘણા, એહવા સહસ જ ચ્યાર. ૧૮
કછિ, મુલતાની ઘોડલા, ખુરાસાણિ, કાશ્મીર,
કુતલ કાલા, કરડ્યા, શરપૂર, મહા ધીર ૧૯

---

૧૩ બ્રાહ્મણ૦ કે પા અતી પવીત્ર અષ્ટાદશ વરણ, કથ્યુ કથા તે સુણે નીત ત્યાંહ્ય બ્રાહ્મણ જોતિક કે દીમ સહુકો સુણજો૦ કે વેદપાઠી તે અગ્નહોત્રી, હિ પંડિત પુરાણી અગ્નોતરી ૧૩ પછી પા મા વધારો.

સહુ સહુના પાલે આચરણ, રહીઅત સહુ રાજાને શરણ,
બ્રામણ નારી દેવતાર્ચન કરે ધ્યાન ઈશ્વરનું એકા ધરે
પોતાનુ પાલે ષટ કરમ, પોતે પોતાનો સાચવે ધરમ
પંડિત સભામાં બેઠા ઘણા, વિદ્યા શાસ્ત્રીમા નહી મણા
સભામા પુરાણી બેઠીયા, બારે વીદ્યામા ભેદીયા

૧૪ વાટિ પા. કે હિ વાટ ૧૪ પછી પા કરસી લોક તે ખેતી કરે, મજુરી કરીને પેટજ ભરે ૧૫-૧ પછી પા. મા.—ભોજપુરીમા રૂડી રીત, પરજા ઉપર ચઢતી પ્રીત આણિ કે હિ આણ ૧૫ પછી પા મા —સરવની બુધ્ધી છે એક, રૂડો ચાલતે સરવે નેક ૧૬ ધ્રૂ ધ્રમકારે કે હિ ઢમકારે, પા ધ્રુમકારે ઘોર ફેર ધમઘોર ૧૭ કે હિ મદઝરતા ફેર મયમત તરી. કચન પા અકુશ ત્ન્યા કે શોભિત, હિ. પા રંજિત ૧૮ ધજા૦ કે પા અબાડી અકુશ ભલા ૧૯ કરડ્યા

ઉજ્વલ, અબલખ, ભૂખરા, નીલા તે નવરંગ,
જડાવ પલાણુ હીરે જડ્યાં, અતિ અતુલીબલ અંગ. ૨૦
ગંગાજલા, ને હરમજી, પાણીપંથા અમૂલ,
સોરંગી, સોરઠા, સુજાણુપત્ય, તેજિ તુરંગ અતૂલ. ૨૧
અનેક રથ ને પાલખી, ઉપરિ અનમિ અસવાર,
ચઢ્યા વેડાગે વાંકડા, ઝાઝા માહા ઝુઝાર. ૨૨
વાઢાલા, દાઢાલા ભલા, ઘોડે જોડે પૂર,
રમઝમ કરતો નીસરયો, સિદ્ધ શિરોમણુ શૂર. ૨૩
કે પાયક, કે પાખર્યા, કે વાજાં ચહુચાટ,
કે ભટ, બ્રાહ્મણુ, ચેટિકિ, જશ ગાવે ચારણુભાટ. ૨૪
વિક્રમ વાડિઈ સંચર્યા, રમવા કારણુ આપ,
શેષ તે લાગો સલકવા, દુશ્મન લાગો તાપ. ૨૫
સામંત સાથે સંચર્યા, જેહની શોભે દેહ,
ચઢ્યો રાય દેઈ દુંદુભી, જિમ અષાઢો મેહ. ૨૬
જિમ ધસે સિંહ વનમાં, જિમ પરાઢિ પૂર,
તિમ વિક્રમસેના ચઢી, વિરાધ વીર મહા શૂર. ૨૭

કે. પા. કાબરા, હિ. કરબરા. ૨૦ અબલખ હિ અણુલવ. નીલા તે કે. નીલાપીલા. જડાવ કે. હિ. પા. જડિત, ૨૧ તેજી૦ હિ પા. તેજી તુરગ અતુલ; કે. વપા તુરંગ મહમુલ. ૨૧ પછી પા.માં વધારેઃ—જવેર જડીત છે મોહોરડા, ઝાઝાં જડીયાં નંગ; મોતી મોંઘાં મુલનાં સોભીત રૂડા રંગ. ઘોડા પોહોડા વીક્રમ ધરે, સોભીતા અતી સાર; નક્ષત્ર સરખા નરપા સહુ, અતીસય અપરમપાર. ૨૨ ફ્રા વેડગો. ૨૩ વાઢાલા૦ પા. વાંકડા ફાંકડાં સોભીતા. કરતો૦ હિ. કે. કરતા નીસરા. ૨૪ કે ભટ૦ કે હિ. પા. નાટકચેટક અતિ ભલા. ૨૪ પછી કે.માં વધારેઃ—

જસવંતાના જસ ભણે, પીંગલ પાઠ પુરાણુ,
ગણુ ભેદ, ગણુ અમર લહે, એ મનગમતી લાહાણુ.

૨૭ વિરાધ૦ કે. સામદ સધલા સૂર. ૨૭ પછી પા.માં વધારેઃ—જોરાવર વીક્રમ ઘણો, ધનુરવીદ્યાનો ધીર.

જેહવો ધડલંકાપતિ; જેહવો બીજો ઇંદ;
જેહવો અર્જુન બાણાવલી; જેહવો શારદનો ચંદ; ૨૮
સૂરજ સરીખો ઊજળો; દાતા જેહવો કરણ;
રૂપે કામ સરીખડો, ચંપા જેહવુ વરણ; ૨૯
રાય હસ્તિનાપુર પતિ; જેહવો ઉગતો ભાણ;
એહવે પ્રકારે સંચર્યો, વિક્રમ વીર સુજાણ. ૩૦
આવ્યો વાડીઈ મલપતો, દિવસ ચઢ્યો ઘડિ ચાર,
(તિહાં) નૃત્યક આવી નૌતમ ભલી, અભિનવ અપરંપાર. ૩૧
મંગલ ઉચ્છવ બહુ કર્યો, સજ્જનને સન્માન,
ખેર મહેર બહુ વિસ્તરી, યાચિક દીધાં દાન. ૩૨
દ્રવ્ય અલેખે ખરચિયો, દાતા હરખે મન,
કિરતી કલ ખાઈ મરે, સૂમ તો છંડે તન. ૩૩
દિવસ પોહોર રહ્યો પાછલો, અસવારી બહુ પેર્ય,
વળ્યો નગ્ર ભણી રાજવી, જવા મન પોતે ઘેર, ૩૪
ઉજેણિ જાણ સઘળે થયું, આવે વિક્રમ રાય,
જોવા કારણ સર્વકો, ભુવન ભુવનથી ધાય. ૩૫

---

૨૮ બાણાવલિ કે. હિ. હસ્તીનાપુરે. જેહેવો પા. જર્યું. જેહવો૦ કે. તારામંડલે ચંદ્ર. ૨૯ મી કડી કે. માં નથી. ૩૦ રાય ફા. જેહવો રાય. રાય૦ પા. કે.:-પુન્ય તણો પરતાપ છે, ભલપણ કેરો ભાણ ૩૧ પા. ઘટી. તિહાં૦ કે. હિ. તાંહાં નૃત કરાવી નૌતમ ભલી. મલપતો કે. અતીસૂખે. અભિનવ કે. પા. ઓપીતે. ૩૨ મંગલ ઉચ્છવ કે. હિ. માંગલ્ય ઓછવ. મંગલ૦ પા. આદર પામે અતી ભલા ખેર૦ કે. પુન્ય ફરૂ બહુ પ્રીતસું, દાંન પાત્ર ને દાન. ૩૩ પા. સોમને શીતજ્વર ચડે, પાપી તજ્યે છે તન. દ્રવ્ય૦ કે. તે સોભા સૂભ દેખાય. સૂમ કે. હિ. સોમ. ૩૪ જવાં૦ ફા. જાવા પોહોતું ઘેર, કે. આવવા માંડુ ઘેર. વળ્યો૦ કે. પા. કંચન મેહે વરસતો. ૩૪ પછી પા.-સૈન્ય સરવ સાથે ઘણું, હસતી કેરી લાહાર; વલો નગર ભણી રાજ્યો, સોભાનો નહી પાર. ૩૫ ફા-ઘેર આવે તે જોવા ભોવન ભોવનથી. જાય કે. પા. હિ. ધાય

કામ અધવચ કોનું રહ્યું, અધવચ મેહલ્યાં અંન,
મેહલ્યાં દલણાં ખાંડણાં, મેહલ્યાં પારણે તંન. ૩૬
વેપાર મૂકયા વેપારીએ, લાભ કરવો સર્વ તાજ્ય,
વિપ્ર ભણતા ઉઠિયા, વિક્રમ જોવા કાજ. ૩૭
કો મોહોલે, કો મેડીઈ, કો ઘર, કો દરબાર,
કોય અટારિપર ચઢે, જોવા નર તે નારિ. ૩૮
દાતાનું મુખ નિહાલવા ઉલટ અપરંપાર,
ઇશ્વરને વાહાલો ઘણો, દાતા કે ગુંઝાર. ૩૯
એવું જોઈ સંચરે, નાહાના મોટા લાગ.
મળી અસંભમ મેદિની, નહિ પગમેલણ માગ. ૪૦
કાન પડયૂં સંભળાય નહી, વાજે ઢોલનિશાણઃ
એ રીતે આવ્યો નગ્રમાં વિક્રમ વીર સુજાણ. ૪૧
ગજ ઉપરિ વાહન કર્યૂં, છત્ર ફરે છે શીશ,
શને શને સહુ સંચર્યા, પોહોર પાછલે દિશ. ૪૨
અર્ધ બાજારે આવિયા, તિહાં ધાંચણનું બાર,
તિહાં એક કૌતિક ઉપનૂં, કહૂં સંખેપે સાર. ૪૩

---

૩૬ મેહલ્યો૦ ફા. પા. હિ તેણે મેહેલ્યાં—; ફા. પા. હિ. કાણે–તન; . વ્યાપાર મુકા વ્યાપારીએ, તરણા મેહેલા તંન. ૩૭ વેપાર૦ કે. વણીક તો- ;તા રહ્યા; ફા. વિપ્ર ભણુતા અધવચ્ચ ઉઠીયા, તે વિક્રમ જોવા કાજ. ૩૭ પછી ા. વાણીક તોલતા રહી ગયા, ઘરનાં ચુકા કામ, હાર સેરીયે સરવે જુવે, જોવા ાલીયુ ગામ. વરણ અઢાર સહુએ મલા, મલા ગામના લોક; આનંદ ઓછવ અતી ;લો, સમી ગયો સરવ સોક. ૩૮ મેડીઇ પા. માલીયે. ફા. જોવા સહુ નર ને નારિ; . પા. નાના મોટાં નરનાર. ૩૯ ફા. નાહાલવા. ઘણો પા. ઘણુ. સંચરે ફા. હિ. ાર્ં સંચરયા. આસંભમ પા. અલેખે ૪૧ ફા. પડ નીસાણ. ૪૨ ફા. સને સને; ા. સનેહ કરી. ૪૩ ફા. કૌતિક કે. હિ કોતગ. પા. વેજાર વીચ. ફા. ધાંછણનું. ;પનૂં પા. ઘયું.

ચોપાઈ.

દેવદમની ધાયણિનું નામ, તે સ્ત્રી રહેતી તેણે ઠામ,
વિક્રમ આવ્યો તે ઘર પાસ, તેણિઇં બોલાવી દાસ ૪૪
જાયો માળીઈ વાલો છાર, કરવ્ય અજુવાલૂ ઘર ને બાહારિ.
કેહેતા બાઈ! નાવે લાજ, આવે છે વિક્રમ માહારાજ. ૪૫
હવડાં છાર નહિ વાળીઈ, ઉડે રજ આપણ માળીઈ,
વિક્રમ જો છારે છટાય, તો આપણુ શિર ડડ જ થાય. ૪૬
વચન સાભલ્યૂ દાસી તણૂ, તાહરે ધાચણ કોપી ઘણૂ,
છાર વાલ રે ભુંડી રંડ! મોટો રાજા જુ દેસ્યે દડ. ૪૭
એહને હવડા હું દડ જ દેશિ, કહે તો સર્વસ લુટી લેશિ,
કેહે તો ઉડાડૂં આકાશ, એટલૂ જોર રાખૂ છૂ પાસ. ૪૮
તાહરો રાજા તે, કે હૂ? કિમ વચન ઊથાપે તૂ?
તિહા વળી બુહારો છાર, જાએ રાજ, ન લાગે વાર. ૪૯

---

૪૪ પા દેતદમની ધાયણી કે ગાઠળુ હિ ધાછળુ તે ફ઼ા. તેહના પોતાની દાસ ૪૪ પછી પા ત્યે દાસીને કામ જ કહ્યું, દાસીયે મનમાં લક્ષણ લહ્યું ૪૫ કેહેતા૦ કે કેહે દાસી કાઈ આણો લાજ ૪૫–૧ પછી પા કોહો બાઈ છાર વધારે કમ, બાગે અસવારી વિક્રમ તમ ૪૬ ફ઼ા છાર તો આપણુ ફ઼ા આપણે, હિ આપરણે ફ઼ા સીર ૪૬–૧૫ પછી પા વીક્રમસ્યેન છે મોહોટો રાયે, ઉડે રજ જે ગાત્ર ભરાયે એ પ્રથવીપત કેરો નાથ, એહેને માથે હરગોધ્યનો હાથ ૪૬ પછી પા મા વધારો– માહાડે આપણુને ગામ જ બહાર, તાહારે કુણ આપણુને રાખણહાર, તાહારે આપણે સૂ કરીયે જોર, એહવ્યો કરો દાસીએ બકોર ૪૬ પછી કે પા. મારી નારે કેટજ હેય, ઘર તારાં ખોચીને લેય ૪૭ ફ઼ા ધાચણ પા દમની મનમા ફ઼ા જા છાર વાળ ૪૭–૧ પછી પા તાહારે ગાલો દીધી દસ વીસ દમનીને ચડી છે રીસ મોટો૦ પા એ રાજા સ્યો દેસ્યે દડ, આપણુને રાજા સૂ કરે, ટીમત અદકી મનમા ધરે ૪૮ એહને૦ કે પા તુને મારે તો હું દડ દેયું લુંટી હિ પા કે. બોલી ૪૯ પછી પાઠમા વધારો–કેહે તો એહેને માર્રૂ માર, કેહે તો કાઢાડું ગામ જ બાહાર ૪૯ ફ઼ા તે એ કે માહર વચન ના તિહા. તિહા૦ કે પા. હિ ના ઉતારવી, બાહારો છાર ફ઼ા. રાજા ન પા છે

સૂણી વાત ત્રિમાસણ પડી, તતક્ષણ દાસી મેડી ચઢી,
ઉડાડી છાર દહો દશ ભણી, આવી અસવારી રાજા તણી. ૫૦

દીઠી ઉડતી અધિકી ખેહ, સઉની ભરાણી રજસ્યૂં દેહ.
ફટ ફટ રે રંડા! (તૂ) ગમાર, સ્યૂં ઉડાડે હવડાં છાર? ૫૧
વિક્રમ આવ્યો ઉઘો ભાણુ, છાર છારે તૂ થઈ અજાણ.
તોહે વારી તે નવિ રહી, જિમ વારી તિમ બમણી થઈ. ૫૨
છૂટા દશ વીસેક જ જોધ, મનમાં તિહાં આણીને ક્રોધ,
કોણે મુકી, કોણે લાત, કોણે કરી કંદુકાની ઘાત. ૫૩
છૂટી હાથથી આવી તિહાં, નાઠી બેઠી દમની જિહાં:
બાઇ! તમારી ભાગી આડિ, તુઝમાં બલ હોઇ દેખાડિ. ૫૪
મુજને મારી મોહકમ ઘણું, બલ પ્રકટ કરો તમ તણું.
કોપી દમની સૂણુતે વાત, લીધો દંડ ધરમાંથી હાથ. ૫૫
આગળ જિહાં હાથીની લાહાર, દોડી આવી તેણે ઠારિ;
સાંભળી વાત દાસીની કરણ, મારગ રેખા કીધી તરણ. ૫૬
રસ્તા વચ્ચે ત્રણ રેખા કરી, ઘેર પોતાને પાછી ફરી;
અકસ્માત્ ત્રણ ભીંત જ થઈ, તિહાં સેના જઈ અટકી રહી. ૫૭

રોકયો મારગ સધિ વાટિ, જે ન સકે કો આગળ ઘાટ,
સૈન્ય સર્વ તો થોભી રહ્યૂ, વિક્રમસેનને જાણ જ થયૂ. ૫૮

---

૫૦ પા. એહવે આવી- ફ્રા ઉડાડયો છાર દોહો દશ ઘણી રાજા પા અશ્વી પતી ૫૧ સઉની॰ કે પા ભરાણી રાજાની દેહ દીઠી ઉડતી પા. ઉડાડી મુકી ૫૨-૧ પછી પા મા ધૂળ ઉડાડયાની અતિશયોક્તિ આદિની ચાર કડી છે ૫૩ મનમા પા અંતઃકરણમા ૫૪ ફ્રા હોઇ તો દેખાડિ ૫૪-૧ પછી કે પા

તાહારે કેહે તો હું તો ગઈ, અદમુઈ મારતા થઈ,
મારે લાડા ભાગા હાડ, તુજમા બળ હોયે દેખાડ

૫૫ બલ॰ પા.-તે પાણી ગયૂ તમ તણું, તમારૂ બળ દેખાડો આજ, તાહારે રહેસે આપણી લાજ. ૫૭ ફ્રા. ભેંત॰ સેના જઈ પા અસવારી ૫૮ સધિ કે અને હિ. રુધી.

કોઈ કામનીઈ કીધો કોપ, મારગ રસ્તે કીધો લોપ;
રૂધી જાવા મારગ આપ, આવ્યા વિક્રમ આપોઆપ ૫૯
ખોદી ખોદાય, ન પાડી પડે, વિક્રમને મન અચિરજ અડે
અનેક પ્રકાર બહુ કીધા ભેદ, તોહે પાર ન આવ્યો ખેદ. ૬૦
આવી દમની ડડ જ હાથ, બોલી રાય વિક્રમને સાથ –
બળનૂ રાય! નહિ એ કામ, અભેદ ભિંત છે એહેનૂ નામ. ૬૧
પચડડ (છત્ર) ધરાવે જેહ, પાછી ભિંત કરે નર તેહ,
એહ ભિંત પાછી નહિ થાય, બીજે મારગ જાયો રાય. ૬૨

દુહા

સુઠ તણો એક ગાઠિયો, નથી ખાધો કોનિ માય,
નથી મુછ મુખકા તણે, જે ભિંત જ પાછી થાય. ૬૩

વચન સાભલ્યૂ તેહનૂ, મનમાં થયો ઉચાટ,
પાછા વલિયા રાયજી, લીધી બીજી વાટિ. ૬૪
ઘેર આવ્યો માહા ઝાખસૂ, નવિ કીધૂ ભોજન,
પ્રાતરકાલ સભા કરી, બેઠો તે રાજન. ૬૫
અચરિત પામ્યા લોક સહુ, દીઠૂ પ્રાક્રમ પ્રૌઢ,
કોને કામ સુઝે નહિ, થઈ રહ્યા દિગ્મૂઢ ૬૬

---

૫૯ હિ મા આ કડીનુ બીજું અને ત્રીજુ પાદ પડ્યુ લાગે છે ૬૦ અચિરજ કે અને હિ અચરત ખડુ કે બોહો. આવ્યો પા પા પામો ૬૦ પછી કે પા મા આ કડી વધુ છે, અને સાથે ( ) વાળી પંક્તિ માત્ર પા મા જ છે –

અડાડા હાથી તે સાથ, બેવદાર વલગાડા દીશૂયા હાથ
ટાકે ટાકા નવ ટકાય, ગુણો એક ઓછો નવ થાય
(ધણુના દેવા માડા થાય, પાછી ભીંત પરી નવ થાય)

૬૨ કરે નર હિ કરી સકે એડ૦–કે અને હિ મા આ પંક્તિ નથી પા મા વધારેઃ–જેહેવા તેહેવાના એ નહીં કામ, અભેદ ભીંત છે એહેનું નામ ૬૩ પા. મુખ ઉપરે. ૬૪ પા થયા. પાછા વળીયા રાજેજી ૬૫ ઝાખસુ કે અને હિ. દુખશું, ૧ દુખ થયુ તે પા તહા ૬૬ પા પામા રાજેજી કે મા આ કડી નથી

દામ દામ વાતો કરે, ટોળે ટોળાં લોક;
શત્રુને સુખ ઉપનૂં, સ્વજનને મન શોક, ૬૭
રાજાઈ દૂત જ મોકલ્યો, તેડી દમની ઘેર,
મેહણું દીધું પંચ ડંડનૂં, તે કેહો મુજને પેરઃ ૬૮
પંચ ડંડ તે નામ સ્યૂં? તે છે કોહને બારિ?
કેહેવુ છે, કે જેવડુ, હું જાયૂં તેણે ઠારિ. ૬૯
તે મુજસ્યૂં બોલો તમે, સાચી જે શુભ વાણિ,
તેહમાં ખેદ કરૂં અમો, તો ઇષ્ટ ગુરુની આણિ. ૭૦

ચોપાઈ

દમની કેહેઃ સમ નવિ દ્યો તમો, ત્રત હવડાં નવિ કહીઈ અમો.
માહરે ઘેર કુંયરી અનૂપ, પ્રથમ તેહને જિતો ભૂપ. ૭૧
રમત અનેક કરો એકઠી, સેત્રંજ, ગંજીફા, સોગટી. ૭૨

દૂહા

તેહને જો તમે જિતશ્યો, તો મુજને વિશ્વાસ,
નહિતર કામ સરે નહિ, મૂકો તેહની આશ. ૭૩

---

૬૭ ફા. ટોળાં ટાળાં. પા. ફા. સજનને. ૬૮ કે. હિ. પા. તેડુ મોકલું. તે પા. પ્રીતે. ૬૯ કેહેવું૦–પા. તે કોહો કહે જેવડુ. જાયૂં હિ. જાણ. ૭૦ બોલો ફા. હિ. કે. બોલ્યાં. પા. તો ઈશ્વરની–૭૧ નવિ દ્યો પા. ન દેશો, પા. કહીયે. કુંયરી પા. કન્યા. ૭૧–૧ પછી કે. પા.માં આ પંકિત વધુ છેઃ—

વગર સમઝે કહું જો વાણુ, પથવીપત ખોસો ફહીં પ્રાણ.

૭૨ પછી કે. પા. નો વધારો—

પા માં ૮ (રમો તમે જે ઉપર કોડ, માહારી પુત્રી ક્હેરો તે હોડ
લ્યે સાચું માંનો સરવથી, બીજુ હોડ તો કહેવી નથી.)
એ જીતાનો જસ કાહાવસો, પંચ ડડ જીતી આવસો.
નહી જીતો પદમની પાસ તો પંચ ડંડની મુકો આસ.
(આવશો પા લાવસો, પદમની પા દમનીને) ૭૩ સરે. પા. થાયે.

એહેવું કહી પાછી ફરી, મંદિર તે તતકાલ.

કુંવરીને તેડું મોકલ્યું, રાજાઈ સુખપાલ. ૭૪
શણુગાર અંગ સોલિ સજ્યા, મોતી પરોયાં વાલ,
પીતાંબર પટ પેહેરણે, તિલક બનાવ્યૂં ભાળ. ૭૫
હામ કામ, મૃગલોચની, સિંહલંકી સુજાણ,
ષોડશ વરસની તિહાં ભલી, ભૃકુટી કમાની બાણ. ૭૬
દેવદમતીની દીકરી, દમની જેહનૂં નામ;
શશિવદની, મૃગલોચની, હીરા દંત સમાન. ૭૭
પાન સરીખૂં પેટડું, અધર જાણે પરવાલ;
પોપટવરણી નાસિકા, ગજના સરખી ચાલિ. ૭૮
નાગફેણુશો ચોટલો, ભૃકુટી ધનુષાકાર,
પયોધર પદ્મ સરીખડાં, સોલ કળા વિસ્તાર. ૭૯
ચૌદ વિદ્યા, ચોસઠ કલા, ચોરાશી આસન,
આવી ઘેર રાજા તણે, દેખી રીઝ્યો મન. ૮૦
સુખપાલેથી ઉતરી, રાજાઈ દીધ માન,
આદરભાવ કીધો ઘણો, મેહેલ્યાં સનમુખ પાન. ૮૧

શી શી રમત જાણો તમો, તે ઉચરીએ આજ:
કહો તમે હૂં સાંભળૂં, કરીઇ રૂડાં કાજ. ૮૨

---

૭૪ ફરી પા. વલી. ૭૫ પા. સોલે. મોતી૦ પા. ઘાલો મુગતાનો હાર. પટ૦ પા. પીલાં પેહેરીયાં. ૭૫-૩ પછી પા.નો વધારોઃ-સુંદર સોભા સાર, સ્યેંથો પુરો સીંદુરનો, મોતી પરોયાં બાલ, કમષો કસબી કોરનો. તિલક૦ કે. પા. ભલૂં તીલક છે ભાલ. ૭૬ તિહાં ભલી પા. વનીતા. ૭૭ પદમની૦ કે. પા. નીરમલ દાંમની નામ. હીરા૦-કે. જેવા કટારી કામ. ૭૭ પછી પા. નો વધારોઃ-પાગ તો ફલ સરીખડા, પાની કંકુ રોલ, આંગલી મગની સીંગસી, તલીયાં રાતાં ચોલ. ૭૯ ફો. નાગફેણુ ચોટલો. વિસ્તાર લિ. રૂપ સાર. ૮૦ રીઝ્યો પા. રીઝું ૭૮-૮૦ આ ત્રણ કડી કે. માં નથી. ૮૧ કીનો૦ પા. આદરાં કરાં. ૮૨ ઉચરીએ પા. આચરીયે.

દમની કહેઃ તમને ગમે, રમત્ય માંડો જોડ,
હું કહું તે પછે પરઠિયે, હારજિતની હોડિ. ૮૩

ચોપાઈ

હરખ્યો રાજા મન પેંધાટ, માંડ્યો ત્રણ પાસાનો પાટ.
રાજા કહેઃ જે તાહરે કોડિ, તેહેવી મુખથી બોલો હોડિ. ૮૪
તમે કહી તે માહેરે ખરી, કોટિ ઉપાય કરૂં નહિ પરિ.
રાજા ઇમ વિચારે મન, સ્ત્રી હવે કહે છે વચનઃ ૮૫

દુહા

દમની કહે હારૂં અમો, (તો) મૂલ ખરીદી દાસ,
પરણું તમને પેરસ્યું, રહું તમારે પાસ. ૮૬
જો હારો તમે રાયજી! દેશ કરાવું તાજ્ય;
સેવક કરી રાખું અમો, લેઊં તમારૂં રાજ્ય. ૮૭
ચાર દિવસનો વાયદો, ઘોડે અહિંણી ઘાત,
તેહેનો સુરજ સાખિયો, જે બોલે ફરી વાત. ૮૮

ચોપાઈ

રાજા બાંધ્યો વચને કરી, રમત્ય રાજસભામાં ધરી,
વાયુવેગે વાતજ ગઈ, બાધા નગરમાં ચર્ચા થઈ. ૮૯
પ્રધાન પંડિત જોઈ રહ્યા, સુણી વાતને અચિરજ થયા.
રમત્ય રમતા બે પોહોર જ હોય, નવિ હારે, નવિ જિતે કોય. ૯૦

---

૮૪ ફા મન પેધાટ કે પા મનમા ધાટ ૮૫ કોટિ પા. કોડ રાજા ઇમ૦—કે અને હિ.મા આ પંક્તિ નથી પા.મા. આમ છે—

તેહે વાતના પાધા સમ, તાહા જીડું બોનાયે કમ,
એહેવી તાહા મવીગના કરી, કોહોયથી નવ બોલાયે ફરી

૮૬ પેરસ્યૂ કે પા મીતથી, હિ પ્રેમશું. ૮૭ પા મા આ કડી પડી છે. ૮૮ ફા ચ્યાર. સુરજ ફરી ફા જુઠી. ૮૯ વચને પા. કોલે ૯૦ ફા. સર્વ લોઈ. ૯૦ ને પા. સહુ. ૯૦-૧ પછી પા મા વધારો -રમત રમવા બેઠા જમ, સરવ સભા જુયે

રાજાને એક ન સુઝે વાટિ, મન વિમાસી થયા ઉચાટ.
તે દાડે રમત્ય ઈમ રહી, દમની ઘેર પોતાને ગઈ. ૯૧
દેવતાર્ચન કીધું રાજન, દાન, સ્મરણ કીધું ભોજન.
બીજે દિવસ વાહણે જેટલે, ગઈ રાજસભામાં તેટલે. ૯૨
પહેલે દિવસે હુતી જિમ, રમત્ય બિજે દિન માંડિ તિમ,
કે કોથી નવિ પામે હાસ્ય, સારે પાસા વારંવાર. ૯૩
બે પોહોર મધ્યાહ્ન જ થયા, રાજા ઉઠી મેહેલે ગયા:
દમની ગઈ પોતાને ઘેર, કામ કર્યાં મનવાંછિત પેર. ૯૪
દુરાચારી બહુ બોલે લોક, રાયને મન પ્રગટ્યો બહુ શોક;
ત્રિજે દાડે થયો પ્રભાત, નગર વિષે ચાલી બહુ વાત. ૯૫
રાજસભામાં નારી ગઈ, રમત્ય હતી તે જારી થઈ.
ખરા મધ્યાહ્ન થયા જાહરે, રમત્ય ઢાંકી મૂકી તાહરે. ૯૬

દુહા

રાજાને દમની કહેઃ રહ્યો કાલનો દિશ,
જો તમે મુજને જિતશો, તો પાય નમાવું શીશ. ૯૭
જો કાલે જિતો નહિ, પાલું મારું વ્રત,
સેવક કરું તુને માહરો, લેઊં રાજરિધ તરત. ૯૮

છે તમ. ૯૧ એક૦ પા. નવ. વાટિ પા. વાત. મન વિમાસી પા. અંત:કરણમાં ૯૧ પછી પા.માં વધારોઃ-ઘેર જઈ પોતે નાહાવણું કરે, ધ્યાન ઇસ્વરનું મનમાં ધરે. ૯૨ દાન૦ પા. ભાવંતાં કીધાં ભોજન. ૯૨-૨ ને બદલે પા. માં વધારોઃ-

દાન વામને અઢળાં દીધ, લાભ સવાયો તેહમાં લીધ,
બીજે દિવસ થયો જેટલે, રમત બીજી માંડી તેટલે;
સરવ સભા મળી છે તાંહિ, રમવા રમત બેઠાં જ્યાંહે.

૯૨ રાજસભા ફા. રાજસભામાં, પા. હિ. દમની રાજસભા. ૯૩ હુતી પા. હુતું. બિજે દિન પા. ફરી માંડી છે. સારે કે. હિ. ઢાળે, પા. નાખે. ૯૪ બે૦ પા. વળી મધ્યાહ્ને તે પુરા થયા. મનવાંછિત ફા. મનવાંત. ૯૬-૧ પછી પા.માં વધારોઃ- અનેક ઉપાયે રાજા કરે, તેણે અરથ એકે નવ સરે. ખરા૦ ફા. એક દિવસ રહ્યો જેટલે. ૯૭ જો૦ કે. પા. કાલ પેહેલી જો જીતશો. ફા. તો— ૯૮ જો૦ પા. કાલ

હૉસ રહેશે હઇડા વિષે, વિક્રમ કહે: તુજ પાસ.
તુજ સરખી કેઇ લખ કરી, કરૂં તુને હૂં દાસ. ૯૯

ચોપાઈ

એહવું કહી સ્વસ્થાનક ગઈ, રાજાને મન ચિંતા થઈ:
રૂખે રાંડ જિતીને જાય, તેહેનો તે સ્યો કરૂ ઉપાય? ૧૦૦
નિદા ચરચા જોયું બાધે ગામ, લોકાપવાદ સ્યૂ બોલે નામ?
અદષ્ટ વિદ્યા આપે કરી, જોવા આલ્યો બાધે ફરી. ૧૦૧
ગલી કુંચી ને હાટે હાટ, ચારે ચોવટે ધાટે ઘાટ,
માનવી ટોળે ટોળાં બહુ બહુમુખી વાત કરે છે સહુ: ૧૦૨
રામરાજ્ય વિક્રમનૂ ગયું, કો કહે એ તો માઠું થયું,
કાલ્ય જિતસ્યે ધાચણની બાલ, રાજાનો સર્વ લેસ્યે માલ. ૧૦૩
કો કહે માડી ઉપની મત્ય, સ્ત્રી સગાયે જોડી પ્રીત્ય.
કો કહે રાજા ઘેહેલો થયો, હૈડે ગોલ એવો તે લહ્યો. ૧૦૪

પેહેલી ત્રીસો નહીં. ફા. મધ્યાન પહેલુ માહુર વ્રત તુને૦ પા સહુ હેયતા. લેજ૦ પા. રાજ ત તતુ વરવ. ૯૮ પછી પા. મા વધારો–સમરથ લેયું હું તમ તણી, લેયુ સઘળી વસ્ત; હાથી ઘોડા માલ ધન, લેયુ અમારે હસ્ત ૯૯–૧ પા. વીક્રમ કહે વનીતા સુણો, રેહેસ્યે હુંસ તુજ પાસ ફા તે હોસ કરૂ૦–કે તમ એક ચહકી દાસ, પા તમ તુજને કરસૂ દાસ ૯૯ પછી પા મા વધારો–કામ કરાવું તુજ કને, પાણી ભરાવૂ મોત, મેહેનત મજુરી કરાવસૂ, એહવી માહરી રીત ૧૦૦ તે સ્યો પા કાઇક ૧૦૧ સ્થૂ૦ પા સા ઠામ. અ૦દ૦ કે મા આ પક્તિ પડી લાગે છે ૧૦૧–૧ પછી પા મા વધારો જોઇયે સૂ કેહે છે ગામ, કાહેનો વાક કાઢે નીજ નામ. ૧૦૧ ર આપે કરી ફા મનમા ચિંત બાધે ફરી પા વીક્રમ પથ ૧૦૨ ચોવટે૦ પા ચકલે ને વાટે વાટ ૧૦૨–૧ પછી પા મા વધારો જોવા નીકલ્યો રાય બારણે, ગામ અફવાહ બોલ્યા કારણે ૧૦૩ રામરાજ્ય૦ કે મા આ પક્તિ નથી ૧૦૪ હૈડે૦ કે હોડે બોલ કામનીને કહ્યો, હિ મોહડે બોલ એવો તે કહ્યો ૧૦૪ ના પહેલા પાદ પછી પા નો વધારો–પોહોડી મુકસ્યે એ તો પત્ય, કો કહે રૂડી એ નહીં રીત્ય ૧૦૪ ના બીજા પાદ પછી પા નો વધારો–નીચ સાથે ધરે છે નેહ, તો સુખ કમ પામ્યે એહેની દેહ. ૧૦૪ પછી પા નો વધારો કો કહે

કો કહે યાસ્યે બીજી વાત, એહને માથે હરસિદ્ધ માત.
કો કહે એ વાચા ચૂકસ્યે, આને કાઢીને મૂકશે. ૧૦૫
કો કહે કાંઇક કરસ્યેં મર્મ, કો કહે એ નહી મેલે ધર્મ.
કો કહે હાથ કંકણ આરસી શું કરે, જે તે કાલે વાહોંણામાં ઠરે. ૧૦૬
એહવું સાંભળે વિક્રમ વીર, આયો ભરતીતી જિહાં નીર;
જુથ મળ્યાં જુવતીનાં ઘણાં, કરે વર્ણવ વિક્રમ તણાં. ૧૦૭
એક કહે એ સારૂં થયું, રાજાનૂં તો માન જ ગયું;
દાઢિ ઉઠી નિશચરચા ફરે, સહુ લોકોની નંદા કરે. ૧૦૮
કોણે છાની વાત ન થાય, ઘેર ઘેર જઈ ઢુંકે રાય;
હસાય નહિ, ન ગવાઇ ગીત, કોણે કોસ્યૂં ન થાઈ પ્રીત. ૧૦૯
સખી સખીમાં દુઃખ કે સુખ, વાત ન થાઇ બોલી મુખ;
જાણિઈ રાજા ધરશે કાન, તે આંઈ ઉતારયૂં માન. ૧૧૦
યાંચિણને પાયે લાગીઈ, એહૅની જાતિ આપણ માગીઈ;
સાબાશ રાજાસ્યૂં કીધો વાદ, વાહોંણામાં ઉતારસ્યેં નાદ. ૧૧૧
બહુસુખી તો વાતો કરે, હસે તાલી દેઈ, પાણી ભરે.
કો માહૂં કો રૂડૂં કહે, રાજા વિક્રમ સર્વે લહે. ૧૧૨

એહેને લાજ જ નથી, કહી વાતો કરે છે અતી. ૧૦૫ આને પા. કામનીને. માત પા. નો હાથ. ૧૦૬ કાંઇક કે. મોટો એ પા. મહીપત. હાથ૦ ફા. કો કેહે હાથ—. કે. પા કો કેહે હાથ કકણ દરપણ સૂં કરે. જે પા જે હસે ૧૦૬ પછી પા નો વધારો.–બહુ સુખી બોલે છે લોક, કોહોને હરખ ને કોહોને સોક ૧૦૭ સાંભળે પા. સાભળૂં ફા કરે પા. થાયે છે. વિક્રમ પા રાજા. ૧૦૮ સાર પા રૂડું ફા નિશચરચા જુઇને ફરે રાજાનૂં૦ પા. માન મોહોટા મહીપતનું ગયું. સહુ૦ કે. પા. નરનારીની નંદા કરે, ૧૦૯ પા ફા. જેને ૧૦૯ પછી પા માં વધારો.–વાત ન થાયે કાયે તણી, સારી નરસી કે કોહોની ઘણી. ૧૧૦ ફા. સખિ સખિમાં ફા. તે વાત. વાત૦ પા. બોલી ન સકે કાયે મૂખ. ફા. ધરસ્યે પા. સૂણસ્યે. ૧૧૧ જાતિ હિ જીત યાચિણ૦ કે. માં આ પંકિત નથી. સાબાશ૦ કે. ગાઢ્યૂ નીચસું કીધો વાદ. વાહાણામાં૦ પા. એ નરપતનો ઉતારો નાદ. ૧૧૧ પછી પા. નો વધારો—બત્રીસે જોસાનર એ નાર, ઉતારો રાયેનો અહંકાર. ૧૧૨ પછી પા માં વધારો–લક્ષણ બત્રીસ ચતુર

જિહાં જિહાં રાજા દૃષ્ટે જોય, બીજી વાત કરે નહિ કોય.
લીધો ગામ બાધાનો પાર, નવિ સૂઝે મન એક વિચાર. ૧૧૩
પડી પૂરણ નિદ્રા જાહરે, મન વિચાર કર્યો તાહરેઃ
મોટાના માન ભગજ થાય, તજે પ્રાણ, (કે) વિદેશે જાય. ૧૧૪
માટે પ્રાણ તજૂ સર્વથી, કોહિને વાત જણા'વી નથી.
પ્રધાન પંડિતને નવિ કહી, આપ વાત હૈડામા રહી. ૧૧૫

ભરી પૂજાસામગ્રી હાથ, વેતાલ વીર પોતાની સાથ,
જિહાં હરસિદ્ધ છે મોટી માય, પાલો પંથ પળ્યો તે રાય. ૧૧૬
ચાચર દેખ્યા નગરજ તણી, તેહની માયા છે અતિ ઘણી,
તિહા જઈ રાઈ માંડ્યૂં ધ્યાન, ધૂપ, દીપ, નૈવેદ્ય,જ પાન. ૧૧૭
કુંકુમ, ચંદન, અક્ષત ઘણા, પૂજા માહે નહિ કાંઈ મણા.
પ્રથમ પોહોર નિશા એક ગઈ, પૂજા પૂરણ તાહેરે થઈ. ૧૧૮
ખડગ પોતાની કોટિ ધરયૂ, આવાહન ચંડિનૂ કરયૂ.
પ્રસન થઈ જ્યાહારે માત મા મા કહીને ઝાલ્યો હાથ. ૧૧૯
ત્યા માટે તજે છે પ્રાણ? માગ્ય માગ્ય વર વીર સુજાણ!
માતા સર્વ જાણો છો દુ ખ, સ્યૂ કહેવરાવો માહરે સુખ? ૧૨૦

નલણ, ચાસા કરીયે એહેના વીવાણ રાજા૦ કે લખણવતો મનમા લેહે મન પા.
તાહા ૧૧૪ પછી પા.મા વધારો–ઠરી રેહે નહી તેણે ઠામ, એકે ન સુઝે તેહેને
નામ ૧૧૫ આનુ બીજુ પાદ કે પા.મા ત્રીજુ છે અને તેને બદલે આ પાદ છે.–
એકે ઉપાય બીજો તો નથી પ્રધાન૦ કે.મા આ પક્તિ નથી ૧૧૫ પછી પા.મા
વધારો–કોહોને વાત સ્ત્રી નહી મરમ, પોતે પોતાનો સાચવ્યો ધરમ ૧૧૬ હાથ પા.
ગણ પોતાની સાથ પા. પોતે એ આપ ૧૧૭ તેહની૦ કે ચાલ્યો મહીપતી માતા
બાણી ૧૧૭–૧ પછી પા.મા વધારો–ધરમવંત પીરીધર ધણી, ચોસઠ જોગણી માહી
છે મણી તિહાં૦ પા. ધરણીપત્યે માડ્યુ તાહા ૧૧૮ પછી પા.મા વધારો–નૈવેદ્ય
સમરણ હરસીધીનુ કરૂ, અતરકરણમા આણી પરૂ નૈવેદ્ય કે પા. ફેરફાર ૧૧૮ માહે
પા. બહુ વિધ. એક પા. તાહા ૧૧૯ જ્યાહારે પા. છે મોહોટી ૧૨૦ ક્યા સર્વ૦
પા. સુજને દે છે દુખ દુખ કે તમો સ્યૂ૦ કે સુખથી શું કહુ આજે અમો
કહેવરાવો પા. કહીયે ૧૨૦ પછી પા.મા વધારો–માતાજી સહુ જાણો તમો, તેહેમા

નીચ જાતિ ધાંચણ છોકરી, મેહેંણું દીધું તેહેંની ડોકરીઃ
પંચ ડંડને જિતે જેહ, રમે દ્યુત દંસતીસ્યૂં તેહ. ૧૨૧
તેહ સંઘાથે પાડી હોડિ, માતા પોહોચાડો મનનાં કોડિ,
તેહસ્યૂં દિગ્વિજય હું કરૂં, આપો વંર તે મસ્તક ધરૂં. ૧૨૨

દુહા

તાહેંરે ચંડી ખોલિયાં, એહેંની અમુલક જાતિ,
એહેંમાં પ્રાક્રમ છે ઘણૂં, આગળ જાણસ્યો વાત. ૧૨૩
પંચડંડ જિત્યા તણો, તે કહૂં તમને આજ,
તમો જાઓ ઇંદ્રાસને, રહે તમારી લાજ. ૧૨૪
વેતાલ સંઘાથે પરવરો, માહેંરો તમારે હાથ,
ઇંદ્રાસન શોભા ઘણી, મળસ્યેં સઘલો સાથ. ૧૨૫
કામ કરી ઘેર આવસ્યો, પોહોચસ્યે મનના કોડ,
એ સ્રીને તો જિતસ્યો, જે પાડી છે હોડ. ૧૨૬
છત્ર પામીશ પંચડંડનું, રહેશે જુગમાં વાત,
તુંને કોણ લોપી સકે, જે કરે પુન્યનાં કાજ. ૧૨૭

વરદાન શીશ ચઢાવીયૂં, તેઓ વીર અનૂપ,
પવનવેગે તે પરવર્યા, વીર ને વિક્રમ ભૂપ. ૧૨૮

તે સૂં કહીયે અમો. ૧૨૨ ફા. જિમ મનના. ધરૂં ફા. ધરચૂં. વર ફા. પા. વરદાન. આપો૦ કે. પંચ ડંડ શિર છત્ર જ ધરૂ. ૧૨૨ પછી પા માં વધારોઃ-પંચ ડંડ ધરાવું છત્ર, એહેવું જાહરે આપો ત્રત. ૧૨૩ વાત કે. હિ. ખ્યાત. ૧૨૪ પચ ડંડ કે પા. હિ. પરપંચ. ૧૨૫ રહે પા. તાંહાં રહેસે, ફા. તિહાં મલસ્યે. ૧૨૬ જે૦ કે. હોંસ ધરીને હોડ. ૧૨૭ રહેસે પા. થાસે. તુંજને૦ પા. તુંજને કોયે જીત્યે નહી, એહેને શીવ શક્તિ પુજનનું કામ. વાત કે. હિ. નામ. ૧૨૭ પછી પા.માં વધારોઃ- પુન્યે ગ્રહ પીડે નહી, પુન્યે નાસે પાપ; ત્રીહસ વસ ગ્રહ પુન્ય તણે તેહને તુઠે ઇસ્વર આપ. પુન્યે દુખ વ્યાધી નહી, પુન્યે નહીં મન સોક; પુન્યે સુખ પામે ઘણું, તે મોતીએ પૂરે ચોક ૧૨૮ વેગે કે. હિ. ઘેહેલા. ૧૨૮ તે ફા. તે રાજા પા. પવન

તિહાં ઉછવ છે અતિ ઘણો, શોભા નીતમ હોય,
નાચ કરે દમની તિહાં, રાજા દ્રષ્ટે જોય. ૧૨૯
અચિરજ પામ્યો અતિ ઘણું, (મેં) જેહેંસ્યૂં પાડિ હોડ,
(તે) ઇન્દ્ર આગલ નૃત કરે, ઉરવશીની જોડિ. ૧૩૦
(એ) દમની કોએ દેવતા, નહી માનવનૂં રૂપ,
એ જિતે અચિરજ કસ્યૂં, સંદેહ ભાગો ભૂપ. ૧૩૧
સભા સહુ ભરપૂર છે, તે પાછલ રહ્યો વીર, .
અદષ્ટવિદ્યા રાજા રહ્યો, મનમાં રાખી ધીર. ૧૩૨
રાય ઇન્દ રીઝ્યો ઘણું, દીઠી રમત્ય અપાર,
હેતે પદમની આપિયો, એક અમૂલક હાર. ૧૩૩

ચોપાઈ

પાછળ હાથ દમનીઈં કર્યો, તે વૈતાલે કરમાં ધર્યો.
લીધો હાર ન જાણે કોય, રહ્યા દેવ સહુ દ્રષ્ટે જોય. ૧૩૪
બીજી રમતે આપ્યાં પાન, દીધાં પદમનીને માન,
આપ્યાં પાછલે હાથે કરી, તે વૈતાલે લીધાં હરી. ૧૩૫
પછે કાનની લીધી ઝાલ્ય, એહેવો વીર મોટો વૈતાલ.
પછે પગનૂં લીધૂં જેર, દમનીને નિદ્રાની ઘેર. ૧૩૬
ઉગ્યો સૂર, ઉઠી સભાય, સહુકો કરી આપે વિદાય;
નવિ જાણે દમની તે પેર, પ્રભાતે આવિ નિજ ઘેર. ૧૩૭

પેહેલા બે પરવરયા. પત્તન૦–૧૩૦ ફા ઇન્દ્રને, પા ઇન્દ્રાસનમાં. નૃત કે. અને હિ. નૃત્ય, પા. તપ. ૧૩૨ ભરપૂર છે પા બેઠી જિહાં. ૧૩૩ કે અને હિ. દમનીને, ફા. પદમનીને, પા. દમનીના હાથમાં. ૧૩૪ તે કે. હાર કરમાં કે. વારે. લીધો હાર ન કે. તે દમની ન. સહુ ફા. સર્વ. તે૦ પા. હાર વૈતાલે હેતે હરો. ૧૩૪–૧ પછી પા.માં વધારો:–તે વૈતાલે કરમાં લીધ, કામ પોતાનું પુરણ કીધ. ૧૩૪ પછી પા.માં વધારો–તે દમનીને ખબર નવ પડી, ત્યે વીક્રમરાયેને ચીત્યે ચઢી. ૧૩૫ દીધાં૦–કે. પામી દમની મનથી માન; હિ. દીધાં ઇંદ્રે દમનીને માન; પા. ઇન્દ્રે દીધાં છે બહુ માન. ૧૩૬ પા. નીદ્રાની આવી ઘેર. ૧૩૭ કરી આપે વિદાય કે. સ્વસ્થાનકે જાય. સહુ૦ પા. આપ આપણે મંદીર જાયે. ૧૩૭ નિજ ફા. પોતાને. ૧૩૭–૨ થી

દીધાં માન તે મનસ્યૂં ગમ્યાં, વિક્રમરાજ સુરપતિને નમ્યાઃ
જાઓ વળી કામે આવજો, વીર વેતાલ સાથે કહાવજો. ૧૩૮

પ્રણામ કરીને દીખ જ લીધ, ઉજેણી પ્રયાણ જ કીધ.
મેહેલ મધ્યે પ્રયાણ જ કરયૂં, સ્નાન, દાન ને પુણ્ય આચરયૂં. ૧૩૯
આવી બેઠા રાજસભાય, દમનીને ઘેર તેડું જાય.
સેવક મોકલ્યા દમની છે જિહાંઃ જાઓ તેડી લાવો ઇહાં. ૧૪૦

દુહા

કિમ સુખે ઘેર બેસી રહી આપે તું માને પાસ !
રાજા તુઝને જિતસ્યેં, મૂલ ખરીદી દાસ. ૧૪૧
નોહે કામ નાહા તણૂં, પાડિ મોટાંસૂં હોડિ,
બોલ્યાં (છો) બોલ અહંકારના, તાહરા પોહોચે કોડિ. ૧૪૨

ચોપાઈ

બેઠી સુખપાલે તે નારી, આવી રાજાને દરબાર;
દેખી દમનીનૂં શરીર, દષ્ટે દેખી બાવન વીર. ૧૪૩
રાજા મુછે ઘાલી હાથ, બોલ્યો વચન દમનીને સાથઃ
ત્રણ્ય દિવસ રમાડી તુને, તે તો હુંસ હઇયાની મુને. ૧૪૪

---

૧૩૮ એ ત્રણ પક્તિ કે.માં નથી. ૧૩૮ મનસ્યૂં પા. સહુને. ૧૩૮–૧ પછી પા.મા ૧૩૯–૨ છે, માત્ર 'મેહેલ'ને બદલે 'પુર' છે. પ્રણામ૦–કે. પરણ્યો સુરનાયક બહુ પેર, પ્રભાત અધીપતિ આવ્યો ઘેર. ૧૩૯–૨ પા.માં ૧૩૮–૧ પછી હોઇને અહીં નીચેની પક્તિ છેઃ–દેવેદેહેરે પુજન કરૂ, માંન હરસીધ્ય માતાનું ધરૂ. ૧૪૦ સેવક૦– કે. પા. હિ.મા આ પક્તિ નથી. ૧૪૧ બેસી પા. સુઈ. ફા. કરે મુલ–. ૧૪૨ તણું પા. તણાં. મોટાંસૂ પા. રાજાસું. પોહોચે કે. હિ. પોહોચાડે તાહારા પા. રાય. ૧૪૩ પા. ફા. ગઈ તે. ફા. સરીર. દેખી૦ હિ.માં આ પંક્તિ નથી; કે. પા. દેખતે દાડી દીત સરીરઃ તે દાડે દીઠા બાવન વીર. ૧૪૪ રાજા પા. મહીપત્ય. ઘાલી કે. પા. હિ. ઘાલ્યો. તે તો૦ કે. પા તેની જોયાની હોંસ છે મુને ૧૪૪ પછી પા.માં વધારેઃ–

ઉલે દા'ડે જોજે તૂં, કહેવી તુને રમાડૂં હું,
તે તાહરી દ્રષ્ટે દેખેશ, તેહનો સદેહ તૂં ન રાખેશ. ૧૪૫

દુહા

તાહરે તે સ્ત્રી જયરી રહેશે હોંસ મન માહિ;
તુમ સરિખા કૈં હારિયા, વલી તૂં હારેશ આંહિ. ૧૪૬

ચોપાઈ

મૂકયો વાદ, બેઠાં બે ઠરી, રમત્ય હતી તે જાહેરી કરી.
જોવા મળ્યૂં છે બાધૂં ગામ, નહિં પગ મેહલ્યાનો ઠામ. ૧૪૭
બેમાં કોનૂં પાણી જસ્યે, જે હશે, તે હવડાં થસ્યે.
ઘડી એક રમતાં જવ થઈ, તાહરે વિક્રમે વાણી કહીઃ ૧૪૮
આજ સ્વપ્નની કહું એક વાત, મેં દીઠી તે કહું સાક્ષાત્;
ઈંદ્રાસનનો જોયો તાછ, તિહા દિઠી તૂ કરતી નાચ. ૧૪૯
ઇન્દ્ર સમીપે બેઠો સાર, હેતે તુજને આપ્યો હાર.
તે સાચી કે જૂઠી વાણી, સાચૂં બોલ્ય તૂ ચતુર સુજાણ. ૧૫૦

થવાયે એહેવી તુ લે ધન્યે, રાજાને છતીને જે.
લેશ માન ન રાખેશ લાજ, જે કરવુ હોયે તે કરજે આજ.

૧૪૫ જોજે તું કે પા જોની એહ તેહનો૰ કે પા નર રાખીશ તેહનો સદેહ ૧૪૫ નું બીજું અને ત્રીજુ પાદ કે પા મા નથી. ૧૪૫ પછી પા મા વધારો – તુજને તો છતીમ્ અમો, ભ્રાંત કસી ન રાખસો તમો ૧૪૬ મી કડી કે પા.મા આમ છે –તારે દમની બોલીયા, સાભલ અનમી રાયે, કૈં સુજથી હારી ગયા, તમ તુ હારી જાયે ૧૪૭ મૂકયો૰ કે પા મુકયો વાદ, બેઠા તે ઠરી, ફ્રા મુકો વાદ બેસો તે ઠરી નહિ૰ કે પા અચરત બોને ઠામો ઠામ ૧૪૭ પછી પા નો વધારો– પાગ મહેલવા ન મળે જાન્ય, અતીસે મગટી તેહેને આગ્ય ૧૪૮ ના પહેલા પાદ પછી પા નો વધારો જોરાવરની છત જ થસ્યે, પા 'હોયે' ૧૪૮–૧ પછી પા નો વધારો તે તો વાત ન જાણે કોયે તાહરે વિક્રમે પા કે કામની સાથે ૧૪૯ તાછ કે હિ તાચ મે૰ કે પા સુભ નયને દીઠ્ સાક્ષાત તિહા૰ પા નારી એક કરતીતી નાચ ૧૫૦ ઇન્દ્ર૰ કે પા રીઝો સૂરપત તુજસુ(પા તેસૂ) સાર,

તાહેરે દમની ઝાંખી થઈ: જૂઠી વાત રાજા તેં કહી.
આલપંપાલ સપનું તે હોય, તે સાચું રખે માંનો કોય. ૧૫૧
તાહેરે અલક્ષ આપ્યો હાર, દિઠો દમનીઈં ન લાગી વાર.
માનભંગ થઈ જેટલે, ચૂંકિ દાયો દેતાં તેટલે. ૧૫૨
મનમાં બેઠી અદકી બીત, એક ભાગ રાજાની જિત.
બીજી ઘડીઈં બોલ્યો ભૂપ: સાંભળ દમની! વાત અનૂપ. ૧૫૩
(હું) પાસે બેઠો ઇંદ્ર જ તણે, તું કરે ઉછવ આનંદ ઘણે.
તાહેરે ઇન્દ્રે દીધાં માન, તુજને આપ્યાં બિડાં પાન. ૧૫૪
તે દમની કહે: સર્વે જૂઠું, એણે વાત લેઈ આવ્યા ઉઠ.
પરતક્ષ બિડાં ચાપિયાં, ખીસેથી કાઢી આપિયાં. ૧૫૫
દિઠાં બિડાં મનભંગ જ રહી, તિહાંથી જિત રાજાની થઈ.
ત્રીજી ઘડિઈં બોલ્યો રાજન: કહું વાત તે ધરજો મન. ૧૫૬
હું ગયો, તો ઇંદ્રાસન ભણી, તિહાં બેઠો સુરનાયક ધણી;
તાહેરી રમત્ય દીઠી તે ઘડી, ઝાલ કાનની તાહેરી પડી. ૧૫૭

હિ. ઇન્દ્ર સમીપ બેઠો તો હું સાર. તુજને ફા. કરી તુને. બોલ્ય પા. મ્હેલ્યે. ૧૫૦-૧ પછી પા.માં વધારો:-ઈન્દ્રાસન પદમી છે જ્યંહે, દીઠો નાચ વારીએ તાંહે. ૧૫૧ તેં પા. તમો સપનું પા. સમણું, રખે માંનો પા. માને નહીં. ૧૫૨ પરતક્ષ કે. પરતગ. આપ્યો પા. ચાલો. ૧૫૩ બેઠી પા. પેઠી. કે. હિ. લીત, ફા. ચીત. એક૦ પા. ફા. એક ભાગ થઇ રાજાની જીત. દમની પા. નારી. ૧૫૪ ફા. તિહાં તું. ફા. કરે પા. કરતી. ૧૫૪-૧ પછી પા.માં વધારો:-

નરત વાંહા રૂડી રીત્યે કરે, આપી પાછી ઇં વાંહાં ફરે.
ઇન્દ્ર તો નરત જોઈ રહ્યા, દલમાં રીઝી સુખીયા થયા.

૧૫૪-૨ તુજને પા. બોલાવીને. ૧૫૪ પછી પા. માં વધારો:-દીઠાં પાનને ઝાંખી થઈ, હા દેતામાં ભૂલી ગઈ. ૧૫૫ મી કડી કે.માં નથી. ૧૫૫ એણે૦ ફા. એહ વાત લઇ હઠો છે સુખ. એ બે પા. અવળી. ૧૫૨ હિ.નો પાઠ લીધો છે. ૧૫૬ દિઠાં૦ કે. દીઠાં પાન ઝાંખી થઈ ગઈ, વિભક્ર (વિહ્વલ) હા દેતાંમાં થઈ. ૧૫૬-૧ પછી પા. કે. માં વધારો. બે ભાગે જીતો તે રાયે, વીમાંસણ વનીતાને થાયે. પા. કે. માં ૧૫૬-૨ અને ૧૫૭-૧ નાં પાદ ઉલટાંસુલટાં થયાથી કંઇક શબ્દ-

તે આવી માહેરા હાથમાં, મેં લીધી તે સહુ સાથમાં.
દમની કહે તે જૂઠી પેર, ઝાલ ઉતારી મેહલી ઘેર. ૧૫૮
રાજા કહે તૂ સાચી હોય, ઝાલ ઊનખી દ્રષ્ટે જોય.
તાહેરે ઝાંખી થઈ તે નારિ, તેટવે હાસ્ય થઈ તે ઠારિ. ૧૫૯

દુહા

એ કિહાથી ઈંદ્રાસને, લાગ્યો ખરા ઈંધાણ;
પડી વિમાસણ અતિ ઘણી, થયૂ વિવલ મન પ્રાણ. ૧૬૦
કહે રાજા સુણ્ય કામની! સ્યો મન વિચારે ફેર?
આભૂષણ તાહેરૂ કિહા ગયૂ, ડાબા પગનૂ જેર. ૧૬૧
સ્રી કહે મેહેલૂ ઘર વિષે, (પણ) પડી પેટમા ફાલ;
હસીને વળતા બોલિયા, વિક્રમ તેણે કાલ. ૧૬૨
(તૂ) નૃત્ય કરતી ઈંદ્રાસને, અમો દષ્ટે જોય,
તિહા નેઉર લીધૂ અમો, અન્ય ન જાણે કોય. ૧૬૩
[મૂક્યું જેર પગ આગલે, નરમ થઈ તે નાર,]
પાણીથી થઈ પાતલી, ચૂકી તેણે ઠાર.
પછે તે પાસા નાખિયા, ધ્રુજે થર થર હાથ;
દા દેતા ચૂકી ગઈ, હસી પડ્યો સહુ સાથ. ૧૬૪

ફેર જણાય છે ૧૫૭ તાહરી૦ પા૦ કે જોતા સો તેણી ઘડી, ૧૫૯ ઝાલ૦–કે પા૦ આપી ઝાલ પરગટ હું જોયે તેટલે પા૦ ત્રીજી ૧૬૦ થયું૦–કે પરવશ પડીરો પ્રાણ ૧૬૦–૧ પછી પા૦ મા વધારે—

પરવશ મન એહેનું થયું, ન રહ્યું ઠેકાણે મન,
ધીરજ તો તાહા નવ રહી, એહવો વીક્રમસેન રાજન

૧૬૨ હસીને૦–કે મન હસી મહીપત વદે તરફડી સૂ તતકાલ ૧૬૩ આ કડી કે મા નથી, ૧૬૩ [ ] પછી આ કડી કે પા૦ હિ૦ મા છે, સદર્ભ માટે જરૂરી છે ૧૬૪ ધ્રુજે પા૦ ધ્રુજે દા૦–કે પા૦ હારી હારી સહુ કહે આની પછી પા૦ મા વધારે—

તે વેલા તે હાથનુ, પોતે વીક્રમરાયે,
ઓસીઆની નારી થઈ, ધરી ગઈ મન માય

વાગી હાક હાલ્યા તણી જિત્યો વિક્રમ વીર;
પ્રતાપ છે એ માતનો, રાખ્યૂં સેવક(નું) નીર. ૧૬૫
વાજાં વાગ્યાં જિતનાં, ગડગડિયાં નિશાણ;
હારિ દમની સહુ દેખતાં, જિત્યો વીર સુજાણ. ૧૬૬
ગાંધ્રવ વિહવા સહી કર્યો, ક્ષણૂં ન લાગી વાર,
તે નારિયે વિક્રમ વર્યો, શોભાનો નહિ પાર. ૧૬૭

સાસુને વિક્રમ કહે, જોડિને બે હાથ:
વાત કહો પંચ ડંડની, જે બોલ્યાં મુઝ સાથ. ૧૬૮
સ્ત્રી કહે સજ્જ થાયો રાયજી! ધીરવીર મહા થાઉ;
પ્રથમ હું કહું તે કરો, કુંકણ દેશમાં જાઉ. ૧૬૯
ધ્યાન ધરે ફરસુરામજિ, સોપારા ગઢ ગામ;
તેહેમાં વિપ્ર એક વેદિયો, સોમેશરમા જેહેનૂં નામ. ૧૭૦
રહેજો વાસો ધરે તેહેને, જોજો તે એંધાણ;
સ્ત્રી- ઉમયાદે તેહને, ચતુરા ચતુર સુજાણ. ૧૭૧
ચરચા જોઇને આવજો, ગામ ઠામ ઘર તેહ,
જાગસ્યો તો તો જીવસ્યો, ઉંઘસ્યો તો ખોસ્યો દેહ. ૧૭૨

---

૧૬૫ વિક્રમ કે. પા વડહથ. પ્રતાપ૦-કે. પા. પ્રતાપ પુન પોતાથકી રાખે નારાયણ નીર. ૧૬૬ વાજાં પા જાંગીર, સહુ દેખતાં પા. દેોડથી. ૧૬૫ પછી પા. માં વધારોઃ—

પરતાપ આજે માતનો, સેવકનું રાખું નામ;
હાથ હરસીધ માતા તણો, કરૂ વીક્રમનું કામ.

૧૬૯ થાઉ, કે. થાયો, હિ થાઓ. જાઉ કે. જાયો, હિ. જાઓ. કહે૦-કે. પા. સોડો આપે સજ્જ થઈ, ધીર વીર દ્રડ થાયો. પ્રથમ૦ પા. પરથમ કહું છું એટલૂં. ૧૭૦ સોમ. કે. પા. હિ. શીવ. ૧૭૧ તે પા. તેહેનો. ઉમયાદે કે. પા. હિ. ઉમાદે. ચતુરા પા. ત્યે છે. ૧૭૨ જોઇને૦ પા. જોજો તે ઘર તણી.

(૧. ઊડણ ડંડની પ્રાપ્તિની વાત)

ચોપાઈ -

મહારાજા મન માન્યૂં સાચ, જે બોલી સાસુજી વાચ;
વડા વજીરને સુંપ્યૂં રાજ્ય, ચાલ્યો કુંકણ જોવા કાજ. ૧૭૩
વૈતાલ સાથે તેજો વીર, ચાલ્યો પંથ રાખીને ધીર.
દિવસ નિશા હિંડંતે થયો, થોડે દિવસે કુંકણ ગયો. ૧૭૪
દિઠું નગર ઘણો ઉલ્લાદ, તિહાં દિઠો શિવનો પરસાદ,
કરયૂં સ્નાન પોતે રાજાન, ધરયૂં શિવશક્તિનું ધ્યાન. ૧૭૫
પૂજારાને (આપિ) મોહર જ સાત, કર જોડિને પૂછી વાતઃ
શિવશર્મા બ્રાહ્મણનું નામ, કહો (ભાઈ!) રહે છે કોણે ઠામ? ૧૭૬
પૂજારો કહેઃ બ્રાહ્મણ ઘણા, કાણા, કોચા, દેહદામણા;
શિવશર્માની નહિ કાંઈ મણા, ઉંચા, નીચા ને વામણા. ૧૭૭
કાંઈ ઇધાણ તેહેંનૂં જો હોય, તેહ વિના નવિ જાણે કોય.
હા ભાઈ! એક ઇધાણ તે સાર, ઉમયાદે છે તેહેંની નારિ. ૧૭૮
જાઓ ડાબી પોળે નીશાળ, બેઠા ઘેર ભણાવે બાલ;
શીતળ છાયાને કારણે, વૃક્ષ આંબલીનૂં છે બારણે. ૧૭૯

---

૧૭૪ પછી પા.માં વધારો.–મન ધડ પોતાનું રાખે રાયે, કુંકણ દેશમાં ચાલો જાયે. દિવસ૦ કે. પા અનેક દિવસ હીંડતે થયા, કાંડ ધરી કુંકણમાં ગયા. ૧૭૫ કરયૂં૦ કે. હરખો મહીપતી પોતે મન, પ્રીતે કીધૂં પરીબ્રહ્મ પુજન. કરયૂં પા. ભાવે. ફ્રા. સર્વ શિવ, ૧૭૫-૧ પછી પા મા વધારોઃ-હરખો મંન પોત્યે મહીપતી, આણંદ ઘણો ને રૂડી રતી. ૧૭૫ પછી પા.મા વધારો–પ્રીતે ધરીને પુરણ કરી, પરદખણા ભાવેથી ફરી. ૧૭૬ પૂજારાને૦ કે.મા આ પક્તિ નથી ૧૭૬-૧ પછી પા.નો વધારો.–પુજારીને ઉપનો છે નેહ, ભાનુ એહેના મનનો સદેહ ૧૭૭ નહી કાંઈ કે. પા સી છે. ૧૭૭ પછી પા.માં વધારો—

કુંલાં પોડા તો અતી સાર, ઠુઠા, કુબડા અપરમપાર;
જાડા પાતલા અતી અનેક, રીવ સરમાની વીવીધ વવેક

૧૭૮ જાણે પા. મીછે. હા ભાઇ૦ કે. પા. સુભ ઇંધાણ રાખું છે સાર. ઉમયા દે૦ કે. હિ. ઉમાદે પડાણી ઘરની નાર. ૧૭૯ જાઓ પા જાયો. ઘેર પા.

તેહેનું વચન હઇડામાં ધરી, લઘુલાધવી વિદ્યા કરી;
નાહાનૂ સરીખૂ કીધૂ રૂપ, શિવશમાં ઘેર આવ્યો ભૂપ. ૧૮૦
ડડવત ગુરૂજીને કર્યો, ચરણે જઈને મુસ્તક ધર્યો
વિદ્યા ભણવા આવ્યા અમો, કૃપા કરી રાખોજી તમો. ૧૮૧
ગોરાણી બાહેર નિસરી, રાજા જોયો દ્રષ્ટે ભરી,
આનંદ અધિકો તેહને થાય, હેત કરી રાખ્યો ઘર માહિ. ૧૮૨
વિદ્યાર્થી ઘર માહેરે ઘણા, તમો ભણો ઇહા શી છે મણા ?
માનૂભાવ મોટા તે ઋષિ, વિદ્યાર્થી તિહા થાયે સુખી. ૧૮૩
ગોરાણી કરે હેત જ ઘણા, આપે સાકરિયા, ધાણી ચણા,
ઉદરનો જેહેવો હોઈ તન, તેહેંથી અધિકૂ રાખે મન. ૧૮૪
બાસઠ પેહેલા નાના તન, ત્રેસઠમો વિક્રમ રાજન,
રમે જમે ને મનસ્યૂ મુહે, રાતિ દિવસ નિશ ચરચા જુઈ. ૧૮૫

એક દિવસ ગઈ મધ્ય રાતિ, સૂતા સહુકો જાતે જાત,
સહુ કોને છે ધારણ્ય ઘણું, જાગે હઇડૂં વિક્રમ તણું. ૧૮૬

વીપ બેઠા૦ હિ બેઠા ભણે બ્રામણના બાલ છાયા ફ્રા. કાયા ૧૭૯–૧ પછી પા નો વધારો–સરખા સમાણા બે છે તેહ, એ વાતમાં તો નહી સદેહ. ૧૭૯ પછી પા મા વધારો–તે આમલી પોલી છે ઘણૂ, વરષ મોહોટૂ અતીરયે ઘણુ ૧૮૦–૧ પછી પા મા વધારો–રાજવસી રડીયાલો દેહ, દેવ સરીષો તેહેની દેહ ૧૮૧ ગુરૂજીને ફ્રા. ગુરૂજીને પા. કરણાયે ચરણે૦ પા. ચરણામૃત લેઈ મુસ્તગ ધરયો ૧૮૧–૧ પછી પા મા વધારો–ગુરૂ કેરે ચરણે નમો, કરા બોલ તે મનમા ગયો પા. આવ્યા છું રાખોજી પા. ભણાવ્યો ૧૮૧ પછી પા મા વધારો–એટલે ગોરાણી આવ્યા બાહાર, વીદ્યારથીનો જોયો ક્ષાલ રાજા૦ કે પા. જોયો વિદ્યારથી તેહને થાય કે સહુને થયો અધિકો પા. ઘણેરો હેત૦ કે રીઝીને રાજા તાહા રહો ૧૮૨ પછી પા મા વધારો–હરખ ઘણેરો સહુને થયો, રાજા પોત્યે તો ત્યાહા, રહ્યો ૧૮૩ પછી પા મા વધારો–તમો ભણો ને રૂડી પેર, તમ ઉપર અમારી મેહેર ફ્રા. વિદ્યાર્થી જાય તિહા થાય સુખી. થાયે પા. થયો ઘેર. ૧૮૪ કરે પા. નૂ ઘણા પા. ઘણુ, આપે૦ પા. દુધ સાકર તિહા ગહરી તણુ ૧૮૫ ને૦ પા. ભણે ને સૂરે ૧૮૬ ફ્રા. પા. ગઈ છે સહુ કોને૦ પા. સહુ કોને નીદ્રા આવી ઘણી, જાગ્યો એકલ્યો ઉજેણધણી

ઉઠયાં ઉમયાદે પરચંડ, લીધો ઘરમાંથી એક ડંડ,
નિકલી બાહેર રાખી મન ધીર, તે તો દેખે વિક્રમ વીર. ૧૮૭
અરૂં પરૂં જોયૂં અધ ઘડી, વૃક્ષ આંબલી ઉપરિ ચઢી;
આંબલીને થડ પહોલિ ગુફાય, તેહમાં જૈને પેઠો રાય. ૧૮૮
ચઢી ઉંચી ઉમયાદિ નારિ, ડંડના કીધા ત્રણ પ્રહાર;
ઉડિઉડિ કહે મુખથી વલી, એટલે વૃક્ષ આંબલી ઊલલી. ૧૮૯
ઉપરિ ઉમયાદે, હેઠો રાય, સો જોજન સુધી તે જાય;
તિહાં એક મોટૂં (છે) મસાણ, તિહાં ગઈ નારી ચતુર સુજાણ. ૧૯૦
ભૂત, પ્રેત, અગ્નિ દવ બળે, સિદ્ધ લક્ષ ચોરાશી મળે;
બાવન વીર, ચોસઠિ યોગણી, વર એક લે એક ભોગણી. ૧૯૧

---

૧૮૭ દેખે કે. પા. હિ. દીઠું. ૧૮૭ પછી પા.માં વધારોઃ–માઝમ રાત્ય ને જાત્યે નાર, કંમ નીકલી એકલી એ બાહાર. ૧૮૮ ઉપરી પા. ની ટાચે. તેહમાં૦ પા. અદ્રષ્ટ થઇ તાંહાં પેઠો રાયે. તેહમાં કે. અધર. ૧૮૮ પછી પા.માં વધારોઃ—

તેહમાં બેઠો વીક્રમ વીર, હેઉ આપ રાખી મન ધીર;
ગુફામાં છાના બેસી રહ્યા, તે સમાચાર કાહોને નવ થયા.

૧૮૯ ઉંચી પા. ઝાડ. કહે પા. કહું. ૧૮૯ વૃક્ષ કે. પા. હિ. વરખ. એટલે૦ કે. પા. હિ. ગયુ (પા. ઉડું) વરખ બાંધું ઉલસી. ૧૯૦ ત્રીજા પાદ પછી પા. કે. નો વધારોઃ–સઘલી ભુતાવલનું ઠાંણ. ૧૯૦ પછી કે. પા. નો વધારોઃ—

બીજાના તો જાયે પ્રાણ,
ત્યાંહાં તો નીત્યે ભડકા બલ્યે, કારણ તેહેનું કો નવ કલ્પે.

૧૯૧ અગ્નિ દવ પા. અગનીમાં. બળે પા મલે. લક્ષ પા તેહેમાં ૧૯૧–૧ પછી પા. માં વધારોઃ–

ભૈરવ તાંહાં અતી અપરમપાર, કૈં જણને દેતા બહુ માર.
અષ્ટસીદ્ધ નવનીધ નાથ, એકાદશ રુદ્ર તો તેહને સાથ.

૧૯૧–૨ વર૦ પા. કો. હિ વરદાંન દે એક સેં એક ભોગણી; કે. પા. બારે ભોગ તણી ભોગણી. ૧૯૧ પછી પા. કે. નો વધારોઃ—

ચોસઠ જેયે (પા. બેઠી) ચામુંડા જાહે, દેવ દુદભી વાજે તાંહે;
તે ઠેકાણે શોભા હોયે, વરણુવ કરી સકે નહી કોયે.

ઉમયાદેઇ કર્યો જુહાર, મળ્યાં જોગણી ન લાગી વાર.
ઉમયાદે તિહાં જઈને રહે, જૂઠી જૂઠી સહુકો કહે. ૧૯૨
તું સાચી ન પડી એક દિશ, દુઃખાડવા આવે છે શીશ. ૧૯૩

દુહા

કહે ઉમયાદેઃ જોગણી! સાચી કહું હું આજ,
ચોસઠમો આવી મળ્યો, થયું આપણું કાજ. ૧૯૪
બાસઠ તો પહેલાં હતા, ત્રેસઠમો માહેરો કંથ,
ચોસઠમો એક આવિયો, આનંદ ઉપનો અંગ. ૧૯૫
બત્રીસ લક્ષણો નવિ મળે, તો શી કરૂં હું પેર?
આપું ભોગ તમને હવે, ચોસઠ છે મુજ ઘેર. ૧૯૬
તમે કહો તિમ હું કરૂં, જિમ ટલે આપણો રોગ;
મને કરો તમે યોગણી, લ્યો ચોસઠનો ભોગ. ૧૯૭

ચોપાઈ

હરખ્યાં જોગણી તેહને પાસઃ ઉમયાદે તુજને શાબાશ!
અમો કહું તે મનમાં ધરો, ચૌદસિએ નૈવેદ જ કરો. ૧૯૮

---

૧૯૨ મી કડી કે પા. માં આમ છેઃ—

જુહાર જુહાર ઉમયા દે, જહે, સહુ જોગણી સાંભળવા રહે;

(પા. માં વધુ.-ઉમયાદે જુહાર કરે પૈ સાર, મલી જોગણી તેણે ઠાર.)

જુઠી જુઠી સહુ કોપે કહી, ઉમયાદે હેઠી ઉતરી.

૧૯૩ છે પા. કાઢાડી. ૧૯૪ પા. ફા. કહે ઉમયાદે સુણો જોગણી. હું પા. હું. ફા. તેણે થયું. કે. પા. હિ. સરો. કે. પા. હિ. આપણું. ૧૯૫ કે. ઉપનું. અંગ કે. ચીત, પા. ચંત. એક૦ પા. આવી મળ્યો. ૧૯૬ કરે હું પા. કરીયે. આપું૦ ફા. આપું ભોગ હું તમને હવે, થયા ચોસઠ માહરે ઘરે; પા. આપું ભોગ બત્રા-નીયો. ૧૯૭ ફા. તમે લ્યો ચોસઠ પુરૂષનો ભોગ. મને૦ કે પા. મુજને કરો તમે જોગણી, ભર ભરપુર ભોગ. ૧૯૭ પછી પા.મા વધારેઃ—

મળ્યો જોગ ચોસઠ તણો, ઠીક બન્યો તે કામ;
સંજોગ કરૂ વીજોગનો, થયું સરવ લે કામ.૦

૧૯૮ તેહને પા. પ્રીત્યે. પા. ફા. ચૌદસિને દિવસ.

વડા, ખાકલા, લાડુ, ખીર, કરો પાક મન આણી ધીર.
ચોસઠેને સ્નાન કરાવજો, પાસે પાસે બેસારજો ૧૯૯
કણેર તણા કડ ધાનો હાર, સિંદુર તિલક કરો તે ઠાર,
ભાણા માહે ભરજો ખડ, હાથથી હેઠો મૂકો ડડ. ૨૦૦
તે પાછળ પ્રદક્ષણા કરો, અહો અહો મુખ વાણી કહો.
પછે ઝાડજો બેહુ હાથ, કહીઈ ભોગ ભવાની માત ! ૨૦૧
અમો હુકારો દેઈસ્યૂ, એક એક વેંહચી લેઈસ્યૂ,
આવ્યા અમો પાછા નહીફરૂ, પુરુષ ન(હિ) તો તુનેભક્ષ જ કરૂ. ૨૦૨
એહેની તેણે લીધી શીખ, ઉમયાદે મન નાણી બીક;
થઈ વીદાય માગીને આડ, ચડી આબની કેરે ઝાડ, ૨૦૩
એક ઘડીમા આવી ઘેર, વિક્રમે નિરખી સઘળી પેર.
ઉનરી હેઠી, ઘરમા ગઈ, રાજાને મન ચિંતા થઈ. ૨૦૪

૧૯૮-૧ પછી પા મા વધારો.–
કરો લાપસી, રૂડી સેવ, રોટની દીવડા તે અવસમેવ,
ઘી ગાર તે માહે ધરી, નૈવેદની સામગ્રી ભરી
ભાત દાલ, વડી પૂરણ પાક, બતરીસ રનોઈ સુદર સાક
નૈવે.ની સામગરી સાર, થાલ મરી લાવો તે ઠાર.
આઠમ ચોદસ આગ્યે દન, રીઝે ઘણુ સરવેનું મન
૧૮૯-૨ સ્નાન૦ પા તમો નવરાવજ્યો ૧૯૮ પછી પા મા વધારો.–
ચોસઠને કરાવજ્યો ભોજન, સરવ સામગરી આપો અન
૨૦૦-૧ પછી પા મા વધારો.—
પુજન રૂડી રીત્યે કરો, થાનમાહી સામગ્રી ભરો
ધુપ દીપ નૈવેદે ભરો, આરતી રૂડી રીત્યે કરો
૨૦૦-૨ ફ્રો પછે હાથથી મુકે ડડ ૨૦૧ કરો પા ફરે કહો ફ્રા ફરે. બેહુ પા હેટે ૨૦૧ ના ત્રીજા પાદ પછી પા મા વધારો. પરસન થસે વાહા બોનો નાથ. વાણી બોલીને કહી છે વાત કહીઈ પા ફ્રા મ્હીઇ લેજ્યો ભોગ ભવાની માત' ૨૦૨ એક એક પા એકેકો ભાગ ૨૦૩ પછી પા મા વધારો. ઉડુ ઝાડ ઠેકાણે આવીયું, તે ઉમાદેને મનમા ભાવીયુ ૨૦૪ વિક્રમે પા નરપતે ૨૦૪-૧ પછી

સાસુઈ દેખાડી વાટિ, મોકલ્યો માહેરો ઘડવા ઘાટ,
વેદ્ દુઃખ માહેરી દેહને, ઉગારૂં ત્રેસઠ એહને. ૨૦૫
દીસે આક્રમમાં પરચંડ,' કરામત્ત તે સઘલી ડંડ.
આવે હાથ તો ચોરી લેઊં, નહીતર પ્રાણ આ થાનક દેઊં. ૨૦૬
કરે વિચાર પોતે જેટલે, રવિ ઉદય થયો તેટલે;
શિષ્ય સર્વ સૂતા જાગિયા, ગુરુજીને પાયે લાગિયા. ૨૦૭
સર્વે નાવણ કરવા ગયા, ષટ્કર્મ કરીને સુખિયા થયા.
ગુરુસંગે સુખિયા સહુ સાથ, વિક્રમ કહે જોડી બે હાથઃ ૨૦૮
એક પ્રશ્ન જુયો ઋષિજન! આપણે માથે કાંઈ વિઘન;
જુવો જ્ઞાન વિચારી કરી, મેં સપનામાં જે મન ધરી. ૨૦૯
તાહેરે સહુ કો હસિયા બાળ, માંહોમાંહે દીધી ગાલઃ
આજ કાલનો તું આવિયો, નૌતમ એક ડીંગલ લાવિયો. ૨૧૦

દુહા.

. તાહેરે ગુરુજી બોલિયાઃ તમે ન સમજો કોય,
હા ભાઈ! કહે તું સુઝને, જે સ્વપન તુઝને હોય. ૨૧૧

પા.માં વધારો—વીક્રમે વીચારી જોયું અંસ, ઉમાદે સરવનો કાઢાડે વંસ. ૨૦૪–૨ સઘલ્ે કે. પ્રીછો. ૨૦૫ પા. ફા. ભલી દેખાડી. ૨૦૬ તે પા. છેએ, પા. લેશું. દેશું. પ્રાક્રમમાં કે. હિ. પ્રાક્રમ એહમાં. ચોરી કે. છતી. આવે૦ પા. એ ડંડ તો છતીને લેયું ૨૦૬–૧ પછી પા માં વધારો—એ ડંડ આવે આણે ઠામ, તો ત્રેસઠેનું થાયે કામ. ૨૦૬ પછી પા.માં વધારો—એ ત્રેસઠને ઉગારૂ આપ, ટાળૂ એહનો હું સંતાપ. ૨૦૭ કરે પા. કરો. પા. પોતાને મંન્ય. રવિ૦ પા. થયો પરભાત ને ઉગો દંન. ૨૦૮ પા. સરવે. ષટ્કર્મ કે વીપ્રકરમ. સુખિયા પા. બેઠા. વીક્રમ પા. નરપત. ૨૦૯ કે. જોવો, પા. જુયો. પા. સ્વપન માંહિ. ૨૧૦ ના પહેલા પાદ પછી પા. કે.નો વધારો— સ્વપન એ તો આલપપાલ. બીજા પાદ પછી પા. કે નો વધારો—થયા ક્વાંત સરીસા ધ. ૨૧૦–૨ નૌતમ પા ડાહો. ૨૧૦ પછી પા.માં વધારો—

નૌતમ તેં બનાવી વાત, પરી પોથી બનાવી વાત.
એ વાત તો અમો માની નહી, તમો વાત જે માંડી કહી.

આજથી ચોથે દાહડે, છે ચૌદશનો દિન,
ઉમયાદે નિવેદશે, કરશે ચંડીપૂજન. ૨૧૨
બેસાડી ખંડ પૂરસ્યેં, કંઠ કુસમની માલ,
ભોગ આપશે યોગણી, ચોસઠિનો ખૂટો કાલ. ૨૧૩
બીહના નાસી નવિ જસ્યો, નહિ લેવા દેશે નામ,
હું કહું તિમ કરજો તમો, સરે આપણું કામ. ૨૧૪
નાસૂં ડંડ લઈ અમો, કેડે થાજો વ્રત,
પાછું જોવા જે રહે, તિહાં પામે તે મૃત્યુ. ૨૧૫
રાખી ધીરજ ને રહો, સહુ થાસ્યે કલ્યાણ,
દેખો તો સાચું કહો, નહિ તો કહો અજાણ. ૨૧૬
કો કહે જૂઠું બોલિયો, કો સાચો કહે પાસ;
માન્યો સાચો ગુરુજીઈ, આવ્યો દૃઢ વિશ્વાસ. ૨૧૭
પરપંચ રચિ ઘેર આવિયા, ફીનો આવ્યો મન;
ત્રણ દિવસ ઇમ વહી ગયા, આવ્યો તેરમો દિન. ૨૧૮

તાહરે ઉમયાદે બોલિયાં, સાંભળ ઋષિ મહારાજ !
મેં નૈવેદ્ય જ માનિયું, કહો તે કીજે કાજ. ૨૧૯

---

૨૧૧ પા. કોહો તે તો સુને, ૨૧૨ પા. તો નૈવેદ કરે પા. ભવાનીનો ૨૧૩ પછી ક્રે. પા. નો વધારોઃ–

અત્રીસ લખણા સરત્ર છો (પા. છે), તેણે માનું સત્ય,
ગુરૂ સમેત્ય તે સરવની, કહે તે કરીયે ગત્ય

૨૧૪ બીહતા પા. બીસો. પા. દેયુ. તિમ૦ પા. લે મારગ ચાલજ્યો, તો તો વાસ્યે કામ. ૨૧૫ થાજ્યો પા. આવજો. જે રહે પા. રેસે વિહા૦ પા. તો તો પામસો મરત. ૨૧૬ ને રહો પા. રેહેજો સહુ કહો કે માનજો, પા. કહેજો ૨૧૭ જૂઠું ફા. જૂઠો. આવ્યો પા. કીધો ૨૧૮ પરપચ રચી પા. ક્રે. પરતીમના કરી. ફીનો આવ્યો પા. દેસત પેઠી. આવ્યો ક્રે. બેઠો તેરમો ફા. ક્રે. પા. તેરશનો. ૨૧૯ ૨૧૯ મી ક્રે. હિ. માં છે –

તારે ઉમાદે ઉચ્ચરે, સાંભલ મારા સ્વામી,
માહારે બાધા નૈવેદની કોહો તો કરુ સીર નામી.

ચોપાઈ.

વારૂ કહીને દીધી આશ, સહુને મન દ્રઢ વિશ્વાસ.
દાન પતાગી માપ જ તણી, બીજી સામગ્રી કીધી ઘણી. ૨૨૦
નુંતર્યા સર્વ બ્રાહ્મણના તન, વાહાણામા ચૌદશિનો દિન,
રસોઈ સઘળી થઈ તૈયાર, તેડાવ્યા તે સર્વ કુમાર. ૨૨૧
સર્વે જો તમે બેતો સાથ, વારૂ સકલ્પ મારે હાથ
નાહ્યા સર્વે વિદ્યારથી, ઉભિયા કરે તે કહૂ કથી ૨૨૨
સિંદુર તિલક કર્યા તે સાર, આરોપ્યા કણુયરના હાર
બીસો મા એમ કહે રાજન, પરથમ પ્રાશો પરથક ભોજન ૨૨૩

પાઠ માં ૩પની કડીનું બીજું અને ત્રીજું પાદ સમાન છે ૨૧૯ પછી પા મા વધારો-

વારૂ કરી વીપર રહો, તરપે જાણુ સાચ
મોહોત આવુ માથા પરે, બધો મેલવ્યો તાસ
બાવક તો કુંભ ઘણુ, પુરણુ જાણી પેર,
બલી ઘેર જાવુ નથી, આપ આપણે વેર

૨૨૦ મન પા આવ્યો બીજી પા સરવ. ૨૨૧ રસોઈ૦ પા રસોઈ સામગ્રી કીધી સાર તે સર્વ પા વીમ તણુ. ૨૨૧ પછી પા વધારો

સરવ સામાન કરો તૈયાર, રસોઇ કરતા નવ વાગી વાર,
ભોજનની સજાઇ કરે, વીક્રમ સ્થેન રૂદેમા ધરે

૨૨૨ જો પા મા નથી બેસો પા બેસજો ૨૨૨-૧ પછી કે પા. મા વધારો.

ચોસઠ જોગણીયો સંતોષવી, પૂરણુ પ્રીત્યે તે પોષવી
(પા મા વધુ વની દાન ત્યેહેને આપવુ, થીર કરી ત્યેહેને થાપવુ)
સમજાવ્યા પોતે રાજન, કોયે બીક ન ધરસો મન

૨૨૨ ૨ વિદ્યારથી પા. સારથી કે શુધારથી. ઉભિયા૦ કે હિ. પા. પરનશ છે તે વિદ્યારથી ૨૨૨ પછી પા નો વધારો-કકુમ ચન્દન ચાષા લીધ, પૂજા બહુ વીધ તેહેની કીધ કે મા નીચેનો વધારો-ગુરૂપતનીનુ વચન જ જાય, તો વીદ્યા બલી ભીયા થાય ૨૨૩ આરોપ્યા પા ઘાલ્યા સિંદૂર૦ કે કુકુમ ચન્દન લીંડુરે સાર, ઘાલ્યા કઠ કુસુમના હાર એમ૦ પા કોયે આણે ઠામ પરથમ૦ હિન્નુ પાદ છે ફ્રા પરધન કપટક શ્રી ભોજન પા નહીં લેવાયે તમારૂ નામ ૨૨૩-૨ કે મા નથી. ૨૨૩ પછી પા કે નો વધારો-

ઉમયાદે આવ્યાં, દંડ જ લીધ, જોગણીનૂં આવાહન કીધ;
મેલ્યો દંડ નીચિંત જ થઈ, પ્રદક્ષણા કરવાને ગઈ. ૨૨૪
અહો અહો લેજો સહુ ભોગ, ટાલો જનમ જનમના રોગ. ૨૨૫

દુહા.

એટલે રાજા ઉઠિયો, મારી હાક પ્રચંડ,
નાહો ચેતાડી સર્વને, લીધો ઉડણ દંડ. ૨૨૬
ગુરુ સમેત ઉડાડિયા, પાછુ ન જુઈ કોય.
એટલે આવી યોગણી, કારિમૂ અચરિજ હોય. ૨૨૭
ખાર્ઉ ખાર્ઉ કરતી ઊતરી, નર નવિ દીઠો (તે) ઠાર,
વીંચી ભાગ ચોસઠ કરી, ભક્ષ કરી તે નારિ. ૨૨૮
હાહાકાર સઘલે યથો, કપ્યા તિહાંના લોક,
પાસઠ ખાધા ભવાનીએ, સજ્જન પામ્યા શોક. ૨૨૯

(પા માંજ વધુ– જાણામા મીસા ભોજન, સ્વામી સહીત બેઠા છે જન)
પરથક પરથક તાહા વાતો થાય, દલમા ચેતો વીક્રમ રાય
પચામૃત લાડુ ને ઘ્રત, મીશી પાક સામગ્રી તરત,
કાહાડું કુંકુ વીચમા આણીયા, બતરીસ લખણ જુગતે જાણીયા
ઉમાદે વીચમાં આવીયા, ઉડણ દંડ કરમા લાવીયા.

૨૨૪ ઉમયા૦ પા૦ કે મત્ર હતો તે મુખમા લીધ ૨૨૪–૧ પછી પા૦ મા વધારો.–સમરણ જોગણીઓનુ કરુ, ધાન પોતે રૂદેમા ધરૂ ૨૨૪–૨ ફ્રા૦ હેઠો મેહલ્યો દંડ નીચો થઈ કરવાને ફ્રા૦ દેઈને ૨૨૫ પા૦ અહો ભવાની ટાલો૦ ફ્રા૦ મનવંછિત ટાલજ્યો રોગ. ૨૨૫ પછી પા૦ મા વધારો.–આઠમ ચૌદશ પોહોંડું પરવ, સુપ સરીરે થાજો સરવ ૨૨૬ ફ્રા૦ એટલે તિહાંથી રાજા– ૨૨૭ ઉડાડીયા પા૦ સરવ ઉડીયા ૨૨૭ અચિરજ કે પા૦ કૌતુગ ૨૨૭ પછી પા૦ મા વધારો –

અચરત દીઠુ અતિ ઘણૂ, ન મને માનવ નામ,
જોગણી આવી તે સમે, ઠાવો દીઠો ઠામ

૨૨૮ પા૦ ખાઉ ખાઉ તે ઠાર પા૦ કાએ કરી પા૦ કરા ૨૨૯ તિહાંના પા૦ નગરના સજ્જન ફ્રા૦ ઘરના પા૦ સહુ શોક ૨૨૯–૧ પછી પા૦ મા વધારો —

નાઠા ચોસઠ એક સાસસ્યૂં, ન કર્યો મંન વિચાર;
વાહાણૂં વાઈ જૈ નીસર્યા, તિહાંથી જોજન બાર. ૨૩૦

ચોપાઈ.

થાકા ઘણું, લાગી છે ભૂખ, સર્વે તે પામ્યા બહુ દુઃખ.
નગર સીમાડો આવ્યો એક, સહુ પ્રતે બોલ્યો રાય વિશેક: ૨૩૧

સહુ બેસો ફરીને આંહે, જાઊં એકલો હું ગઢ માંહિ;
રહો ઇહાં, ન તજસ્યો આ ઠાર, ભક્ષ ભોજન લાવું આહાર. ૨૩૨

(૨. અજિત ડંડની વાર્તા)

એહવૂં કહી ગયો તે ગામ, નહી દરવાજે માણુસ નામ;
વળી આઘા જાઈ જિમ વાટિ, તહી માનવી, ઉઘાડાં હાટ. ૨૩૩

ભર્યા માલ ખજાને દ્રવ્ય, મનુષ્ય વિના સુંનૂં છે સર્વ;
હાટ ઉઘાડાં છે તે તણાં, ભર્યાં વસ્ત્ર તેમાં બહુ ઘણાં. ૨૩૪

ઘરઘરનાં ચતા કરે, સરવને થયો સંતાપ,
અરે દૈવ હવે સૂં થશે ? મળીયાં પાંચે પાંચે પાપ.

૨૩૦ ફા. એક સાસસ્યૂં પા. તાંહાં થકી. જોજન૦ પા. ગઉ દસ બાર. ૨૩૧ સર્વે૦ પા. સહુને કષ્ટ પડુ માહા દુખ ફે. સહુ કષ્ટે વેડે માહા દુખ. ૨૩૨ ફા. ફરિને. પા. જયુ. ગઢ પા. નગરી. ૨૩૨-૨ ને બદલે ફે. પા માં આમ છે.—

સરવ ઠારી રોહો આણે ઠાંમ, તો હુ જાઈને જોઇ આવુ ગામ.
(પા. માંન-કરી આવસૂં સહુનું કાંમ)
રહો દુખ ન ધરમો કોયે, ભખ ભોજન કાંઈ લાવું સોયે.
(પા.-ખાવાપીવા લાવું સોયે.)

૨૩૩ નહીં૦ પા. ફે. ઠરી રહ્યા ત્રેસઠ તે ઠામ. ૨૩૩-૧ પછી પા. ફે. નો વધારો.— નહી દરવાજે માણુસ હોયે, સૂનો કામ તાંહા સઘલે જોયે. વળી પા. ચાલ્યો નગર બસ્તી તે વાર. ૨૩૪ છે પા. ફે. ૨૩૪ પછી પા. માં વધારો—

ભરી અમુલક મોંઘી માલ, રાલપે તે નજરે ભાલ,
નાણાંવટી જેવા અનીસાર, વાંહાં ભરા ધનના અપાર.

પારખ, સુખડિયો, સોનાર, હાટ દુકાન છે અપરંપાર;
પોળ, પાડા, પર્રાં ને કોટ, પશુ પંખી માનવની ઓટ. ૨૩૫
અચિરજ પામ્યો અધિકો રાય, જોતો જોતો આઘો જાય;
રાજા ધીર મનથી નવિ ડરે, બીજો કાયર મનમાં મરે. ૨૩૬
જોયૂં નગરનો લીધો પાર, એટલે આવ્યો રાજદરબાર.
પેઠો તે મેહેલામાં અજો, ઉચી અટારી ઉપરિ ચઢ્યો. ૨૩૭
પાથરી છે સેજ્યા એક સાંહ, બેઠી બલાડિ છે તે માંહે.

જોઈ રહ્યો તે તેહેને ભૂપ: "નોહે બલાડી, છો કારણ રૂપ. ૨૩૮
સૂંના મદિરમાં બેસી રહ્યાં, માનવ ઈહાંથી કિહાં ગયાં?
હૂં ઊજેણીપતિ વિક્રમરાય, આવ્યો તાહેરા મેહલા માંહે. ૨૩૯
બોલો કાંઈક વાત જ કહો, આવો સાથે કે સુખે રહો.
(તે) બલાડીઈ સાન જ કરી, કાજલકુંપલી આગળ ધરી. ૨૪૦
તેહેને અંજન કીધૂં જેટલે, નવ જોવન સ્ત્રી થઈ તેટલે.
રાજા કહે; સ્યૂં તાહરૂં નામ? કિમ ઊજડ થયૂં બાધૂં ગામ? ૨૪૧
તાહેરે તે સ્ત્રી બોલી વાતઃ આ નગરમાં થયો ઉતપાત;
માર્યાં દૈત્યે માણસ ઘણાં, નગર ઊજડ થયાં અમ તણાં. ૨૪૨

---

૨૩૫ સુખડિયો ફા. સુખીયો. છ. ૨૩૫–૧ પછી પા. મા વધારો –
અઢારે વરણ તે ન મળે વાસ, સૂના ચહ્‌ટ મોહોટા અવાસ.
સૂના મંદિર માલીયા, સૂના ગોખ મેહેડી જાલીયા.
ઘાંચી મોચી સઈ સુતાર, સૂના મદિર તેહેના ડાર.
ઓટ ફા. ઈંડ. ની ફા નથી ૨૩૬–૨ પા મા.–રાજા ધીરજ રાખી જાયે, કાયર
કેરા ન ટકે પાયે, કે કાયર નીચ્ચે બીજે મરે ૨૩૭ લીધો ફા. લેઈ ૨૩૮–૧ પછી
પા નો વધારો -અચરત દીઠૂં તે અતી ઘણૂં, રાયે સ્વરૂપ જોયું તે તણૂં. ૨૩૮–૨ તેo
પા છે તેહેનૂં રૂપ. ૨૩૯ પા ફા કોહો માનવ– ઇહાંથી પા આ નગરનાં.
૨૩૯–૧ પછી પા.મા ૨૩૮–૨ ની લગભગ પુનરુક્તિ છે ૨૪૦ આવોo પા. સૂખે
કે દુખે આહાં રહો બોલોo કે બોલો કાંઈ હોયે મન દુખ, ઈશ્વર તારી ભાગે ભુખ.
પા. માં ૨૪૦–૧ ઉપરાંત કે વાળા પાઠની પક્તિ પણ છે ફા. સુખ આગળ.
૨૪૧ તેહને પા. આખે. થયૂ પા. છે. ૨૪૨ આo પા. કે. ચદ સેખર છે મદિર

લોક સર્વ તે દુખિયા થયા, કૈં ખાધા, કૈં નાસી ગયા;
મુઝ એકલીને ઝાલી બાંહ, રાખી છૂં કારાગ્રહ માંહ. ૨૪૩
અંજનબલે બલાડી કરે, ચારા અર્થે વનમાં ફરે;
રાત્યે આવે છે આ ઠારિ, બીજે અંજન કરે છે નારી. ૨૪૪
મુઝ ઉપર રાખે છે મંન, જાણે છે પોતાની તંન,
હવડાં આવસે કરતાં વાત, તે કરસ્યે તમારી ઘાત. ૨૪૫
એ પાપી નહિ તમથી ડરે, કાનો માર્યો તે નહી મરે.
એહનૂં બલ તિહાં પ્રચંડ, અજિત એહૅની પાસે ડંડ. ૨૪૬
તે ડંડ વાગે એહને શીશ, તાહૅરે દૈત્ય પડે તે દિસ.
તે ડંડની પૂજા કરે, તે પાછળ પ્રદક્ષણા ફરે. ૨૪૭
મૂકે હેઠો એટલી વાર, તેહને છે એહૅનો આધાર.
લીધી વાત તેહના મન તણી, પછે બોલ્યા અવંતી ધણીઃ ૨૪૮
છાનો રાખ્ય મુને તાહૅરે ઘેર, હૂં કરૂં પાપીની પેર;
સ્ત્રીઈ જોઈ તેહૅની સૂઝ, હામ એક દેખાડ્યો ગુજ. ૨૪૯

વાત; હિ. રાજા તે તો મારો વાત. ઊજડ થયાં કે. ઉજાડાં છે. ૨૪૩ સર્વ પા. કે. હિ. બહુ. કૈં પા. કો. ૨૪૩-૧ પછી પા.માં વધારોઃ—

કો મારા, કો પાડા ધરણ, કૈં જણને પમાડા મરણ;
કૈં જણને મારા કુંટીયા, કૈં જણ તો નાસી છૂટીયા.
કોયે નવ રેહેવાયુ આંહે, દો દસ વેરાઈ ગયા તે તાંહે.

૨૪૪ બલે પા. કરી. ચારા અર્થે પા. ભક્ષ ભોજનને. ૨૪૫ પા. રાખે બહુ. જાણે૦—કે. જેવી પેટની હોયે તંન. ૨૪૫-૧ પછી પા. નો વધારોઃ—

જ્યેહેવી પેટ તણી દીકરી, ચરણે હેત અદકુ મન ધરી.

૨૪૫-૨ તે પા. જોતાં. ૨૪૬ એ૦—કે. તાહારો ડરાવો નહી ડરે. ૨૪૬-૧ પછી પા. માં વધારો-તમારો એ નહીં રાખે ડર, એહેવો જાયે છે જોરાવર. ૨૪૬-૨ કો. તિહાં છે પરચંડ. પા. તો છે-. કો. પાસે છે. ૨૪૭ તાહરે૦ પા. એ પાપી મરસ્યે તે દીસ. ૨૪૭-૧ પછી પા. માં વધારો-દૈતને મારે ડંડનો ઘાયે, તો આખા દેસની આવટ જાયે. ૨૪૮ એહનો પા. ડંડનો. ૨૪૯-૧ પછી પા. નો વધારોઃ-રાજા મુજ ઠેકાણે રહ્યા, સમાચાર કાહોને નવ થયા.

દુહા

અંજન કીધું તેહને, કરી અલાડી ત્યાંહેં;
રાજા જઈ છાનો રહ્યો, ગુહ્યં ઠેકાણા માંહેં. ૨૫૦
એટલે પાપી આવિયો, સ્રી હુતી તે ઠાર,
અંજન કીધું તેહને, પાછી થઈ તે નારિ. ૨૫૧
સ્નાનકર્મ તેણે કરયૂં, પછે કરે સમરણ;
ડંડ હતો જે હાથમાં, તે તો મેહેલ્યો ધરણ. ૨૫૨
પ્રદક્ષણા પોતે કરી, નમીને લાગો પાય,
હિમત્ય રાખી નીસરયો, પોતે વિક્રમરાય. ૨૫૩
ચેત્ય ચેત્ય રાજા કહે, બોલ્યો કરીને રીસ;
ધરી ડંડ ઉપાડિયો, ઝાપટયો તેહેને શીશ. ૨૫૪

ચોપાઈ

તરફડીને પડિયો છે તરત, એક પલકમાં પામ્યો મૃત.
તે વાત ચાલિ દેશ વિદેશ, લોક કરે પછે પુરપ્રવેશ. ૨૫૫
સ્રીનાં ઘેર આવ્યાં માબાપ, ટળ્યા સર્વ લોકોના તાપ;
દુ:ખ ન રહ્યું કેહને ઘર કસ્યૂં, તરત નગર તે આવી વસ્યૂં. ૨૫૬

---

૨૫૦ જઈ પા. તો. ગુહ્ય૦ પા. કે. તેહેના મહિર માંહે. ૨૫૦ પછી પા. માં વધારોઃ—ગુજ ઠેકાણે તે રહો, કોયે ન દેખે દષ; અન્ય કોયે જાણે નહી, કોય ન પામ્યાં લષ. ૨૫૧ પાછી પા. નૌતમ. થઈ તે પા. કીધી. ૨૫૨ કરે પા. કર. ૨૫૩ પા. કરે. લાગે. હીંમત૦–કે. તેહ નરપીને નીસરો, માહા બલીયો જે રાયે. ૨૫૩–૧ પછી પા.માં વધારોઃ—માહા બલીયો માહા પ્રાક્રમી, તેજપુંજ પ્રકાશ; અતલીબલ તે બલી ઘણો, સહુની પુરે આસ. ૨૫૪ બોલ્યો કરીને પા. ઘણું ચઢાવી. ધરી૦ પા. હતો દંડ તે ઝાપટયો. તેહને પા. કે. પાપી કેરે. ૨૫૫ તરફડીને૦ કે. તાહરે ફુટિ પડ્યો છે ત્રત, દૈત્ય તે પામ્યો છે મૃત ૫૫–૧ પછી પા માં, પણ જે કે.મા તેને બદલે કે.માં આ કડી છેઃ—

વાયુવેગે વાત જ ગઈ, ખબર દોહો દેશે તે થઈ,
તરત લોક આવીને વશા,, સૂખ પામ્યા સહુ હેતે રશા.

ત્રેસઠ પોતાના જન, મનવાંછિત પામ્યા ભોજન.
રાજાઈ જાણ્યો વિક્રમરાજ, સર્યાં સર્વના મનનાં કાજ. ૨૫૭
માહરી એ કન્યા લીજિઈં, એોસિકલ સુજને કિજીઈં.
તે કન્યા વિક્રમ રાઈ વરી, કુંકણુ દેશે આવ્યા ફરી. ૨૫૮

પ્રકાશ કરયૂં પોતાનૂં નામ, હરખ્યૂં તિહાં સહુ ગામ.
કુંકણરાઈ મનોહર કરી, પરણાવી પોતે દીકરી. ૨૫૯
પુરોહિતને કન્યા જેહ, ગુરુજીને પરણાવી તેહ;
વિવાર્થી ઘેર મોકલ્યા, કુંકણુથી વલ્યા એકલા. ૨૬૦
ભાગ્યાં દરિદ્ર તે ગુરુજી તણાં, હરખ્યાં માણસ કુંકણ તણાં,
સાથે કન્યા બહુઈ તેડિયો, દંડ લેઈ મારગ એડિયો. ૨૬૧

આવ્યા વિક્રમ ચતુરસુજાણ, હરખે ગડગડિયાં નીશાણ;
મોહલે ઉતારી તે નારિ, શોભા વિવધ બહુ દારોહારિ. ૨૬૨

૨૫૬ પછી પા. માં વધારો.—

દુષ નવ વાપું કોહોને કસૂં, નગર તરત આનીને વસૂં.
સુષ સરીર સહુ કોને થયું, દુષ દોહોનૂં દૂરે ગયું.
સહુ સહુ કોને ઠામે થયાં, પોતાના ગામમાં આવી રહ્યાં.

૨૫૭-૧ પછી પા.માં ત્રેસઠ પામ્યા સાતા થઈ, ચંતા સરવ વેસાની ગઈ. ફા. સર્વે મનનાં પા. અમારા મનનાં. સરયાં૦ કે મન વંછીત થયું કહે કાજ. ૨૫૮ માહરી પા. રાજા. તે૦ કે. તે વનિતાને પ્રીતે વરી. ૨૫૮-૨ ના પહેલા પાદ પછી પા.માં વધારો:-સ્વરૂપે પોતે સુંદરી. કુંકણ૦ પા. તાંહાંથી કુંકણમાં આવીયા. ૨૫૯ હરખ્યૂં૦ ફા. હરખ્યૂં રાજ પ્રધાન સહુગામ; કે. પા. મલવા આવું બાધું ગામ. ૨૫૯-૧ પછી પા.નો વધારો-હરખા રાજા ને પરધાંન, અતી ઘણાં દીધાં છે માન. ૨૫૯ પછી ૨૫૮-૧ મી લીટીની પુનરુક્તિ છે, અને તે પછી આ લીટી છે:-કુંન્યા પરણ્યા વીક્રમ રાયે, કુંકણ દેશમાં આણંદ થાયે. ૨૬૦ કુંકણુથી૦ પા. આપ દેશ આવ્યા એકલા. ૨૬૦ પછી પા.માં:-કુંકણથી ઘેર આવ્યા રાયે, સહુ સજનને હરખ ન માયે. ૨૬૧ માણસ૦-પા. સહુ સહોદર ઘણાં. ૨૬૧-૧ પછી પા.માં:-બ્રેસઠનાં ગયાં દુષ, ભાગી જનમ જનમની ભુખ. ૨૬૨-૨ કે. પા. બે દંડ, બે કન્યા રૂપ, લેઇ આવ્યા હમેણી ભુપ. ૨૬૨ પા. ફા. ઘેર આવ્યા. આ આવ્યા૦

દુહા.

સાસુને ચરણે નમ્યો, પોતે વિક્રમરાય;
ડંડ બે જિતી ગયો, મેહલ્યા જઇને પાય. ૨૬૩

(૩. અભય ડંડની વાર્તા)

ધન વિક્રમ રાજા તમો, ત્રંબાવાટિયે જાઉ;
ચરચા જુવો તે ગામની, મહીસાગરમાં નાહો. ૨૬૪
વચન લેઈ સંચર્યો, મનમાં નાંખિ બીક,
સાથે વીર અભેદ છે, સહુની માગી શીખ. ૨૬૫
પોહોતો ઘડ ત્રંબાવટિ, રાતિ સમે અનૂપ;
અદ્રષ્ટ વિદ્યાઈ કરી, પુરમાં પેંઠો ભૂપ. ૨૬૬
મહીસાગર નાહિ વલ્યો, જોયા ઘાટે ઘાટ,
નગર બાધું તે નરખિયું, ચાલ્યો રાજદ્વાર. ૨૬૭
જોયાં ઘર, પુર મેડિયો, જોયા મેહલ અવાસ;
ચઢ્યો ઊર્ધ્વ અટારિયે, ઓ દીઠી બે પાસ. ૨૬૮

કે. ચતુરા લાવે ચતુરસુનાણ. ૨૬૨ ૧ પછી પા. કે.:–ચતુરા આણી રૂડી રીસ, વીક્રમ રાયેની થઈ છે જીત્ય. વિવિધ ફા. પા. સુંદર. ૨૬૨ પછી પા. બહુ વીધ વાધના થાયે ઠાઠ, વીષાંણ કરે છે ચારણ ભાટ. ૨૬૩ સાસુને પા. કે. દમનીને. ગયો પા. દેખાડીયા. ફા. તે મેહેલ્યા. ૨૬૩ પછી પા.માં:–સાસૂ મન રીઝાં ઘણું, હરખા પોતે મંન; જોરાવર જીતે ઘણો, વીક્રમસેન રાજંન અજીત કાહાવ્યો એ અધીપતી, તમને જીતે નહીં કોયે, તમથી સરવે હારસે, જોર કરે જીવ ખોયે. ૨૬૪ ફા. ધનધન. ધન૦ પા. અરે રાયે વીક્રમ સૂણો; કે. ધન અજીત ધરણી પતી. જોઉ પા. કે. જાઓ જુયો કે. જો જો, હિ જુઓ. ૨૬૪–૧ પછી કે. પા. માં બેસે રાજ ત્રંબાવટી, ત્રંબક તેહેનું નામ; ત્રંબકસેન તો બહુ થઈ ગયા, પણ તેહેનું છે એક ગામ. (પા ત્રંબકસેન તેનો ધણી) ૨૬૫ અભેદ કે. અજીત, પા જોરાવરી. સહુની પા. સાસુની. ૨૬૬ અનૂપ પા. તે ભુપ. પુરમાં૦ દીઠું નગર અનુપ. ૨૬૭ નાહી વલ્યો પા. નાહો મહીપતી, ફા. ચાલ્યો મહી સાગરની વાટિ; પા. કે. ગયો રાજ દ્વારની વાટ. ૨૬૮ ઊર્ધ્વ પા. ઉચો.

ત્રિયા વરસ તે તેરની, લક્ષણ ગુણ શુભ રુપ;
તે સ્થાનક થિર થઈ રહ્યા, પોતે વિક્રમ ભૂપ, ૨૬૯
ચરચા જુઈ છે તેહની, નિશા અરધ પોહોર;
સાંઢય ઉપરિ વાહન કરી, આવ્યો દૂત તે ઠોર. ૨૭૦
મેલ્યું ઊંટ તે બારણે, આવ્યો બારિઈ તેહ;
વાટિ જોતી'તિ સ્ત્રી તિહાં, જિમ બપૈયા મેહ. ૨૭૧
ઉભો રાખ્યો બારણે, રહ્યો ક્ષણું એક ઠામ;
એટલે પોપટ આવિયો, વિદ્યાવિશારદ નામ. ૨૭૨
કાગળ કોટિ બાંધિયો, આવ્યો સ્ત્રીને પાસ;
પ્રણામ કર્યો તે પોપટે, સ્ત્રીયે દિધિ આશ. ૨૭૩
રાજા વિક્રમ તે જુઈ, પ્રાક્રમ તેહનાં પ્રૌઢ;
પોપટ દિઠા પોતા તણો, થઈ રહ્યો દિગ્મૂઢ. ૨૭૪
કાગળ ઊકેલ્યો કામની, તે વાંચીને જોય;
પાછળ રાજા ઉભો રહ્યો, તે નવિ જાણે કોય. ૨૭૫

સ્વસ્તિ શ્રી ત્રંબાવટી, (શુભ) રતન મંજરી નામ;
લખીતંગ ધાંચણ દમની, વસે ઉજેણી ગામ. ૨૭૬

---

૨૬૯ પછી પા માં ૨૬૯-૨ ની પુનરુક્તિ કરનારી અને વિક્રમનાં ગુણ ગાનારી એક કડી છે. ૨૭૧ મેહેલ્યૂં૦ પા. મેહેલ્યો દૂત તે બારણે. બપૈયા પા. કે. દુરજણ માહે. ૨૭૧ પછી પા માં:-

તે દાહાડે આનંદ ઉપનો, પ્રીત અહકેરી હોયે;
જેમ કોયલ ને અબાવન, ગુજ્યે તેહેનું જોયે.

આ પછી પા કે.માં વધારો.-

તાહારી સાથે આવીયે, બેસો બાહારે ઠામ,
ગરથની બાંધું ગાંઠડી, બીજું તે નહી કામ.

૨૭૨ ફા. તેહને ઉભો, પા. તેહને બેસારો. પા. ફા. એક પોપટ. ફા. તેહનું વિદ્યાવિશારદ, પા. કે. દામોદર તેહનું. ૨૭૩ સ્રીને પા. રતનમંજરી. ૨૭૩ પછી પા. માં: કોટી કરયાંણુ તાહારૂં પલે, જગને કોડન વીશ, ભ્રમિત તેજ તપો ઘણું, એહેવી દીધી આશીશ. ૨૭૫ તે પા. તેહને. જાણે પા. દેખે. ૨૭૬ ફા, બે વતે

સમાચોર એક પ્રીછજો, પાડી વિક્રમ(સ્યૂં) હોડિ,
મુજને જીતિ તે વર્યો, લાગી મુજને ખોડિ. ૨૭૭
હોંસ ન પોહોતી આપણી, જે ધારી'તી પેર;
કારાગ્રહ દાખલ પડિ, વિક્રમરાયને ઘેર. ૨૭૮
ભલૂં દારિદ્ર, મૂરખપણું, ભલી વેઠવી ભૂખ;
તેથી અધિકૂં રાજઘર, સ્ત્રી માણુસને દુઃખ. ૨૭૯
વાત કોસ્યૂં થાઈ નહિ, બાહિર નવ જવાઇ,
રૂડૂં ભુંડૂં દેખે નહિ, બારે કારાગ્રહ માંહિ. ૨૮૦
હૂં વચને બાંધી ઇહાં, રહી જોડીને હાથ,
આપણુ રહિઈં એકઠાં, વાત કરું તુઝ સાથ. ૨૮૧
તુઝ ભણિ રાયેંને મોકલ્યો, આવ્યો છે તુઝ પાસ,
તેહને તો વરજો તમો, પોહોંચે મનની આશ. ૨૮૨

ચોપાઈ.

રતનમંજરીઈ વાચ્યૂં પત્ર, વિક્રમ ઉપરથી ચેત્યો ત્રત;
ઉત્તર લખ્યો નારિઈં ઓટ, પાછો બાંધ્યો પોપટ કોટિ. ૨૮૩
તિહાં જઇને કહેજે હાય, રતનમંજરી વરસે રાય.
એહવૂં કહી શુક ચાલ્યો જેટલે, કાગળ કાઢિ નાંખ્યો તેટલે. ૨૮૪
ઘેહલી રાંડ ઘાંચણ્ય છોકરી, તાહેંરે પાપે એહેંને વરી;
માહરું રતનમંજરી નામ, રાખૂં વિક્રમને ગુલામ. ૨૮૫

પા. પાસ. ૨૭૭ પા. ફા. મેં પાડી–. ૨૮૧ બાંધી૦ પા. હારી રહી. ૨૮૨ પછી પા.માંઃ લખનાર નાર પોતા તણી, અચરત પામ્યો એહ, પોપટ પોતાના ઘર તણો, ગ્રહીપત મંન સંદેહ. ૨૮૩ પા. વાંચો. ફા. વિક્રમે. ચેત્યો પા. વાચ્યુ. ફા. પા. તેહનો ઉત્તર. ઓટ પા. ઉટ. ફા. પોપટની. ૨૮૪ ફા. પા. ભાઈ હાય. ૨૮૪ ના પહેલા પાદ પછી પા. માંઃ–કરજો ધરિ તેહેંચ્યો તે નાવે, ચીરતા વાત તે કામે થાવે. ૨૮૫ પા. દીકરી. ફા. તું એહને. રાખૂં૦ કે. નવ રાખું વિક્રમનેય ગુલામ. ૨૮૫ પાછી પા. અમે નવ ઓલખીયે આપ, તું વધારે પોહોરો પરતાપ.

એહેવા કેઈ આવે, કેઈ જાય, વિક્રમ તો તુઝને ગંધાય.
હસી પડી તે સહીયર સાથ, લીધી તાલી બેએ હાથ. ૨૮૬

દાસીને હેઠે મોકલી, ઉપર રહી રાણી એકલી.
આવ્યો, તો જે પહેલો દૂત, તેડ્યો ઘરમાં ભંગડભૂતઃ ૨૮૭
કહો અસુરા કિમ આવિયા ? સમાચાર એ સ્યો લાવિયા ? -
ઘણું સંભારે વિરભ્રમ રાય, ઘડિઘડિ વડસાસો થાઇ. ૨૮૮
તેડે છે તિહાં રાજા આજ, સર્યાં સર્વે આપણાં કાજ.
સ્યાને વાર લગાડો વડી ? ચાઓ શીઘ્ર, ઉઠો આ ઘડી. ૨૮૯
એહવું કહેતાં હરખી નારિ, લીધો માલ બહુ અપરંપાર;
રતન પેટી ને અભય ડંડ, આપ્યો દૂતને તે પરચંડ. ૨૯૦
તે મૂંકો ઊંટ ઉપર જઈ, પછે આપણે એ જઈશું વહી.
સાંઢ્ય ઉપર જૈને તે ધરયૂં, પછે વિક્રમે મન આચરયૂંઃ ૨૯૧
ડંડ લઈ બે નાશી જસ્યે, હાથ ન આવે, શી ગત થશે ?
ડંડ પેટી ઉંટે મૂંકિયો, વલ્યો પાછો મૂરખ ચુકિયો. ૨૯૨
વેતાલગયો તે વસ્ત જહરી, (બારીઈં) રહ્યો વિક્રમ ધીરજ ધરી.
ચેતાવ્યા વિન નવ મારિઈં, ક્ષત્રીધર્મ તે નવિ હારિઈં. ૨૯૩
રાત્ય સમેં કરે છે જોર, લંપટ જાત્ય હરામીખોર.
તાહેરે દૂતને ચઢિ છે રીસ, ગાળો તો દીધી દસ વીસ. ૨૯૪

---

૨૮૬ કેઈ૦ કે પા. કૈં લખ આવે જાયે. ફા. બે જણીયે. લીધી૦ ને બદલે પા. માં-કદાચ વીક્રમ આવે મુજ હાથ. લીધી તાલી બે જણે તરત, માંહોમાંહીમાં સમજ્યા ચરત. મહીપતને બાધૂં માહારે ઘેર, કોયે ન જાણે તેહની પેર. ૨૮૮ અસુરા ફા. અસુરથા, પા. તમો તે. ઘણું૦ પા. કે. માં આ નથી. ૨૮૯ તેડે૦ પા. કે. તમને તેડે નર બહુ આજ. ૨૯૦–૧ પછી પા. માં લીધા ઘરમાંથી સણગાર, બીજો માલ તો અપરમપાર; ઘરેણાં ગાંઠાં લીધાં સરવ, લીધો ઘરમાંથી અનરગળ દરવ. ૨૯૦–૨ અભય પા. અભેદ. ૨૯૧ મૂકો. ફા મુક્યો, પા. જાયો મુકો। ઉંટ પા. સાંઢ. જૈને પા. તો. આચરયૂં પા. વીચારજ કરે. ૨૯૨ લઈ બે પા. પરતાપે. ન ફા. નહિ. ૨૯૩ વેતાલ૦ ફા. બે વસ્ત વેતાળ ગયો તે હરી, વાટીઈ રહ્યો વિક્રમ ધીરજ્ય ધરી. ૨૯૪ ફા. લપટ૦ પા. દુત જાત અસ્ત્રીનો ચોર. તો પા. મોહોડે.

માર્યૂં ખડગ ને લીધા પ્રાણ, પડ્યો વાટિમાં દૂત અજાણ.
પછે દૂતનૂં લીધું રૂપ, સ્ત્રી પાસે આવ્યો તે ભૂપ. ૨૯૫
જો ગમે તો આવો તમો, ચાલો ભોટિ થઇઇ અમો.
ઉઠી નારી તે આગલ થઈ, ઊંટ ઉપરિ બે બેઠાં જઈ. ૨૯૬
બીક ન આણિ કોહની ચંત, બેઠી સાંઢય ને લીધો પંથ.

પૂરવ દેશ હાંકી જ્યાહરે, સ્ત્રી વાત બોલી તાહરે: ૨૯૭
આપણે જાવૂં પશ્ચમ દેશ, પૂરવ કિમ કરો પ્રવેશ?
પશ્ચિમનૂં માહેરે સ્યૂં કામ? હૂં જાણૌં પૂરવ માહેરે ગામ. ૨૯૮
વાંકૂં વચન તે સાથે ધરયૂં, રૂપ પોતાનૂં પરગટ કરું.
રતન પેટી ને ડંડજ ગઈ, તે નારી તો નિરબલ થઈ. ૨૯૯
સ્યૂં નામ તાહેરૂં? તૂં કિહાં રહે? કિહાં લઈ જાય છે મુઝને કહે?

માહેરૂં તો જુહારિ નામ, વસવૂં માહરે માલવ ગામ. ૩૦૦

દુહા.

નિસાસો મૂંકયો નારિઇ, દૈવ ન પોહોંતી આશ;
મનનો માન્યો મૂંકિયો, પડી અજાણ્યા પાસ. ૩૦૧
જુહારી પાસે રિધડી; માંકડ કોટે હાર;
ઘેહેલી માથે બેઢલૂં; છાજે કેતિ વાર. ૩૦૨
ભંગી, વસની ને આલસુ, લંપટ જુહારિ આપ,
એહેવો કંથ હોય જેહને, તેનાં પૂરણ પાપ. ૩૦૩

૨૯૪ પછી પા. માં:–વીક્રમને દેખાડી આંચ, આરૂ તુને લાડા દસ પાંચ. ૨૯૫ વાટિમાં પા. મધવીપર. ૨૯૫ પછી પા. માં:–તેણીયે જાણ્યું દુત આવીયો, અસ્ત્રીના મનમાં ભાવીયો. ૨૯૬ ફ્રા. થૈઇ કે. થાયું. ૨૯૭ ચંત ફ્રા. ચિંત બેઠી પાઃ પેડી. બોલી ફ્રા. બોલ્યાં. હાંકી પા. હાંકે. ૨૯૮ આપણે પા. કે. હિ. આપરણે. પા. કરો છો. હૂં૦ પા. કે. હું તેડી જાયું છું માહરે ગામ. ૨૯૯ પછી પા. કે. માં પેટી જોર, થઈ ગઈ તેહની ચોર. ૩૦૦ પછી પા. કે. માં:–૪૨ કામ આણ્યાંતાં ઘોર,

નમેહેરો, નિદ્રાલુયો, હીન, હીણુ, દેહે રોગ,
એહેવો કંથ જે નારીને, તે સ્ત્રી કેરા ભોગ. ૩૦૪
કાગળ પોપટ લાવિયો, સહિયર લખિયો મર્મ,
તે વિક્રમને નવ વરી, લાગૂં મુઝને કર્મ. ૩૦૫
દેઊં આપ હું તુઝને, અબલા સ્ત્રીની જાતિ,
કિમ લાવ્યો મુને છેતરી ? કરી વિસવાસઈ ઘાત. ૩૦૬

ચોપાઈ

તાહેરે તે બોલ્યો રાજનઃ તાહેરૂં કો ઉપરિ છે મન ?
તિહાં પોહોચાડી દેઊં તુને, સ્યાને રીસ કરો છો મુને ? ૩૦૭
તાહેરૂં જિ મન હોઈ આપ, સત્ય કહે ઓહાયા પાપ. ૩૦૮

દુહો

તાહેરે તે સ્ત્રી બોલિયાંઃ વિક્રમ ઉજેણી ભૂપ,
સકલકલા ગુણ પૂર છે, શ્રીવંત સદા શુભ રૂપ. ૩૦૯

સ્ત્રી માણુસનો હું છું ચોર. ૩૦૧ પા. કે. નિસવાસ અન્તપ્યા પા. જુહારી. પાસ ફ્રા. હાથ. ૩૦૨ રિધરી કે. છિ. વાફડા ફ્રેતી કે. કેટલી ૩૦૩ હોય૦ પા. જેય નારને. તેનાં૦ ફ્રા તેહની સ્ત્રિના પાપ. ૩૦૪ હીન૦ ફ્રા દાન દયા હીણુ રોગ સ્ત્રી પા. ભામની. ૩૦૫ લખિયો ફ્રા. માહરિનો ૩૦૫ પછી પા. કે. નો વધારો–

પરદુખભંજણ, સુખકરણ, બજીત અભેદી આપ,
એહવો પુરૂષ મેં પરહરો, તેણે ભોગવુ પાપ.
નવ ખંડ જેહની નામના, પવિત્ર જેહનો દેહ,
તેહ પુરૂષ મેં પરહરો, તેહનું ફુલ આ (પા. પામી) તેહ
સુરજ દેવ સાખી તમો, નિરમલ તાહારૂં નામ,
મેલો કરજો મહીપતી, કર કામનીનું કામ

૩૦૬ દેઊં૦ પા. હસ્યા આપ દેશું તુને. ૩૦૭ પા. કરે છે. ૩૦૮ પછી પા મા વધારો—એ વાતે નહીં મુને રીસ, સાર કરસે શ્રી જુગદીસ. વીચ દુંમાંહી ઈસર આણીયા, અસ્ત્રીના સતોષ પાણીયા પરદુખભંજણ વીક્રમવીર, અસ્ત્રી માણુસને દીધી ધીર. ૩૦૯ પૂર છે પા. સારખા. ૩૦૯ પછી પા. કે.મા –

જો વચન પાલે તાહરૂં, મેલવ વિક્રમરાય,
સરે અર્થ અમારડો, હઇયડૂં શીતલ થાય. ૩૧૦
તાહરે જુહારિ બોલિયો: સ્યૂં વિક્રમ ઈંધાણુ?
તેહને તૂં કિમ ઉલખે? સાચૂં બોલ્ય સુજાણ. ૩૧૧
પગે પદમ છે તેહને, ઢિંચણ સુધી હાથ,
જમણે હાથે ચક્ર છે, તે પ્રથવીપત્ય નાથ. ૩૧૨

ચોપાઈ

તાહરે વિક્રમ કહેઃ તે અમો, એ ઈંધાણે ઉલખો તમો,
હું ચરચા જોવા આવિયો, તિહાં પોપટ કાગળ લાવિયો. ૩૧૩
તે ઉપરિથી મેં વાંચિયો, પેટી ડંડ તાહરો સાંચિયો.
દૂત હતો તે મેં મારિયો, ચેતાવ્યો સુખથી હારિયો. ૩૧૪
તમને બેસાર્યાં સાંઢયે કરી, લાવ્યો પંથ તમને હું હરી.
એહવૂં સાંભલ્યૂં વચન તે તણું, તેહ સ્રી મનમાં હરખી ઘણૂં. ૩૧૫

રાજરાજેશ્વર ગુણનિધિ, હરસીદ્ધ જેહ હજુર,
તેહને મલવાનૂં મન ઘણૂં, જે નારાયણનૂં નૂર.

૩૧૧ સ્યૂં પા. કાંઇ. વિક્રમ ફા. વિક્રમનૂં ૩૧૨ પછી પા. કે. માં વધારો:—
કમલપત્ર શાં નેત્ર (પા. નેન) છે, તરૂણીવંત છે તેજ;
ચંદ્રવદન. ચંચલ સુધી, નારાયણસૂં (પા. ઉપર) નેહ.
(પા.માંજ— જેહને જોર હરસીદ્ધનું, વૈતાલ સાથે હોયે,
તેહને કો જીતે નહીં, એહ સમો નહીં કોયે.)
છોડો મણિ ગંઠિ થકી, આપો સ્રીને હાથ;
જાણે દીનકર ઉગીયો, દીઠો તે નર નાથ.
પાગે લાગી પદમની, કાહો તમોરૂં નામ,
વીસ વસા વિક્રમ તમો, તેજપુંજ માહા ધામ.
(પા.માંજ— કરજોડી ઉભી રહી, નમીને લાગી પાય,
મહારાજ મેં તમને ઓલખ્યા, તમો તે વીક્રમરાય.

૩૧૩–૧ પછી પા. કે.માં: શાબાશ સાબા ડાહી તમો, તેં કહ્યા તે નર અમો.
હું કે. પા. નગર. ૩૧૫ પંચ પા. હું તો. હરી પા. છેતરી. ૩૧૫]પછી પા.માં. માહારા

જોયાં અંગ તણાં ઈંધાણ, ઊલખ્યો વિક્રમ વીરસુજાણ;
ગાંધર્વવિવાહ વાટે કર્યો, રતન મંજરી રાજા વર્યો. ૩૧૬
ચાલ્યા આવે છે તે વાટ, મનના મેટ્યા સર્વ ઉચાટ.

એ વાત ઇહાંથી રહી, પોપટની તો શી ગતિ થઈ. ૩૧૭

દુહા.

કાગલ રતનમંજરી તણો, લેઈ આવ્યો છે પંથ,
રતનપુર એક આવિયું, તેણે વિચારું ચિંત. ૩૧૮
ઇહાં વસે છે બંધવો, તેહને મળતો જાણ;
તો સુખ મુઝને ઊપજે, દેહમાં શીતલ થાણ. ૩૧૯
મલવા જાણી પરદેશડે, મિત્ર સહોદર કાજ,
તે રહે છે આ વાટિમાં, ભાગું મનની દાઝ. ૩૨૦
એમ વિચારી વસ્યો ગામમાં, મિત્ર મલ્યાની પેર;
તે બાંધ્યો રહે પાંજરે, અમૃત ગણકા ઘેર. ૩૨૧
બાંધવ બાંધ્યો બારણે, વેશ્યા કેરે ત્યામ;
એટલે વિશારદ આવિયો, બાંધવ કેરે ઠામ. ૩૨૨

સમ તાહારું હોયે મંન, તાહાં પોહોચાડું આણે દંન; વચન એહવાં કહાં બે ચાર, નારીએ સત માનું નીરધાર. ૩૧૫ પછી પા. ત્યેં અસ્ત્રીનો ગયો સતાપ, હરખી નારી આપે આપ. ૩૧૬ વિક્રન પા. અધીપત. ૩૧૬–૧ પછી પા. વીક્રમ સેન્ય તે એહનું નામ, કરે નીતવ્યાં બારે કામ, મન તણા મનોરથ થયા, સોક હતા ત્યે સરવે ગયા. ૩૧૬ પછી પા. સમુહુરત સુભ લગને લીધ, સરવ કાજ કરાં છે સીધ. ૩૧૭ તે પા. બ. મેટ્યા હિ. મટયા. ૩૧૮ રતનપૂર૦ હિ. કમલ પુરમાં આવીયો. ૩૧૮–૨ ને બદલે પા.માં અને ૩૧૮–૨ તથા ૩૧૯ ને બદલે કે.માં નીચેનો વધારો–તેણે વીચારી આવતાં, વમાસણ થઈ ચીંત, દીઠું કમલપુર વાટમાં, જુગતે જોતો જાઉં, મલે જો માહરો બંધવો, તો સહેજે સુખીયો થાઉં. પા.માં ૩૧૯ મી કંઇક શબ્દફેરવાળી પુનરુક્તિ કરનારી કડી છે. ૩૨૦ જાણી પા. જવા. વાટિમાં કે. ગામમાં. ૩૨૧ અમૃત કે. હિ. પા. નીલી. ૩૨૧ પછી પા. કમલપુર માંહી આવીયો, બધવ કેરે ઘેર; વાત કરવા વીનોદની, મીલ્યે પુરણ પેર. ૩૨૨ બાંધવ૦–પા. કે. હિ. બાંધું પાંજર બારણે,

દૃષ્ટે દૃષ્ટ એઊ મળ્યા, પોહોતા મનના કોડિ;
ગુઝ કરવા માંડિ પછે, બે બાંધવની જોડ. ૩૨૩
કહે બાંધવા કિમ આવિયા? ગયા'તા કુંણ દેશ?
દુઃખસુખ કહો ભાઈતમ તણું, કિહાં કરયો પરવેશ? ૩૨૪
ઉજ્જેણીપતિ રાજિયો, વિક્રમ બલ બહુ પેરય;
પરણ્યો ધાંચણ છોકરી, રહૂં છૂં તેહને ઘેર. ૩૨૫
કાગળ લેઈ હૂં ગયો, ત્રંબાવટિ જે ગામ,
તે રાજાની બેટડી, રતનમંજરી નામ. ૩૨૬
વિક્રમ રાજા આવિયો, ચરચા જોવા કાજ;
પરદુઃખભંજણ પરવરયો, કરે રામપેર રાજ. ૩૨૭
રતનમંજરી પરણસ્યે, માહરા કાગળ માટ;
તે વાહણું વાઈ આવસ્યે, આખેડાની વાટિ. ૩૨૮
બેસણ રૂડી સાંઢ છ, પેટિ, રતન, પરચંડ,
કન્યા છે તે પદ્મિની, અભય દ્રવ્ય છે ડંડ. ૩૨૯
તે પહેલો હૂં જાણી છૂં ખાઈ વધાઈ વર્ત,
તે દમની મુને આપસ્યે, હાર અમુલખ તર્ત. ૩૩૦
સુખ શાતા ઘણું મુજને, અનંત ઉચ્છવ ચિત,
મલ્યા ભેટ્યા હવે શીખ દ્યો, લિજે અમારો પંથ. ૩૩૧

ગંગારામ તેહેતું નામ. વિશારદ પા કે. હિ. દામોદર. ૩૨૩ પછે પા. તિહાં. બે પા. ગુઝલે, હૂં ગયો પા. નીસરો. ત્રંબાવટિ હિ મહીસાગર. ૩૨૭ પરદુખભંજણ૦ કે. પા. કરે રાજ શ્રીરામનું, મેટો મહીપત મહારાજ. કરે૦ હિ. ચલવે રામનું રાજય. ૩૨૭ પછી પા. પરદુખભંજણ અતી ઘણો, સંકટ ટાલે સુલ; સજનને સરણે રખે, પાપીને દે છે સુલ. ૩૨૮ આખેડાની૦ હિ. કે. પા. આ ગામ બાગોલની વાટ. ૩૨૯ બેસણ૦ પા. સુભ અસવારી સાડની. દ્રવ્ય પા. અભીત. છે કે. તો. ૩૩૦ જાણી છૂં પા. નીસરો. ખાઈ કે. પા. ખાયૂ. ૩૩૧ ઘણું મુજને પા. ઘણું ઉપનું, કે. છે અતી ઘણી. અનંત પા. આનંદ શીખ દ્યો પા. સુખ થયું. ૩૩૧ પછી પા. રૂડી રીયે સુખ ઘણું, દુખ નહી માહારે લગાર, ઉતાવલા અમો તાહા જસું,

ચોપાઈ

વારૂ કહી તે થયો વિદાય, એક એકની કહી કથાય.
પોપટે જે વચન જ કહ્યું, અમૃત ગુણકાઈ સર્વે લહ્યું: ૩૩૨
સુણી વાત તે માહેરી ભાગ્ય, એહવો હું કિહાં પામું લાગ ?
પરપંચ કરૂં હું રૂડી પેર, પેટિ પદમની લાવૂં ઘેર. ૩૩૩
એહવો મનમાં ધરિયો ઘાટ, જૈ બેઠી રોકીને વાટ.
આતુરકાલ થયો જેટલે, આવતી સાંઢય દિઠી તેટલે. ૩૩૪
હેઠાં ઊતરયા નર ને નારિ, તેણે મનમાં કર્યો વિચારઃ
ગામ થકી ખાવા લીજીઈ, પછે પંથ કારજ કીજીઈ. ૩૩૫
વિક્રમ ગયા તે ગામ જ માંહ, સાંઢિ નારિ બે રહી છે તાંહ.
એટલે આવી ગુણિકા પાસ, મળિ ભેટિને દીધિ આશ. ૩૩૬
માહરે તાહરે અધિકૂં હેજ, હૂં માસી ને તું ભાણેજ;
તું સગી બહેનની છે દિકરી, ભલૂં થયૂં વિક્રમને વરી. ૩૩૭
વિક્રમ ઊતરયા મારે ઘેર, તુને તેડવા આવિ પેર.
તેહેનૂં કપટ તો નવિ જાણિયૂં, જ્ઞાન રુદેમાં નવિ આણિયૂં ૩૩૮
મલ્યાં વલગાં બેહુએ બાથ, ગઈ નારિ તે ગુણિકા સાથ.
સાંઢિ, પેટિ ને કન્યા લીધ, ગુણિકાનૂં તિહાં કારજ સીધ. ૩૩૯

જાયે કાઢાવે દેહે દાતાર. ૩૩૨ અમૃત કે. પા. નીલી. ૩૩૩ હૂં પા. કાંઈ. ૩૩૩ પછી પાઃ દ્રવ્ય સમરથ સરવે આણીયે, ઘેર બેઠા મોહોલો માણીયે, ઘેર બેઠા બોમજીયે સ્વ, જાયે જનમારા ફેરાં દુખ ૩૩૫ ખાવા પા. ભોજન, કે. હિ. બખભોજ્ય. કારજ કે. પા. હિ. આપણે. ૩૩૫ પછી પા. એક છાયામાં બેહાં કરી, ત્યે કામે તે મેહેલી સુંદરી. ૩૩૬ તે૦ ફા. ગામમાં જિહાં. વિક્રમ૦ કે. હિ પા. ગયા રાય તો ગામ જ માંય, નારી સાંઢ રહી વન માંય. રહી૦ ફા. પાટિમાં રહ્યાં. ૩૩૬ પછી પાઃ ગુણકા સનમાન અદકેરાં કરે, ત્યે આ સ્ત્રી બેઠી રૂદેમાં ધરે. ૩૩૭ હૂં૦ કે. પા હિ. તું તો મારી સગી ભાણેજ. ૩૩૮ પા. આવી હું રૂડી પેર ૩૩૮-૧ પછી પાઃ-તેહેના મનમાં કપટ જ થયુ, પેલી ન જાણે તરેણી તણુ. ૩૩૯ કન્યા પા. રતન જ. ગુણકાનૂં૦ પા. કારજ ગુંણકાયે પોતાનું કીધ ૩૩૯ પછી પાઃ તે સુરત તાંહાં આવે જયે, ગુણકા સારવઈ સંગાથે થાયે; ભામની ભોગવે રૂડા ભોગ,

રતન મંજરી ગઈ ઘર માંહિ, ચરચા ભૂડિ દીઠિ ત્યાંહિઃ
કહે બાઈ! માહેરા કહાં ભરથાર? તે માહેરા હઇડાને હાર. ૩૪૦

દુહા

તાહરે ગુણિકા પોલિયાં આવ્યો, કરો શણગાર,
જેહેવા તમારે મન ગમે, તેહેવા કરા ભરથાર. ૩૪૧
આપણ જાત્ય ગુણકા તણી, જન કૈ આવે સંગ,
નિત્ય દિવાળી આપણે, નિત્ય નિત્ય નવલા રંગ. ૩૪૨
વાત એહેવી સાંભલી, ઉઠી અંગે ઝાલઃ
કે મારું એ રાંડને, આણું માહરો કાળ. ૩૪૩
પરવશ પડિ તે સ્યૂં કરું, ધારણ રાખે મન.
લીધો સોદો વિક્રમે, બાહર આવ્યો રાજન. ૩૪૪
દિઠિ નહી તે કામનિ, મનમાં 'પ્રગટ્યો તાપ;
આમ બાધું તિહાં બોલિયું, જોતા ફરે છે આપ. ૩૪૫

ગુણકા મેલે કેનો સનોગ. ચાવે બેઠી બીડા પાન, આવે તેહને દે સનમાન દામ સરવ ખુશીને લે, દાયો પડે તાહા તેહેવ્યા દે. ૩૪૦ કહે બાઈ પા બેઠો ૩૪૦ પછી પા તે નર પાપે દેહ નવ ધરૂ, જરી જીભ ને હવડા મરૂ. તાહારા કુલનો સો વ્યેહેવાર, સુજને કેમ લાવી આ ઠાર ૩૪૧ ખાઓ પીઓ કે હિ ખા, પી સજ તેહવા૦ કે હિ પા તે ભોગવ હું ૩૪૨ જન૦ કે પા હિ. મોહોટા જનશું સગ નવલા હિ ઉછ્વ, પા. રૂડો ૩૪૨ પછી પા કે મા વધારો.–(પા મા જ) ઓછ્વ નીત્યે નવ નવા, રાગ તાન ને ગાન, લવગ સોપારી એલચી, બીડગે બાસઠ પાન કાજળ કુકુમ અગરજા, દુરયે પાથરી સેજ (કે પલગ પાન ને હારડા, સુભ સકોમલ સેજ્ય) (કે. પા) નર રૂડા નીત્યે નવા, ભોગવ આણી હેજ, રાતને અસ્રી ઘણી, સભવ નહી સધોગ, વારો નાવે વરસમા, તો સ્રીનો શો ભોગ? ૩૪૩ વાત૦ કે પા નીચ વાત નારીયે સુણી એ રાડને કે હું કે મરૂ ૩૪૪ પરવ પા કરે રાખે પા રાખી. ૩૪૪–૧ પછી પા કે –મોહોટાં મદીર માલીયા બામની રહી ભુવન પછી પા. મા –દામ ખરચો તાહા અતી ઘણો વાવરૂ ઝાઝુ ધન બાહર૦ પા તે ઠેકાણે આવ્યો રાજન. ૩૪૫ ગામ૦ પા તે ગામમા ગલીકુચીયે ૩૪૫ ૨ ને બદલે કે મા અને ૩૪૫ પછી પા મા વધારો.–

એમ કરતા નિશા ગઈ, સનૂ પામિ નારિ;
નાઠિ તેહુંના ઘર થકી, કરી મનમા વિચાર ૩૪૬
પાડી બુબ, મળી મેદિની, માનવ જાતે જાત,
તે નગરનો અધિપતિ, તેહુંને પોહોતી વાત. ૩૪૭
કહે બાઈ! તૂ કિહા રહે? શૂ દુખ તાહરે દેહ?
વિજોગ પડ્યો પરણ્યા તણો, જિમ બપૈયા મેહ. ૩૪૮
કાષ્ટભક્ષ કરી હૂ મરુ, એટ્લૂ માહરે કામ,
બીજાસ્યૂ બોલૂ નહિ, નવિ લેસ્યો કોહુંનૂ નામ. ૩૪૯
શકટ ભરાવ્યા કાષ્ટના, ચાલિ સલીતાતીર,
એટલે જોવા તિહા ગયો, આપે વિક્રમ વીર. ૩૫૦

ચોપાઈ

પોતાનો પતિ દીઠો દ્રષ્ટ, ગયૂ મનનૂં સર્વે કષ્ટ,
દિઠિ પ્રીત બે જણની ઘણી, પુછ્યૂ તે ગામ કેરે ધણી ૩૫૧
કિહાથી આવ્યા! કુણ જ ગામ? પ્રકાશ કરો તમારુ નામ.
કહ્યો સર્વ માડીને વર્ત, ઉલખ્યો વિક્રમ રાજા તર્ત. ૩૫૨
ઘેર તેડ્યો બહુ વાધ્યો રગ, આળસુ ઘેર પધાર્યા ગગ.
હુકમ સેવકને દીજઈ, કર જોડી અમો તે કીજઈ. ૩૫૩

વસો ગામમા વીર તેહ, કઙ પોતાને હાથ,
અલીકુવીએ ખોળ તો, વીચાર કરો મન સાથ

૩૪૬ ગઈ પા પડી. કરી૦ પા. ભુબ કરતી ઘરબાર ૩૪૬-૨ પછી પા.- પાડી બુબ તો અતી ઘણી, સાભળે નગરના લોક, ઘર બાહેર સરવ નીસરા, પોકાર કરે બહુ દોક ૩૪૭ પાડી૦ પા મલી અતેખે મેદની ૩૪૭-૧ પછી પા.- તે નગરના રાજમાં વાધે ચાલી વાત. ૩૪૯ ભક્ષ કરી પા બળીને ૩૫૦ સરવે પા પોતે. ૩૫૧ ગયૂ૦ કાયામાથી કાપુ કષ્ટ ગામ કેરે પા નગરનો ૩૫૨-૧ પછી પા કે માં દેવ રૂપ દેવાશી દેહ, અધીક પૂરવલી પતપી તેહ. ૮ પા ટીસો છે.) ૩૫૨-૨ કહ્યો૦ પા કે મોં મવીત્રના, સાચા વરત. વિક્રમ પા. ઓળખે ૩૫૩-૧ પછી પા કે –

તાહેરા નગરમાં નિલજ નારિ, તેહને તેડાવો આ ઠારિ;
અણાવી સાંઢ ને પેટી દંડ, પછે પ્રહાર કીધો પ્રચંડ. ૩૫૪
શીશ મુંડી, ખરવાહન કરી, બાધા નગરમાં તે ફેરવી.
તે ગામ રહ્યો વીર સુજાણ, ત્રંબાવટીઈ થયું છે જાણ; ૩૫૫
કો એક ચોર તે પેદા થયો, રતનમંજરી ચોરી ગયો.
પગલે પગલે કટક તે ચઢયું, રતનપુર માંહે પગલું પડયું. ૩૫૬
લાગી રાજ્ય આણ્યો મહા ક્રોધ, વળગા અધિપતિ મહાજોધ.
રાઢે દિન વિતા જિમ ચ્યાર, રતનરાયે કર્યો વિચારઃ ૩૫૭
આપણ ઉપરિ ત્રંબક કિમ ચઢે? સ્યે કામે આપણસ્યું વઢે?
ગયા ડાહ્યા નવારાં કાજઃ વઢો કુણ દાઢાની દાઝ. ૩૫૮
તાહેરા નગરમાં માહેરો ચોર, તેણે કામ કર્યું મહાઘોર;
રતન પેટિ ને રતન દીકરી, તેહને ચોર લાવ્યો છે હરી. ૩૫૯
તેહને કાઢી આપો મુને, તો જીવતો મૂકું હું તુને. ૩૬૦

તેડા ઘેર દેઇ બહુ માન, ખાનપાન મેવા પકવાન,
કંગાલને કરણા કીજ્યે, કાંઇક હુકમ સુજને દીજ્યે.

પછી પા. માં જ:–

અમો ચાકર તમારે નાંમ, અમને કોએક દીજે કામ.

૩૫૪ નિલજ પા. નીલી ૩૫૪–૧ પછી પા. ઉતાવલી આવે તે નાર, મોકલ્યું ન લાગે વાર. ૩૫૪–૨ તે પેઠિ ડડ, પા. તે સાર કે ને ગરથ. પછે૦ પા. પછે મહાર કીધો નવ લાગી વાર, કે. ઘેર વોલાવી સારો અરથ ૩૫૫ પા. મુંડાવું બાધા૦ પા. ગામ પુઠે બાધ્યે ફેરવી ૩૫૫–૧ પછી પા. પગીયા પાડાં, ચુનો શીશ, એહેવી સોભા કીધ્યા તે દીશ સામ સુખ નારીનું કરૂ, નાક કાનનુ છેદન ધરૂ ૩૫૫ તે ગામ પા. ઠરી તાંહાં. ૩૫૬ કો એક૦ કે મા આ પક્તિ નથી રતનપુર કે. પા. દમલપુર પડ્યું પા. ઠરૂ ૩૫૭ વળગા કે પા. વળગા માહોમાંહી જોધ. રાઢે પા. વડવે; વળગતે. જિમ પા. છે રતનરાયે કે પા. માડણ રાયે. ૩૫૭–૧ પછી પા.:–માડણ રાયે વીચારૂ તહીં, રાડ ઘણી અદકેરી થઈ. ૩૫૮ ડાહ્યા કે. ભાટ. વઢો પા. કો. વઢે. ૩૫૯ મહા પા. છે. તેહને પા. તે તો છે હરી પા. છેતરી. ૩૬૦ હું પા. તો.

દુહા

રાજા! સ્પે જાણો નહી, મન વિચારો વાણી,
રતનમંજરી લાવિયો તે, વિક્રમ વીર સુજાણ. ૩૬૧
સુણતે આનંદ ઉપનો, શીતલ થૈ છે કાય,
પ્રદક્ષણા દેઈ નમ્યો, વિક્રમ કેરે પાય. ૩૬૨
ધન્ય ધન્ય એ દીકરી, ધન્ય માહેરો અવતાર,
હેતે આવો નગરમાં, હરખ્યો સહુ સંસાર. ૩૬૩
રતનપુરનો રાજિયો, રાયરતન જે નામ:
વરો બેટિ એક અમ તણી, કરો અમારૂં કામ. ૩૬૪

ચોપાઈ

તેહેની એક વરી કન્યાય, પાછા ત્રંબાવટિમાં જાય,
રિતભાતિ તાં પુરણ કરી, બીજી વાર તે નારી વરી. ૩૬૫
હર્ખે વાગ્યાં ઢોલ નીસાણ,(ઘેર) આવ્યો વિક્રમ વીર સુજાણ.
કન્યા, પેટી, ડંડ, રતન, લાવ્યો ઘેર બહુ કરી જતન. ૩૬૬
સ્ત્રિયો ઉતારી મોહલા પાસ, જૈ સાસુને દીધી આશ:
વચન તમારૂં મસ્તક ધરયૂં, તમો કોહો તે અમો કરૂં. ૩૬૭
લાવ્યો ત્રિણુ ડંડ આ દિશ, વળી કહે તે ચઢાવૂં શીશ. ૩૬૮

(૪. વિષધર ડંડની વાર્તા)

દુહા

કહે સાસુ: કહું તે કરો, આપ નગરમાં કાલ્ય,
વીર ભટ નામા વિપ્ર છે, તેહેને તેડી દ્રવ્ય આલ્ય. ૩૬૯

૩૬૩ ધન્ય ધન્ય એ પા. કે ધન સુને (કે. હ) ધન. હરખ્યો કે. પા. સોશો. ૩૬૪ રતનપુરનો૦ કે. હિ. પા. દમલપુરનો રાજીયો, માંડણ તેહનું નામ. ૩૬૫ ભરી પા. કે. કન્યા. ૩૬૬ ફા. એ કન્યા તે પેટિ ડંડ ને રતન. ૩૬૬ પછી પા:-સરવે લાવ્યા પોત્યે ઘેર, પોત્યે વીચારી મનમાં પેર. ૩૬૭ સાસુને પા. કે. દમનીને. ૩૬૭-૧ પછી પા.:- દમનીને પરણામ જ કરી, કંન્યા હું લાવ્યો છું વરી. ૩૬૭-૨ તમો૦ પા. વમો કહ્યું મી લ્યે કરૂ; તમો હુકમ અમને દીજ્યે, જ્યે કોહો તો કારજ કીજ્યે. ૩૬૮ લાવ્યો પા. આણ્યા. 'દુહા' શબ્દ ફા. માં નથી, પણ તેની જરૂર છે. ૩૬૯ સાસુ પા. દમની. તેહને૦ ફા.-તેહને તેડિ ઘર દ્રવ્ય આલ્ય ૩૬૯ પછી પા. કે.:-

ચોપાઈ

પ્રાતસ્કાલ થયો જેટલે, વીરભટ તેડ્યો તેટલે.
માન દિધૂં ગણૂં રીઝી રાય, કુંકુંમ ચંદન પૂજ્યા પાય. ૩૭૦
રતનથાલ એક આગલિ ધરી, પંચ લખ્ય માંહિ મોહોરો ભરીઃ
માહારાજ ! હેતેસ્યૂં લીજીઈ, મુજ પતિતને પાવન કિજીઈ. ૩૭૧
લાગૂં બ્રાહ્મણને અધિકૂં દુઃખ, રાજા ઉપરિ મરડૂં મુખઃ
ભાઈ ? માહેંરે સ્યો એહેંનો અર્થ? રાજદ્વારમાં જોઈઈ ગરથ. ૩૭૨
માંસ તણો ભજે રૂડો આહાર, રાજપ્રતિગ્રહ મોટો ભાર.
નંદ્યા કરી તે નાસી ગયો, કોડી એક લેવા નવિ રહ્યો. ૩૭૩
ક્ષમ કરતાં પડિ જવ રાત્ય, રાયે વિચારૂં હૃદયા સાથઃ
જોઊં ચરચા એહેંના ઘર તણી, સમૃદ્ધિ શી છે એહ જ તણી. ૩૭૪
બાંધ્યો કાછ, ફેંટો શિર કશી, ચાલ્યો બ્રાહ્મણ ઘરની દિશિ.
કોહેંને વાત કહિ નવ્ય રાય, છાહોંના વીર ધીર બે જાય. ૩૭૫
અદષ્ટ વિદ્યા મનમાં ધરી, ઘરચરચા જુઈ છે ફરી.

ઘટિકા બે નિશા વિસ્તરી, બ્રાહ્મણની પુત્રી નીસરી. ૩૭૬

પાલક પુત્રી છે તેહને, સુંદર સરલ સ્વરૂપ;
ચરચા જો જો તેહની, ભોલા થસો માં ભુપ.
પા. માં જ;–ખબડદારી તમો રાખજો, થાજો તમો માહા ધીર;
સાસુયે સરવ ચેતાવીયો, વડ હથ વીક્રમ વીર.

"ચોપાઈ" શબ્દ ફ્રા. માં નથી, પણ ઉપર "દોહા" આવ્યાથી જરૂરી છે. ૩૭૦ પા. તેડાવ્યો. ૩૭૧ પંચ૦ કે. પા. હેતે હેમની મોહોરો ભરી. ૩૭૧–૧ પછી પા.: પુરા પાંચ લાખ મણી માંહે, સુખ આગલ મેહેલી છે તાંહે. ૩૭૩ માંસ૦ કે. પા. રૂધીર માંસનો રૂડો આહાર મોટો પા. બારે. ૩૭૩-૧ પછી પા. કે.:–

દશ ખાટકી કરે જેટલૂં, એક ચક્ર ને અઘ તેટલૂં;
દશ ચક્રી કરે જે પાપ, તેટલૂં એક ગુણકાને આપ.
દશ ગુણકા તણો અઘ જેહ, એક નૃપ મતીગ્રહ તેહ;

૩૭૪ શી૦ પા. એહ થોડી કે ઘણી. ૩૭૫ બાંધ્યો પા. વાલો. દિશિ પા.

સકલ કલા ગુણ જોબન સાર, પુરણ લક્ષણ નવ ને બાર;
તેહેને પાસે ડંડ જ એક, શોભા તેહેની વિવિધ વિવેક. ૩૭૭
નિસરી પેહેલી ધરબારણે, રાજા પુડે જોવા કારણે.
ચોવટે જઇને ઉભી રહી, પ્રધાનપુત્રી પણ તિહાં ગઈ. ૩૭૮
ત્રીજી આવી એક વણિક જ તણી, તે સહુની શોભા છે ઘણી;
વલી એક આવી ખત્રીની નારિ, થયાં એકઠાં ટોલે ચાર. ૩૭૯
મળી સહુ વિચાર જ કરે, અરાંપરાં ચઊટામાં ફરે;
લિધાં પાન ફુલ ને હાર, લિધા મેવા અમૃત આહાર. ૩૮૦
લિધી સામગ્રી કન્યા તણી, નવાં લીધાં ચૂડો કાંકણી;
વસ્ત્ર તણા લીધા અંબાર, થયો મણેક ઝાઝાનો ભાર. ૩૮૧
આપ માથે કોઈ નવિ ધરે, તૂં લે તૂં લે તૂં લે કરે.
લાવો મજુરો આપે દીશ, તે ઘણો ઉપાડે શીશ. ૩૮૨
એક તેડવાને તિહાંયિ ગઈ, રહ્યો વિક્રમ મજુરો થઈ:
ભાર ઉપાડ્યાનૂં છે મન, જો પેટ ભરિ ખવરાવો અંન. ૩૮૩
આપસ્યૂં અંન સામગ્રી ઘણિ, ઉપાડ્ય ગાંઠડી તૂં અમ તણી.
કંગાલ સરિખૂં દીઠૂં રુપ, ન ઊલખ્યો કોણે વિક્રમ ભૂપ. ૩૮૪

હિ. ઘરી. છાના૦ પા. છાનો વીર ધસી તાંહાં જાય. ૩૭૭ પુરણ૦ પા. કે. લક્ષણ વીસ સુધવંતી બાર; હિ. પુરણ લક્ષણ વીસ ને બાર. વિવેક હિ. વિશેષ. ૩૭૮ પુડે પા. પુંડક. પણ તિહાં કે. પા. તે સ્થાનક. ૩૭૯ તણી પા. ની બહાર ઘણી પા. સાર. આવી ફ્રા. કુંયરી ખત્રીની ફ્રા. નાહાની. ટોળે પા. ચઊટે. ૩૮૦ મળી૦ પા. સખીયો ચાર. અમૃત૦ કે. અપરમપાર. ૩૮૦ પછી પા.: લીધી સાતવાંની સુખડી, જ્યે ખાધ્યે ભાગે ભુખડી; શ્રીફલ સોપારી લીધી સાર, આણી સામગ્રી તેણે ઠાર. ૩૮૧ કન્યા પા. પરણ્યા. નવાં. પા. સણગાર. પા. ચુડા. મણેક ફ્રા. મણ. ૩૮૨ તું લે૦ ફ્રા. તું લે એમ માંહોમાંહે કરે: પા. માંહોમાંહી વાદ જ કરે. ૩૮૨–૧ પછી પા: ચાર સખી મલી કરે વીચાર, કોહોને સીર મેહેલીસૂં ભાર. ૩૮૨–૨ લાવો૦ ફ્રા. એક કેહે લાવ્ય મજુર આ દિસ. ઘણો પા. આપે. ૩૮૩ તિહાંયી પા. આથી. વિક્રમ પા. રાય. પા. જમાડો. ૩૮૪ પા. આપું. ૩૮૪ પછી પા: ગરીબ દીસે છ એહેના જાત, નીરમાલ દીસે છે એહ અનાથ. પોતાના મતમાં ચાલી જયે.

હલ્યા રહે છે કુણ જ ઠામ ? તાહરૂં સ્યૂં કહે છે સહુ નામ ?
માટુકો મલુરો નામ માહરું, કામ કરીશ હું સહુ તાહરૂં. ૩૮૫
બોલ્યો બોબડું વચન કાયત્, હસ્યાં સહુ ને લાગ્યૂ વાહલું;
રાજાને શિર મેહેલ્યો ભાર, નિસર્યા નગર મધ્યેથી બાહેર. ૩૮૬
વોલ્યા નદી, પરવત ને પાહાડ, જે દેખીને ધ્રુજે હાડ.
વિષધર ડંડ જે હાથે લીઈ, તે કોઈથી નવિ બિહિઈ. ૩૮૭
ચાલી ચારે ચતુર સુજાણ, જિહાં હુતૂ ગ્રાશ્રયૂ મસાણ;
જિહાં હરસિદ્ધિનો પ્રાસાદ, તેહેંમા ગયા આણી ઉલ્લાદ. ૩૮૮
ભૂત પ્રેત ને વ્યંતર ઘણા, ટોલા જક્ષ, ખેચર કિન્નર તણા,
અનેક જોગણી આકાશે ભમે, તે આવિને ચરણે નમે. ૩૮૯
જે હરસિદ્ધિની પૂજા કરી, નૈવેદ્ય તણી તો થાળ જ ભરી;
સંતુષ્ટ કીધી અંબે માત, પછે તેહને પૂછી વાત. ૩૯૦
મલ્યા એકલા આપે ચાર, કિહા જાવાનો છે વિચાર ?
તાહેરે બોલી ચારે જણી, પરણે છે સહિયર અમ તણી. ૩૯૧
પાતાલે વસે છે તેહ, કુકુમવરણી તેહની દેહ;
તેહેંની આવિ હસ્યે તિહા જાન, અમને દેસ્યૈ ઝાઝાં માન. ૩૯૨
કુકુમવતી પરણે જેહને, અમો ચારે વરસ્યૂ તેહને.
અમને જાવા આપો માગ, આજે વર વરવાનો લાગ. ૩૯૩
ડંડ વડે તમે રેખા કરો, સુખેં પાતાલે પરવરો.
મટુકા ! તૂ બેસી રહે આહી, અમો આવસ્યૂ વાહાણા માંહિં. ૩૯૪

ન ગણે કોયને લેવા માહે ૩૮૫ કામ૦ પા કામ કરૂ નીત્યેં તાહરૂ ૩૮૬ પા બોનો બોન ગરીબ કાયતુ ૩૮૭ વિષધર૦ ફે હિ અભીત એહવો દંડજ લીયે ૩૮૮ ફા હરસિદ્ધ માતનો પા કે હિ પરસાદ ૩૮૯ ટોવા ફા વેરા. કિન્નર ફા તે ૩૯૦ તો ફા જે ૩૯૧ ના પહેલા પાદ પછી પા કમ આવ્યા છો આણે ઠાર, બીજા પાદ પછી પા. સાચુ બોલજો આણી વાર ૩૯૨ દેસ્યે પા દે છે ૩૯૩ ફા કુકુમવતી ફા પા જાવાનો છે લાગ વરસ્યૂ પા પરણૂ ૩૯૪ ડંડ વડે તમે પા ડંડ તણી ત્રણ પાતાલે પા કે તે સ્થાનક ૩૯૪ પછી પો તાહરે માટકે કહ્યું વચન, સાભલો તમો રૂડા

તાહરે મટુકો અધિકૂં શોય, મુજને મારી નાંખે કોય;
હું નહી જાવા દઊં તુને, હતો તિહાં મૂંકી આવો મુને. ૩૯૫
એક કહે એહની શી જેડિ, સુખે આપણિ સાથે તેડિ,
ખાશે બાપડો ઝાઝૂં ધાન, જે કહેસ્યો તે કરસ્યે કામ. ૩૯૬
તે સ્થાનક માગ્યો એક ડંડ, થઈ ગુફા એક માંહા પ્રચંડ;
પેઠાં સહુકો વળગી હાથ, તેઓ મટુકો પોતા સાથ. ૩૯૭

દુહા

નગર સમીપે જઈ રહ્યાં, દીઠ સરોવર નીર;
નાહાવા કારણુ ઉતર્યાં, જઈને તેહની તીર. ૩૯૮
ડંડ, વસ્ત્ર ને ગાંઠડી, વળી વિવિધ શૃંગાર,
તે સૂપ્યાં મજુરને, ક્ષણું ન લાગી વાર. ૩૯૯
થૈ નગન નાહાવા કારણે, જળમાં ઝાકમઝાળ,
છાંટે નીર એક એકને, કરે આપ કલોલ. ૪૦૦
સમર્યો વીર વૈતાલને, પરગટ પ્રત્યક્ષ હોય;
વસ્ત્ર, ડંડ લેઈ ગયો, અન્ય ન જાણે કોય. ૪૦૧
વર આવ્યો'તો પરણુવા, તિલક કર્યું'તું ભાલ,
તેહને વીર હરી ગયો, જેહનૂં નામ વૈતાલ. ૪૦૨

રાજેન. ૩૯૫ ફ્ર૦ દું, પા. દેવું. ૩૯૫ પછી પાઃ હું તો એકલો ઝાઝો ખાઉં, માટકે એહેવું વચનજ કીધું. પછી પા. કેઃ અનેક ચરિત્ર એહેવાં બહુ કહ્યાં, સપીયો ચાર હસીને રહ્યાં. ૩૯૬ જેડિ પા. કે. હિ જેડ. તેડિ પા. કે. હિ. તેડ. પા. ખાસે પેટ ભરીને ધાંન. ૩૯૬ ના ત્રીજા પાદ પછી પા. માં વધારોઃ એહેવું સ્યું રેહેસ્યે આન; ગાંઠડી પાસે બેસે ઠાંમ. કહેસ્યો. કે. કહીશે, પા. કેહેસૂં. ૩૯૭ પા. પોતાને. ૩૯૭ પછી પાઃ માટકો તેહેની કેડે ગયો, તે ગુફામાં જાઇને રહો. ૩૯૮ ઊતર્યાં કે. પા. નીસર્યાં. ૩૯૯ ડંડ ફ્ર૦ વસી. વસ્ત્ર પા. કે. બીજા. વિવિધ કે. પા. સુભ. તે૦ ફ્ર૦ ડંડ મટુકાને આપીયો. ૪૦૨ પછી પા. પાર ન મીલો લેહનો, કોયે ન જાણ્યો મરમ; તે તો સરવે લેઈ ગયો, શી રહી વહતી સરમ. ૪૦૨ ત્રીજા પાદ પછી પાઃ જાંન માંહાંથી તતકાળ; ચાંત્રીવ લેઇ ઉડી ગયો. જેહનૂં૦ કે, જાનમાંથી

જલમાં રહીને માગિયા, લાવ્ય મટુકા શૃંગાર,
તાહરે હાથ ખંખેરિયા, બોલ્યો મુખ ઉચ્ચારઃ ૪૦૩
તે તો કોઇક લેઈ ગયો, ન રહ્યું માહરે હાથ.
હવે તમે કહો તે કરૂં, બોલ્યો નારી સાથ. ૪૦૪*
જા, હલ્યા! આ ગામમાં, કુંકુમવતી સુજાણ,
સરોવર સહિયર ઊતર્યાં, થાય ઘણાં હેરાન. ૪૦૫
કરયું જાણુ જે તેહને, મોકલ્યાં વસ્ત્ર, રથ શૃંગાર;
બેસીને ગઈ નગરમાં, ક્ષણૂં ન લાગી વાર. ૪૦૬

- લગન વેલાં હવે થઈ, હું જોતી'તી વાટિ,
ભલે આવ્યાં તમો આ તકે, મન થયું ઘેહેંઘાટ. ૪૦૭
લાવો વર ઊતાવલો, લગનવેલા થઈ જાઈ.
વર તો કાંહિ જડે નહિ, પછે આકુલવ્યાકુલ થાઈ. ૪૦૮
વિક્રમ રૂપ પોતે ધરયું, ગયો જિહાં આવી જાન;
તે તિહાં તાકતા હતા, દીધાં ઝાઝાં માન. ૪૦૯
હવડાં એહેંને પરણાવિયે, રિત્યભાત્ય બહુ પેર,
પછે હાંકી કાઢસ્યૂં, કન્યા લેસ્યૂં ઘેર. ૪૧૦

તતક્ષણ. ૪૦૨ પછી પા. ગયોતે તો તાંહાં થકી, કુદીને દીધી ફાલ. ૪૦૩ ફા. લાવ્ય મટુકા વસ્ત્ર શણગાર. બોલ્યો० ફા. રહ્યો અબોલ્યો ન મુખ ઉચ્ચાર, કે. પા. હિ. હાથ ખંખેરી તે રહ્યો મુખ બોલો ઉચ્ચાર. ૪૦૪ ગયો પા. ગયું. બોલ્યો० પા. તે બોલ્યો સખીયો સાથ. ૪૦૪ પછી પા. કે. ફુટ ભુંડા ફુટ પાપીયા, ખોયો ડંડ સરવ વસ્ત, કાંઇએ ન રહ્યુ તુજ થકી પેહેરવા કેરૂ વસ્ત્ર. ૪૦૫ હલ્યા પા. ઉતાવલો. ફા જિહાં કુકુમવતી–; પા. કુકુમવતીને પાસ. થાય० પા. કે. થઈ છે મોહોટી આસ. ૪૦૬ પછી પા.માં આના આજ ભાવાર્થની પુનરુક્તિવાળી એક કડી છે. ૪૦૭ જો० પા. કુકુંમવતી. બેસી० પા. તરત ગયાં સહીયર કને પા. પોણ. ૪૦૭ હવે કે. હિ. પા. તતખર, હું० પા. કાહારની જોતી, તી વાટ ૪૦૮ પા. ફા. કહે લાવો–. થઇ પા. વહી. ૪૦૯ તે० કે. પા. દીઠો સુંદર મહીપતી. ૪૧૦ બહુ પેર પા. કરી પેર.

ચોપાઈ

પીઠી ચોળી રાય શરીર, પંચરંગ પહેરાવ્યાં ચીર;
લગન તણી જવ વેલા થઈ, બેસી રહ્યો ચોરીમાં જઈ. ૪૧૧
દીઠો વર શરદનો ચંદ, દીઠો અભિનવો જાણે ઇન્દ્ર;
દિઠો જિમ ઉગમતો ભાણુ, એહવો વિક્રમ રાય સુજાણ. ૪૧૨
હેત પ્રીતની રીતે કરી, પાચે કન્યા વરને વરી,
મંગળ વર્ત્યાં, ખાધો કસાર, સહુ જાણે જિત્યો સંસાર. ૪૧૩
જાચિકને બહુ દીધાં દાન, સહુકોને દીધાં બહુ માન;
ગોત્રજની જઈ પૂજા કરી, સહુકો બેઠા હઈડે ઠરી. ૪૧૪

દુહા

રાજા કહે તમો બોલિયા, પાલો તેહ વચન,
હૂં તે પેલો માહુકો, આપો ને ભોજન. ૪૧૫
હૂં તો ભાડે મોકલ્યો, જે આવી છે જાન;
ઘેર તમે તેહને જસ્યો, શું દ્યો મુજને માન? ૪૧૬
હું તો મજુરી આવિયો, પેટ ભરવાનું કાજ,
શીખ દ્યો અમને તમો, કરો બિજાસ્યૂં રાજ. ૪૧૭
સૂણતે સહુ વિસ્મે થયૂ, નોહિં માહુકાનું કામ,
એ ઉજેણીપતિ ખરો, વિક્રમ જેહનૂં નામ. ૪૧૮
પ્રદક્ષણા દેઈ નમ્યા, અમો કીધા સિવપૂજન,
અજાણે વિક્રમ વર્યો, સફલ થયો એ દિન. ૪૧૯

---

૪૧૧ પા૰ રાયેનો પચરંગી તો પા૰ જવ બેસી રહ્યો પા૰ બેસારા ૪૧૨ ફા૰ બેઠો વર જિમ સરદનો ચંદ્ર પા૰ અવનવો જાણે પા૰ આપે. ૪૧૨ પછી પા૰ ચૌદ વીદ્યામા જાણે સાર, બોહોતેર કલા જાણે અપરમપાર, સોલ કલા સૂભ રીત્યે કરા, બત્રિસ લખણુ જાણે ખરા ૪૧૩ પાચે૰ ફા૰ હિ૰ ચારહે પેની એક પાચે વરી. સહુ૰—કે અજન કહે જીત્યો સસાર. ૪૧૪ પા૰ કેમા આ પંક્તિ નથી ગોત્રજની૰ પા૰ હરખ ઘણો અતીસ્યે થાને, મગલ તાહા રૂડા વરતાયે ૪૧૬ દ્યો ફા૰ દ્યો છો. પા૰ દેશો. ૪૧૭ શીખ૰ પા૰ કે. શીખ દ્યો અમે સચરુ, જમો કરોછ રાજ, (પા૰ કરો તમો આહા રાજ) ૪૧૮ ખરા પા૰ રાજ્યો. જેહનૂં પા૰ તુજ ૪૧૯ અમો૰ ફા

ચોપાઇ

વીર હરી ગયો જેટલું, હાજર આણિ મૂક્યું તેટલું.
કન્યા પરણ્યો પૃથવી પતિ, નાહાની બેન એક તેહેની હતી. ૪૨૦
જાનવાળો વર આણિયો, રંક આપ રહે જાણિયો;
નાહૅની કન્યા પરણાવી અનૂપ, માન દેઈ બોલાવ્યો ભૂપ. ૪૨૧
સહુઈ જાણ્યો વિક્રમ રાજન, સહુ સજ્જનનું હરખ્યું મન.
કન્યા પાંચ ને લાવ્યો ડંડ, કરયું કામ ભારે પ્રચંડ. ૪૨૨
ઘેર આવ્યો ઊજેણીરાય, જઈ સાસુને લાગો પાય.
વલી તમો કહો તે કરું, વચન તમારું મસ્તક ધરું. ૪૨૩

(૫ પરતાપ કે જ્ઞાન ડંડની વાર્તા)

દુહા

કહે દમની સુણો રાયજી ! જુઉ ઊજેણી ગામ,
એક વૃદ્ધ વિવહારિયો, ધન શેઠ તેહનું નામ. ૪૨૪
ઘરચરચા જુયો તેહની, જાળવજો રુડી પેર,
તિહાંથી કામ સઘળું થશે, સુખે બેઠા રેંહો ઘેર. ૪૨૫

એમ કિધુ સર્વ જન. દેઈ૦ પા. કે હિ દેઈ પાયે નમી ૪૧૯ પછી પા. માનું મન સહીયરે તણું, સર્વ સરવના કાજ આપણી પોહોતી મનરલી, વરીયા વિક્રમ રાજ. ૪૨૦ હાજર પા. તરત. મૂક્યૂ પા આપુ. ૪૨૦–૧ પછી પા. તે તો સરવે હાજર કરૂ, અત કરણુ પાયેનું ઠરૂ ૪૨૧ વોલા યો ફ્રા બોલાવ્યો. ૪૨૧ પછી પા.: બોલપો રૂડો વીક્રમ વીર, રૂદય વાણી ને રૂદય શરીર. ૪૨૨ પા. સહુ કોયે. ૪૨૨–૧ પછી પા ધન ભાગ્ય એ ધરતી તણુ, આવાગમન વીક્રમનું ઘણુ. ૪૨૩ સાસુને પા દમનીને. કરુ પા આચરૂ વલી૦ કે. વલી જે કોહો સે આચરૂ. ૪૨૪ પા. ધનવત તેહનૂ પા છે. ૪૨૫ પા. જેરો ૪૨૬ પહેલા પાદ પછી પા.. ચેહેજ, મારગે વાતજ થાયે પૂછે કે સહેજ મારગે પુછી સભાય, પા. માહોમાહી પુછી વાત. બીજા પાદ પછી પા. ધનવત શાની કેહે જાય તે પા ત્યે કોહો.

ચોપાઈ

સભા પૂરીને બેઠો રાય, પૂછે પછે તે માંહો માંહિ;
પરસ્પરે પુછે ને હસે, ધનવંત શેઠ તે કિહાં વસે? ૪૨૬
એક જણે કહી છે વાત, માહરે પાસે એ નામે સાત;
એક કહે રાય ન કરશો રીસ, માહરે પાસે છે દશ વીશ. ૪૨૭
બીજે એક કહ્યો વિચાર, ધનવંત શેઠ છે દસ બાર.
તે સર્વેની વાત સાંભલી, નાવે મનમાં એકે વલી. ૪૨૮
(એક) જન આવ્યો રાજા પાસ, કર જોડીને કીધી હાસઃ ૪૨૯

દુહો

માહરી જોડે ધનવંત છે, કહું તેહનો વિચાર;
વૃદ્ધ ઝરઝૂરણુ ખરો, સંવછર શત ને બાર. ૪૩૦
ધન અલેખે તેહને, નથી પોતાને તન;
સેવાકારણુ મંછતો, પરણ્યા ઉપર મન. ૪૩૧

---

૪૨૬ પછી પા. કે.: ધનવંત શેઠ તે કોહોનું નામ. વસે આપ ઉજેણી નામ. ૪૨૭ એક જણે કે. વજીરે. ૪૨૮–૪૨૮–૧ પછી પા. માં ત્રીજો, ચોથો એમ આઠ જણના ધનવંતની વસ્તીઓની સંખ્યા જણાવનારાં વચનોવાળી આવી જ ઢબની ૬ પંક્તિઓ છે. તે પછી સાતમી પંક્તિ આ છેઃ અનેક એહવા બોલા ઘણુ, ધનપાલ સામાં કાંયે નહીં મણા; બહુ મુખી એમ વાતો કરે, વીક્રમ રાયે; રૂહેમાં ધરે. પા. કે. માં વધારેઃ–નવતેરી ઉજેણી ગામ, ધનવંત શેઠ હજારેક નામ નાત અડક કાંઈ ઇધાણુ, રહી છે પેર તેહની પરમાંણુ. ૪૨૮–૧ વાત પા. વાતો. પા. નાવ્યો. ૪૨૯ એકજન ફા. એટલે એક. રાજા પા. મીત્યે. ફા. કર જોડિને. પા. કીધું. ૪૨૯ પછી પાઃ માહારી જોડે ધનવંત સા સાર, થયાં વરસ એક સો ને બાર; વરખ ઘણું, ઝૂરણુ આંધયો, માત્ર સથલ છે તે પાંગયો. કુબો પોડો ને લંગડો, હીંડે વાહારે યાયે બેવડો; ભત્યે બેહેરો, ન સાંભળે કાન, દીસે ધનવંત વસ્ત્રવે વાન. ૪૩૦ ફા. હું કહું પા. વરષ્યે. સંવચ્છર૦ પા. વરસ એક સો ને બાર. કે. માં આ કડી આમ છેઃ–માહારી જોડે ધનવંતો સાર, થયાં વરસ એક સો ને બાર; વરખ ઝરઝુરણુ આંધયો, માત્ર સથલ ને છે તે પાંગયો. ૪૩૧ ફા. સેવાકારે. પોતાને કે પેટ કાંઇ. ૪૩૧ પછી પા. કે.:–

સત્તર વરસની બેટડી, શ્યામ કુંવર છે નામ,
ભર જોબન વરસ સોળની, રહે ઉજેણી ગામ. ૪૩૨
માહા સતવંતી, સાધવી, સતિ તણો અવતાર,
વ્રત કુમારી આચર્યું, રૂપ છે અપરંપાર. ૪૩૩
ભક્તિ કરે ભરતારની, નિત્ય નિત્ય ગંગાસ્નાન.
પ્રદક્ષણા પૃથવી તણી, પગલે પગલે ગૌદાન. ૪૩૪

તેહને કુણ દે દીકરી, ઘરડો, વરધ, કરૂપ;
દીવા હાથે લેઇને, કોણ પડે જઇ કૂપ

૪૩૨ ફા. સતર વરસની છે ફૂ. એહનુ ૪૩૩ કુમારી પા. કે. કિ કુંઆરો.
છ૦ પા. કે. તણો ભંડાર ૪૩૩–૧ પછી પા.–

રૂપવતી રંભા સમી, નીરમળ કુળની નાર,
સોળ કલા સપુરણે, ભલા જન માને ભાર.
પડીત તેહને કહું, કુંવારી અસ્રીનુ પાપ,
ખાપણ અદકું ઉપજે, દે સતીયો બહુ શ્રાપ

૪૩૪ ફા. પગેને પ્રદક્ષણા પગથે૦ ફૂ. પગપગમાં પા. ગોયુદાન ૪૩૪
પછી કે પા. આ વધારો.–

માબાપ પરણાવા કરે, એહ ધરે નેહી મન,
ઘર સુતર મારું નહી, જોયુ નહી નર જન.
વીસ્વ આવીને વીનવે, તોહે ધરે નહી કાન,
સુ કરુ જે હું જોબના, નહી તર જાયુ રાન
નરનુ મુખ નિહાળુ નહી, નરસુ ન કરુ પ્રીત,
કુંઆરી થઇને રહુ, રાખુ એણી રીત.
પંડિતે ધર્યું પોથીને, વિખાણું કરી તે વેદ,
શાહાસ્ત્ર વચન તમને કહું ખરી વાતે શો ખેદ?
ન્યાયે શાહાસ્ત્ર એવુ કહે, કુંઆરી સ્રીને પાપ,
ખાપણ માથે તેહને સતી ધણો દે શ્રાપ
પા. માઉપ રીનેબદલે–માથે લાછન તેહને, કરે કુમારીના સગ,
તેથી મોહોત માથે બહુ, રહો નહી એ રગ.

તે નારિયે સાભલ્યૂ, માહરે નહિ વિભોગ;
પુરુષનૂ મુખ જોતી નથી, એહવો તેનો જોગ. ૪૩
સાક્ષાત જોબન જિતિયૂ, કરયૂ સુખ સર્વે ત્યાજ્ય,
વરી ધનવત શેઠને, સેવા કરવા કાજ. ૪૩
ચરણ તળાસે તેહના, કરી પ્રીસે ભોજન,
કરે ભક્તિ ભલિ ભાતિસ્યૂ, આપ ધણીસ્યૂ મન. ૪૦
અવિદ્યા એક નહિ, સતી શિરોમણિ નારિ,
દર્શન કરવા તેહનૂં, જન આવે અપરપાર. ૪૩૮
પોળને મોહડે પીપળો, તેહની રૂડિ છાહિ,
ત્રીજૂ ઘર છે તેહ થકી, એક ધનવત છે ત્યાહિ. ૪૩૯

ચોપાઇ

વારૂ કહી તે રાજા રહ્યો, તેહનો ભેદ મન માહે લહ્યો.
શાને જોપૂ બાધુ ગામ, થાસ્યે માહ૦ એહથી કામ. ૪૪૦
રાજા ઉઠી ભેહા થયા, સહુ સહુને ઠેકાણે ગયા
પડી ઘોર નિશા જાહરે, જાવા સજ થયો તાહરે. ૪૪૧
વાંચ્યો કાછ, ગાતડી ઘણી, ચાલ્યો તિહા ઉજેણીધણી
સાભલ્યૂ'તુ ઘરનૂ એંધાણ, તિહા જૈ ભેઠો વીર સુજાણ ૪૪૨

કુમારી સ્ત્રી ઘરમા વસે, મુકે મથની પાચે,
બ્રમહત્યા એક ડગ ભરે નેત પોકારે ન્યાયે
૪૩૫ પા. નહી મનમા વેભોગ પ્ર૦ વૈભોગ ૪૩૫–૨ ને બદલે કે પા. મા–
શાહાસ્ત્રવચન સૂણ્યા નારીયે, જોરો રૂરો લાગ,
વરધ પુરૂષ સુજ્ને મલે, તો કીજે સૂભ સંયોગ
૪૩૬ તે૦ પ્ર૦ તે વરી ધનવત શેઠને પા. મા આ કડી નથી ૪૩૭ પા.
તલાસૂ પા. પ્રીસુ પા. કરુ ભાતિસ્યૂ પા. ભાવસું આ૦ ૧૦ કે પા. માનની નીરમલ મન ૪૩૮ પછી પા. કે–
આગુપણુ આદેસમા, દરસન દીવ્ય સરુપ
એક ધનવત તો તેહ છે, માનો ભારે ભુપ
૪૪૦ જોવૂ પા. જોયૂ કે રહેવા. ૪૪૨ ગાતડી પા. પાટડી. ચાલ્યો૦ પ્ર૦

ઐઠા બારણે તેહને ઠરી, આપે વેષ અતીતનો ધરી.
અદષ્ટ વિદ્યા જેહેંમાં હોય, તેહેંને દેખી શકે નહિ કોઈ. ૪૪૩
જેહેંવી કહી તેહેંવી દીઠી, જુએ રહ્યો ઉજેણીપતિ.
કરે ભરતારની આપે સેવ, જેહેંવી અપછરા કરે છે દેવ. ૪૪૪
કંથ કેરા ચાંપે તે ચરણ, પછે આપ પોઢે તે ધરણ.
ખડગ ઉઘાડિ બેઠા રાય, જુવે છે તેહની ચરચાય. ૪૪૫

રાત્ય મધ્ય ગઈ જવ ઘોર, એટલે તિહાં આવ્યો એક ચોર;
પાડી ખાતર આવ્યો ઘર માંહિ, બળે દિપક જ્યોતિ ત્યાંહિ. ૪૪૬
દિલે જાડો ને ફૂટડો, તેહેંવો સ્રીની દ્રષ્ટે પડ્યો;
લાલ ફેંટા બાંધ્યો છે શીશ, સુંદર ગાતડી ભિડિ દીસ. ૪૪૭
રુડો કાછ પેહેર્યો છે પાય, જોબનવંત છે તેહેંની કાય.
જિહાં પોઢી'તી ઘરણી નારિ, ગયો ચોર આપે તે ઠાર. ૪૪૮
તસ્કર તે નારીઈં દીઠડો, અમૃતપેં લાગો મીઠડો;
દેખી ચોરને હૈડૂં ઠરયૂ, સ્રી કેંહે માહરૂં કારજ સરયૂં. ૪૪૯

સજ થઈ ચાલ્યો તિહા ઉજેણી ધણી; કે પા. ચાલો ધરમ ધોરીંદર ધણી. ૪૪૨–૧ પછી પા. સજ થયો તે વીક્રમરાયે, બીક ન આણે કાહોની મન માયે, ધરતા જ્યેહેનું મનમાં હોયે, લગાર ન ઓસરે તેથી કાયે. ૪૪૩ આપે૦ પા. કે વપરીત વેષ પોતાનો કરી. તેહને૦ કે. તેહને નામ દેખે માનવ કાયે. ૪૪૪ જુએ૦ કે પા. ચરચા જુયે છે મયવીપતી. ૪૪૪–૨ પછી પા ઉજેણીપત છે જ્યેહેનુ નામ, કરે પરીક્ષા તેણે ઠામ. ૪૪૪–૨ જેહવી૦ કે. પા. જેવી દયાલુ દેવી દેવ. ૪૪૪ પછી પા. જ્યેહેવી ઇન્દ્ર તણી અપછરા, મોદભરી તેહેવી મછરા ૪૪૫ ઉઘાડી પા ઉઘાડે. ૪૪૫ પછી પા કે–'

દીવસ બે ચારેક થયા છે તાહે, ચતા ન લાવે તે ગન માંહ.
(કે દીવસ ચારેક જો પુરાયે, ચિતમા લાવે છે ચરચાયે!)
એક દિવસ જુએ ત્યે ઠાર, કોતુગ દીઠુ તેણે વાર.

૪૪૬ જવ પા. છે. આવ્યો પા પેઠો જ્યોતિ પા જોતો. ૪૪૭ લાલ ફૂા રજમય. પા. બીટી છે. ૪૪૮–૧ પછી પા માઢા જોરાવ્રો છે ભરપુર, જ્યેહેવા સામંદ

નીરખ્યૂં રૂપ તે તસકર તણું, હરખી નારી હઇડે ઘણું.
કિમ આવ્યો છે અરધી રાત્ય? સાચી કહે મુજને તૂં વાત. ૪૫૦
માહરે મન એટલો છે અર્થ, ચોરવા આવ્યો છું ગર્થ.
માથા સાટે આવ્યો હૂં, પૂછે છે તો સુણજે તૂં. ૪૫૧

દુહા

સ્ત્રી કહે તે ચોરને, પ્રીત તૂં મુઝસ્યૂં જોડિ;
હવે ધન આપૂં તુને, પોહોંચે મનના કોડિ. ૪૫૨
મુઝસ્યૂં મન મૂકી રમો, મુઝ દેહ યેહની આગ્ય;
દાઢિ નિત્યે આવજો, ધન જોઇઇં માગ્ય. ૪૫૩
તાહૅરે તસ્કર બોલિયો: સાંભલ્ય સ્ત્રી: એક મર્મ;
દેખે છે કંથ તાહરો, તે નહી માહૅરો ધર્મ. ૪૫૪
લોપૂં લાજ નહી એહની, જે દેખે નહી દ્રષ્ટ;
એ સાનિધ તુઝસ્યૂં રમૂં, તે કહીઇં પાપિષ્ટ. ૪૫૫

માંહે સૂર. ૪૪૮–૨ ગયો પા. આવ્યો. ૪૫૦ તસકર ફા. તેહના. ૪૫૦-૧ પછી કે. પા.માં વધારોઃ—

સમરા રૂદેમાંથી તે રાંમ, કાય માંહે વચો જઈ કાંમ,
અગન થકી ગલે જેમ ધૃત, ગલી નારી તસકરથી તરત.
વીચાર પોતાના મનમાં થયો, માહરો જનમારો એલે ગયો.
ભરપુર એક ન ભોગવો ભોગ, જોગ વાત ન સાધો યોગ.
(પા.માં ૪—પુરૂષ કેરો નવ કીધો સંગ, તો કમ રહેસે આપણો રંગ.
સોડમાં નવ લીધો ભરથાર, તેહેનો ભઙ પડ્યો અવતાર.)
કંથ સ્વાદ કાયા નવ અડો એ જનમારો ફ્રૂટી પડો.
એહવો ઘડીયો મનથી ઘાટ, દીઠો તસકરનો બહુ ઠાઠ.
(પા માં ૮—દીઠો તસકર સુંદર રૂપ, અધીક તેજ તેહેમાં અનૂપ.)

૪૫૦ પછી પાઃ તાહારે તસકર બોલો વળી, દીઠી નારી ચીત્યે ચળી. ૪૫૨ પછી પાઃ–પાડે બુંબ કે બોલે વાંસુ, મારૂં મરણ, લેશું તુજ પ્રાણ. ૪૫૨ સ્રી૦ કે. પા. તરૂણી તસકરને કહે. તૂં મુઝસ્યૂં પા. કે. અમારૂં. પોહોચે૦ કે. પા. પોહોચાડું મનનો કોડ. ૪૫૩ મુઝ૦ પા. ઓલવ મેહેની આગ્ય. ધન૦ પા. જ્યે મન ગમે તે માન્ય. [૪૫૪ સ્રી એક પા. માનની. છે પા. તો. ૪૫૫ કહીઇ પા. કે. પરફુ.

ચોપાઈ

સ્ત્રી કેહેઃ કંથને મારૂં હું, સ્નેહ કરે મુઝ સાથે તું.
ચોર કહે મારો એહને, સંગ કરૂં તારી દેહને. ૪૫૬
જઈ અંગુઠો દીધો ગળે, ઢિંચણુ મૂકર્યું પેટ જ તળે;
સદ્ય ગયા છે તેહના પ્રાણ, જુઈ વિક્રમ વીર સુજાણ. ૪૫૭
હર્ષ ઉપનો એહને ઘણો, સંગ કર્યો પછે તસ્કર તણો;
તેહને આપ્યું અધિકૂં ધન, અમૃત રૂપ કહે વચનઃ ૪૫૮
નિત્ય પ્રતે દાઢિ આવજો, પાનફુલ પ્રીતે લાવજો.
ચોર કાઢી મૂક્યો બારણે, રહ્યો રાજા જોવા કારણે. ૪૫૯
રાજાઈ તેહેની દીઠી દૂષ્ટ, ઉપનૂં મનમાં અધિકૂં કષ્ટ;
એક ખુની, બીજી એ જાર, ચોરને મારયાનો અધિકાર. ૪૬૦
મેહલ્યૂં ખડગ કાઢી તે દિસ, રાય તસ્કરનૂં છેદ્યૂં શીશ,
પડતાં ચીસ નાંખી તે ઠારિ, તવ સ્ત્રીઈ ઉઘાડ્યાં બાર. ૪૬૧

પાપિષ્ટ પા. પાપી ભ્રષ્ટ. ૪૫૬ સ્નેહ૦ પા. કે. ફરી ફરી સૂં કહે છે તું. ૪૫૬–૧ પછી પા. સંગ કરો મુજ સાથે આજ, તો સધરે અમારાં કાજ. ૪૫૬–૨–૪૫૭ જઈ૦ પા. ઢીંચણુ મુકો માથા તલે, અંગુઠો દીધો જઇને ગલે. ફા. તે જુઈ, પા. તે જુયે છે. સદ્ય૦ કે. પલક એકમાં પોહોતા પ્રાણ. ૪૫૭ પછી પા.:–એક પલકમાં યારો તેહ, દેવ સરીખી તેહેની દેહ; માહા પાપીનું કરું છે કામ, ઉરા હંસ તો તેણે ઠાંમ. ૪૫૮–૧ પછી પા. રૂડી રીતે કીધો ભોગ, એકાંત્યે મલો સંજોગ. ૪૫૮–૨ તેહને પા. તસકરને. રૂપ કહે પા. જેહેવાં કહ્યાં. ૪૫૯ પા. નીત્ય નીત્ય પરત્યે. પાન૦ કે. પા. ભોગ સામગરી ઘણી લાવજો. ૪૫૯–૧ પછી પાઃ પાન, ફુલ ને રૂડા હાર, સોભાવો રૌળે સણગાર; ચોર સંતોષ્યો રૂડી રીત, પૂરણ કીધી તેસૂં રીત. ૪૬૦–૧ ને બદલે પાઃ દીઠો તે તસકરને દૃષ્ટ, મહીપત પામ્યો મનમાં કષ્ટ; મનમાં ઉપનો અદકો ક્રોધ, છે જોરાવર એ તો જોધ. બીજો૦ પા. તસકર ત્રીજો જાર. ચોરને પા. એહને. અધિકાર કે. પા. છે વેહેવાર. ૪૬૦ પછી પાઃ એ ત્રણુને મારતાં નવ કરવી રીસ, તેહની હત્યા તેહેને શીશ. ૪૬૧ કાઢી૦ પા. નવ લાગી વાર, તસકરના પ્રાણ લીધા તે ઠાર; તસકરને છેદો તે ઘડી, વાર ન લાગી કેહેતાં ઘડી. ૪૬૧–૨ ઠારિ પા. સોર. પહેલા પાદ પછી પાઃ પોકાર કરે તે વેલા ચોર. તવ

દીઠા બારણે તસ્કર પળ્યો, તે ઓને મન અચિરજ અળ્યો;
દીઠી રાત્ય અંધારી ઘોર, ચોકીવાલે માર્યો ચોર. ૪૬૨
જઈ કંથનૂં છેદ્યૂં શીશ, પાડી સુંબ તિહાં દસ વીસઃ
અરે રાજના લોકો! ધાયો, માર્યો નિજ નારીનો નાહો. ૪૬૩
એટલે ધાઈને આવ્યા લોક, માર્યો ધનવંત પડિયો શોક.

વિક્રમે જોઈ સઘળી પેર, આવ્યા રાજ પોતાને ઘેર. ૪૬૪

દુહા

પ્રાતઃકાળ થયો તહિં, ઓઈ વિચાર્યું મનઃ
દાનપાત્ર મેલ્યાં ઘણાં, લુંટાવી દીધું ધન. ૪૬૫
મોહોલ મેડી ને માળિયાં, વળી જે કણકોઠાર;
કૃષ્ણાર્પણ સર્વે કરયાં, ક્ષણૂં ન લાગી વાર. ૪૬૬
સતી થવાને નીસરી, સજ્યા સોળ શૃંગાર.
ચોખા વેર્યા ચિહુ દિશે, તુરંગે અસવાર. ૪૬૭

પા. તે. ૪૬૧ પછી પાઃ–ઝંખી થઈ માનની તે ઠાર. ૪૬૨ પછી કે. પાઃ–
નારી મનથી સુકાં માન, (પાઃ હલુઇ થાયું જમ પીપલપાંન)
ફરૂં મેં તો કીધું કામ.
(પા. ન મલે રેહેવાનો કંઈ ઠામ,)
કંથની હત્યા માથે લીધ, ઠારજ એકે નવ પામૂં સીધ્ય.
હેડું મેં નવ રાખુ હાથ, કાયા વટાલી તસકર સાથ.
૪૬૩ જઈ ફા. ઘરમાં જેઈ. ફા પડે પાડિ સુંબ તે તિહાં–. રાજના૦. પા ચોકીવાલા લોકો ધાયો. માર્યો૦ કે. હિ. પાઃ–મારી જનારાને વમે સાહો. ૪૬૩ પછી પાઃ મલૂં નગર જોવા તે ઠામ, ન જણાયું ચોર કેરૂ તો નામ. ૪૬૪ એટલે૦ પાઃ મલા એકઠા સઘળા લોક. ધનવંત પા. સેઠ. ૪૬૧ પછી પાઃ મરો ધનવંત તે નજરે જોયે, કઇ અદકેરૂ સહુકો રોયે. ૪૬૬ પછી પાઃ તોફાન ચલાવ્યું અતી ઘનૂં, સતી થાવાને વરતઃ થાયું સરિામણુ સાધવી, મેદી નાંખુ મરવ. કે. પાઃ–
ચાલું કેલ એક નગરમાં ફોકટ બાપે દેશ;
સતી થાય છે સાધવી જોબન બાળે વેશ.

માદલ વાજે અતિ ઘણાં, શરણાઈ ચહેચાટ,
નગર બાધું જોવા મળ્યૂં, જસ બોલે બ્રાહ્મણભાટ. ૪૬૮
નાહાનાં મોટાં નગરનાં, સતી જોવાને જાય,
સુતનાં દુઃખીયાં સાંભળે, ભુવન ભુવનથી ધાઈ. ૪૬૯
કોહોને કહે પુત્ર જ આવશે; કોને કહે પામેશ ધન;
કોહોને કહે જસ વાધસ્યે; ઇમ મનાવે મન. ૪૭૦
પ્રધાન પાસે સહુ આવિયા, રાજા બેઠા તે ઠાર,
સતી થાઈ છે સાધવી, ઘો હુકમ લાગે વાર. ૪૭૧

રાજા કહેઃ રહો સાંસતાં, હૂં જોઊં સતિનૂં મુખ,
જોઊં પ્રાક્રમ તેહનાં, જે વેઠે દેહે દુઃખ. ૪૭૨

પ્રધાન રાય પાલા ગયા, કામ કર્યાં છે તાજ્ય;
ગયા સમશાને બેહુ જણા, સતી જોવાને કાજ. ૪૭૩

---

૪૬૭ નીસરી પા. કે. સંચરી. વેરચા પા. વધાવે. તુરગે પા. અસવનીયે થૈ. ૪૬૮ ૪૬૮ પછી પાઃ ઢોલ ભુગલ વાજે ઘણા, વાજ્યે તાલ મૃદંગ; કાંસી ત્રાંસી વાજે ઘણી, વાજે રૂડાં ચંગ. ૪૬૯ નગરનાં પા નારી નરાં. સતી પા. જુવતી. સુતનાં૦ કે. મલાં દુખીયાં ને રોગીયાં; પા. જયજયકાર સહુકો કરે. ૪૬૯ પછી કે. પા. માં વધારોઃ—

મંગણ જાયે માગવા, દક્ષણા લેવા દેવ,
નમે લોક સહુ નગરના સહુ કરે છે સેવ.
હાથા દે કુંકુમ તણા, ઉડાડે અબીલ ગુલાલ,
જય જય બોલે મુખ થકી, ભરી અક્ષતની થાળ.

૪૭૦ પામેશ પા આવસ્યે, કે. પામસે. ઇમ પા. સહુનું ૪૭૧ સહુ પા. તિહાં. ૪૭૨ સાંસતા ફા. સાંસતિ. હું૦ કે. ગહાર મન પરસંન. ૪૭૨–૧ પછી કે. પાઃ-છઈ અસવારી આવસૂં, કરવા દેવી દરસન. જોઉં૦ કે. પાઃ-શુભ કામ સતી કરે. ૪૭૨ પછી પા. કે. પાઃ–લીસુકની ભાખે મુખ, કે. પા. ક્ષીપ્રા તીરે આવસૂં જોવા માનવીસુખ; (પા. સહુકો પામ્યે સુખ.) ૪૭૩ પાળા ગયા પા. કે. વાંહાં. પરવરા. કર્યા છે ફા. કરીઆં. સર્વ ગયા૦ પા. ગયા મસાણે મહીપતી.

મળી છે બહુ તિહાં મેદની, થાય ઘણો કલ્લોલ,
હાથા દે છે અતિ ઘણા, કરે છે કુંકુમ રોળ. ૪૭૪
રાખી સહુને વેગળા, રાય ગયા તે પાસ,
પ્રણામ કર્યો તે રાયજી, સતિઈ દીધી આશ. ૪૭૫
રાજા કહેઃ પાછાં વળો, જાઓ તમારે ઘેર,
ખાઓ, પીઓ, બેસો સહી, રમો જમો બહુ પેર. ૪૭૬

ચોપાઈ

કોપ કરી બોલી તે નારઃ આપ્ય હુકમ મુઝ લાગે વાર,
માહરે કંથને છેહ્‌ પડે, તો દેવ સહુ સતીને નડે. ૪૭૭
રીઝું તો થાઉં પ્રસન્ન આપ; કોપું તો તુઝને દેઉં શ્રાપ,
આશીશ દેઉં તો ચાલે રાજ્ય, કોપે મેહેલ કરાવું તાજ્ય. ૪૭૮
ડાહ્યાને સ્યૂં કહીઇ કથી, તું એને ઉલખતો નથી;
માટે લાગ્ય તું માહરે પાય, વરદાન જે જોઈ તે માગ્ય. ૪૭૯
દે હુકમ ખોટિ થાયૂં છું, સ્વર્ગભુવન આપે જાયૂં છું;
કદાચિત ક્રોધ હું હઇડે ધરૂં, તુઝને બાલી ભસ્મ જ કરૂં. ૪૮૦

---

૪૭૪ છે બહુ પા. અલેખે. અતિ ઘણા કે. પા. હોંસથી ૪૭૫ રાખી પા. રાખા. રાય ફો રાજા. રાયજી પા. પ્રીતથી. સતિઇ પા. લેલીયે. ૪૭૬ બેસો સહી પા. ખુશી કરો. બહુ પા. પુર. ૪૭૭ મુઝ પા. નવ. ૪૭૭-૧-પછી પા.:-બલ કરી બોલી તે બાલ, ઉતાવલ હવડાં કર તતકાલ. ૪૭૮ મેહેલ પા. કે. સુખ. કોપૂં હિ કોપે. ૪૭૮ પછી પા :-મેહેલાનું મંદિર માલીયાં, મેહેલાનું ગોખ વાદી જાલીયાં. ૪૭૮ સ્ત્રી કે. હિ. પા સતીયોને. ૪૮૦-૧ પછી પા. કે.માં વધારો.-

પુરુષનીમાન ખોટી થાયે છે, દેવ દરસન માહારૂં ચાહે છે.
પા:-સતી તે શક્તિનું રૂપ, અતુલ્ય તેજ તેહના અનુપ.
સતવાદી માટે સાખીયે, નહીં તો હવડાં ઉંધો નાંખીયે.

૪૮૦ પા. કદાચ કોપ હૈડામાં ધર. ભસ્મ જ પા. કે. મહ્વ. ૪૮૦ પછી પા. કે. મા વધારો.-

(પા:-તુજને ઉડાડુ આકાસ, એહેવું જોર રાખું હું પાસ.
સતી સાધવી હું કેહેવાઉં, તે સા માટે ખોટી થાઉં)

દુહા

કહે વિક્રમઃ સૂણ હો સતિ ! હું જાણું સઘળા મર્મ,
કાલ્ય સાંઝનો જોયૂં છૂં, જેહ કરે છે કર્મ. ૪૮૧
કંઠ અંગૂઠો દેઈને, પ્રથમ માર્યો કંત.
પછે જારવિદ્યા રમી, તેહ વિચારો ચિંત. ૪૮૨
પછે તેહને ધન આપિયૂં, કાઢી મૂક્યો બાહેર,
મેં પછે તેહને મારિયો, જે તસ્કર, ને જાર. ૪૮૩
નાંખી ચિસ તે સાંભલી, તૂં દુઃખ પામી તે દિશ,
પછે મંદિર માંહે જઈ, કંથનૂં છેદ્યૂં શીશ. ૪૮૪
પછે માલ લૂંટાવિયા, સતી ધરાવ્યૂં નામ,
ફેલ કરે છે તૂં ઘણાં, જુઈ છે બાધૂં ગામ. ૪૮૫
શીશમુંડણ તાહરૂં કરૂં, ફેરવૂં બાધે ગામ,
કાનનાક છેદૂં સહી, વિક્રમ માહરૂં નામ. ૪૮૬

સાંભળો તેહ સતીનો બોલ, દીધી ફુલવા એહ અતોલ.
(પાઃ-સતી નામ છે તો માહરૂં, નગર ભસ્મ કરૂં તાહરૂં.)
૪૮૧ ફુ. પા. હું જાણૂં. મર્મ પા. કે. ભરમ. પા. કાલ હું સમી સાંઝનો, જોઉં છું તાહરાં કરમ. ૪૮૨ પછી પા. કે.:-

ફોગટ ફેલ કરે ઘણા, દેખે બાધૂં ગામ;
જા છુ મંદિર તાહરે, રાખી મનની મામ.

૪૮૨ કંત પા. કંથ. ૪૮૩ જે પા કે. જાણો(ણ્યો). ૪૮૪ કંથનું પા. ધનવંતનું. છેદૂં પા. ખેદ્યુ. ૪૮૪ કે. પા.માં આમ છેઃ તે દીઠો તસકર ખડો, સાંભળી જારે ચીસ; ઘરમાં જઇને છેદીયું, ધનવંત કેરૂ શીશ. ૪૮૪ પછી પા. તેં દીઠો તસકર પડો, તે સહુકો નજરે દીઠ; તેહેવી તું તો સતી ખરી, પરખી પોહોહું પીઠ. ૪૮૬ મી કે. પા. માંઃ-

સીસ મુંડણ તાહરૂં કરૂં, ચુનો ચોપડું તાંહ;
ખરવાહન કરી ફેરવું, આખા ઉજેણી માંહે.
કાન નાક છેદાવરૂં, છેદું પોહોંચેથી આપ;
મારૂં માથે મોજડાં, જો બોલે મુજ સાથ.

ચોપાઈ

તાહેરે વલતી બોલી સતીઃ સાંભલ માહેરા પૃથવીપતિ !
સારી પેઠે જાણી મુને, તો ફરી સ્યૂં કહીઇ તુને ? ૪૮૭
કરવા દ્યોં મુને માહેરૂં કાજ, રાખો આ માણુસની લાજ,
એહેમાં ડાહાપણુ નવિ કીજીઇ, આનો અંત નવિ લીજીઇ. ૪૮૮
ઘેરઘેર તો સ્ત્રી છે એહ, તેહનો રાખેશ માં સદેહ,
સર્વ સૃષ્ટિમાં સરખિ નાર, રખે અંતર જાણો લગાર. ૪૮૯
મુસ્તક માહરે ચરણે ધરો, સહુ લોકોમાં મોટી કરો;
જાઓ કોયિ કંદોપણુઘેર, કહેસ્યે વાત માંડિને પેર. ૪૯૦

(પા.:-કાપું તાહરો ચોટલો, ફેડું તાહરો ઠામ;
દેસ મુકાવું તુજને, તો વીક્રમ માહારૂં નામ.)
અરધી ડટાવું સહુ દેખતાં, પેર છટાલી માર;
જીભ કઢાવું તાહુએ, દેખે સહુ સંસાર.
માનની સમજી મન વિષે, સાચ્યાં સહુ એંધાણ;
બાંધૂં એ સાથે બાકરી, કરે હસારત જાણ,

૪૮૭ માહરા॰ પા. માહારાજા મહીપતી. સાંભલ॰ પા. સંભારે હા પૃથવી પતી. ૪૮૭-૧ પછી પા. કે.:-

ફેલ કર્યાં તે તો જાણીયાં, મેં માહરા પંડમાં પરમાણીયાં.

૪૮૭-૨ તો પા. ફરી ફરી. ૪૮૮ રાખો॰ પા. લોક દેખતાં રાખો લાજ. ૪૮૮-૨ પા. માં આમ છેઃ-અમને સતી થવા દીજીયે, આનો—.; એહેમાં ડાહાપણુ કરશુ ફોક, હસે બાધા નગરના લોક. ૪૮૮ પછી પા:-સતી થાવાને હું નીસરી, દેહ સાધનને અગનીમાં ધરી, ઝાઝો ન લેવ્યો સતીનો અંત, તમો તો છો પરમારથ પંથ. ૪૮૯ રાખેશ પા. રાખશો. જાણો ફુ. જાણે: ૪૮૯ પછી કે. પા. માં વધારોઃ-

લાખ એક કો નારી નરી, કોઇ વાર સ્યૂં કહીયે ફરી.
(પા:-નારીનો ન મરે એક ઢંગ, પર પુરસનો કરે કૈં સંગ.
સતી કરોડે હોયે એક, એહેમાં નહીં કાંઈ મીન કે મેખ.
શો પરકારે જુડી પડું, ખુણે પેસીને અહકે રહું)

૪૯૦ સહુ લોકમાં પા. માણસ દેખતાં. ૪૯૦-૨ ને બદલે પા. કે. માં વધારોઃ-

સંદેહ તાહેરા તિહાં ભાજસ્યે, કરી કામ પાયે લાગસ્યે.

રાજાઈ માન્યૂં તેહનૂં વત્ત, સ્રીને બળવા દીધી તરત. ૪૯૧
રાખ્યો તે નારીનો બાર, વળ્યો રાય આપે દરબાર.
વાધ્યો તેજ તે તો સતી થઈ, મેદની તો સહુ ઘેરે ગઈ. ૪૯૨
ઇમ કરતાં પડી છે રાતિ, રાયઈ વિચારૂ રુદયા સાથઃ

કોચી કંદોયણ રહે છે જિહાં, ગયો એકલો રાજા તિહાં. ૪૯૩
અદષ્ટ વિદ્યા પોતે કરી, રાજા કોચિઘેર ગયો ઠરી.
કોચીને મન અધિકૂં જ્ઞાન, તેણિઈ રાયને દીધાં માન. ૪૯૪
અદષ્ટ વિદ્યા મુજ આગળ કરે, તાહેરો અર્થ કશો નવિ સરે.
કપટે ચરચા જુવો તમો, તે સર્વે જાણૂં છૂં અમો. ૪૯૫

(પા.:-તો માનું તમારો પાડ, તમો તો છો હઇડાના ઘાડ.)
સહુ સરપી તે કમ કેહેવાય, રાજા કહે કમ સંદેહ જાય.
નારી કેહે મીછો કહું પેર, જાયો કોચી કંદોયણઘેર.
(પા.:-તે તો ક્હેસે સાચી વાત, જુઠી નહી બોલે સાક્ષાત.)

૪૯૧ પા. ભાંગસ્યે. માન્યૂ ફા. મન. ૪૯૨ તેજ કે. હિ. જસ. ૪૯૪ પોતેં પા. આપે. રાજા૦ કે. હિ. પા. રહ્યો કોચીના ઘરમાં (કે. મનમાં) ઠરી. રાજાને પા. મહીપતને ૪૯૪ પછી પા. કે:–

(પા.:–આદરભાવ અદકેરા કરા, રાજા પોતે મનમાં ઠરા,
ધન ભાગ અમારૂં આજ, આવ્યા છો નરપત શા કાજ?

૪૯૫ કરે ફા. કરો. કે. ધરે. કપટે૦ પા. કપટ કાજ આવ્યા છો તમો. ૪૯૫ પછી કે. પા.માં વધારોઃ–

રાજાયે તો જોડ્યા હાથ, બોલ્યો તે શામાની સાથ.
મોટી વીદ્યા જે માહરી, તેહ કમ દૃષ્ટ પડી તાહરી.
પ્રથવીમાં નવ દીઠી કાય, એવડું કારણ તજમાં કમ હોયે?
કાચી કેહે જાણ્યું હું પેર, જ્ઞાન ડક છે માહરે ઘેર.
મુજ આગલ ચાલે નહીં ચોર, ભુત પ્રેત કરે નહીં જોર.
ઘડી એકમાં બાંધે ફરૂં, કામ ચીતવ્યાં કોડે કરૂં.

આવ્યા છો માહેરે દરબાર, મોકલ્યા ધનવંત શેઠની નારિ;
સંદેહ ભાગવા મનડા તણો, આવ્યા હેત હઈયડામાં ઘણો. ૪૯૬

દુહા

તાહરે વિક્રમ બોલિયાઃ તાહેરી સુણી વિખ્યાત;
આગલથી તેં કિમ લહી, માહેરા મનની વાત ? ૪૯૭
કિમ અદૃષ્ટ વિદ્યા ઉપજી ? કિમ દીઠી માહેરી દેહ ?
માહારા સમ સાચૂં કહો, તમને પૂછું તેહ. ૪૯૮

તાહરે કોપી ઊચરીઃ સાંભળ રાજા ! ગુજ;
ત્રણ લોક જિતી સકૂં, એહેવી માહેરી સુજ. ૪૯૯
પ્રતાપ કંઠ મુજ ઘેર છે, તે દુર્લભ છે દેવ;
તેહેથી જાણુ ઘણું મુને, નિત્ય કરું હૂં સેવ. ૫૦૦
રાજા કહે તે છે ભલે, પ્રથમ સંદેહ મુઝ ભાગ્ય,
સ્ત્રિયો સર્વ તો એક છે, તેહેની મનમાં દાઝિ. ૫૦૧

૪૯૬-૧ તે પછી કે. પા. માં:-

પરથમ નારી નાહાયોને નમી, તસ્કર શાથે રંગે રમી.
પછે માથે તેણીયે પતી, સવારે થાતાં ગઈ સતી.
તેં કરાં કૃત તે સઘલાં લહાં, કામની આગલ માંડી કહ્યાં.
સઘલી કામની સરખી કહી, તાંહાંથી ચાનક તમને થઈ.

૪૯૬-૨ મનડા ફે. મન. ૪૯૬ પછી પા. કેઃ-

તેણીયે પારખું જોવા કાજ, મોકલ્યા છો મહીપત મહારાજ.

૪૯૭ માહરા૦ પા. કે. વીતગ સઘલી પેર. ૪૯૮ તમને૦ કે. પા. પુછું એહ સંદેહ. ૪૯૯ સાંભળ૦ પા. કહું વાત એક ગુજ. ત્રણ૦ પા. કે. તપાસું ત્રણ લોકને ૪૯૯ પછી પાઃ-ત્રણ લોકને જીતું અમો, એટલી સુજને આપે; બીજા બલીયા અતી ઘણા, તે સુજથી હારી જાયે. ૫૦૦ ઘેર પા. પાસે. તેથી૦ કે. તેથી જાણુ જસ છે સુજ, સદા કરૂં છું સેવ. ૫૦૧ ભાગ્ય કે. હિ પા. ભાગ્ય.

દેખાડે તેહેનૂં પારખૂં, તો માને મુઝ મંન,
તે સંદેહ હું પૂછવા, આવ્યો છૂં આ દિન. ૫૦૨
કહે કોચીઃ વચન કરો, આપો માહારે હાથ,
દેખો તે બક્ષો ગુહેનો, દેખાડૂં તુમ સાથ. ૫૦૩
વચન દીધૂં વિક્રમે, કોચી હાથે આપ,
જોતે કોપૂં કોપથી, સ્રીહત્યાનૂં પાપ. ૫૦૪

ચોપાઈ

કોચી કહેઃ સાંભલ રે રાય ! જુયો કોતુક મંદિર માંય,
રાજા બેઠો ખાઈ પાન, એટલે તિહાં આવ્યો પરધાન. ૫૦૫
મજુસમાં ઘાલ્યો તે રાય, પ્રધાનને દીધી પસાય,
આવો, બેસો, સુખે રહો, કામ હોઈ તે મુઝને કહો. ૫૦૬
વિક્રમ કેરા મોહોલ છે જિહાં, મુઝને હવડાં મોકલ તિહાં,
વડી રાણી છે વિક્રમ તણી, તેસ્યૂં પ્રીત છે માહેરે ઘણી. ૫૦૭
જાવાનો નવિ પામૂં લાગ, મનુષ્ય આડે નથી તિહાં માગ.
કેહાવે દા'ડી વાર તે સાત, તેહેને મેલ્યાની કરચ્ય ને વાત. ૫૦૮

---

૫૦૨ દેખાડે પા.. દેખાડો. ૫૦૩ પા માં આ કડી નથી. પછી પા. કે માં વધારોઃ—

વચન શત પરીયાં તણૂં, આપો માહારે હાથ,
દેખો તે ડહિા ઇહાં, સૂઝ કરૂં તમ સાથ.
પાઃ— કોચી કહે વાત એક સાંભલોઃ સાસુ કહું આ દીશ;
બોલ પાલો પ્રીતે તમો, તો પરસંન સદાયે ઇશ.

૫૦૫ ફેઃ જુયો કૌતિક માહારા મંદિર માંય. ઘરમાં પા. રાજા. પા. ૫૦૫ પછી કે. પાઃ—

સાંભલ કોચી માહારી વાત, આજ રાણીયે કાહાવી'તી ખાત;
સ્રીહત્યાદિક ખાધા સમ, મ્રાટે મોહોલ જાવું નહીં કમ ?

૫૦૬ દીધી પા. દીધો. ફ્ર. કાંઈ કામ. ૫૦૭ મોકલ પા. મુકો. ૫૦૮ માગ પા. જગ્ય. કહાવે૦ કે. પાઃ—મોકલ્યાં તેડાં વાર જ સાત, કરચ્યને પા. કરે છે.

દુહા

કહે કોચીઃ મજુસપર, આપ અસવાર જ યાયો,
પ્રહાર કરો એ ડંડનો, સુખે મોહલમાં જાયો. ૫૦૯
તાલું દીધું પેટીઇં, તેહૅમાં વિક્રમ પાસ,
ઉપરિ પરધાન બેઠો ઠરિ, રાણિપે જાવા આશ. ૫૧૦

ચોપાઇ

ઊડી મજુસ પ્રહાર જવ કરી, તે રાણીને મેહેલે ઠરી;
રાણિઇં દીધાં બહુ માન, આસન, બેસણુ ને સનમાન. ૫૧૧
આલસુ જેમ ગંગાઈ ગયો, સફલ જનમારો માહારો થયો;
દાઢિ ઉઠી જોતી વાટ, આજ થકી ભાગ્યા ઊચાટ. ૫૧૨
પ્રધાન રાત્ય તેહૅને ઘેર રહ્યો, પોહૅ ફાટો, પ્રાતરકાલ જ થયો.
રાણિ કહેઃ નિત્યે આવજો, રુડી વાત ભાવિક લાવજો. ૫૧૩
પ્રધાન જઈ મજુસે ઠર્યો, પ્રહાર ડંડનો ઉપરિ કર્યો,
ચરચા જોઈ રાજાઈ પેર, આવ્યો પ્રધાન કોચીને ઘેર. ૫૧૪
વાટ જોશે વિક્રમરાય, એહવું કહીને થયો વિદાય.
મજુસથી કાઢ્યો રાજન તેહ, મન તણો ભાગો સંદેહ. ૫૧૫

૫૦૮-૧ પછી પા. ન મલે ઠેકાણું કે ઠામ, તો કંમ થાયે આપણું કાંમ. ૫૦૯ ડંડનો પા. કે. બે ડંડના. ૫૧૦ પેટીઇ પા. પટારીયે. તેહમાં૦ પા. પોતે રાજા પાસ. રાણિપે૦ પા. મોહોલે મળવા આસ. ૫૧૧ રાણિઇ૦ કે. મનસા સૌખ્ય દીધાં બહુ માન. ને સનમાન કે. પુરણ પાંન. આસન૦—પા. હાજર કીધાં ફોફ્લ પાંન; આસણ બેસણ હેત્યે કરી, તે રાંણી છે સુભ સુંદરી. ૫૧૨ આળસુ૦ કે. પા. આજ સંકટ હેઠાનો ગયો. ૫૧૩ તેહને પા. રાણી પો૦ કે પા. પુરણ પ્રીતે પરભાત જ થયો. રાણી પા. વનીતા. નિત્યે ફ્રા. ઇહાં નિત્ય. પા. વેગે. રૂડી૦ પા. કે. વધાઈ આગલથી કાહાવજો. ૫૧૪ પ્રધાન કે વજીર. જોઇ પા. નરખી. ચરચા પા. સઘલી. ૫૧૪ પછી પા. માં ૫૧૪-૨ ની મતલબવાળી કડી છે. ૫૧૫ મજુસથી૦ પા. કેઃ—નીકલો નરપત તાંહાંથી તેહ. ૫૧૫ પછી કે. પાઃ સતવાદી તે સાંખી રહો, પ્રતી ઉત્તર કોહોને નવ કહો.

રાજા કહેઃ સુઝ વાચા થાપ્ય, પ્રતાપ ડંડ તૂ મુજને આપ્ય.
સૂણ્યો બોલ તે વિક્રમ તણો, હરખ ઉપનો કોચીને ઘણો. ૫૧૬
આપ્યો ડંડ તે હેતે કરી, રાજા ઉપરિ મનસા ધરિ.
રાજાજીને નાવી આંચ, જિત્યો ડંડ ઘેર લાવ્યો પાંચ. ૫૧૭

દુહા

સાસુને ચરણે નમ્યો, ભલે કહી એ વાત,
જિત્યા ડંડ પ્રચડ બહુ, જુગમા વાધી ખ્યાત. ૫૧૮
જાગીર વગાડિ તિહાં ગયો, જિહાં હતી ત્રણ ભીંત;
માર્યા ડડ થઈ કરકડા, પછે થયો નિશ્ચિંત. ૫૧૯
ચક્રવે રાજ્ય તેણે કર્યૂ, અજિત રહ્યો નહિ કોય,
ક્ર્યો શાખો પોતા તણો, જોશી લખે છે કોય ૫૨૦
ડડ પાંચ એ જિતીયો, થયૂં ઇંદ્રને જાણ,
મોકલ્યૂં સિંહાસન આપણું, થયૂં અધિક કલ્યાણ. ૫૨૧

---

૫૧૬ વાચા પા વચન જ. ફ્રા એ પરતાપ ડડ ૫૧૬ પછી કે. પા–
કોચી કહે સાંભળ રે વાત, સફ્ળ થયા તાહારા મન કાજ
પરતાપ દડ છે માહારે ઘેર, તુજને આપુ પ્રીતે પેર,
બીજા દડ છતે જેહને, પ્રતાપ ડડ આપુ તેહને
મૃત લોકમા શોભા જેહ, પચ ડડે વગી છે તેહ,
માહારે મન હતુ એ વરત, તે મેં તુજને આપો તરત.

૫૧૭–૧ પછી પા કે સફ્ળ દુપ દેહના વામીરો, પચ ડડ પુને પામીરો. ૫૧૮–૧ ને બદલે કે મા પણ તે પછી પા મા–માન દીધા મહીપતે ઘણા, કહી દમનીને વાત ૫૧૮–૨ ને બદલે કે મા અને તે પછી પા મા છતો જરા પ્રથવી તણો પા વાધી છે ૫૧૯ જાગીર૦ પા. કે –વાગા જાગીર છતના જે ભારે હુતી ભીંત મારયા૦ પા કરી નાખી તે કરકડા પછે પા આપ ૫૨૦ ચક્રવે ફ્રા અખીન શાખો કે શાકો પા. શાક પોતા તણો કે શાહાશ્રમા કોય પા જોયે ૫૨૦ પછી પા અખીન આણ દેશે ફરે, ધરે છત્ર સીર રાયે, પરકા દુખ ખોતો ફરે, પરકામે તે ધાયે. ૫૨૧ ડડ૦ પા. પચ ડડ પરતાપથી ૫૨૧–૧ પછી પા મા અને ૫૨૧–૨ ને બદલે કે મા વધારો–કરામત બાધા કનપની, પામો એ પરમાણ

જડ્યા પંચ ડંડ પાઉલે, તે પાઉળ ધરિયું છત્ર,
રતન, મણિ હીરે જડ્યું, સ્ફાટિક હેમમય જત્ન. ૫૨૨
પાઉળ બત્રીસે પુતલી, એક એક પેં સાર,
વાજિં તેહેના હાથમાં, શોભા અપરંપાર. ૫૨૩
માહા પુણ્યથી પામીઈ, દેવ(તા)ને દુલભ એહ,
સ્વર્ગ પુરીથી ઉતર્યું, શુભ સિંહાસન તેહ. ૫૨૪

૫૨૧-૨ આપણું પા. આપથી. ચપૂ૦ પા. હીરા જડીત્ર અમુલ. ૫૨૧ પછી પા: સુંદર શોભા તેહમાં, અતીરે તેજ અતુલ. ૫૨૨-કે. માં આ કડી ૫૨૩ પછી છે. તે૦ પા. છડે જડીયું છત્ર; રતન૦ પા: રતંન જડીત્ર છે અતી ઘણાં. જત્ન પા. તરત. ૫૨૩-૧ ને બદલે કે. પા. માં નીચેનો વધારો—

ઉત્તમ એક નવ રહી, થયો ઇન્દ્રવત એહ,
માનવ કહો પણ મહીપતી, દેવરૂપ થઈ દેહ
દૈવત ઇન્દ્રાસન તણું, ઐન્દ્ર તણું આસન,
મન રીઝીને મોકલ્યૂં, ભૂપતને ભુવંન.
અંત્રીખ વીમાંન તે ઉતર્યું, સુભ સભા મધ સાર,
પાઉલ જડી'તી પુતલી, પુરણ વીસ ને બાર.
સાક્ષાતકાર કંચન તણું, જડ્યાં રતન અમુલ્ય,
વરતુલ આકાર છે તેહનો, જેહેવૂં કમલનૂં ફૂલ.
ફરતું ગજ બત્રીસનું, અતુલ તેજ અપાર,
હાથે હાથે પુતલી, શણગાર સહિતે સાર.

૫૨૩ શોભા૦ ને બદલે કે. પા. વસ્ત્ર વવેક અંગ; સોભા કુણ કહી સકે, રાજસ રૂડો રંગ. ૫૨૩ પછી પા. માં ૫૨૨ ની લગભગ પુનરુક્તિ છે. ૫૨૪ પામીઇ પા. કે. પામીયે. કે. પા. દેવને. ૫૨૪ પછી કે. પા:

અધીપતીયે આવીષ્ય ભોગવ્યું, બેઠો એ આસંન;
પછે સ્વરગ રાજા ગયો, મહીપત જોને અંન.
સાલીવાહને સાક કરો, સ્વરગ ગયો ભડ ભુપ;
પ્રથવીમાં આસંન ગયું, જેહનૂં રૂડું રૂપ.

પા.:—માવર મગણા માંહી મણી, સહીજ સીરોમણ સાર;
વીરભદ્ર વીરેસ્વરો, દેવ વડો દાતાર.

એહેવો પરાક્રમ જે કરે, તે ધરે સિંહાસન પાય;
મન વિમાસીને જુયો, અધિક ક્ષુબ્ધ ભોજરાય! ૫૨૫
એહ કથા જ સાંભળે,-કરે વિવધ પેરે દાન,
આ લોકે જશ પામસ્યે, પર લોકે સનમાન. ૫૨૬
દુસ્મન તો ગંજે નહી, નહી પીડા, દેહ રોગ,
ધર્મ સખા હવો જેહને, તે પામે અષ્ટ ભોગ. ૫૨૭
સહુથી મોટો ધર્મ છે, કરો વિચારી આપ,
વિક્રમે દિગ્વિજય કર્યો, (તે)પુણ્ય તણો પ્રતાપ. ૫૨૮

રામદાસ રાજસ વડો, મંનજી સુત મેહેરાંણ;
વાસણ કેરા વંશમાં, પંચ કરે પરમાંણ.
સ્વ સુધે કાયુજી તણો, રાજસ ગુણ દીધ રૂપ;
રામદાસ રાજસ વડો, ભલપણ કેરો ભુપ.
તેણે તેડું મોકલ્યું, આણી મન ઉલાદ;
સામલભટ વાસે વસે, વાર અમદાવાદ.
સામલભટ તેડાવીયા, દઈને ઝાઝાં માન;
કહું વીક્રમ મહીમા વરણવ્યો, દીધાં ઝાઝાં દાન.
સહીયાસન બત્રીસી વરણવી, તે કરાવી રખીદાસ;
તે ગ્રંથ નૌતમ કરો, તે કવી સામલદાસ.
મથવી કરી પસાય તે, અંન વસ્ત્ર દખણા દાંન;
આ લોકે જસ પામસ્યે, પર લોકે હરી નાંમ.
કહે પુતલી ભોજ સુણ, એહવો થયો તે રાયે.

૫૨૫ એહવો કે. પા. તેહવો. કરે કે. પા. કરો. તે ધરે કે. પા તો ધરો. ૫૨૫-૨ કે. પા. મા નથી. ૫૨૬ એહ કથા જે. કે. પા. વીક્રમ મહીમા. કરે૦ કે. પા આણી મનમાં ભાવ. આ૦ કે. વ્યાધ શોક પીડે નહીં. (પા ટાંકો હતો તે ચોથીયો), તે સપને નાવે તાવ. ૫૨૬ પછી કે. પા.માં વધારે:–

હરસીધી કીરપા કરે, માહાંકાલેસ્વર નાથ,
ગાયે શીખે ને સાંભળે, તેહને નવનીધી પર હાથ.

૫૨૭ થી ૫૩૦ સુધી કે.માં નથી. ૫૨૭ પા દુસમનનો તો ભય નહીં. ધર્મ૦ પા. ધરમ સખાઈયો રામ છે. ૫૨૮ મોટો પા. મોહોટુ. ક્રે. પા. જસ દીગવિજે.

ધર્મે થકી લક્ષ્મી મળે; ધર્મે થકી વશ લોક;
જેહને પુણ્ય મનમાં વસ્યું, એક દિન નહિ શોક. ૫૨૯
એક ગણું અહીં આપશે લક્ષ ગણું તિહાં થાય;
પુણ્ય કરજો સહુ સંગતે, સર્વે રંક ને રાય. ૫૩૦
રામકથા નવું ચરિત્ર, સુણે નરનારી જન;
એક એક અક્ષર સાંભલે, રેવાનું દરશન. ૫૩૧
એહેવાં પરાક્રમ જે કરે, તે બેસે આસન,
કહિ કથા જે પુતલી, સુણીઇ ભોજ રાજન. ૫૩૨
એહવું કહીને પુતલી, હંસા ગઈ આકાશ,
આઇ કથા પુરણ થઈ, કહે કવિ સામલદાસ. ૫૩૩

ઇતિશ્રી સિંહાસનબત્રીસી કથામાં પંચદંડ સંપૂર્ણ.*

---

૫૩૦ ફા. એક નવું આપસે. સહુ સગતે પા. હિ. સાની સયું. સર્વે પા. સહુકો.
૫૩૦ પછી ફે. પા. મા વધારેઃ—

પરમારથ ને મીવડી, સાહાસિક ને સુર,
દાતા જનને દલ વસે, નીરગુણ જનને દુર.
ચરિત્ર એહ ચીતમાં ધરે, કરે પુન્ય માહાદાન,
આ લોકે સૂખ પામસે, પરલોકે સનમાન.

૫૩૧–૨ ફે. માં નથી. ૫૩૧ નવું પા. જેહેવું. રેવાનું હિ. પા. નાણદાનું
૫૩૨ પછી પા. માં વધારેઃ—

શ્રીગોડ માલવી વીપ્ર સુત, વેગનપુરમાં વાસ;
પીતા પુરશોતમ તણો, કેહે કવી સામલદાસ.

૫૨૩ આઇ પા. ફે. એહ. ૫૩૩ પછી પા. માં વધારેઃ—

સોતા વગતા સમજવા, કેહે કવિતા કર જોડ;
સામલ કેહે પોતો સહુ, જય જય શ્રીરણછોડ.

ઇતિશ્રીઃ—પા. સદીવાસન બત્રીસી, વીક્રમ ચરીતે, પરમારથ પ્રકરણે કવી શ્રી સામલદાસ વીરચીતાયાંમ વાત પંચ ડંડ પુતલી દસા, સંપુરણ સંવત ૧૮૪૪ વરસે વૈસાખ વદ ૧ સોમે લખીતં ત્રવાડી પીતાંબર શુભમ્ ભવીત સંપુરણ સનાપત.

* પાંચ દંડ કયાં કયાં હતા તેની તારવણી.–૧ હાકુંદંડ, હમણાં નહિઃ ૨ અછત દંડ, રાક્ષસની પાસે, ૩ અભય દંડ, રતનમંજરી ૪ વિષધર દંડ, બ્રાહ્મણ પુત્રીઃ ૫ મતાપ દંડ, કોપી કરોયણ. (૬ જ્ઞાનદંડ પણ તેની પાસે હતો) ૭ અભેદ દંડ, દેવદમની પાસમુને પર

વાર્તા ૬ ઠ્ઠી—અબોલા રાણીની; પુતળી ચિત્રાંગના

દુહા

શ્રી શારદાને નમૂં, ગણપતિ પૂજું પાય;
સિંહાસન બત્રીસમાં, વર્ણવું વિક્રમરાય. ૧
ચૂક્વ્યો ન્યાય ગોવાલીઈં, થયું ભોજને જાણ,
તે હેઠલથી કાઢિયું, સિંહાસન પરમાણ. ૨
રત્નજડિત કંચન તણું, તેજ તણો નહીં પાર;
તે પાછળ જડી પુતલી. પૂરણ વીસ ને બાર. ૩
લાવ્યો ભોજ સભા વિષે, મેલ્યા રાણા રાય,
ધ્વજા બંધાવી ધર્મની, ઉચ્છવ મંગળ થાય. ૪
ઘેર ઘેર માદલ વાજિયાં, જિમ હોય વિવાહ જંગ;
ટોડે તોરણ બાંધિયાં; અવનવી શોભા રંગ. ૫
જોતિક પુરાણિક વેદિયા, મેલ્યા વિપ્ર અનેક:
સિંહાસનઆસન તણું, મુહૂર્ત કહો વિશેક. ૬

---

૧ સારદાને ક. ને. હિ સારદ તુજને: પા. શ્રી સારદાને શરણ સ્તવું. ૨ ચૂકવ્યો૦ કે. પા. ચુકવો ન્યાયો પેંડારિયે. તેજ૦ પા અધાત તેજ અપાર. પૂરણ પા. ખુધનીધ્ય. ૪ મંગલ કે. અધકો૦ પા. વાંજ્યાં કે. વાંજણું, પા. ગડગડે. જંગ પા. ઘેર જંગ. અવનીં૦ કે. રાજ્સ રૂડો રંગ. પા. બાંધીયો પા. માં આરંભમાં નીચેની કડીઓ વધુ છે:—

શ્રીગણાધીપત્ય ગુણાનીધ્ય, દેવ રૂડો દાતાર;
સીંદુર અંગે સોભીતુ, મોદક અમૃત આહાર.
પીતા પંચાનન પ્રભુ, ગીરજા માત ગુણનીધ્ય;
લક્ષ લાભ લાયક લહુ, શ્રીય સતી સુધ, બુધ્ય.
તેતીસ કોડ માંહે મુણી, પેહેલો જે પૂજાય;
ગુણનીધ નામ ગણેશનું, રીધ સીધ કેરો રાય.
હંસવાહની માત તુ, વેણા પુસ્તગ પાણ્ય;
સાર કરો મા સરસ્વતી, વદને આપો વાણ.

૬ જોતિક કે. ને હિ. યોતિક. વેદિયા પા. પંડિતા. કહો કે. હિ. આપો;

વીચે બાર ગઢ પોળ; ઉલ ઉપે શુભ હાટિ;
વર્ણાવર્ણ વિશેષ, એક એક જુજુવી વાટિ;
ઉંચા મોહલ અવાસ, પાસ પાસ પુર મેડી,
દેવસ્થલ દરબાર, ખાસ ખીલખત દો દોહોડી;
વાપી કૂપ નિવાણ, કમલવાડી જ્યાં ખીલે,
નિરમલ સરનાં નીર, તીર જઈ ગોખ જ ઝીલે.
રાજદ્વાર રંગમોહોલ, સેલ ઇંદ્રાસન દીસે.
શોભા શી કહુ કૈલાસ, વાસ દેખી મન હીસે;
જેહવી હોઇ ગઢ લંક, એક આકારે જોતે ઘણી;
સામળ કહે શોભાય, રાય વિક્રમ ઉજ્જેણીધણી. ૧૬
લખ્ય બેતાલીસ ગજ, સાજ સહિત નેજાળા;
વીસ લાખ વેડાગ; વાગે તુરગ તેજાળા,
બાર લખ્ય સમરથ રથ, અવનીઇ ફરતા;
પાચ સહસ્ર પરધાન, માન મન મેહેર ધરતા;

કે ચેટક છે ચોરાસી નહીં૦ કે. હિ સત હીંડે તેને શો શોક ૧૦ પછી પા મા વધારો –

દાતા કેહેવ્યો દયાનિધિ, ધીરવીર બડ ધામ,
કેહેવ્યા પુન્ય પરમારથી, કેહેવ્યા ષરા પરક્રામ

૧૧ મી કડી પા મા આમ છે –

ચીનાગનાજી કહે ચરીત્ર, પુરપતી સાભળ પુન્ય પવીત્ર
હયડા માહી આણીને હેત, સભા માહી છે સહુ સમેત

૧૨ મી કડી પા મા આમ છે –

હીમાનક ગુણવતી ગંગ, માહાકાનેશ્વર જોતીર્લીંગ
હરસીધ મોહોટી હામના, જે પુરે મનની કામના.
સદા મુક્તિપુરી માહા મુખ્ય, ઉજેણી સીવપુર સમતુલ્ય
નવતેરી નગરીનો વાસ, લોક સહુને લીન વીલાસ

૧૯ વીસ કે. ને હિ બસેં કમલવાડી૦ કે હિ જાણુ વનવાડી ખીલે ગોખ કે હિ ગોપ ઉજ્જેણીધણી કે હિ પા ઉજ્યેણી તણી મન૦ પા સરસ ન૩ એ સાથ (જૂનુ પુલ્લિંગનું રૂપ)

દસ સહસ દીવાન, દાન ધન દીક્ષાદાયક;
અષ્ટ કોટિ અસવાર; સાર પંચ કોટિ પાયક;
સોળસેં સામંત હાથી; રથોત એક અયુત ગણીજે;
પંડિત છે પા લખ, સાખ્ય વ્યાકરણ ભણીજે;
પાંચ સહસ ભણે વેદ, ભેદ નહીં મન દુજે;
જોશી સોળ હજાર; સોલ મન અગમ જ સુજે;
સામળ કહે શોભા પુરમાં, સુર માંહે સુરનાયક જસ્યો,
વિક્રમાજિત મહા અજિત એ, વીર ધીર શોભે તસ્યો. ૧૭
સાત સહસ સંગીત, પ્રીતસ્યૂં વાજાં વાજે;
નર્તકી નવ હજાર; બાર ગુણીજન ગાજે;
કવિજન જાચીક ભાટ; ઠાઠ કરે કૈં વિધના;
પિંગળ પાઠ અમોલ, બોલ વિખાણે સિદ્ધના;
નાટક ચેટક કૈં કોડ, જોડ જુઈ સહુ રાચે;
અપછરા અપરંપાર, ગંધર્વ નિત્ય નિત નાચે;
મેના પોપટ મોર, શોર શરૂઓ સુણાવે;
જેહમાં જેહ વિદ્યાય, આપગુણ ગાઈ જણાવે;
પાલે રાય ધરસુત્ર, પુત્ર પ્રજા નવ્ય ગજે;
આવે ધરતા દુઃખ, સુખ કરી ભાવડિ ભંજે;
કવિ સામળ સાચૂં વદે, સ્યૂં વખાણ કરીઈ ઘણૂં;
પાંચે પાતક જાય, સુણે વખાણ વિક્રમ તણું. ૧૮

---

૧૭ પાચ સહસ પા. પાચ લાખ. હાથી કે. સાથી. રથોત કે. પા. નાવા પતિત૦—પા. પંડીત પુરા પાચો લાખ; ફા. માં આ પંક્તિ પડેલી જણાય છે. પાચ સહસ પા. વીસ સહસ. સોલ મન૦—કે. સાર મત આગમ સૂજ્યે. સુર માંહે૦—આ પાઠ ફા. માં પણ લાગે છે, કારણ તે વિના માપ ખૂટે છે. ૧૮ વાજે કે. હિ. વાયે. ગાજે કે. હિ. ગાયે. પા. બારસેર. ઠાઠ ફા. હાઠ. વિખાણે ફા. બોલે. ફા. સીધના રચે. મચે. ગંધર્વ૦ કે. હિ. પા. સાર સુખ નરતે (નૃત્યે) નાચે. શોર શરૂઓ ફા. શરપો. વિદ્યાય કે. હિ. પા. વિદ્યા માપ. પાલે૦ પા. રામરાજ્ય સરીખઈ.

ચોપાઈ

રૂપવંત રઢિયાળું ગામ, વીરજિત રાજાનૂં નામ;—
સહુ પ્રજાને સુખવિલાસ, વસેં વર્ણ અઢારે વાસ. ૧૯
મધ્યે બજાર વીચ માંહે વાટિ, તિહાં એક તંબોલીહાટ.—
તિહાં કહેવાય વિક્રમનો ચોક, પૂજાઈ છે ભૈરવનો ગોખ. ૨૦
સુંદર તંબોલી શુભ વાન, વિક્રય કરે નિત્ય વેચે પાન;
વોહરે પાન બાધાં ઘર ભરે, મોટા જનસ્યૂં સોદો કરે. ૨૧
ચેલીયાં ઉજ્જ્વલ તંબોલ, જેહવાં લે તેહવૂં તિહાં મોલ.
સંધ્યા નિત્ય થાયે જાહરે, સ્ત્રી દુકાન આવે તાહરે. ૨૨
દુકાન તંબોલીનો ઠોર, આવી આપે તેહને મોહોર;
આપી મોહોરને બીડાં લે, મુંધાં મુંધાં કાંઈ નવિ કહે. ૨૩
એમ કરતાં વિત્યા કૈં દિન, વિચાર કરે તંબોલી મનઃ
છે રાણિ કે કોહની દાસ, દ્રવ્ય ઘણો દિસે એ પાસ. ૨૪

---

૧૯ વીરજીત કે. હિ. દુખભંજણ. સુખ કે. લીલ. ૧૯ પછી પા.નો વધારો—

વ્યાસ સરીખા સરવે વીપ્ર, ગંગા સરીખા જાતાં ક્ષીપ્ર.
તેજપુંજ પરમ પરકાશ, વસંત રત તો બારે માસ.
પત્રર સહસ્ત્ર તો મશ્રોતરી, આઠ સહસ્ત્ર તો અગનોતરી.
અગમનીગમ ગુણ ગાંણા ગણે, ભારથભેદ વેદ સહુ ભણે.
પત્રી પત્રવટ અધીકા અડે, ગૌબ્રાહ્મણની વાહારે ચડે.
સદાવ્રત તો સતર હજાર, બીજાં પુન્ય તો અપરંમપાર.
એન્દ્રપુરીથી અધીકી હોયે, કહી ન સકે મહીમા કોયે.
એહેવું નગર અધીક અનુપ, કરે રાજ્ય વીક્રમ નર ભુપ.

૨૦ વિક્રમનો કે. ગંધરવનો. હિ. કે. ફો પા. તબોલીનૂં. ૨૨ ચેલીયાં૦—કે.માં આ પંક્તિ નથી. લે૦ પા. વેચે તેહેવાં. નિત્ય પા કાલ. ૨૩ આવી૦—કે. પા. આપે એક સોનાની મોહોર. દુકાન૦ પા. રમઝમ કરતી આવે ઠોર. આપી૦ પા. બોલે નહી, કરે નહીં સુધ્ય, કાંમ ન જાણે કમલનું કુલ. ૨૪ વીત્યા કે. પા. વોલા બહુ. વિચાર૦—કે. હિ. વિચારીસું તંબોલીયે મન. ૨૪ પછી પા.નો વધારો—હેતેથી

ખાવન જો એહનો જાણુસ્યે, મુજ ઉપરિ એ રોષ આણુસ્યે.
માટે જોવરાવૂં ઘરબાર, એ કોણ છે? કોહની ઘરનાર? ૨૫
તુટંતાં પેહલૂ સાધીઇ, સાજે પાલ આપે બાંધિઇ.
ઉપની ચિંતા મનમાં ઘણી, જોઉં નારી એ છે કો તણી. ૨૬
તેડ્યો ગોર પોતાનો બ્રહ્મ, સક્ષેપે કહ્યો એક મરમઃ
સ્ત્રીની પુંઠે પુંઠે જાઉ, રખે છતા તમો એહને થાઉ. ૨૭
ઘરબાર જોઇને આવજ્યો, નામઠામ પૂછી લાવજ્યો;
તે મુજ આગળ કેહેજો કથી, બીજૂ કામ અધિકૂં તો નથી. ૨૮

બીડાં લઇને નારી જાઇ, પુંઠે વિપ્ર તે તેહની થાય;
સૂંકયૂ ચહુટૂ મૂકી પોળ, મૂકી હાટ દુકાનની ઉળ. ૨૯
મૂકયો ઘડ દરવાજો ગામ, ગઈ મહારણ કેરે ઠામ.
અઘોર વન છે મોટા પાહાડ, તે દેખીને ધ્રુજે હાડ. ૩૦
વાઘ સિંહ બોલે તે માહે, નવ્ય જાઇ કો વનમાં ત્યાંહે;
જમણી લતા પર્વત ગભીર, ડાબાં વહે ક્ષિપ્રાના નીર. ૩૧

જાણે છે કેમ, પાન ઉપર દીસે છે પ્રેમ ૨૫ પછી પા.-કોહોની પુત્રી, કોહોની વહુ, સમાચાર જોવરાવુ સહુ ૨૫ મુઝ૦-કે હિ પા મુજ પાસે તરશીયો માગશે એ કોણ૦-કે પુત્રી કાહોની ને કોહોની નાર ૨૭ તેડવ્યો૦-ક્ર. તેડેરો ગોર પોતાનો બ્રીને હથ, મોકલ્યો વીમ તે નારી સાથિ કહ્યો પા સમજાવ્યો સ્ત્રીની૦-કે હિ મા આ પક્તિના બે ચરણ ઉલટપુલટ છે. ૨૭-૧ પછી પા બીડા આપા સ્ત્રીને હાથ, મોકલીયો વીમ તે નારી સાથ. ૨૮ ઘરબાર કે. હિ ચરચા નામઠામ૦-કે નીરા ચરચા એહની લાવજો ૨૮-૧ પછી પા-કુણ પિતાને કુણ જ પતિ, કુણ નાય જાતે છે સતી. ૨૮-૨ને બદલે કે.મા આ પક્તિઓ વધુ છે—

રખે છતા તમે કાહોને થાઓ, જો જો વાંકુ છે એ રાંરા,
છે રબા, કે છે નોહોની, કે એ છે તાણુ કોહોની.
પુછજો એ રેહેવાનો ઠામ, માબાપ તણા પુછજો નામ,
બીજું કામ આપણું નથી. ચર્ચી જોઇ આવો સરવથી

૨૯ નારી પા જુવતી ૨૯ પુઠે કે હિ. ફેરે, ૩૦ ગઇ૦-કે. ચાલી વન કેરે ઠામ. ૩૧ સિંહ કે હિ સવ માહે પા. વાઘ નવ્ય૦ પા. કાયરના તો ફાટે માણુ

નિશા ઘોર અંધારી રાત્ય, તિહાં નહિ કો પશુ માનવી જાત્ય;
નથી જાણતી નારી મર્મ, આગળ પોતે પાછળ બ્રહ્મ. ૩૨
કોહૂંનો ભય મનમાં નાણતી, પાછળ વિપ્ર તે નથી જાણતી,
ગુફા એક તે પર્વત માંહે, ઉઘાડી પેઠી તે માંહે. ૩૩
પાછળથી વિપ્ર પેસી ગયો, સમાચાર સ્ત્રીને નવિ થયો.
ગુફા દઇને તે તો ગઈ, પોતાને સ્થાનક જઈ રહી. ૩૪
વિપ્રે દીઠા મોહોલ અવાસ, જેહવો શિવ તણો કૈલાસ;
જેહવું હોઈ ઇંદ્રાસન, જેહવું હોઈ અશોક જ વન. ૩૫
ઝાડિ, વાડિ, વાવ્યો ઘણી, રહેંટે ઘેડ્યો કંચન તણી.
ઠામ ઠામ વાજે મૃદંગ, રાગ અલાપે નવલે રંગ. ૩૬
જેહવું રવિમંડલ ઉદ્યોત, તેહવા દીપક ઝગમગ જ્યોતિ.
રહ્યો વિપ્ર વિચાર જ કરે, જિહાં કનકની ઘેડ્યો ફરે. ૩૭
સોળસેં સરખા સાહેલડી, રમે રંગે વળગે બેલડી;
કેટલીક ભરવા આવી નીર, ફરે કૂદડી પેહેરી ચીર. ૩૮
કનક ઘેડનો રેંટ જ ફરે, જાહેરે આણ અભોલાની કરે;
ઘેડ પોતાની મેળે ફરી, તે તો દ્રષ્ટે વિપ્રે ધરી. ૩૯
અનેક એહવાં કૌતિક હોઇ, તે તો બ્રાહ્મણ દ્રષ્ટે જોઈ;
ભરી નીર નારી ચાલિયાં, તે દ્વિજવર દ્રષ્ટે ઘાલિયાં. ૪૦

---

૩૨ નિશા૦-કે. પશુ પખી નહી મંનવ જાત, કાળ અંધારી માઝમ રાત. ૩૩ ગુફા૦-કે. પા પર્વત લતા માહે એક ગુફાય. ૩૪ વિપ્ર કે. પંડિત. ૩૫ જેહવો૦ પા. જેહેવો વાસવ કેરો વાસ. જેહવું૦-કે.માં આ પંક્તિ નથી. જેહેવું૦ પા. જોતાં ત્રપત ન પામે મંન. ૩૬ ઝાડિ પા. દીઠી. નવલે પા. રૂડે. ૩૭ તેહવા૦ પા. જેવી ચંતામણીની જોત. ૩૮–૧ પછી પા.નો વધારો:–

કેટલીક પુગ્યે પરીભ્રંમ મીત્ય, કેટલીક ગાયે ગુણનાં ગીત.
કેટલીક રૂડાં વાજાં વાયે, કેટલીકને ઘેર નરતજ થાયે.
નહી પુરુષ અસ્ત્રીની જાત્ય, વનીતાની વીખાંણુ એ વાત.

૩૮–૨ ફરે૦–કે. હિ. પા. ફરે રેહેંટ દીવટની તીર. ૩૯ મી કડીને બદલે કે.માં આ એક જ પંક્તિ છે:–અભોલા કેની આણ જ કરી, ઘેડ પોતાની મેળે ફરી. પા.માં આ

તે નારીની શોભા ઘણી, જાણે અપછરા ઈંદ્ર જ તણી.
વાટે જવા માંડી અલગિયો, જે વિપ્ર તેહને વલગિયો. ૪૧
તમે જાઉ મુને સાથે લેઈ, તમ સહુમાં અબોલા કેઈ?
પાણિ ભરતાં દિધિ આડિ, તે અબોલા મુજને દેખાડિ. ૪૨
પામી અચિરત દિઠા ખભ: કિહાં લાગ્યું આપણુને કર્મ?
કિમ આવ્યો આપણે એ સંગ? વાટે જાંતાં વળગ્યું વ્યંગ. ૪૩
કહું પીછરી હો મહારાજ! બોલંતાં મન આણો લાજ.
અબોલા જુઉ આ ઘડિ, તે નથી કાંઈ વાટમાં પડિ. ૪૪
અમો છૂં સહુ તેહની દાસ, કરૂં કામ, રહું તે પાસ.
બ્રાહ્મણ માટે કેહિઈં પેર, જિમ આવ્યા તિમ જાઉ ઘેર. ૪૫
ઉદેકાલ થસ્યે જાહરે, કારાગૃહ પડસ્યો તાહરે;
અબોલા તો છે મહા સતી, પુરુષ તણું મુખ જોતી નથી. ૪૬
મુખ આગળ છે પરદા ચાર, વ્રત આચર્યું અપરંપાર;
ચાર વાર બોલાવે જેહ, તે સંઘાતે કરસ્યે નેહ. ૪૭
મન રીઝયે પોતે બોલસ્યે, તાહરે આપ પરદો ખોલસ્યે.
માટે હુંસ જેયાની હોઈ, તે ઇચ્છા નવિ કરસ્યો કોઈ. ૪૮
નવિ સમઝ્યો બ્રાહ્મણ વિચાર, રોકી રાખી સઘળી નારી:
અબોલા દેખાડો મુને, નહિતર હત્યા આપૂં તુને. ૪૯
એહવું સાંભળી ચિંતા થઈ, એક અબોલા પાસે ગઈ:
બાઈ! બાહિર છે બ્રાહ્મણ એક, નથી સાન હઈમાં વિવેક. ૫૦

ચ્ઝિત વધારાની છે. ૪૧ જે૦—કે. બ્રાહ્મણ વનીતાને વલગીયો. પા. વાટે જવા માંડી જેટલે, વીપ્ર આવી વલગ્યો તેટલે. ૪૨ આડિ કે. હિ. આડ. ૪૨ પછી પા.માં વધારો:– લીધું અબોલાજીનું નામ, માહારે છે જેવાનું કામ. ૪૩ કિહાં૦ પા. કામની કેહે લાગુ ક્યાંહાં કરમ. આપણુને કે. હિ. આપણો. પામી૦ કે. ભુત વલગે તેમ દીઠ બ્રહ્મ ૪૪ કહું. મહારાજ. જુઉ કે. જુયો, હિ. જુઓ. આ પા. જે. ૪૫–૧ પછી પા.:–દેવતાને દુરલભ દરશન, પરમેશ્વર જેહને પરસંન. બ્રાહ્મણ પા. પંડિત. ૪૬ થસ્યે કે. હોસે. ૪૮ બ્રાહ્મણ કે. વ(વા)ડવ. ૫૦ નથી૦ પા. નથી વપુએ વીચાર વવેક.

કહે છે તમ રાણીને જોઊં, નહીતર પ્રાણ પોતાનો ખોઊં;
વિપ્ર તણું વચન સાંભળીઈ, અન્યને કારાગૃહ નાંખીઈ. ૫૧
જાવો નવરાવો કુંડ મુઝાર, આફણિઈ જાશે રણ બાહાર.
એમ સુણિને આવી તિહાં, વિપ્ર રહ્યો રોકિને જિહાં. ૫૨
માહારાજ ! તમે આ કુંડે નાહો, પછે અબોલા પાસે જાઓ.
સાંભળતામાં આવ્યું હેત, પડ્યો કુંડમાં વસ્ત્ર સમેત. ૫૩
જલ મધ્યે બુડ્યા જાહરે, કાઢિ બાહિર નાંખ્યો તાહરે.

નેત્ર ઉઘાડિ જુઈ વાટિ, દિટ્ઠૂં તે તંબોલિ–હાટ. ૫૪
દીટ્ઠું'તું તે સર્વે ગયું, સમણાની પેરે તે થયું;
જિમ જાગ્યો તિમ પડિ છે ફાળ, તિમ અગેથી ઉડી ઝાળ. ૫૫
વળી નેત્ર ઉઘાડી જોય, દીટ્ઠું'તુ તે તો નહિ કોઇ,
ચહુટ્ટું નગર પોતાનું ગામ, જિહાંથી ગયો આવ્યો તે ઠામ. ૫૬
પડ્યો પૃથવિપર ઝંપાપાત, ઘોર અધારી છે મધ્ય રાતિ;
કરે રુદન અતિસેં ઘણું, નવિ ખંચે હૈડું તેહ તણું. ૫૭
નહી જીવું, નહી જીવું નેટિ, એમ કહિ હણે છે પેટ.

તે સમે વિક્રમ મહારાજ,જુઇ ગામની ચરચા કાજ. ૫૮
રૂવે વિપ્ર રુદયાથી ધડે, તે સ્વર વિક્રમને કાને પડે;
આળોટે, મૂકે નિશ્વાસ, રાજા આવ્યો તેહની પાસ. ૫૯

પા જોયુ ખોયુ ૫૨ પા જાયો રણ પા. તે. ૫૩ પા જાયો. ૫૪ પા તમોલીનું
પા જિમ૦ કે જાગતામા પડે જમ ફાલ, અગે ઉડી અમણી ઝાલ ૫૬ તિમ૦
પા એમ દીઠુ તે આલ પપાલ નહિ પા દીઠુ નવ જિહાથી૦ કે. પાછો આવ્યો
તેણે ઠામ ૫૭ ઘોર૦ કે કાલ નીશા અધારી રાત ૫૮ એમ૦ કે મહાર કરે
પોતાને પેટ ૫૮-૧ પછી પા નો વધારો–

થયે આફલો આપોઆપ, તરૂણીનો લાગો છે તાપ,
મેહે વેદ થયો છે અતી, શરીરે સુધ રહુ છે નહીં રતી
પોતાનો તજે છે પ્રાણ, વનીતાના ફંદ વિષાણ.

૫૮-૨ તે સમે પા. એટલે. જુઇ કે નીસરો ગામની પા નીશ ૫૯ રૂવે૦

વિપરીત આપ લિધો છે વેષ, ખડગ હાથે ધર્યું છે એક;
જઈ બ્રાહ્મણની પાસે રહ્યો, અમૃત બોલ મુખમાંથી કહ્યો: ૬૦

દુહા

રુદન કરો છો રાતિમાં, આળોરો છો ધરણ,
કાયા કરો છો અલખામણી, મન માગો છો મરણ. ૬૧
સ્યું ધન કોણે હુંટિયૂં? કે ગઈ પરણી નારી?
કે કાંઈ વાહણ જ બુડિયાં? કે કાંઈ હાહાકાર? ૬૨
કે વણુવંકે કોણે નડ્યા? કે દેહે વાધ્યો રોગ?
કે દરિદ્ર તુઝને દમે? કે પુત્ર–મિત્ર–વિયોગ? ૬૩
કહો મન મૂકી મુઝને, હું લહું દુઃખનો પાર;
પછે જે કરવું ઘટે, કરીઈ આપ વિચાર. ૬૪

કે. ૨૨ે વિપ્રરૂદયા દુઃખ ચડો (દયો), તે રાજાની દૃષ્ટિ પડો. ૫૯–૧ ને બદલે પાઃ-

સેવક સાહે નથી સાથમાં, ખડગ કાઢ્યું છે હાથમાં,
ધીર વીર પરમારચધુર, અદ્ભુત સાહસ છે માહા સૂર.
પડો વીપ્ર રૂયે છે જોઈાંયે, તતક્ષણુ રાયેજી આવ્યો તાહિંયે.

૬૦ ખડગ૦–કે. ને હિ. ખડગ કાઢોતું આયુધ એક; પા. ઓાલરે નહી કા સેપાન મેય. ૬૨ કે કાંઈ હાહાકાર કે કે થયો ભયકાર. ૬૩ દરિદ્ર હિ દલિદ્ર. ૬૪ મી કડી કે.માં આમ છે. માહારા સમ મુજને કાહો, વીતક જે તેહેવાર; પછે જેહ કરવો ઘટે તેહ કરીયે વીચાર. ૬૧ રો૦ પા. આડો થાયો. કાયા૦ પા. રેશુ નાયુ છે તાહરું, જે રાતા તાતા થાયો. કે૦ પા. સી આવી છે પોક. ૬૨–૧ થી ૬૩ ને બદલે પા. માં વધારો —

કે–પરણી નારે પરહરો, કે કહીં લાગી ચોટ,
કે લખ લુંટી તાહરી, કાંહાં પડો છે ધોક,
કે નાસે તુજ ડરાયો, ફજેત થયો છે ફોક,
કે અમની હોડો અંગે, કે કરમ તણા છે બોખ.
કાડાં ફુટ છે કાયને, કાંહાં પડો છે ધરણ,
એ દેહ કરે નાહકાંનનુી, કાં માને છે મરણ.

જોઇએ દુઃખ છે કેટલૂં, કરીઈં તેહનૂં તોલ;
પછી જઇઈં વિક્રમ કને, કહીઈં જઇને બોલ. ૬૫
ઉજેણીમાં જે વસે, તેહને શી ચિંતાય;
જે દુઃખ હોઈ જેહને, તે ભાંજે વિક્રમરાય. ૬૬
અન્યનૂં દુઃખ ભાંજી શકે, એહવૂં એહને વ્રત;
પ્રભાતે જઇનિ કહો, સુખ થાસ્યે તે તરત. ૬૭
વચન વિપ્રે સાંભલૂં, વલી ધુણાવૂં શીશ;
આપ રુદે કોપે કરી, પ્રહાર કર્યા દશ વીસ. ૬૮

ચોપાઈ.

રાજાઈં ઝાલ્યો તે હાથ, દુઃખિયો બોલ્યો મહિપતિ સાથઃ

હૂં પોકારૂં છૂં માહરે, તૂં ભાઈ! મારગ જા તાહરે ૬૯
તૂં વિક્રમનૂં કરે વખાણ, મુઝને હઇડે વાગે બાણ;
વિક્રમ તો તુઝને ગંધાય, એહેંથી ભારે દુઃખ નવ જાય. ૭૦

---

૬૫ પછી૦-કે. હિ. પા. પછે રાય વિક્રમ કને કહી જોઇએ બે બોલ ૬૬ જે૦-કે. કહે જઈ નરપત આગલે, દુખ ભાંજે એ રાય; હિ જે દુખ હોયે તે જઈ કહે- ૬૭ થાસ્યે તે, હિ. પા. થઈ જાશે, કે હોઈ જાશે. અન્યનું૦-કે. સકટ હરણ સાખ ને વાર જેહને વરત. ૬૮ સાંભલૂં ફા. સાંભલી. વળી ધુણાવૂં, ફા. અને ધુણાએ કાપે કરી કે એવું કહી. ૬૮ પછી પાઃ-

ફટ ભુંડા, ફટ પાપીયા, ફટ જીહ્વાના જોર,
ફટ હેર, ફટ લંપટા, ફટ રે ચીતના ચોર,
વીખાણ કરે વીક્રમ તણૂ, નીરમલ કે' છે નામ,
દેહે દાઝાદલ ઉપજે, કેહે છે જે કરસે કામ.
હાથ ઘસે, હૈડું હણે, દતે કરડે જીવ,
તજે પ્રાણ તતપર થઈ, સભારે છે સીવ.

૬૯ તે પા. હેતે. હું પોકારૂ છું, કે. પા. પડ્યો પોકારૂ છું. ૭૦ મુઝને૦ કે. તમતમ મુજને વાગે બાણ. પા. વાગે છે. એહથી૦-કે. ભારે દુઃખ એથી કિમ જાયે; હિ. ભારે દુ.ખ એથી નહી જાય. નવ પા. કમ.

ભૂખ્યો તરસ્યો કોઇક જાઇ, શેર આટો અપાવે રાય;
કે વળી કાયક આપે ધન, જિમ તિમ કરી મનાવે મન. ૭૧
માહરે દુઃખ છે સાગર ભર્યું, તે નથી જાતૂ હૈડે ધર્યું,
ઓમેહેથી આવ્યો ઘૂ વાજ, 'તેણે પ્રાણ કરું છું તાજ્ય ૭૨
હવડાં કે ધરીઈ મરેશ, અતકાલ સાચૂં બોલેશ;
તુઝ સાથે સાચૂ બોલીઇ, મન તણો પરદો ખોલીઇ ૭૩
માહરે હતો એક જજમાન, તે તો મુઝને દેતો માન;
કોઇક નારી સાથે ગયો, તે મારગનો નવિ ભુ(મિ)યો થયો. ૭૪
નગર મેહલી તે રણમા ગઈ, હૂ તે સાથે ચાલ્યો વહી;
તે પડી મારગમાં જિમ, હું તે કુડે પડિયો તિમ. ૭૫
તિહાં રચના મેં દીઠી નવિ, કહી ન શકે કો મોટો કવિ,
બાધો વાસ તે સ્રીનું ગ્રામ, અધિષ્ઠાતા અબોલા નામ ૭૬
નથી ગયો હૂં તેહની પાસ, મેં દીઠી છે તેહની દાસ,
દાસી છે એહવી જેહની, રાણી હસ્યે કેવી તેહની ૭૭
તે સાથે માડિ મેં રાડિ, અબોલા મુઝને દેખાડિ.
કહે મને તુ કુડે નાહ, પછે અબોલા પાસે જા. ૭૮
સાચ્ં માની બોલ સાખિયો, કાઢિ ચૌટામાં નાખિયો
તે મેહે રહેવાતૂ નથી, તજૂ પ્રાણ માહરા સર્વથી. ૭૯
એ તો સાચ્ં બોલ્યૂ અમો, કાર્ય સિદ્ધ કરોને તમો.
પરવશ ચાકર છો, કે ચોર, લપટ જાર હરામી ખોર. ૮૦

૭૧ કોઇક પા જાવીક શેર૦–કે. પા અટિ શેર ઓસીકલ થાય કે વળી પાય કે. થોડુ ઘણું વળી ૭૨ વાજ ફા કે હું આજે તે નથી૦ કે એથી તે કમ થયે પરૂ ૭૪ તે તો૦–કે હિ તેણે મુજ સોંપું(પ્યુ)ઉ કામ પા સંપૂ કામ આપીને દાન. નારી પા. કામન ભૂયો પા ભૂમીયો ગરો કે હિ મોકલ્યો ૭૫ તે પડિ૦–કે હિ. પા તે પેઠી મદિરમા જમ, હું તે કેડે પેઠો ત્યમ. ૭૫ પછી પા.–તિહાં દીઠો મેં લીલ વીલાસ, જાણે સુરનાયકનો વાસ ૭૬–૭૮ રાડિ કે હિ પા રાડ ૭૮ પા નાહો જાયો તજું પા. તજસું ૮૦ બોલ્યુ કે હિ પા. બોલ્યા

કે આછી કે ગમાંતરું, તાહરા છો શત્રુ સાંતરું;
નથી બીજો કો સાથે સાજ, વિકટ છે વિક્રમનું રાજ. ૮૧
અમસ્યૂં વાત કરો છો ડાહી, વાહણુ હવડાં જાશી વાહી;
ખોટી થયે કાર્ય હારસ્યે, કોઇક જાણુશે, કુટી મારસ્યે. ૮૨
કુલ છાજે તે કરોને કામ, અમો પ્રાણુ તજતૂ આ ઠામ.
મરવાતો હર્ષ મુઝને ઘણો, મોટો દુખ નેહે નારી તણો. ૮૩

દુહા

વિક્રમ કહેઃ [વિપ્ર! સૂણ્ય, મૂકો દુખની પેર;
જે દિઠિ તમો કામનિ, આણું તમારે ઘેર. ૮૪
પ્રતિજ્ઞા મન માહરે, કરવું નિશ્ચે કામ;
મન વિશ્વાસ આણો ખરો, વિક્રમ માહરું નામ. ૮૫
ચોર લંપટ ઇચ્છો તમો, તે સર્વે મુઝ પાસ,
જે જોવા ઇચ્છો તમો, તેહ કરું તુમ દાસ. ૮૬
ઠગારો મુઝને કહ્યો, રખે ધરો તે શોક,
તેહનું દુઃખ હોઇ મુઝને, તીર્થવત યાત્યેર ફોક. ૮૭

---

૮૧ પછી પાઃ હવડાં કો ચોખી ચીત ચડે, ઘાટ તાહારો ઘડી એકે ઘડે.
નીશાચરચાએ આવે રાયે, તો તાહારા વેહેરા થાયે.
રાજા એક ઘડી નવ સૂએ, આખી રાત્ય નીશાચરચા જુએ.

૮૨ અમસ્યૂં પા. હલથી. ડાહી કે. અહીં. કુટી મારસ્યે. કે. મારી નાંખશે. ૮૩ છાજે કે. હિ. પા. મુઝે. નેહે નારી તણો કે. હિ. સ્ત્રી દીઠા તણો. ૮૫-૮૬ ઇચ્છો કે. પા. કહ્યા. જોવા૦-કે. પા. જે નારી જોઇ તમે, તેહ કરૂં તુમ દાસ. ૮૬ પછી પા. મા વધારોઃ—

તુને જોયાનો ઓરતો, મીલાને તે પાર.
હાજર કરૂં હજુરયે નીશ્ચે તાહારી નારય

૮૭ ઠગારા પા. ઠુંકારા. કહ્યો પા. કરા તે રોક પા. મન તો. ફુ. તિર્થંવ્રત કે. સુકૃત વ્રત. ૮૭ તેહનું૦ પા. એહ દુખ કુ ભાંગું નહીં. ૮૭ પછી પા. ચાલો સાથ ચીત્યા તજો, સત સમાવો રોક.

આણું અણોલા તુઝ ધરે, તાહેરે પીવૂં નીર;
વાચા હૂં ચૂકૂં નહી, જાણે વિક્રમવીર. ૮૮

ચોપાઈ

તાહેરે બ્રાહ્મણ હરખ્યો ઘણું, વચન સાંભળી વિક્રમ તણું;
સંતોખાણો તે દ્વિજરાય, એહવું બોલ્યા જાહરે રાય. ૮૯
આવી બ્રાહ્મણને મન સૂઝ, માંહો માંહિ માંડિ ગુઝ:
જે નારિની સાથે ગયા, દીઠી રચના સુખિયા થયા. ૯૦
તે નારી દેખાડો આજ, સહુ સરશે તમારૂં 'કાજ.
વાત કરતે દિન વહી ગયો, અરુણ અસ્ત સંધ્યા સમે થયો. ૯૧
ખડગ કોહેલૂં કરમાં ધરયૂં વિપ્ર સાથે પ્રયાણ જ કરયૂં;
કો આગળ નવિ કહેસ્યો મર્મ, ચાલો મનમાં જાણિ મર્મ. ૯૨
પેહલા દિનની વેલા થઈ, રહ્યા ઉભા બાજારે જઈ;
નારી આવી લેવા પાન, તાહેરે બ્રાહ્મણે કીધી સાન. ૯૩
'ઉ' આ કહી દેખાડી હાથ, ચાલ્યે ભૂપ તે તેની સાથ.
બ્રાહ્મણને કીધો વાયદો, નવિ કેહેશો કોઇને કાયદો. ૯૪

---

૮૯ એહવું૦ કે. હિ પા. બેહુએ આવ્યા. રાજસભાય; પા. રાજદવાર સમીપે જાય. ૯૦–૯૧ ને બદલે પા:—

ખાનપાન મેવા પકવાન, સત પરકાર કરાં સનમાન,
રાગતાનમાં રંગે રમ્યો, સમીપ આવ્યો સંધ્યા સમો.
નરપતના મનમા છે નેહ, આવ્યા ચહુટા માંહી એહ.
ચૌક વીશે ચઉટુ છે વાટ, હેઠે તંબોલીનૂં હાટ.

૯૧ તમારૂં કે. હિ. આપરણૂં. અરુણ૦ કે. અરણ્ય દેવ અસ્તંગત થં ૯૨ કહેસ્યો કે. ભાગો. ૯૩ તાહેરે૦ પા. કરી રામશા વીક્રમ સાન. ૯૪–૧ બદલે પા.:-

લીધાં પાન ને પાછી વલી, વીપ્રે દેખાડી આંગલી.
હાસ્યવાળી આ પેલિ જાયે, રાજા તેહેની કેડે થાયે.
માહારાજ સૂણે આંહાં રેહે રાય, કો આગલ નાય કેહેરો વાત.

ચાલી જાઈ આગળ કામની, અંધાર ઘોર નિશા જામની;
ગામ નગર વન વોલ્યા પાહાડ, આવી તિહાં પર્વતની આડિ. ૯૫
ગઈ ગુફામાં નારી અનૂપ, તે પાછળથી પેઠા ભૂપ;
કહી'તી તેવી રચના જોઈ, રહ્યો રાઈ મનડામાં મોહી. ૯૬
કરી ન શકે કોણે વખાણ, ન્યાઈ વિપ્ર તજતો'તો પ્રાણ;
આ રચના કો દેવે રચી, ભરી નયન જુઈ મન મચી. ૯૭
કિમ વૈકુંઠ નીપનૂં આવડૂં? ફરતૂં દીઠૂં તિહાં દાવડૂં;
જડ્યાં રત્ન ઝવેરવત ભેડ, કનક તણી તે ફરતી ઘેડ. ૯૮
ચપક વરણાં પેહેરણ ચીર, આવી નાર ભરવાને નીર;
આણ દીધી અબોલા તણી, ફરયૂં દાવડૂ તે આફણી. ૯૯
વળી નારી તે પાણી ભરયૂં, દેખી રાયનૂં હઈડૂં ઠરયૂં.
સ્ત્રીઇ પણ દીઠો રાજન, થયુ ઉલટ ને હરખ્યૂં મન. ૧૦૦
બેઠાં રાણી આણી ગર્વ, ગઈ પાસે સાહેલી સર્વ;
રાણી જેવૂં તમમાં રૂપ, તેથી અધિકો કો આવ્યો ભૂપ. ૧૦૧
નથી મુખે તે તો બોલતો, હૈડાનો પટ નથી ખોલતો;
કહો તો સ્વાગત કીજીઈ, હેતે આસન શુભ દીજીઈ. ૧૦૨

કાલ્ય અમો નીશા આવસૂ, લાડી તે તાહરે લાવસૂ.
કરી વાયદો ચાલ્યો વીર, ઘડ કર ગોતાનું ધીર

૯૪ કહેસો કે કહેસો મા. ૯૫ ચાલી૦ પા આગલ તે કામન કામની, ઘોર નિશા જામ જામની. ૯૬ વન વોલ્યા પા. વોલો બહુ. ૯૭–૯૭-૧ પછી પા – માહા સોભા મોહન માનની, જેહની સરદ નીશા જામની. ૯૭ પછી પા.–નોહે માનવી કોયેક દેવ, કોયેક સીધ સ્વરૂપી સેવ. ૯૮ કિમ૦ પા દીસે અદ્રાસન આવડુ જાણ૦ કે. હિ. ઇ રાય ઉભો તેને ભેડ. ૯૯ ફરયૂ દાવડૂં તે કે વેડ ફરી આપે. ૧૦૦-૧ પછી પા –

મન વીચાર કરે મહીપતી, દીસે અબોલા સાચી સતી
જેહના નામથી દાવડ ફરે, કનક તણી જાહા ઘેડો ભરે

૧૦૦ થયુ કે હિ થયો ૧૦૦-૧ રાણી૦ ફા મા આ પક્તિ નથી ૧૦૨ નથી૦ ફા મા આ પક્તિ નથી. ૧૦૨-૧ પછી પા –

કહે એ આવ્યો આપે ઇદ્ર, કે જાણે સરદનો ચંદ્ર.

અમુલક અણાવ્યો ઘાટ, બેસણ માંડ્યો સોનાપાટ.
રાજા બેઠા આસન જઈ, મુખથી વલતી વાણી કહી: ૧૦૩
અરે દાસીઓ! દ્યો છો માન, આપો છો આસન જલપાન;
તાહરી અબોલા રાણી જેહ, કિમ બેઠી છે ઘરમાં તેહ ! ૧૦૪
કહે વિક્રમ આવ્યા છે ઘેર, કરચ સજાઈ રૂડી પેર;
બાંધી બેઠી પડદા આજ, આવ્યો છૂં છોડાવા કાજ. ૧૦૫
દાસી સહુ જોવાને મળે, પડદેથી રાણી સાંભળે.
સુણી વાત ચઢી છે રીસ, પગની જવાલા લાગી શીશ. ૧૦૬
રાણી કહે દાસીને વાણી, તાહરા દેશમાં તાહરી આણિ;
નગર ઉજેણી તાહરૂં જોર, અહાં આવ્યો તે માહરો ચોર. ૧૦૭
ચાર પોહોર તો વાચા લેશ, પ્રાતુરકાલ કારાગૃહ દેશ;
બંધીગત તમારી હોઈ, ગંધ બરેહો નવિ લહે કોઈ. ૧૦૮
જાણૂં છૂં સતવાદી રાઉ, જિમ આવ્યા તિમ પાછા જાઉ;
નહી ભાગૂં હૂં માહરૂં વ્રત, વાહણે દેશ કારાગૃહ તરત. ૧૦૯

કે આવ્યો વરુણ કે વાયે, કે કુબેર વરુણની કાયે,
કે જુધીષ્ટર કે અરજુન, દેવરૂપ દીસે દરસંન.

૧૦૨ પછી પા.:-

કોહો તો પોહોરાં દીજે પાન, મનોહર જાણી દીધા માન.
રાણી કેહે નીશાચરચા જુયો, સ્યે પાણી પોતાનુ ધુયો.

૧૦૩ અણાવ્યો. કે. હિ. પા. પધરાવ્યા. બેસણ૦ કે. કનક તણો નાંડયા એક પાટ. રાજા કે. અધિપતિ. વલતી પા. અમૃતવત. ૧૦૪–૧૦૪–૧ પા.ના નથી. ૧૦૫ પછી કે. માં આ પંક્તિ વધુ છે:–હું રચી બેઠી છે પાડો, અહંનાર ઉતારુ હું તે તણો. ૧૦૬ દાસી કે. માનુની, હિ: પા. સખા. પડદેથી પા. ઉપરથી. ૧૦૭ આવ્યો પા. આવે. ૧૦૮ પા. લેસ, લેયું. દેયુ પા. દેસ. બંધીગત૦ કે. બંધીખાનાની ગત હોય. પા. રાયો જાયો. ૧૦૯ પછી પા. મા વધારે–

લેવા નથી લાવ્યો પરસાદ, ઉતારવા આવ્યો છું નાદ.
બેસ પાસ આવે તો હેત, બલ હોયે તો ચીતમા ચેત.

૧૦૯ પછી પા:–રોહો અમે તો અમે તો જાયો, રહ્યા પછી માઠા દુહીયા થાયો.

રાજા કહેઃ સાંભળ રે સતી ! તાહરો કુણ પિતા ? કો પતિ ?
વચન બોલ બોલે જેટલા, કારાગૃહ નાંખ્યા કેટલા ? ૧૧૦
તાહરે દાસી તેડી ગઈ, બંદીખાને જઈ ઉભી રહી;
વિક્રમે જોયો તેહનો ફેર, દીઠા અષ્ટ શત ઉપર તેર. ૧૧૧
મોટાં વર્તા ને દુઃખના કસ્યા, વિક્રમ સાહમું જોઈને હસ્યાઃ
પરદુઃખભંજન તમો કેહેવાયો, જો અમને મૂકાવી જાયો. ૧૧૨
રાજા કહેઃ પત ચુકાવસ્યું, તમ સહુકોને મુકાવસ્યું.
દેઈ વચન નીકલિયાં બહાર, આવ્યા પાસ પરદાને ઠાર. ૧૧૩
રાજા જઈ બેઠા તે પાટ, કહો પરદા બાંધ્યા સ્યા માટ ?
સ્યા માટે કારાગૃહ રખ્યો ? તે વાત મુઝ આગળ ભખો. ૧૧૪

રાણીની બોલી સહચરીઃ માનો વાત વિક્રમ મન ખરી;
મોટા છો અવંતીના ધણી, સૂણો ઉતપત્ય રાણી તણીઃ ૧૧૫
સૂર્યપર્વ હુતું એક દિશ, મળી જોગણિયો દસવીસ;
ઑહાં ભદ્રકાલીનું સ્થાનક હતું, રુડે પર્વે માંગલ્ય થતું. ૧૧૬

---

૧૧૦ રાજા પા સતવાદી. ૧૧૧ ફેર પા. પેહેર. અષ્ટ શત કે. આઠસેં. ૧૧૨–૧ પછી કે.માં આ પંક્તિ વધુ છેઃ—આજ લાખિણો પામ્યા લાગ, આવ્યા આજ અમારે ભાગ. ૧૧૨–૧ પછી પા :–

પરદુઃખભંજનને કારણે, આવ્યા છો એહેને બારણે.
એહતુ પત જો ચૂકાવશો, તો અમ દુખીયાને મુકાવશો.
જાણુ દીસે અમારુ દુખ, કરવા આવ્યા છાજે સુખ.

પરદુખભંજન તમો પા. દુખભંજન દાના. ૧૧૩ ચૂકાવસ્યુ. પા :એ ચૂકશે. તમ૦ પા. આફણીયે તમને મુકશે ૧૧૩ પત્ત કે. હિ. તપ. પાસ કે હિ. આસન. ૧૧૪ તે૦ કે. ભુપત કહે વાણી ભખો. ૧૧૫ રાણી પા. સતી. કે. હિ. અબોલા. ૧૧૬ જોગણી કે. નાગણીયો. માંગલ્ય કે. નીત મગલ; પા. મેલાપ. ૧૧૬–૧ પછી પા .—

નાહાવા આવતા મોહોટા દેવ, કરતા સક્ત તણી સુભ સેવ.
સોભી રહેતી સઘલી ઠાંઠ, પુષ્પ તણી તો થાતી
પરગટ પોહોતુ હુતુ પીઠ, દૈવત તેહેમાં અદ્‌ભુ દીઠ.

સર્વે મલિયાં તે ફુંડે નાહિં, શોભા રૂડી નીતમ થાય;
જોગણિયે મૃતિકા કર ધરી, રમત્ય રમતાં પુતલિયો કરી. ૧૧૮
કોણે પાંચ, કોણે દસ બાર, કોણે વીસ, કોણે બે ચારિ;
સહુ થકી એક નાહની ઘડી, એક તેમાં દેહડી વડી. ૧૧૮
રમત્ય રમી જાહરે ચાલિયાં, પુતળિયો દ્રષ્ટે ઘાલિયા;
અમૃત દ્રષ્ટે જોયું ફરી, જડ હુતી તે ચેતન કરી. ૧૧૯
શોભા સ્થાનક રચી આપિયો, રહો ઈહાં સ્થિર કરી થાપિયો;
લઘુ, દીર્ઘ, ઘડી તે બેહ, સહુ શિરોમણ સ્થાપી તેહ. ૧૨૦
બીજી સખિયો કરે સહુ સેવ, નહી લોપે માનવ કે દેવ;
જે કો નર ઈહાં આવી ચઢે, તે તરત કારાગૃહ પડે. ૧૨૧
એમ કરતા જિતે જે કોય, તો વનિતા વશ્ય તેહને હોય;
વસ્ત્ર મેવા રિધ વિધ ભંડાર, આપે ભોગ સર્વ અપરંપાર. ૧૨૨
દેઈ વરદાન યોગણી ગયાં, તે દાહેથી (અમો) ઈહાં રહ્યાં.
રાણી આપ મન માહે ધરયું, અબોલ વ્રત પોતે આચરયું. ૧૨૩
પુરુષસંગ રાણી નવ્ય કરે, સતીવ્રત પોતે આચરે;
પુરુષ નામ નવિ ઝાલે હાથ, નવિ બોલે કો નરની સાથ. ૧૨૪

---

૧૧૮ ફ્રા સહુ થકી ફ્રા સહુ વચને ૧૧૮-૧ પછી પા મા વધારો–કુણે વીસ ને કુણે ત્રીસ, રમત કરી તેણે તે દીશ. એક તેહમા૦ કે મહાકારીયે એક માગી ઘડી, પા. વીષાણુ ઉપમા તે તો વડી, તેહમા રૂપ તો અપરમપાર, સહુના તે કીધી સરદાર ૧૧૯ જડ હતી ફ્રા. હિ જે હુતિ. ચેતન ફ્રા હિ ચેતન ૧૨૦ શોભા કે રમ(મ્ય) રહો૦ પા તેહ ગમ તેહનો થાપીરો, કે આ સ્થાનક માહે થાપીયે. ૧૨૦ લઘુ૦ પા સ્વરૂપ રૂપ શુભ હુતા બેહ ૧૨૦ પછી પા–બીજી સખીયો તેહેની દાસ, વ્રત કરી રાણી જે પાસ. ૧૨૧ બીજી૦ પા સહુ લોક કરેછ સેવ ૧૨૨ તો૦– કે. એ રાણી તેહને વશ હોયે, ફ્રા તો અગો વશ તેહેને હોઇ વસ્ત્ર મેવા રીધ સીધ કે રાજ વૈભવ રીધ્ય સૌખ્ય આપે કે હિ આપ્યા મેવા પા નાણુસહુ આપે૦ પા ખાનપાન ગતી અપરપાર ૧૨૩ ગયા પા જાતે ,તે૦ પા. છતે તે તાહરો પતી થાવે ૧૨૩-૧ પછી પા–તાહાર સુધી રેહેજે આ ઠામ, લેઇ ન શકે કો તાહારૂ નામ. ૧૨૩-૨ રાણી આપ–. કે. માનુનીએ

ભૂલેચૂકે નર આવે સોય, આગળથી ચેતાવી જોય;
જો જીવવૂં તો હવડાં જાયો, વાહૅણે પડો કારાગૃહ માંહે. ૧૨૫
હુંસ કરી બોલાવા અડે, તે નર કારાગૃહમાં પડે;
પડે હોડિથી રાય ને રાંક, તેહમાં શો અમારો વાંક? ૧૨૬
સક્ષેપે કહ્યો ઉપદેશ, સાંભળોજી વિક્રમ નરેશ।
મન ગમે તો મારગ લહો, રુડૂં ગમે તો વાસો રહો. ૧૨૭
મનમાં કરી જુવો વિચાર, એક રાત્ય રહેસ્યો આ ઠાર;
જો રાણીને બોલાવસ્યો; પડદા ચારે બોલાવસ્યો; ૧૨૮
તો આવી બેસે તમ પાસ, થાય તમારી આપે દાસ;
કરસ્યો પરપંચ અદકા ભેદ, પણ રાણી નહિ બોલે વેદ. ૧૨૯
નહિ બોલે તમારી સાથ, તાહરે ઘસસ્યો બેહુ હાથ;
જેહવી ગતિ કારાગૃહ હસ્યે, તેહવી ગત્ય તમારી થસ્યે. ૧૩૦
આગળથી ચેતાવૂં અમો, મન જાણો તે કરજ્યો તમો.
એહૅવી વાણી અીઇ ભણી, તે એકચિત્તે વિક્રમે સૂણી. ૧૩૧

---

૧૨૫ સોય પા. કાય. ચેતાવી પા ચેતાવુ જો જીવવુ તો ક્રૂ. જો જીવતા પડો કે પા પડશો. ૧૨૬ તે નર૦ કે તે દુખે પોતાની દેહ દહે તે નર પા ચતુરનારી ૧૨૭ સાભળોજી૦ કે સાભલ નીરમલ નૃપ નરેશ. મન ગમે૦-કે ગમે તો જયો, ગમે તો રહો, શીઘ્ર વીચાર બેમાથી કોહો ૧૨૮ મનમા૦-કે ચતુર છો મન કરો વિચાર. બોલાવસ્યો કે. પા છોડાવસ્યો. ૧૨૯ થાય૦-કે. પા. મૂલ ખરીદી હોયે દાસ અદકા પા ડાહાપણ ૧૩૦ ઘસસ્યો બેહુ કે. પા ઘસવા પડશે જેહવી ગતિ કે. હિ પા જોયુ તમે ૧૩૧ વિક્રમે સુણી કે રાજા મન ગણી ૧૩૧-૧ પછી પા મા વધારો -

અસ્રીયો ફેરો સરવે સાથ, માથે છે સક્તિનો હાથ,
અમારી નર લોપે આણ, પરપચ પાખડી ઝડે પ્રાણ
કોપે- આનસ્યેં દેવ સ્વરૂપ, તે ભોગવશે ભામન ભૂપ
જેને માનવી હુન્નર કરે, નીશ્ચે તે વણ મૂંદે મરે
તુ તો સતવાદી છે રાના, જમ આવ્યા તમ પાછા જાના
ગુણવત વાર છે ગામ, નીરમલ નાર અમોના નામ.
એ રામા અક્ષપતી છે અતી, રમતી ગાવી શીરોમણી

(તુમ) દાસી આગળ નવિ કહ્યું, તે નહી માહરુ તોલ,
રાણી દે હુંકારડો, (તો) અલૌકિક બોલ્યું બોલ. ૧૩૭

ચોપાઈ

કેહે. દાસી સાચુ કહ્યુ અમો, ઘેના દીસો રાજા તમો;
ઇમ રાણી હુંકારો દીયે, (તો) પરદા ચાર કિમ બાધ્યા રહે ? ૧૩૮
કેહે વાત રાણીને જાઈ, તારે થવાય તેવી તૂ થાય,
જો હોયે માત તણી દીકરી, પ્રતિજ્ઞા પાલે દૃઢ કરી. ૧૩૯
હૂ કહુ વાત તે મનમાં લહેશ, હુકારો તૂ નન્ય બોલેશ,
કાને ઝાલ્ય શોભે છે તુને, તે હુંકારો દેશ્યે મુને. ૧૪૦

કહ્યો, તો તો પુષ્પે ૧૮ ૧૩૭ અનોકિક કે અચ્ચારેક તો૭ પા. કહી જોઇરે છે બોન ૧૩૮ દીસો રાજા તમો કે તમને દીઠા અમો ૧૩૮ પછી પા.મા વધારો –

તમ સરખા આવ્યા અનેક, વીવાણુ કરતા વાત વવેક,
તેહે બાપડા દુપે નડા, પાપી થઈ બંધીયે પડા.
એમ બોલે તો સાનુ વરત, તમ સાથે ક્યમ બોલે તરત ?
ન્હગો ડામણુ અદકા આપ, મના દીસે તમારા પાપ
કામ ઘર કેરા ચૂકસો, રાજવૈભવ મહીપલ મુકસો
લનોપતો રશોજી ધણૂ, મન નહી રીઝ રાણી તણું
નહીં બોલે નહીં સામુ જુરે, હેત નહીં એહેનુ મન મોહે

૧૩૯ કહેo–પા. કહે રાજા રાણીપે જાજે. થાય પા. થજે દૃઢ પા.મા નથી. ૧૩૯ મી કડીને બદલે ફા. મા આ પક્તિ છે –કહે વાત રાણીપે માત તણી દીકરી, પ્રતિજ્ઞા પાને દૃઢ કરી આનુ માપ વધે છે તેમ અર્થ સ્પષ્ટ નથી હિ. નો પાઠ તથા સદર્ભ જોતા ઉપરની એક કડીને બદલે લહીઆએ એક પક્તિ લખી જણાય છે કે મા અ. કડીને સ્થાને નીચેની બે કડીઓ છે –

તમ સરખા મ્હીં આવ્યા કોડ, દાસી મ્હે છે પડદા છોડ,
દાસી રાણી પાસે જાયો, મ્હીયે તારે થવાય તેવી તુ થાયો
આનુની તાહારુ મન મોડસૂ, પડદા ચ્યાર હવડા છોડસૂ,
હોરે તારી માની દીકરી તો પ્રતીગ્ના પાળે ખરી

૧૩ પછી પા. પાવ જે તાહારૂ પાણી વરત, ક્યે બોલતી તરૂણી તરત ૧૪૦ ફા.

કરી વાત રાજાઈ અસી, ખડખડ નારિયો સહુ તે હસીઃ
અમો જાણુતાં તું ચતુરસુજાણુ, કહી વાત તે અમિ અજાણુ. ૧૪૧
ઘડી ઝાલ્ય જે કનક જ તણી, વેહ વાત સાંભળસ્યે ઘણી.

વિક્રમ હરખ્યો મનમાં ઘણું, ધરયૂં ધ્યાન વેતાલ જ તણુંઃ ૧૪૨
બેઠો ઝાલ્ય ઉપરિ તે જઈ, તે ખબર કોહોને નવિ થઈ. ૧૪૩

દુહા.

વિક્રમ વાણી બોલિયાઃ સુણિ રાણીની ઝાલ્ય!
હું વાત એક તુજને કહું, તું હુંકારો આલ્ય. ૧૪૪
ઝાલ્ય કહેઃ વિક્રમ! વીર તું, પરદુઃખભંજણહાર,
સહોદર પરનારીના, પ્રાક્રમ અપરંપાર. ૧૪૫
રાણી મુરખ માહરી, ચિત્તે ચેત્રડ કહેવાય,
તુઝ સરિખો તે કિહાં મળે? આવી લાગે પાય. ૧૪૬
અવતારિક છો ઈંદ્રના, સહુ માનવમાં દેવ,
તે રાણી નથી જાણુતી, નહીતર કરે તમ સેવ. ૧૪૭
પ્રયાગ, ગંગા ને ગોમતી, તેહ તણું ફલ લેશ,
વાત કરો વિક્રમ તમો, હું હુંકારો દેશ. ૧૪૮
અચિરીજ પામી નારી સહુ, બોલી ઝાલ્ય વચન,
સહુ કો સાંભળવા રહી, મુખ બોલે રાજન. ૧૪૯

હહેસ. પણ હુંકારો—. ૧૪૧ અસી ફા. એસી; પા. ઘશી. નારિયો ફા. નારયો, પા. સહીયરો. જાણુતાં ૩ કે. જાણતાતાં. ૧૪૨-૧ પછી પા. 'જડ રૂપ ક્રમ ચેતન થાય, ઘેલા બોલ બોલો સું રાયે. ૧૪૪ સુણિ પા. સુણુ. તું પા. સુઝ. ૧૪૫ ઝાલ્ય૦ પા. બોલી ઝાલ્ય તે બોહો ગુણે. ૧૪૫ પછી પા. પંચ દંડ તેં જીતીયા, જુગતે કીધી જાત્ર, સાક લખાણી સાહાસમાં, એ માનની કુંણ માત્ર. ૧૪૬ ચિત્તે૦ ફા. કંકરી જાત્યે. તુજ૦ કે. એહને તમ સરખો; ફા. નહિ તો તુજ સરખો ૧૪૭ સહુ૦ પા. માનવ કેરા રાયે. ૧૪૮ વાત૦-કે. વાત કહો વિક્રમ વડા. ૧૪૮ પછી પાઃ-મુરખ ધાણી તે માનની, નહીંતર લાગે પાગ. દરશન દુલભ દેવને જડે ક્યાંહાંથી જાગ્ય. ૧૪૯ પછી પા -સરગ મટામઠ સાંભા રહ્યા, ચીત્રામણ લખ્યાં તમ થયાં.

ચોપાઈ

અબોલા આદિ સહુ નારી, બેઠાં તે સહુ હારોહારિ,
જિમ હોઈ ચિત્રામણ લખી, તિમ બેઠાં સાંભળવા સખી. ૧૫૦
જુગતે ઝાલ હુંકારો દિ, વારતા રાજા વિક્રમ વદેઃ

(અંતર્ગત વાર્તા ૧ લી)

શ્રીમેલાપુર પાટણ ગામ, ચંદ્રાદિત્ય રાજાનું નામ. ૧૫૧
વસે નગરમાં વર્ણ અઢાર, શોભા સઘળી હારોહાર,
પુણ્ય તણી સહુ પાળે પર્વ, કર્મ અનુસારે ચાલિ સર્વ. ૧૫૨
રાજા ચાલે રૂડું કર્મ, પ્રજા પાળે પોતાનો ધર્મ,
તે નગરમાં બાલિક ચાર, બ્રાહ્મણ, વૈશ્ય, ત્રીજો સોનાર. ૧૫૩
ચોથો સાલવી કરી નાત્ય, ચારે મિત્ર પણ જુજૂઇ જાતિ,
માંહોમાંહે અધિકો નેહ, જીવ એક ને જુજુવી દેહ. ૧૫૪
ન કરે કામ કુલધર્મરીત, રાતદિવસસ્યું ભારે પ્રીત,
ઘડીઈ ઘડીઇ એકઠા મળે, માબાપ સહુનાં રીસે બળે. ૧૫૫
બ્રાહ્મણને કહે મુરખ રહ્યો, સુતારને કહે ઘેલો થયો,
સોનીને કહે ખાસ્યે સ્યૂં, સાલવીને ઘર ભારે સહુ.. ૧૫૬
કરે રીસ સહુનાં માબાપ, ચારે મળી વિચાર્યૂં આપ;
મળ્યા એકાંતે ચ્યારે જણાઃ રહ્યા મૂર્ખ તેહેંમાં નહી મણા. ૧૫૭
અણસમજણમાં દિન વહી જાઇ, શીખીઈ વિદ્યા મોટા થાઇ.
એહેવો વિચાર્યો મન ઉપદેશ, જઇઇં પરધરતી પરદેશ. ૧૫૮

---

૧૫૦ સહુ પા. નિજ. ૧૫૧જુગતે કે. રાણીની. ચદ્રાદિત્ય કે. ચદ્રસેન. ૧૫૨ ચાલિ કે. વરતે. ૧૫૪ જીવ૦–કે. મીત જેવી બપૈયા મેહ. ૧૫૫ કુલધર્મરીત કે. હિ. કુલધરની રીત. ૧૫૧–૨ પા.માં નથી. સહુનાં કે. ઘણેરા. ૧૫૬ ઘર ભારે કે. હિં ઘેર ભારે. પા. વારે મળ્યા૦–કે. બ્રાહ્મણ આદિ તે ચારે જણા. તેહમાં પા. કાઈ ગે. ૧૫૮ અણસમજણમાં૦–કે. વગર સમજે દીન વહી જાય, વીધા શીખો તો શાતા થાય. જાઇ પા. ગયા. થાઇ પા. થયા. વિચાર કરયો મન ઉપદેસ. જઇઇં૦–કે. આપણ

કોને નવિ જણાવ્યૂં ઘેર, ચાલ્યા પંથ વિચારી પેર્ય,
વીસ જોજન મેહેલ્યો ઠામ, તિહાં દીઠૂં એક ઉત્તમ ગામ. ૧૫૯
રાંધી જમીઈ રહીઈ રાતિ, પંથ ઉઠી જાસ્યૂં પરભાતિ.
વિપ્ર રસોઈ કામે થયો, સોની અગ્નિ લેવા ગયો. ૧૬૦
પોળ પાસે દિઠૂં એક હાટ, સોની ઘડતા દીઠા ઘાટ,
લીધો અગ્નિ ક્ષણું એક રહી, હકિગતિ પોતાની કહીઃ ૧૬૧
જાતે સોનાર તો છૂં હૂં, શીખવો કામ તો પાસે રહૂં,
હા ભાઈ! સુખે રહો ને જમો, શીખો કામ અમ ઘેરે રમો. ૧૬૨
હૂં ઉઠી આવીશ પ્રભાતિ, કોલ કર્યો તેણે તે સાથિ,
કરી વાયદો આવ્યો જિહાં, મિત્ર ત્રણે બેઠા છે તિહાં. ૧૬૩

દુહા.

રસોઈ કરી ત્યારે જમ્યા, પડી જીવારે રાત્ય,
સૂતાં સોની ઊચર્યો, મિત્ર અતે તે વાતઃ ૧૬૪
(જો) કહો તો હૂં ઇહાં રહૂં, શીખૂં મુજ રોજગાર,
કર્યો વાયદો ગામમાં, હેત કરી સોનાર. ૧૬૫

ચોપાઈ.

ત્રિણે હા કહી નિરધાર, તે ગામે રહ્યો સોનાર.
ત્રણે જણ ચાલ્યા જેટલે, એક નગર આવ્યૂં તેટલે. ૧૬૬
ભોજનનો માંડ્યો વિચાર, સરપણને ચાલ્યો સુતાર,
નાતિ નાતિનૂં હેત જ ભલૂં, વાત કરંતાં હૈયડૂં મલ્યૂં. ૧૬૭

ચ્યાર જણ્યે પરદેશ. પરધરતી પા. ૧૫૯ મેહેલ્યો પા. લાલો. ચાલ્યા૦-કે. પરદેશ ગયા-. જોજન કે ગાઉ. દીઠૂં કે. દીઠો. ૧૬૦ જાસ્યૂં પા. જઇયે. ૧૬૧ હકિગતિ કે. પા. વાતડાં વીતક. ૧૬૨ ઘેરે ફા. મંદિર. હા ભાઈ!૦-કે. હા ભાઈ હાટ ઉપર ચડો, કરો ભોજનને ઘાટ જ ઘડો. ૧૬૩ હું૦-કે. ફા. હિ. પા.માં આ પંક્તિ નથી ૧૬૪ સૂતાં૦-કે. ને હિ. સૂતા ત્યારે સોનીએ કહી મીત્રોને વાત. ૧૬૬ સરપણને૦-કે. હિ. પા. ગયો ઇંધણ લેવા સુતાર.

રાખો મુઝને આણી પ્રીત, શીખવો કામ જે કુળની રીત.
કાઇ લેઇને આવ્યો ફરી, બેય મિત્રશૂ વાતો કરી. ૧૬૮
જેહવૂ કહો તે કાને સૂણૂ, ઇહાં રહૂં તો વિદ્યા ભણૂ.

મૂક્યો વૈશ્ય તે નગર જ તીર, પથ પલાયા બેઉ વીર. ૧૬૯
અદાર જોજન આઘા ગયા, થાકા ચરણ, ક્ષુધાતુર થયા;
કરી રસોઈ ને ભોજન કરયૂ, જથેષ્ટ થયા ને મનડૂં ઠરયૂ. ૧૭૦
નિશા વાસા કેરી પેર, ગયા ભલા માણુસને ઘેર;
રહેવૂ રાતિ નિશા જાલવી, તે ઘરધણી જાતે સાલવી. ૧૭૧
વાત કરતે નાતિ જ મલી, મન ગયૂં એકનૂ એકમાં ભલી;
આપણુ કુળની વિદ્યા ભણૂં, વસ્ત્ર અમુલક ઇહા રહી વણૂં. ૧૭૨
સુખિયો થઈ ત્રીજો તિહાં રહ્યો, વિપ્ર પ્રભાતે પથે પરવો.

વિસ જોજન પોહોતો જિહાં, વેહેતી નરબદા દીઠી તિહાં. ૧૭૩
તરગ ઉજ્જવલ તેહનાં નીર, વસતૂં ગામ દીઠૂં તે તીર.
ગયો ગામમાં ક્ષુધારથી, ભણતાં દીઠા વિદ્યારથી. ૧૭૪
તેહનો સગ પોતાને ગમ્યો, જઈ પડિતને ચરણે નમ્યો.
આચરણ જોઇને પ્રીત જ કરી, વિપ્ર રહ્યો તે સ્થાનક ઠરી. ૧૭૫
નિત્ય સ્નાન નર્મદાનૂ કરે, હેતે ધ્યાન રુદેમાં ધરે,
ગુરુજીના તલાસે પાય, દિન ક્રેડે એમ દિન વહી જાય. ૧૭૬
ચારે ધેનુ વાસીદૂ કરે, ગુરુ તણે ઘેર પાણી ભરે,
પેટ ગુરુને પુત્ર જ નથી, વિદ્યાર્થી વ્હાલો સર્વથી. ૧૭૭

---

૧૬૯ વેશ્ય પા સુતાર ૧૭૦ અઢાર૦—કે. વળી તિહાથી આઘા ગયા. જથેષ્ટ૦—કે સાત્વી ઘરે મનડું ઠરુ ૧૭૧ વાસા પા વેનાર ૧૭૧–૨ આ પક્તિ કે. મા નથી ૧૭૨ આપણુ પા. માહરા. ઇહા રહી પા રૂડા ૧૭૩ પ્રભાતે હિ. પા વાહણામા પથે કે એકલો પલ્યો ફ્રા હિ ગયો વિસ૦—કે. ગયો આઘો આપ શરીર, વહેતું દીઠું નરબદાનુ નીર પોહોતો પા વેગો જિહા પા તે ઠામ ૧૭૪ તરગ પા નરમદા તીર ગુણવતુ ગામ, સાક્ષાત્અમર દીરથતું રૂપ, રહ્યો ભણવા તે ભારે રૂપ ૧૭૫ પોતાને પા ગુણીજનને જઇને પા. નિરમલ ૧૭૬–૧ ને

સેવા કરે નિત્ય અપરંપાર, એહવે વરસ વીત્યાં છે બાર.
ગુરુ એક દિન પ્રસન્ન જ થયા, શિષ્ય ઉપર આણી છે દયા. ૧૭૮
વિદ્યા ભણી તે સફળ જ થજ્યો, સુખે વાસ તમારે જજ્યો.
મોટો રેવાજલપ્રતાપ, વિદ્યા પામ્યો છુટ્યો પાપ. ૧૭૯
હવે દેશ હું માહરે જાઊં, વિદ્યા વડે જાણીતો થાઊં;
વ્યાકરણ પુરાણ ભણ્યો તે સાર, વેદ તેહમાં અપરમપાર. ૧૮૦

દુહા

માગી શીખ ગુરુજી તણી, પંથ પળ્યા દ્વિજરાય,
મારગ મધ્યે તે વહે, ગયો સાલવી તાંય. ૧૮૧
તેણે માગી ગુરુ તણી, વેગે શિક્ષા લીધ,
મળ્યા મિત્ર જઈ વૈશ્યને, કામ પોતાનું કીધ. ૧૮૨
ચાલો મિત્ર! સ્વદેશડે, મળીઈ માતપિતાઈ,
હા કહી સાથે થયો, લીધી ગુરુ શિક્ષાય. ૧૮૩

ચોપાઈ

ત્રણે જણ ગયા તે ઠારિ, જિહાં વસે છે મિત્ર સોનાર,
તેહને પણ સાથે તેડિયો, પંથ મળી ચારે ખેડિયો. ૧૮૪

ઘેર ગયાનો હર્ષ જ ઘણો, ન ગણે ભય મનમાં કો તણો,
અરણ્ય વનમાં જઈને અડ્યા, દેશ ન સૂઝે ભૂલા પડ્યા. ૧૮૫

બહુવે પા. નાહે નરબદા કેરાં નીર, તરવાણી જેહવા તે તીર. દીઠ્ય નરમદાનાં દરસન, પરમેશ્વર તેહને પરસંન. દિન૦ પા. સેવા કરે ને ઢોલે વાયે. ૧૮૦-૨ પા. ગુરુકીયાથી વીદ્યા જડે, પુરવ જનમ લખ્યેથી અડે. ૧૭૯ છુટ્યો પાપ કે. આપોઆપ. ૧૮૦ વ્યાકરણ૦-કે. હિ પા. માં આ પંક્તિ નથી. ૧૮૧ મારગ૦-કે. હિ આંતાં વસતો તો સાલવી. ગયો તે ઘર માંહ; કે. સાથે તેડો સાલવી, કરો પંથ તેહ કાજ. ૧૮૨ વૈશ્યને પા. સુતારને. ૧૮૨-૩-૪ આ ત્રણ કડી કે. માં નથી, પણ માત્ર આ કડી છે.-એમ એક એકને તેડીયા, મળ્યા મિત્ર જબ ચાર, પોતાને મંદિર જવા કરો મન વીચાર. ૧૮૫ ઘેર૦-કે.માં આ પંક્તિ નથી. જઈને પા. આયા. અરણ્ય૦-

દિસ મુહડા તે શુધ જ ગઈ, નિશા ઘોર અધારી થઈ,
ભુધ્ય નિચારી મન આપણી, તે સ્થાનક કીધી તાપણી. ૧૮૬
આ સ્થાનક તો રહીઈ રાતિ, જસ્યૂં પથ હોસ્યે પરભાત,
પોહોર ચાર ને ચારે જણા, બો નહી આપરણે કો તણા. ૧૮૭
(એક) એક પોહોરે વારો માગસ્યૂં, વારા ફરતી સહુ જાગસ્યૂ,
ત્રણ જણ સુતા તે ઠાર, પેહેલે પોહોર જાગે સુતાર. ૧૮૮
નણે જણ નિદ્રાવશ થસ્યે, માહરો પોહોર કેઈ રીત્યે જસ્યે,[૧]
સાધૂં વિદ્યા સિદ્ધ સુતલી, કાષ્ઠ તણી કીધી પુતલી. ૧૮૯
સુદર હાથ, ને સુદર ચરણ, મેહલી ચડી પાસે તે ધરણ,
જાહરે પુતલી પૂરી થઈ, નિશા પૂરણ પોહોર એક ગઈ. ૧૯૦
સૂતો વૈશ્ય જાગ્યો સાલવી, માહરે પોહોર નિશા ગાલવી,
દીઠી પૂતલી તેણે ઠાર, તાહરે મનમા કર્યો વિચાર. ૧૯૧
પોતે હઇડે બુધ જ ધરી, તે પ્રમાણે સાડી કરી,
ચરણા ચોળી પેહેરાવિયાં, ભૂમિ ઉપર પધરાવિયાં. ૧૯૨
વસ્ત્ર પેહેરાવ્યાં તેણે ઠામિ, નિશા ગઈ પૂરણ એક જામ
પછે સોનીને જગાડિયો, આપ છપ સુખ પમાડિયો. ૧૯૩
ત્રણે જણ સુખે તે સૂઈ, સોનાર પુતળી દ્દષ્ટે જુઈ,
ઘડી દીસે વૈશ્યે જાળવી, વસ્ત્ર પેહેરાવ્યા છે સાળવી. ૧૯૪
હુ પણ માહરૂ પ્રાક્રમ કરૂ, વસ્ત્ર તેહવા આભૂષણ ધરૂ,
નેપુર વિંછીયા ધાટ અપાર, કાને ઝાલ ને કંઠે હાર. ૧૯૫

કે માહા વન માહે બુના પડા, રાહા મારગ તેહને નન જડા દેશ પા ભૂમ
૧૮૬ મુહડાતે પા મોડાતે ૧૮૭ હોસ્યે હિ હુયે, પા હકી આપરણે ફુઃ આપણે
ભો૦ પા ભેય તાણી મી મનમા મણા ૧૮૮ જાગે કે હિ જાગો. ૧૮૯ સિધ્ય
કે શુભ ૧૯૦ મેહલી૦ પા સુદર નાસિકા, સુંદર કરણ નિશા૦–કે એટલે જામ
એક નીશા ગઈ ૧'૧ વૈશ્ય પા સુતાર ૧૮૧ પછી પા સુતારે ઘડી છે એહ,
સુદર પણ નગન છે દેહ ૧૮૪ દૃષ્ટે હિ તો ઘડી૦–કે મા આ ઉપતિ નથી
૧૯૫ ઘાટ હિ. ચતા, કે અધીક હું૦–કે દીઠી પુતની નીતા થઈ, વીધા માહારી

નાહાના નારયનાં સહુ સધાણ્, કરયા આભૂષણ વાત વખાણ,
પુતળી વેશ સજી તે ઠોર, એટલે રાતિ રહી એક પોહોર. ૧૯૬
સૂતો સોની જાગ્યો બ્રહ્મ, ઊઠો મહારાજ! કરો ખટ કર્મ,
જાગી બેઠો આરુન અડી, એહવે પુતળી દૃષ્ટે પડી. ૧૯૭
ત્રણે કરયૂ પોતાનૂ કામ, સહુથી મોટૂ માહરુ નામ,
વિમાસણ મન કીધી ઘણી, સ્તુતિ કીધી નર્મદાજી તણી. ૧૯૮
શુરુ વિદ્યા સાધી મન ધીર, ભરી જલ અજનિ પોતે ધીર,
ગાયત્રીનૂ સ્મરણ જ કરયૂ, (તે) નીર પુતળી ઉપેર ધરયૂ ૧૯૯
પ્રત્યક્ષ દેવ પૂજા મન ધરયો, 'જડ રૂપ તે ચેતન કરો',
એમ કહી જલ મૂક્યૂ શીશ, જાગ્યા સહુ ઉગ્યો તે દિશ ૨૦૦
કાષ્ઠ પુતળી પેહેલે હતી, થઈ મહા મનોહર સતી,
દિવ્ય વસ્ત્ર, સુંદર શણગાર, રૂપ અનુપમ અપરમપાર. ૨૦૧
ચ્યાર જણ જોઈને રહ્યા, માહો માહે માહા રાઢે ચયા,
સુતાર કહે ઘડી છે અમો, તો એહને કિમ લેસ્યો તમો? ૨૦૨
વળી સાળવી બોલ્યો વાણ વસ્ત્ર પેહેરાવ્યા મેં નિરવાણ
વણ્યા બેસતાં જતને કરી, તો કિમ લે બીજો સુંદરી? ૨૦૩
સોની કહે કીધા શણગાર, કિમ થાસ્યે બીજાની નારી?
દ્વિજ કહે મેં સજીવન કરી, તે કિમ મુઝથી થાઈ પરી? ૨૦૪

દેખાડુ સહી ૧૯૬ નારયના કે હિ નાના કરયા૦-કે કરયા આસુષણનાં એંધાણ પુતની૦-કે મેહલી પુત(ળી) હેઠી ઠાર, વારો વીપ તણો વેહેવાર ૧૫૦-૧ પછી પા. સુંદર મુખ ને સુદર પેટ, મેહેલી ઘડી ને ધરતી હેઠ ૧૫૨ પછી પા. ચરણ ચોરી સુંદર વસ્ત્ર પેહેરાવ્યા અનોપમ અસ્ત્ર ૧૫૩ એક પા. બે ૧૫૪-૧ પછી પા. તરૂપિ રૂડી દીસે તાહરે, ઘડી દીઠો વૈરી જાહરે ૧૯૮-૧ પછી પા. હું બ્રામણ ઈસજુ રૂપ, વીદ્યાના સીંધુ ભારે ભુપ નર્મદાજી તણી કે પા. શ્રી સુરજ તણી ૧૯૮ પછી પા. ધરૂ ધરણીધરનું ધાન, શ્રી માહાદેવપેં માગુ માન ૧૯૮ પોતે ધીર પા. માહા નીર ૨૦૦ પ્રત્યક્ષ કે હિ પરતક, પા. પરગટ રૂપ પા. છે તેહને ઉઘાતે કે ઉગમતે ૨૦૧ દિવ્ય પા. શુભ અનોપમ કે હિ. પા. ગ્વાલાકિત રાડે પા. રાઢ જ ૨૦૧ પછી પા. ચીત માહી વીચારે ચાર, અરસ પરસ હેઠે માદી નાર

ખી નારીને તે વઢ્યા, કરવા ન્યાય લોકોમાં અક્ષા.

હોની નારી થઈ સર્વેથી, હું કાંઈ જાણુંતો નથી. ૨૦૫
ઘરે ઝાલ્પ ! હું પૂછું તુને, જે જાણે તે કહેજ્યે મુને,
ાચૂ બોલજ્યો મનમાં ગણી, છો તો આપ અબોલા તણી. ૨૦૬
ાહરૂ બોલ્યું મિથ્યા થસ્યે, તો તો સત્ય રાણીનું જસ્યે,
જૂઠ્ઠ બોલે આણે દિસ, તો પાપ રાણીને શીશ. ૨૦૭

દુહા

તાહેરે ઝાલ્પ જ ઉચરી:-ભેદ ન કરસ્યો કોઈ,
સજીવન જેણે કરી, ત્રી બ્રાહ્મણની હોઇ. ૨૦૮
તાહેરે અબોલા કોપિયાં, ધારણ પછાડી ઝાલ,
તું કહેવાઈ માહારી, સાચો ઉત્તર આલ્પ. ૨૦૯

૨૦૪-૧ ને બદલે પા૰ સોની કહે એ માહારી નાર, મેહે પહેરાવ્યા છે સણગાર.
માહારૂ આભુષણ અંગે ધરે, વનીતાને બીજો ક્યમ વરે? ૨૦૪-૨ પછી પા૰ -
માહારી અસ્રી એ તો સરવદા, મેં સેવી છે શ્રી નરમદા, તે પુને પામી છે પ્રાણ,
નીમ તો બોલે એ વાણ ૨૦૫-૧ પછી પા૰ -

સહુકો મથી કીધો છે સચ, પરમાણ કરે છે તે તો પચ
નથી ન્યાયો તે તો ચૂક્યો, માનની ક્ષાવ નથી મૂકતો

૨૦૭-૨ ને બદલે પા૰ -

રાણી ધરી બેઠી છે વરત, તેનો સત ચૂકાવીસ તરત
જો હુ જુઠુ બોલે આપ, રાણીને બ્રમહત્યા પાપ
જુઠુ બોલે હુ માહારે સગ, રગતપીત્ય ગલે રાણી અગ
જો હુ બોલે છે માથાયે, તો રાણી કુભીપાક જાયે

૨૦૮ પછી પા૰- સુતાર સાખવી સોનીને, કરી મજુરી સુર,
કો દામકો રોકડો, સહુકો ક્યમ સમતુ'ય

૨૦૮ પછી પા૰ - અવટતુ બોલે અધીક, કરે છે કુડું કાજ
સત ચુક્વે સતી તણું, એ વાત્યે મુજ લાજ

મેં જે જાણ્યૂં તે કહ્યું, બોલી શ્રાલ્ય વચન,
જે તમે જાણો તે કહો, જિમ સૂણે રાજન ૨૧૦
સત્ય જાણો તે કહો નહી, ગન થઈ જે આપ,
સત્ય તાહેરૂં નિફલ થશે, (તો) બ્રહ્મહત્યાદિક પાપ. ૨૧૧

તાહેરે અબોલા ઉચરી, જે કહો સુવર્ણકાર,
બીજાને પોહોંચે નહી, તે સ્ત્રી, ને ભરતાર. ૨૧૨

ચોપાઈ

જેણે ઘડી તે એહનો તાત, વસ્ત્ર કર્યાં'તાં તે તો ભ્રાત,
માપ્યો જીવ તે ઈશ્વર થયો, પરણ્યૂ કરયૂ તે પુરુષ જ રહ્યો. ૨૧૩
વિક્રમ મનમાં હરખ્યો ઘણું, વચન સાંભળી અબોલા તણું. ૨૧૪

દુહા

ભલે નારી તેહની થઈ, ભાગી મનની હોડિ,
પોહોર નિશા પહેલી ગઈ, પ્રથમ પડદો છોડિ. ૨૧૫
પહેલો પડદો છોડિયો, અચરિત પામ્યાં સર્વ,
રાજા વિક્રમ ઊલખ્યા, મૂક્યો મનનો ગર્વ. ૨૧૬

---

૨૦૩ નિરવાંણુ કે. હિ. પા. પરમાણુ. વચ્યાં૦ કે. માહારો ભ્રમ સૂ ભીયા જશે, સ્ત્રી બીજા પાસે કમ જસે. ૨૦૪ કિમ૦-કે. અવર તણી કમ થાયે નાર. થાઇ કે. થાશે. ૨૦૫-૨૦૭ સત્ય પા. સત્યપત્ય. પાપ હિ. ભાર. તો પાપ કે. તો ચાર હત્યા. ૨૦૮ બ્રાહ્મણની કે. તો તેહની. ૨૧૦ બોલી શ્રાલ્ય કે. વાણી થકી. જે૦-કે. તૂ જાણે તે તૂં કહે. ૨૧૧ નિફલ પા. અફલ. બ્રહ્મ૦ મલય કાલનું પા. પાપ. સત્ય૦-કે. તો સુકીત જાશે તાહેરૂં. ૨૧૨ ફા. સોવર્ણકાર, કે. સોનાર, હિ. સોનકાર. બીજાને૦-કે. પા. હિ. બીજા તો જોઈ રહ્યા, તે સ્ત્રી તેની નાર. ૨૧૩-૧૪ને બદલે પા માં આવા શબ્દોવાળા બે દોહા છે. ૨૧૩ કર્યાં'તાં ફા. કર્યાં પુરુષ જ રહ્યો કે. પરણી ગયો. ૨૧૪ સાંભળી કે. હિ. સુણી. ૨૧૫ નિશા કે. નીદ્રા. ૨૧૬ આ કડી પછી કે.માં આ ઇતિશ્રી છે:-ઇતીશ્રી સીંહાસન બત્રીસ મેંધિ અબોલા દે સવાદે પરથમ પરસુક્ત નામ ક્વીશ્રી સામલદાસ વીરચીતાયાં શ્રી રસ્તુ. ૨૧૬ પછી પા૯-

વનીતા તે વીરામે થઈ, અતી મેંન પોહોતી આસ;
શ્રીગૌડ માલવી વીમે સૂભ, કહે ક્વી સામલદાસ.

(અંતર્ગત વાત–૨ જી)

વિક્રમ કહેઃ સુણિ હો સખી! વળી કહું બીજી વાત,
અહંકાર મેલી મન થકી, હુંકારો દે (અમ) સાથ. ૨૧૭
કહે દાસીઃ સુણ રાયજી! વિક્રમ ચતુરસુજાણ!
કોટિ ઉપાય તમે કરો, (પણ) નવિ બોલે મુખ વાણ. ૨૧૮
વિક્રમ કહેઃ સહુ કો સુણો, નહિ હુંકારાનું કામ,
બોલે હાર રાણી તણો, તાહરું સુંદર નામ. ૨૧૯
વૈતાલ અક્યો જઈ હારમાં, બોલે મુખ રસાલ,
ધન દુઃખભંજણ સુખકરણ, ગૌબ્રાહ્મણ પ્રતિપાળ. ૨૨૦
આશાનો વિશ્રામ છો, નોધારા આધાર,
સહોદર પરનારીના; દુશ્મન ગંજણહાર. ૨૨૧
રાણીમાં તો શુદ્ધ નથી, નહી અક્કલ આ દિશ,
નહીકર બોલે તમસ્યું, પગે નમાવી શીશ. ૨૨૨

પરથમ એ પરદા તણી, કથા સપૂરણ થાયે;
સાંભલવા સહુકા રહ્યાં, રીઝે બોલો રાયે.

૨૧૭ સખી કે. સતી. મેલી મન થકી કે. મેલ મનડા થકી. ૨૧૯ સુંદર પા. નીરમલ. કે. માં આ કડી આમ છેઃ–વીક્રમ કહે નહી તાહરૂ કામ, સહુ રોહો બેઠાં ઠામે ઠામ. બોલોજી રાંણીના હાર, તોહરી બુધ છે અપરમપાર. ૨૨૦ વૈતાલ કે. વીર. બોલે કે. હિ. બોલો(લ્યો). ફા. અને હિ. મા 'ધન' શબ્દ નથી, પણ માપને લીધે જરૂરી છે. ૨૨૦ ૨૨૧–૧ ને બદલે પાઃ–

મોતી સુંધાં સુકના, હેતે ગાઢાં હાર,
બોલો અમૃતથી અધીક, પીણું ન લાગી વાર.
સાબાસ મતવાદી શોહામણાં, ધીર વીર માહામુલ્ય,
આશાવંત છો અશ્રીપતી, સૂર નાયક સમતુલ્ય,
હસી હાર હેતે કેહે, રૂડા વચન રસાલ,
આસાના વસરામ છો, ગૌ બ્રામણ પ્રતીપાલ,
નોંધારાના આધાર છો, કાલાં ઘેલાંના કરણ,
પંખીના છો પાગવડ, અસરણ કેરા સરણ;

ચોપાઈ

વાત તો રાજા વિક્રમ ભણે, સહુ કો બેઠાં કાને સુણે,
સહુ પોતાના મનમાં લહે, હાર કંઠ હુંકારો કહે. ૨૨૩

રાજવતી નગરી અનૂપ, રાજસેન તેહનો છે ભૂપ,
અશ્વ, ગજ, રથ, પાયક બહુ, અલેખે સમરિધ્ધ શોભે સહુ. ૨૨૪
સઘળી લીલા ઘેરે ઘરસૂત્ર, પેટ નહિ પોતાને પુત્ર,
સત્યવાદી રાણી સરદાર, રાજાને મન હેત અપાર. ૨૨૫
અંતસ્કરણ ઝુરે નિશદિસ, આપો પુત્ર જ શ્રી જગદીસ,
પછે આપ વિચાર્યું મન, મંદિર મુંકી ચાલ્યો વન. ૨૨૬
મૂકયું ઘર, સર્વ કીધું તાજ્ય, એક પુત્ર પામેવા કાજ,
નિર્લે થૈ ચાલ્યો તે ધીર, ગયો જાહ્નવી કેરી તીર. ૨૨૭
ગંગા જમના કીધો સંગ, મહારુદ્રનું થાપ્યું લિંગ,
પૂજા કરી પૂરા ખટ માસ, આવી આપ તુઠા અવિનાસ. ૨૨૮

---

૨૨૧ રાણીમા૦ કે. રાણી માહા મુરખ ઘણી. નહીંકર૦–કે. નહી તો આવે તમ કને, બોલે મુકે શીશ. ૨૨૨ પછી પાઃ–

પાગ તમારે લાગતે, અડસઠ તીરથ થાવે;
નરભવાસ ફેરો ટલે, ઘેર બેઠાં ગંગા નાહે.

૨૨૩ પછી પા.–ઉત્તમ કરી મનમાં હોવે, અવર બીજું નવ્ય બોલે કોયે,
હાર ઉપર બોલે વૈતાલ, મહીપત મનમાં સુની વાત.

૨૨૩ પછી કે. અત્યુ વધુ છે. વાત કરી વીક્રમ કહે. ૨૨૪ અલેખે કે. હિ. ઓપે.
૨૨૫ રાણી કે. હિ સત્યની રાણી. ૨૨૫-૧ પછી પાઃ–

ઘરી એટલી મોહોટી પેઠ, મેહેલું આકાશે માથે મેઘ.
રાજા રાણી કુરણ ઘણું, સુત ન સુએ હો વંશ વણું.
વાંઝીયાનું જીવત તો આળ, ખાધો જનમારો જાયે આલ.

૨૨૬ જગદીસ પા. કૃપાવતી ઈશ. ૨૨૭ સર્વ૦ પા. હતર રીધ્ય રાજ્ય. જાહ્નવી કે. નરબદા ૨૨૮ ગંગા૦ કે શુભ જાણીને, ભેઈ કીધો સંગ. આવી આપ કે.

ઉઠય રાય ! આપૂં વરદાન, પ્રકટ હશે તાહેરે સંતાન,
નિસ નિસ શિવની પૂજા કરે, ધ્યાન શંભુનું ચિત્તમાં ધરે. ૨૨૯
પામ્યો વરદાન તે આવ્યો ઘેર, પૂજા કરે શિવની બહુ પેર,
દસ માસ થયા જેટલે, પુત્ર પ્રકટ થયો તેટલે. ૨૩૦
વજડાવ્યાં તિહાં ઢોલ નિશાન, થઈ શોભા જિમ ઉગ્યો ભાણ,
અષ્ટ મહાદાન અધિકાં આપિયાં, જાચિકનાં દરિદ્ર કાપિયાં. ૨૩૧
નિત્યે બાલિક મોટો થાય, શિવપૂજન નિસ ચાલ્યું જાય,
પુત્ર આવ્યાં થયાં વરસ બાર, રાજા મન કરે વિચાર. ૨૩૨
કહું પુત્ર ! સૂણ માહારા તન ! હવે કરો નિત્ય શિવપૂજન,
હું તો વૃદ્ધ થયો સર્વેથી, માહરૂં મન સ્થિર રહેતું નથી. ૨૩૩
તુમ કારણ કહીઈ છે અમો, આજ થકી આચરજો તમો.
પિતાબોલ પુત્રને ગમ્યો, પ્રદક્ષણા દેઈ ચરણે નમ્યો. ૨૩૪
આજ થકી માહરે એ કામ, ક્ષણું ન મૂકૂં શિવનું નામ,
પ્રતિજ્ઞા પાળું એ સહી, નિત્ય શિવપૂજન મૂકું નહી. ૨૩૫
સુપ્યૂં કામ પુત્રને એહ, શીતલ થયો રાજાનો દેહ. ૨૩૬

દુહા

શીલપુરનો રાજિયો, શંભર તેહનૂં નામ,
તેહેને ઘેર કન્યાય છે, રૂપ તેજ મહા ધામ, ૨૩૭

તેહને તો. ૨૨૯ પછી પા૦ દાતા મોહોટા સીન કહેવાયે, બીજા દેવ સહુ મગણ થાયે, વરદાતા તે સીવનુ નામ, કરજો સહુ શીવપૂજન કામ ૨૩૧ અષ્ટ૦ કે. અષ્ટ ના દાન આપા છે અતી, તેડા ભાટ ગ્રાઝા ભુપતી. ૨૩૨ નિત્યે કે. હિ. પા. નિત્ય નિત્ય. ચાલ્યૂ પા. ચાલ્યો. ૨૩૩ કહૂં૦–કે તાત કહે સુણ સાભલ તન ૨૩૫ પ્રતિજ્ઞા૦–કે. શીવપુજન ઉપર મુજ મન, તાર પછી લેયુ જલ અન. ૨૩૫ પછી પા૦–

કરી પ્રતીગ્યા રાખી ધીર, સીવપુજન કરી પીઉં નીર.
ન કરૂ ત્યાર સુધી નવ પીયુ, એથી બીજું કારણ કીયુ

૨૩૬ પછી પા –પુત્ર પુજા સીવ કરી કરે, નીત્ય નીત્ય ઇકાંતેર ઉધરે કામ કરા વાત. ૨૩૭ છે કે. પા હતી. તેજ કે. તણી.

તેહ તણો વિવાહ કરો, શિવદત્ત રાય સંધાય,
ઉચ્છવ મંગળ વરતિયો, શોભા નવલી ભાતિ. ૨૩૮
પોતાને કર્મે કરી, બીજા શિવ—પ્રતાપ,
કન્યા પામ્યો પદ્મિની, મનમાં હરખ્યો આપ. ૨૩૯
માદલ બહુવિધ વાજિયાં, પરઠી બહુ મન પ્રીત,
ઉચ્છવ મંગલ અધિકા હુયો, રાજદ્વારની રીત. ૨૪૦
પંચ રાત્રિ પરણે હવી, પામ્યા જસ બહુ માન,
કન્યા વોલાવો વેગસ્યું, વિદાય કરો સહુ જાન. ૨૪૧
તાહરે જોશી ઊચર્યો, મહુરત જોઈ બહુ પેર,
એક માસ પુઠે મહુરત ભલું, કન્યા જાસ્યે તવ ઘેર. ૨૪૨
રાજા પરણી આવીઉ, સકલ જાન સમેત,
કન્યા રહી ઘેર તાતને, અંતઃકરણસ્યૂં હેત. ૨૪૩

ચોપાઈ.

ઘેર આવ્યાં થયો એક માસ, મનમાં સ્ત્રી તેડ્યાની આશ,
અવજોગ ગયો સુમુહુરત થયું, તે રાણીને તેડૂં ગયૂં. ૨૪૪

---

૨૪૦ બહુવિધ પા. વાજાં પરઠી० પા. પરણી ઉઠયો મીત. ઉચ્છ૦—કે. વીવેક સાથ વીઆંણુવી; પા. જંગ માંડો જુગતે કરી. રાજ્યદ્વારથી૦—કે. હિ. પા. જેહવી રાજાસ રિત. ૨૪૧ પરણે પા. પુરણ. ક્રુ. વેગસ્યૂં કે. હરખમાં, પા. કોડથી. ૨૪૨ જોઈ બહુ પા. પરઠીયે. એક૦—કે. સુહુરત એક મહીનો નથી. કન્યા૦ કે. પા.—કન્યા રહેશે ઘર. ૨૪૨ પછી પાઃ—

મીનારક જાહારે ઉતરે, થાયે સમુહુરત સાર,
કન્યા જાયે સાસુરે, વીપર કરો વિચાર.

૨૪૩ અંતઃકરણસ્યું પા. હૈડા માંહિ. ૨૪૩ પછી પાઃ—

જુગત થકી ઘેર આવી જાન, મહીપતીયે દીધાં બહુ માન.
રહ્યા આહી રીઝી રાજાન, માનની સાથ વલગ્યું છે મન,
નારીનું મન નરમાં રહ્યું, કુણે કો આગલ નવ્ય કહ્યું.
અરસપરસ બે પુરણ પ્રીય, રાજ્યવીયાંની જેહેવી રીય:

રાજગોર તે પોતા તણો, અધિકાર ઘર(માં) તેહનો ઘણો,
ગોર સંઘાથે કન્યા વદે, સાભળી દુઃખ ન ધરસ્યો રુદે. ૨૪૫
વાત કહું જોડી બે હાથઃ હું તો નહી આવૂ તમ સાથ,
રાય આપ તેડવા આવસ્યે, તો મારા મનમાં ભાવસ્યે. ૨૪૬
તાહેરે હું સાથે આવેશ, નહિતર રહું પિતાને દેશ,
કહીઇ રાય એકલા આવજ્યો, મિત્ર એક સાથે લાવજ્યો. ૨૪૭
સુજને ગરજ તેહ્નાની હોય, એહવું રાયને કહેજો સોય.
ચાલ્યો પથ તે બ્રાહ્મણ ભલો, આવીને રાજાને મલ્યો. ૨૪૮
તિહાં કરી'તી વાત જેટલી, રાયને કહી માંડી તેટલી,
સાંભળી કારણ મન(માં) જાણિયું, તેનૂં દુઃખ હૈડે નાખિયૂં. ૨૪૯
પ્રધાન કેરો છે એક તન, તેહસ્યૂ આપ મળ્યું છે મન,
જીવ થકી વાહલો છે ઘણ, નથી ભ્રાંતિ દિલમાં તે તણૂં. ૨૫૦

દુહા

રથ રૂડો એક જોડિયો, બેઠા મિત્ર જ બેહ,
નહિ કો ત્રીજો સારથિ, એહવો ઓરસું નેહ. ૨૫૧
માગી શીખ તે સચર્યા, મનમાં અતિ ઉલ્હાદ,
બે જોજન જાહરે ગયા, દીઠો શિવ-પ્રસાદ. ૨૫૨

---

૨૪૫ ગોર૦-કે. વીપ્ર સાથ તે વનીતા વદે સાભળી પા રૂપીજી ૨૪૬ તે સાથ કે તમ સાથ. હુ તો પા સાસરે ૨૪૭ તાહરે૦-કે તો આવુ હુ રુડી પેર, નહીતર રહુ પીતાને ઘેર કહીઇ પા કહેજો ૨૪૯ એહવૂ૦-કે ત્રીજો જણ લાવો મા કોય, હિ પા તો સૈન્ય સાથે ન લાવીશ કોય આવીને૦-કે પા વેગે જ મહીપતને મલ્યો ૨૫૦ તેહસ્યુ પા માહોમાહી ૨૫૦ પછી પા -

રથ જોડીને ચાલ્યા બેહ, નારી સાથ ઘણો છે નેહ
પાયક સાયક સાથે નથી, સુડા મીત્ર કોઇથી કથી

૨૫૧ રૂડો પા અમુલક. ૨૫૨ સચર્યા પા પીતા તણી. ૨૫૨-૧ મનમા૦ને બદલે પા -લીધી સીખ જ માત, માની સીખ પરધાનની, પથ પસ્યા સાથાત પેડપેડ બાતે કરે, આતી આણી ક્લાદ- કો સીવતણા

સુંદર દેહરૂં શિવ તણું, સમીપ સરોવર નીર,
તેહમાં કમલ કો કારિમાં, આવ્યો તેહની તીર. ૨૫૩
રાખી રથ ઉભા રહ્યા, કર્યૂં સ્નાન નિત્યકર્મ,
ચૂંટાં કમલ હેતે કરી, જે શિવ પૂજે ધર્મ. ૨૫૪
પ્રધાન રહ્યો તે રથ કને, રાય ગયો દેરા માંહિ,
પૂજા કરી પરિબ્રહ્મની, અરધાંગ ઉમયા માય. ૨૫૫
પંચામૃત જલધારસ્યૂં, કુંકુમચંદન તેલ,
કમલ આદિકે પુષ્પ છે, કીધી રંગની રેલ. ૨૫૬
નૈવેદ્ય અમૃત આરતિ, ધૂપ દીપ પૂજન,
એકચિત્તે પછે સ્તુતિ કરે, હરખ ધરી રાજન. ૨૫૭
કમલ એક ચઢાવિઈ, (તો) લક્ષ પૂજા થાઈ,
રાણી તેડી આવસ્યૂં, (તો) કરસ્યૂં કમલપૂજાય. ૨૫૮

---

૨૫૩ કો કારિમાં કે. હિ. ખીલ્યાં ઘણાં. ૨૫૩ ને બદલે પાઃ–

સુંદર સર સોહામણું, ખીલાં કમલ અપાર;
સીવ દેરૂ સીવજી તણું, સોભા અપરમપાર.
વડ છાંહો વર્ષું ગુણનીધી, નીરમલ રૂડાં નીર,
કમલ ખીલાં કાડામણાં, ગયા તાંહા બેહુયે વીર.

૨૫૪ ઉભા૦ પા. તે ઉતરા. ૨૫૪ પછી પા° લાખ પુસ્પ બીલાં ચડે, કમલ ચડાવે એક; માને તે માહાદ્રવ્ય, વીનયે કરી વિવેક. શ્રીકૃષ્ણે સીવપુજન કરે, કમલ ચડાવ્યા કાજ, ઓછું એક ત્યાહારે થયું, મન જાણ્યું મહારાજઃ નેત્ર ચડાવું નેહથી, નેત્ર કમલ કેહેવાયે, કૃષ્ણ ઉપર કરૂણા કરી, પરસન થયા સીવરાય. ચક્ર સુદર્શન આપીયું, તે વેલાયે ઇસ, સાહાસ્ર પુરાણે સાખી સદા, કૃષ્ણ નમાવું સીસ. એમ વીચારું ગધીપતી કમલપુજાનું કામ, ધન દિવસ, ધન ભાગ્ય મુજ, કમલ ઠીક જે ઠામ. ૨૫૫ રથ કને કે. પા. વાટમાં. ૨૫૫ પછી પા.૦ કમલપુજન કોડિ કરું, ઉલટ અંગ ન માય. ૨૫૬ તેલ ફા. રોલ. ૨૫૭ ધરિ કે. ધણો. ૨૫૮ તો કરસ્યું કે. ભરી કરસુ. ૨૫૮ પછી પાઃ–એહેવી રાખી આખડી કમલપુજનની કોડ; અનજલ ત્યાહારે વાવરું, મનનો મુકું મોડ. આ ઠામે આવ્યા વિના નીમેષ ન લેઉં નીર, એમ વીચારુ આપથી, ધરમધોરંધર ધીર.

ચોપાઈ

કમલપૂજાની બાધા કરી, રાજા રથમા આવ્યો ફરી,
તે વાત તો ન કહી અન્ય, ઈચ્છા રાખી રાઈ મન્ય. ૨૫૯
વળી મિત્ર સાથે તેડિયો, પોતે રથ પથે ખેડિયો,
અરુણ તવ અસ્તગત થયા, સસરાના ગામે બેહુ ગયા. ૨૬૦
નગ્ર મધ્યે કરાવ્યું જાણ, હરખે વજડાવ્યાં નીસાણ,
પ્રધાન સહોદર સાથે થયા, જામાત્ર જાણી સાહમા ગયા. ૨૬૧
મલી માન દિધાં બહુ પેર, પધરાવા પોતાને ઘેર,
ઉત્તમ મેવા અમૃતપાક, રસોઈ બત્રીશી સુદર શાક. ૨૬૨
નિત્ય નવાં આરોગે અન, આનંદવિનોદ રમે રાજન,
નિત્ય નિવાણે નાહવા જાઈ, મનમા ઉલટ અધિકો થાય. ૨૬૩
આજ કાલ કરંતાં સહી, પક્ષ ત્રણ ગયા એમ વહી,
કરો ઊતાવલ જાસ્યૂ અમો, સિદ્ધ કામ કરો તે તમો. ૨૬૪

દુહા

સાસરવાસો સજ કરી, શણગારી તે નારિ,
પ્રધાને રથ જોડિયો, ક્ષણ ન લાગી વાર. ૨૬૫
અસવાર, પાયક, નહિ સારથિ, નહિ કો સાપક શરણ,
આવતા તો બે હતાં, વલતા થયા તે ત્રણ. ૨૬૬

---

૨૫૯ રાજા૦ પા. રાજા રથ જોડાવ્યો ફરી. કહી કે જાણે પા. ઇચ્છા૦–કે રાખી આખડીનો પોતાને મન, પા. મહીપત્ય એકલો જાણે મન ૨૬૦ થયા ફ્ર થરો બહુ હિ બેહુ, કે રાજા પોને પા. પતિ તવ પા. દેવ બેહુ પા. ગુણવતા ૨૬૧–૧ પા.–નગર માહિ તે જાણજ થયૂ, દુખ દરીદ્ર સહુ કાનું ગયુ. ૨૬૧–૨ અને ૨૬૨–૧ ને બદલે પા.–સસરો સામો આવ્યો તરત, કીધી પુજા વારૂ વરત પુરણ માન દીધ્યા બહુ પેર, તેડી લાવ્યો પોતાને ઘેર ૨૬૨ સુંદર હિ ખટ રસ ઉત્તમ૦ કે ઉપમ મેવા ફળ અપરમપાર, સુભ વસ્ત આણી તાઢા સાર પચામુત સરખા છે પાક, રસોઈ બત્રીશી ચોસઠ શાક આનંદ૦ પા. આનંદભેર ગયા બહુ દિન ૨૬૩ નિત્ય કે પા. નદી. ૨૬૪ સિદ્ધ૦ પા. માહરા સમ જો રાખો તમો ૨૬૪ રછી પા.–જુરે માત પિતા મુજ વાટ, ઘડી એક રહુ નહીં ઘાટ ઉંડ મહિનો સેજમા થયો, હવે ઘડી નવ જાયે રહો ૨૬૬ અસવાર કે હિ અશ્વ

ચોપાઈ

પ્રધાને પરાણો લીધો હાથ, બીને રાજા બે છે સાથિ,
બેડી રથ આવ્યા જેટલે, શિવસ્થાનક દિઠું તેટલે. ૨૬૭
સરોવર પાળે રાખ્યો રથ, ઉતર્યો તિહાં રાય સમરથ;
સરોવરજળ ઠેકાણે થયાં, કમળ હતાં તે સૂકી ગયાં. ૨૬૮
તવ રાજાઇ કર્યો વિચાર, રહ્યો શિવપૂજનનો ભાર,
દેવરણુ તણુ બહુ પાપ, ન વાળે તેહને મહાપાપ. ૨૬૯
તેત્રીસ કોડ દેવ તેહને નડે, કોડિ વરસ તે નર્કે પડે,
તેથી મોટૂં છે રણુ બ્રહ્મ, બાળે સુકૃત કેરાં કર્મ. ૨૭૦
બ્રહ્મરણુનો જે ભોગિયો, શત અવતાર સુધી રોગિયો,
અપુત્રવત દરિદ્ર હોય, બ્રહ્મરણુ રખે રાખો કોય. ૨૭૧
પિત્રીરણુનૂં મોટૂ દુખ, તે પ્રાણી નવિ પામે સુખ,
[માટે એ ત્રણુ રણુથી બીયૂ, દેવરણુથી મોટૂં તે કાંયું?] ૨૭૨

દુહા

રાજા મન વિમાસિયૂંઃ દેવરણુ મહા મૂલ,
તે રણ તો છૂટા તણૂ, કરૂ વિચારી શૂલ. ૨૭૩
સ્રી પરધાન સ્થાનક રહ્યાં, ગયો રાય પરસાદ;
પ્રણામ કરયો મહારુદ્રને, મન આણી ઉલ્લાદ. ૨૭૪

---

૨૬૭ ને બદલે પા મા દ્રોહરા-બેડો રથ પાંતે કરી, અતી આણો હધાદ, સમીપ આવ્યો સરોવર વિષે, દીઠો શીવ પરસાદ છાહવડ પીપલ તણી, સરોવર મ્રી તીર, કમલ તેહ સુકી ગયા, સુમ્યા નીરમલ નીર અત કરણુમા આવડી, રાણીતી જે રાય, મૂકયા બેને મારગે, પોતે ઉરે જાય ૨૬૮ રાય પા સહુ ૨૬૮-૧ પછી કે માં આ પક્તિ વધારે છે—

ધરી હરખ મનમોહે ઘરૂ, કેડેરૂ શીવ પુજન કરૂ,
રથ રાખો પોતે વાટમા, ચાલો શીવપુજન ઘાટમાં

૨૬૯ તવ રાજાઇ કે મનમા મહીપત મહાપાપ કે પા હિ. દે થાપ. વાળે પા. પાળે ૨૭૧ બ્રમરણુ કે દેવરણુ ૨૭૨-૨ એકલી પા મા છે ૨૭૩ રેલ તો કે હિ અવની ૨૭૪ સ્થાનક પા વાટે મહારુદ્રને પા પરિમલને

મહારાજ! કમલ ચુકી ગયા, નાવ્યાં માહરે હાથ,
(મેં) વચન કર્યું તે પાળવૂ, જે બોલ્યો તુમ સાથ. ૨૭૫
મુખનૂ નામ કમલ છે, સાક્ષાત કમલ જે શીશ,
તેહે સમરપૂં શિવ! તુને, માની લ્યો જગદીશ. ૨૭૬
કાહાડી ખડગ કેડે ધરયૂ, પાલ્યૂ પોતે વ્રત,
થયો ઉસંકળ ઈશને, શીશ સમર્પૂં તરત. ૨૭૭

ચોપાઈ

આપ હાથ મસ્તક છેદિયૂ, શિવસ્થાનક જઇને ભેદિયૂ,
વહી ગઈ ઘરિકા બે ચાર, પ્રધાને મન કર્યો વિચાર. ૨૭૮
ક્યારેક જોઇએ એહની વાટ, મિત્ર શીઘ્ર નાવ્યો શા માટ? ૨૭૯

દુહા

વિચાર આપ મનમાં કરી, રાણી મુકી રાન,
મૃત્યક થઈ રાજા પડ્યો, તિહા આવ્યો પરધાન. ૨૮૦
દિઠો પાટ સમો પડ્યો, સ્યો થઉ ઉતપાત,
સ્યૂ વિઘન થયૂ એ વારમા, કોએ કીધી ઘાત. ૨૮૧
સ્યૂ કરૂ કોહેને કહૂ, કિમ જાઉં માહેરે દેશ,
બોલ બહુ લોકા તણા, મેહણા કિમ ખમેશ? ૨૮૨
રાણી હમણાં જાણસ્યે, ઉપજસ્યે દિન દાઝય,
કહેસ્યે એણે મારિયો, મુજ લેવાને કાજ. ૨૮૩

---

૨૭૫ નાવ્યો કે હિ નાવ્યા તુમ પા સીર ૨૭૬ જે શીશ કે કેહેવાય કે તે પુજા અમો કરૂ, જે કાંઈ અમથી થાય ૨૭૭ પછી પા મુસ્તગ પુજા મહાદેવની, કરી છે તેણે ઘાટ, પરધાનને વ ની પ્રેમદા, પેહેલે જુએ છે વાટ ૨૭૯ ક્ય કારે કે, પા ક્યાહારેક સુધી ૨૮૦ તિહા કે પાસ ૨૮૧ પાઠ કે હિ પા પાહાડ થઉ કે હિ પા થયો (જૂનો પુલિંગ પ્રયોગ) વારમા ક્ય વાતમાં, પા વાટમા ૨૮૨ બહુ લોકા તણા કે બહુ મુખ(ખો) લોકના મેહણા કે હિ તે હુ, પા બોલ ૨૮૩ રાણી પા જુવતી દિવ પા મનમા ૨૮૪ હાથસૂ, પા હાથથી હામ પા મામ

નહિ એક વાતનો છૂટકો, નહી જીવ્યાનૂં કામ,
છેદૂં મસ્તક હાથશૂં, મૂકી મનની હામ. ૨૮૪

ચોપાઈ

પર્યો પ્રધાન તે શિવને ઘાટ, રાણી રહી જુઈ છે વાટિ,
જોઈ વાટિ ઉચાટ જ થયા, બેહુ જણ તિહાં જઈ બેસી રહ્યા. ૨૮૫
ઈમ વિમાસી ચિંતા થઈ, સ્ત્રી જોવા દેરામાં ગઈ,
બે જણ પડિયા દિઠા દ્રષ્ટ, રાણી મનમાં પામી કષ્ટ. ૨૮૬
કોણે માર્યા? કિમ ઇહાં પર્યા? કુણ દુસમન દોષીઈ નર્યા?
લોક વાતે કરસ્યે બહુમુખી, મેહણું દેસ્યે માહરી સખી. ૨૮૭
કહેશે કોસ્યૂં પ્રીત જ કરી, મારી નંખાવ્યા છેતરી,
એમ બોલસ્યે લોક સહુ આલ, બેઠી માહરે માથે ગાલ. ૨૮૮
કિહાં જાઉં? ને સ્યૂં કરૂં? છેદી શીશ એ સાથે મરું. ૨૮૯

દુહા

સ્ત્રીઇ ખડગ કોટિ ધરયૂં, મૂંકી મનથી માન,
સ્તુતિ કીધી શૂલપાણિની, ધરીને હેતે ધ્યાનઃ ૨૯૦
પ્રાણ તજૂં છૂં માહરો, તે શિવા તુઝને પાપ.
ઈમ કહી સ્ત્રી પોતા તણૂં, કમલપૂજા કરે આપ. ૨૯૧

ચોપાઈ

ઈમ કહી સ્ત્રી પાડે તન, ઈશ્વિરે આપ વિચારયૂં મનઃ
મુઝ દેહેરે તજે એ પ્રાણ, સ્ત્રીહત્યા બેસે નિરવાણિ. ૨૯૨

---

૨૮૪ પછી પા. પડીએ બેહુ પરસાદમાં, સીવને સુપી સીસ; એ રાણી રણ વિપે, પોહોર પાછલે દીસ ૨૮૫ વાટિ પા. બેની વાટ. જઈ પા. કમ ૨૮૮ એમ૦–કે. પા. એમ બોલસે અધિકો આલ. બેઠી૦ પા.ધણી બોલ માહારે સીર ચાલ. ૨૮૯ માન પા. મામ. ૨૯૧ પ્રાણ૦–હિ. વણ વાંકે મરવું પડે. ૨૯૧ ને બદલે પાઃ—

પંડ પ્રાણ તજું છવાં, તે મન ધરજે આપ,
વણ વાંકે મરવું પડે, પરિઅણ તુજને પાપ.
વછોહ પડી છે બેહને, સમરવા માંડા છે સીસ,
એહ ભાર ઇસ્વર તુને, એ ભોગવજે ઇસ.

મહાજોગીનું લીધૂ રૂપ, પ્રકટ થયો છે ભોળો ભૂપ,
વણપૂટે સ્યા માટે મરે, રખે દેહની હત્યા કરે. ૨૯૩
માન્યૂ'તુ એણે કમળપૂજન, તે તેણે કિધૂ રાજન,
પ્રધાનને ભય લાગ્યો ઘણો, પિંડ પાડ્યો પોતા તણો. ૨૯૪
ન્યાઇ મરે તિહા શી ચિંતાય? સ્ત્રી મુવાથી હત્યા થાય
કારણ એ સંભળાવ્યૂ તુને, સ્યાને દોપ દે છે તૂં મુને? ૨૯૫
શિવ પ્રતે સ્ત્રી બોલી વાત॰ કરીશ હૂ મુઝ દેહની ઘાત,
એકલી ઘેર નહી પાછી જાયૂં, એહની ગત્ય તેહવી હૂ થાયૂ. ૨૯૬
શિવ કહે. તૂ શોક કર ત્યાગ, વરદાન મુઝ પાસેથી માગ્ય,
[જે હોય ઇચ્છા તાહરી, માગ્ય માગ્ય કરૂણા માહરી.] ૨૯૭

૨૯૩-૧ પછી કે મા આ છપ્પો વધુ છે –

, ધરો ત્રબકનું ધાન, માન મરદન અરિગજન,
ભૂત પ્રેત વેતાન, વ્યાલ ધરે બેઠ ભોંભજણ
ધતુર, આક, ફલીહાર, છાર ચાલે બોહો અગણ,
ઝોલી લીધ પર ડડ સૂદ્ર જટા બીચ ગગણ
ગલે ધરી રુંડમાન, ભાલ બીચ ઇંદુ છાજે,
વ્યાઘ્રચર્મપરિધાન, ગાન શુભ ડમરુચ બાજે
ત્રિનેત્ર, ત્રિશુનધરણ, હરણ પાપ, સબ સુખકરણ,
શામળ કહે સેવો સદા હરિહર શંકર શીવ શરણ

૨'૩-૧ પછી પા –

નોંધારા ફરો આધાર, દલ મોહોટે ડાહો દાતાર,
ભોલો ચક્રવત, ભોલો નાથ, ભોના તે અસ્ત્રી ફરે સાથ

૨૮૪ પિંડ કે હિ દેહ ૨૮૪ ૧ પછી પા દેવુ'તુ તે ઓસીકન થયો, થીર ઠેકાણે થયો તેં૦-કે માટે પડો છે રાજન, હિ તેણે શીશ હરૂ(યૂં) રાજન ૨૯૫ ન્યાઇ૦-કે હિ ન્યાએ મુવા તે– ૨૯૫-૧ પછી પા તાહારે દુખે હુ પણ મરે, સીવને સીદ ઓસીકન કરે ૨૯૬ શિવ૦-કે સ્ત્રી પ્રત્યે શીન બોલ્યા વાત, માટે ન કરીશ દેહની ઘાત એકલી૦-કે હું તો પરસન તુઝને થયો, દુખ શોક તો તાહરો ગયો ૨૯૭ મુઝ પાસે કે જેહ ગમે તે માગ્ય ૨૯૬ નદી પા મ્મ પા ફા હિ આથાયૂ, જાયૂ ૨૯૭ તૂ૦ ફા શોક કરો તુમે તાગ પાસેથી પા પાસે તૂ ૨૯૭-૨ આ પક્તિ એકની પા મા છે

છપ્પય

ધન્ય ધન્ય શિવ મહારાજ, લાજ રાખોછો માહેરી,
આપો સુખવિલાસ, આશ કરે જે તાહેરી.
વૃષભવાહન રૂદ્ર, પ્રૌઢ વરદાન જ આપે,
જેહ જપે તુજ જાપ, આપ શરણાગત થાપે.
ચોખા ચઢાવે ચાર, પાર ભવજલના પામે,
જેહ વગાડે ગાલ, ઝાલ તે જન્મની વામે.
પુષ્પ ચઢાવે જેહ, દેહ નિરોગી થાયે,
પૌત્રપૌત્રી પરિવાર, સાર સુખ જે ગુણ ગાયે.
અષ્ટ મહા સિદ્ધિ, નવ નિધ રહે નિત વાસે,
જીવિત પામે ભકિત, મુકિતપદ અંત કૈલાસે.
મહારુદ્ર ઈશ સમાન, નહી કોઈ દાતા દૈવતા,
સામલ કહે ચિતમાં ધરો, મૃતકને કરો જીવતા. ૨૯૮

ચોપાઈ

સ્તુતિ કિધી જોડી બે હાથ, પ્રસન્ન થયા તે ભોળા નાથ,
જે હૂં કહૂં તે નારી કરો, ધડ ઉપરિ તમે મસ્તક ધરો ૨૯૯

---

૨૯૮ આપો૦—આ પંક્તિ ફા. માં પડેલી છે; સુખ પા. વિવિધ. આપે પા. આપો. થાપે પા. થાપો. ૨૯૮–૩ ૪, ૫, ૬, ૭, ૮ કે. માં નથી. ૨૯૮–૬(દ્વિ.) તે જન્મની ફા. તે જસની (પણ આનો અર્થ ઉલટો થાય છે) ૨૯૮–૧૦ ભક્તિ કે. મુક્તિ. ૨૯૮–૧૧ નહી૦ ફા. નહીં કોઈ દેવતા. ૨૯૮–૪ પછી પા:–

જીવનમુક્તિ સોગરે, સુધા પુરે વૈભવ વણા,
વીસ્વદાતા વર આપીયે, જીવાડો એહે બેહુ જણા.

૨૯૮–૮ પછી પા.–

મહારાજ રાજરાજેસ્વરા, કીપાસીંધુ કરૂણા કરો,
જીવાડ જાણુ એ બેહને વાત એહ ધ્યાંને ધરો.

૨૯૮–૯, ૧૦, ૧૧, ને ૧૨ પા. માં નથી ૨૯૯ તે પા. છે

અંબર ઊઢાડો એક ચીર, તે ઉપરિ સમરપુ નીર,
ઈમ કરતાં એ જીવતા થસ્યે, પલક એકમાં કષ્ટ જ જશે. ૩૦૦
બોલ સૂણ્યો શંભુજી તણો, સ્રીને હર્ષ થયો છે ઘણો,
રાણીના તો શોક જ ગયા, તરત ઈશ અલોપ જ થયા. ૩૦૧

દુહા

હર્ષ ઘણો તે વાધિયો સફલ થયો તે દીસ,
પ્રધાન કેરા ધડ (ઉ)પરિ, ધરયૂં રાયનૂં શીશ. ૩૦૨
રાજાનૂં જે ધડ હતું, (તિહાં) શીશ ધરયૂં પરધાન,
હર્ષે મન જાણ્યૂં નહિ, ન રહ્યૂં દિલમાં ગ્યાન. ૩૦૩

ચોપાઈ

શંભુ(ઈ) કહ્યૂં હતૂં જેટલૂં, સ્રીઈ કિધૂં'તૂં તેટલૂં,
મૃત્યક ઘાત થકી છૂટિયા, આલસ મોડી બે ઉઠિયા. ૩૦૪
ધડ પ્રધાન ને માથૂં રાય, પ્રધાન શીશ રાજાની કાય,
તેહ વાતનો મુને વિચાર, પેલી સ્રી તે કાહોંની નારી. ૩૦૫

---

૩૦૦ સમરપુ કે. સીચો નિરમલ; પા. હિ. સમરપો. ઇમ૦–કે. હિ. પા. એમ કરે એક મહુરત જશે. પલક૦ હિ. બે જણ ફરી બેઠા થશે. ૩૦૧ ઇસ પા. અંતરજામી. ૩૦૩ પછી પા:–

અરસપરસ અરાપરી, ધડ જુજુયાં સીસ,
કરાં કામનીયે એકઠાં, કહી ગયા'તા ઇસ.

૩૦૫ તેહ૦–ને બદલે કે:–

થયો ઘણો તેહનો વિસ્તાર, એ બે નરમા તે કાહોની નાર
સાચું ઠેકાણું તાહેરૂં, મન સંદેહ ટાલો માહેરૂ,
પા:–તેહ વાતનો મોહોટો મરમ, ક્યમ રહેસે અસ્રીનો ધરમ,
કહે વીક્રમ સુણ હુસીયાર, નીરમલ અસ્રી તે કોહની નાર,
રાજા તે કાહો ધડ કે સીસ, રાણી તે તો કાહોની ધીસ.
ડાહાપણ ગુણ દીસો છો ઘણા, છો તો આપ અબોલા તણા,
જો જુઠું બોલોજી આપ, પંચ હત્યા રાણીને પાપ,

દુહા

વિક્રમરાય વાણિ વદે સુંણુ અબોલાના હાર!
ધડની કે તે શીસની, કહો ભાઈ! કાહોંની નારિ. ૩૦૬
સત્ય જો બોલે નહિ, તો દેયૂં તુજ શ્રાપ;
સ્રીહત્યા ગૌવધ તણું, (તે) તુઝ રાણીને પાપ. ૩૦૭

ચોપાઈ

તાહેરે તે બોલ્યો છે હારઃ રાજા વિક્રમ આપે ધાર્યું;
જગતો કર જોયે જ્ઞાતિયો, કૃષ્ણાર્પણ કરીને આલિયો. ૩૦૮
અઉઠ મણની કાયા દેહ, સ્રીનો વર કહીઈ તેહ,
શેર એકનું માથું સ્યૂં કરે? સ્રી તો જઈ કાયાને વરે. ૩૦૯

દુહા

અબોલા કાને સુણી, ચઢી. ઘણેરી *રીસ,
પગ તણી જે ઝાળ છે, તે તો લાગી શીશ. ૩૧૦
નાખ્યો હાર કટકા કરી, જુઠું બોલો આજ,
તૂ અસત્ય ભાખે ઘણું, તે તો મુઝને લાજ. ૩૧૧

---

૩૦૬ સુણુ૦ પા શૂણ રે હુસીયાર રાય વાણી વદે કે વાણી બોલીયો કાહો બાઈ કે બેમા ૩૦૭ સ્રી૦ ફા. સ્રીહત્યાદિ પાપ છે, કે સહસ્ર સ્રી હત્યા તણુ ૩૦૮ પછી કે મા આ પક્તિ વધુ છે ચોરી પાઠવ ફેરા ફરા, વરમાલ ધાલીને જે વરા, પા પાંગે વરતા મગળ ચાર, કરથી પરણાવો ક્સાર. દેહ પા જેહ સ્રીનો૦-પા તે તરૂણીને વરગે તેહ ૩૦ એકનું કે સાવનું, હિ પા એકનું ૩૦૯ પછી પા.—

આસ્રીને કાયા સાથે કામ, પૂછે છે તેહનું સુ નામ?
ઘ્યાણો કહે છે સહુ સાથ, ચોરીમા જવો છે હાથ
સુસ્તગ બચારૂ તે સુ કરે? વપુ જોઇને વનીતા વરે

૩૧૦ કાને સુણી કે થઇ આકલી. ભાખે ઘણુ પા ભાષણ કરે તે વિક્રમ૦ કે

ચોપાઈ

મેં જેવું મારે મન લહ્યું, તેહવું રાજા આગળ કહ્યું;
તમો તમારા મનમાં લહો, વિક્રમ આગળ તેહવું કહો. ૩૧૨
નવિ કીહો રાજા વિચાર, સ્ત્રીહત્યાનો તુજ શિર ભાર. ૩૧૩

દુહા

તાહેરે રાણી બોલિયાં: સાંભળ વિક્રમ રાય।
શાસ્ત્ર તો એહવું કહે, સ્ત્રી તો શિરની થાય. ૩૧૪
મોહો જોઈ સહુ ઉલખે, મુખ તો રત્ન અનૂપ,
કન્યા તો તેહેની થઈ, સાચું માનો ભૂપ. ૩૧૫
વિક્રમ મનમાં હરખિયો, નહિ ચતુર તુજ જોડિ,
મધ્ય રાતિ પૂરી થઈ, બીજે પડદો છોડ્ય. ૩૧૬
પડદો છોડી નાંખિયો, મેહલ્યો મનનો ગર્વ;
સામળ કહે સાચૂં કહૂં, હરખી સખિયો સર્વ. ૩૧૭

સુલ વાત રાજાને કહો. ૩૧૩ નવિ૦–કે. સાચું નવ બોલો આ ઠાર. સ્રી૦ કે. પ્રહાંણ હત્યા તણો તુજ સીર બાર ૩૧૨–૧૩ ને બદલે પાઃ–

માહારા મનમાં મીં લહું, તેહે કહું છે સત્ય;
તમો જાણો તેહેવું કોહો, રાખો પાણી પત્ય
માહારા સમ જો માનની, રાખો હેડામાં વાત;
સાહાસ્ર પુરાણે જે ઘટે, સંભલાગ્યો સાક્ષાત.

૩૧૪ તાહરે૦–કે. બુધ ધરી તે બોલીયાં રીઝ સાંભલ રાય. શાસ્ત્ર૦–કે. શોધી તેને શાહાસ્રમાં; પા. વેદ વચન એવુ વદે. ૩૧૫ તેહની પા. સીરની. ૩૧૬ મધ્યરાતિ૦–કે. પોહોર બે પુરણ થયા છોડી૦ પા. છોડ્યો પ્રીતથી. ૩૧૭ પછી પાઃ–

ધન શ્રી હરસીધ માતને, ધન વીક્રમ વીલાસ;
ધન માહાકાલ મહાદેવ તુજ, કેહે ક્વી સામલદાસ.
વાત ત્રીજી કહું ત્રીજા પોહોર કેરી કથા, જેહ વાત જાણું હું જથા
સસ્કૃત માહીથી સોધી સહી, કથા માકૃત પુરાણે કહી.

૩૧૭ પછી કે. માં આ ઇતિશ્રી છે.–ઇતિશ્રી સિંહાસનબત્રીશી હ્રય ૫૮ મુક્તિ સંપૂરણ.

(અંતર્ગત વાર્તા–૩ ૭)

બીજો પડદો છોડિયો, નિદ્રા ગઈ બે પહોર
અબોલા પ્રતે બોલિયા, વિક્રમ એમ તે ઠોર – ૩૧૮
તૂ છે રાણી ! શુભમતિ, તાહેરી ઉત્તમ જાતિ,
જો તૂ દે હુંકારડો, કરૂ હુ રૂડી વાત. ૩૧૯
રાય પ્રતે દાસી કહે, આણો મનમાં લાજ,
અબોલા જો ઉચરે, પડદા કિમ રહે આજ? ૩૨૦
રીસ કરી કહે રાયજી નહી તાહરૂ મુઝ કામ,
બોલે નેહુર રાણી તણૂ, તાહરૂ ઉત્તમ નામ ૩૨૧
વેતાલ તિહાથી ઉઠિયો, બેઠો નેપુર ખાસ
ધન્ય સત્યવાદી રાય તૂ, રાણી છે તુજ દાસ ૩૨૨
નથી સાન એહને રુદે, નહી અક્કલનો ભાગ,
તમ સરિખો કિહાથી મળે, આવી લાગે પાગ ૩૨૩
મહારાજ ! વાત કહો તમો, હૂ હુંકારો દેશ,
કેદાર કાશી ગોમતી, તેહનૂ ફળ તે લેશ ૩૨૪

ચોપાઇ

તે નેપુર હૂકારો દીધ, રાજા વિક્રમ કહે છે સીધ,
અચિરજ પામી સઘળી નારિ, બેઠી સાંભળવા તે ઠારિ ૩૨૫
સૌરાષ્ટ્ર દેશ ને માછૂ ગામ, તીર્થ નામ રૂડો છે ઠામ,
સદા સુખિયો છે રાજન સકલ સમૃદ્ધિ, એકે નહિ તન ૩૨૬

---

૩૧૮ કે મા આ કડી નથી પા મા ૩૧૮–૨ નથી ૩૧૮–૧ છે ૩૧૯ રૂડી કે વારૂ. તૂ૦ કે વિક્રમ કહે રાણી સૂણો નહી૦–કે પા નહીં કામની તુજ કામ કે ફા બોલે નેહુર રાણિ તણુ તો માહરુ કામ ૩૨૨ ધન્ય૦–કે, ધન ધન રાય પૃથ્વી પતિ ૩૨૩ તમ૦–કે જો એ તમને ઓળખે ૩૨૩ પછી પા –શ્રીડી સુર દોડકું કરે, કાગને સૂય કપૂર ઘરને આગર સોભે નહીં, નપુંસકને ન સોભે તુર ૩૨૪ પછી પા અકરમી એહ અભાગણી, બુધ પાનીયે હોય રાજાને સૂ રાણી લહે, ક્લીવ ન સકે હોય ૩૨૬–૧ પછી ફા મા પંક્તિ વધુ છે –તેજપાલ તાઠાનો રાય, ઝાઝુ ગોત

ચંડી પૂજન કરે તે નિત્ય, મહાકાલી ઉપરિ બહુ પ્રીત,
નિત્યે ધ્યાન માતાનું ધરે, હોમ જગન બ્રહ્મભોજન કરે. ૩૨૭
તેહેની પૂજા મનમાં ધરી, પ્રસન્ન થઇ આપી દીકરી.
નૈવેદ્યનો ચરભક્ષ જ કરયો, તિહાંથી ગર્ભ ઉદરમાં ધરયો ૩૨૮
દસ માસ થયા જાહરે, પુત્રી પ્રકટ થઇ તાહરે,
મહાસ્વરૂપ સુંદર બહુ તેજ, સાત પુત્રને ઠામે હેજ. ૩૨૯
માતપિતાનો અધિકો નેહ, શીતલ થઇ પોતાની દેહ,
વંધ્યાગાળ મેહેણું ભાગિયું, પૂર્વકર્મ સુકૃત જાગિયું. ૩૩૦
હર્ષ ધરે મન દિન વહી જાય, મોટી થઇ કામિની કન્યાય,
વરજોગ થઈ તે નારી, પૂર્ણ વરસ થયાં છે બાર. ૩૩૧

દુહા

વરસ બાર પૂરણ થયાં, મળ્યાં સહોદર જન,
વર ખોળો કન્યા સમો, જિમ રીઝે રાજન. ૩૩૨
જેહને જેના મન વિષે, રૂડો સુવેષી હોય,
તે ખોળી વર લાવજ્યો, ભ્રાંતિ ન કરસ્યો કોઈ. ૩૩૩
એહવો થાપ કરી પછે, સહુ કો કામે થાય;
વર રૂડો લાવ્યા તણો, માંડ્યો છે ઉપાય. ૩૩૪

દના નિત ગાય. પછી પા. નો વધારોઃ-સદા નીરતર આનંદ હોયે, વિજયપાલ રાજા તે જોય. ૩૨૬-૨ ને બદલે પાઃ ઘણી લખમી, ઘણાં ઘરસુત્ર, પેટ નહીં રાજાને પુત્ર. ૨ દાનિરમલ મોટું તેહનું મન. ૩૨૭ ચંડીપૂજન૦-કે ચંડી પૂજે રાજસ રીત બ્રહ્મભોજન કે. અદ્દકેરા. ૩૨૮ મસન્ન થઈ કે. તેહને, પા. દેવીયે. નૈવેદ્યનો૦- કે. માં આ પંક્તિ નથી. ૩૨૮-૧ પછી પા. સાત પુત્રને ઠામે એહ, નરપતિને મન વાધ્યો નેહ. ૩૨૯ દસ૦- કે. માં આ પંક્તિ નથી. ૩૩૦ થઈ૦- કે. હિ. થયો રાજાનો દેહ. ૩૩૧ મોટી.૦-કે. કન્યા ઘરમાં મોટી થાય; ફા. મોટી થઇ તે કન્યાય. પૂર્ણ૦-કે. વરસ થયાં આપે અગીયાર. ૩૩૧ પછી પા. વરને કાજે પોલજ કરે, માતપીતા મન ચીંતા ધરે. ૩૩૨. વરસ૦-કે. વરસજ એકુ બારસું. રાજન પા. રાહનું. જિમ૦ કે. માને માહારું મન.

ચોપાઈ

દેશ જિતવા મોકલ્યો પરધાન, ગઈ દીધા ઝાઝાં માન,
તિહાંથી શિખ માગી તે ગયો, સૈન્ય સુડાડી પવે થયો. ૩૩૫
તે વજીર ગયો એક હારિ, સુવેણી દીઠો રાજકુમારિ,
નાતિજાતિમાં રૂડૂં ઘર, સ્વરૂપવંત શાણો છે વર. ૩૩૬
તે સંઘાથે જોડિ પ્રીતિ, વિહવા કીધો કુલની રીત્ય,
લગ્ન લીધું સુંદર દશમી તણું, વજીર મનમાં હરખ્યો ઘણૂ. ૩૩૭
કોલકરાર કરાવ્યા લેખ, કર્યો કરાર તે ન ફરે રેખ.
વળી રાયનો સાળો હોય, (તે) કન્યા કેરો મામો જોય. ૩૩૮
તેહ ગયો પોતાને ગામ, વર રૂડો જોયો એક ઠામ,
તે પણ લગ્ન દસમીનૂં ધરયૂં, કરી ચાહલો સાજૂ કરયૂ. ૩૩૯
નિશ્ચે વાતનો થાપ્યો થાપ, ફરે વાત તો બીજો બાપ.
રાજા આપ ગયો શિકાર, વિવાહ કીધો તેણે હારિ. ૩૪૦
લગ્ન નિરધારયૂ દસમી દિશ, કર્તા હર્તા છે જગદિશ. ૩૪૧

૩૩૩ વિષે પા વસે ૩૩૫ ફા. દેશ કે પુર. ૩૩૫-૧ પછી પા –વર રૂડો હોયે તો લેજો તમો, વચન સહીત તે કરસૂં અમો સૈન્ય૦ કે સાથ સૈન્ય લઈ– ૩૩૬ સુવેષી કે પા રૂડો શાણો હિ આપે નાતિજાતિમા કે હિ જાત્ય ભાત્યને નાતિ૦ પા.-જાત્ય નાત્ય કુલ સુધે કરે, સરૂપ બતરીસ લખણો વરે ૩૩૭ તે૦ પા.-કુલા બોહોતેરી પુરણ પ્રીત ૩૩૭-૧ પછી પા.-શ્રીફલ આપી લીધું લગન, મન માહી થયો છે નગન ૩૩૭-૨ લીધૂ સુદર પા. વૈશાખ સુદ વજીર૦ પા. મન હરખુ સજનનું ઘણુ. ૩૩૮-૧ પા માં નથી. ૩૩૯ ચાહલો ફા. ચાલ્યો. ૩૪૦ નિશ્ચે૦– કે હિ પા મા આ પક્તિ નથી રાજા કે અધિપત ફા. સમાર પછી કે. મા આ કડી વધુ છે–જ્યેષ્ઠ માસ દસમી ને કરણુ, કન્યા એક ને વર છે તરણ, ત્રણે જાણુ પ્રતીગના કરે, માત્ર એક પાછુ નહી ફરે ૩૪૧ પછી પા. મા વધારો–કોહોની વાત કોહો નથી જાણતા, બધે મનમા નથી આણતા. એહ અચરત એક મોહોટું કરણ, કન્યા એકને વર છે તરણ

દુહા

જુજુવા વર ત્રણે કર્યા, કોઈ ન જાણે મર્મ,
કન્યા તો ઘેર એક છે, ઈશ્વર રાખે શરમ. ૩૪૨

ચોપાઈ

ઘેર આવ્યો પોતે રાજન, સર્વે મળ્યા સહોદર જન,
એકાંત મળીને ગુઝ જ કરી, વિકટ વાત એ આવી ઠરી ૩૪૩
ત્રણે જાનો આવી ઘેર, કન્યા એક, શી કરવી પેર?
વર ત્રણના જોયા રૂપ, સર્વે સરિખા દિઠા ભૂપ ૩૪૪
બે વર જે જે પાછા ફરે, ભાગે દેશને અનરથ કરે,
કિયા વરને પરણાવસ્યૂ, ના કહેવી તે કિમ જણાવસ્યૂ? ૩૪૫
ઇમ કરે ચિંતા જેટલે, લગ્નદિવસ આવ્યો તેટલે,
વર ત્રણેને હર્ષ જ થાય, જાણે પરણીસ્યૂ કન્યાય ૩૪૬
કરે વિચાર સારો સહુ કોય, (પણ) લખ્યા લેખ ઈશ્વરના હોય,
કન્યા નાહવા બેઠી આપ, ખાલમાંથી નિકળ્યો કો સાપ ૩૪૭
પૂર્વ જન્મને વેર જ વસી, નાગે નારી અંગુઠે ડસી,
મુખથી બોલી ન શકી વાણ્ય, સદ્ય ગયા તે એના પ્રાણ ૩૪૮

---

૩૪૨ પછી પા મા વધારો–સહી સાટે ત્રણે કરા, ફરે નહી તે ફોક, જાન સઘલે લાવીયા, લઘધા સાથે લોક ૩૪૨ શરમ કે પા હિ ધરમ ૩૪૩ સર્વે૦–પા આવ્યો સાનો આવ્યો પરધાન કે હિ આવ્યો છે પુરનો પરધાન ૩૪૩–૧ કે મા આ પક્તિ વધુ છે–આવ્યો સાતક છે પછે સીદ્ધ, લગન એ દિવસનુ નીપ વિકટ૦–કે પા હિ જાન ત્રણ આવી ઉતરી ૩૪૪ સર્વે૦ પા ભાગ્યનીથી કોહો ભારે ભૂપ ૩૪૫–૧ ને બદલે પા નો વધારો–બતરીસ લખણુ ચતુરસૂલક્ષણ જાચીક આની કરે વીવાણ્ માંમો કેહે મેં વચન જ કરૂ, ત પરણે તો નીશ્ચે મરૂ પરધાન કહે વચન મુજ જાપે, તો માહારે નવ ધરવી કાપે રાજા કહે મુજ જાને વચન, તાહારે હુ સોનો રાજન ૩૪૫ પછી પા–પાછો વલે તે તજસે પ્રાણ, હોડ હગુ ને થાસે હાણ ૩૪૫–૨ ના કહેવી૦ કે હિ પા કીયા પાછા વાલસ્યૂ.

સગાં સહોદર આવ્યા લોક, ઉચ્છવ રીટી, ફેલ્યો શોક,
હાહાકાર સહુ દષ્ટે જુઈ, જેહવૂં હેત તેવૂ તે રૂઈ. ૩૪૯
માતપિતાને અદકી પ્રીત, કરી મનુષ્યાચારી રીત,
જાન ત્રણેમાં જાણુ જ થયૂં, કન્યા રૂપિયૂં રતન જ ગયૂ. ૩૫૦
સહોદર શોકાતુર થયાં, શબને બાંધીને લેઈ ગયાં,
અગ્નિદાગ દે છે જાહરે, ત્રણે વર આવ્યા તાહરે. ૩૫૧
હઈડામાં ઉપનો વેરાગ, રાજરીધ સહુ કિધૂં તાગ,
સ્યૂં મોહ લેઈ જાસ્યૂ ઘેર, ઘણુ લોક બોલે બહુ પેર. ૩૫૨
કો કહેસ્યે કર્મહીણુા એહ, તેણે કન્યા મુઈ તેહ,
લોક સર્વમાં આખરૂ જસ્યે, આંગલીદેખામણું (અધિકૂં)થસ્યે ૩૫૩
સતપુરુષનૂં નામ જ જાય, તારે મરવૂં વાહલૂં થાય.
ત્રણે પોતાના મનમાં લહ્યૂ, કોને કો આગળ નવિ કહ્યૂં. ૩૫૪
એક મનમાં ધારી વસ્ત, ગાંડે બાંધ્યાં તેનાં અસ્ત.
બીજે વિચાર્યૂં રુદયા સાથિ, જલ મુકૂં આ કેરે હાથ. ૩૫૫
અડશઠિ તિરથ કરસ્યૂં અમો, તેહનૂં ફળ ભોગવજો તમો.
ત્રીજે બુધ્ય એહવી આચરી, ચિંતા તણી રજ ટોળે કરી. ૩૫૬
કરી એકઠી અસ્ત સમેત, કન્યા ઉપારિ અધિકૂં હેત,
કરી મઢુલી બેઠો તાહિ, હરિનૂ ધ્યાન ધરે મન માંહિ. ૩૫૭

૩૪૯ લોક પા. સગ. ઉચ્છવ૦-કે. સ(સ્વ)જનને ઉપનો મન શોક, પા૦ રગ માહે પડો છે ભગ ૩૪૯–૧ પછી પા. લક્ષધા જાનમા હુતા લોક, સહુ કોને મન મટો સોક જેહવુ હતુ તેવું રુઈ કે હિ જેહવું હેત તેવું તે રૂવે હાહાકાર૦-કે સહુ સહુના સામુ જોય, મુવું જીવાડી ન શકે કોય એવી ખબર સ્ત્રીની સાંભલી, રહ્યા રોઇ સહુ ક્વચ્ચી ૩૫૧ તાહરે ફો તે ઠારિ ૩૫૧ પછી પા—ધારણ રાખી ત્રણે ધીર, નારી કરમા મુક્યું નીર ૩૫૨ સ્યૂં૦ આ કડી પા મા નથી ૩૫૩ મી કડી અને ૩૫૪–૧ કે. હિ પા મા નથી. ૩૫૪–૨ ફા. કે. હિ સદપુરૂષનૂ. ત્રણે કે હિ પા પોત. ૩૫૫ તેના પા. કામનીના ૩૫૬ કરસ્યૂ પા. કરીએ. રજ પા ભસ્મ ૩૫૭ અધિકુ કે પા. હિ. એહવું ૩૫૭ પછી પા. નો વધારો—રીધવીધ મુઇ

સમરણનું ફલ તુજને હજ્યો, તાહેરા જીવને સુખ બહુ થજ્યો.
જાન તો પાછી સર્વે વળી, વર ત્રણે રહ્યા તિહાં ગળી. ૩૫૮
સમઝાવ્યા લોકે બહુ પેર, હઠ લીધો ન ગયા તે ઘેર,
થાકી લોક તે સર્વે ગયા, ત્રણે જણ તે સ્થાનક રહ્યા. ૩૫૯
એક અસ્ત કાશી લેઈ ગયો; બીજો મઢુલી બેસી રહ્યો;
ત્રીજો અડસઠિ તીરથ કાજ, ગયા ત્રણે ઇમ મૂકિ રાજ. ૩૬૦
ગયો કાશી તે તો જવ ચરે; બીજો તીરથ કરતો ફરે;
અણુવણ પાય, જતિનો વેશ, દસ માસે ગયો દક્ષણ દેશ. ૩૬૧
મધ્યાહ્ન કાળ થયો જાહરે, ક્ષુધા પૂરણ લાગી તાહરે,
આપ વિચારિ મનમાં પેખ્ય, ગયો કોઇક સતીને ઘેર. ૩૬૨
ભિક્ષા દ્યો મુજ ઇમ જઈ કહે, તે ઉભો તે સ્થાનક રહે;
મહારાજ ! રાજ ભિક્ષા લીજીઈ, શીઘ્ર પાક અમો કીજીઈ. ૩૬૩
પાક કરવા બેઠી તે સતી, ઘૃત લેવા ગયો છે પતિ,
ક્ષુધાવત બેઠો પગ ધોઈ, ઘરની ચરચા તેહેંની જોઈ. ૩૬૪
(ત્રીઇ) બાલક તેડ્યૂં પોતા તણું, તે તો રુદન કરે છે ઘણું. ૩૬૫

સરવે રાત્ય, બેઠા તે કન્યાને કાજ. ૩૫૮–૧ પછી પા નો વધારો—બાંધી આસ બેઠા બારણે, સધરવા, સેવવા કારણે ૩૫૮ તાહરા૦—કે તાહરો જીવ સદ્ગતે જજો. વર૦—કે કોની નવ પોહોતી મન રલી. ૩૫૯ મી કડી કે પા. હિ માં નથી. ૩૬૦–૧ એક૦ પા એક રહ્યો વરત વાસીયે, બીજો અસ્ત લઇ ગયો કાસીયે. ૩૬૧ કરતો કે. અડસઠ. તીરથ પા પૃથ્વી બાધી. ૩૬૧ પછી કે. મા આ પક્તિ વધુ છે.— દેવી કામાક્ષા કામરુ, પશ્ચમ ભાગે તાંહાથી પરુ ૩૬૧ પછી પા. મા વધારો.—

કામરુ દેશ ગુણવર્દ્ધ ગામ, કામાક્ષા દેવીનુ નામ
જડીબુટીયો કામણ કોડ, જડતી જુવતી હાકમને હોડ.
પુરુષને પશુવત્ત કરે, હીમત્ત એહેવી હીંડે ધરે.
નજર બાધી તાહાં જાણે મરમ, કરે કાન્યની પુર માફમ
કામાક્ષા દેવી કામરૂ દેસ, તે પુરમા કીધો પરવેસ.

૩૬૨ સતીને કે ભલા માણસને ૩૬૩ શીઘ્ર પા હવડા ભીક્ષા૦—કે હિ ભિક્ષા આપ કહુ તે ઠાર, દીધુ માન તે ઘરની નાર ૩૬૪ ક્ષુધાવત. પા ખુધીવત. ૩૬૫ પછી પા નો વધારો—

દુહા

વિપત્ત પાડી કરી આકળી, રંજાડે તે બાળ;
નાંખ્યૂં બાલક ચુલા વિષે, જિહાં અગ્નિની ઝાળ. ૩૬૬

ચોપાઈ

તે તો જતિઈ દિઠૂં દ્રષ્ટ, મનમાં અધિકૂં પામ્યો કષ્ટ,
એ હત્યારી છે પાપણી, બાલકવધ દિસે સાપણી. ૩૬૭
એ ઘર ભોજન જો કીજીઈ, બાલહત્યા મસ્તક લીજીઈ.
એમ વિચારી પાછો વળ્યો, ઘરનો સ્વામી સાહાંમો મળ્યો. ૩૬૮
ભૂખ્યા જાવો છો શા માટ? તેહેંના મનમાં મહા ઉચાટ;
અતીત વિમુખ બારેથી જાવ, વ્રતભંગ અમારૂં થાય. ૩૬૯
જાચિક આવ્યે માન નવિ દે, પિત્રિ તેહેંના પિંડ જ ન લે;
ભુતર્યો દ્વિજ પામે નહિ આહાર, તેહને હત્યાનો શિર ભાર. ૩૭૦
માટે ઘેર આવો મહારાજ! લ્યો ભિક્ષા રાખ્યો મુજ લાજ. ૩૭૧

દુહા

તાહરે તે જતિ બોલિયો: કિમ લીજે તુજ આહાર?
બાલકની હત્યા કરી, પાપણી તાહેરી નારી. ૩૭૨

નવ સમારવા દે જે સાગ, નવ કરવા દે પોહોલી પાક.
નવ કરવા દે કાંઈ વાત, તાહારે ક્રોધ ભરાણી માત.
બાલકપણું હઠીલુ હોય, જતી બારણે બેઠા જોયે.

૩૬૬ પછી પા. માં વધારો:—
ચુલે નાંખું ચડાવીયે, અરભક કાયા કષ્ટ;
બેઠો થો જે બારણે, તેણે દીઠું દ્રષ્ટ.

૩૬૭ દીસે કે. સાચી. ૩૬૭ પછી કે. માં આ પંક્તિ વધુ છે:—
પેટ તણું બાલક મારીયું, સો જનમનું સુક્રીત હારીયું.

૩૬૮–૧ પછી પા. નો વધારો.—
એ સીકોતેર નોહે સતી, અણુસમ વળી દીઠા તે જતી.

૩૬૯ બારેથી પા. ફા. બારણેથી. જાવો પા. જાયો. અમારૂ કે. સતીનું.
૩૭૦ જાચિક૦–કે. આતીથ્યને લીધા નવ દે. પિંડ ન લે૦–ફા. કલપે રહે. ૩૭૦–૧

ચોપાઈ

માહારાજ! રખે દુઃખ તેહનૂં ધરો, ચાલો શીઘ્ર ઘેર પાછા ફરો,
મુજ માંહે વિદ્યા છે ઘણી, પોથી મૃતસંજીવન તણી. ૩૭૩
તે બાલક જીવાડૂં અમો, તાહેરે ભિક્ષા લેજો તમો:
એહવી વાત કરી બહુ પેરિ, બે જણ પાછા આવ્યા ઘેર. ૩૭૪

દુહા

કાઢી છાર ચૂલે થકી, કર્યો અભિષેક મત,
ભણી મંત્રજલ સિંચિયું, બાળક ઉઠ્યો તરત. ૩૭૫
અચિરત દીઠૂં અતિ ઘણું, આનંદ અધિકા થાય;
પ્રદક્ષણા પોતે કરી, લાગો તેહેને પાય. ૩૭૬
એ મંત્ર આપો મુને, તો રીઝે મુજ મન;
તાર પછી તો માહરે, લેવૂં જલ ને અન્ન. ૩૭૭
મંત્ર હતો તે શીખવ્યો, કરી તેહ વિશેષ,
જા ભાઈ! તુઝ જીવસ્યે, મૃતક માનવ એક. ૩૭૮

ચોપાઈ

હેતેસૂં કીધૂં ભોજન, માન્યૂં આપ બેહુનૂં મન;
વળ્યો પાછો વિદ્યા લાવિયો, સ્રી બાલી'તી તિહાં આવિયો. ૩૭૯
મઢિ ઘાલિ બેઠા છે જાંહ, એટલે બીજો આવ્યો તાંહ;
થયૂં વરસ પૂરણ જાહરે, નાંખી અસ્ત આવ્યો તાહરે. ૩૮૦
ત્રણ જણ તિહાં એકઠા થયા, માંહોમાંહે બોલ જ કહ્યા. ૩૮૧

પછી પા.:—અતીત પાછો નોતરો વલે, બાધા જનમનું સુકીત બલે. પાગણી પા. નમેરી. ૩૭૪ બે૦ પા ગુણવત આવ્યો ગ્રહસ્તને ઘેર. ૩૭૫ ફા. સૈંચીયુ હક્યો કે. હિ. જીવ્યો. ૩૭૬ ફા. અચિર. ૩૭૭–૩૭૮ માનવ કે. માણસ ૩૭૮ પછી પા.નો વધારો: અસ્ત તણો એક કરંડો, કે હોયે તેહની છાર, તો તે જીવે માનવી, ઢીલું ન લાગે વાર ૩૭૯ હેતેસૂ પા. ભાવ ધરી. આપ બેહુનું પા તે પધીતું. વળ્યો૦–પા. મંત્ર સજીવનનો લાવીયો. સ્રી૦–ફા. મઢી ઘાલી બેઠા તિહાં આવીયો. અહીં ફા. ના લહીયાને હાથે ૩૮૦ નું ૧ લું અને ત્રીજું એમ બે ચરણો અવાતરે પડેલા લાગે છે, એમ કે. પા. હિ. ના પાઠથી

દુહા

બેઠા તે સ્થાનક કરી, સાચવ્યાં'તાં જે અસ્ત;
બીજે તે પાસે થકી, માગી લીધી વસ્ત. ૩૮૨
મંત્ર ભણી જલ છાંટિયું, ક્ષણું ન લાગી વાર;
ઉઠી તે બેઠી થઈ, રૂપે સુંદર નારી. ૩૮૩

ચોપાઈ

એક કહેઃ હું નાહ્યો ગંગ, તેણે સજીવન થયું એ અંગ.
એક કહેઃ મેં વિદ્યા કરી, તેણે એ જીવી સુંદરી. ૩૮૪
એક કહેઃ હું બેસી રહ્યો, સાંચ્યાં અસ્ત તો અર્થ જ થયો.
ત્રણ જણ બેઠા તે દ્વારિ, કહે નેપુર! એ કોહની નારિ. ૩૮૫

તથા સદર્ભથી જણાય છે. પૂરણ ફા. સંપુરણ. ૩૮૩ ક્ષણું૦–કે. તરુણી ઉઠી તરત. તે પા. કન્યા ઉઠી૦–કે. સજીવન શામા થઈ, જે પામીતી મરત. રૂપે૦–પા. રૂપ તો અપરમપાર. ૩૮૪ ની પહેલાં કે. માં આ આ પક્તિ વધુ છે.–દીઠી જીવતી નારી તેહ, ત્રણે નરને મગટયો નેહ. ૩૮૪ થી ૩૮૭ ને બદલે પા.–

તેર વરસ તરૂણી ત્રીયા, અકલવંત, અનુપ;
જુવતી જોઈ વીસમે થયા, ત્રણે બારે ભુપ.
કાસીવાસો કહે કામની, હેતે માહરી હોયે;
અસ્ત નાક્ષાથી જીવતી, પેદ ન કરસ્યો કોયે.
બેઠા'તો જે બારણે, તે કહે માહારી નાર;
બીજા રપે સામું જુવો, ભાવે પેસો બાર.
પરસપેર ત્રણે કહે, સાચો ન મલે સચ,
તે તો ન્યા ચુકે નહી, પરમાણીક જે પંચ.
હુ નેહોર રાણી તણું, સાચું કોહો આ દીસ;
તો તમો ભાયા વદો, ભ્રમહત્યા શાણીસીસ.
નેહોર કેહે નરપત સુણો, સત્ય કહુ છુ આપ.
લઘ કોટન ને સહસ્રધા, રાણીને સીર પાપ,
સજીવન વીદ્યા ભણ્યો, કરી જીવતી નાર;
તરૂણી તો એ તેહની, પંચ કરે પરમાણ.

૩૮૫ સાચ્યાં ફા. સાચવ્યાં.

સાચૂ તૂ ન કહે આ દિશ, કન્યાવધ રાણીને ચીસ;
જુઠૂ બોલે જો તૂ ઘણૂ, વ્રત ભાગજ્યો રાણી તણૂ. ૩૮૬
તાહેરે નેપુર કહેઃ સૂણ રાય! કન્યા તો વિદ્યાની થાય;
જે મૃત સજીવન વિદ્યા જાણી, તેણે નારિ જીવી તે તણી. ૩૮૭

દુહા

'નેપુર કાહાડી નાંખિયુ, કરયૂ તે કટકા સાત,
લાજ લગાડે મુજને, જૂઠી બોલે વાત. ૩૮૮
મેં જાણ્યૂ તે મેં કહ્યૂ, માહેરે મોંઢે વાણી;
તમે જાણો તે કેહો નહિ, તો ઇશ્વરની આણુ. ૩૮૯
અસ્ત નાંખ્યા તે સુત થયો, જીવ આપ્યો તે તાત,
જે બેઠો તે તો વરે, એ તો સાચી વાત. ૩૯૦
મન હરખ્યૂ સહુ કો તણુ, મેટિ મનની હોડિ;
રાણીને રાજા કહે, ત્રીજો પડદો છોડિ. ૩૯૧

(અંતર્ગત વાત ચોથી)

ચોપાઈ

પટ ત્રીજો છોડ્યો તે ઠોર, રહી જામિની એકજ પો'ર,
રાજા કેહે! કહુ એક વાત, જો કકણુ બોલે મુજ સાથી. ૩૯૨

---

૩૮૭ જે૦-કે સમત લખી આપુ હું ઘણી, નારી મતરવાલા તણી ૩૮૮ કાહાડી પા. ભાગી જૂઠી૦ પા. કહે છે વપરીત વાત ૩૯૦ જે૦-કે જે બેઠો તો બારણે, વર તેહે બીખ્યાત ૩૯૦ પછી પા. નો વધારો—

મહુની બાધી જે રહો, ધરા રાતા જે વસ્ત્ર,
કન્યાનો તે તો ધણી, વારૂ કહું છું વસ્ત

૩૯૧ સહુકો તણું કે. મહીપત તણૂ મેટી કે પા મેહલ્યો આ કડી પછી કે ને હિ મા આ ઇતિશ્રી છે—ઇતિશ્રી વિક્રમ અમોના સવાદે તૃતીય પદ મુક્તિ નામ ૩૯૧ પછી પા. નો વધારો—

ત્રીજો પટ તો છોડીયો, પોહોતી મનની આસ,
કહું કથા ચોથા તણી, કેહે કવી સામલદાસ

હરખ્યાં સહુ રીઝયાં માનની, હવે રહી થોડી જામની;
રાજાઈં કંકણુ બોલાવિયો, વૈતાલ ઉઠી તેમાં આવિયો. ૩૯૩
ધન્ય ધન્ય વિક્રમ ! ચતુરસુજાણુ, અબોલા છે મહા અજાણ;
પૂર્ણ પુણ્ય જો કીધાં હોય, હેત કરી તમ સાહામૂં જોય. ૩૯૪
વ્રત એહનૂં સર્વ એળે ગયૂં, તમ દરશણુ એહને નવિ થયૂં;
ડાહી હશે જો મનમાં આપ, અજાણુ થશે તો પૂરણ પાપ. ૩૯૫
રાજા કહે તાહરૂં સ્યૂં જસ્યે, પ્રભુને ગમસ્યે તેહવૂં થસ્યે;
ધરવા દ્યો એહને આંબળો, વાત કરૂં તે સહુ સાંભળોઃ– ૩૯૬

મરુસ્થલી મુંજેશ્વર ગામ, સુરદેપાલ રાજાનૂં નામ;
વર્ણુ અઢારે તિહાં વસંત, કુલ આચારે કામ કરંત. ૩૯૭
એક શૂદ્ર કેરો છે તન, અપંગ આંધ્ર નહી ખાવા અન;
નિર્ભાગી નાહનો તેં બાલ, થયો માતપિતાનો કાલ. ૩૯૮
કાકાને ઘેર તે ઊછરે, દુઃખે પાપે તે પેટ જ ભરે;
તેહના ઘરને પાસે છેક, રહેતો શૂદ્ર પડોશી એક. ૩૯૯
તે નિર્ભાગીને નહિ ચરણુ, જનકજનનીં પામ્યાં છે મરણુ;
જ્યેષ્ઠ ભ્રાત તેહને ઘર જમે, તેહની ઘરુણી અધિકૂં દમે. ૪૦૦
દુખિયા દુખિયા મળિયા બેહુ, એક એક આગલિ દુખ જ કહેઃ
ભાઈ ! આપણે અધિકૂં દુઃખ, નથી વેઠાતી ભૂંડી ભૂખ. ૪૪૧
આપણુ બેના ભૂંડા વેશ, નહિતર તો જઈએ પરદેશઃ
હિંડાય નહિ તે મોટૂં કષ્ટ, અંધ કહે નવિ દેખૂં દષ્ટ. ૪૦૨

૩૯૩ વેતાલ કૈ. વીર. ૩૯૪ આ કડીને બદલે કૈ. માં નીચેની કડી છેઃ–નંદશા કીધી રાણી તણી, સરત કીધી રાજાની ઘણી; એ અપોલા છે પાપણી, આપ વાત કરો આપણી. ૩૯૫ ડાહી૦–કૈ. થશે ઢાહી અહંકારે આપ, તો પુરણ એ નારીનાં પાપ. અજાણુ થશે પા. નહીં નરપે તો. ૩૯૬ વાત૦–કૈ. હિ. તમે મન સુણી–. ૩૯૭ કુલ૦–કૈ. આપઆપણે કુલ કામ કરંત. ૩૯૮ અપંગ૦–પા. બે આંખે અધ ને નહી લોચન. ૩૯૯ દુખે૦–કૈ. દલી દરણુ ને પેટ જ ભરે ૩૯૯–૧ પછી પા. નો વધારોઃ–

દરણું દલે ને પાણી ભરે, ગાયે ગીતાં ને કામ જ કરે,
તોહે પેટ ન પુરૂ ભરાયે, કામ કરંતે દુપીવો થાયે.

અંધ કહેઃ–ઉપાડૂં હું, જો મારગ દેખાડે તૂં;
એહ વિચારી તેણે સુઝય, બે જણે છાની કીધી ગુજ્ય. ૪૦૩
કોને કેહૅવા તે નવિ રહ્યા, ધન લેવા પરદેશી ગયા;
ઉપાડી ચાલ્યો આંધળો, પંથ દેખાડે છે પાંગળો. ૪૦૪
મૂકી ગામ એક બીજે વહે, નિશા પડે તિહાં વાસો રહે;
ઇમ કરતે પૂરમાં જાય, તે સ્થાનક એક અચરિત થાય. ૪૦૫

દુહા

તે નગરનો રાજિયો, તેહને કન્યા સાર,
રૂપવંત રંભા સમી, તેહૅમાં ખોડિ અપાર. ૪૦૬
લાંબો મસ હઇડા વચ્ચે, તે દીસે વિકરાલ,
તેહૅને કો પરણે નહિ, રહી કુંવારી બાલ. ૪૦૭
તે રાજાઇ મત્ય આચરી, મેળ્યા વર્ણ અઢાર,
કલશ જ ઢાળે હાથણી, તે પરણે આ નારી. ૪૦૮

૪૦૩ હુ કે અમો. હુ કે. તમો ૩૬૬ જસ્યે પા. જાયે થસ્યે પા. થાય. ૪૦૩–૧ પછી પા. નો વધારો–બકલ મુને મારગની આલ્ય, મુજ ઉપર બેસી તું ચાલ્ય. ૪૦૪–૧ પછી પા મા વધારો–

પેટ કાજ કાસદ કાસદું કરે, પેટ કાજ તસકર જર હરે
પેટ કાજ જે વિદ્યા ભણે, પેટ કાજ મનુષ્યને હણે
પેટ કાજ તે વાજા વાયે, પેટ કાજ વીદેસો જાયે.
પેટ કાજ મુએ છે સીસ, પેટ કાજ વેઠે દુખ દીસ
પેટ ભરવા કેરે કારણે, એ પગે ચાલ્યા બારણે
ગોહોટું દુખ તે ભુડી ભુખ, એ આગલ દુખ તે તે સુખ.

૪૦૫ પછી પા મા વધારો દોજન વોલા વસમો ઠામ, ધણુંક પથે આવ્યુ એક ગામ ૪૦૭ પછી પા મા વધારો–બોકુલ કો સંવરે નહી, નવ મેલે કો મન, મસ દેખી સહુ ઓસરે, જે કો દેખે જંન ૪૦૬ રાજીયો કે. અધીપતી રંભા સમી કે રામા બલી તેહમા ખોડિ કે પણ ખોડીલી ૪૦૮ પછી કે માં આ કડી વધુ છે–

જે ના કહે તેહને હણું, નાંતે તો લૂંટૂ ઘર,
હોસ ધરે જાહા હાથણી, તે રીનીતાનો વર.

૪૦૮ પછી પા નો વધારો–

શુભ શણગારી હસ્તણી, મલી છે ખલક જે કોડિ;
તિહાં જોવા ઉભા રહ્યા, અંધ અપંગ બે જોડિ. ૪૦૯
આગલી ઉભો આંધળો, પાંગળો ખંધ વિશાળ,
[હોંસે આવી હાથણી, વારૂ કર વરમાળ.] ૪૧૦
ડાબા જમણી મૂકિયા, સહુ લોક તે દિસ,
પાછળ બે પેલા રહ્યા, કલશ ઢોળ્યો તે શીશ. ૪૧૧
રાય વાચા ચૂકયો નહિ, જે બોલ્યો'તો મુખ,
કન્યા પરણાવી તેહને, દુખ ભોગવે કે સુખ. ૪૧૨
જથાજોગ ચોરી રચી, પરણાવી તે સંગ,
મંગળ વરતો આંધળે, અપંગ ચઢયો છે અંગ. ૪૧૩

સણગારી એક હાથણી, તેહને શીર વરમાલ:
કલસ ભરો ગંગોદકે, કીધું ઝાકઝમાલ.
હુંડી ફેરવી દેસમાં, નાહાંના મોહોટા હોયે;
સરવે આવો રાજમાં, મહીર ન રોહો કોયે.
ધન આપે ધરણીપતી, પરણાવે કન્યાય;
એહેવું કોતુગ કોટીધા, જોવા સહુકો જાયે.
કંગાલ ને કરોડાંપતી, કાંહાં રહીયત, કાંહાં રાંક,
મેલી મેહની મહીપતે, વાલો આડો આંક.
ક્લસ જ ઢોલે હાથણી તેને કન્યા દેવું;
સુખ મરડીને જે રહે, તેહને શુલી દેવું.

૪૦૯ મલી છે કે. પાછલ. ૪૧૦ હોંસે૦ કે. પા. હિ. માથી આ પંક્તિ લીધી છે, કે. માં લહીઆએ તેની જગો નકલમાં ખાલી રાખી છે. હોંસે હિ. ફરતી. વારૂ હિ. જેહને. ૪૧૧ સહુ લોક તે કે. બહુ ડાહાપણનયા. પાછલ૦-કે. અંધ અપંગ ઉભા હતા. ૪૧૨ ભોગવે કે. હિ. ભોગવ. ૪૧૨ પછી પા.-

એહેને કરમ એહેવું લખ્યું, વદે વીધાતા આંક;
તો કલસ આહાં ઢલો, માહારો સાથે વાંક.

૪૧૩ જથાજોગ કે. ને હિ. યથાયોગ. છે કે. હિ. તો. ૪૧૩ પછી પા

જેહેવો દેવ, તેહવી પાવરી, વાસ તેહનો આભાસ,
આહાર તેહવો ઓડકાર છે, પ્રેમ

રહેવા આશ્રમ આપિયો, ભર્યા તે કણ કોઠાર,
ખાઓ, પીઓ, બેસી રહો, કોણ કરે કનવાર ૪૧૪

ચોપાઈ

પાગળે પ્રીત નારીસ્યૂ કરી આધો હુ મારૂ છેતરી,
એ પાડભાડ જે કરઈ તાજ્ય, પછે આપણ ભોગવીઈ રાજ્ય ૪૧૫
ઝેરી નાગના કટકા કરી, મુકૂ ચૂલે માટ જ ભરી,
ઉકાળી એહને પાઈસ્યૂ, મરસ્યે અધ સુખી થાઈસ્યૂ. ૪૧૬
બે જણે રાખ્યો છે ભેદ, નથી જાણતો ત્રીજો ભેદ,
અધ કહે' માગૂ તુજ કને, લાગી ભુખ આપો કાંઈ મુને. ૪૧૭
રહો ઘડી એક વાળી મન, ચૂલે મુકયૂં ચઢવા અન્ન.
વારૂ કહી તે બેસી રહ્યો, લાગી ક્ષુધા તે આતુર થયો. ૪૧૮

---

૪૧૪ પછી પા નો વધારો—

સરમ એટલી આપની, રાયો રકની રીત,
પગે તો પુરણ કરી, પ્રેમદા સાથે પ્રીત
અથડાતો અધો રહો, રામા ન જોડે રગ,
ન્રે અદેખાઈ અતી ઘણી, સ્યામા ન રહે સગ.
પરસપેરે વેહેર વાધીયું, સુખે ન સૂરે કાયે,
તે ઠામે એક ઠગ થયુ, અતી અચંબો હોયે

૪૧૫ પછી પા—વધુ સઘાતે રાખુ વેહેર, જુગત કરીને દેશુ ઝેર. ૪૧૭ નથી૦—કે અધ, જાણે તેહનો ભેદ ૪૧૭ પછી કે. મા આ પક્તિ વધુ છે—લાગી ભુખ મન માહે ઘણી, તેણે આસ કરૂ તમ તણી, પા દાનાદત સરખુ છે દુખ ભુખી લાગી છે મુને ભુખ ૪૧૮ રહો૦—કે ઘડી એક રાખો ધીર મન ૪૧૮ પછી પા. મા વધારો—

જેહેના બામા એક ખોડ, નહી હરામી એક તોડ
કાયેક કાણો સાચુ હોયે, નહી સરમ અધાને હોયે
નહી મઈ પગાને પ્રીત, નહી કાંઈ રોગીયાને રીત
નહી રોગીની દેહમા સુખ, નહી જ્ઞાન જહારે હોયે ભુખ

શનૈ શનૈ ચૂલે હું જાયૂં (એ) બે પહેલો આગળથી ખાયૂં,
(જૈ) માટ ઊઘાડે જેટલે, ઝેરી ઝાળ ઉઠી તેટલે. ૪૧૯

દુહા

ઉઠી ઝાળ કો ઝેરની, જોયૂં આંધળે માંહિ,
નેત્ર પડળ ફાટી ગયાં, થયો દેખતો તાંહિ. ૪૨૦
જુઈ તિહાં અન્ન નહિ, દીઠૂં ઝાઝૂં ઝેહેર,
એ બે જણે કપટે કરી, મુને માર્‍યાની પેર. ૪૨૧
રીસ કરી તિહાંથી ધસ્યો, ઝાલ્યા ચરણ અપાર,
કન્યા ઉપરિ ઝાપટયો, કર્યા પ્રહાર બે ચાર. ૪૨૨
છૂટ્યો પગ પંગા તણો, ટળી ખોબના જેહ,
મસ ત્રુટચો નારી તણો, વાધ્યો તો જે દેહ. ૪૨૩
દૈવાગત અનેરડી, કળી ન શકે કોય,
આરંભ્યાં અમથાં રહે, અણ આરંભ્યાં હોય. ૪૨૪
અંધે કામ અધિકૂં કર્યૂં, ચઢાવીને રીસ,
અવળાનૂં સવળૂં થયૂં, જેહ ગમ્યૂં જગદીશ. ૪૨૫

૪૧૯ પછી પા:-અવલાનું તો સવલું ગયું, ગમતું ગોવીંદજીનું થયું. ૪૧૯ શનૈ શનૈ કે. પા. હિ. શનૈ શનૈ. ફા. શની શની. ચૂલે૦ પા. રસોઇ જોયું. ૪૧૯-૧ પછી પા. ખદબદ ખદબદ ચુલે ચડે, અંધાને મન અચરત અડે. ૪૧૯-૧ પછી કે. માં આ પંક્તિ વધુ છે:-જો જો ઈશ્વર કેરા બધ, ગયો રસોડે આવો અંધ. ૪૨૧ જુઇ૦-કે. (ચોપઇ) જુવે તો તાંહે ઝાઝું ઝેર, અંધે મન વિચાર્‍યૂ વેર. ૪૨૨ ઝાલ્યા૦-ફા. ક્રોધ કરી અપાર. આની પછી કે. માં આ એક વધુ ચોપાઈ છે:-

તેણે કરી રીસ અંધો ધસો, મનમાં વેર અદકેરો વસો;
દુષ્ટભરી જોયું જાહરે, કલોલ કરતાં દીઠાં વાહરે.

૪૨૨ તિહાંથી કે અચો. ૪૨૪ અનેરડી કે. બોહો અવનવી. કળી૦-કે. કળપ કરે નહિ કોય. ૪૨૫ પછી પા. માં વધારો:-

કંલક ગયું તે કામની, પંગો પામ્યો ચરણ;
અંધો પામ્યો આંખડી, તોલ ઘણેરો ત્રણ.
કંદ્રપ સરખી કામની, રાજા સરખો રંક;
દેવોસા દેહે થયા, એહ લખાણો અંક.

ચોપાઈ

ત્રણે જણની ખોડ જ ગઈ, સહુ કોને મન શાતા થઈ,
સ્ત્રીને કાજે તે આથડ્યા, માંહો માહે અધિકા વઢ્યા. ૪૨૬
કંકણ! તેહનો કહો વિચાર, એ બે જણમાં કોહોની નારી,
જૂઠ્ઠૂં કહે તો દેઉં શ્રાપ, સ્ત્રીવધનું રાણીને પાપ. ૪૨૭
કકણ કહે વિમાસણ કશી, એહ વાત માહરે મન વશી,
ફેરવ્યો આધળો મગળ ચાર, હું જાણું છું તેહની નારિ. ૪૨૮
રાણીઈ વાયક નવિ સાંખિયૂં, કંકણ ભાગીને નાખિયું,
જૂઠ્ઠૂં બોલે પાપી તું, તે વાતે લાજૂં છૂં હું. ૪૨૯
કકણ કહેઃ કહો રાણી! તમો, જે જાણ્યૂ તે કહૂં છે અમો,
જાણીને ન કહો આ દિશ, રાયે સમ દીધા તે શીશ. ૪૩૦

દુહા

અધ હતો તે અશ્વ થયો, પંગો થયો અસવાર,
વાહન તેહને સ્યૂં અન્ધ, બેઠો તેહની નારિ. ૪૩૧
સતી! સત્ય બોલ્યાં તમો, નહિ તે મધ્યે ખોડ,
જિત્યો છે સહુ દેખતાં, ચોથો પડદો છોડ. ૪૩૨

૪૨૬–૩૦ ને બદલે પા –

અંધો કહે અસ્ત્રી માહરી, મેંહે મગલ વરતાં ચાર;
પાલ મેહેલ રે પોઢીયા, એ તો મારી નાર
અંધા તુજને સુ અડું, નહે પડે આ દીસ,
ન્યાયે ગોડે કરી, કસ ઢોલો મુજ શીસ
એ તે હત્યા માહરી, એ તે માહરો માલ;
હુ તે એહનો ધનધણી, મેહેલ પોઢીયા ક્ષાલ
અબોલા કહે અન્યા કહો, સાચા દેમો શ્રાપ,
ફૂટ ફૂટ રે કકણ પાપીયા, એ તો મુજને પાપ

૪૨૬ માહોમાહે૦–કે. વેરીની પેર બે વઢ્યા ૪૨૭ જૂઠ્ઠૂં૦–કે જુઠુ બોલે હું મુખથી આપ, બ્રહ્મહત્યાદીક સ્ત્રીને પાપ ૪૨૮ હું૦–કે એ નારી એ નરની નાર ૪૩૦ રાયે૦–કે. મલે પાપ લાગો તુજ સીસ ૪૩૧ બેઠો પા ફા. ઉપર બેઠા ૪૩૩ પછી પા. મા વધારો –

અહંકાર તજી પટ છોડિયો, આવી બેઠી પાસ,
હું હારી તમે જિતિયા, મૂલખરીદી દાસ. ૪૩૩

ચોપાઈ

અબોલાને આજ્ઞા દિજીઈ, જે કહો તે અમો કિજીઈ,
મુજ અબળાને બાંહે ધરો, હેત કરીને મુજને વરો. ૪૩૪
રાજા કહેઃ સાંભળ રે સતી ! તાહેરૂં માહરે કારજ નથી,
એક બ્રાહ્મણને તૂં આપવી, પૂજ્ય ઠેકાણે છે થાપવી. ૪૩૫
ચાલો સાથ તજો એ ધાટ, બેઠો બ્રાહ્મણ જુઈ છિ વાટિ,
વચન આપ હેડામાં ધરો, પ્રતિજ્ઞા પાળી સિદ્ધ જ કરો. ૪૩૬

દેવ દુંદુભી ગડગડાં, લીલા લેહેર વીલાસ;
જ્યા કેરો જસ લીધો, કેહે કવી સામલદાસ.

અબોલાનેં૦-કે. પા. હિં. જતી અબોલાને તે દીસ, આવી આપ નમાડ્યું શીશ. ફા. મુજને કાંઈ આગના દીજીયે. જે૦-કે. હુકમ આપ માથે લીજીયે, ૪૩૬ ધરો કે. પા. હિ. ધરૂં. કરો કે પા. હિ. કરૂં. ૪૩૧ થી ૪૪૧ ને બદલે પા-

અરથ ગરથ બારે ભંડાર, અલપત દેવની અપરંપાર.
મોતી રતન ઝવેર અમુલ, ચીંતામણી સમાં સમ તુલ્ય.
સોલસેં સાહેલીયો સુજાણ, સહુ પદમની જેહેવી પરમાણ.
જેહાં કનકની પેડો હવી, કેવીક સોભા કેહે તે કવી.
જાણે ઈંદ્રાસન દસ વીસ, જાણો પરસન ઉમયાપત ઇસ.
જાણે કનક તણો છે મેર, જાણે સમરથ સહીતે કુબેર.
જાણે રતનાગરની ખાંણ, જાણે વરૂણ તણાં છે વાહાણ.
એટલી અલપત આગલ કરી, અબોલા આવે સહુ સુંદરી.
માયા પોતાની કીધી ક્રણ, અધીપત આપ આવ્યા ઉજેણ.
પ્રભાત કાલ નારાયણપુર, જાણે સહસ્ર ઉગમયા સુર.
નગર લોક અઢારે વરણ, આપી રાજાને લાગે ચરણ.
નાગલોકનો છુટો ઠામ, કે ગાંધ્રવ લોકનું આવ્યું ગામ.
દેવકન્યા કે દેવી દેહ, સોલસો સરખી તરણી તેહ.
આભુષણ અંબર અપરમપાર, ઐન્દ્ર પુરી જેતે આકાર.

નાની બેહેનને સુંપ્યૂં રાજ્ય, પોતે ઠામ કર્યો તે તાજ્ય,
પાડ્યૂં અબોલા તેહનૂં નામ, પડદા ચાર બાંધ્યા તે ઠામ. ૪૩૭
પોતે હતી તિમ રાખી તેહ, સઘ સતીને તે છે દેહ;
બંધ પડ્યા'તા રાજા સર્વ, ઘેર વોલાવ્યા મૂકી ગર્વ. ૪૩૮
તે સહુ કો દે છે આશીશ, જીવો રાજા કોડિ વરીસ.
રત્નજડિત શણુગાર્યો રથ, ભર્યો વસ્ત્ર, મેવા ને ગર્થ. ૪૩૯
બીજાં અમુલક અપરંપાર, ખાતાં નવિ ખુટે ભંડાર,
પનર પોતા સરખી સાહેલ, રમત રમવાને કરવા ગેલ. ૪૪૦
સહીયરને સાથે તેડિયાં, ઊજેણી દેશે એડિયાં;
નિશા પોહોર લીધા છ ધીર, ઊજેણી આવ્યા વિક્રમ વીર. ૪૪૧

દુહા

પડો વજડાવ્યો પુર વિષે, રચ્યો મહોચ્છવ રંગ;
ખર્ચ્યો ગર્થ ઘણો તિહાં, રાય આરંભ્યા જંગ. ૪૪૨
ચોરી ચીતરાવી હેમની, બેસાર્યો દ્વિજ રૂપ,
વીસ ગામ લખી આપિયાં, એહવો વિક્રમ ભૂપ. ૪૪૩
આપ સરિખો તેને કર્યો, રાખ્યો પોતા પાસ,
ખાન પાન સુખ સેજનાં, વિક્રમે દીધાં માન. ૪૪૪

---

૪૩૭ પાડ્યૂં૦–કે. માં આ પંક્તિ નથી. ૪૩૮ પોતે૦–કે. માં આ પંક્તિને બદલે નીચેની પંક્તિ છે.–રાજાને પરતગના કરી, આ સ્થાનમાં નાવો ફરી. બંધ કે. બંદી. મૂકી કે. મુકાવી. ૪૩૯ જીવો૦–હિ. જીને રાય તું કોડિ વરિસ. ૪૪૧ વિક્રમ કે. વડ. ૪૪૨ રાય૦–કે. જાુગતે કીધો જંગ. ૪૪૩ વીસ૦–કે. આપૂં પોહુ પરગણૂં. ૪૪૪ વિક્રમે૦–કે. હિ. ભોગવ લીલવીલાશ. ૪૪૪ પછી કે. પા. માં આ કડી વધુ છે:–

(એકલી પા:–છોડા રાયો બંધી થકી, ગજ ઉપર અસવાર.
મોકલા મંદીર મલપતા, ક્ષણું ન લાગી વાર)
એહવો તે દાતા થયો, કર્યાં ઘણાં પરકામ,
નવે ખંડે નીરમલ થયું, પરદુખભંજણ નામ.

રામકથારસ રસથી ભલી, મોક્ષદાયક પવિત્ર,
તે બરાબર જાણવી, સિંહાસન બત્રીસ. ૪૪૫
સુણે શીખે ને સાંભળે, ભણે ગણે જે ગાય,
મહાપાતિક પરલે કરે, મનવાંછિત ફલ થાય. ૪૪૬
પરકારજ જે કો કરે, એહવો થાઇ દાતાર,
તે સિંહાસન બેસશે, ધન્ય તેહનો અવતાર. ૪૪૭
વિક્રમમહિમા સાંભળી, જે કો કરસ્યે દાન,
આ લોકે જશ પામસ્યે, પર લોકે હરિમાન. ૪૪૮
એહવૂં કહીને ઉતપતી, આપે ગઈ આકાશ,
છઠ્ઠી કથા પૂરણ થઈ; કહે કવિ શામળદાસ. ૪૪૯
પહેલે પરકે પુતળી, રચી ચતુર નર ચાર,
બ્રાહ્મણ સોની સાળવી, ચોથો તે સુતાર. ૪૫૦
બીજે રાય પ્રધાન બે, શિવ ઠેકાણે (રાગા) સિદ્ધ,
ત્રણે જણ થયાં એકઠાં, કમલપૂજા મન વિધ. ૪૫૧

(પ્રા:—એક વીપ્રને કારણે, હોંસે ઉત્યો હોડ,
વનીતા સુપી વીપ્રને, પુરા મનના કોડ.
પોતે સહોદર પરનારને, નીરમલ જેનાં નેન
પદમની હોયે કે સંતની એને મન તો બેન.)

૪૪૫ રસથી ભલી હિ. અતિ ભલો; કે. જે ભલું. જાણવી કે. જાણજો. સિંહાસન૦-કે. પ્રા. વારૂ વીક્રમ ચરિત્ર. ૪૪૬ મન૦-કે. પાચે પાતિક જાય. ૪૪૬ પછી કે માં આ કડી વધુ છે:—

સુણો ભોજ ભડ ભુપતી, ચેતો આપ ચીત માંય
પ્રાક્રમ એહવાં જો કરો તો ધરો સીંહાસન પાય:

૪૪૫ પછી પ્રા.—

અરથ ગરથ ભંડાર સહુ, સોવસેં સાહેલ,
સુંપું ચરણે વીપ્રને, રમણીથી આવો મેહેલ.

૪૪૬ મહા૦ પ્રા. વીયોગ ભાગે તેહના, આસા પૂરણ થાયે. ૪૪૭ એહવો૦-કે દલ જેહનું દાતાર. ૪૪૮ આ કડી કે. માં નથી. ૪૪૯ ઉતપતી કે. પુતલી. કહી

ત્રીજે પરદે ત્રણ જણુ, વરવા આવ્યા નારી,
જોત ગઈ પાછી ફરી, રહ્યા તે ત્રણે હારિ. ૪૫૨

કે. હિ. ફા.છઠ્ઠી. પઇ. કે. હવી. ૪૫૦ થી ૪૫૪ સુધીની કડીઓ કે. હિ. માં નથી.
૪૪૭ થી ૪૫૪ ને બદલે પા.માં આ કડીઓ છેઃ–

પંચ જન્મ તણાં પાતીક બલે, પરમેસ્વર પરસંન,
પુન્ય ચાંદ્રાયણ વ્રત્તનું, રેવાનું દરસંન.
ગંગા, ગયા ને ગોમતી, કાસી ને કેદાર,
સાંભલતે ફલ પામસે, અલપત અપરમપાર.
એહ સુણી જેહ આપસ્યે, અન વસ્ત્ર દીવ્ય દાન,
આ લોકે જસ વાધસે, પર લોકે હરીનામ.
એહ કથા જે સાંભલે, આણી મનમાં ભાવ,
ટાઢો, ઉનો, ચોથીયો, અન્યે નાવે તાવ.
એહ કથા રસરાજપદ, પુન્યવંતને મીલ,
સતવાદીને સોહામણું, ગાંડાને તો ગીલ.
પાપીને પાખાંડ એ, દાતાને દલ રીઝ,
કરપીને તો કારમું, ખોટાને તો ખીજ.
થયો નહી, થાયે નહી, આ અવનીતલ તીર,
પરદુખભંજણ, સુખકરણ તે તો વીક્રમ વીર.
જગન કરો એક જુધીષ્ટરે, કનક જ આપું કરણ,
હરીચંદ્રે સત પાલીયું, પામ્યા ચત્રુભુજશરણ.
દુખભંજણ નામ તો નવ પડું, નવ સાકે એકે દીધ,
નવ અહુરણી અવની કરી, નવ એહેવો જસ લીધ.
ગરથ ભરાવ્યા ગાડીયે, આપાં કાઢીધા કરજ,
અહુરણી અવની કરી, આપ કરતે અરજ.
સંવત સાક સલખણો, પુરણ કીધો પેર,
જસ જીતી તે આવીયો, ગુણી રૂડેરો ઘેર.
ભોજ રાજને ભાવીયો, પુતલી કેરો પાઠ,
પુરાંણ લખાં તે પંડીતે, દીગ દરાવ્યા ડાઠ.
કલીજુગ માંહી કારમું, પોહોહુ પ્રાક્રમ પીઠ,
અવનીતલ એ અવતરો દાતા ગુણ માહા દીઠ.

ચોથે અપો પાંગળો, દુઃખે ગયા પરદેશ,
અપળાનું સવળું થયું, વરણુ થયો તે એશ. ૪૫૩
પરદા ચારે છોડિયા, જિત્યો અબોલા નારી,
બ્રાહ્મણને પરણાવતાં, ક્ષણું ન લાગી વાર. ૪૫૪

ઇતિ વાર્તા ૬ ઠી સંપૂર્ણ

ઇતિશ્રી સિંહાસન બત્રીસી કવિ સામળદાસ વિરચિતાયાં ભોજપુતળી
સંવાદે રાણી અબોલા વાર્તા સંપૂર્ણ

સીંહુજ ગામ સીરોમણી, માવર મગણા માહે,
ક્ષુબી કરણુ સમો વસે, તોલ પહોરો તાહે.
રખીદાસ રાજસ ભયો, મનજીસુત મેહેરાણ,
તેણે લેખ લખાવીયા, પરમારથ પુરાણ
શ્રી ગોડ માળવી વીપ્ર સુભ, સામળભટ કવીરાજ,
વાસી વેગણપુર તણો, લખ કોટીધા લાજ.
તેહો કવિ કોડે કરી દુ:નસુધ સુપું કાજ,
અપ કરો ગરૂયો ઘણું, નવે ખડમા નામ.
ધરમ કરન્દે માને કરી, કરો પરમારથ પુન્ય.

—અહીંથી પા. પ્રતિ ત્રુટિત છે સંભવિત છે તેમ થોડાક શ્લોક કરી જઈ હશે.